ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА АРХИВИТЕ
ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

Коминтернът и България

(март 1919 – септември 1944 г.)

Том II

Документи

София, 2005 г.

Научноизследователският проект „Коминтернът и България“ (март 1919 – септември 1944 г.) е реализиран със съдействието на Националния фонд „Научни изследвания“ – МОН

Редакционна колегия на тома

Съставители:

ЛУИЗА РЕВЯКИНА, ЛЪЧЕЗАР СТОЯНОВ, ВОЛОДЯ МИЛАЧКОВ,
Р. П. ГРИШИНА (Русия), Н. С. ЛЕБЕДЕВА (Русия).

© Главно управление на архивите при Министерския съвет, 2005
© Съставители, 2005

ISBN 954-9800-47-4

№ 248

Доклад на члена на ЦК на БКП Методи Шаторов (Марко) за работата на БКП (т.с.) в националнореволюционното движение

[началото на 1930 г.]

В начале 1928 г., после Второй партийной конференции и после моего возвращения в Болгарию, я взял на себя работу в партии специально в области национально-революционного движения. Ввиду того, что тогда не существовало национально-революционной комиссии при партии и комфракций с возложением на них ведения работы в национально-революционном движении в Болгарии, мы после моего возвращения создали комиссию из 3-х человек, которая начала работать под моим руководством. В эту комиссию входил один товарищ из Добруджи, один из Македонии и я, причем было намечено привлечь и одного товарища из Фракии (такового на первое время не удалось найти). На нескольких заседаниях этой комиссии обсуждался вопрос о ее задачах и было решено взять на себя руководство комфракциями в македонском и добруджанском движении, а также принять меры к созданию таковых, определив их задачи и значение.

Кроме центральной национально-революционной комиссии были созданы и местные комиссии, которые находились под руководством партийных организаций. Нужно было преодолевать большие трудности, ибо в нашей партии имелись и имеются еще много неясностей в области национально-революционного движения, а главное недооценивание значения этого столь важного вопроса. Многие считают национально-революционное движение второстепенным делом, а не как имеющее первостепенное значение. Ввиду того, что этот вопрос являлся центральным, вокруг которого стояли все другие вопросы внутренней и особенно внешней политики буржуазной Болгарии, и продолжает до сих пор оставаться таковым, то необходимо уделить ему большое внимание. Ограничусь, однако, указанием на то, что при наличии свыше полумиллиона македонской, добруджанской и фракийской эмиграции в Болгарии и ввиду того, что части Македонии и Фракии входят в состав Болгарии, то этот вопрос будет играть решающую роль в политике и поэтому наша партия обращает и должна обращать на него большое внимание.

После выяснения этих вопросов в центральной комиссии и в местной – Софийской (в Софии самая многочисленная эмиграция), было приступлено к созданию комфракций в македонских братствах (легальные местные организации) и в Добруджанском обществе в Софии. Со своей стороны партия сделала все возможное для разъяснения задач и целей комфракций в национально-революционном движении, а также в провинции. Особенно важным было разъяснить партийной массе резолюцию по национально-революционному движению, а также характер национальных организаций. Само собой разумеется, что в этом деле партия натолкнулась на множество трудностей, ибо было необходимо разбивать ошибочные взгляды, имевшиеся в то время у многих партийцев. Многие считали, что ВМРО и легальные эмигрантские организации являются на самом деле единственными организациями национально-революционного движения в Болгарии и на Балканах, поэтому коммунистическая партия единственно им должна была оказывать содействие. Другие, особенно и преимущественно македонцы, стояли за решениями Второй партийной конференции, считая их правильными и не подлежащими критике. Ошибка, допущенная нашей партией в первые годы после войны, заключающаяся в недопущении говорить о национально-революционном движении, кроме того, которое существовало при партии (Эмигрантский коммунистический союз) – повторялось партией до Второй партийной конференции и после нее множеством товарищей. Поэтому необходимо было внести в партию идеологическую ясность по этому вопросу, необходимо было указать на ВМРО как на фашистскую организацию. То же самое нужно было сделать и по отношению к ВДРО (Внутренней добруджанской революционной организации). Эти две „нелегальные" организации в Болгарии задавали тон и в легальных эмигрантских обществах и братствах. В этом деле по разъяснению решений Второй партийной конференции мы достигли определенных успехов.

Специально в Софии были созданы комфракции, как в низовых эмигрантских организациях, так и в центральных (Добруджанской). В состав этих комфракций были зачислены все македонцы и добруджанцы, входящие в Софийскую организацию партии и таким образом были образованы комфракции. В некоторых из них были выбраны Бюро, а в большинстве случаев на первое время были выделены товарищи для руководства комфракциями. Кроме того, Центральная комиссия выявила и установила связь непосредственно с деятелями ВМРО, от которых она получала сведения о состоянии этой организации и о взаимной борьбе внутри ее. Благодаря этому ЦК партии имел точные сведения о развертывающейся борьбе среди македонцев-автономистов. Известно было, что существовало два течения и что внутренняя борьба усиливалась в связи с подготовкой ее съезда. ЦК знал распределение сил точно так, как оно впоследствие действительно оказалось, а именно, что протогеровцы идут вместе с Цанковым, а михайловцы – с Ляпчевым. Несмотря, однако, на эти верные сведения, ЦК партии не поверил и допустил неправильную оценку, исходя из социального состава этих двух группировок. Он считал, что протогеровцы представляют крупнобуржуазную македонскую эмиграцию, связанную многочисленными нитями с болгарской крупной буржуазией, представителем которой является Ляпчев. Что касается крыла Михайлова, то оно пойдет с мелкобуржуазными фашизированными вождями правящего Демократического сговора. *Эта ошибка ЦК партии* не повлекла за собой непосредственного вреда для движения, потому что партия относилась к обоим группиравкам одинаково враждебно, как к группиравкам фашистским. Ошибка ЦК партии объясняется между прочим и тем обстоятельством, что группа Цанкова-Калфова еще не была окончательно оформлена в своих отношениях к Консервативной партии (крупнейшей буржуазной группировки в Сговоре). Это оформление произошло позже и тогда для всех стало ясно, что Михайлов идет вместе с Ляпчевым и Волковым, а Протогеров – с Цанковым – Русевым – Калфовым. Эта ошибка ЦК фактически не имела значения для партии и партийной массы потому, что отношение ее было отрицательным вообще к группиравкам в ВМРО. Одно нужно отметить, что в то время наша разведка в этой фашистской организации была достаточно хорошо организована. Малейшее событие или даже намерение по отношению к нам становилось известным в ЦК партии.

После того как группа Цанкова–Русева ясно определилась на сторону консерваторов, особенно после убийства Протогерова, ошибка ЦК была своевременно исправлена. В этот момент партия выпустила воззвание, в котором объясняла сущность борьбы в македонской организации и предлагала честным и здоровым элементам в ней покинуть ее ряды и войти в ряды действительно национально-революционной организации и пр. В связи с этими событиями не была развернута организационная работа в легальных македонских организациях, потому что и без того они проявляли очень вялую организационную деятельность; ввиду того, что враждовавшие группы не были еще достаточно очерчены, избегались какие бы то ни было открытые публичные или закрытые организационные собрания. В то же время то, что национальные организации делали, они проводили это только через национальные комитеты, в которых не было наших людей.

В добруджанских организациях – легальных и нелегальных – мы создали комфракции. Ввиду того, что в этих организациях было больше коммунистов, то и работа шла там легче и лучше. Были сделаны необходимые размещения и освобождены некоторые партийцы (Георгиев и др.), которые были сильно заподозрены и которым угрожал провал. Лично я поддерживал связь и с д-ром Вичевым – что было ему обещано в Берлине в 1928 г.

Нужно сказать, что д-р Вичев проявлял большие колебания и все еще их проявляет как представитель мелкой буржуазии в добруджанском движении. С ним я вел нескончаемые разговоры по поводу проведения решений ДРО. Несмотря на то, что ему были известны все эти решения, при принятии которых он также присутствовал заграницей, он все же проявлял колебания и уклоны, как, например, по вопросу о строительстве ДРО и работы в легальных добруджанских обществах. Я также обращал его внимание и требовал от него более тщательного редактирования газеты („Свободна Добруджа“). В ней он не выдвигал ясно и открыто лозунга свободной Добруджи в рамках Балканской федерации в союзе с угнетенными народностями и *классами на Балканах.* Он продолжал идти по пути сепаратизма, т.е. раскола легальных организаций. После долгих переговоров он согласился работать вместе с коммунистами в существующих добруджанских организациях, чтобы овладеть их руководством.

В этом направлении велась работа до провала в сентябре 1928 г., после чего я был арестован. После моего выхода из тюрьмы – во второй половине 1929 г., я по болезни не имел возможности следить за работой и тем более руководить ею, тем более я должен был еще скрываться из-за новых провалов в сентябре и октябре 1929 г. Но из тех сведений, которые я мог получить, я пришел к заключению, что положение как в добруджанской, так и в македонской организациях, плохо. В данный момент в них нет комфракций. То, что проводится – это делается через отдельных лиц. С другой стороны, связь между ЦК партии и этими лицами весьма нерегулярная и слабая. Связь с македонцами осуществляется через добруджанцев, но принимая во внимание, что и с последними она неважная, то станет ясно, что она из рук вон плоха. Из последних сведений видно, что ничего не сделано для того, чтобы на первое время создать хотя бы постоянную и прочную связь, *не говоря уже о создании комфракций.*

Я не знаю точки зрения представителя Коминтерна по вопросу о расколе, произошедшем в Добруджанской легальной организации. Мне также неизвестно был ли обдуман вопрос о расколе Центральным комитетом ДРО и давал ли свое согласие на раскол Коминтерн. По моему мнению, момент для раскола был удачно приурочен к моменту после окончания съезда Добруджанской организации в 1929 г. Для всех было ясно, что после двух-трех попыток левой этой организации, и особенно в Софии, захватить руководство в свои руки, после того как это руководство побывало в ее руках два раза, после того, как фашистам в добруджанском движении удавалось фактически устроить раскол и при помощи полиции

забрать архив и арестовывать более выдающихся представителей левой, то единственным путем для левой оставалось обособиться в отдельную организацию. Левые создали инициативный комитет, который стал во главе борьбы и поставил себе задачей объединение всех исключенных и непризнанных Софийским исполнительным добруджанским комитетом организаций. Было выпущено воззвание от имени 145 добруджанцев, членов Софийского общества, в пользу раскола. Стоять со сложенными руками, т.е. не прибегать к этой мере было равносильно не вести никакой работы после произошедших в октябре 1929 г. событий в Добруджанской организации. Нужно отметить, что большинство Софийского общества на стороне левых и встречает безоговорочную поддержку со стороны массы. Тот факт, что 145 человек – членов только Софийской организации, выступили со своими подписями в этом воззвании, ярко подтверждает это.

Марко (член на ЦК)

ЦДА, ф. 3Б, оп. 4, а.е. 275, л. 211–216. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 249

Директива на ЦК на БКП до окръжните комитети, партийните организации и селските ядки във връзка с подготовката на Европейския селски конгрес

[януари 1930 г.]

През втората половина на февруари се свиква в Берлин Европейски селски конгрес[1]. Инициативата за този конгрес е подета от революционни организации на трудещите се селяни. В началото на юли [м.г.] се проведе заседание на инициативния комитет, което реши подготовката на конгреса да се води на базата на следната платформа:

1. Съюз на работниците и селяните под хегемонията на пролетариата против едрите земевладелци и селската буржоазия, против капиталистическата експлоатация, фашизма, националното потисничество, империализма и военната опасност.

2. Даване земя на селяните без обезщетение, премахване на всички остатъци на феодализма, безплатен инвентар за бедните селяни, анулиране на ипотечните дългове, борба против данъците, за безлихвен кредит за бедните селяни, против лихварството, спекулата, против експроприирането имотите на селяните от националните малцинства и пр.

3. Националните комитети за подготовката на Европейския селски конгрес трябва да бъдат изградени и да стоят в тесен контакт с широките маси на трудещите се селяни. Всички въпроси да се разглеждат във връзка с исканията на трудовите селяни. Конгресът трябва действително да се занимае с най-болните и жизнени въпроси на бедните и средни селяни.

Подготовката на конгреса у нас, избора на комитетите по селата от националната конференция, на които ще се избират делегати за конгреса *трябва да мине под знака на единния фронт*, изграден в шестгодишните борби на българските работници и селяни против фашистката диктатура. Всеки опит на колебливи „левичари“ земеделци да [се противопоставят на] единния фронт, да ...* духът на конгреса – единният фронт на работници и селяни – трябва на мястото да бъде опроверган и разкритикуван от нашите селски ядки. В комитетите да се избират само предани единофронтовци. Да се привлекат в изборите на комитетите, както и в самите комитети, безпартийните селяни, между които има мнозина дълбоко предани на единния фронт.

Нашите ядки трябва да окажат пълно съдействие на подготовката на конгреса. И не само съдействието, но *да вземат най-активно участие* във въвличането на широките селски маси в избора на комитетите. Нашите ядки да се проявят *самостоятелно* като вземат избора на комитет по своя инициатива и посочват задачите на българската делегация на предстоящия конгрес.

В кампанията по избора на комитетите да се издигат основните ежедневни искания на нашите селяни във връзка със страшната стопанска криза, като тези искания бъдат издигнати от нашата делегация на самия конгрес. Кампанията да се води при искания-лозунги на нашите селяни:

1. Долу ръце от имотите на бедните и средни селяни. Прекратяване екзекуциите по селата за неизплатени дългове към държавата и частните банкери и лихвари.

2. Против данъчната и кредитна политика на фашистката диктатура.

3. Анулиране на всички дългове на бедните селяни към държавата.

4. Освобождаване на бедните селяни от данъци и прехвърлянето им върху гърба на селските и градските експлоататори.

5. Безлихвен и дългосрочен кредит.

6. Долу ръцете от земята на оземлените малоимотни селяни.

7. Експроприация земите на едрите земевладелци, черкви, манастири, държава и общини и безвъзмездното им раздаване на малоимотните селяни.

Към тези искания да се прибавят и указаните в платформата на берлинското съвещание, които засягат нашите селяни и да се прибавят други живо интересуващи ги като: борбата против изключителните закони, против драконовската цензура над работническия и ляв земеделски печат, за легализиране на БКП и БКМС, кооперация „Освобождение“ и др., за пълна и безусловна амнистия; против антисъветската война. Защита на Съветския съюз.

Комитетите за селския конгрес не бива по никой начин да се сливат с другите комитети, като тези за борба срещу фашизма, белия терор и пр. Различните комитети в село трябва *да си съдействуват*, но не и да *се сливат*, защото те си имат покрай общите задачи и свои специални.

Нашите окръжни и районни комитети трябва да отделят усилено внимание на кампанията по избора на тези комитети. Тази кампания трябва да бъде *първата масова* кампания в село, където нашата партия трябва да се прояви *самостоятелно активно и масово*. Тя трябва да стане *изходен пункт* към предстоящата голяма борба на трудовото село във връзка с настоящата стопанска криза.

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 277, л. 12. Машинопис. Копие.

---

[*] Така е в текста на документа.

[1] Конгресът се провежда на 27–29 март 1930 г.

№ 250

Писмо от Западноевропейското бюро на Коминтерна до компартиите за подпомагане дейността на „Съюза на приятелите на СССР“

ДО ВСИЧКИ ПАРТИИ *13 януари 1930 г.*

Относно: Съюза на приятелите на СССР.

Другари!

Обръщаме вниманието ви на предстоящата на 20 февруари т.г. интернационална конференция на „Съюза на приятелите на СССР“. Освен това, през близките седмици ще се състоят национални конференции на тоя съюз в Германия, Франция, Англия, Белгия и др. Целта на всички тия конференции е оживлението, засилването и активизирането на движението, представлявано от „Съюза на приятелите на СССР“ и изграждането на националните съюзни организации в действително популярни масови организаци.

Само в няколко страни съществуват организации на тоя съюз – и то на една съвършено недостатъчна и тясна база. Делегациите, изпратени в СССР по случай 12-годишния революционен юбилей, бяха също едно свидетелство за незадоволнителната работа в тая област. След предприетото напоследък засилване на Интернационалния секретариат на съюза дълг е на всички партии да вземат всички необходими мерки в подкрепа на организациите и работата на съюза в тяхната страна. Необходимо е особено да се дадат на разположение функционери, които да се занимават главно с работата в съюза и да не разглеждат тая работа, както всички досега други в тая област, като странична функция. Необходима е също систематична контрола на натоварените с тая работа другари от страна на партията, както и постоянен надзор над дейността на съюза. Партийната преса да се задължи да дава повече място за публикациите на съюза.

Приканваме ЦК на всяка партия да поддържа всестранно и с всички сили дейността на Интернационалния секретариат на „Съюза на приятелите на СССР“, насочена към създаването на национални съюзни организации във всички страни на широка масова основа.

ЗЕБ на Коминтерна

РГАСПИ, ф. 499, оп. 1, д. 23, л. 80. Копие. Машинопис.

№ 251

Писмо от [представителя на Коминтерна в Берлин Блерио[1]] до [Балканския лендерсекретариат на ИККИ]

20 януари 1930 г.

Мое продолжительное молчание отнюдь не должно свидетельствовать об отсутствии материалов или вопросов, с содержанием которых я должен был бы поставить Вас в известность. Такие вопросы на лицо по всем линиям наших задач. Однако, положение, в котором я нахожусь, не дает мне возможности справляться своевременно со всеми моими обязанностями. Настоящим письмом я рассчитываю в большей части возместить до сих пор упущенное.

ВМРО (об). После совещания в К[онстантинопо]ле[2] и выработки резолюций ее участниками, последние отправили в качестве парламентера в Б[ерли]н известного Вам Герджикова с миссией скорее рекогностического порядка, чем позитивного. Г[ерджиков] заявил нам, что он не уполномочен вести какие-либо переговоры с ЦК ВМРО (об) и обратился ко мне как к „арбитру", выдвигая в качестве платформы примирения слияние избранного в К[онстантиноло]ле бюро с ЦК (избранном конференцией ВМРО(об), собравшихся, как Вам известно, незадолго до моего приезда сюда) на предмет созыва конгресса и [назначения] временного – до конгресса – руководства всей работой[3]. Этот пункт выдвигался с наибольшей настойчивостью. Другие условия – как будто менее интересовали Г[ерджикова] и он как бы заранее примирился с мыслью об отступлении везде, кроме первого пункта. Такими требованиями второго порядка являются: прекращение выхода органа ВМРО (об) до конгресса и прекращение выдачи субсидии „как одной стороне, так и другой", так как мол только прекращение всякой поддержки свидетельствовало бы о нашей „беспристрастности" (!). Герджиков фактически уклонялся от нашей постановки вопроса о совещании в К[онстантинопо]ле. Он отказывался высказаться по существу состава совещания, хотя он и не защищал поведение главнейших его участников как Занкова, Шатева и др. По поводу первого он только вскользь заметил, что его вопрос следовало бы поставить в порядок дня конгресса, чтобы пресечь недовольство многих активных деятелей ВМРО (об), вызванное тем, что 3-ое исключены „без суда" или „открытого товарищеского разбирательства его дела". Мне не удалось заставить его выступить от собственного лица, за собственной ответственностью выдвигая личные свои требования и ставя перед нами собственные условия, удовлетворение которых позволило бы ему лично сотрудничать с нами. Переговоры с ним закончились коротеньким протоколом (**устным**), в котором он зафиксировал главнейшие моменты наших бесед. По вопросу о конгрессе мы согласились на целесообразности его подготовки на базе объединения всех элементов, стоящих на платформе ВМРО (об). Этому конгрессу должно предшествовать фактическое объединение этих элементов, осуществленное на местах на совещаниях низовых звеньев организации. „Македонское дело" не может прекратить выход и продолжает выходить, руководствуясь требованиями вовлечения в организацию возможно более широких масс македонцев. Эти условия выработаны совместно с Доктором[4], который обещал лично рассказать Вам подробнее о всех статьях переговоров, о положении организации в целом. Герджиков отправился в Вену, оттуда он снесется со своими доверителями и сообщит им о результатах его миссии. Параллельно с изложенным шла работа с ЦК ВМРО (об). Я настаивал на чрезвычайной важности усилить темп работы, независимо от хода переговоров с Г[ерджиковым], ставя успех последних в значительной мере в зависимость от успешной работы ЦК настоящего созыва. К сожалению ЦК в настоящем его составе мало приспособлен для выполнения чрезвычайно трудной работы, которая выпадает на его долю. Руководящие статьи „Македонского дела“ не выдержаны в том тоне, который был намечен на совместных совещаниях и который должен был облегчить привлечение к движению тех из участников совещания в К[онстантинопо]ле, которые окажутся достойными этого здесь (имелись в виду прежде всего сам Герджиков, затем Шатев и некоторые другие). Инертность всего аппарата организации и отсутствие традиций и навыков массовой работы чрезвычайно затрудняют выполнение задачи разоблачения политического содержания совещания в К[онстантинопо]ле, и кампания ЦК против раскольников до сих пор еще не принесла видимых реальных плодов. Это не значит, что положение остается тревожным. Кое-что все-таки сделано: оппозиция фактически социал-демократизирована, о чем свидетельствует хотя бы заявление Герджикова, что он не считает для себя возможным, в случае если не удастся найти пути соглашения, сотрудничать с образовавшейся оппозицией. В настоящий момент мы договорились вплоть до мельчайших подробностей о тактике работы в стране, имея в виду предупредить или обезвредить раскольническую деятельность участников совещания в К[онстантинопо]ле. Подробная инструкция, которая составлена при моем ближайшем участии, разработана для руководства работой в стране. Эта инструкция одновременно с отправлением в страну, будет отправлена Вам в ближайшие дни. Эта инструкция выработана на базе следующих положений:

Регулярный конгресс ВМРО (об) признается необходимым созвать. Он должен быть тщательно подготовлен на местах, так как только такая подготовка обеспечит ему характер прямого представителя широких масс македонцев. Этот конгресс явится таким образом завершением предстоящей работы, которая должна быть проведена под знаком широкого объединения революционных масс македонцев на базе платформы ВМРО (об). В порядке подготовки конгресса должны быть созваны местные конференции низовых звеньев организации. К участию в этих конференциях должны быть привлечены все деятели македонского революционного движения, объявляющие себя стоящими на платформе ВМРО (об) и по тем или иным причинам не входящие в ее организации. Должны быть привлечены также те из македонцев, которые, заявляя о своем согласии с программой ВМРО (об), присоединяются в тоже время к инициаторам совещания в К[онстантинопо]ле, в том, конечно, случае, если они ни в чем ином себя не скомпрометировали.

После всесторонних обсуждений в ЦК ВМРО (об) создавшегося положения мы решили, что только такая широкая подготовка конгресса позволит вынести на принципиальную почву имеющиеся разногласия и прекратит интригу среди верхушек организации, которая разлагает движение в настоящий момент. Бойкот или борьба против [подоб]ных конференций разоблачит врагов ВМРО (об) и объединит ее друзей. Намеченная кампания потребует чрезвычайного напряжения всех сил, которыми мы располагаем. Подготовка необходимой широкой пропаганды очередных задач вынуждает ставить вопрос о посылке в страны специальных инструкторов и эвентуально о вызове из стран представителей актива для инструктирования и снабжения их необходимыми материалами. Отсутствие свободных средств чрезвычайно затруднит проведение в жизнь намеченного плана, однако мы рассчитываем, что уже ближайший месяц принесет видимые результаты.

Чтобы оценить всесторонне еще не изжитый кризис в ВМРО (об), необходимо учесть не только кампанию, ведущуюся со стороны врагами македонского революционного движения, но также и психологию многих ее деятелей, находящихся во власти мещанских предрассудков и боящихся влияния коммунистической партии на революционное национальное движение македонцев. Вызванный на откровенность, Герджиков очень много говорил против тактики КП Болгарии, которая мол стирает грань между коммунистическим движением против строя и всей капиталистической системы, с одной стороны, и национальным революционным движением, с другой, которое по существу своему призвано мобилизовать не только рабочих в городе, но и массы мелкой буржуазии утнетенной нации и все слои крестьянства в деревне, в том числе и зажиточные. Доводы Герджикова подкреплялись соображениями тактического порядка. Он доказывал, что оставляя в стороне принципиальную сторону вопроса, национально-революционное движение подвергается гонению наравне с коммунистами именно потому де, что мы сами стираем между нами всякую грань и позволяем этим самым нашим врагам не делать между нами никакого различия. Нам стоило очень много усилий разъяснить Г[ерджикову] действительное положение вещей: национально-революционное движение имеет собственные пути развития, не сливаясь с коммунистами. Агитация против коммунистов, ведущаяся среди национально-революционных масс македонцев, питается врагами всякого революционного движения, в том числе и национального. В настоящий период только революционный пролетариат, возглавляемый коммунистической партией, является защитником национально угнетенных масс. Только он в союзе с трудовым крестьянством способен осуществить национальное раскрепощение и т.д. Все это, – Герджиков заявляет, – правильно. Но такие понятия доступны мол ему и не многим руководящим друзьям. Массы этого не понимают, мол, и тактически является грубо ошибочным не проводить достаточной грани между движением коммунистическим и национально-революционным.

В этом вопросе совершенно очевидно сквозит откровенным оппортунизмом деятелей национально-революционного македонского движения. Им представляется возможным обойти остроту классовой и национальной борьбы путем „тактического“ отмежевания от революционного движения рабочих и крестьянства, усыпляя этим бдительность фашистской власти. Здесь предстоит большая работа. Необходима самая решительная и энергичная широкая пропаганда политической платформы ВМРО (об), которая не дает места упрекам этого порядка. Однако, вместе с разъяснением интриги врагов ВМРО (об), стремящихся подорвать авторитет ВМРО (об), внушая недоверие к КП, необходимо извлечь урок из переживаемого ныне кризиса в этой организации и проследить не было ли действительно на местах перегиба в сторону недостаточно гибкого руководства национально-революционным движением. Мы постараемся проверить нашу работу на местах и пресечь также перегибы, если они имели и имеют место. Опыт показал, что деятели национально-революционного движения, сотрудничающие с нами, чрезвычайно щепетильны в этом пункте и требуется особое внимание к ним, чтобы не дать повода излишним обидам там, где можно их избежать для пользы дела. Я договорился с ЦК, что такую проверку необходимо осуществить немедленно, усилив одновременно инструктирование и решительно отказавшись от упрощенного „администрирования“ организациями через аппарат фракций КП. Мне представляется полезным, чтобы с Вашей стороны были бы предприняты шаги в том же направлении и в письмах партиям были бы сделаны предостережения против недостаточной гибкости, проявляемой на местах в руководстве национально-революционным движением через фракции КП.

Каковы наши задачи по линии ВМРО (об). В общем положение еще далеко не ясно. Дело подвигается слишком медленно и сейчас трудно отдать себе отчет с достаточной ясностью о развитии кризиса. Если поведение Г[ерджикова] свидетельствовало об известной дезорганизации оппозиции, то и в пользу ЦК нельзя отметить четкость и своевременность выступлений за весь этот последний период.

Возвращаясь к уже сказанному выше, я должен дополнить изложение намеченной программой деятельности. Как Вам должно быть известно, прошедшая конференция, избравшая частично ЦК, постановила, что кроме избранных ею 3-х членов ЦК, должно быть доизбрано по 3 члена от Болгарии и Югославии и 2 от греческой Македонии, доведя общее число членов ЦК до 11. Упомянутые выше конференции на местах должны будут избрать недостающих членов ЦК, и таким образом тяжесть работы созыва конгресса ляжет уже не только на плечи ныне существующего ЦК (из трех лиц заграницей). Это очень существенное обстоятельство, так как главным доводом оппозиции является обвинение в несостоятельности ЦК, избранного конференцией в нынешнем его составе. Недостающие члены ЦК в Болгарии будут доизбраны на общебалконской конференции, которую удасться созвать не раньше, чем через 2-3 месяца, после окончания всей подготовительной работы, о которой речь шла выше.

Положение организации в Югославии и Греции до сих пор еще остается крайне неясным. Мы не располагаем точными сведениями о состоянии работы [там]. Остаются невозместимыми размеры наших потерь после последних провалов. Имеются у меня сомнения, до сих пор не рассеянные, о наличии какой-либо регулярной работы на греческой территории, и те мероприятия, которые предприняты нами в последнее время, еще не принесли плодов[5].

РГАСПИ, ф. 495, оп. 19, д. 475, л. 33–35. Оригинал. Ръкопис. Руски ез.

---

[1] Вероятно е псевдоним на Стоян Минев.

[2] Конференцията в Цариград (Константинопол) се провежда в дома на Михаил Герджиков на 2–4 октомври 1929 г. Тя е свикана по инициативата на дейците на ВМРО(об.) от III революционна област (България), които не са поканени на Берлинската конференция. На нея присъстват М. Герджиков (председател), П. Шатев (секретар), д-р Ф. Атанасов, Г. Занков, Хр. Цветков, Сл. Иванов, П. Карчев, Хр. Ампов, Н. Терзиянов, Й. Кондов и др. На конференцията се отправят критики към Берлинската конференция, но целта ѝ е изглаждане на разногласията във ВМРО (об). Обсъждат се въпросите за привличане на масите в организацията, за обвързаността ѝ с класовото революционно движение в лицето на Коминтерна и Съветския съюз.

[3] Вж док. № 242, бел. 1.

[4] Д-р Филип Атанасов.

[5] Документът е без подпис, но на първата страница на документа е написано „Писмо на Блерио“.

№ 252

Отговор на П. Искров, Н. Кофарджиев и Г. Ламбрев на представеното от В. Коларов заявление-протест в Балканския секретариат на ИККИ

Москва, 4 февруари 1930 г.

ДО ИККИ (БАЛКАНСКИ ЛЕНДЕРСЕКРЕТАРИАТ)
И ЦК НА БКП

„ОТГОВОР НА ЕДИН БЕЗОБРАЗЕН ДОКУМЕНТ"

В Балканский лендерсекретариат поступил один безобразный документ. Поступил 6-го января с.г., а ЗБ и делегация – за исключением его автора и подателя – узнали об этом 28-го января, т.е. *спустя 22 дня.* В течение этого времени автор и податель не просил созыва ни специального заседания, в котором он бы вышел со своими „обвинениями", ни сообщил об этом какому-либо другому члену ЗБ и делегации – вне самого его – о том, что он отправил подобную инсинуацию в органы Коминтерна.

На заседании 28 января т. Искров сделал предложение о пополнении освободившегося места (после отъезда т. Рудольфа[1]) т. Росеном[2]. Тов. Коларов в дебатах сказал, что предложение Искрова имеет „фракционный" характер, т.к. он предлагает Росена, а не Димитрова, и для того, чтобы „аргументировать" это, он начал читать документ, который вынул из своих бумаг. Когда, таким образом, было узнано, что это за документ, т. Росен в реплике спросил Коларова, *когда подан в БЛС этот документ.* Тов. Коларов не дал определенного ответа, смутился и постарался отклонить этот вопрос. При таких обстоятельствах ЗБ и делегация узнали об инсинуации.

Т.т. Росен, Искров и Сашо[3] энергично *разоблачили* безобразие этого документа, причем никто (Димитров, Искров, Сашо, Росен) – кроме т.Коларова – *не солидаризировался* с ним.

Вот само безобразие:

„Из изложенного, однако, – написал автор документа, – становится ясным

1) что т. Искров, Сашо и Рудольф образовали особую группу в Болгарской делегации, которая обсуждает в своем кругу вопросы делегации и принимает по ним решения;

2) что эта *группа* присвоила себе право выступать от имени *Болгарской делегации.*

Все это ничто иное, как *начало фракционного обособления этих товарищей.*

Я протестую против подобного непартийного образа действия этих товарищей и обращаю внимание на опасность, угрожающую партии стать ареной тяжелейшей фракционной борьбы.

Член Болгарской делегации *В. Коларов*".

Эту инсинуацию большинство товарищей на заседании встретили глубоким возмущением, и никто – кроме ее автора – не присоединился к ней. Об этом свидетельствуют два письменных предложения, сделанных на заседании[4].

Каждый член нашей партии возмутится этим безобразием.

2. Но каковы „факты", что служит доказательством того, что автор документа [от] 6-го января имел основание дойти до такого скандала в Центральном комитете нашей партии.

Вот все, что он пишет:

„1) Болгарская делегация возложила на т. Искрова составить конкретную сводку о работе последнего пленума ЦК БКП. При рассмотрении проекта я возразил по ряду пунктов и заявил, что я сформулирую свое *особое мнение* в письменном виде, что и сделал[5].

По получении моего особого мнения, члены делегации т.т. Искров, Сашо и Рудольф составили *„Ответ болгарской делегации"* на мое особое мнение и передали его в Лендерсекретариат, хотя на заседании делегации подобный вопрос не поднимался и „ответ" не разбирался. О существовании этого „ответа" я узнал только, когда получил копию от Лендерсекретариата.

2) На заседании Лендерсекретариата, по заслушании доклада т. Искрова, я заявил, что за неимением времени по некоторым вопросам, затронутым в этом докладе, выскажу свое мнение в письменном виде, что и сделал. Через некоторое время я получил от Лендерсекретариата копию „ответа" Болгарской делегации на мои письменные замечания, хотя делегация этого вопроса не обсуждала, никакого решения о составлении „ответа" не принимала и содержания „ответа" не рассматривала".

Никаких других „фактов" нет и не может привести т. Коларов. Что получается? Болгарская коммунистическая партия является в лице специальной делегации перед Коминтерном в момент, когда партия пережила целый ряд внутренних сотрясений, и когда в результате этих внутренних сотрясений она может отметить за собой *решающие большевистские достижения.* Делегация обязана дать Коминтерну правильное и верное освещение *основных линий*, по которым совершалась большевизация партии. Отпор, который делегация дает *оппозиции* против партийной линии со стороны т. Коларова, является составной частью этого освещения Коминтерну.

Тов. Коларов выступил против этого права делегации только на том основании, что он на деле составил меньшинство (оппозиция) по отношению к линии делегации, проводимой остальными тремя членами. Эти три члена делегации никогда не думали выступать *от имени т. Коларова в споре с ним, потому что подобное положение невозможно.* Тов. Коларов присвоил себе право думать, что если он выступит с изложением против линии делегации, т.е. Второй партийной конференции и Второго пленума ЦК, не внося его предварительно в делегацию и передавая его непосредственно в Лендерсекретариат, что если он выступит с таким изложением на том основании, что он заявил об этом своем намерении на *БЛС – то он поступил согласно партийному уставу.* Однако, если и остальные члены, т.е. большинство делегации дают отпор оппозиции, и если они передают свое изложение также непосредственно в Лендерсекретариат, если они выступят с письменным изложением на основании того, что они предварительно заявили об этом своем намерении в БЛС,– то они, большинство, не поступили согласно уставу партии! Этим путем т. Коларов подал до сих пор 4 изложения и особое мнение, а остальные 3 члена делегации – *два* ответа на эти особые мнения. К тому же т. Коларов прямо *извращает факты,* когда говорит, что на заседании делегации не „подымался вопрос" об ответе трех товарищей на его особые мнения по докладной записке Болгарской делегации. Наоборот, его „особое мнение" было зачитано на регулярном заседании в присутствии всех, включительно и т. Коларова, и там было решено выступить с ответом от имени трех товарищей и БЛС (об этом заявлено также и в БЛС). К тому же все 6 документов, кроме докладной записки и доклада, вносились прямо в БЛС и оттуда получали их остальные товарищи. На том же основании, на котором т. Коларов считает большинство делегации „особой группой" и т. д., на том же основании он едва ли не хочет объявить себя действующей по уставу делегацией. Это означает продолжение в новой форме старой политической позиции, продолжение оппозиции партийным решениям.

Болгарская делегация, выбранная Вторым пленумом ЦК, она в своем большинстве единодушна с ЦК. Тов. Коларов – член этой делегации, выбранный пленумом, выступает теперь против нас с подобной инсинуацией. При выработке им проекта постановления (отвергнутого ЗБ и делегацией) по другому поводу, он обезличил делегацию, назвав заседание ЗБ и *делегации* „заседанием ЗБ при участии члена ЦК т. Кофарджиева (Сашо)". Резолюция Второго пленума ЦК осудила попытку т. Коларова ввести – вопреки решению ЦК– в состав делегации VI конгресса Коминтерна т. Кабакчиева – при участии ее в VIII конференции БКФ.

3) Отмечаем лишь некоторые моменты, которые характеризуют актуальное значение нового поступка т. Коларова:

а) т. Коларов бьет по Центральному комитету – не только по делегации; Центральный комитет, возглавляющий партию, не превратился в гнездо фракционных группировок. Нынешний Центральный комитет возник на *основе* поражения лукановистской и др. правых и ультралевых групп и течений. Необходимым условием проведения Центральным комитетом большевистской линии является беспощадная борьба и удушение всяких фракционных поползновений против линии Второй партийной конференции и Второго пленума ЦК, откуда бы они не исходили, кто бы их не поощрял и покровительствовал, какой бы окраски они не носили – правой или ультралевой.

б) Как раз теперь, после того, как партия выступила с резолюциями против правооппортунистических уклонов т. Христо Кабакчиева и после беспощадной критики недооценки *нового поворота*, который сделала Вторая партийная конференция, – как раз теперь конституируются фракционные замашки отдельных товарищей – с правыми уклонами, колебаниями и примиренческими склонностями – *вне ЦК и против ЦК* в форме атаки против группы товарищей и т.п. в самом ЦК. Вдохновителем этой кампании является прежде всего т. Христо Кабакчиев, идеолог соц.-демократических пережитков партии. По форме и содержанию атака т. Коларова против части членов ЦК *не отличается* от атаки т. Кабакчиева и некоторых товарищей среди эмиграции вне ЦК.

Партия примет все меры для удушения еще в самом начале всякого бунта *социалдемократических остатков против большевистского поворота* в ней. Эти меры будут почерпнуты из политической линии партии, из директив Коминтерна о строительстве большевистской партии и о борьбе со всякими фракционными группировками в ней, из требований партийной дисциплины и партийного устава.

С тов. приветом: ЗБ и Делегация.
Подписи *П. Искров, Сашо, Росен*

ЦДА, ф. 146 Б, оп. 2, а.е. 160 л. 1–6. Копие. Машинопис. Руски ез.

[1] Йордан Кесяков.

[2] Георги Ламбрев.

[3] Никола Кофарджиев.

[4] Предложения в делото липсват.

[5] Вж док. № 247.

№ 253

Заявление на Г. Димитров до ИККИ по повод „Отговор на един безобразен документ“, изпратен от П. Искров, Н. Кофарджиев и Г. Ламбрев до ИККИ и ЦК на БКП

Москва, 7 февруари 1930 г.

Секретно

1. „Ответ на один безобразный документ“, как по форме, так и по содержанию является документом, уроняющим престиж партийных органов, от имени которых он посылается в ИККИ. Этот документ нельзя считать документом, исходящим от Заграничного бюро. ЗБ состоит из Коларова, Искрова, Димитрова. Из этих трех товарищей только Искров, автор этого документа, подерживает его. Неправильно также ангажировать авторитет ЦК этим документом. Согласно решениям Второго пленума, ЦК имеет в данный момент следующий фактический состав: трое в Софии (и представитель комсомола), двое в софийской тюрьме и двое в дороге и пятеро находятся в данный момент в Москве. Первые, естественно, не имели возможности высказаться, а последние пять товарищей в Москве – двое *за* документ, двое *против* и один *воздержавшийся* (ввиду того, что он не успел еще ознакомиться с фактической стороной вопроса).

Значит фактически документ является делом только *двух членов ЦК*, состоящих одновременно и членами делегации.

2. На заседании, где рассматривалось указанное заявление – протест т. Коларова, было установлено, что действительно посылались некоторые документы *от имени делегации, которые не были рассмотрены и приняты на заседании делегации.* Оказалось даже, что некоторые из этих документов, написанных т. Искровым, не были читаны и т. Сашо[1] (как он сам об этом заявил!), но к которым он присоединился на основании *личного* его доверия к Искрову.

Таким образом, по существу, протест т. Коларова, в качестве члена делегации, в этом отношении основателен и его предупреждение об угрозе начала фракционности уместное.

Я сделал предложение на заседании констатировать это неправильное действие у части делегации с тем, чтобы впредь больше не повторялось. Предложил также считать ошибкой т. Коларова то, что он *своевременно* не уведомил других членов делегации о своем заявлении – протесте, оставив сделать это на заседании делегации – поступок неправильный и могущий повлиять на усиление взаимного недоверия и обострения отношений в делегации.

3. Этот документ является новым проявлением предпринятой и усиливающейся в период рассмотрения болгарского вопроса в ИККИ травли против т. Коларова с целью его политической дискредитации. Авторы документа исходят из неверного положения о том, что тов. Коларов оппортунист или, по меньшей мере, примиренец и, как к таковому, применяют метод, который допустим лишь по отношению к оппортунистам и примиренцам, *но абсолютно недопустим и прямо вреден при рассмотрении разногласий и спорных вопросов в большевистском ядре партии, к которому примыкает т. Коларов.*

Так, совершенно неверно и ничем не обосновано утверждение о том, что т. Коларов против *партийной линии,* линии Второй партийной конференции и Второго пленума ЦК. Это утверждение можно объяснить лишь желанием *во что бы то ни стало* сделать невозможной *коллективную работу ЗБ (и ЦК) при участии т. Коларова в нем,* выбранного единодушно в члены ЦК и ЗБ Второй партийной конференцией, вторично утвержденный в таковые Вторым пленумом ЦК и вновь выделенного им в представители партии при ИККИ. Это желание, однако, не имеет ничего общего с линией партии, ни с интересами ее, ибо они *безоговорочно требуют сплочения большевистских сил партии против оппортунизма и примиренчества,* беспрерывно бичуя и исправляя на деле, при помощи большевистской самокритики, оппортунистические и другие ошибки отдельных товарищей, в том числе, конечно, и действительные ошибки как т. Коларова, так и Искрова, Димитрова и др.

Не менее тенденциозно и неверно также и другое утверждение в документе о том, что заявление-протест т. Коларова, якобы, идет по оппозиционной линии т. Кабакчиева против решений Второй партийной конференции и Второго пленума ЦК. Это утверждение в сущности лишь выдает стратегический план – *поставить т. Коларова на одну доску с Кабакчиевым для того, чтобы легче достичь его политической дискредитации.*

Эта установка во внутрипартийных отношениях, однако, является чрезвычайно вредной для партии, ибо она ведет к неправильной ориентации в борьбе партии с оппортунизмом, правой опасностью и с.д. пережитками, и этим к ее ослаблению и затруднению.

4. Несомненно, что указанная установка и метод авторов документа показывают, что у них действительно проявляются некоторые тенденции *групповой установки* при рассмотрении внутрипартийных вопросов, *ведущей к разрыву изнутри созданного Второй партийной конференцией большевистского ядра в партии и ее руководства,* и этим – *вразрез с правильным проведением линии конференции,* на базе которой сплотились здоровые, стоящие на большевистских позициях, партийные элементы.

Однако, ответственность за этот способ действия является *личной ответственностью* авторов документа, *но не ЦК партии или его Заграничного бюро.*

Отождествление *своей групповой установки* и своих собственных действий в данном случае с партийной установкой ЦК партии, с партийной линией, конечно, не только не правильно, но и с партийной точки зрения и основных постанов-

лений Второй партийной конференции – *недопустимо, осудительно и прямо вредно.*

Г. Димитров

ЦДА, ф. 146 Б, оп. 2, а.е. 160, л. 1–3. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Никола Кофарджиев.

№ 254

Изложение на Г. Димитров до Балканския лендерсекретариат във връзка с разглеждане на Българския въпрос в ИККИ

Москва, 18 февруари 1930 г.
Секретно!

До Балканския лендерсекретариат
Копие: за другарите Куусинен, Мануилски,
Пятницки, Василиев

Предвид на това, че не ще бъда в Москва при разработване решението на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал (ИККИ) по българския въпрос[1], считам за свой дълг да изложа писмено, макар и накратко, своето мнение в качеството ми на член на Централния комитет и на Задграничното бюро на БКП.

* * *

Нашата партия с помощта на Коминтерна съумя след бурните събития от 1923-1925 г. да реши правилно, по болшевишки, своите основни въпроси в политическата, тактическата и организационната области. Резолюцията на Втората партийна конференция (1926 г.) по отчета на Централния комитет[2] представлява класически болшевишки документ на БКП в това отношение. Основните решения на партийната конференция, утърдени от Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал представляват основа за възстановяването, изграждането, както и за по-нататъшната действителна болшевизация на партията. Този фундамент има два корена: *революционното тесничество* – революционен марксизъм и *септемврийското въстание,* проведено под ръководството на партията (вж резолюцията по отчета на Втората конференция). Изработените в борбата против опортюнизма и дясното ликвидаторство, против социалдемократическите остатъци, както и против ултралевичарските тенденции, решения на партийната конференция отбелязаха дълбоката и ясна *граница* между партията – от една страна, и опортюнистическите и ликвидаторски елементи – от друга, отхвърляйки едновременно и ултралевичарските изврашения на революционното марксистко минало на партията и нейния болшевишки курс. Втората партийна конференция изключи от партията идеолозите на дясното ликвидаторство – Луканов и Попов (изключването им беше подготвено от Централния комитет преди конференцията) и реши да бъдат изключени всички партийни членове, които се солидаризират с антипартийната, опортюнистическа позиция на Луканов и Попов.

Конференцията ясно определи условията за принадлежност към партията:

„Който поддържа Деветоюнската тактика, отрича революционното септемврийско дело и септемврийската тактика на партията, който не признава безусловно революционния политически курс на партията – той не може да бъде в редовете на Българската комунистическа партия“ (вж резолюцията по отчета на Втората конференция).

По такъв начин, отхвърляйки дясното ликвидаторство, партийната конференция организационно откъсна неизправимо опортюнистическите елементи. Тя затвори за тях вратите не само на ръководните органи на партията, но и за нейните редове. Благодарение на революционния сблъсък по време на юнските събития, благодарение особено на Септемврийското въстание и на революционния курс на партията след септември, очистването на нашата партия от тези елементи беше проведено *в основни линии много по-рано,* отколкото в другите комунистически партии (в германската, френската, полската, чехословашката, югославската и др.). Този факт, показващ особеностите в условията за болшевизацията на БКП, има голямо значение при разглеждане на нашите вътрешнопартийни въпроси и обяснява *защо няма нито в ръководството на партията, нито в нейните редове опортюнистически групи или течения, макар че се извършват отделни опортюнистически грешки.*

Партийната конференция избра Централен комитет, състоящ се от стари и нови партийни дейци, безусловно подкрепящи партийната линия и представляващи гаранция за нейното провеждане. Неговият състав представлява също и *сплав* между различните партийни поколения, стоящи на болшевики позиции, сплав, която трябваше да се осъществи и в общопартиен мащаб. При това за разлика от положението преди партийната конференция, Централния комитет беше прехвърлен *вътре в страната,* т.е. на тази негова част, която се намираше вътре в страната, беше възложено цялостното непосредствено ръководство на партията. В състава на ЦК естествено не бяха включени никакви опортюнистически или пък колебаещи се по отношение на опортюнизма елементи. Не бяха избрани и такива бивши членове на ЦК като Кабакчиев, които макар че формално заявяваха за своята солидарност с решенията на конференцията, бяха носители на социалдемократическите остатъци в партията и биха представлявали задържащ елемент в ръководството на партията по пътя на нейната болшевизация. От състава на ЦК конференцията отдели тройка (Коларов, Димитров и Искров) като Задгранично бюро, като му възложи идеологическото ръководство на партията и по-специално – редактирането на партийното списание.

Благотворното влияние на решенията на партийната конференция се почувства скоро в партията. Новият Централен комитет пристъпи към укрепване на партията и към активизиране на нейната дейност и борба. Той сложи край на опортюнистическия курс, провеждан от Изпълнителното бюро на ЦК до конференцията, нанесе съкрушителен удар (във връзка с Първомайската кампания през 1928 г.)[3] на закрепилото се, особено в легалната Работническа партия, дясно ликвидаторство и провеждане твърдата болшевишка линия на партията във всички области от нейната дейност при това със значителен успех. Всички здрави партийни елементи в страната и сред революционната емиграция се сплотиха на основата на решенията на конференцията и около избрания от нея Централен комитет.

Врагът също забеляза настъпилите в партията промени и засили своите удари срещу нея. Последвалите във втората половина на 1928 и началото на 1929 г. редица провали разстроиха вътрешната част от Централния комитет и възстановяващите се партийни организации. Освен множество други партийни дейци в центъра и по места в затвора попаднаха и *двамата основни вътрешни членове на ЦК* – организационният секретар др. Йонко Панов и политическият секретар др. Младен Стоянов.

Беше разстроена временно и *колективната работа на Задграничното бюро,* един от членовете на което (Искров) се провали във Виена и в продължение на няколко месеца се намираше във Виенския затвор, а другите двама членове (Коларов и Димитров) бяха на VI конгрес на Коминтерна и свикваните във връзка с него конференции и съвещания (Връзката между партията и Задграничното бюро изключително се влоши).

В Централния комитет вътре в страната често случайно биваха кооптирани в качеството на членове другари, които нямаха необходимия политически и организационен опит и не бяха достатъчно проверени. Имаше дори случай, когато цялата работа на ЦК се намираше фактически в ръцете на един негов член – същий беше представител на Комсомола в ЦК, при това този другар *е нов* и за самия Централен комитет на комсомола.

По такъв начин, независимо от своето огромно влияние сред масите, партията остана почти без партийни ядки по предприятията, без живи и постоянни връзки с масите.

Множество верни на партията нейни членове работят като комунисти по места, в легалната партия[4] и в профсъюзите, в различни масови комитети без да са организационно обхванати от партията, без да имат връзка с нея, не знаейки нейната линия, не чели решенията на Втората партийна конференция и дори не видяли партийното списание и нелегалната партийна литература. Вследствие на честите провали и случайното попадане в Централния комитет на нови, неизпробвани другари, сред партийните маси се появи известно недоверие към партийното ръководство и мнозина се въздържат да установяват връзки с него.

Този факт, на свой ред, води някои от по-новите партийни дейци, предимно младежта от интелигенцията, към погрешния възглед, че партийните маси *с тесняческия стаж* въобще са непригодни за партията при сегашните условия и задачи, и към проява на тенденция за ориентиране към създаване на фактически *нова* болшевишка партия, като се оставят настрана предишните партийни сили, свързани с работническите маси, и опирайки се предимно на кадри на Комсомола, в които при това активна роля играят предимно представители на интелигентската (студентска и др.) младеж. Оттук идва и проявата на *авангардизъм* сред някои комсомолски дейци в страната и зад граница, стремежът да се изтъква Комсомолът като по-надеждна революционна сила *в сравнение* с партията. Но това водеше, на свой ред, до още по-голямо откъсване на партията от масите. Обикновено по време на политически кампании на улицата излизаше само малоброен авангард, отслабна отзивчивостта на партията към непосредствените нужди и интереси на масите и обвързването на тези интереси и нужди с политическите кампании и лозунги на партията. По време на общата стачка на тютюноработниците и стачната вълна от 1929 г. с всичка сила се прояви откъсването на партията от масите, нейната изключителна организационна слабост и нейното изоставане от движението на масите.

Това разстройване на партийното ръководство и отслабването на партията естествено беше широко използвано от опортюнистическите и ликвидаторски елементи (особено в легалната партия, в профсъюзите, в парламентарната група и т.н.), за да преминат отново в атака против болшевишкия курс на партията, който те квалифицираха като авантюристичен, водещ само към безплодни жертви и т.н. Те използваха особено добре *незапознаването* на партийните маси с решенията и линията на партията. Допуснатите през този период от партийното ръководство опортюнистически грешки (недооценка на подема на масите, надценяване противоречията в лагера на буржоазията, надценяване ролята на средната буржоазия във връзка с въпроса за евентуален преврат от страна на буржоазната опозиция, поддържането на илюзии по отношение на „лявата“ буржоазия, коалиционното извращаване на тактиката за единен фронт по време на изборите и т.н.) насърчават още повече опортюнистическия подход против линията на партията. От своя страна ултралевите тенденции и увлечения у някои твърде нови и нямащи политически опит дейци, особено в Комсомола, недооценяването на използването на легалните възможности за съживяване и мобилизиране на масите, подценяване на работата в масовите организации, пренасянето центъра на тежестта върху шумната агитация за големи кампании вместо конкретна работа сред самите маси и живата връзка на ежедневните интереси на работниците и трудовото селячество с политическите кампании и борбите на улиците, надценяването на назряващия революционен момент и фразьорството затова, че фашистката диктатура би рухнала още сега, ако работническия авангард имаше оръжие; методът на командването вместо правилно ръководство по отношение на масовите организации и пр. – по обратен път наливат вода във воденицата на ликвидаторите, воюващи с всички сили против курса към активизиране на партията и движението на масите напред. (Докладите на др. М. Шаторов – член на ЦК и др. Пенка[5] – най-близка сътрудничка на ЦК на Комсомола, дават достатъчно ясна картина за положението в партията и Комсомола и заслужават сериозно внимание.)*.

При такова изключително тежко положение Задграничното бюро трябваше да действа *бързо*:

а) по посока на попълване, засилване и укрепване на ръководството в центъра и по места, заменяйки претърпелите провал другари с други, имащи партийно-политически и организационен опит, способни да вдигнат и да ръководят масите в борбата, каквито има немалко сред намиращите се временно на учение и подготовка в СССР партийни кадри и особено към привличане на нови работнически дейци, проявили се в борбата през последните години;

б) да се възстанови разколебаното доверие към партийното ръководство с помощта на бързи и правилни действия на Централния комитет и предприемане на решителни мерки против безгрижното отношение към изискванията на партийната конференция;

в) по посока на събиране на разхвърляните сили на партията и изграждане на нови партийни ядки в предприятията и на комфракции (комунистически фракции) в масовите организации;

г) да се концентрират и максимално да се използват партийните сили от различни поколения, стоящи на линията на партията, против застрашаващата опортюнистическа опасност, против дясното и „лявото“ ликвидаторство и за организационно възстановяване и активизиране на партията;

д) всецяло да се помага на партията тя на дело да застане начело на масите в момент на подем и разгръщащи се нови големи битки.

Вместо всичко това обаче, вместо бързо удовлетворяване на тези *изисквания, на тези ударни нужди на партията* в дадения момент, някои другари от партийното и комсомолско ръководство зад граница (Искров, Сашо[6] и др.) прилагат сектантско-интелигентски подход към партийните въпроси и задачи, вървят по линията на разпокъсване ядрото от партийни кадри, сплотени на основата на решенията на Втората партийна конференция, откриват фронт в самото Задгранично бюро, търсейки на всяка крачка, при обсъждането на всеки въпрос, при проявлението дори на най-малкото разногласие по минали или текущи въпроси, аргументи в полза на своя погрешен из основи тезис и групови предразсъдъци затова, че всеки партиен деец, който бил в *ръководството* на партията преди Септемврийското въстание – само при самия факт – то той представлява носител на социалдемократически остатъци, не може да бъде надежден болшевик и не е гаранция за провеждането на болшевишкия курс в партията.

Възприели подобен сектантски, механичен, неболшевишки подход, тези другари преди пленума и на самия пленум на Централния комитет[7] пренесоха центъра на тежестта в безкрайни дискусии по въпроси от миналото на партията, решени политически на Втората конференция, с цел да дискредитират членовете на ЦК (и на Задграничното бюро), които бяха активни ръководни дейци в това минало. Те прибягват към извращаване смисъла на решенията на партийната конференция, за да докажат, че партията като болшевишка партия води всъщност своето начало от самата конференция, недооценявайки най-решителните придвижвания в областта на болшевизацията на партията, каквито представляват Септемврийското въстание и революционният курс на партията след него, а също и преходните етапи в болшевизацията на партията и по-специално първата нелегална Витошка конференция на партията (1924 г.).

Въпреки ясната и недвусмислена оценка, която партийната конференция дава на Московското съвещание на Временния централен комитет (1925 г., след априлския атентат) като *важен етап* по пътя на болшевизацията на партията (виж резолюцията на Втората партийна конференция, параграф 31), те се стараят, без да привеждат никакви *нови* фактически данни, да представят решенията на това съвещание като опортюнистически или поне примиренчески, за да могат да нанесат удар срещу Коларов и Димитров, Цонев[8] и Марек[9], с активното участие на които се провежда това съвещание. Те се опитват да докажат, че болшевишките решения на Втората партийна конференция са били изработени не с *активното участие*, а в *борба* с Коларов и Димитров по време, когато проекторезолюциите на последните двама другари по основните доклади на конференцията бяха приети от последната като основа, тяхната линия във Септемврийското въстание и след него, както и дейността им в Коминтерна и в Балканската комунистическа федерация беше одобрена от конференцията и те самите единодушно бяха избрани отново в Централния комитет и определени за членове на неговото Задгранично бюро (идеологическото ръководство на партията според решенията на конференцията). Допуснатите през последния период опортюнистически грешки от по-старите дейци (преди всичко Коларов) те умишлено се опитват да свържат с миналото, със социалдемократическите остатъци в партията, за да ги представят като носители на опортюнистическата линия, докато в същото време такива и подобни на тях грешки, допуснати от други дейци (например Искров) те считат за *терминологически грешки* и само неясна формулировка (перспективата за засилване на борбата в буржоазния лагер и борбата на буржоазната опозиция и социалдемокрацията против фашисткото правителство вследствие на нарастването на революционния подем на масите, отношението към средняшкото селячество, приравняването му към средната буржоазия, курсът към създаване на „ляв“ Земеделски съюз и пр.).

Фактът за непубликуването от Искров в качеството му на редактор на партийното списание в продължение на година и половина на статията на Хр. Кабакчиев със съответна критика от страна на редакцията – въпреки специалното решение на Централния комитет затова – тези другари обясняват и оправдават със несъществуващи *технически причини,* а това че ръководителите на партийната емиграция и учащите се другари в Москва (Цонев, Владимиров[10], Михайлов[11], Константинов[12], Марек и др.) не оказаха своевременно необходимия отпор на социалдемократическите остатъци у Кабакчиев и изразени в *същите негови статии* се квалифицират като *примиренчество,* естествено с цел да бъдат дискредитирани те политически и да ги обявят за неспособни за активна и ръководна работа в партията и то след като тези партийни другари изнесоха решителна борба в защита на болшевишкия курс на партията против безпринципния фракционен блок (изключените от партията опортюнисти Луканов и Попов, десният уклонист Халачев (Розов) и ултралевите – Златарев и др.) – носителите на *непосредствено живата* ликвидаторска опасност сред учащите се партийни кадри и партийната емиграция в Москва.

Погрешният тезис затова, че Балканите и България са полуколонии с тенденция да се превърнат в колонии на международния империализъм, поддържан по-рано от нашата партия и от другите балкански комунистически партии умишлено се приписва само на др. Коларов, за да се изкове нов аргумент против него и то по време, когато до самия пленум на Централния комитет и другарите Искров, Сашо и др. подкрепяха този тезис и първия опит за неговото изправяне няколко месеца преди пленума беше направен от Димитров (в неговата статия „Империализмът на Балканите“ във „Федерасион Балканик“) и неговата гледна точка беше възприета със съгласието както на Искров, така и на Коларов. Неправилното отношение към средняшкото селячество от страна на Коларов и Искров, изразяващо се в невярното определение на това – кой е средняк и във възгледа, че среднякът може да бъде само неутрализиран, беше изправено от пленума при възприемането гледната точка на Димитров по този въпрос – линия за привличане на основната разоряваща се маса на средняшкото селячество на страната на революционния фронт под ръководството на пролетариата против фашистко-капиталистическата диктатура и империалистическата опасност от война, но това не пречи да се стоварва същата грешка само на гърба на др. Коларов и пр.

По такъв начин (и едновременно с това), пренасяйки с чисто механични методи и форми вътрешнопартийните отношения в други партии (Всеруската комунистическа партия (болшевики) и др.) в нашата партия, тези другари подменят борбата срещу *действителната, конкретна опасност отдясно,* представляваща главна и нарастваща опасност за партията, борбата с примиренческото отношение към него, както и борбата със социалдемократическите остатъци представляващи един от корените на опортюнизма, със *борба* против ръководните другари в Централния комитет, избрани от партийната конференция, и то такива другари, на които могат да бъдат приписвани каквито и да било грехове, но *в никакъв случай десничарски, опортюнистически или примиренчески уклони.*

Те се опитват да използват средствата за преодоляване на отклоненията от болшевишката линия на партията: партийна самокритика, отстраняване на недостатъците и слабостите в ръководството на партията, очистването ѝ от социалдемократическите остатъци, сплотяването на нейните болшевишки сили и кадри, ускоряване процеса на нейната болшевизация и пр. за *политическа дискредитация* на основната част от партийните кадри, за разцепление и противопоставяне на партийните поколения. Всички партийни другари, които не са съгласни с *тази непартийна груповска постановка,* парализираща (усилията)* на партията и отслабваща нейната борба срещу действителната опасност отдясно и срещу примиренчеството, увеличаваща още повече организационното безсилие на партията в настоящия момент, безцеремонно биват обявявани за ненадежни и колебливи *примиренци* по отношение на социалдемократическите възгледи на Кабакчиева в една или друга степен – 100%, 50%, 10% и пр. И всичко това се прави под флага на „болшевизация на партията", представя се пред Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал уж от името на партията, като израз на „обновяването" на партийните кадри, като естествено и необходимо противопоставяне „прогресивния младеж" на „изостаналия старец" и пр. *Независимо от това, че партийната маса в страната и понятие си няма за всичко това, а партийните кадри, които временно с намират в СССР на учение и партийна подготовка, узнали за тази непартийна кампания, в своето преобладаващо мнозинство по решителен начин осъждат тази кампания, (независимо от това)*, че най-малко 90% от израстващото поколение в партията е против сектантско-интелигентската постановка – факт, (който)* може във всеки момент да се провери и установи.*

Тази груповска интелигентско-сектантска постановка се прояви и на пленума на Централния комитет и му попречи да се справи *бързо и успешно* с ударните нужди и задачи, [стоящи] пред партията в дадения момент. Взимайки под внимание факта, че на пленума не можаха да вземат участие основните ръководни членове на вътрешния Централен комитет (Йонко Панов и Младен Стоянов), и че вместо тях участвуваха набързо и в голяма степен случайно кооптирани двама членове (един от които остана само до средата на работата на пленума), а третият член на ЦК е представителят на Комсомола (и двамата намиращи се в чужбина още от времето на навечерието на VI конгрес на Коминтерна)[13], ще стане ясно защо пленумът толкова дълго (повече от два месеца) заседаваше и то в момента, когато *партията беше организационно разстроена и останала фактически без ръководство,* защо при поставянето и разглеждането на въпросите главното ударение се поставяше върху *миналото* вместо върху анализа на настоящето и определяне предстоящите задачи на партията, защо пленумът отдели толкова много време и внимание на вече разглеждани и политически решени от Втората партийна конференция въпроси; защо на най-слабото място на партията – нейното организационно състояние – не се отделя необходимото внимание; защо, независимо от дългите резолюции по отчета на Централния комитет и Задграничното бюро по политическото положение и задачите на партията, [по] такива основни въпроси като характерът на страната (полуколониална или зависима капиталистическа страна, имаща своя империалистическа политика), анализ на икономиката на страната, анализ на класите и партиите, на аграрния въпрос и по-специално на въпроса за средняшкото селячество, пленумът (предписа)* за в бъдеще да се изучава и разработва; защо в отчетната и политическа резолюция на пленума, формулираща правилно линията на партията в духа на решенията на X пленум на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал, отсъства необходимата конкретна разработка на нашите собствени проблеми и не се чувства в достатъчна степен *реалният живот* в страната и *конкретният опит и нужди* на партията; защо пленумът, характеризирайки допуснатите опортюнистически грешки, не даде достатъчно правилна и рязка оценка на някои десничарски грешки (тезиса за засилване борбата в буржоазния лагер вследствие нарастването на революционния подем на масите, приравняването на средняшкото селячество към средната буржоазия, ориентация към създаване на „ляв“ Земеделски съюз и пр.) и в неговите резолюции (на пленума) не намери достатъчно отражение направената на пленума критика срещу сектантството и ултралевичарските тенденции и уклони; защо накрая пленумът допусна някои отделни формулировки и решения, отиващи в противоречие с партийните постановки и решения, както и вътрешно-партийната линия на Втората партийна конференция за сплотяване на партийните сили върху болшевишка основа (характеристика на Московското съвещание от 1925 г. като примиренческо; невероятно тълкуване на решенията на конференцията за партизанските отряди в доаприлския период от 1925 г.; измислицата за пацифизма на партията по време на войната; необоснованите обвинения срещу ръководството, партийните кадри и емиграцията в СССР за примиренчество, снемането на заместник-представителя на партията в Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал и партийния ръководител на учащите се партийни кадри и партийната емиграция в Москва др.Цонев – един от ръководителите на Септемврийското въстание, който е същевременно и един от най-добрите дейци в БКП и заместването му с другаря Росен[14] (комсомолски работник) само затова, че той (Росен) подкрепя и е готов безусловно да провежда посочената *груповска постановка* и пр.

Тази груповска и сектантско-интелигентска постановка фактически парализира вече цяла година деловата работа на Задграничното бюро, превърна партийните инстанции в дискусионен клуб, направи невъзможно оказването на бърза помощ (с кадри и др.) на партията (вътре в страната) и още повече утежни нейното положение *именно в момент, когато вследствие на нарастващия подем на масите и на изостряне на кризата в страната и в самата фашисткокапиталистическа диктатура се откриват такива големи възможности за нейното укрепване като масова болшевишка партия.*

Тази постановка води на практика към заменяне на *делата с фрази*, на деловата творческа работа в областта на теорията и практиката на партията със сектантски и схоластични дискусии и формално-логически фрази; на живата болшевишка конкретна самокритика в партията с безпринципни гонения на дадени ръководни другари в партията. По отношение на ръководството и организационната линия на партията тази постановка поставя центъра на тежестта върху предаването ръководството на партията не в ръцете на *израсналите сред масите и калени в борбата на партията и масите партийни кадри, имащи по-голям или по-малък партийно-политически или организационен опит, а в ръцете на предимно интелигентски елементи, най-често резоньори и романтици, умеещи много да говорят и можещи да пишат литературно, но несвързани с работнически-*

те маси, непознаващи техния бит и нужди, нямащи никакъв непосредствен партиен опит. (Оттук и скандалният случай с др. Кирилов[15] – другар с голям практически опит и солидна теоретическа подготовка, завършил Ленинските курсове и слушател в РАНИОН, изпратен на работа вътре в страната и задържан по искане на Искров и др. в продължение на цели два месеца в Берлин поради заподозрение към него в „примиренчество" по отношение на Кабакчиев – вж неговото писмо до Централния комитет на БКП. Оттук също и опитът да бъдат компрометирани (в комисията за чистката и със други способи) като „примиренци" такива другари като *Владимиров, Михайлов, Константинов, Цонев, Марек* и др.), които са готови да отидат на активна работа в нашата партия и които биха могли да бъдат *членове на ЦК в сегашните условия на нейното ръководство*. Оттук и известното отрицателно отношение към пристигналия тук член на ЦК, избран от партийната конференция (др. Методи Шаторов), спрямо който Искров и др. направиха предложение да му се даде при обсъждането на решаването на партийни въпроси в Задграничното бюро и делегациите само *съвещателен глас,* заедно с другото им предложение да се включи в състава на делегацията с право на *решаващ глас на Росен* (който не е член на ЦК и не участва в пленума на ЦК и пр. и пр.)*.

Подобна постановка в най-добрия случай води до изземване на другари от Комсомола в партията и до утвърждаване направо, без никаква предварителна *низова партийна работа в ръководството на партията,* каквито например представляват случаите със създаването в последно време на *окръжния партиен комитет в София – в центъра на България – от току-що прехвърлени на работа в партията членове на Комсомола,* или предоставянето *политическото секретарство* в партията в ръцете на определен за секретар на Комсомола интелигентен другар, който никога не е работил в *партийно ядро* и не е ръководил *непосредствено* нито един *партиен* орган.

Естествено, при такова състояние на нещата, да се пускат документи от името на ЦК на партията, имащи много често значение само за архива, и дълги, неразбираеми за работниците възвания (вж доклада на другарката Пенка), обръщение към селяните с призива да хвърлят *сърпа* (посред зима – през декември), за да участват в кампаниите на партията или например – на 28 януари се издава в София циркуляр за кампания против безработицата, в който се дава нареждане за (създаване)* на комитет по безработицата и за масови събрания на безработните от цялата страна на 7 февруари, а на 13 февруари се свиква конгрес на безработните в София – всичко това насрочено за провеждане в течение (само)* на 13 дни от издаването на циркуляра и то при известните в България условия, при извънредната слабост на партията, при липсата на комитети на безработните в провинцията и без необходимата най-елементарна подготовка. Подобен интелигентски, книжен, механически и крайно несериозен подход към подобни важни масови прояви на партията и пролетариата, предварително обричащи на неуспех кампанията, естествено подкопаваше доверието към партийното ръководство и за сетен път дава силно оръжие в ръцете на ликвидаторите против болшевишкия курс на (партията)*.

Именно в тази *постановка*, в този сектантско-интелигентски метод на действие, провеждан под прикритието на „левичарската" радикална фразеология, лежи сега непосредствената причина за избухналата криза в ръководството но партията.

По-дълбоките причини на тази криза естествено следва да се търсят в *процеса на приспособяване* на партията и на партийното ръководство, на техните методи на действие, преустройство, подбор, попълване и обновяване на партийните кадри в *съответствие с особените условия* на борба в третия период от следвоенната криза на капитализма и *изискванията* на нарастващия подем на масите и назряващата нова революционна вълна в страната. Тази криза отразява *трудностите* в осъществяването на дело на *задължителен обрат* във целокупната дейност на партията и преди всичко – на партийното ръководство, *болшевишка равносметка* на миналото на партията (с изясняването на което партийното ръководство беше заето предимно след бурните събития от 1923–1925 г. до Втората партийна конференция, към практическото изграждане на партията, опирайки се на предприятията, като нелегална боева пролетарска партия, истински и действителен вожд на масите, към установяване на жива връзка между нея и масите и фактическото оглавяваве на борбата от нея. Този обрат, жизнената необходимост от който беше проявена преди всичко от големите икономически и политически кампании през 1929 (общата стачка на тютюноработниците, стачната вълна на 1 август и пр.) се посреща сега в партийното ръководство наред с известно изоставане на отделни другари от необходимото в този обрат (Коларов) и недостатъчно участие специално в областта на нашата партийна работа (Коларов, Димитров)*. (Най-голямата *моя лична вина* представлява фактът, че обременен от основната си работа в Балканската комунистическа федерация, а от април 1929 г. във ЗЕБ, аз не съумявах да взимам необходимото непосредствено и активно участие в работата на Задграничното бюро и да сътруднича в партийното списание, не можах да реагирам своевременно и в достатъчна степен, както на редица грешки на другарите Коларов и Искров, така и (особено) против *груповската* и сектантска постановка и методи на действие на Искров, Сашо и др.

В това отношение са прави другарите (Владимиров, Константинов, Михайлов, Цонев, Марек и редица други), които в основни линии ме считат за отговорен за несвоевременното реагиране на партийната върхушка. Приемам цялата тази отговорност върху себе си, [все пак трябва да] е ясно, че това е зависело не само от мен, като се има предвид моята претовареност от интернационалната ми дейност [...])*

Другите главни препятствия – сектантството, книжността, схематизъм в разглеждане и решаване на партийните въпроси, механичният подход, неразбирането значението и характера на обрата от страна на неголяма интелигентска група (Искров, Сашо и др.), която се стреми към задържане на партията и нейното ръководство на изминатия етап в развитието на партията – в областта на понататъшните дискусии по въпросите на болшевишката равносметка на миналото (направено от Втората партийна канференция), разглеждаща текущите проблеми и изкуствено разделящи партийните кадри на болшевишки, опортюнистически и примиренчески под този ъгъл на зрение, а не върху здравата основа на практическата масова работа и борба, на текущата политика на партията, разрастването на актуалните партийни проблеми и въпроси, както и изпълнението на ударните задачи пред партията, което се диктува от елементарния болшевешки разум и истинските интереси на партията. Тази група е чужда на реалните потребности на партията, обича общите положения и громките фрази, намира се под силното влияние на духа на емигрантщината, внушила си е, че тя единствена е усвоила 100% ленинизма. Със своята груповска сектантска постановка в партийното (и комсомолското) ръководство, тя парализира положителната дейност на последното, спъва провеждането на обрата и придвижването на партията напред. Опитът да бъде наложена на партията тази непартийна постановка, от една страна, и усилията за преодоляване и ликвидиране на тази постановка още сега – от друга страна, представляват фактическото съдържание на кризата в ръководството.

Характерна черта на кризата в ръководството на партията представлява именно това, че тя се проявява съвсем не на основата на някакви основни разногласия по текущите политически и тактически въпроси на партията, свързани с решенията на Шестия конгрес на Коминтерна, Четвъртия конгрес на Профинтерна и Десетия пленум на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал, около които в основни линии се води борбата в редица комунистически партии в Коминтерна – от една страна – и десните ликвидатори и примиренци – от друга. Така например съвсем не съществуват спорове по въпросите:

а) обща оценка на третия период и характера на стабилизацията на капитализма;

б) за характера на надвисващите нови империалистически войни;

в) за фашизма, за социалфашисткия характер на социалдемокрацията и специално за отношението към „левите“ социалдемократи;

г) за оценката на характера и темповете на радикализация и подем на масите;

д) за линията „класа против класа“, за разгръщане на икономически битки на пролетариата, тяхното самостоятелно ръководство от Комунистическата партия, прерастването им в политически стачки и борби на улиците, отхвърлянето на буржоазната законност;

е) за работата на реформистките профсъюзи и непризнаване на профсъюзния легализъм;

ж) за ръководната роля на комунистическата партия и хегемонията на пролетариата по отношение на селячеството в предстоящите битки и т.н.

По същество – по всички тези въпроси в ръководството на партията няма различни гледни точки – всички другари подкрепят линията и решенията на Коминтерна и никой не защитава противоположни възгледи. При това – по отношение на десницата и примиренците в Коминтерна, във ВКП(б) и другите братски партии – никой от ръководните другари не е подкрепял и не подкрепя нито десните, нито примиренците, а точно обратното – всички заемат решителна и активна позиция – против тях и се обявяват в този дух навсякъде, където им се отдава възможност за това.

Тази криза стана възможна на основата на провала на мнозинството от членовете на Централния комитет, създаден от партийната конференция и на основата на страшното организационно отслабване на партията и откъсването ѝ от масите, както и на основата на откъсването на партийната върхушка от самата партия. Но тази криза, която се ограничава само в рамките на партийната върхушка, ако не бъде ликвидирана бързо – заплашва да бъде пренесена сред самата партия и да се изрази в безпринципна фракционна борба, криеща в себе си тежки последствия за партията, както ни показва опитът на редица братски партии. Намесата на Коминтерна трябва да помогне на партията да се спаси от грозящата ѝ опасност и да сплоти нейните сили за бързото и организационно изграждане, за установяване на връзки между нея и масите, за преодоляване на дясното ликвидаторство, социалдемократическите остатъци, сектантските и ултралевите тенденции и отклонения, за да може тя действително да застане начело на борбата на българския пролетариат и трудещите се селски маси.

* * *

Какво трябва да се направи, за да се изведе партията от тежкото положение, в което тя се намира в настоящия момент?

По мое мнение, първото от което партията особено се нуждае – това е бързата помощ за нейното организационно възстановяване и засилване, и преди всичко – попълването и укрепването на партийното ръководство вътре в страната – в центъра и по места.

От състава на Централния комитет, определен от пленума, в България в ЦК фактически са останали само двама другари. От останалите – един се намира в чужбина, другите са арестувани, или се оказаха неудачно кооптирани. Значи – предстои отново да се определи пълният състав на ЦК със санкцията (одобрението) на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал до бъдещия партиен конгрес. При сегашното състояние на вътрешните партийни кадри основното ядро на Централния комитет вътре в страната (неговото политбюро и секретариата), освен намиращите се в София двама членове, трябва да се състави от партийни другари, изпробвани на активната работа до, по време и след септемврийското въстание, с необходимия партиен и нелегален опит и подготовка, познаващи партията и работническите маси. Партията наброява в своите редове десетки подобни дейци, временно обучаващи се или на преподавателска работа в партийните университети в СССР, или пък на практическа работа във ВКП(б).

Из средите именно на тези дейци, които съвсем не са обикновени политемигранти, е необходимо да се подберат подходящи болшевишки издържани елементи – 4-5 за членове на ЦК, и по най-бързия начин да бъдат изпратени нелегално в страната. Заедно с това в най-близко бъдеще следва също да бъдат изпратени нелегално също десетина партийни другари за работа по места в окръзите и [те] да бъдат най-близки сътрудници на ЦК за ускоряване възстановяването на партийните организации в отделните центрове и преди всичко – на партийните ядра във най-важните предприятия, а също и за активизиране на работата в масовите организации. Някои от тези другари могат да бъдат и заместници на членове на ЦК. Накрая – необходимо е да се ускори изпращането в страната на всички неразложени и амнистирани политически емигранти – партийни членове, които могат да вземат някакво участие в партийната работа или в изграждането на партията.

Определените за членове на ЦК вътре в страната (заедно с тези, които се намират в София) поемат върху себе си работата по събирането и организационното обхващане на партийните сили, както и за запознаването им с партийната линия и решения, и в процеса на възстановяване на партийните организации по места със съдействието на окръжните работници впоследствие ще подберат сред партийния актив и ще кооптират в ЦК също 4-5 подходящи дейци – работници в най-важните центрове в провинцията, като ги оставят да работят по места и само от време на време да вземат участие в заседанията на ЦК, за да бъдат готови в случай на необходимост (при провали и др.) да се включат непосредствено в работата на ЦК. Едновременно с това ЦК подбира сред проявилите се в последните битки активни партийни и работнически сили, необходими за възстановяване и засилване ръководствата на партията по места из цялата страна.

Фактическото и постоянно ръководство на партията, както показва целия досегашен опит в тази област, може и трябва да се намира вътре в страната. Задграничното бюро, като част на Централния комитет, трябва да изпълнява спомогателна работа (а не идеологическото ръководство) по отношение на ръководството на партията във всички области на неговата дейност, да съдейства за идеологическото ръководство на партията, да се грижи за подготовката и снабдяването на партията с нови сили из средите на другарите, които са на учение и сред партийната емиграция, да ръководи партийните групи в чужбина, и специално – да издава партийното списание и нелегалната литература, която не може да се издава в страната.

Като се има предвид неизбежната опасност от провали и разстройване на вътрешния Централен комитет, Задграничното бюро трябва да бъде в състояние да поддържа приемствеността между един или друг състав на ЦК (в случай на провали) и да съдейства за попълване на ЦК и местните ръководни органи с нови сили, използвайки за тази цел издигане на вътрешни работници и временно намиращи се в чужбина партийни кадри.

Задграничното бюро трябва непременно да стане дееспособен и постоянен делови, експедитивен, работещ партиен орган. При сегашните условия, струва ми се, че всичко би могло да се осъществи най-добре, ако се проведат следните мероприятия:

1. Да се увеличи състава на Задграничното бюро – от 3-5 членове, като се попълни избраният от партийната конференция негов състав с двама членове на ЦК от излезлите в последно време от страната и нямащи възможност поради конспиративни причини да се върнат в страната на работа през близките предстоящи месеци.

2. Да се отдели постоянната работа в Задграничното бюро от непосредственото редактиране на партийното списание и нелегалната литература.

3. Постоянната работа на Задграничното бюро да се възложи на трима негови членове, които ще се намират зад граница, но в близост до партията, а на останалите двама членове да се възложи редакцията на партийното списание.

4. В състава на редакцията на партийното списание да се включи временно като арбитър и един представител на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал, за да се осигури нейната действителна работоспособност.

5. Съставът на постоянно работещата тройка на Задграничното бюро (в чужбина) да се подбере персонално по такъв начин, че тя да може напълно деловито и експедитивно да изпълнява своите функции.

6. На членовете на Задграничното бюро, на които са възложени интернационални задължения, да се даде реална възможност да ги съгласуват със своите специални задължения, които те имат като членове на Задграничното бюро, и то по такъв начин, че да не страда работата им в ЗБ.

Едновременно с това е необходимо да се поеме курсът и да се изработи конкретен план за свикване и провеждане на партиен конгрес, който трябва да оздрави вътрешно партийните отношения, да реши нововъзникналите партийни въпроси, да изработи програма на партията и да създаде крепко партийно ръководство.

Необходимо е също да се изправи и уточни на дело организационната линия на партията и нейното изграждане, в подбора на нейния състав, в комплектоването на нейните кадри и пр. на основата на опита на другите нелегални партии (особено задача за др. Василев[16])

Всички тези организационни мероприятия по отношение на партията, при съдействието и одобрението на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал, би следвало да се проведат в ударен порядък, твърдо и упорито, по такъв начин, че цялата партия – от първия до последния неин член да почувствува ясно, че основното в настоящия момент – това е борбата за партията, за нейното организационно строителство и укрепване, за дълбокото проникване сред масите в предприятията, като нелегална пролетарска партия, като действителна ръководителка на пролетариата и останалите трудещи се маси, отхвърляйки решително дясното и „лявото“ ликвидаторство, всякакъв род дребнобуржоазни колебания: сектантсвото, груповщината.

* * *

На второ място необходимо е Изпълнителният комитет на Комунистическия интернационал, като има предвид решенията на нашия пленум, да даде самостоятелна и ясна оценка на положението в България и на развитието и перспективите пред класовата борба в условията на третия период и да формулира конкретно основните най-близки задачи пред партията, като в същото време отчита и новите моменти (след пленума) – новото изостряне на икономическата криза в страната и на класовите противоречия и борби, растящата вълна от безработица, задълбочаващата се криза в самата фашистко-капиталистическа диктатура, опита от последните кампании на партията, новия бунт на ликвидаторските елементи в легалната Работническа партия и в другите масови организации и пр.

Би следвало да се обърне особено внимание на методите за завоюването на мнозинството от пролетариата, на съчетаването на нелегалната с легалната работа, на осигуряването на дело на ръководната роля на комунистическата партия като субективен фактор на ръста и подема на масите и приближаващата нова революционна вълна в страната, на методите за осигуряване хегемонията на пролетариата по отношение на всички трудещи се, към селските маси, на умелото съчетаване практическата дейност и борбата за ежедневните интереси на трудещите се с революционните лозунги против империалистческата военна опасност, в защита на комунистическата партия на СССР и за работническо-селско правителство, на конкретното и непосредствено свързване на икономическата борба с масовата политическа стачка и с борбата на улицата; на безпощадна борба срещу опортюнизма, с дясното и „лявото“ ликвидаторство, със социалдемократическите отживелици и дребнобуржоазните колебания на основата именно на практическата дейност и активизиране на партията на масите и т.н.

* * *

На трето място – решенията на ИККИ, според мен трябва да съдържат и следните основни моменти:

1. Да съсредоточат вниманието на партията и на нейното ръководство не върху миналото, а върху настоящето, т.е. на актуалните, ударните проблеми и задачи на партията. Втората партийна конференция направи генерална политическа оценка на миналото на партията, оценка правилна, даваща вече необходимото политическо решение по въпросите на миналото. Тя направи болшевишка

равносметка на това минало (вж резолюцията по отчета на Втората конференция). Партията трябва да използва и да се учи от богатата си история, от своите грешки, поражения, от своите постижения в миналото, да укрепва революционните си тесняшки традиции и да отхвърля социалдемократическото наследство. На основата на конкретното изясняване на различията между тесния социализъм и болшевизъм на различните етапи в прехода на партията от довоенния революционен марксизъм към болшевизма, тя трябва да възпитава партийните маси и пролетариата в болшевишки дух, да развива и задълбочава своята идеологическа болшевизация, тя трябва решително да разобличава и бичува социалдемократическите остатъци при разясняване историята на партията и самата идеология на партията. Особено важно е да се разяснява, че основният корен на главните грешки на партията се намира именно в различието между тесния социализъм и болшевизма по аграрно-селския въпрос, националния въпрос и въпроса за превръщането на империалистическата война в гражданска, въпроса за властта и въоръженото въстание, въпроса за ръководната роля на партията, организацията на ръководството и (самокритиката) в партията, както и в ниската, недостатъчна степен на болшевизация в досептемврийския период.

Но всичко това следва да става в непосредствена връзка с изпълнението на нейните текущи политически и организационни задачи, във връзка с практическото ръководство на борбата на масите и укрепване на нейната революционна хегемония на основата на разгръщата се борба на пролетариата и всестранната му подготовка за пролетарската революция, на основата на укрепването на боевия съюз между работниците и трудещите се селяни под ръководството на пролетариата – като винаги центърът на тежестта се поставя именно върху изпълнението на тези нейни задачи – в качеството ѝ на политическа боева партия на пролетариата, негов революционен авангард.

Партийното ръководство, партийните инстанции представляват политически ръководни органи и те в никакъв случай не трябва да се превръщат в дискусионни клубове, нито пък в своего рода ист[ория на] парт[ията].

2. Мобилизирането и сплотяването на всички сили от различните партийни поколения, стоящи безусловно на линията на Коминтерна в борбата против опортюнизма, дясното ликвидаторство и социалдемократическите остатъци, представляващи основното политическо препятствие за болшевишка активизация на партията, в разгръщането на икономическата борба на пролетариата, в нейното прерастване в политически стачки и боеве на улицата, в придвижване напред радикализацията и подема на масите. Но сектантството, ултралевичарските тенденции и уклони, проявяващата се груповска постановка по вътрешнопартийните въпроси, водеща по обратен път към отслабване на партията и откъсването ѝ от масите, увреждаща нейната болшевишка сплотеност, пречеща ѝ в борбата срещу главната и непосредствена опасност отдясно и срещу примиренческото отношение към нея, съдействуващо фактически на дясното ликвидаторство – всичко това трябва да бъде решително бичувано и преодоляно.

3. Борбата против дясното ликвидаторство и примиренчеството трябва да се води конкретно, за да бъде наистина ефикасна, да се съсредоточава там, където те фактически се проявяват, във връзка и на основата на практическата работа и активизация на партията, в процеса на борбата на масите под ръководството на партиите, а не откъсването формално на основата на формалнологически построения и схоластични мъдрости, прилагани към всеки обсъждан въпрос, при

всяко разногласие, при всяка неясна и неудачна формулировка и търсенето в тях непременно на примиренчество и десен уклон.

4. Разгръщане на самокритиката в партията от горе до долу и особено сред партийните низини като средство за болшевишко решаване на партийните въпроси, отстраняване на недостатъците и слабостите в организацията и дейността на партията, активизиране на партията и укрепване на връзките ѝ с масите в качеството ѝ на тяхна ръководителка, укрепване на ръководството и болшевишката дисциплина в партията, окончателно сплотяване на партийните поколения на болшевишка основа; подбор, възпитаване и попълване на боевите партийни кадри, борба против опортюнизма и всички отклонения от линията на партията, изкореняване на социалдемократическите остатъци, ускоряване процеса на болшевизация на партията, непрекъснато нарастване, развитие и укрепване на доверието на масите към нея. Партийна болшевишка самокритика, конкретна, делова, на основата и във връзка с практическата дейност и борби на партията, ръководена от Централния комитет и освободена от групови цели и фракционни извращения.

Отхвърляне на този фракционен метод на самокритика, според който, ако едни и същи грешки са направени от определени другари (например Коларов, Димитров, Младен Стоянов и др.) – те представляват опортюнистически грешки, а ако са направени от други другари (например Искров, Сашо и др.), то те представляват само терминологически (опущения)* и неточни формулировки.

5. Точно посочване и осъждане на допуснатите опортюнистически грешки от страна на отделни ръководни другари и цялото ръководство на партията, уточняване и съответно изправяне в тази насока на отчетната резолюция на пленума (пункта за „терминалогическата грешка" по въпроса за средняшкото селячество, за перспектива за засилване на борбата в буржоазния лагер под влияние на революционния подем на масите; за ориентацията към създаване на „ляв" Земеделски съюз, като революционна организация на селячеството; за „примиренчеството" по отношение на социалдемократическите уклони на Кабакчиева, както и по-пълна характеристика на ултраливечарските извращения и уклони – като от всичко това се извлекат конкретни поуки за партията и нейната бъдеща дейност.

6. Най-решително осъждане на проявяващите се тенденции за разцепление сред партийните кадри, за противопоставяне „млади" срещу „стари" и пресичане още в зародиша на започналото в партийната върхушка фракционерство, своевременно предпазване на партията от безпринципни фракционни борби, които биха парализирали за дълго време всички нейни творчески усилия.

7. Авторитетно указание за това, че комсомолът не трябва да представлява втора комунистическа партия на младежта и че политическото ръководство на комсомола, както и на всички революционни движения, принадлежи на партията, и за съсредоточаване вниманието на комсомола за провеждане на обрата и за изпълнение на специалните задачи, лежащи на него за революционно-политическа организация на работническата и селска младеж в духа на решенията на последния Пленум на Комунистическия интернационал на младежта.

* * *

Накрая, като се има предвид това, че сега сред ръководните партийни другари са налице опити някои от тях да използват за своята груповска постановка и цели неправилното разглеждане на някои важни партийни въпроси и превратното тълкуване на партийните решения, – по мое мнение е необходимо Изпълнителният комитет на Комунистическия интернационал да вземе отношение по всички въпроси. Той трябва да се изкаже преди всичко по решенията на партийната конференция за Московското съвещание и за партизанските отряди до априлския период от 1925 г., както и по решенията на пленума за „примиренчеството" към социалдемократическия уклон на Кабакчиев, което уж било допуснато от ръководството на нашите партийни кадри в СССР, от представителството на партията към Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал.

1. По въпроса за характеристика на Московското съвещание би следвало да се вземе под внимание и точния текст на резолюцията на Втората партийна конференция по отчета (на която не се противопоставят и не могат да бъдат противопоставени никакви нови данни):

„Московското съвещание (Временният централен комитет след априлското покушение от 1925 г.) направи равносметка на миналото и по-специално на периода от Септемврийското въстание до априлските събития, която *в основни линии е правилна, но поради недостатъчно сведения в настоящия момент, в нея са допуснати известни непълноти и неточности*. Московското съвещание анализира също и създалото се положение и верно определя политическата и тактическата линия на партията и нейните най-близко стоящи задачи. Това съвещание издържа на борбата против атаките на десните и ликвидаторските елементи (Тодор Луканов и Георги Попов), които използвайки в частност допуснатите грешки и новото поражение на партията, се опитаха да я върнат към деветоюнщината. Цялото съвещание се сплоти против тях на основата на болшевишката линия на партията. Поддалите се на ултралевичарския уклон и настроения, пристигнали от страната, с помощта на обстоятелствени обяснения на самото съвещание, намериха сили в себе си да преодолеят в основни линии тези отклонения и настроения.

Решенията на Московското съвещание, утвърдени от Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал, помогнаха за бързото сплояване на партийната емиграция и решителното ѝ противопоставяне на десноликвидаторските елементи, които бяха изолирани от масите и останаха малка, незначителна група. Като важен етап по пътя на укрепването на партията и нейната болшевизация, тези решения бяха възприети от партията в страната, при което особено радостен е фактът, че ръководните другари вътре в страната още преди получаването на резолюцията на Московското съвещание, по самостоятелен път, стигнаха по важните въпроси към същите основни политически и тактически изводи" (точка 31 от резолюцията).

По такъв ясен и недвусмислен начин партийната конференция охарактеризира решенията на Московското съвещание – в пълно противоречие с постановката на Искров и другите, и с прокараната формулировка в резолюцията по отчета на пленума по този въпрос.

2. По въпроса за партизанските отряди конференцията казва:

„Признавайки целесъобразността от използването на бойните действия на партизанските отряди, както и терористически покушения във връзка с обявяването на въоръженото въстание и по време на неговото развитие като въпрос на революционната стратегия на въстанието, конференцията счита за сериозна грешка образуването на военни партизански отряди и техните действия, както и извършените политически и терористически актове в посочения период. Създавайки опасна илюзия сред масите за това, че тяхната собствена революционна задача ще бъде извършена от шепа герои, методите на политическо действие и терористически покушения, прилагането на тези методи парализира в значителна степен активността на масите, съдействаше за все по-голямото откъсване на партията от масите, на авангарда от главните сили, нанесе тежки поражения на партийната организация, откъсна от нея ценни сили, необходими за работа сред масите в населените места.

Осъждайки направената грешка с образуването на въстанически отряди, заедно с това конференцията счита за необходимо да изучи положителните моменти в техния боен опит".

Правилното разрешение на този въпрос в духа на решенията на Втората партийна конференция има голямо практическо значение за партията при сегашната изострена класова борба в страната в условията на фашистката диктатура и свирепстването на белия терор, тъй като неправилната постановка на Искров и формулировката по този въпрос в резолюцията на пленума, могат само да засилят опасността от засилване на въстаничеството, вместо съсредоточаване силите на партията в областта на масова работа и масовата борба.

3. Що се отнася до другаря Кабакчиев – необходимо е по-ясен и категоричен начин да се осъдят неговите възгледи по въпросите на досептемврийския период, Септемврийския и следсептемврийския период за отношението на партията към Коминтерна като отклонение от линията на партията и от решенията на Втората партийна конференция по посока на социалдемократизма, като израз на социалдемократически остатъци в партията и като сериозна пречка за понататъшния ход към идеологическа болшевизация на нашата партия.

Тъй като подобни опортюнистически възгледи по миналото на партията, на най-важните етапи от нейната история и развитие се разпространяват и в страната (от изключения от партията Клинчаров и други), то е необходимо още поенергично да се води борба против тях и вътре в самата страна. Тези възгледи обаче не представляват в дадения момент нито социалдемократически течения, нито формиране на десен уклон в партията. Те биха могли да се развият като такива само на основата на текущите проблеми и въпроси на партията, във връзка с конкретното ликвидаторство, ако разбира се партията не би им дала решителен отговор и не би ги пресякла из корен.

Закъсняването при разобличаване на опортюнистическите възгледи на Кабакчиев (неговите статии в съветския и интернационален печат) сред партийните кадри и емиграцията се обяснява с това, че самият Централен комитет (Задграничното бюро) закъсня със заемането на определена позиция спрямо тях и с тяхното разобличаване, с това че Кабакчиев не разпространи своите възгледи по текущи проблеми и въпроси на партията, че той не взе никакво участие в работата на партията и сред емиграцията, не се противопоставяше пряко и публично на сегашната политическа линия на партията, и че по това време непосредствената и жива опасност сред партийните кадри и емиграцията (в СССР) представляваше опозиционният блок Луканов – Халачев – Златарев, който откри във връзка с провалите в Централния комитет и Задграничното бюро през 1929 г. бясна атака против болшевишкия курс и ръководството на партията.

При тези условия несвоевременната и недостатъчна борба против възгледите на Кабакчиев от страна на някои московски партийни другари, като политическо примиренчество по отношение на социалдемократическите отклонения или „течението на Кабакчиев“ и дясната опасност в партията, представлява не само съвършено неправилно, но и по същество – то е „лява детинщина“.

На основата на този конкретен пример Изпълнителният комитет на Комунистическия интернационал би следвало да даде ясно указание за това: какво в същност представлява примиренчеството, в какво се проявява истинското примиренчество и каква опасност представлява опита да бъде обвинен (под измислен предлог и с помощта на механична аналогия с това, което става в други братски партии) всеки партиен другар, който не е съгласен да подкрепя дадени фракционни намерения и цели – в примиренчество и по такъв начин да бъде направен в непригоден за провеждане на активна и ръководна работа в партията, по време когато тя до крайност се нуждае от активни работници с болшевишка подготовка, получен в СССР.

Г. Димитров

ЦДА, ф. 146 Б, оп. 2, а.е. 161, л. 1–32. Оригинал. Машинопис.

---

* Думите и изреченията в скоби са допълнени собственоръчно от Г.Димитров.

[1] Въпросът за положението в БКП се обсъжда в Политсекретариата на ИККИ през първата половина на 1930 г. и се приема резолюция по комунистическото движение в България и по текущите задачи на Българската компартия. *(Вж БКП в резолюции и решения..., т. III, С., 1953, с. 389–405.).*

[2] Вж БКП в резолюции и решения..., т. III, С., 1953, с. 148–195.

[3] ЦК на БКП не успява да проведе манифестация на 1 май 1928 г. Излязли на улицата манифестанти навсякъде са разгонени от полицията.

[4] Има се предвид Работническата партия.

[5] Псевдоним на Маня Енчева.

[6] Псевдоним на Никола Кофарджиев.

[7] Става дума за Втори разширен пленум на ЦК на БКП (т.с.), проведен през август-септември 1929 г. в Берлин. Използвайки обстоятелството, че в началото на 1929 г. става провал на ЦК на БКП, при който са арестувани неговите членове и техните места по установилата се практика са заети от членовете на комсомола, левосектантите и техните привърженици успяват да създадат на пленума свое фракционно болшинство. Атаките на пленума са насочени против В. Коларов, Г. Димитров и др. стари дейци на партията. Болшинство от избраните на пленума за членове на ЦК и на Политбюро на ЦК бяха левосектанти. ИККИ отхвърля решенията на пленума като неправилни.

[8] Псевдоним на Гаврил Генов.

[9] Псевдоним на Станке Димитров.

[10] Псевдоним на Вълко Червенков.

[11] Псевдоним на Рубен Аврамов.

[12] Вероятно става дума за Димитър Константинов.

[13] VI конгрес на Коминтерна се провежда от 17 юли до 1 септември 1928 г.

[14] Псевдоним на Г. Ламбрев

[15] Псевдоним на Жак Натан

[16] Вероятно се има предвид Илия Василев, тогава секретар на ЦК на БКП.

№ 255

Писмо от Лазар Станев до члена на Президиума на Крестинтерна Иван Орманов (Горов)

Берлин, 19 февруари 1930 г.

Поверително

Тов. Горов!

Уже шесть месяцев как я оставил ваш борющийся счастливый край[1]. Шесть месяцев, а от вас не получил ни одного письма, несмотря на то, что с нашей стороны были посланы десятки писем. Мы не получили и того письма, которое было написано сообща, на основании моих докладов. По всем вопросам, интересующим вас я вам писал подробнейшие письма, но как здесь узнал, вы их не получили. Доклады по поводу союзного совета и конгресса также не получили, как меня здесь уверяют. Сейчас я написал общий по этим вопросам [доклад], т.к. считаю, что поздно заниматься историей. Вы совсем забыли нас. Все товарищи обвиняют меня за создавшееся положение. Надеюсь вам известно, что внутреннее [руководство] БКП не согласно с инструкциями, данными в вашем письме, поэтому наверно и не передали нам его. Имеются между нами и ими и некоторые идейные недоразумения по постановке наших комитетов. Они хотят и настаивают, что борьба за комитеты должна вестись под знаменем единого фронта, под руководством пролетариата. По этому поводу они вышли со статьей в „Рабочее дело“, в которой дают и инструкции по нашей работе. Само собой понятно, что эту статью в нашей среде встретили с большим недовольством и раздражением, также она была встречена и массами. Это называется „медвежья услуга“. О посылке для меня книг, материалов вы совсем забыли. А также и о другой литературе и журналах забыли.

Насколько вспоминаю мы остановились на определенной сумме нашего дохода, а в действительности вышло совсем другое. До сих пор мы получили только 600. Работа наша почти прекрещена. Почему происходит все это. Мы хотим знать, так ли будет и в будущем, чтобы мы могли делать свои расчеты и не беспокоить больше вас со своими требованиями. Говорил и раньше, что нам необходимо хорошо знать свое положение, чтобы строить свою работу. Работа идет хорошо. Кризис душит всех и больше всего нас. Увеличивается террор, левеют массы. Благодаря тому, что укрепил свое сердце, сейчас могу легче выдерживать поездки по провинции и полицейские участки. За мной усиленно следят. После моего возвращения два месяца со мной занималось семь человек. Теперь остались двое. Сюда приехал по торговым делам нашего банка, хотим взять русский керосин.

Дайте нам теперь свою помощь, чтобы [мы] имели твердую экономическую базу и тогда мы сможем вам помагать. Георгий[2] находится на положении исключенного из Союза, и при этом застое в нашей работе хочет отойти и отдохнуть, конечно, как протест против нас, за неисполнение обещания и для того, чтобы опомнились, как он говорит. Два месяца уже как находимся на его иждевении.

Прошу тебя пошли интересующие нас книги, а также и мои книги.

Пишите, не забывайте нас. Знай, что за все тебя обвиняем. Что стало с поднятым мною вопросом об учащейся левой молодежи. До каких пор будем держать молодежь в неведении.

Здесь пробуду еще 5-8 дней. Если будет возможность напиши. Привет всем.

Л. Станев (п)

РГАСПИ, ф. 535, оп. 2, д. 15, л. 6. Заверено копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Л.Станев се намира в Москва от януари до юли 1929 г., където работи като референт в Президиума на Крестинтерна.

[3] Става дума за Георги Драгнев.

№ 256

Писмо на П. Искров и Н. Кофарджиев (Сашо) в Балканския лендерсекретариат за защита на партията и ЦК от атаките на др. В. Коларов и др. Г. Димитров

Москва, 24 февруари 1930 г.

Тов. Г. Димитров прочел декларацию, которая представляет мнение и тов. Коларова. Мы отмечаем некоторые наиболее характерные моменты установки т.т. Коларова и Димитрова.

Во-первых, *политическая установка* Коларова-Димитрова. Мы указываем на следующие три момента:

1. Г. Димитров и В.Коларов выступают с тезисом, что „Болгарская коммунистическая партия успела очистить свое руководство, а также в основном и свои ряды от всякого рода социал-демократических, оппортунистических и ликвидаторских элементов раньше чем другие коммунистические партии (германская, французская, польская, чехословацкая, шведская, югославянская и т.д.)“.

По существу это и есть та теория о „болгарской исключительности“, согласно которой борьба Коминтерна против правой опасности в рядах компартий не касается нашей партии, потому что она развивается при „особых условиях“. Эта установка, однако, ничего общего не имеет с установкой Второго пленума и Второй партийной конференции, которые, исходя из решений Коминтерна, не только указали *самые разнообразные конкретные формы*, в которых проявляется правая опасность в партии, но больше этого – борьбу против этих опасностей они выдвинули в качестве основной задачи в обстановке развертывающихся классовых боев. Как всегда, т.т. Коларов и Димитров смягчают, отрицают и прикрывают правую опасность в болгарской секции Коминтерна.

2. Коларов и Димитров договорились до утверждения, что „в партийном

руководстве не имеют место социал-демократические традиции и пережитки, которые мешают выдвижению новых большевистских кадров“. Это есть по существу отрицание резолюций Второй партийной конференции и Второго пленума ЦК. Это является отрицанием того тезиса X пленума ИККИ, согласно которому нынешняя правая опасность и примиренчество к ней особенно сильно питаются с.д. пережитками и традициями. Отрицая социал-демократические пережитки в партии, т.т. Коларов и Димитров не только *отказываются* бороться против них, но этим они дают новое доказательство, что борьбу против этой опасности, которая отрывает партию от масс, можно и нужно вести *без* них и *против* них.

3. Коларов и Димитров утверждают, что в партруководстве не имеют места разногласия, т.е. нет таких *оппортунистических отклонений* по „текущим политическим и тактическим вопросам партии“, которые в других партиях свойственны оппортунистам и примиренцам. Это утверждение скрывает в себе *самый опасный оппортунизм.* Как раз в текущей своей борьбе партии больше всего угрожает оппортунизм и примиренчество к нему. Это утверждение является *прямым отрицанием* решений Второго пленума ЦК, в которых самым конкретным образом анализированы указанные оппортунистические отклонения. Они, например, следующие: переоценка фашистско-капиталистической стабилизации, недооценка опасности общеимпериалистической войны против Советского Союза; переоценка противоречий в буржуазном лагере, недооценка фашизации буржуазных оппозиционных партий; тезис о самостоятельной роли средней буржуазии и о тактике „подталкивания“ „левой“ буржуазии, недооценка темпа полевения масс и примиренческого отношения к оппортунистической недооценке подъема, недооценка фашизации социал-демократии и процесса врастания верхушек Земледельческого союза в фашистко-капиталистический аппарат; недооценка возможности стачек в крупной индустрии, оценка нового стачечного движения, как оборонительного, отрицание работы партии для политизации экономических стачек (стачка табачников); фальшивая теория о „гегемонии крестьянства“ в борьбе трудящихся против капитала; взгляд, заключающийся в том, что в чехословацкой коммунистической партии Коминтерн проводит курс „блока группы Шмераля с группой Готвальда“ (Коларов)[1] и т.д. Наконец, основное значения для партии – в идеологическом и политическом значении – имеет тот факт, что Второй пленум ЦК ликвидировал установку о том, что Болгария является полуколонией. Со времени Второго пленума ЦК борьба против оппортунизма и примиренчества становится изо дня в день все более острой. Отрицание этого в декларации Димитрова является отрицанием значения для нашей партии всех тех вопросов текущих классовых боев, которые Коминтерн ставит перед компартиями во всех капиталистических странах. Отрицают это оппортунисты и примиренцы в компартиях. К ним скатываются и в этом отношении Коларов и Димитров.

Во-вторых, из политической установки Коларова и Димитрова вытекает и их *организационная установка, их отношение к партийному руководству.* Мы указываем на следующие два момента:

1. Коларов и Димитров объявляют, что партийное руководство переживает „кризис“; они открывают не имеющую прецедента до сих пор в истории партии атаку против партийного руководства. *Новое в поведении Коларова и Димитрова заключается в том, что они объявляют борьбу, сопровождаемую самой грязной и клеветнической офанзивой против ЦК в лице его большинства, а также и против ЦК комсомола.*

2. Декларация тов. *Димитрова* имеет характер *особой платформы.* Коларов и Димитров придали этой платформе все элементы, которые могут сделать из нее *платформу фракционной группировки в партии.* Они атакуют большинство ЦК партии и всего ЦК комсомола как „сектантскую интеллигентскую группу“, как „группу, чуждую реальным нуждам партии“, как людей, которые имеют „групповую сектанскую установку“ и т.д. Вот под каким флагом Коларов и Димитров расчищают изнутри, в ЦК, дорогу для фракционной группировки против линии Второго пленума ЦК и партийной конференции, против линии Коминтерна в Болгарии.

Члены большинства ЦК, тов. Искров и другие товарищи, делали ошибки и они не только не отрицали действительных ошибок, но они сами на них указывали и критиковали свои ошибки. Попытка Коларова и Димитрова использовать эти ошибки, искажая и преувеличивая их для того, чтобы внести путанницу в партию, чтобы затуманивать и срывать *партийную линию, на которой сейчас сплачивается вся партия,* – является обычной попыткой оппортунистов и примиренцев в компартиях.

Присоединение тов. *Марко*[2] к декларации, прочитаной тов. Димитровым, является с его стороны тяжелой политической ошибкой. После своего выезда из страны, в своем докладе в ЗБ, тов. Марко высказал ошибочные взгляды о задачах партии в настоящий момент, взгляды, которые встретили одобрение со стороны т.т. Коларова и Димитрова, но которые остаются вполне ошибочными. Так, например, по мнению тов. Марко, партия в своем организационном строительстве должна ставить ставку на старых товарищей, причем он пишет: „Ни в коем случае нельзя спешить со строительством партии во что бы то ни стало. Должны быть подобраны и связаны хорошие и преданные товарищи... При внимательном подборе и с хорошей подготовкой ... Не нужно спешить создавать партию из неподготовленных людей... Большинство товарищей, в особенности молодых, не имеют организационной подготовки.

В связи с рядом кампаний мы дали много жертв и они (кампании) содействовали еще большему расстройству партии. Вместо организационного строительства и созидательной работы на партию выпала другая задача – проявить себя политически и напрячь свой силы до максимума ... У отдельных товарищей замечается большая усталость вледствие напряженного состояния и частых кампаний. Новая неотложная задача в настоящий момент заключается в организационном подтягивании и усилении“.

В виду явных ошибок тов. Марко, Центральный комитет будет требовать от него: а) отказаться от своего ошибочного понимания задач партии, скатывающего его на путь оппортунистов и ликвидаторов; б) отказаться от дальнейшей поддержки декларации Димитрова.

Центральный комитет и партия рассчитывают на полную поддержку Коминтерна в их борьбе за окончательное очищение партии и партийного руководства от оппортунизма и социал-демократического наследства для того, чтобы партия могла встать во главе пролетариата во всей его борьбе против фашистко-капиталистической диктатуры.

От большинства болгарской делегации
Искров, Сашо

ЦДА, ф. 146 Б, оп. 2, а.е. 160, л. 1–5. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Вж док. № 245, бел. 11.

[2] Псевдоним на Методи Шаторов.

№ 257

Доклад за състоянието на националнореволюционните организации на Балканите[1]

17 май 1930 г.

1. ВМРО (об)

ВМРО (об) ведет работу во всех трех частях Македонии, не повсюду, однако, с одинаковым успехом. Положение ее в настоящее время приблизительно следующее:

а) В Югославии. После повторных ударов, нанесенных организации в 1929 г., после введения военно-фашистской диктатуры, ВМРО (об) сильно ослабла организационно. Арестовано около 200 членов организации и убито при этом 22 человека. Тем не менее, идейное влияние организации продолжает расти, вытесняя все больше влияние старой фашистской ВМРО, как группы Ив.Михайлова, так и группы Протогерова. На свободе имеется в Югославии еще около 200 членов организации, продолжающих работу. В близком будущем предстоит устройство конференции организации югославской части Македонии для выборов нового областного комитета и обсуждения вопросов текущей работы.

б) В болгарской части Македонии деятельность ВМРО (об) за последний год значительно развилась. Создан ряд местных организаций как в самой Македонии (район Петрича и Мельника), так и среди македонской эмиграции в Болгарии. Число членов ВМРО (об) достигает 300. Распространяется литература ВМРО (об) и, главным образом, орган организации „Македонско дело“. Идейное влияние ВМРО (об) сильно растет, в особенности среди молодежи. Областной комитет организации находится в довольно тесном контакте с ЦК БКП.

г) В греческой части Македонии все еще нет серьезной организации. ВМРО (об) имеет в разных местах, в особенности в Салониках и в районе Сереса отдельных сторонников. В Салониках мешало созданию организации отношение ЦК Греческой компартии к вопросу о содействии ВМРО (об). ЦК стоял на той точке зрения, что членам партии не следует содействовать строительству „национальной организации“, а между тем, среди членов салоникской организации Греческой компартии находилось несколько человек, способных благодаря своим связям содействовать созданию местной организации ВМРО (об). В настоящее время ЦК Греческой компартии признал свою ошибку и предложил членам своей организации в Салониках содействовать ЦК ВМРО (об) в его работе.

Оппозиция ВМРО (об), созвавшая после конференции, устроенной ЦК осенью 1929 г., свою отдельную конференцию в Константинополе, ведет в настоящее время переговоры с ЦК о слиянии. Среди оппозиции существуют разногласия, причем большинство стоит на платформе ВМРО (об) совершенно искренно и только благодаря личным недоразумениям их с некоторыми членами ЦК они еще продолжают оставаться в оппозиции. Переговоры, вероятно, скоро закончатся возвращением значительной части оппозиции в ВМРО (об), за исключением тех, которые являются скрытыми противниками единого революционного фронта или которые, как Г. Занков, являются орудием группы Цанкова и Демократического сговора в Болгарии или орудием болгарского правительства.

2. Добруджанская революционная организация (ДРО)

После конгресса летом 1929 г. организация несмотря на тяжелые полицейские условия в Румынии, сильно развила свою работу. В настоящее время ДРО имеет свои группы в 70 пунктах южной части Добруджи, с количеством членов от 4 до 20-ти. Имеется 3 районных комитета, один окружной и областной комитеты. Согласно решений конгресса, ЦК ДРО, раньше находившийся за границей, находится сейчас в самой Добрудже и пребывание его там, несомненно уже дало свои положительные результаты. В Добрудже издается легальная газета ДРО на болгарском языке. Во время выборов в коммунальные советы ДРО призывала голосовать за списки рабоче-крестьянского блока (компартия Румынии).

ДРО налаживает связи также и в северной части Добруджи, стремясь создать свои организации на границе с Бессарабией.

При ДРО существует довольно значительная и сильная боевая организация, имеющая 50 ячеек в таком же числе пунктов.

ДРО тесно связана с добруджанской эмиграцией в Болгарии. В последней ДРО издает 2 газеты – „Добруджанско знаме“ и „Свободна Добруджа“, которые регулярно через организационные каналы перебрасываются в Добруджу; главным образом эти газеты распространяются среди эмиграции в Болгарии. Поскольку эмиграция организована в Болгарии в одну легальную добруджанскую организацию, во главе которой находятся ставленники фашистского правительства Ляпчева, сторонники ДРО ведут борьбу с этим, возглавляющим эмиграцию, органом и таким образом также и с правительством Ляпчева, пытающимся использовать добруджанскую организацию в целях борьбы с оппозицией, в особенности, с коммунистической партией внутри страны.

ЦК ДРО довольно тесно связан с ЦК Румынской компартии; большинство членов ЦК ДРО коммунисты. А в Болгарии Комитет сторонников ДРО через комфракцию связан с ЦК БКП.

3. Фракийский революционный комитет

Комитет ведет работу в Западной Фракии, разделенной между Грецией и Болгарией.

В Греции имеются 4 районных комитета и местные организации почти во всех населенных пунктах Фракии. Сторонники ФРК являются главным образом крестьяне. Городская буржуазия сумела договориться с греческим правительством и сплошь и рядом ведет борьбу с ФРК.

Комитет издает три газеты – одну в Адрианополе, предназначенную для эмиграции в Турции и для переброски в болгарскую часть Фракии, вторую – в Ксанти для греческой Фракии и третья недавно стала издаваться в Софии для Болгарии. Все три газеты выходят на турецком языке.

В болгарской части Фракии организации несколько слабее, чем в греческой части. Влияние фракийского комитета среди турецкого населения, однако, и там очень велико.

По согласованию между ДРО и ФРК газета, выходящая в Софии, будет содержать материал и о Добрудже и перебрасываться туда же. Это поможет ЦК ДРО в его работе среди турецкого населения Добруджи и освободит его в ближайшее время от необходимости издавать свою газету на турецком языке.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 18, д. 798, л.1–3. Копие. Машинопис.

---

[1] Докладът е изготвен от референт на ИККИ.

№ 258

Доклад на члена на ЦК на БКП Илия Василев (Кирил) за състоянието на левицата в БЗНС

31 юни 1930 г.

Секретно

1. Анализ борьбы БЗНС, данный Вторым пленумом Центрального комитета[1] полностью подтвердился событиями после пленума. Окончательный переход бывшей „центристской" группы Гичева-Йорданова в лагерь фашизма закончился и формально. Ноябрьский конгресс, который прошел под их руководством, шел под знаком борьбы против большевизма и левого крыла в союзе вместе с крылом Георгия Маркова. Благодаря слабой организованности и колебаниям левого руководства, значительная группа левых делегатов не проявила себя достаточно активно. Резолюция конгресса дала Управительному и Высшему партийным советам право входить в избирательные и парламентские коалиции с „демократическими силами страны", но „только в особенно важных случаях". Эти случаи незамедлили возникнуть. Несколько дней тому назад Управительный совет союза решил, что наступил „особенно важный момент" и союз должен войти в коалицию с демократическими партиями для „свержения" Сговора и создания „новой власти". Этот путь взятия инициативы для исключения левой группы шел под руководством Гичева-Йорданова. Несмотря на исчезновение принципиальных разногласий между течениями Маркова и Гичева, борьба между ними продолжается, группа Томова все больше теряет свое влияние. В связи с глубоким общесоюзным кризисом влияние Землед. союза среди деревенских масс растет. Это проявилось и в общинных выборах на селе. Полевение в рядах союза усиливается. Единый фронт зоваевывает все большие симпатии. Имея в виду олевение в рядах Союза, течение Гичева выступает перед ними в качестве левого: за

самостоятельные действия и за единый фронт с нами. Во время выборов эта демагогия дружбашей имела место во многих деревнях. Главной причиной того, что полевение земледельческих масс и подъем среди них в значительной степени льет воду на мельницу Гичева-Йорданова, является значительная организационная слабость партии в деревне, а также слабость Рабочей партии. Второй причиной этого являются колебания в левом крыле и его организационная слабость.

Для усиления влияния нашей партии в деревне имеется много благоприятных объективных условий. Использование их будет зависеть от силы партии и от внимания, которое мы уделим подъему в деревне.

2. **Левое крыло.** ЦК считает, что он уделял достаточно внимания борьбе внутри Зем[ледельческого] союза и особенно положению внутри левого крыла. Официальное руководство союза строжайшим образом преследует малейшее проявление деятельности левого крыла. Центр борьбы развивается вокруг Европ[ейского] кр[естьянского] конгресса и создания сельских комитетов. Принявшие участие в их организации исключаются от Союза. Несмотря на это, Центральный комитет считает, что перспектива создания левого Зем[ледельческого] союза не увеличилась за период со времени пленума. Необходимо вести борьбу за обратный прием исключенных. Одним из средств этой борьбы является создание комитетов за прием исключенных. В эти комитеты должны входить исключенные и неисключенные члены Союза и целые дружбы.

Необходимо активизирование левого крыла, что невозможно без расширения и укрепления его руководства и прежде всего без преодоления колебаний руководства и отстранения некоторых непригодных деятелей. Для этой цели необходим созыв в самом ближайшем времени расширенного заседания левого руководства и более широкой конференции, на которой должны быть выяснены разногласия по вопросу о едином фронте, о сельских комитетах и об отношении их к союзу.

3. Наше отношение к X.Y.[2]– никакого политического доверия, прекращение всяких встречь с ним. Ввиду сложности вопроса (по понятным причинам) разрыв с ним должен произойти постепенно и безшумно.

Мотивы: В начале марта месяца он сам порвал с нами, назвав нас преступниками, которые имеют директивы уничтожить левое крыло, что является в настоящее время главной опасностью для левого крыла (речь идет о ком. партии), преступниками, которые изымали их финансовые средства, хотели забрать их в свои руки (все это он говорил остальным руководителям левого крыла). После нескольких угроз с его стороны, что в случае неполучения средств он подаст декларацию в печать об отказе от политической деятельности, он в конце концов написал такую декларацию для газеты „Дневник“, заявив об этом остальным. В декларации он между прочим заявляет, что не несет никакой ответственности за деятельность газеты „[Земеделско] възраждане“ и т.д.; угрожал, что сообщит имена и другие документы. Под влиянием своих товарищей он отказался от опубликования своей декларации. Действительными причинами этого его поступка являются политические разногласия с нами.

1) Он хочет создать из сельских комитетов свою левую партию, против которой решительно высказались мы, а вместе с нами и остальные руководители левого крыла.

2) Он против всякого нашего участия в создании этих комитетов, против всякого действителяного единого фронта с нами в деревнях. Его линия такова: мы в городе, а они в деревне, ибо для нас нет там условий.

3) Отрицание единого фронта и попытка фальсифицировать основную линию Европ[ейского] кр[естьянского] конгресса – единый фронт и борьба против антисоветской войны (см. Бюллетень № 1 – воззвание Центрального сельского комитета в Болгарии)[3], несогласие с нашей критикой этого воззвания, в котором нет [ни слова] о едином фронте и о борьбе против антисоветской войны.

4) Отрицание подъема в деревне в течение ноября-декабря, там якобы нет предпосылок для работы. После он признал подъем, но только на словах.

5) Колебания в сторону Гичева-Йорданова. Непризнание их фашизирования. Для него они являются „центристами" и даже без кавычек.

6) Боязнь и отступление перед трудностями и сложностями подъема. Никакой деятельности. Торможение деятельности всего левого крыла.

ЦК, принимая его отказ встретиться с нами, его декларацию, сказанное им по адресу нашей партии и ЦК, политические разногласия с ним, которые являются основой его многолетних шатаний, решил порвать с ним всякую связь и не оказывать ему никакого политического доверия. С нашим решением полностью солидаризировались остальные двое из руководителей левого крыла и руководитель их Союза молодежи. ЦК решил, что он не может быть делегатом на Европ[ейском] кр[естьянском] конгрессе. Он заявил, что не хочет ехать. Против его делегатства были и остальные двое, но он поехал сам на свои средства. Об этом нашем решении мы своевременно написали в ЗБ и настаивали, чтобы это решение было проведено нашими товарищами в ЗБ на конгрессе.

Мы считаем неправильной линию Виктора[4] по отношению X.Y. во время конгресса и сближение, которое он установил с ним[5]. Это только затруднило нашу работу здесь. Требуем от товарища Виктора объяснение получил ли он наше письмо и если он его получил пусть объяснит почему не выполнил. После конгресса X.Y. продолжает свою прежнюю политику:

1) Немедленно заявил, что приступает к созданию левого Зем[ледельческого] Союза и под руководством левого крыла ставит вопрос о конретных шагах к созданию этого Союза сельскими комитетами. Получил резкий отпор.

2) Ведет подрывную работу против остальных двух руководителей.

3) Пытается фальсифицировать резолюци Европ[ейского] кр[естьянского] конгресса путем выбрасывания пунктов об антисоветской войне, о фашистской диктатуре, о существовани рабоче-крестьянского правительства в СССР. Однако, некоторые фальсификации он все-таки произвел.

Ко всему этому остается добавить следующее, чрезвычайно важное и сложное обстоятельство: его большие связи с группой Цанкова-Русева и с Дирекцией полиции.

1) X.Y. заявил Л.[6], что ему было предложено „лучистами"[7] министерское кресло. Это было перед реконструкцией.

2) Недели две тому назад он имел трехчасовый секретный разговор с одним полицейским инспектором и еще с одним лицом. При этом разговоре инспектор предложил ему финансовые средства для деятельности сельских комитетов, X.Y. якобы возмутился. Инспектор дал ему и другие указания. Об этом своем разговоре он сам сообщил лицу, с которым он встречался. Само собой разумеется, что X.Y. ...* весь свой разговор.

3) С коммерческой фирмой генерала Русева он состоит в связи по доставке

советской нефти. По этому вопросу необходимо прервать всякие переговоры. Целью является прибыльное дело и ничего больше. X.Y. получил от фирмы 260 тыс. левов, за что фирма в настоящее время подает на него в суд. Когда он был в Берлине, то при встрече с русскими товарищами, а может быть и с вами, он водил с собой некоего македонца Атанасова, члена фирмы, который ждал его у входа. Об этом заявил сам македонец Атанасов тому товарищу из левого крыла, которому мы болше всего доверяем[8].

Мы имеем сведения, что некий мошенник Кожухаров[9] отправляется в Берлин от имени X.Y. Не всречайтесь с ним и предупредите русских товарищей. Ввиду вышеизложенного ЦК снова подтверждает свое решение от марта месяца о разрыве с X.Y. и проводит его. Мы предлагаем ЗБ точно также политически порвать с ним, не посылать ему лично никаких документов и средств, не подерживать с ним информационную связь, разрыв с ним должен произойти без шума.

4) О сельских комитетах. Ввиду того, что задачи сельских комитетов, намеченные Европ[ейским] кр[естьянским] комитетом[10], совпадают с задачами, поставленными предполагавшимся нами Сельским комитетом борьбы в деревне, считать дублирование комитетов...* Принятие инициативы по созданию сельских комитетов (до сих пор левым крылом создано в общем 4-5 комитетов), которые должны быть под нашим идейным политическим и организационным руководством. К созданию их следует привлекать левое крыло и установить единый фронт с массами Земледельческого союза.

Примечание. Особое мнение Кирила к резолюции о задачах левого крыла в Земл. союзе.

Считаю, что в качестве введения к резолюции следует указать:

1) что развитие положения в Землед[ельческом] союзе подтвердило данную Вторым пленумом ЦК перспективу раскола Зем[ледельческого] союза. Исключение из Союза левых вождей, также как и неизбежное исключение [левых дружб] в ближайшем времени, является наилучшим доказательством этого.

2) Дальнейшее углубление процесса фашизации вождей БЗНС, дальнейшее их сращивание с фашистской диктатурой, рост классовой дифференциации в деревне и подъем деревенских масс, расширят с одной стороны, пропасть между вождями и массой БЗНС, и с другой стороны, усилит фашистский курс внутри БЗНС, самым характерным признаком которого останутся исключение левых сверху до низу (индивидуально и группами). И это означает, что перспектива раскола приближается все скорее независимо от того желаем ли мы этого или нет. Мы должны уяснить себе это и приготовиться.

3) Самостоятельное выступление партии в деревне, ее организационное укрепление в деревне, как и усиленное проявление левого крыла в БЗНС и его реагирования на исключения являются факторами объективно ускоряющими дифференциацию БЗНС, а следовательно раскол. Недостаточная работа партии в деревне, слабая деятельность левого крыла и в особенности его отношение к исключениям, затушевали (внешне) эти естественные тенденции в БЗНС.

4) Из этого не следует делать вывода, что мы в настоящее время субъективно за раскол или за его ускорение. Это означает только, что мы учитываем естественные тенденции БЗНС и готовимся встретить события. Усиление нашей работы в деревне и работы левого крыла в БЗНС не означает, что мы поднимаем знамя раскола, а означает, что фашизированные вожди всех оттенков увидят се-

бя вынужденными ускорить раскол в БЗНС. Уже с сегодняшнего дня необходимо разоблачать их, как раскольников в массах БЗНС и вообще в массах деревни.

Кирил

Получено по куриер на 2. VII. и по поща на 4. VII. 1930 г. – Осман[11]

РГАСПИ, ф. 535, оп. 2, д. 15, л. 53–59. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[*] Така е в текста на документа.

[1] Вторият пленум на ЦК на БКП (август–септември 1929 г., Берлин) се изказва категорично против създаването на единния фронт отгоре с „фашизиращите се" водачи на БЗНС (десните и центристите) и взема решение за пренасяне центъра на тежестта на работата на БКП върху единния фронт долу, т.е. в масите и то под непосредствено ръководство на комунистическата партия. Пленумът отхвърля като несъстоятелно предишното разбиране за работата на БКП в БЗНС и сред селяните чрез левицата в БЗНС и възлага на БКП лично да поеме ръководството на борбата на масите в БЗНС. За да стане това възможно, пленумът решава БКП да прати свои членове в дружбите, които вътре в съюза ще провеждат директивите на партията.

[2] Има се предвид Георги Драгнев. Като ръководител на левицата в БЗНС и председател на създадения в България във връзка с подготовка на Европейския селски конгрес Национален селски комитет, той създава селски комитети главно от членовете на БЗНС и гледа на създаваните селски комитети като на бъдещите низови организации на един нов ляв Земеделски съюз. Независимите от комунистите действия на левицата по създаването на селски комитети предизвикват недоволството на ЦК на БКП и на задграничното ръководство на БКП. Г. Драгнев се изказва и против даваната от ръководителите на БКП оценка на водачите на БЗНС като „аграрфашисти". В отговор ЦК на БКП му гласува политическо недоверие и взема решение за прекъсването на всякакви връзки с Г. Драгнев, той да се изолира от ръководството на левицата и да не се праща на Европейския селски конгрес. Другият водач на левицата Л. Станев споделя решението на ЦК на БКП.

[3] Става дума за издадения от Национален селски комитет на 10 декември 1929 г. Бюлетин № 1, в който бе публикувано възвание към всички трудещите се селяни с призив да се включат в създаването на селските комитети и в подготовката на Европейския селски конгрес, посочват се задачите на създадения Национален селски комитет и др.

[4] Псевдоним на Г. Димитров.

[5] Г. Драгнев идва на конгреса по собствена инициатива, със собствени средства. Конгресът се ръководи от Г. Димитров и Г. Драгнев е избран в Президиума на конгреса. В избрания на конгреса Европейски селски комитет влизат като представители на балканските страни Г. Драгнев и Л. Станев.

[6] Вероятно става дума за Лазар Станев.

[7] „Лъчисти", т.е. ликвидаторски, антипартийни елементи. Произлиза от назвонието на в. „Лъч", легално издание на БКП. Започва да излиза през октомври 1923 г. Първоначално поддържа официалната линия на ЦК, но по-късно се превръща в трибуна на ликвидаторите. Престава да излиза през май 1924 г., но остава като символ на антипартийна линия.

[8] Има се предвид Лазар Станев.

[9] Вероятно се има предвид Т. Кожухаров.

[10] Европейски селски комитет е избран от Европейския селски конгрес, проведен през март 1930 г. в Берлин.

[11] Псевдоним на Антон Иванов.

№ 259

Писмо от Л. Станев до Президиума на Крестинтерна за работата на левицата по изпълнение решенията на Европейския селски конгрес и за съществуващата в нейните среди идея за създаването на нов ляв Земеделски съюз

юни – юли 1930 г.
Секретно

Товарищи!

Работа по пропаганде результатов конгресса идет очень слабо, так как наши активисты не имеют возможности посещать округа. Кроме того, сейчас сезон, когда крестьяне заняты усиленно полевыми работами и отчетные собрания можно организовывать только по праздникам. До сегодняшнего дня нам удалось проделать следующее: мы провели две небольшие конференции в Софии, на которых функционеры комитета (делегаты Станев и Драгнев) сделали отчет о работе конгресса и обсудили план работы на будущее. Станев провел в окрестностях Луковита и Тетевена 3 открытых собрания, при участии от 200-300 крестьян в каждом. В собрании в деревне Торос приняли участие около 50-60 женщин, и одна женщина была избрана в комитет. Крестьяне с большим удовлетворением и энтузиазмом приветствуют платформу и резолюции конгресса. На собраниях появляются также группы фашистов, которые пользуются всеми средствами для того, чтобы сорвать эти собрания. Драгнев организовал одно собрание в округе Стара Загора.

На этой неделе мы издадим бюллетень комитета[1]. Мы испытываем затруднения в создании комитетов в тех деревнях, в которых в местных организациях Земледельческого союза верховодят правые и центристы. Они препятствуют вступлению крестьян, членов Союза, в комитеты, грозя им исключением из ЗС. Со стороны Земл. союза в целях агитации пускается в ход клевета, что будто бы при помощи этих комитетов хотят создать новый крестьянский союз, что действует отталкивающе на членов ЗС унитаристов. От этой идеи недалек и тов. Драгнев, который хотя и не ясно, продвинул ее через журналистов в желтую прессу. Эта пресса пишет, что Драгнев намерен организовать новый крестьянский союз. На нашем последнем собрании 2-го с.м. тов. Драгнев сказал следующее: Еще в то время, когда мы начинали работу по организации комитетов, мы предполагали, что эти комитеты в будущем явятся организациями нашего нового крестьянского союза. Наша предыдущая деятельность по созданию крестьянских комитетов допускала вступление в них всех, кроме членов ЗС унитаристов. При этом положении мы будем откалывать организации от других организаций. И по этой причине члены комитетов, которые проводят рабочую идеологию, должны воздерживаться. В противном случае имеется опасение, что комитеты явятся причиной раскола нашего крестьянского движения. По моему мнению комитеты являются ширмой для левицы ЗС. Другим путем я работать не буду. Я говорю это в порядке частной информации. Совершим ли мы фактическую ошибку, если мы создадим комитеты для другой, новой организации? В самих комитетах должны преобладать члены ЗС унитаристы.

Комитеты являются ничем иным, как будущими организациями левого крестьянского союза. Вся наша деятельность, ведущая к созданию комитетов, является подготовительной работой для создания нового крестьянского союза.

Мы думаем, что эти взгляды т. Драгнева в отношении цели создания комитетов и их задач не совпадают с теми целями и задачами, которые были приняты в резолюциях и в платформе конгресса.

Мы вам предоставляем улаживание этих вопросов. Кроме того, мы просим вас скорее выслать нам материалы конгресса и речи наших делегатов. Посылайте все по адресу, который был вам указан, также и литературу, которую мы можем здесь использовать.

С товарищеским приветом *Л. Станев* (п)

РГАСПИ, ф. 535, оп. 2, д. 15, л. 10. Заверено копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Става дума за бр. 2 на Бюлетина на Национален селски комитет в България, който излезе през юли 1930 г.

№ 260

Писмо на Западноевропейското бюро на Коминтерна до компартиите за засилване на акцията срещу водената в капиталистическите страни антисъветска кампания

До всички партии *3 октомври 1930 г.*

Считаме за необходимо да подчертаем, че трябва да се засили *контраакцията срещу водената днес във всички капиталистически страни кампания срещу Съветския съюз.* Тая кампания, която се води днес главно във връзка с разстрелването на контрареволюционните вредители на съветското стопанство[1] и по въпроса за съветския експорт („дъмпинг“), трябва да се разглежда като част от политическата и идеологическа подготовка на войната срещу Съветския съюз. Някои партии реагират много слабо на тия атаки, задоволяващи се само с една дефанзивна защита. Необходимо е да се развие от нашите партии една широка офанзивна контракампания не само в печата, но и на всички работнически събрания и главно в предприятията и да се изостри тая кампания особенно за разобличаване на социалфашизма и II Интернационал.

Тая дейност на партиите може още сега да се свърже по един подходящ начин с тринадесетгодишния юбилей на Съветския съюз. Едновременно с това партиите трябва да отделят по голямо внимание на развитието и засилването секциите на приятелите на Съветския съюз, за която днес съществува едно много благоприятно положение.

Освен това ние предлагаме партиите да инструктират редакциите си в духа на едно по-широко използване пресата на братските партии. Желателно е във всички партийни вестници да се въведе една рубрика „Из печата на братските партии“, която редовно да дава съобщения и заявления на ръководните печатни органи на братските партии, да осветлява и популяризира тяхното политическо становище, особено в тая кампания за защита на Съветския съюз. Провеждането на това предложение ще допринесе много към засилване интернационалната школовка и интернационалната солидарност между членовете на нашите партии и широките маси и ще задълбочи духа на интернационалната революционна общност на пролетариата в борбата срещу общия враг, интернационалния капитал и империализма.

ЗЕБ на Коминтерна

РГАСПИ, ф.499, оп. 1, д. 23, л. 140. Копие. Машинопис.

---

[1] Вероятно се има предвид организирания от НКВД през 1928 г. съдебен процес над „шахтенците“ (миньорите) – бивши собственици на мините и група стари специалисти, обвинени в разваляването на машини, организиране на срутвания, взривове и т.н. Петима от обвинените са осъдени на смърт и разстреляни.

№ 261

Доклад на члена на ЦК на БКП Рачо Цанов (Мустафа) до ЗБ на ЦК на БКП за организационното състояние на партията

София, 12 октомври 1930 г.

Драги другари,

Изпращам ви последните сведения за организационното състояние на партията[1]. Сведенията са съвършено непълни и недостатъчни. От тях, като такива, не може да се види, разбира се, и се съди *окончателно за действителното* състояние и живот както за партията изцяло, така и за всяка нейна организация поотделно. Наред с това, от тия сведения не може напълно и конкретно да се види и оцени нейната политическа дейност и борба като учител, организатор и водач на масите, техните масови организации и борби. Има много причини за да не бъдат сведенията пълни и достатъчни, за да няма и сега, след 10 месеца откакто сегашният състав на ЦК е тук, подробни и точни данни за всестранния живот, дейност и борба на партията.

Ние тук за сега няма да изреждаме тия причини, защото скоро ще изпратим както за вас, така и за Коминтерна, окончателен и подробен организационен отчет и политически доклад. За тая цел ЦК е взел всички мерки и прави, и ще прави, и ще направи всичко възможно и зависящо от него, щото до края на тая отчетна година да може да преведе конкретно и в пълна известност целокупния организационен политически и др. живот на партията и на останалото класово движение.

Преди да изложим самия организационен отчет, трябва да ви кажем, че *сравнително* във всяко отношение, и почти във всички области от дейността на партията са направени *чувствителни крачки напред.*

През последните месеци това също може да се каже и за организационната дейност и живот на партията, независимо от това, че и тук има допуснати редица и не без значение грешки, в това число и в областта *на основния и системен темп* на болшевизация на партията. Веднага обаче трябва да кажем, че постигнатото във връзка с предстоящите и бъдещи задачи на партията и целокупното класово движение е само капка в морето, ако може така да се изразим (в смисъл, [че] още е съвършено крайно недостатъчно).

Ето самия организационен отчет за състоянието на партията на 5.X. 1930 г. според сведенията, дадени разбира се далеч не пълни и недостатъчни, към тази дата от организациите.

Организационно състояние

1) Числото на членовете на партията по окръжни организации

№ 1 София[2]	119
№ 2 Пловдив	202
№ 3 Хасково	198
№ 4 Сливен	32
№ 5 Перник	x
№ 6 Русе	9
№ 7 Варна	65
№ 8 Бургас	x
№ 9 Плевен	5
№ 10 Габрово	x
№ 11 Г. Оряховица	82
№ 12 Лом	11
№ 13 Кюстендил	16
№ 14 Стара Загора	12
№ 15 Пазарджик	32
№ 16 Шумен	16
№ 17 Враца	204
№ 18 Г. Джумая	3
№ 19 Видин	x
Всичко	1006

В това число не влиза числото на членовете на ядките по затворите. Във всички затвори имаме партийни ядки. За сега точни сведения имаме само за затворите № 1 с 42 чл., № 7 – с 5 чл., № 11 – с 12 чл., № 16 – с 16 чл. Всичко в четири затвора – 75 чл. Така че общото число на членовете в партията става 1081 чл.

От тези членове: 1/10 са работници от едри предприятия, 3/10 – работници от средни и дребни предприятия, бедни еснафи и трудова интелигенция, 5/10 – трудящи се селяни и близо 1/10 във затворите. 98,5 % са мъже и 1,5 % – жени. По години (според не точни сведения) 80 % до 35 години и 20 % – над 30 год.

2) Числото на членовете по ядки и видове ядки за всяка организация по отделно

а) *Софийската организация*

1) четири производствени ядки (гарата) 4 – 3 – 3 – 4	14
2) една производствена ядка (тютюн. склад)	4
3) три ядки (по учреждения) 6 – 3 – 4	13
4) една ядка (университетска)	8
5) една улична ядка (паметници)	6
6) една чаршийска ядка	2
7) две кол[3] ядки (големи предприятия)	2
8) седем селски ядки (Етрополи и Орхане)	44
9) [членовете на] апарата на ЦК и на фракции, не влезли още в ядки	26
Всичко	119 чл.
Забележка I. В затвора	42 чл.
Всичко	161 чл.

Забележка II. С останалите райони още няма връзки. В редица села от тях има партийни ядки. Предстои на окр[ъжния] комитет на София да се свърже с тях и ги извика към редовен и активен живот, а също така да развие дейност за създаване на нови организации и вербуване на нови членове. В селските части на централните 4 района на Софийската окр[ъжна] организация няма ядки. Взети са мерки за създаване на такива. Няма сведения колко от членовете на Софийската организация са членове на синдикатите, на легалната партия и останалите масови организации на трудещите се.

б) *Пловдивската организация*

1) две производствени ядки в големи предприятия (тютюн.) 4 – 4	8
2) три производствени ядки в големи предприятия 2 – 2 – 2	6
3) две производствени ядки в големи предприятия 2 – 2	4
4) шест кол ядки	6
5) една производствена ядка в депото	2
6) една чаршийска	5
7) един	7
8) осем селски ядки	20
Всичко	58

Всичко 8 производст[вени] ядки в големи предприятия, 6 кол ядки в големи предприятия, 2 чаршийски ядки и 8 селски ядки, с общо число членове – 58.

Социалния състав на членовете

1. тютюневи работници	24
2. зидарски работници	1
3. транспортни работници	2
4. обущарски работници	7
5. шивашки работници	1
6. еснафски	2
7. интелигенти	1
8. трудящи се селяни	20
Всичко	58

В останалите райони на организацията общото число на членовете е 144. За тях обаче няма сведения в колко и какви ядки са и какъв социален състав имат. Няма сведения колко от членовете са членове на синдикатите, на легалната партия и останалите масови организации на трудещите се. Няма сведения за годините на членовете и такива за числото на ядките в тамошния затвор, където има такъв.

Общото число на членовете е 202

в) Организацията в Хасково

1) четири производст. ядки в тютюн. склад	16 чл.
2) пет селски ядки	28 чл.
Всичко	44 чл.

За останалите райони с общо число членове 154 няма сведения в какви и колко ядки са; също няма сведения за социалния им състав и години, колко от тях са членове на синдикатите, на нелегалната партия и останалите масови организации на трудящите се. Няма сведения за числото на ядките в тамошния затвор, а там има такива.

Общото число на членовете на организацията в Хасково е .... 198 чл.

г) Сливенската организация

1) две производствени ядки в текст. фабр. с по 2 чл	4
2) две производствени ядки в текст. фабр. с по 5 чл.	10
3) три кол ядки в текст. фабр.	3

4) една улична ядка	6
5) две кол чаршийски ядки	2
6) четири селски ядки	7
Всичко	32 чл.

Социалния състав на членовете

1. текстилни работници	17
2. занаятчийски работници	6
3. общи работници	2
4. бедни селяни	7
Всичко	32

За останалите райони няма сведения, какво точно има. Няма сведения колко от членовете са членове на синдикатите, на легалната партия и останалите масови организации на трудещите се. Няма сведения за годините на членовете, за числото на ядките, за тамошния затвор, а там има такива.

Специално работата в Сливенската организация е почнала през м[ай] т.г.

д) Организацията във Варна

1) една ядка в тютюн. предпр.	4
2) пет кол чаршийски ядки	5
3) две чаршийски ядки с по 2 чл.	4
4) две улични ядки с по 2 чл.	4
5) две кол улични ядки	2
6) десет селски ядки	46
Всичко	65 чл.

Социален състав на членовете

1. пристанищни работници	2
2. търговски служещи	1
3. фабрични работници	4
4. общи работници	3
5. занаятчии	7
6. интелигенти	1
7. домакини	1
8. бедни селяни	46
Всичко	65 чл.

От тях 63 мъже и 2 жени, 11 в синдикатите и толкова в легалната партия. За годините няма сведения. Няма такива и за какво има в останалите райони на организацията и за числото на членовете на ядката в тамошния затвор, където има такива.

е) Организацията в Г. Оряховица

1) три чаршийски ядки	17
2) шест селски ядки	58
3) една чифликчийска ядка	7
Общо 10 ядки с	82 чл.

Няма сведения за социалния състав на членовете. Няма такива колко от тях са членове на синдикатите, на легалната партия и останалите масови организации на трудящите се. Няма сведения за годините и такива какво има в останалите райони на организацията. В тамошния затвор има ядка с 12 чл., така общото число на членовете става 94.

ж) Организацията във Враца

1) четири чаршийски ядки	22
2) тридесет и осем селски ядки	182
Всичко	204 чл.

В четири производствени района ядките се разпределят по следния начин:

1) Тетевенски район: 8 селски и една чаршийска ядка	50 чл.
2) Кнеженски район: 5 селски и една чаршийска ядка	24 чл.
3) Червенбрежки: 14 селски и една чаршийска ядка	79 чл.
4) Мездренски район: 11 селски ядки и една чаршийска ядка	51 чл.
Всичко	204 чл.

Няма сведения за социалния състав и годините на членовете, няма такива колко от тях са членове на синдикатите, на легалната партия и останалите масови организации на трудящите се. Няма сведения за числото на ядките на тамошния затвор, където има такива. През м. август и началото на септември във Врачанската организация станали следните районни конференции.

1. В Тетевенския район на 5 август т.г. присъствали са 17 души като представители на 8 селски и една чаршийска ядка.

2. В Червенобрежкия район на 15 август т.г. присъствали са 13 души като представители на 11 селски и 1 чаршийска ядка.

3. В Кунино на 15 август т.г. присъствали са 35 души като представители на 6 селски ядки.

4. В Кнежа на 28 август т.г. присъствали са 12 души като представители на 5 селски и 1 чаршийска ядка.

Във всички тия конференции са присъствали и били докладчици по двама членове на о[кръжните] к[омитети] на организацията.

Разглеждана е била генералната линия на партията, нейното конкретно провеждане и нейните задачи, особено тия в село (организацията Враца е селска организация).

з) Организацията в Шумен

Тя е една от извънредно слабите организации. ЦК е положил доста усилия за нея. Едва в последния месец и там се оправи работата и тръгна по-добре. За сега брои всичко 16 чл. Имаме съобщение, че тия дни ще ни пратят отчет за дейността там. Съобщават, че са направили доста неща. Щом като получим сведенията, ще ги изпратим допълнително.

и) Организацията в Русе

В тая организация работата е почнала едва преди 3 месеца. За сега там имаме 9 члена. Членовете са млади, до голяма степен още неопитни, но обещаващи и подлежащи на развитие другари. Особено секретаря. Напоследък и там работата се оправя, скоро и там ще се поздравим с успех.

к) Организацията в Плевен

Там имаме за сега само о[кръжен] к[омитет] от 5 чл. Работата и дейността на организацията е възстановена във втората половина на м. август.

л) Организацията в Стара Загора

Там за сега имаме 12 чл. Членовете са млади, до голяма степен още неопитни, но обещаващи и подлежащи на развитие другари. Напоследък и там работата се оправя. В редица села в районите на организацията има ядки, с които о[кръжния] к[омитет] не е още във връзки по работата в това направление. Скоро ще се поздравиме и там с успех.

м) Организацията в Кюстендил

За сега там имаме 16 чл. В много села из районите на организацията има селски ядки, които живеят посвоему. О[кръжния] к[омитет] е много слаб и не може още да развие такава дейност, че да се свърже с тия организации и ги извика на редовен и системен живот, а поради това и да заработи за създаване на нови организации и за вербоване на нови членове. Кюстендилската организация е една от най-слабите и недейни организации на партията. ЦК е взел мерки за засилване и подобрение дейността и там.

н) Организацията в Горна Джумая

Там имаме само о[кръжен] к[омитет] от три члена. Образуван е през м. август т.г. Има всички условия за работа. Надяваме се в скоро време и там да се разрастне организацията. За целта са взети мерки от ЦК.

о) Организацията в Татар Пазарджик

За сега се състои от 32 чл. Няма сведения колко и какви ядки има, какъв социален състав имат членовете и как се разпределят по години. Няма сведения също какво точно има във всеки район.

3) Организационна и политическа дейност на организациите и тяхното нелегално проявление

В тази област има извършено доста, особено в последните няколко месеца. Но ЦК, въпреки многократните настоявания пред организациите да дадат отчет и за тази си дейност, не е получил такива, за да може конкретно и точно да каже и за нея.

Колкото блед и далеч непълен, в някои отношения неточен, настоящия организационен отчет (ако може да се нарече той такъв) показва колко голяма е слабостта на партията в организационната област и колко много има да се работи в тази област.

Във всеки случай, както и по-горе казахме, днес партията далеч не е в това организационно отношение, в което беше, когато днешният състав на ЦК пое нейното ръководство. Направени са (взето сравнително) *чувствителни крачки напред* във всяко отношение и почти във всички области от дейността на партията.

Въпреки това обаче ЦК не е и не може да бъде доволен от направеното в някой случай и взема мерки за засилване своята и на цялата партия дейност във всички области, в това число и в организационната такава, като никога не ще забрави, че тя се явява една от основните негови задачи. Условията за работа са добри, трудностите, благодарение преди всичко на голямата организационна слабост, са големи. ЦК, и под неговото ръководство партията, виждат и осъзнават това много добре. Работят и ще работят без каквито и да са отстъпки и прекъсвания за преодоляването на всички трудности и за организационното укрепване, разрастване и политическото активизиране на партията като цяло, и на всяка нейна отделна организация. Всичко това сега и занапред ЦК и партията са вършили и вършат в процеса на борбите на масите, разпалвайки, организирайки и водейки тия борби, отстранявайки всички пречки, изправяйки всички свои грешки и поучени от досегашния опит (свой и интернационален), винаги изхождайки от генералната линия на партията и стоящи твърдо и неуклонно върху болшевишката резолюция на Коминтерна по българския въпрос.

За ЦК на БКП *Мустафа*

ЦДА, ф. 3Б, оп. 4, а.е. 275, л. 100–103. Копие. Машинопис.

---

[1] В текста на документа са използвани няколко условни обозначения: вместо думата *партия* се използва думата „пантера“, вместо *ЦК* – „лоцман“, вместо *Коминтерн* – „Вашингтон“, *организациите* – „камарите“, *затворите* – „фурните“, *синдикатите* – „морето“.

[2] За названията на градовете в документа също са използвани условни имена: *София* – „Александрия“, *Пловдив* – „Кайро“, *Хасково* – „Мека“, *Сливен* – „Бруса“, *Перник* – „Сарай“, *Русе* – „Токио“, *Варна* – „Бомбай“, *Бургас* – „Калкута“, *Плевен* – „Манчестер“, *Габрово* – „Бристол“, *Г.Оряховица* – „Уругвай“, *Лом* – „Валенция“, *Кюстендил* – „Арарат“, *Стара Загора* – „Багдад“, *Враца* – „Милано“ и др.

[3] Възможно става дума за колективни ядки, съставяни в големи предприятия от представители на различни цехове.

№ 262

Доклад за организационното състояние на БКП с информация за работата на Българската комисия при ИККИ[1]

16 октомври 1930 г.

Секретно

Политсекретариат[2] очень тщательно проработал проблемы Коммунистической партии Болгарии. Непосредственным поводом к постановке Болгарского вопроса в порядок дня Политического секретариата была начавшаяся в КП Б[олгарии] групповая борьба, грозящая перейти в беспринципную фракционную борьбу. Принятая Политическим секретариатом резолюция[3] дает ответ на все основные вопросы работы партии на ближайшее время.

Организационное состояние КПБ к маю 1930 г. характеризовалось следующими данными:

1) Из 14 округов Болгарии окружные комитеты имелись только в 3–4-х. Отдельные связи поддерживаются с 8-ю округами.

2) Численный состав партии 600 – 800 членов.

3) Нелегального партийного органа (газета, журнал) внутри страны регулярно не издавалось.

4) „Красный месяц“ по вербовке новых членов партии не дал сколько-нибудь существенных результатов.

5) Взаимоотношения с КСМ, особенно в низовых организациях, совершенно неудовлетворительны. Комсомольцы переростки не хотят переходить в партию.

6) Комфракции в массовых организациях (Рабочая партия, профсоюзы) не работают. Фракции существовали только при Центральных комитетах. В периферийных организациях фракций не существовало.

7) Ячейки не были привлечены к руководству профсоюзными организациями.

8) Конспиративный уровень всей партии и ее руководящих органов очень низок.

До февраля месяца Рабочая партия была организована на основе территориального принципа. С февраля месяца Рабочая партия начала перестраиваться на производственный принцип. Эта работа не закончена и до сих пор. При этом допущено много грубых ошибок. Так в Софии, например, Рабочая партия взамен существовавших партийных групп по месту жительства членов партии, создала партийные группы по месту работы, но таким образом, что в группу входят рабочие, работающие в разных предприятиях. Низовой организацией Рабочей партии является десятка во главе с организатором десятки. Правильно организованных коммунистических фракций нет.

Численность Рабочей партии установить невозможно. Основную массу членов Рабочей партии составляют кустари и интеллигенты. Характерным для групп Рабочей партии является то, что на собраниях этих групп, вопросы, связанные с борьбой рабочих, не обсуждаются.

Состав Независимых профсоюзов количественно слаб (около 4000 чл.). Основная база профсоюзов – рабочие, занятые в кустарных производствах (портные, сапожники и т.п.). Исключением является профсоюз табачников, объединяющий 750 членов из 35 000 рабочих, занятых в табачной промышленности. Профсоюзы совершенно не связаны с горно-рабочими, которых насчитывается около 20 000. Весьма слаба связь с металлистами, которых насчитывается около 10 000 и железнодорожниками – около 15 000.

В ряде решений партии и профсоюзов признано необходимым реорганизовать профсоюзы по производственному принципу. Однако эти решения остались на бумаге. Профсоюзные группы по фабрикам и заводам не существуют. Союзы организуются вокруг клубов. В том случае, когда клубы закрываются, союзы перестают существовать. Созыв общих собраний рабочих на фабриках и заводах стал практиковаться в самое последнее время. Центральные органы профсоюзов оторваны от фабрик и заводов. „Мы знаем, что положение рабочих ухудшается, увеличивается рабочий день, уменьшается зарплата. Но где и на сколько – Центральный комитет профсоюзов не знает“. (Из отчета члена ЦК профсоюзов, делегата конгресса Профинтерна).

Там, где удалось создать профсоюзную группу в предприятиях, результаты работы сказываются немедленно. Так, работница одной из табачных фабрик Филиппополя[4], делегат конгресса Профинтерна, рассказывает, что им удается на общие собрания рабочих, созываемые во дворе фабрики, привлекать всех, занятых в этой фабрике рабочих (400 чел.). Профсоюзная группа в этой фабрике насчитывает свыше 40 чл. Им удалось провести ряд стачек, в большинстве окончившихся успехом.

Для характеристики организационных связей партии с рабочими массами приведем следующий пример из Софии. В первом районе Софии из 29 предприятий связь имеется только с 13. Во втором районе из 10-и предприятий, связь имеется только с 3-мя. В третьем районе из 11 – с 4-мя. В четвертом районе из 11 – с 4-мя. В пятом из 18 – с 7–8-ю, и из восьми предприятий, расположенных вокруг Софии, связей не имеется ни с одним. Как правило, связи имеются только с мелкими предприятиями. С крупными предприятиями, насчитывающими 500 и больше рабочих, связей, как правило, нет.

Разногласия вспыхнули прежде всего между членами ЗБ партии. Долгое время эти разногласия не выносились за пределы узкого круга руководящих товарищей и о них не ставился в известность Коминтерн. На последнем пленуме ЦК[5] эти разногласия выявились в острой форме. После пленума споры были перенесены в эмигрантские круги и прежде всего среди студентов КУНМЗа и МЛШ. Эмиграция была ареной групповой борьбы, которая угрожала вылится в беспринципную фракционную борьбу. Одновременно комиссия констатировала, что за последнее время внутреннее руководство КПБ проделало значительную работу по борьбе с оппортунистическими уклонами и укреплении партийных организаций и их массовой работы. Партия при всех своих недостатках и слабостях имеет большие возможности быстро развернуть серьезную работу по боевой мобилизации масс. На этих вопросах и было сосредоточено внимание комиссии.

1.Основными вопросами, которые были обсуждены в комиссии и нашли свое отражение в резолюции, были:

а) Оценка тесняцкого прошлого Болгарской компартии. В этом вопросе комиссия выявила три течения: а) точка зрения Кабакчиева, который зачастую тесничество приравнивал к большевизму или оценивал тесничество как большевизм минувшей эпохи в специфических условиях Болгарии.

б) Позиция Коларова и Димитрова, которые не были достаточно решительны в критике социал-демократических пережитков тесняцкого прошлого.

в) Позиция Искрова, который унаследовал от тесничества сектатские традиции, выразившиеся в узкой и односторонней критике прошлого, оторванной от актуальных задач партии.

Как в комиссии, так и в резолюции разъяснена неправильность этих трех течений и дана большевистская оценка тесняцкому прошлому партии. В резолюции отмечено, что наряду с большой революционной ролью тесничества, ему свойственны все черты небольшевистской части левого крыла II-го Интернационала. Одной из основных задач большевизации БКП резолюция выдвигает борьбу с социал-демократическими элементами тесняцких традиций.

2. Вторым крупным вопросом, на котором останавливались и комиссия и резолюция, был вопрос о полуколониальном положении Болгарии. Такой взгляд защищался некоторыми ответственными работниками БКП[6]. Резолюция Политическото секретариата по этому вопросу установила, что такая тенденция неизбежно приводила к недооценке роли болгарского финансового капитала в деле угнетения широких рабоче-крестьянских масс и вела к оппортунистической переоценке противоречий внутри лагеря буржуазии. Из нее вытекала теория самостоятельной роли буржуазии, стоящей якобы в резком антагонизме крупной буржуазии. „Расценивая эту концепцию как правооппортунистическую, резолюция отмечает примиренческое отношение к ней со стороны партийного руководства".

3. И комиссия и резолюция занимались конкретным анализом оппорнунистических ошибок, имевших место в Болгарской партии. Важнейшими правоопортунистическими ошибками отмечены: неправильная тактика единого фронта, часто применяющаяся не как метод революционной мобилизации и организации масс, а в форме блока с мелкобуржуазными организациями; в избирательной платформе Рабочей партией были допущены грубые оппортунистические ошибки, вытекающие из стремления „приспособить" платформу для мелкобуржуазных элементов страны; в руководстве массовыми боями пролетариата были допущены грубые легалистские ошибки (забастовки металлистов, деревоотделочников, табачников); хвостизм в вопросе руководства экономическими боями пролетариата; сильные легалистские тенденции во время подготовки массовых акций (1-е августа, 8 марта, 1 мая и т.п.); ликвидаторство, отрицающее руководя-

щую роль нелегальной компартии по отношению к массовым организациям. „Левые“ уклоны выразились, главным образом, в отказе использования легальных возможностей работы; в теории, будто массовые легальные рабочие организации являются рассадником оппортунизма; в выдвигании лозунгов массовой политической стачки, без увязки ее с повседневными требованиями масс, без необходимой организационной и даже антинациональной подготовки их.

В резолюции намечены ближайшие задачи партии в области руководства экономической и политической борьбой пролетариата, крестьянства и угнетенных наций, поставлены конкретные задачи в области работы в профсоюзах и др. массовых организациях. Много внимания резолюция уделяет вопросам организационного строительства партии. Резолюция решительно требует принятия всех мер к тому, чтобы фракционная борьба, возникшая в эмиграции, не перенеслась в партию.

РГАСПИ, ф.495, оп. 20, д. 168, л. 44–46. Заверено копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Авторът на документа не е известен.

[2] Политическият секретариат на ИККИ е създаден като оперативен орган на Коминтерна с решението на X пленум на ИККИ през лятото на 1929 г.

[3] Вж „БКП в резолюции и решения...“, т. III, С., 1954, с. 389 – 405.

[4] Днес Пловдив.

[5] Има се предвид Вторият разширен пленум на ЦК на БКП (т.с.), проведен през август и септември 1929 г. в Берлин.

[6] Визира се В. Коларов.

№ 263

Сведения от Лазар Станев за дейността на Националния селски комитет по създаване на селски комитети в България

[София, 1930 г.][1]

[...][2]

Известно ви е, че нашите делегати от...[3] се върнахме едва към края на м. април, когато вече полската работа се засилваше и освен празнични дни през м. май бе невъзможно други дни да се направят събрания. А в края на май и летния сезон правене на събрания бе почти невъзможно. Нашият комитет след завръщането си устрои малка конференция в София от комитетските деятели. В който доклад другаря Драгнев заяви, че ще работи за образуване на комитети само ако те ще играят ролята на бъдещите дружби на ляв БЗНС. За неговата реч и становище по целите и задачите на комитета аз ви уведомих. Понеже не можахме да съберем нужните материални средства и поради това, че между деятелите комитетски се явиха принципни различия по целите и задачите на комитета, то членовете на комитета трябваше да останат в родните си места и колкото му е възможно да работят в близките си села, като даже не се установи и постоянна връзка със секретаря на комитета, който още остана да живее в родното си място. А др.

Драгнев, който е депутат и повечето време е в София, не само че не е направил нещо за пропагандата на комитети, но и умишлено злепоставя някои от деятели му и ....* мен даже и пред полицията с едничката цел да се порази комитетската дейност. Четири месеца вече как аз съм в село. В околията си не съм работил достатъчно, понеже сам бях зает с работа в полето. Писах до комитета от село, но понеже не получих отговор, не продължавах повече да пиша. Понеже се съмнявам писмата да не се взимат от полицията, което се практикува у нас.

На въпросите: *мерки по националния комитет и др.*

а) Издали сме Бюлетин № 2, тираж 6.000.

б) Събрания [в] Луковитско – 7 – 1 400[4].

в) Там, където са направени събрания, платформата и резолюциите на Е[вропейския] с[елски] к[онгрес] се приемат с ентусиазъм. В повечето села трудещите се селяни избягват от страх от властта да влезат в комитетите. Образувани нови к[оми]тети. С. Торос, с. Гложене....*

II. Не проведе никаква кампания.

III. а) Бюлетин № 2; б) Не са издавани брошури, нито пък позиви.

IV. Обикновено съставът на комитетите е 70% Работническата партия, понеже членовете също се боят да участвуват в комитети.

V. Напълно ....* селяни в нашите села са 50%. Такива в комитетите не участвуват.

VI. В едно заседание страната се раздели на организационни центрове, като се изработи план за дейност. Не се осъществи нищо от плана по[ради] липса на материални средства, каквито не можахме да съберем.

Състав на Н[ационалния] к[омитет] 40, 33, 35, 30 год[ишни] – 1 депутат, един служащ, двама землед[елски] работници – принадлежност към БЗНС.

VII. Понеже селяните се боят открито да подпомагат комитета, за да не се научи властта ...* им средствата се събират от един селянин и се предават на комитета. Такива средства селяните са събрали само да платят превозните средства на отиващи при тях деятели. Листове не са пуснати. Членски вноски не се събират.

Без излизане редовно [на] орган[изационния] бюлетин на комитета е немислимо една системна комитетска дейност. Бюлетинът е който ще даде подтик за действие и израз на борбата за комитети. Действайки членовете на комитета всеки за себе си без да се централизира борбата е само компроментиране на дейността на комитета.

Кореспонденцията от село с Е[вропейския] с[елски] к[омитет] е почти невъзможна поради цензурите по пощите. Не може и да се очаква дейност от нашия комитет при материалното положение, в което той се намира, също [и поради] вътрешната борба в него.

Чувствам голямата отговорност за нашето бездействие, но принуден да работя за хляба с 25 лв. надница на село. Повече не можах и да направя.

ЦДА, ф. 3Б, оп. 5, а.е.55, л. 21. Копие. Машинопис.

---

* Така е в текста на документа.

[1] Датирано по съдържанието на документа.

[2] Липсва началото на документа.

[3] Така е в документа. Вероятно изпуснато е „ЕСК „(Европейския селски конгрес).

[4] Вероятно има се предвид, че са проведени 7 събрания, на които присъстват близо 1.400 души.

№ 264

Доклад на Вл. Поптомов (Громов) до ИККИ за работата на Гръцката компартия сред националните малцинства в страната и за отношението ѝ към ВМРО (об.)

31 януари 1931 г.[1]

„ГРЪЦКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ И МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛРЕВОЛЮЦИОННО ДВИЖЕНИЕ“

(кратък доклад)

Безспорно е, че гръцката партия е направила твърде много за популяризиране [на] своето програмно искане за самоопределение на подчинените народи в Гърция и по-специално лозунгите за автономна Македония и Тракия. Поради тази пропаганда, много гръцки другари станаха жертва на буржоазното правосъдие, обвинявани и съдени за държавна измяна. В тази пропаганда гръцките другари може би в някои случаи отидоха до увлечение, без това да бе необходимо и разбрано от масите. Тези сухи формули за автономия в началото създадоха известно обаяние, по-късно обаче те почнаха вече да будят недоумение всред народните маси, тъй като партията не влагаше в тях никакво съдържание и [те] не бяха обосновани като една жизнена икономическа и политическа необходимост за тези маси. По този начин населението в Македония (състоящо се днес в голямата си маса от настанените там гръцки колонисти от Мала Азия и другаде), което е още с големи националистически предразсъдъци и чрез което гръцката буржоазия се домогва да гърцизира Македония, посрещаше с известно недоумение формулата за автономия на Македония. Толкоз повече, че буржоазията ловко използваше и старателно разнасяше всред населението баснята, че зад тази формула на „болшевишките агенти“ се прикривали чужди домогвания и главно такива за присъединението на Македония към България. Партията не се постара да обясни достатъчно ясно на масите, че с последвалото в резултат на империалистическата война ново преразпределение на Македония и насилствено разместване на населението ѝ (около 400 хиляди турско и 150 хиляди българско население насилствено, чрез непосредствен терор или по силата на мирните договори, биде изгонено от страната, а вместо него настанени около 800 хиляди гръцки колонисти), не разреши македонския въпрос, а само го комплицира още повече. И че големи икономически и политически интереси на народните маси в Македония, Гърция и въобще на Балканите, налагат обединението на разпокъсана Македония в едно икономическо и политическо цяло.

По отношение пък на национално потиснатите малцинства в Македония (сам Венизелос в изявлението си, направено на 4 януари т.г. във Виена, признава за малцинства в Македония 70 хиляди евреи, 18 хиляди ...румъни и 80 хиляди българо-македонско население, – като цифрите той умишлено е намалил в значителна степен, като около 150 хилядното българско население, под името „славянофонни" е свел само до 80 хиляди, и същото е направил и с другите малцинства) формулата за автономия изгуби много от обаянието си. Причината е, че партията замръзна на тази суха и абстрактна формула, смятайки, че с това е изпълнила своя дълг, без на дело да направи нещо в защита на това ограбвано и пъшкащо под двойно робство население, подложено на една насилствена денационализация и асимилация. Тя не се постара да изучи нуждите и болките на това население, неговите искания, неговото недоволство и не насочи по пътя на националреволюционната борба, доколкото то още не е зряло непосредствено да следва пътя на партията. Тя не се вслушва в неговите днешни жизнени интереси и искания и не издигна съответните икономически и политически искания не само от общ характер, а главно тези, които са специфични за него, които са свързани с националното потисничество и които то най-болезнено понася. Така под прикритието на провеждана аграрната реформа бе разграбена голяма част от земята на това население и раздадена на колонисти и други силни на деня. Под сянката на терора и безправието над това население се върши истински разбойнически грабеж. То е лишено от училища на матерния си език и дори му се забранява да говори на своя език, а фамилните имена му се гърцизират. С една дума, нему са ограбени всички национално-културни свободи и права, на които то се радваше още под режима на турските султани. Така Венизелос в поменатите по-горе негови изявления във Виена, след като се хвали, че малцинствата в Гърция имали свои училища, цинично заявява, че само „славянофонните елини" (касае се за българското малцинство) нямали такива и то не заради друго, а защото не били поискали досега такива. Този факт свидетелства само на какво безправие и потисничество е подложено българското население. Партията обаче стои глуха на всичко това. Може би тя смята, че не е нейна задача да се застъпва и води борба за подобни „буржоазнонационалистически" искания за език, училища и пр., или пък че гръцката буржоазия върши една „прогресивна" роля с насилническото денационализиране на негръцкото население. Иначе не може да се обясни, защо тогава, когато гръцката буржоазия не изпуска из око националния въпрос и търси и прилага най-ефикасните методи на национално потисничество, за партията този въпрос като че ли не съществува. Може би партията вярва на често разпространяваната лъжа от гръцката буржоазия, че там, в Гърция, национален въпрос не съществувал. На една подобна мисъл ни навеждат и впечатленията, които извлякохме от разговорите, които преди една година водихме с представителя на гръцката партия. За националните малцинства в Гърция и потисническия режим, на който те са подложени, той бе твърде недостатъчно информиран. С учудване той слушаше, когато му се обърна внимание, че три окръга на Югозападна Македония, а именно Лерински, Костурски и Воденски, са населени и днес още с българско население с големи революционни традиции (там бе главната база на Илинденското въстание) и че това население, възлизащо на около 100 хиляди, е лишено от всякакви национални права и е подложено на една варварска денационализация и асимилация. За това именно население, в огромното си болшинство селско, Венизелос заявява, че са „славянофонни елини“ и че те, макар и говорили славянски (македоно-български) език, не желаели да имат свои училища. А това същото население имаше десетки и стотици училища на своя матерен език преди заграбването на Македония от гръцките империалисти. Интересното е, че за това подчинено и обезправено население партията абсолютно нищо не е направила в негова защита. Дори тя не желае в своите издания да помене, че съществува в гръцка Македония едно такова потиснато и национално обезправено население. Това последното е предоставено да бъде предмет на политическа спекула между гръцката и българската буржоазия. И днес в преговорите за „сближение“ между Софийското и Атинското правителство въпросът за това малцинство играе важна роля. За партията всичко това като че ли няма значение.

Няма нищо чудно тогава, че партията губи симпатиите всред националните малцинства. Еврейското население в Солун, в масата си трудящи се, изпада все повече под влиянието на ционизма, на еврейската буржоазия, на разни дребнобуржоазни демагози като Патрикиус, които контрактуват и продават интересите му на гръцката буржоазия. Това се дължи на обстоятелството, че партията остана ням зрител на насилствената асимилация, на която гръцката буржоазия в последните години е подложила еврейските маси. Партията не можа да покаже на дело на националнопотиснатите маси, че днес, в епохата на империализма и фашизма, тя се явява единственият борец не само за тяхното социално, но и за националното им освобождение и самоопределение. По този начин се обяснява фактът, че настроените винаги опозиционно и радикално еврейски маси в Солун са жертва на политическата спекула на собствената си буржоазия, която продава техните интереси ту на монархическата буржоазна опозиция, ту на Венизелистката републиканска буржоазия. Последните избори, както и тези в последните няколко години, са едно ясно указание за настроението всред еврейските трудещи се маси в Солун. Поради същите причини партията се отчужди и от 100 хилядното българско селско население в посочените три окръзи, което от години масово гласуваше за партията, но което днес се вижда разочаровано във възлаганите на нея надежди. Същото е и с останалите малцинства в Солун. Това важи и за трудещото се турско население в гръцка Тракия (повече от 100 хиляди), което вместо да обърне очите си към партията, чака своето спасение от Мустафа Кемал паша, или е жертва на всевъзможни ходжи и мюфтии – платени агенти на гръцката буржоазия.

ВМРО (обединена) на няколко пъти се е обръщала към гръцката партия (устно и писмено), излагала е пред нея своите задачи и конкретни планове за дейност в гръцка Македония, като е искала нейното съдействие и подкрепа. В това отношение партията, освен голи обещания, на дело не ни оказа никакво съдействие. Не получавахме подкрепа нито по отношение нашите усилия за създаване една наша националреволюционна база в Солун, нито ни се направиха обещаните улеснения в нашата прапаганда и разпространение нашите печатни издания. Партията не пожела да напечати и разпространи един наш позив, който ние приготвихме по предложение на нейния представител, и в който ние внесохме всички промени, които партията пожела да се направят в него. Ето вече цяла година чакаме напразно да се напечати този позив, нито пък на запитванията ни защо не се печата, ни се дава някакъв отговор. Явно е, че и тук партията има свои резерви. Нищо повече не се направи и в „Ризоспастис“, който трябваше да отдели повече внимание и място за националното угнетение в Гърция.

За нас е очевидно, от изложеното по-горе, че се налага на гръцката партия да ревизира своята тактика по отношение национално потиснатите малцинства в Гърция.

Що се отнася за услугите и подкрепата, която ВМРО (обед.) моли, чрез посредничеството на Б[алканския] р[еволюционен] ц[ентър], да ни се окаже от страна на гръцката партия, то за момента те се състоят в следното:

1) Да се открие в „Ризоспастис“ една колона за изнасяне положението, исканията и борбите на потиснатите малцинства в Македония и изобщо в Гърция.

2) Да се напечати отдавна поставения ѝ на разположение наш позив и разпространи в Македония.

3) Да даде своето съдействие за създаването на един националреволюционен център в Солун, който да служи за главна организационна база и централен опорен пункт на националреволюционната дейност в Македония. Този организационен център, в който е желателно да бъдат представени всички малцинства в Македония, ще има за задача да обхване идейно и организационно всички поважни пунктове и райони в Македония, населени с потиснати малцинства, и ще обединява и насочва борбата им по пътя на масовата революционна борба и единния революционен фронт.

4) Да се назначи една среща между представители на партията и такива на ВМРО (обед.) за пълно разбирателство по интересуващи ни въпроси и за установяване на по-тесен контакт за в бъдеще[2].

За ЦК ВМРО (обед.) *В. Громов* (п)

РГАСПИ, ф. 495, оп. 69, д. 44, л. 1–4. Оригинал. Ръкопис.

---

[1] Получен в Москва на 15 февруари 1931 г.

[2] В левия горен ъгъл на първата страница на документа има ръкописна бележка на немски език: *„ В Балканския лендерсекретариат на ИККИ!“*

№ 265

Из стенограма на доклада на С. Тимов пред съвещание в Секретариата на ИККИ по националния въпрос на Балканите[1]

20 февруари 1931 г.

С.Тимов: [...] мы имеем национальные меньшинства абсолютно во всех странах. Нет ни одной страны, где не было бы национальных меньшинств. По приблизительным расчетам на Балканах имеется 39 млн населения. Из этих 39 млн 9 млн составляют национальные меньшинства, т.е. около ¼ всего балканского населения принадлежит к национальным меньшинствам. Это по официальной статистике. Другой статистики не существует. [...]

Национальный вопрос и коммунистические партии. Я здесь говорил относительно того, что одного голого лозунга относительно самоопределения вплоть до отделения еще недостаточно, он не покрывает всех тех требований, которые высказываются нуждами повседневной борьбы и национально-революционного движения. Я думаю, что наряду с этим общим лозунгом, который мы должны повсюду выставлять и повторять, мы должны указывать на то, что нужно бороться за равноправие всех национальностей в области языка, в области школы, в государственном аппарате, за земельное самоуправление и т.д. и т.д. Если речь идет относительно отдельных провинций, скажем Добруджи, Фракии и т.д., надо выставлять лозунг против колонизации. Не ограничиваться, как делали до сих пор, выставлением одного голого лозунга самоопределения вплоть до отделения. Этого недостаточно. Надо подчеркивать следующее: когда мы выставляем лозунг сомоопределения вплоть до отделения, то это не означает обязательности отделения. Например, у венгерских рабочих в Трансильвании возникает вопрос куда им присоединиться.

Так что нужна некоторая теоретическая ясность тут, т.е. что „самоопределение вплоть до отделения" не означает обязательно отделение, может определяться автономией в пределах данной Советской республики. Это часто подчеркивает Ленин в документах по национальному вопросу. Мы это также должны иметь в виду, как один из важнейших моментов в области задач компартии – это борьба против шовинизма в рядах пролетариата господствующей нации. Мне кажется, когда речь идет о пропаганде в национальном вопросе, то мы должны были бы начинать именно с этого. Я лично сомневаюсь насколько румынскому пролетариату или сербскому пролетариату достаточно ясно то положение, что в его интересах и в интересах его классового освобождения не существование Югославии и Румынии, а их расчленение, отделение их вновь присоединенных территорий. Для многих этот вопрос еще не ясен. Если бы мы имели правый уклон и левый уклон в Румынии по национальному вопросу, то мне кажется источником этих уклонов нужно считать тот факт, что для пролетариата господствующих наций еще недостаточно ясна классовая сущность национального вопроса. Поэтому когда речь идет о наших задачах по национальному вопросу, надо начинать с агитации среди пролетариата господствующей нации и доказать, что существование Великой Сербии [способствует] не делу ее освобождения, а делу закабаления.

Что же касается национально-революционных крестьянских организаций, то тут слишком очевидно, что там, где только существует какая-то возможность, надо создавать национально-революционные организации. Такая возможность существует, я думаю, абсолютно всюду, за исключением может быть только Трансильвании, где немецкое и венгерское крестьянство является кулацким крестьянством, и там с [выдвижением] общереволюционных лозунгов придется трудновато. Но если речь идет о Добрудже, если речь идет о Буковине, то тут можно создать широкие национально-революционные организации, куда войдут бедняцкие и даже середняцкие массы крестьянства, большинство крестьянского населения.

И, наконец, товарищи, я выставляю в порядке постановки вопроса вопрос относительно того, не целесообразно ли подумать относительно лозунга Балкано-Дунайской федерации, именно в силу тех событий, которые мы имели за последние годы. За последние годы мы имели бесчисленное множество проектов создания Балкано-Дунайской федерации, создания конкретных блоков для тесного экономического сотрудничества между Дунайскими и балканскими странами. Все это не лишено экономического основания, потому что все эти страны представляют собой взаимозависимость в том смысле, что между Чехословакией, Австрией и Венгрией существует бóльшая экономическая зависимость, чем даже между отдельными балканскими странами. Это объясняется историческими условиями, потому что все эти области – это бывшие области Австро-Венгерской империи. Все те иконемические связи, которые существовали – они существуют, по крайней мере восстанавливаются сейчас. Между [ними] существует определенная экономическая зависимость. Между какой-нибудь балканской страной и центрально-европейской страной существует бóльшая экономическая зависимость, более интенсивный товарооборот, чем между балканскими странами. Основной экспорт балканских стран направляется в центрально-европейские страны и обратно. Поэтому мы должны подумать относительно целесообразности выдвинуть такой лозунг, особенно в связи с теми планами, которые империализм выставляет за последние годы. [...]

РГАСПИ, ф. 495, оп 18, д. 875а, л. 67–68, 96–98. Копие. Машинопис. Руски език.

---

[1] На 8 и 20 февруари, 1 и 20 март, 3 април 1931 г. в Секретариата на ИККИ се провеждат няколко съвещания по националния въпрос на Балканите. Вж и док. № 268.

№ 266

Писмо от Г. Димитров до Й. Пятницки относно положението в БКП

Москва, 5 март 1931 г.

За др. Пятницки
Копие: др. Бел Кун[1]

Как я уже лично обратил Ваше внимание, решение III пленума ЦК БКП[2] указывают, по-моему:

а) что у товарищей, которые проводили пленум (Бойко[3], Сашо[4]), еще не изжиты окончательно ультралевые загибы в отношении оценки положения в стране и перспектив (наличие политического кризиса и его перерастания в общенациональный кризис, повсеместное открытое наступление и т.д.) и в отношении строительства партии и методов руководства массовым движением (непривлечение руководящих кадров массового движения в компартию, пренебрежительное отношение к кадрам сентябрьского восстания, ориентация почти исключительно на новых товарищей, преимущественно из комсомола и т.д.);

б) что при толковании и проведении резолюции Коминтерна по болгарскому вопросу[5] допускаются серьезные фракционные извращения и

в) что и до сих пор продолжается прежняя беспринципная кампания против

Коларова, Димитрова и всех товарищей, которые до резолюции Коминтерна выступали против групповой сектантской установки Искрова – Бойко – Сашо, кампания, имеющая целью дискредитировать этих т.т. перед партией как оппортунистов и носителей социал-демократических традиций „тесначества“, и изолировать их от активной и руководящей работы в партии.

Не случайно формулировка в резолюции пленума, где Коларов и Димитров ставятся на одну доску с Кабакчиевым, которого со II-го пленума ЦК до резолюции Коминтерна представляли в партийной печати в стране как вождя и идеолога оппортунизма в партии.

Не случайно, что вопреки прямым указаниям ИККИ, сделали т. Сашо политическим секретарем и было принято постановление, на основе которого снимаются с ЦК находящиеся в тюрьме члены ЦК, а также те, которые заграницей, если они не имеют специального поручения со стороны ЦК.

Не случайно также, что при составлении ЦК не был включен ни один из авторитетных руководителей массового движения, стоящих на позиции Коминтерна, как например т. Асен Бояджиев и др.

Для меня несомненно, что т.т. Бойко и Сашо проводили свою прежнюю фракционную установку по внутрипартийным вопросам и специально в отношении сентябрьских кадров партии и пытаются в полном разрезе с интересами партии и резолюцией Коминтерна сколотить руководящую группу только из новых партийных товарищей, из личных единомышленников, таких, которые были с ними в партийных спорах до резолюции Коминтерна, используя для этой цели фактически авторитет Коминтерна и представляя перед неосведомленными партийными товарищами, что ИККИ будто бы поддерживает эту узкую группу против Коларова, Димитрова и др.

Не удивительно тогда, что при такой установке, в условиях существующего массового подъема движения в Болгарии, значительных успехов на выборах и т.д., наша компартия в Софии и угольном районе Перник не имее организации, а в целой стране организационно охватывает едва 150 рабочих всего.

Я должен сказать прямо, что если это фракционное извращение в толковании и проведении резолюции Коминтерна продолжится, это неизбежно приведет к дальнейшему отрыву партии от массового движения, к конфликту между прежними, сентябрьскими кадрами партии, теперь активными и руководящими массовым движением, и новыми партийными товарищами, к партийному кризису и острой фракционной борьбе.

Во избежание этой опасности и для обеспечения правильного проведения резолюции Коминтерна, я считаю необходимыми следующие срочные мероприятия:

1) В резолюции Политсекретариата (или в письме в ЦК партии) в связи с пленумом ЦК, нужно указать ясно и недвусмысленно на допущенные извращения в толковании и проведении резолюции Коминтерна и что ИККИ не поддерживает узкую группу вокруг т. Сашо внутри страны, а стоит за консолидирование широкой руководящей группы из старых и новых партийных кадров на основе правильного проведения резолюции Коминтерна и в действительной борьбе против оппортунизма, социал-демократических традиций „тесначества“ и против ультра-левых загибов и сектанства, а также против всякой фракционности.

2) Не одобрять постановление ЦК насчет намечения политического сек-

ретаря, снятия членов ЦК и т.д., постановления, противоречащего указаниям ИККИ.

3) Дать указания тов. Иванюку[6] (оргинструктору), чтобы он разъяснил точный смысл резолюции Коминтерна и непосредственно заботился и контролировал ее исполнение, реагируя против всяких отклонений и извращений.

4) Усилить обязательно теперешний состав ЦК и политбюро одним из авторитетных руководителей массового движения (т. Ас. Бояджиевым) и т.т. Крумом Бъчваровым (Ленинград) и Иваном Димитровым (секретарь райкома ВКП(б) в Ленинграде).

5) Отправить в страну для усиления работы ЦК на местах группу товарищей, находящихся теперь временно в СССР, знающих партию, имеющих связь с массами в стране и располагающих большим политическим и организационным опытом, в первую очередь т. Мичмана[7] (Зап. Университит в Москве)[8], Георгия Дамянова (Москва), Ивана Петрова (Украйна).

6) Сделать Заграничное бюро [ЦК] более дееспособным органом, помогающим ЦК партии, прекратив его общие, обыкновенно дискусионные заседания с участием всех членов ЦК, находящихся в Москве, и концентриривать его работу в деловых заседаниях трех членов ЗБ (в том числе представитель Коминтерна).

7) Реагировать своевременно и самым энергичным образом на фракц[ионную] кампанию против парт[ийных товарищей], которые были до резолюции Коминтерна несогласны и осуждали групповую и сектанскую установку Искров – Бойко – Сашо.

8) Указать конкретно партии в чем заключается разница в установке II-го пленума ЦК и установке в резолюции Коминтерна, чтобы партия и партийное руководство лучше поняли глубокий смысл и историческую важность резолюции Коминтерна для нашей партии.

Наконец, я прошу дать мне возможность принимать более активное и непосредственное участие в работе партии, освободив меня от некоторых коминтерновских обязательств (в частности как ответственного за ВЕБ).

С тов[арищеским] приветом *Г. Димитров*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 19, д. 476, л. 3–6. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] По това време Б. Кун е представител на ИККИ в ЗБ на БКП в Москва.

[2] Третият разшрен пленум на ЦК на БКП се проведе през месец декември 1930 г. в София.

[3] Псевдоним на Илия Василев.

[4] Псевдоним на Никола Кофарджиев.

[5] Вж БКП в резолюции и решения ..., т. 3, 1924–1944, С., 1954, с. 389–405. Резолюция на Политсекретариата на ИККИ по комунистическото движение в България и по текущите задачи на Българската компартия.

[6] Псевдоним на Болеслав Берут.

[7] Псевдоним на В. Танев.

[8] Коммунистически университит за националните малцинства от Запада (КУНМЗ)

№ 267

Резолюция на ЦК на БКП върху класовото професионално движение

14 март 1931 г.

1. Положението на революционното синдикално движение е извънредно тежко. При наличността на революционен подем, на стачни борби и на всички обективни условия за масовото разрастване НРПС наброява едва 3 400 члена. Базата на НРПС все още си остава занаятчийските работници. Едва една трета от членовете [на НРПС] са индустриални работници, а основната пролетарска класа (миньори, транспортни работници и т.н.) не е обхваната от революционното синдикално движение. НРПС нямат никаква организационна опора всред 250 000 селски работници. Кадърът [им] е съвършено недостатъчен и неподготвен. Няма конкретно ръководство от горе до долу, а системата на работата е без всякакъв план. Активизацията на членската маса на базата на вътрешнопрофсъюзната демокрация е съвършено неудовлетворителна. Самокритиката и критиката е съвършено слаба и недостатъчна. Синдикалният печат не излизаше редовно и не винаги отговаряше на нуждите на момента. Разпространението му е съвършено недостатъчно. Стачните и други борби не се използват умело за организационно разрастване, а въпросът за вербовката не се поставя като ежедневна задача, съставът на д[ружест]вата се мени непрекъснато (текущ). Работата в предприятията все още слаба. В НРПС няма твърде енергичен курс в крупните предприятия. Синдикалните групи в предприятията са единици. В НРПС има пълно подценяване на организационните въпроси и на ежедневната черна работа по изграждането на организацията. Производственият принцип не е напълно възприет. Финансово съюзите са зле. Отчетността също.

2. Стачните борби в болшинството си се подготвяха и обявяваха без знанието на НРПС. Някои стачки даже свършиха без всякакво участие на НРПС, само една част от стачките се организираха от НРПС. Не всякога се правеше възможното за разгаряне и разширяване на стачните борби. Също така не всякога се правеше всичко възможно за подкрепа на стачниците от работническата класа и трудещите се.

3. Работата в реформистките съюзи е съвършено слаба и несистемна. На лице е пълното подценяване на социалфашизма. Организационно левицата далеч не е укрепнала. В нея господстват пасивността и профсъюзният легализъм. Тук особено силно се проявява легализмът и съжителството с реформизма, в смисъл, че ясно и открито не се води борба против фашизираните водачи. Свиването и страха от уволненията е толкова голям, че не може да се намери нито един делегат за конгреса на Българския железничарски съюз, за да каже открито думата на левицата, макар, че имаше делегати от привържениците от левицата. Това свиване, страх и съжителство с водачите ясно се проявява на страниците на „Транспортния глас“.

4. Слабостта на революционното синдикално движение трябва да стресне своята партия. Тази слабост ясно говори, че партията в целом[1] не умее да се хване за основното звено, а именно – да издига непосредствените искания на масите и да ги води на борба, защото това партията ще направи главно чрез революцион-

ните синдикати и чрез левицата на реформистките профсъюзи. На местата партията не обръща по-специално внимание на синдикалното движение, а го оставя да се развива „самотьоком“[2]. Партията, като цяло, не вижда в революционното професионално движение масовата организация, където работниците се учат да се борят, не вижда в него школата на комунизма. Факт е, че почти нито един окръжен комитет не се занимавал със синдикалното движение в своя окръг, нито пък е взел някакви мерки за неговото разрастване и за правилното му ръководство. На това пълно подценяване на работата на профсъюзното движение се дължи и отсъствието на комфракции в профсъюзите.

5 Основните причини за слабостта на профсъюзното движение са:

а) отсъствието на открита и безпощадна борба против десните и левосектантски уклони;

б) недооценката и неумението да се хванем за основното звено – организация и ръководство борбите на масите въз основа на техните непосредствени интереси;

в) подценяването на профсъюзната работа от партията. ЦК намира, че революционното профдвижение може да излезе от тежкото положение, в което се намира и изпълни задачите си, които стоят пред него, само чрез мобилизиране на членската маса за най-решителна борба на два фронта – против дясната опасност, която е и главната, и [против] „левосектантската“ опасност, които се ширят в профдвижението. НРПС трябва да свърши с примиренческото отношение към „лявата“ опасност. Във връзка с безработната акция ръководството на НРПС извърши отново „лявата“ грешка като издигна лозунга за полудневна стачка и чрез несериозното му отнасяне към подготовката на безработната акция, която насрочи на 9. II. т.г.. Борбата против уклоните в НРПС трябва да излезе на преден план във връзка с тяхната ежедневна дейност. В борбата с уклоните трябва да се ликвидира с недооценката и неумението ни да организираме и ръководим ежедневните борби на работническите маси, което в много случаи протича мимо профсъюзите и партията.

6. За изпълнение на тези задачи се изисква преди всичко ликвидиране на подценяването на иконом[ическата] и профсъюзната дейност и засилване борбата против десните и левосектантските уклони в редовете на самата партия. За цялата партия, за всички нейни членове трябва да стане ясно, че нашата основна задача е в областта на профсъюзната дейност, в областта на организацията и ръководството на непосредствените борби на пролетариата, свързвайки ги умело с борбата против фашистката диктатура и за работническо-селско правителство.

7. Задачите в областта на профсъюзното движение са извънредно големи. По-главните от тях по пътя на организацията и ръководството на ежедневните борби на пролетариата са:

а) Изработване на конкретните искания на отделните категории от пролетариата (напр. тютюноработниците, текстилци, металици, рудничари, пристанищни работници и т.н.) и мобилизиране около тези искания на широките работни маси и противопоставянето им на настъпленията на капитала, подготовка, организация, ръководство и разгаряне на стачното движение.

б) Разгаряне борбата на безработните и свързването ѝ с борбата на работниците, със стачното движение и т.н.

в) Изграждане в процеса на борбата на фабрични комитети, комитети за борба, революционни пълномощници и т.н.

г) Най-усилена борба против социалфашизма по пътя на прилагането на тактиката на единния фронт отдолу, мобилизиране на работниците от социалфашистките и амстердамски профсъюзи на борба в защита на техните непосредствени искания под ръководсвото на левицата и на БКП. Левицата да излезе от състоянието на пасивност и на профсъюзния легализъм.

д) Да се обърне най-сериозно внимание върху организацията и ръководството на земледелските и горските работници. Създаването съюз на тези работници е една важна предстояща задача.

е) В процеса на ежедневните борби на работ[ническите] маси да се укрепват и разрастват НРПС. Вербовката на нови членове и изграждането на групите трябва да стане първостепенна и ежедневна задача. Трябва да се вземе и здрав курс на крупните предприятия, да се издигнат нови кадри, предимно от работниците, участващи активно в ежедневните борби.

ж) Всички тези задачи ще бъдат изпълнени само при най-безпощадна борба против десните и „леви“ уклони. Борбата на два фронта трябва да се постави и проведе в професионално движение при въвличането в нея [на] широката членска маса. [Под лозунга] „Не на десните и „леви“ уклони“ трябва да започне разяснителна кампания чрез статии, да се поставя въпросът на конференции и т.н. Чрез борба на два фронта и чрез ликвидиране недооценката на профдвижението и на непосредствените борби на масите, които се явяват днес основната партийна задача, ще бъдат изпълнени големите задачи, стоящи днес пред партията във връзка с борбите за завоюване болшинството от работ[ническата] класа и с борбите против фашистката диктатура и за установяване на работническо-селско правителство.

АМВР, об.д. 6361 А, л. 56–57. Полицейски препис. Машинопис.

---

[1] *русизъм* – като цяло.

[1] *русизъм* – на самотек.

№ 268

Из стенограма на изказването на В. Коларов на съвещанието по националния въпрос на Балканите, проведено в Секретариата на ИККИ

20 март 1931 г.

В. Коларов: Тов. Куусинен указал на то, что Ленин требует конкретного анализа положения данной страны для того, чтобы разрешить конкретно все вопросы, связанные с национальным вопросом. [...] Я хотел бы остановиться на македонском вопросе, на наших лозунгах в македонском вопросе. Прежде всего я хочу обратить внимание на то, как македонские национально-революционные организации ставят этот вопрос. Я держу в своих руках устав Македонской револю-

ционной организации. Надо иметь в виду, что этот устав был выработан в 1924 г. при участии всех существующих тогда македонских революционных организаций, заключивших временный блок, и решивших слиться, объединиться. Но, в конце концов, это объединение не состоялось. Это известно из истории. Но целый ряд основных лозунгов македонского национального революционного движения был выработан тогда всеми сообща. Так что можно сказать, что эти основные лозунги являются лозунгами тех течений в македонском национально-революционном движении. Основная цель этих лозунгов – это создать свободную и независимую Македонию в ее географических и экономических границах и обособленную в виде самостоятельной политической единицы, входящей как равноправный член в Балканскую федерацию. Значит, первый лозунг: свободная и независимая Македония и во-вторых, Балканская федерация. В эту Балканскую федерацию входит как равноправный член независимая свободная Македония. Это есть основной лозунг. В качестве программы-минимум организации ставили своей главной задачей борьбу за языковую и культурную свободу для всех национальностей Македонии, а также за политическую свободу и равноправие, за землю крестьянам и за широкую поддержку экономически слабых слоев. Эта программа-минимум – это культурная автономия, политическое равноправие и разрешение земельного вопроса (земля крестьянам).

Товарищи, если мы возьмем Добруджанскую революционную организацию, то она более молодая. Она, идя приблизительно по тому же самому пути, ставит себе следующую основную задачу: образовать независимую республику Добруджу, включая эту независимую республику Добруджу в Балканскую федерацию как равноправный член Балканской федерации.

Итак, товарищи, национально-революционные организации на Балканах ставят свое требование о национальном самоопределении в конкретной форме, дают ему конкретную формулировку. Македонцы требуют независимую свободную Македонию, единую независимую Македонию. Добруджанцы тоже ставят сейчас этот вопрос. Правилен ли этот лозунг? Не является ли этот лозунг ограничением права на самоопределение? Считаясь с этими лозунгами национально-революционных организаций, Болгарская компартия в [19]26 году на своем пленуме[1], когда рассматривалось отношение компартии к национально-революционным движениям, заняла следующую позицию: партия признает право на самоопределение народов всех балканских стран вообще, в Македонии, Фракии, Добрудже в особенности, включая их право на отделение и на образование самостоятельного государства. Она безоговорочно признает требование независимости и объединения Македонии, Фракии и Добруджи. Она высказывается решительно против всякой политики завоевания и раздела, против всякой попытки денационализации. Она клеймит соглашение об обмене населением, она высказывается против принудительного выселения, против грабежа имущества беженцев, требует возвращения последних на родину с возвращением им отнятого имущества, требует возмещения потерь. Она высказывается решительно против использования эмиграции в целях проведения контрреволюционной политики балканских правительств. Болгарская компартия заявляет, что она готова помогать всячески национально-революционным организациям в деле осуществления вышеупомянутых целей. Во-вторых, она обещает поддерживать те течения среди македонской эмиграции, которые стремятся к полной независимости македонского революционного движения, к полной независимости от империалистических государств и от контрреволюционных балканских правительств. Помогать созданию единого национально-революционного движения, прекращению братоубийственной войны в его рядах, служащей только на пользу врагам порабощенного населения, работать для полного единства между угнетенным населением и трудящимися всех балканских стран, равно как и созданию братского союза между организациями. Наконец, содействие и поддержка национально-революционного движения со стороны трудящихся всех государств и особенно со стороны трудящихся СССР. Итак, Болгарская коммунистическая партия восприняла и признала лозунги, выдвинутые национально-революционными организациями и угнетенными народами. В то же время она объявляет, что она поддерживает это их движение и лозунги и готова всячески содействовать этим угнетенным народам в деле осуществления их лозунгов.

Возьмем лозунг отдельной, независимой Македонии. Правилен ли этот лозунг? Не находится ли этот лозунг в противоречии с основным лозунгом права наций на самоопределение? Ограничено ли право македонского народа на самоопределение? Товарищи, я думаю, что он не является таким лозунгом. *Он не находится в противоречии с этим основным лозунгом и балканские коммунистические партии правильно поддерживают и сами выдвигают этот лозунг.* Почему он не является ограничением права македонского народа на самоопределение? Я думаю, что здесь как раз необходимо подойти к конкретному разрешению этого вопроса. Необходимо дать конкретный анализ условий балканских стран, условий, в которых создался тот же самый македонский национальный вопрос. Македонский национальный вопрос это не новая вещь. Македония, как единая область, входила в Оттоманскую империю и как единая область македонского народа вела борьбу против феодализма, помещиков, против абсолютизма, султанского абсолютизма. Эта борьба длилась десятилетиями. Македонский народ создал свои революционные организации, общие, единые революционные организации, которые ставили этот лозунг о независимой Македонии, которые боролись за этот лозунг. Македонское крестьянство вело революционную борьбу, которая доходила до восстания, оно несло огромнейшие жертвы во имя этого лозунга. Почему сейчас македонский народ должен отказаться от этого лозунга, или почему мы сейчас должны считать этот лозунг ограничением права македонского народа на самоопределение? Почему? Что же случилось? Случилось то, что в Балканскую войну и в общеимпериалистическую войну империалистические государства, империалистическая буржуазия балканских стран раздробила Македонию на куски, разделила ее и по частям присоединила к различным государствам. Борьба македонского народа, та борьба, которую он проделал против помещиков, феодализма за национальную независимость еще не закончилась. Она вошла только в новую фазу, в новый этап. Не разрешен земельный вопрос, а, самое важное, не разрешен национальный вопрос. Наоборот, с точки зрения своего национального статуса, македонский народ попал в более тяжелое положение. Раньше он был, по крайний мере, в одном государстве, а сейчас он разделен между тремя государствами.

Так что требование объединения трех македонских провинций и независимости этой объединенной Македонии является продолжением старой, давно уже ведущейся борьбы македонских народов за свою национальную свободу, борьбу против помещиков, против феодализма, против национального гнета. Сказать сейчас македонскому народу, что мы не решаемся требовать объединения всех частей Македонии и независимости македонского народа потому что это может явиться ограничением „права на самоопределение“ – я думаю, что это было бы шагом назад, я думаю, что это было бы даже в некотором смысле соглашением с империалистическим разделом Македонии, с захватом и разделом Македонии балканскими империалистическими государствами. Так что в конкретных условиях лозунг права на самоопределение македонского народа принимает совершенно правильную форму как лозунг объединения независимой Македонии. Мы должны поддерживать лозунг, потому что это ленинский лозунг.

Теперь второй вопрос о лозунге Балканской федерации. Как я уже указал, национально-революционные организации выставляли этот лозунг и кроме того его выставляют все балканские компартии. Этот лозунг нашел также подтверждение и в ряде решений Коммунистического Интернационала. Правилен ли этот лозунг? Не находится ли он в некотором противоречии с основным лозунгом „право наций на самоопределение“? Должны ли мы отказываться от этого лозунга? Я думаю, что нет.

Этот лозунг правильный, необходимый лозунг, революционный лозунг. Вопрос надо ставить опять-таки конкретно. Лозунг Балканской федерации – это тоже старая вещь. Этот лозунг был выставлен старыми революционерами – болгарскими, сербскими, греческими и румынскими. В эпоху буржуазно-демократической революции, когда балканские народы боролись за свою национальную независимость, в балканских условиях они дошли до лозунга Балканской федерации, объединения всех балканских народов в Балканской федерации. Балканские народы освобождались постепенно и последовательно, но национальный вопрос на Балканах не был разрешен, он не разрешен и до сих пор. То буржуазно-демократическое движение, которое началось еще вначале прошлого века, окончательно не закончено. Буржуазно-демократическая революция в национальном вопросе на Балканах не закончена. В 1912 г., во время Балканской войны, в Македонии была поставлена на разрешение часть этого национального вопроса. Надо было уничтожить феодализм, передать землю крестьянам и получить национальную независимость, завоевать национальную независимость македонского государства. Что же получилось? Получилось то, что не был разрешен ни тот, ни другой вопрос. Не только не был разрешен, но уже в условиях империализма, в результате империалистической войны на Балканах, балканская империалистическая буржуазия сроднилась с империалистической буржуазией крупных государств. Она усиливала национальный гнет, расширяла сферу угнетенных народов, завоевывая новые позиции, ввергая в национальное рабство новые народы, новое население. Так что борьба балканских народов, которая началась еще в прошлом веке, очевидно, еще не закончилась. Остались некоторые остатки в форме существования помещиков в тех или других областях, остались тоже некоторые остатки в форме национального гнета ряда областей, ряда народов.

Поэтому *проблему национального гнета на Балканах нельзя рассматривать отдельно, изолированно для каждой области.* Ее надо рассматривать в целом. Это балканская проблема, а не проблема лишь отдельных государств. Это не проблема Югославии или Болгарии, или Румынии, это общебалканская проблема. *Окончательное, полное разрешение национального вопроса возможно только в форме Балканской федерации, в тех исторических условиях, в которых шло и развивалось национально-освободительное движение на Балканах* и в тех конкретных условиях, в которых оно находится сейчас. *Полное разрешение национального вопроса возможно лишь в общебалканском масштабе.* Это отнюдь не означает, что македонский народ не должен требовать независимости. Нет, он это делает, тоже самое делают и Добруджа и Фракия, и другие угнетенные народы, но нельзя положить конец национальному гнету на Балканах вообще без разрешения общебалканского вопроса. Почему? Именно потому, что национальный вопрос переплетен тесно с целым рядом других вопросов. Переплет весьма сложный. Народ, который на данной территории является господствующим, угнетающим, на соседней территории этот же самый народ является угнетенным народом, подчиненным другому народу. Так что разрешая национальный вопрос на определенной территории, в рамках определенного государства, не означает еще разрешения национального вопроса на Балканах. Поэтому совершенно правильно революционные организации на Балканах, выставляя лозунг о своем праве на самоопределение, требуя независимости, в тоже самое время прибавляют, что они требуют и Балканской федерации, в которую они должны войти как равноправные члены. Поэтому я думаю, что балканские [ком]партии, выставляя лозунг о национальном самоопределении в конкретной форме для каждого народа, для македонского народа, для фракийского народа, для добруджанского народа и т.д. совершенно правильно в тоже время выставляют и лозунг о Балканской федерации. Лозунг о Балканской федерации не является ограничением лозунга о независимости того или другого народа. Эти лозунги друг друга дополняют. Эти лозунги сложились исторически на Балканах и они указывают на путь окончательного, полного разрешения национального вопроса, на те формы, в которых национальный вопрос на Балканах получит свое полное разрешение.[...]

Я думаю, что выставление этого лозунга является результатом конкретного анализа балканских условий и является не отрицанием, а развитием и конкретным приложением к этим балканским условиям основного ленинского лозунга о праве наций на самоопределение. Я согласен с тем замечанием, что лозунг Балканской федерации в форме *„Балканская федерация рабоче-крестьянских республик"* может быть принят, если буржуазия на Балканах окажется неспособной завершить буржуазно-демократическую революцию. Этот лозунг перенял у нее сейчас пролетариат, он закончит буржуазно-демократическую революцию на Балканах именно в процессе своей собственной революции. Для нас коммунистов совершенно ясно, что только пролетариат это сделает, что только победа пролетарской революции разрешит окончательно национальный вопрос. Поэтому лозунг в форме федерации Советских Социалистических Республик должен быть [пока] агитационно-пропагандистским лозунгом. Чтобы закончить с этим вопросом я хочу указать еще на следующее обстоятельство: буржуазия сейчас в Балканских странах мобилизует свои силы под лозунгом Балканской федерации. Она выставляла его на афинской конференции несколько месяцев тому назад , где он был выдвинут балканскими фашистами и социал-фашистами. Но только у них этот лозунг сейчас является демагогическим балканским антисоветским лозунгом. Но если балканская буржуазия и ее агенты примыкают к лозунгу Балканской федерации, скрывая под ним свой балканский антисоветский блок, это тоже доказывает, что этот лозунг пользуется большой популярностью, он имеет огромную мобилизационную силу. И это является тоже основанием того, чтобы коммунистические партии и в дальнейшем выставляли этот лозунг.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 18, д. 875а, л. 235–245, 248–249. **Копие. Машинопис. Руски ез.**

---

[1] Има се предвид Първия разширен пленум на ЦК на БКП, проведен през август 1926 г. във Виена.

№ 269

Из докладна записка на Коста Новакович (Драгачевац) за състоянието на националнореволюционните организации на Балканите

31 август 1931 г.

Прежде всего напоминаю, что за недостатком времени и необходимого материала ограничиваюсь лишь коротким донесением в самых общих чертах. Надеюсь, что в течение следующего месяца окажется для меня возможным детально проработать, особенно национальный вопрос [в] Югославии. [...][1]

ВМРО (об)

Организационное состояние. После арестов и приговоров в течение 1925 и 1927 г.г. в Велеской, Кумановской и Скопской организациях можно сказать, что в этих, как и в других организациях ВМРО (об), осталось несколько человек. Столь малые организации, [которые] кроме того еще и законспирировались больше, чем в прежнее время, приобрели еще более сектантский характер, которым и раньше отличались организации ВМРО(об) в Югославии. В 1925–1928 г.г. ВМРО (об) удалось расширить свою организацию во всех городах Македонии и создать относительно хорошую базу для работы. Организации находились в Скопие, Велесе, Куманово, Битоле, Штипе, Прилепе, Кожанах и в Струмице (и еще в других маленьких город[ах]). Но работа в этих организациях оставалась [в течение] всего времени замкнутой, ограничивалась сохранением взаимных связей, дискуссионными статьями в печати. Конспиративные соображения и страх перед провокаторами, со своей стороны, повлияли на усиление замкнутости и сектантского характера организаций. Вина за то, что организациям не удалось выйти из этих узких организационных рамок и стать массовыми, падает не в малой части и на компартию, которая лишь от время на время обращала серьезное внимание на македонскую организацию. Основная причина та, что организации не удалось связаться с массами в [ходе] какой-либо более широкой легальной или нелегальной массовой работе по конкретным экономическим и соц[иальным] вопросам. Аграрный вопрос тем более не стал рычагом для развития организации в деревне. И деревня как организационно, так и политически отставала от города в отношении распространения идей ВМРО(об). Таким образом, деревня давала лишь местами помощь – доверенных и пункты перехода границы. Заслуживает внимания тот факт, что многие и многие крестьяне, которые отказались от автономистов, не умели различать ВМРО и ВМРО(об) и что не кому было объяснить им эту разницу и не распространялись даже среди них печатные издания ВМРО(об). Там, где было вложено немного больше труда, были достигнуты хорошие результаты также и в деревне, например, в Струмицкой области.

Вследствие неспособности ВМРО(об) и ЮКП расшевелить крестьянские массы на аграрном вопросе – преимущественно путем защиты от нашествия колонистов и распределения земли среди бедных крестьян – это удалось буржуазным, даже сербским демократическим, партиям и прежде всего их представителям в парламенте, по происхождению македонцам, путем известных услуг, защиты перед властями отдельных граждан, затруднения в отдельных случаях колонизации, завоевать [позиции] среди немалой части масс, мелких и средних крестьян. У массы этих македонцев появились демократические иллюзии, что можно будет через демократические сербские партии защитить основные экономические интересы. Создавалось в сущности настроение примерения с режимом, если будет македонцам дано некоторое экономическое облегчение. Отсюда такое явление, что массы македонцев в самом деле голосовали за кандидатов Мити Димитриевича, В.Трбига и ему подобных.

Организационная слабость особенно тяжело проявилась во время диктатуры. Первый более сильный нажим диктатуры загнал ослабленные организации полностью в подполье и оставил их без связи с массами. Громадное моральное влияние, которым организация начала пользоваться после 1914 г. и который в 1925 г. в Македонии было столь значительным, что ...* стремились путем предложений о соглашении, – это моральное влияние не было тогда использовано, а использовать его во время диктатуры оказалось еще труднее, хотя у масс не осталось больше никаких демократических иллюзий и надежды на улучшение экономического положения под великодержавным режимом.

Поворот в работе, который был задуман после Первой конференции ВМРО(об)[2] реально не состоялся. Директивы Балканского революционного центра[3] о перенесении центра тяжести работы в страну последовательно не проводились. Весь старый заграничный аппарат, старые традиции в работе заграницей, люди с бюрократическими склонностями и пропитанные эмигрантской демагогией сопротивлялись – под различными предлогами – проведению этой директивы в жизнь.

Конференции также не удалось разбить правооппортунистическую группировку, а наоборот – крепче сомкнуть ее[4]. Вместо искуссного маневрирования и из...ния* из нее тех элементов, которые можно со временем переварить или хотя бы удержать от составления особой группировки на известное время пока не будет закончен раскол, выступалось слишком резко, не учитывая нисколько буржуазной идеологии этих национальных элементов.

Сегодня эти правые и анархические элементы снова группируются и, используя перемену режима в Болгарии, возвращаются в Болгарию и подумывают о создании особой организации. Нет никакого сомнения, что их работа сможет принести ущерб нашей ВМРО(об), если она энергичной деятельностью не парализует эту работу. Конкретно считаю, что надо пригласить М.Шкартова и П. Шатева и П. Вичева на совещание где-то около границы и этих трех всячески удержать от вхождения в эту новую организацию, если она будет создана. И тот и другой, хотя не имеют за собой значительных групп, имеют известное имя. Кроме того, Шатев всегда оставался другом Советского Союза. П.Вичев может, благодаря своему авторитету, причинить достаточно вреда. Но самый надежный способ парализовать попытку правых и анархистов состоит в том, чтобы бросить известные кадры людей для работы среди македонской эмиграции в Болгарии и Петриче, а также и в Македонии под Сербией. Именно парализование деятельности этих оппозиционеров является основной работой в Болгарии. Парирование их деятельности сильно облегчается сейчас победой рабоче-крестьянского блока на выборях. Симпатии македонских эмигрантов в Болгарии к ВМРО(об) усилились. Эта победа встретила также у крестьян Македонии под Сербией живейший отклик, что создает хорошие перспективы для работы ВМРО (об) и заставляет ее усилить работу.

Перед съездом я имел случай разговаривать с Атанасовым, членом ЦК, который [тяготеет] к этой право-анархистской группиравке и поддерживает с ней связи. Его установка почти тождественна с установкой Герджикова. Он резко нападает на коммунистов и особенно на Болгарскую компартию, „которая желает превратить македонскую организацию в свою коммунистическую организацию". Он два-три раза повторял, что так дальше идти не может, приводил ...* примеров, что коммунисты, являющиеся членами ВМРО(об), говорили на собрании македонцев, что Македонию освободят только коммунисты и т.п. Он резко высказывался о болгарских коммунистах, которые по коммунистически управляют организацией ВМРО(об) в Болгарии и т.д. Конечно, эти жалобы Атанасова сильно преувеличены и приведены лишь с целью найти предлоги для уже подготовленного решения войти в новую группировку.

Судя по всему, очень вероятно, отдельные части этой право-анархистской группировки близки к левому флангу Протогеровистов, один из представителей которых недавно был на переговорах для примирения и параллельной работы с ВМРО(об)[5]. Дальнейшая перспектива их развития – превращение этих Протогеровистов в фашистскую македонскую организацию, опору нового правительства и нового курса.

От работы ВМРО(об) в Болгарии зависит то, насколько эта организация охватит находящихся там эмигрантов. Существенным между тем является то, что в Болгарии работа ВМРО (об) останется еще на целый период времени ограниченной почти исключительно деятельностью среди эмиграции, а преимущественно полем работы ВМРО (об) остается Македония (под Сербией и Грецией).

Конкретные предложения для работы. Необходимо констатировать, что орг[анизационная] работа руководства ВМРО(об) является совершенно неудовлетворительной (в Югославии и Греции). Распространение всего 50 или еще меньше экземпляров [брошюр] в Македонии под Сербией и около 100 до 120 экз. в Болгарии, недостаток каналов через греческую и албанскую границу с Югославией для переправки литературы, отсутствие обработки актуальных вопросов в популярных брошюрах, – все это недостатки, которые следует исправлять как можно скорее. Надо посредством БКФ восстановить крепкие связи между ВМРО(об) и КПЮ и КПГ. Вменить в обязанность КПЮ восстановление постоянного пункта в Македонии как центра для работы в Македонии и в Косово. Связать через КПЮ македонскую и косовскую нац[ионально]революционные организации посредством этого постоянного партпункта. Направить в Болгарию для работы среди македонских эмигрантов и в Македонию кадры, отобранные в СССР и в эмиграции в Европе. Использовать македонцев из Америки и из Сов[етского] Союза для работы в Македонии под Сербией. Можно сказать, что до ныне работа по отправке людей для работы в страну происходила слишком вяло. Теперь, после перемены режима в Болгарии, стало меньше предлогов для такой вялости.

КПЮ и БКП должны составить общий план работы своей деятельности и [его изложить] в одном обширном воззвании или брошюре, учитывая прежде всего победу трудового блока в Болгарии. Надо подвести в одной – другой брошюрке баланс аграрной реформе в Македонии и поставить в порядок дня борьбу за землю и борьбу против колонизации и распродажи македонских земель кулакам и помещи[кам], компаниям не только сербским, но и остальных народностей. Нельзя молчать перед фактом, что с приходом диктатуры ожила колониза-

ция и распродажа земель в Македонии. Выдвинуть лозунг борьбы против обнищания вследствие экономического кризиса, борьбы против налогов, [против] ростовщиков, особенно теперь, когда цены на хлеб и сельхозпродукты в Югославии снизились на половину по сравнению с прошлым годом.

ЦК ВМРО(об) надо безусловно освежить новыми силами на первой следующей конференции. Все настоящие революционные элементы из эмиграции надо энергично направить для работы в страну.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 69, д. 44, л.57, 70–75. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[*] Така е в текста.

[1] Основната част на доклада е посветена на разглеждането на хърватския въпрос в Югославия.

[2] Става дума за Първата обща редовна конференция на ВМРО(об.), проведена в Берлин през лятото на 1929 г. *(Вж док. № 242, бел. 1).*

[3] Има се предвид БКФ.

[4] Имат се предвид дейците на ВМРО(об.), събрали се в Цариград на конференцията в началото на октомври 1929 г. в дома на М. Герджиков (П. Шатев, Ф. Атанасов, Г. Занков и др.).

[5] Визира се М. Герджиков.

№ 270

Доклад на началника на отдел Държавна сигурност на Дирекция на полицията А. Луков за дейността на Добруджанската революционна организация

[септември–октомври 1931 г.]

„ЛЕВИЦА НА ДОБРУДЖАНСКАТА ЕМИГРАЦИЯ (ЦЕНТРАЛЕН ДОБРУДЖАНСКИ АКЦИОНЕН КОМИТЕТ)“

През 1914 г. се състоя Първият конгрес на добруджанската емиграция в България. На него се поставиха основите на съюза „Добруджа“ и се избра първият Изпълнителен комитет на съюза.

Съюз „Добруджа“ почна веднага своята просветна, културна и благотворителна дейност. Той обедини в скоро време цялата добруджанска емиграция.

През 1921–22 г. по нареждане на БКП в съюза „Добруджа“ навлязоха мнозина добруджанци комунисти със задача да комунизират съюза и вземат неговото ръководство. По тоя начин комунистическата партия искаше да подчини под своето влияние цялата добруджанска емиграция и я използва за своите и тия на Комунистическия интернационал цели.

Образуваните комфракции в съюза „Добруджа“ водеха прикрито своята дейност до 1925 г. В конгреса в Търново през 1925 г. комунистите-емигранти бяха изобличени и тяхната дейност почти парализирана. Това обаче не продължи дълго време. Членът на Изпълнителния комитет д-р Вичев, който се ползваше с голям авторитет и уважение между членовете на съюза, беше наскоро спечелен от комунистите и почна да провежда в него комунистическата идеология и тактика. Опасността за завладяването ръководството на съюза „Добруджа" от комунистите, които начело с д-р Вичев образуваха левицата в същия съюз, беше голяма. Това принуди Изпълнителния комитет през 1927 г. да свика извънреден конгрес в София, където комунистическата дейност на д-р Вичев беше напълно установена и доказана. Този конгрес взе решение само за временното изключване на д-р Вичев от съюза, поради неговите заслуги към същия. Това обаче не стресна д-р Вичев, а напротив, той започна открито да отстоява и защищава позициите на левицата в съюза, които в същност бяха позиции на комунистите в същия съюз. За същата цел той започна издаването на в. „Свободна Добруджа". Освен това д-р Вичев с последователите си образува нова организация със свой Централен добруджански акционен комитет в София и акционни комитети в провинцията, а като печатен орган на същата организация стана в. „Свободна Добруджа". Също така по това време се образува и Младежкия добруджански съюз със свой Централен управителен комитет и свой печатен орган в. „Добруджанско знаме". Всичко това предизвика в craналия конгрес през 1928 г. в гр. Шумен изключването завинаги от съюза както на д-р Вичев, така и на неговите другари Д. Ганев, П. Тютюнджиев, К. Обретенов, Д. Мирчев и др.

От този момент левицата на Добруджанския съюз, под водителството на Централния добруджански акционен комитет и на Централния управителен комитет на Младежкия добруджански съюз, застана открито на страната на комунистическото движение в страната и в своите органи в. „Свободна Добруджа" и в. „Добруджанско знаме" започнаха да провеждат явно комунистическата линия по националния въпрос.

Тази линия на комунистическата партия по националните въпроси е подробно изложена в книгата на Г. Й. Бройдо „Националният и колониален въпрос", преведена от д-р Вичев миналата година, за което последният бе подведен по ЗЗД. В същата брошура схващането на Руската комунистическа партия по този въпрос, следователно на всяка една комунистическа партия, е следното: „Националната вражда и националните стълкновения са неизбежни и непредотвратими докато стои на власт капиталът, докато дребната буржоазия и преди всичко селяните от бившата „държавна нация", пълна с националистически предразсъдъци, върви подир капиталистите; и обратно, националният мир и националната свобода могат да се считат обезпечени, ако селячеството и другите дребнобуржоазни слоеве вървят след пролетариата, т.е. ако е обезпечена диктатурата на пролетариата.

За постигане на тази цел се препоръчва:

1. Политика на сближение между пролетариите от разните националности за съвместна революционна борба за смъкване на буржоазията.

2. Преодоляване недоверието от страна на трудещите се маси на угнетените страни спрямо пролетариата от държавата, която угнетява тия страни, и което ще се постигне като се унищожат всичките и всякакви привилегии на която и да било национална група, да се създаде пълно равноправие на нациите и да се признае правото на държавно обособяване (отделяне) на непълноправните нации.

3. За пълното единство на нацията комунистическата партия издига лозунга за федеративно обединение на построените по съветски тип държави.

4. По въпроса, кой се явява изразител на волята на нацията за обособяване, комунистическата партия стои на исторически-класово гледище, съобразявайки се с това, на каква степен на своето историческо развитие стои дадена нация: по пътя на средновековието към буржоазната демокрация, или на буржоазната демокрация към съветската и пролетарска демокрация и т.н.

Само при такава политика е възможно създаването на условията, необходими за действителното заздравяване и доброволно единство на национално разнородните елементи на международния пролетариат, както това показа опитът на обединеняването на ред национални съветски републики около Съветска Русия".

Тази комунистическа линия по националния въпрос е напълно възприета от левицата на добруджанската емиграция, която е за свободна и независима Добруджа, в рамките на Балканската федерация, на свободните трудови балкански народи. За постигане на тази цел те са за единния фронт с работническите класови революционни маси и с трудовото селячество и занаятчийство. Те взимат и участие във всички акции на БКП и РП. Вестниците „Свободна Добруджа" и „Добруджанско знаме" започнаха да се списват в чисто комунистически дух.

Тези две организации освен че бяха проводници на комунистическата идеология между добруджанската емиграция, но провеждаха и всички акции на БКП, което напълно се установява от различните окръжни, протоколи, резолюции и др., иззети от канцеларията на Добруджанския мл[адежки] съюз на 30. I. т.г. при предприетия от полицията обиск.

Така в окръжно № 1 на Центр[алния] управителен комитет на Добрудж[анския] м[ладежки] съюз от 22. X. 930 г., като оповестяват, че на 7. XI. с.г. се навършвали 13 години от тържеството на руската революция от 1917 г. и като възхвалява СССР като рожба на същата, подканва добруджанската емиграция да се присъедини към акцията за празнуване победата на тази революция. А тази акция се подготви и организира от БКП.

В същото окръжно след като се хвали СССР и неговото значение за потиснатите народи, подканват се младежите да участвуват през м. ноември в окръжните и общински избори да гласуват за кандидатите на работничеството (Работническата партия). По тази причина д-р Вичев в едно предизборно събрание на Добруджанския квартал подкани добруджанците да гласуват за трудовия блок, секретаря на Добрудж[анския] мл[адежки] съюз П. Тютюнджиев да подпише, като представител на добруджанската емиграция в София, позива на трудовия блок , а д-р Панев – друг виден член на левицата от добруджанската емиграция, от нейно име е говорил на предизборното събрание в „Ренесанс", устроено от Работническата партия.

При същия обиск в канцеларията на ДМС се намериха една резолюция за борба с военната опасност и една проекторезолюция за борба с фашизма, и двете написани на пишуща машина. Едната и другата по начина, по който са написани, очевидно е че са дело на БКП или на БКМС, изпратени до Добруджанския мл[адежки] съюз, за да се имат предвид при изработването на своите резолюции по горните два въпроса. При същия обиск се намери и една резолюция против войната, изработена и приета от конференцията на Добруджанския мл[адежки] съюз в София, станала на 23, 25 и 26 август 1930 г., която в същност е само едно преработване на резолюцията на БКП за борба с военната опасност. Така, след като се излага в същата резолюция на ЗМС опасността от готвящата се империалистическа война и най-важното готвящата се такава против СССР, която в действителност ще бъде удар срещу борбата на потиснатите народи за братско споразумение, апелира към добруджанската младеж, като авангард на революционните борби за освобождението на масите, да развие всички сили в борбата за осуетяване на бъдещата война и специално против Съветския съюз, като в тази борба добруджанската младеж дири подкрепата на всички национално и социално угнетени маси в България и Балканите. В същата резолюция са издигнати същите лозунги против войната, каквито се издигат и от БКП, БКМС и пр.

Неразривните идейни и организационни връзки между ДМС и БКП се подчертаха много добре и с участието на д-р Вичев в антифашисткия конгрес в гр. Берлин през 1928 г., където същият се нареди рамо до рамо с осъдените в последствие по ЗЗД конспиратори Йонко Панов, Трайчо Костов и Юрдан Милев – представители на БКП в същия конгрес.

Същите връзки се подчертаха и през миналата година, когато стана закриването на двата нелегални канала във Варненско, устроени от ЦК на БКП за провеждане между България и Румъния на нелегална кореспонденция и конспиратори, идящи от и за Съветска Русия през Берлин, Виена, Румъния. Тези канали са обслужвани от добруджанци, хора влизащи в организацията на д-р Вичев. Това нещо не се отрича от последните, защото в бр. 51 от 21 юни 1931 г. във в. „Добруджанско знаме“ в статията „Варненският процес“ те признават участието на 6–7 добруджанци, като се мъчат да ги оправдаят, че те са обслужвали добруджанското революционно освободително движение с пренасянето на вестници и литература по национални въпроси, а не с провеждането на конспиратори. Това обаче се опровергава от издадената по този повод присъда на Варненския окр[ъжен] съд, с която бяха признати за виновни и осъдени по ЗЗД добруджанците: Васил Димов, Рашко Чорбаджиев, Михаил Георгиев и Стефан Славов. Всички привърженици на д-р Вичева.

По тези причини уставите на две организации на левицата на добруджанската емиграция, намиращи се под ръководството на Централния добруджански акционен комитет и на Центр[алния] управителен комитет на Младежката добруджанска организация не са утвърдени съгласно чл. 2 от Закона за училищата и дружествата, от Министерството на вътрешните работи и народното здраве и тяхното съществуване е незаконно.

Като незаконни организации членуването в тях е наказуемо, поради което и публичната им проява като незаконна не се разрешава. По този начин не се разреши протестното събрание, свикано от Централния добруджански акционен комитет на 7 т.м. в Учителската каса, както изобщо не са разрешавани и всички събрания досега на въпросните две организации.

По горните причини на 30. I. т.г. е направен и обиск в канцеларията на Добруджанския младежки съюз и се иззе архивата му, която и досега се съхранява в Дирекция на полицията, без да е дадено от нея нито един лист на когото и да било.

Н-К ОТДЕЛ ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ *А. ЛУКОВ*

АМВР, об. д. 4940, л. 52–54. Оригинал. Машинопис.

№ 271

Акционна аграрна програма на БКП

[октомври 1931 г.]

В капиталистическом обществе, особенно в эпоху финансового капитала, в деревне идет непрерывное расслоение. Громадные массы бедняцких и середняцких крестьян в силу действующих в капиталистическом обществе экономических законов быстро разоряются, полупролетаризируются (пролетарий с наделом земли) или пролетаризируются и делаются батраками, или уходят из деревни в города, где увеличивают армию безработных. В деревне создаются два основных класса: сельскохозяйственный пролетариат (батраки) и сельская буржуазия (кулаки и крупные землевладельцы), которые ведут жестокую классовую борьбу между собой, а между ними находится громадная сельская масса из бедняцких и середняцких крестьян, которые благодаря своему социальному положению колеблются между этими двумя основными классами в капиталистическом обществе – пролетариатом и буржуазией. Беднота и середнячество в деревне, как и во всех капиталистических странах, так и в Болгарии, составляют основную массу сельского населения.

Жесточайший экономический кризис, индустриальный и аграрный, возникший на основе общего послевоенного кризиса капитализма, охватил все капиталистическое общество и с невиданной до сих пор силой бьет, главным образом, по бедняцким и середняцким крестьянам и разрушает их хозяйство. Разоренные бедные и средние крестьяне не могут найти работу в индустрии, остаются в деревне как фиктивные собственники и предлагают свой труд сельской и городской буржуазии за бесценок, чтобы выплатить непосильные налоги и покрыть задолженность. Буржуазия стремиться перебросить всю тяжесть экономического кризиса на плечи пролетариата и основных крестьянских масс. На основе усиливающегося аграрного кризиса и классовая борьба в деревне принимает особенно острые формы.

Только в СССР происходит обратный процесс. На основе сплошной коллективизации хозяйства бедных и средних крестьян и ликвидации кулачества как класса, земля ликвидируемых кулаков идет в руки трудящихся крестьян, которые с неописуемым энтузиазмом уничтожают межи и с помощью советского государства создают крупные коллективные хозяйства, вводят самые усовершенствованные агрокультуры и механизацию сельского хозяйства. На основе этого на общем мрачном экономическом фронте – десятки миллионов безработных рабочих, сотни миллионов отчаянно голодающих крестьян – поднимается величественная фигура советского рабочего и крестьянина, успешно строящего социализм.

Крестьянское правительство Ал. Стамболийского в хвастливых словах заявляло, что оно сумеет остановить процесс классового расслоения в болгарской деревне посредством создания „трудового сельского хозяйства“, сумеет уничтожить „громадную разницу материальных и культурных благ“ и сумеет поднять земледельческое сословие как основной политический фактор в стране. Все это потерпело полное поражение. Вожди Земледельческого союза знают хорошо, что в Болгарии не существует никакого единого сельского сословия с одинаковыми экономическими и политическими интересами. Они знают, что в Болгарии имеется больше 260 000 сельскохозяйственных рабочих, жестоко эксплуатируемых сельской буржуазией, которая составляет не больше 6 % от всего населения. Они знают, что 94% крестьянского населения составляют бедняки и середняки, которые эксплоатируются и грабятся не только городской, но и сельской буржуазией. Но они сознательно вводили в заблуждение трудящихся крестьян, говоря, что в деревне нет классов, а имелось „единое сельское сословие с одинаковыми интересами“, чтобы легче удержать трудящиеся крестьянские массы под руководством сельской буржуазии, а следовательно и городской буржуазии.

После войны, когда обанкротились все буржуазные партии, буржуазия не была в состоянии справиться с революционной волной рабочих и трудящихся крестьян. Буржуазия в данный момент использовала ошибки Болгарской коммунистической партии и заблуждение, которое существовало среди трудящихся крестьян о „народном и революционном“ характере Земледельческого союза. Она предпочла отдать власть земледельческому правительству, как более мелкому злу, и подняла его как щит против наступающих рабочих и сельских масс, под руководством коммунистических партий.

После того как земледельческое правительство при открытой всесторонней помощи всей буржуазии отбило первый героический приступ революционных рабочих, служащих и бедных крестьян за хлеб, свободу, землю и рабоче-крестьянское правительство в 1919–1920 гг.; после того, как земледельческое правительство успело временно успокоить трудящиеся крестьянские массы своими демагогическими обещаниями земли и аграрной реформы; после того, как при его власти сельская и городская буржуазия перестроили свои партии и усилились и укрепились, тогда земледельческое правительство стало не только ненужным, но и опасным. Ведя борьбу против рабочега класса и ее авангарда – коммунистической партии, земледельческое правительство, защищая интересы буржуазии, было вынуждено сделать уступки и средним крестьянам, и особенно активно защищать интересы сельской буржуазии. Такое колеблющееся правительство не могло больше руководить политикой финансовога капитала и не могло больше останавливать наступление рабочего класса. Оно все больше теряло доверие трудящихся крестьян и таким образом становилось живой опасностью для господства буржуазии.

Насильственное свержение земледельческого правительства стало такой же необходимостью, как раньше необходимостью для буржуазии было его создание и поддержка в 1919–1920 гг.

Вся политика земледельческого правительства, на словах якобы защищающая крестьян, на деле была политикой защиты интересов сельской и городской буржуазии. Легкость свержения власти земледельческого правительства „разгромленными“ буржуазными партиями показала самым ясным образом, что основные массы крестьянства могут достигнуть своего освобождения только в союзе с рабочим классом и под его гегемонией.

8-ми летняя открытая фашистская диктатура финансового капитала, после первого подавления сентябрьской революции в 1923 году ознаменовалась, с одной стороны, переброской на рабочих и трудящихся крестьян всех расходов и налоговых тяжестей империалистической политики, и с другой стороны, наступлением на жизненные интересы рабочего класса и трудящихся сельских и городских масс. Наступление на заработную плату рабочих, увеличение рабочего времени, ухудшение трудовых условий, кровавое подавление всякой экономической и политической борьбы рабочего класса полицией, увеличение всех видов налогов и специальных надбавок к ним, введение новых прямых и косвенных налогов, освобождение буржуазии от налогов, выдача громадных субсидий буржуазии под предлогом усиления индустриализации и земледелия, ограбление бедных и средних крестьян со стороны торгового и банкового капитала, увеличение арендной платы при покупке и продаже путем [введения] разных дорожных, трудовых, отработочных повинностей, интенсификации земледелия через различную кредитную кооперацию, в которой везде господствуют сельские тузы – все это проводилось с помощью массовых арестов, убийств, приговоров именем „защиты государства", т.е. капитализма.

Одним из неизбежных последствий этой политики финансового капитала является усиление темпа разорения трудящихся крестьян. В то же время с помощью государства усилилась экономическо-политическая мощь сельской буржуазии и финансовый капитал создал себе союзников в лице сельской буржуазии, против бедняцко-середняцких крестьянских масс, доведенных до нищенского состояния, и вследствие этого все больше и больше сплачивавшихся под революционным знаменем рабочего класса, под руководством коммунистической партии.

Индустриальный и аграрный кризис в Болгарии, усиленный и углубленный мировым индустриальным и аграрным кризисом, сильно увеличил страдания рабочих и трудящихся крестьян. Революционное настроение растет непрестаннно, рабочий класс переходит в контрнаступление, классовая борьба в деревне усиливается и углубляется. На массовые экзекуции в деревнях за неуплату налогов и за долги крестьяне в некоторых местностях отвечали массовым сопротивлением. Для буржуазии и монархизма стало ясно, что Демократический сговор, несмотря на усиление белого террора, не может удержать положение. Необходимо было маневрировать, т.е. соединить фашистскую форму буржуазной диктатуры с "демократической" и расширить социальную базу, т.е. привлечь к управлению представителей сельской и средней буржуазии.

Правительство Народного блока пришло к власти для удовлетворения этой социальной нужды буржуазии. [Оно развило] широкую демагогию о „помирении", об уничтожении борьбы между различными буржуазно-демократическими партиями, о поддержке экономически слабых. Привлечение к управлению народновластнического Земледельческого союза возбудило большие иллюзии в громадных бедняцко-середняцких сельских массах, а также среди части мелкой буржуазии, и таким образом Народный блок сплел до этого момента сеть фашизма и демократии, в которую попали сотни тысяч несознательных бедных и средних крестьян. Но рабочий класс и находящиеся под его руководством громадные массы трудящихся крестьян поняли с самого начала этот маневр финансового капитала и ответили на это усилением своей революционной борьбы.

Народный блок, несмотря на то, что он через Земледельческий союз повел за собой громадную массу крестьян, является правительством крупного финансового капитала. Это правительство имеет задачей укрепление расшатанных позиций фашистской диктатуры, переброску всех тяжестей будущего индустриального и аграрного кризиса на плечи рабочего класса и трудящихся масс в городе и деревне, противодействие созданию и укреплению союза между рабочими и трудящимися крестьянами, подавление огнем и железом борьбы рабочего класса, бедных и средних крестьян, служащих и всех трудящихся за хлеб, свободу и рабоче-крестьянское правительство.

Налоговая политика продолжает еще с большей силой высасывать последние жизненные соки рабочих и трудящихся крестьян. Насильственная распродажа, экзекуции при взыскании долгов и налогов продолжаются и еще больше будут усиливаться. Дирекция по закупке хлеба продолжает ограбление бедных и средних крестьян. Дорожный, трудовой и разные другие трудовые отработки остаются. Банковый капитал, ростовщичество и зеленичарство продолжают свою опустошительную работу. Капитал во всех его формах пользуется самыми нежными заботами Народного блока. Во всех конфликтах между трудом и капиталом правительство Народного блока защищает капитал. Бедных и средних крестьян преследует голод, сборщики и ростовщики; они бегут в города или к сельской буржуазии и бывают вынуждены работать за ничтожную зарплату. Усиление политического военного аппарата для подавления нарастающего революционного движения еще больше увеличивает налоговое бремя.

Усиление и углубление экономического кризиса и нарастание элементов революционного кризиса сильно подрывает господство болгарской буржуазии. В отчаянных поисках выхода правительство Народного блока готово на всякие преступления по отношению к трудящимся массам. Все больше усиливается стремление как международной, так и болгарской буржуазии найти выход из углубляющегося экономического кризиса в войне против СССР. *Одна из главных задач, которую возложил финансовый капитал и монархизм на новое правительство – это именно подготовка и организация войны против СССР.*

Бедные и средние крестьяне под влиянием многолетней демагогической агитации Земледельческого союза, не понимая смысла острой борьбы между Земледельческим союзом и старыми буржуазными партиями, особенно после переворота 9-го июня, дали массовое подкрепление Народному блоку. Они не видят, как переменился Земледельческий союз за последние годы, они не видят его полной фашизации. Видя полевение и революционизирование масс средних и бедных крестьян, находящихся в крестьянских организациях (дружбах), трудящиеся крестьяне заблуждались и не заметили фашизации Земледельческого союза и его верхов. Участие ЗС в правительстве Н[ародного] б[лока] разрушает все иллюзии и надежды. Трудящиеся крестьяне с ужасом видят, что они преданы ЗС, что ЗС вместе со всеми партиями Н[ародного] б[лока] под прикрытием дымовой завесы словесных обещаний крестьянам – „подкрепления экономически слабых слоев", законопроектов и проч. и проч. продолжает и не может не продолжать политику Демократического сговора. Только те бедные и средние крестьяне, которые смело и решительно встали под революционные знамена коммунистической партии, исполнили и продолжают исполнять свой долг в борьбе за настоящие и будущие интересы трудящегося крестьянства. С нарастанием грандиозной революционной борьбы между рабочими и трудящимися крестьянами за хлеб, свободу, рабоче-крестьянское правительство под руководством Болгарской коммунистической партии, [с одной стороны], и всей буржуазией, под руководством Народного блока, как органа финансового капитала, КП зовет всех бедных и средних крестьян сплотить и укрепить союз с рабочим классом для борьбы за следующие непосредственные требования:

1) Не отсрочка налогов и передача уплаты долгов Болгарскому земледельческому банку, которая означает закрепощение себя и своих детей на вечные

времена, а массовый неплатеж со стороны бедных и средних крестьян всех видов налогов и недоимок государству, округу и общине, и организация массового сопротивления всеми средствами и способами против насильственной распродажи имущества за неуплату налогов и недоимок.

2) Конфискация земель и инвентаря крупных землевладельцев, монастырей, церквей, мечетей, государственных и общинных земель и бесплатное их распределение между бедными крестьянами и беженцами.

3) Все арендованные земли, принадлежащие тузам и сельской и городской буржуазии, церквям, монастырям и школам остаются в бесплатном пользовании у тех, которые их обрабатывают.

4) Неуплата всех долгов бедных и средних крестьян как государственному банку, так и частным банкам и ростовщикам.

5) Неуплата и неотрабатывание всех видов трудовых повинностей (дорожных, трудовых и проч. повинностей).

6) ....*

7) Бесплатное лечение бедных и средних крестьян и пенсия престарелым.

8) Неисполнение со стороны бедных и средних крестьян всех налогов и тяжестей по специальным законам, именно по табаководству, лесам, акцизам, налогам на скот и проч.

9) Борьба против готовящейся новой империалистической войны и прежде всего против интервенции против СССР.

10) За завоевание вышеизложенных требований и организацию единного фронта между рабочими и трудящимися крестьянами, создание массовых крестьянских комитетов.

ЦДА, ф. 147Б, оп. 2 , а.е. 230, л. 15–122. Чернова. Машинопис. Руски ез.

---

* Така е в текста на документа.

№ 272

Спорни въпроси, повдигнати при обсъждане в ИККИ на програмата за действия на БКП на село

8 януари 1932 г.

1. Вся программа выработана в духе защиты крестьянина, как собственника, а не крестьянина, как труженика (Марек[1], Искров).

2. Мы не можем и не должны защищать крестьянскую собственность (Марек, Искров).

3. Вопрос о кооперации поставлен неправильно. Говоря только о борьбе за

руководство мы можем создать иллюзии, что кооперация с бедняцким руководством – путь к ухудшению положения трудящегося крестьянства при капитализме (Искров и другие).

4. Неправильно требовать уменьшения налогового обложения середняков на 50%. За полное освобождение от налогов и бедняков и середняков (Вейсс).

5. Из наших старых определений не ясно, кто является середняком. К середняку надо подходить дифференцированно (Искров).

6. Требование об освобождении от налогов неправильно. Мы можем и должны при данном положении бросить лозунг: не платите налогов (Иванов[2], Марек, ...*).

7. Роль комитетов действий в деревне суживается в проекте. Комитеты должны являться организующим фактором в борьбе за все требования.

8. Проект говорит также об опасности интервенции против СССР, но недостаточно. Об опасности войны, помимо интервенции, ни слова.

9. Вопрос о гегемонии пролетариата не поставлен ясно. Не объяснено почему бедняцкое и середняцкое крестьянство должно бороться в союзе и под руководством пролетариата.

10. Наша задача на данном этапе нейтрализовать среднее крестьянство (Марек).

11. Об аграрном кризисе и его причинах мало говорится. В программе следует указать наш путь выхода из кризиса (Иванюк[3]).

12. Лозунг о рабоче-крестьянском правительстве приклеен в конце, но не вытекает из всей установки проекта (Вейсс, Марек и др.).

13. В программе следует дать критику тесняческих установок в крестьянском вопросе (Искров).

14. В проекте не делается упора на разоблачение Земледельческого союза как основного врага в деревне (Вейсс).

15. Проект не дает четкой оценки старого и нового правительства и противоречий отдельных групп... * буржуазии (Иванюк).

16. Требование ареста генералов и отдельных руководителей старого правительства неправильно. Кто должен их арестовать? И почему только деятелей старого правительства? (Иванюк и др.).

17. Неправильно говорить о том, что отмена ... * трудовой повинности создает работу для десятков тысяч рабочих и крестьян.

18. Необходимо разоблачать классовую сущность мероприятий нового правительства в „пользу" крестьянства, а не просто говорить – „это для дураков" (Марек и др.).

19. В программе необходимо разоблачать теорию аграризма, имеющую особое значение в Болгарии (Искров).

20. В проекте вопрос о земле связан с законом Стамболийского о трудовой земельной собственности. Это недопустимо, но не случайно, ибо в партии раздаются голоса: „за улучшение закона о трудовой земельной собственности" (Искров).

РГАСПИ, ф.495, оп. 69, д. 97. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

* Така е в текста.

[1] Псевдоним на Станке Димитров.

[2] Вероятно Антон Иванов, от 1928 г. член на ЦК на БКП.

[3] Псевдоним на Болеслав Берут.

№ 273

Доклад на секретаря на ЦК на БКП Илия Василев (Бойко) до Балканския лендерсекретариат на ИККИ за работата на левицата в БЗНС

29 март 1932 г.

Секретно

1. Положение в Земледельческом союзе в настоящий момент характеризуется усилением (вследствие углубляющегося хозяйственного кризиса и разорения) процесса полевения основной массы его членов, быстрым изжитием иллюзий этих масс к новому „народному" правительству[1] и сильным нарастанием недовольства против официального руководства ЗС, превратившим союз в главную опору фашистской диктатуры и проводящей все более открытую политику финансовога капитала.

Все это привело *к началу разложения ЗС,* что выражается в усиленном выходе из союза его членов и их перехода в классовые рабочие организации или под знаменем трудового блока в оформлении левых дружб, в усилении оппозиционных настроений в союзе (отказ платить членские взносы, получать газету, слушать официальных ораторов и проч.) и в быстром нарастании идейного и политического влияния боевой левицы, работающей под лозунгами единого фронта против буржуазии между рабочими и трудящимися бедняцкими и основной массой средних крестьян, под руководством пролетариата и за рабоче-крестьянское правительство.

2. Процесс разложения ЗС находится все еще в своем начале и не двигается тем темпом, какой возможно было иметь при существующих благоприятных объективных условиях. Он тормозится нашей недостаточной работой по разоблачению демагогии, к которой земледельческие вожди продолжают усиленно прибегать, по разоблачению смысла проповедуемой ими теории меньшего зла и по усиленному распространению слухов о новых переворотах, по изжитию все еще сильных иллюзий в земледельческих массах (особенно иллюзии о самостоятельной земледельческой власти), а также он тормозится и нашим неумением и недостаточным строительством и использованием сельских комитетов борьбы, союза сельхозрабочих и боевой левицы в ЗС – одним словом всех органов систематической и планомерной работы среди масс и специально среди членов ЗС или находящихся под его влиянием, за их вовлечение в борьбу во имя их непосредственных требований и поднятия их в процессе этой борьбы до сознания, что их

спасение состоит только в решительной борьбе вместе с рабочим классом и под его руководством за свержение буржуазии и за рабоче-крестьянскую власть.

3. А между тем, окончательное превращение ЗС в главную опору фашистской диктатуры делает невозможным свержение этой диктатуры без ускорения темпа разложения его (ЗС), без отрыва от его влияния основных решающих масс бедняцких и середняцких крестьян и их завоевание на сторону трудового блока. С другой стороны, если мы не успеем овладеть и направить по нашему руслу недовольство крестьянских масс, то это недовольство может быть использовано для целей Г. Марковцев, пладненцев и открытых фашистских организаций.

Вот почему усиление работы по разложению ЗС, используя все пути и средства для этого разложения, составляет главнейшую задачу в настоящий момент.

4. Подчеркивая жирными строками, что главные наши усилия в деревне должны быть и впредь направлены на усиление наших собственных классовых организаций путем привлечения в них всех более сознательных и более боевых элементов и к разжиганию классовой борьбы в деревне путем создания союза сельхозрабочих и полупролетариев и повсеместного строительства массовых сельских комитетов борьбы в защиту повседневных нужд и требований крестьянских масс, мы в то же время должны положить конец прежней недооценке роли боевой левицы в ЗС в работе специально среди той части, все больше растущей – членов и сочувствующих ЗС, которая недовольна изменой вождей и все более усиливающимся своим бедствием и желает бороться с буржуазией, но все еще чувствует себя по традиции связанной с ЗС, не порвала со своими иллюзиями и предрассудками и не созрела для того, чтобы прийти прямо к нам. В связи с этим необходимо выяснить и уточнить задачи боевой левицы и методы ее строительства и работы, причем левица не должна ограничиваться только общей агитацией и пропагандой трудового блока, а уточнить свое место в общем движении трудящихся и создать необходимые ей для систематической и планомерной работы организационные опоры. Потому что прежний, преобладающий пропагандистско-агитационный подход левицы к своей работе является одной из главных причин того, что левица не сумела до сих пор использовать завоеванного большого идейного и политического влияния среди масс, чтобы открыть более чувствительную щель в фашизированном ЗС.

5. Боевая левица в ЗС представляет собой не левый ЗС, как самостоятельную и политическую организацию, питающую иллюзии о самостоятельной борьбе и власти крестьянских масс, а одно *организованное* движение левеющих масс вне и вокруг ЗС, с задачей вывести эти массы из под влияния окончательно фашизирующегося союзного аппарата и втянув их в борьбу за собственные жизненные требования (в борьбу, которая неизбежно будет направлена не только против буржуазии, но также и против фашизированного ЗС), поднять их до сознания о необходимости единой борьбы совместно с рабочим классом и под его руководством за свержение буржуазного господства и за рабоче-крестьянскую власть.

6. Таким образом задачей левицы является ее тактика и организационное строительство. Левица организует внутри дружб *фракции недовольных левых элементов.* Эти фракции работают организованно и систематически по разоблачению предательской роли союзных вождей, повесивших союз как масленку на буржуазную телегу и превративших его в опору фашистской диктатуры, и за раскрытие их измены жизненным требованиям трудящихся масс. Разоблачая все попытки этих вождей, продолжающих обманывать массы новыми демагогичес-

кими обещаниями и надеждами о самостоятельной крестьянской власти или запугиваниями новыми сговористскими переворотами, фракции стремятся привлекать на свою сторону большинство дружб, осуждая открыто политику союзных вождей и выдвигая лозунги об отказе платить членские взносы предательскому союзному руководству, возвращая обратно его газеты, прогоняя официальных ораторов и проч. Открытое насилие, к которому неизбежно придет фашизированное союзное руководство против новых оппозиционных элементов либо под формой исключения отдельных лиц или целых групп, либо под формой открытого полицейского террора, должны быть использованы для изжития иллюзий о возможности спасения ЗС, как организации, и для изгона изменивших вождей. Исключенные лица или группы, *которые еще не готовы перейти в классовые рабочие организации,* оформятся в левые организации по местам и продолжат работу среди массы членов и сочувствующих в ЗС.

Не забывая ни на минуту, что лучшим путем разоблачения измены вождей ЗС жизненным требованиям трудящихся масс и их интересам, левица принимает живейшее участие в строительстве единого фронта трудящихся на почве их непосредственных повседневных экономических и политических требований, вовлекая левеющие трудящиеся крестьянские массы, находящиеся в ЗС и под его влиянием, прежде всего, *в массовые сельские комитеты борьбы,* как боевые органы единого фронта снизу, а кроме того, и в возможные другие *массовые органы борьбы*, создаваемые по всевозможным поводам (избирательные комитеты, массовые комитеты для амнистии и проч.) и во всевозможные другие массовые организации (профсоюз сельхозрабочих, организации [по оказанию] помощи, Союз друзей СССР, Союз свободомыслящих и проч.). Основной тон во всей этой работе должен давать лозунг: „Долой союз с буржуазией“, „Да здравствует союз с рабочим классом“.

В процессе борьбы массы будут убеждаться наглядно, на опыте, что фашизированный ЗС не есть приятель, а враг трудящихся и что спасение состоит в решительной борьбе совместно с рабочими за свержение буржуазного господства. Вовлекая массы в борьбу за их требования под знаменем единого фронта, левица поставит их в контакт с классовыми рабочими организациями и даст возможность последним работать для поднятия сознания масс и для завоевания всех [наи]более выдающихся боевых элементов. Таким образом, левица не станет организацией, конкурирующей с классовыми рабочими организациями, преграждающей дорогу левеющим крестьянским массам к классовым организациям, а будет облегчать отрыв этих масс от ЗС и будет направлять их к трудовому блоку.

По пути всей этой выше очерченной работы одна часть этих масс (политически более подготовленная), находящихся в ЗС или под его влиянием, войдет в классовые рабочие организации, другая часть будет вовлекаться в более широкие выше перечисленные организации, третья часть будет расшевелена, политически активизирована и втянута в борьбу посредством всевозможных постоянных или по случаю создаваемых боевых массовых органов или комитетов (прежде всего сельских комитетов) – и таким образом, разложение ЗС будет организовано, ускорено, правильно руководимо и канализировано, организационно использовано и закреплено.

Фракции и левые организации на местах будут выбирать свое руководство, будут собираться для обсуждения и организации своей работы и своего участия в крестьянских комитетах и в других массовых организациях борьбы, будут поддерживать связь с соответствующим руководством левицы и организовывать распространение газеты.

Для нужд своей работы левица собирает суммы под формой добровольных взносов помощи, подписных листов в фонд для газет и эвентуально членские взносы, которые вносятся в левицу вместо в официальное руководство ЗС.

Для руководства работой уездов создаются уездные комитеты из активнейших представителей левицы в уездах. Уездные руководства с согласия и под руководством центрального руководства созывают периодически уездные конференции с представителями левицы с мест для обмена опытом и организации работы левицы в уезде. Центральное руководство левицы поддерживает связь с уездными и местными органами левицы, организует уездные конференции, издает газеты, руководит организационной и пропагандистской работой. Оно действует как коллективное целое, распределяя работу между своими членами и вырабатывая план своей работы.

7. Идейное и организационное обособление левицы совершается *под лозунгами трудового блока между рабочими и крестьянами и за рабоче-крестьянскую власть.* Политике официальных вождей ЗС о сотрудничестве с буржуазией и демагогии лже-левых около „Пладне“ и Георги Марковцев о „самостоятельном действии“, левица должна противопоставить свою политику борьбы с буржуазией под знамеием трудового блока и за рабоче-крестьянское правительство. *Это, однако, не означает, что в левицу должны быть допущены только те, которые согласны на 100% с ее платформой. В левицу должны быть вовлечены все недовольные и желающие организованно бороться члены и сочувствующие ЗС, которые в процессе борьбы будут подходить к пониманию полной политической платформы левицы.*

8. Левица не исключает существования сельских комитетов как органов единого фронта для конкретных повседневных требований масс, имеющих целью охватить бедняцкие и основные массы средних крестьян, без различия политических убеждений и организационной принадлежности. Наоборот, она облегчает строительство этих сельских комитетов, посылая в них организованно находящиеся под их влиянием массы.

9. Левица не является самостоятельной политической партией. Но она имеет политическую платформу – платформу трудового блока, содержащую жизненные требования трудящихся крестьянских масс. На выборах она участвует в трудовом блоке с РП и др. классовыми организациями.

10. Левица должна вести самую беспощадную борьбу против лже-левых Георги Марковцев, пладненцев и проч., которые прикрываясь „левыми“ лозунгами о самостоятельном действии, о выполнении заветов Стамболийского и проч., [тем самым] отклоняют крестьянские массы от единой борьбы с рабочим классом, и таким образом спасают буржуазное господство.

11. Всесторонняя работа по завоеванию основных крестьянских масс под знаменем революционного единого фронта, в том числе и работа по разложению ЗС, *лежит целиком на КП.* Работа левицы является одним из главнейших оружий разложения фашизированного ЗС. Понимая так важную роль левицы, КП, ее руководители и ячейки на местах, ее фракции в классовых рабочих организациях должны оказывать полное содействие левице в ее работе.

Возглавляя борьбу масс в деревне, популяризируя лозунги партии, активизируя ячейки в классовых организациях, используя все органы единого революционного фронта, оказывая полное содействие левице в ЗС, ведя борьбу с правыми и левосектантскими отклонениями, отклонениями от партийной линии, КП работает за подрыв основ ЗС и фашистской диктатуры, за завоевание еще более широкого влияния среди основных крестьянских масс под знаменем КП, за революционную подготовку, за свержение фашистской диктатуры и за установление рабоче-крестьянского правительства.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 69, д. 97, л. 23–30. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Има се предвид правителството на Народния блок, дошло на власт в резултат на парламентарните избори през юни 1931 г.

№ 274

Из директива на ЦК на БКП за работата на комфракциите в масовите организации

юни 1932 г.

1. Резолюцията по организационното състояние на партията от септември 1931 г. поставя с цялата сериозност като основна задача пред работническата класа в България и нейната партия „болшевишкото преустройство на организацията“. Това ще рече: бързо ликвидиране на социалдемократическите остатъци от миналото в организационното строение и практика на нашата партия и смел поврат към болшевизма, изразяващ се освен *в преустройване на партията в производствени ядки, създаване фракции в масовите организации* като органи, които трябва да обезпечат партийната линия в тези масови организации.

2. Мощните контранастъпателни борби на трудещите се, разгарящите се стачни боеве на пролетариата, ръст на масовите организации и задачата за спечелване болшинството от работническата класа, поставят пред партията с особена острота въпроса за взаимоотношенията между партията и масовите организации, и на първо място взаимоотношенията с профсъюзите и РП.

3. Досегашната практика на работата в масовите организации носи отпечатъка на неизживените социалдемократически традиции от тесняшкото минало. Тия социалдемократически традиции се проявяват главно в три направления:

а) в недооценка на работата ни в масовите организации и специално в професионалното движение;

б) в не изграждане на фракции в масовите организации, чрез които партията да ръководи тези организации;

в) в метода на голото командване, прилагано обикновено към масовите организации.

Без отстраняване на тази недооценка и на тези неправилни социалдемократически методи на работа, не може да се отстранят големите недостатъци в работата за мобилизацията на масите и за провеждане на големите и малки политически кампании, а особено по никой начин не могат да се отстранят крупните недостатъци в ръководството на стачните боеве. [...]

Грешките при изграждането на фракциите

По въпроса за изграждането на фракциите и до днес продължава да има неправилни схващания, които трябва час по-скоро да бъдат ликвидирани, за да се постави на здрави основи и тая толкова важна част от нашата организационна работа.

На първо място не се е разбрало, че фракции се образуват само в ръководните органи на масовите организации и движения. Смятало се, че всички партийци, влизащи в дадена масова организация, образуват фракция, която трябва да се събира да обсъжда и решава въпросите вкупом.

На второ място не се е разбрало, че фракциите са, макар и помощни, но все пак ръководни органи, които не трябва само да получават нареждания и да бъдат командвани, а сами да мислят и проявяват инициативата, да бъдат живи и действуващи органи, ценни поради това, че познават най-отблизо условията на дадена масова организация. Това са основните грешки, които досега са спъвали изграждането на фракциите и правилното ръководство на масовите организации чрез тях. Фактически фракции в масовите организации ние не сме имали, а сме провеждали линията си, доколкото сме я провеждали, по пътя на командването чрез отделни партийци, влизащи в ръководствата на масовите организации. Ясно е, че такива методи на работа могат само да спънат правилното ръководство и развой на масовите организации даже и в случаите, когато поради големия авторитет на партията, командването е било търпяно от тях.

Тези грешки трябва да бъдат незабавно ликвидирани. Фракциите трябва да бъдат гъвкав, леко функциониращ апарат, като се образуват само в ръководните органи на масовите организации. Трябва да се тури край на командването като се изградят повсеместно деятелни, живи, мислещи и проявяващи инициатива фракции в масовите организации, способни действително да оказват помощ на партията в ръководството на тия масови организации. Провеждането на партийната директива например чрез дадена профсъюзна фракция необходимо е да се съчетава с най-голяма настойчивост и последователното провеждане на *профсъюзна демокрация,* щото ръководството от страна на партията да не обезличава съюзната организации и да не тормози развитието на инициативата на профсъюзните работници.

Така разбрани задачите на фракциите гарантират изпълнението на възложената голяма задача – да се спечели болшинството на работническата класа за победата над капиталистическата диктатура и за тържеството на пролетариата.

Формиране на фракциите

1. Партията и нейните низови организации в своята ежедневна работа за мобилизация на масите за тяхното ръководство формират фракции във всички

масови легални и полулегални организации на пролетариата и трудещите се, както: РП, профсъюзите, помощните организации, стопанските, културно просветните, спортни и др. организации, а така също в различните масови комитети за борба. Особено значение имат РП и профсъюзите, които се явяват основните органи, свързващи партията с работническата класа.

2. Фракциите се формират от партийните ръководства на класовите борчески масови организации (РП, НРПС, помощни организации и пр.), а също така в различните комитети за борба. В другите професионални, стопански, културно-просветни и пр. масови организации (профсъюзите на държавните наемници, намиращи се под социалдемократическо и фашистко влияние, Занаятчийския съюз, Съюза на инвалидите, Лекарския съюз, кооперациите и пр.), където има трудещи се, се образуват лявоопозиционни групи, чиито ръководства се формират от нашите партийни членове. Там, където лявоопозиционните групи са достатъчно силни, за да наложат свои представители в общите ръководства, фракциите се образуват и в последните.

3. Фракциите се образуват във всички ръководства на масовите организации, като се почне от горе (от Централните комитети) и се свърши до долу (до групите в предприятията).

4. Там, където няма партийци в дадена масова организация, партията си поставя задача да вербува такива измежду най-преданите и боеви работници, проявили се в стачните и др. борби или в живота на организацията. Ако в дадена масова организация има партийци, но в ръководството ѝ няма такива, партията си поставя за задача или да спечели някой от ръководството, или при нов избор на ръководство да прокара обезателно в него свои членове. В организациите, които се намират здраво в ръцете на социалдемократите и фашистите, употребяващи всички усилия, за да не изпуснат ръководството от ръцете си, се създава левица за орг[анизирана] борба срещу това ръководство.

5. За провеждане на правилната партийна линия в масовите организации, партията поставя начело на фракцията добри другари, ползващи се с доверието на работническите маси, проявили се като издръжливи пред класовия враг и като добри организатори на масовите борби. Във фракциите трябва де се въвличат също и жени партийки. Трябва да се поддържа и връзка с младежките представители, които също така трябва да фигурират в нашите листи. В тези листи ние поставяме и безпартийни работници, които са предани към делото на работническата класа. Ясно е, че за да се проведат нашите кандидатури в ръководствата на масовите организации, трябва да бъдат умело подбрани измежду другарите, които съчетават в себе си умението да прокарват твърдо партийната линия с умението да подхождат към масите и да се ползват със симпатиите на тези маси.

6. В случай, че партийният комитет не може да поставя в ръководството на дадена масова организация определените от него другари и поради това секцията се окаже слаба, тогава той прикрепя към нея някой подготвен другар, за да я засили.

7. Фракциите си избират секретар, ако е по-голяма – бюро от трима души със секретар начело. Секретарят е в постоянна връзка със съответното ръководство (Централния комитет, ОК, РК или бюро на ядката). Той винаги докладва в ръководството работата на фракцията, за състоянието на дадена масова организация, за настроението на работниците и пр.

8. Фракциите имат за задача да провеждат линията на партията в масовите организации. За тая цел те предварително обсъждат всички въпроси, повдигащи се в дадена масова организация и свързани с борбите на масите в нея. Под ръководството на ответствените партийни комитети и в съгласие с директивите, получени отгоре, те определят становището, което ще се поддържа по тия въпроси.

Един път линията определена, тя се довежда до знанието на всички партийци, членуващи в дадена масова организация, и всички те дружно я защищават в заседанията и събранията на организацията.

Особено грижливо трябва да се подготвят нашите фракции за събранията, конференциите и конгресите на масовите организации. На тях ние трябва да се явяваме с определени становища с набелязани оратори, които ще ги развият, с подготвени предложения и резолюции. Само така ние ще успяваме да проведем нашите гледища и да прокараме нашите листи за ръководните органи. Въобще, нито едно събрание, конференция или конгрес не бива да се пропуска без предварителното свикване на фракцията и обмисляне на въпросите, поставени в дневен ред.

9. Фракциите не са съвещателни или само изпълнителни, а отговорни ръководни органи. Те действително работят под контролата и ръководството на съответните партийни комитети, но тяхната роля не се ограничава с това да провеждат само получените нареждания, а да вземат най-активно участие в изработването на нашата линия в дадена масова организация, да правят предложение в комитетите за организиране на нашата работа в нея и да организират провеждането на начертаната вече линия.

10. Партийните комитети са длъжни да поддържат чрез своите членове най-тясна връзка с всички фракции в масовите организации, за да ги контролират и ръководят. В случай на разногласие между комитета и фракцията, решаваща дума има разбира се комитетът и в името на партийната дисциплина, фракциите са длъжни да изпълнят нарежданията на комитета. Но комитетът трябва да направи всичко възможно, за да убеди фракцията в правилността на своето схващане, а не да се ограничава само с голо командване. [...]

14. Една от работите на нашите фракции в масовите организации е да издирват най-активните и предани работници, за да ги привлекат като членове в партията. [...]

АМВР, об.д. 5118, л. 10–16. Полицейски препис. Машинопис.

№ 275

Доклад на ръководството на Международното обединение на революционните писатели (МОРП)[1] до Секретариата на ИККИ за най-важните задачи и за подобряване на работата на организацията

31 октомври 1932 г.

1. Международная конференция революционных писателей в Харькове (1930 г.), завершившая собой первый этап развития международного революционного литературного движения, наметила дальнейшие его перспективы и определила его задачи, которые в основном остались правильными и в настоящее время.

Первый этап развития МОРП (до Харьковской конференции), совпавший на Западе с периодом относительной стабилизации капитализма, сводился в основном к собиранию отдельных революционно настроенных писателей и писательских групп и к созданию и оформлению в важнейших странах очагов пролетарской культуры.

Период после Харьковской конференции, совпадающий с периодом мирового экономического кризиса, развивающегося и углубляющегося на фоне общего кризиса капитализма, радикализация трудящихся масс и все более широких слоев мелкобуржуазной интеллигенции, поставили перед МОРП, значительно расширившей свои связи, ответственную задачу дальнейшего укрепления организации международной революционной литературы путем вовлечения в нее новых писателей из рабочего класса и рабкоровского движения, а также писателей из среды мелкобуржуазной интеллигенции, которую кризис толкает в сторону пролетариата, и идеологического воздействия на широкие слои интеллигенции, путем развертывания пролетарской и революционной литературы. Основной курс Харьковской конференции на превращение МОРП в широкую организацию мировой революционной литературы является особенно необходимым в настоящий момент, когда в широчайших писательских кругах – выходцев из мелкобуржуазной интеллигенции, происходят идейно-политические сдвиги и рушится устойчивость капиталистической системы.

2. В период после харьковской конференции МОРП добился значительных успехов, способствуя развитию международной пролетарской и революционной художественной литературы, откликающейся на политические задачи времени.

МОРП вел борьбу против фашизма и социал-фашизма, разоблачая их агентуру на литературном фронте („Литературный фронт" в Японии, группа Пулайла во Франции, журнал „ЛЕФТ" в Америке). Лучшие элементы из них были вовлечены в наши ряды. МОРП помогал бороться с проявлениями правого и левого уклона в германском союзе пролетарских и революционных писателей. МОРП помог созданию новой секции во Франции, содействовал оформлению революционных писательских групп в Англии и Швеции, завязал сношения с возникшими самостоятельно революционными группами в Болгарии и Китае. МОРП установил персональную связь с рядом выдающихся революционно настроенных писателей, вовлек некоторых в свои ряды (Синклер, Драйзер, Андерсен-Нексе), а некоторых – в качестве сотрудников своего центрального органа (Ромен Ролан, Шервуд, Андерсон– [Нексе]).

МОРП мобилизовал за это время известные круги революционных и виднейших левобуржуазных писателей для коллективных и индивидуальных выступлений против войны и в защиту СССР. Особенно необходимо отметить, что пролетарские писатели Японии в условиях жестоких преследований образцово проводят в своей стране антивоенную кампанию, которая может быть поставлена в пример всем другим секциям МОРП. МОРП реорганизовал свой центральный орган (журнал „Литература мировой революции"), выходящий на четырех языках, борющийся против культурной реакции, против фашизма и социал-фашизма, против угрозы империалистической войны и в защиту СССР, популяризирующий достижения социалистического строя и культурной революции в СССР, в частности советскую художественную литературу, а также лучшие произведения революционной литературы всех стран.

3. Однако, несмотря на выше отмеченные положительные стороны в его работе, МОРП не поспевал за темпами полевения мелкобуржуазной интеллигенции и не сумел организационно охватить всю массу левеющих писателей и идейно-политически воздействовать на те широкие круги интеллигенции, которые постепенно становятся в оппозицию к существующему капиталистическому строю. МОРП зачастую переносил механически методы работы своей ведущей советской секции ВОАПП[2] – организации, работающей в условиях страны строящегося социализма, в обстановку капиталистических стран. Борясь за отвоевание на сторону революционной классовой борьбы новых сил левеющей мелкобуржуазной писательской интеллигенции, МОРП подменял нередко идейно-воспитательные методы работы, требующие бережного и внимательного отношения к каждому добросовестно заблуждающемуся писателю, методами администрирования и огульного осуждения.

Это нашло свое выражение в отношении МОРП к тов. Анри Барбюс. В своей правильной критике журнала „МОНД" МОРП проявил близорукую сектантскую политику: своими неумеренно резкими нападками на Анри Барбюса (принимавшими в последнее время характер настоящей травли)[3] МОРП затруднял путь окончательного разрыва Анри Барбюса с враждебной нам группой из редакции „МОНДа".

Борьба против опасности войны велась МОРП недостаточно систематически и всесторонне. Вместо мобилизации своих секций на подлинно-массовую и систематическую антивоенную работу среди широких слоев радикализирующейся интеллигенции капиталистических стран, МОРП мобилизовал лишь отдельных писателей для единовременных выступлений. МОРП не сумел вовлечь мобилизованных им мелкобуржуазных писателей в повседневную антивоенную работу среди интеллигенции своей страны и насытить их творчество соответствующей тематикой.

МОРП недостаточно политически и организационно руководил своими секциями и группами, что отрицательно отразилось на всей деятельности примыкающих к МОРП секций.

МОРП не развил достаточной борьбы против фашистской и социал-фашистской художественной литературы, что являлось одной из важнейших задач.

Недочеты работы МОРП отразились и на его центральном органе – журнале „Литература мировой революции", который допустил ряд ошибок (некритическое перепечатывание из органов своих секций статей, содержащих политические ошибки, в частности грешащих недооценкой фашистской опасности, переоценкой подчас пролетарской литературы отдельных стран, недооценкой всей литературной продукции и политического положения в данной стране; перехваливание отдельных пролетарских писателей и т.д.). Разработка теоретических проблем художественной литературы была явно недостаточна в журнале. Нерегулярный выпуск иностранных изданий „ЛМР“ значительно снижал политическую актуальность журнала.

4. Современная международная ситуация – нарастающая опасность мировой войны и войны империалистов против СССР, усиливающаяся фашизация ряда капиталистических стран в условиях углубления нынешнего мирового экономического кризиса, нарастающая революционная волна в городе и деревне, глубокие сдвиги в сознании левобуржуазной и мелкобуржуазной интеллигенции, – требует *коренной перестройки* всей работы МОРП. МОРП должен со всей решительностью преодолеть выявившиеся в его работе недочеты и перестроиться в *широкую массовую организацию,* охватывающую *всех писателей мира,* стоящих на платформе борьбы с фашизмом и социал-фашизмом, борьбы с империалистической войной и защиты СССР.

5. Для этого необходимо со всей силой ударить по сектантству, по оппортунизму справа и слева, тормозящему расширение и дальнейший рост МОРП, мешающему ей использовать богатые возможности дальнейшего укрепления своих связей и своей базы.

Необходимо изжить до конца дух групповщины и кружковой замкнутости, укрепившейся в руководящей верхушке МОПР, и заменить его подлинно коллективными методами работы.

6. В настоящее время перед МОРП стоят следующие важнейшие задачи:

а) Поворот лицом к революционной рабочей печати путем снабжения ее художественными произведениями, отображающими достижения социалистического строительства СССР, противопоставление углубляющемуся кризису капитализма, предательству социал-фашистской верхушки, наступающему фашизму, свирепствующему белому террору, [отражающими] героическую революционную борьбу пролетариата и угнетенных колоний и полуколоний.

б) Систематическая борьба против опасности империалистической войны и опасности грозящей СССР интервенции, в первую очередь путем насыщения художественного творчества писателей этой актуальной тематикой.

в) Особое внимание МОРП должен обратить на борьбу против империализма, против порабощения колоний, против национального угнетения, мобилизуя для этого в первую голову писателей империалистических стран. МОПР должен всячески поддерживать левонастроенных писателей колоний и полуколоний в их борьбе за национальное и социальное освобождение этих стран.

г) Усиление внимания к литературной продукции фашизма и социал-фашизма и решительная борьба с этой литературой при помощи конкретной критики и противопоставления ей пролетарских художественных произведений.

д) Помощь в развитии революционной литературы и перевоспитании приближающихся к пролетариату мелкобуржуазных попутчиков принципиальной марксистской критикой. Борьба за качество пролетарской литературы, которая должна завоевать руководящую роль внутри всей революционной литературы удельным весом своих произведений.

е) укрепление связи с революционными организациями других видов искусств и способствования созданию единого фронта революционных культурных организаций. [...][4]

* * *

Международное объединение революционных писателей является *единственным* интернационалом, объединяющим писателей всего мира для борьбы против капиталистической системы. В этой борьбе международное объединение идет бок о бок и рука об руку с другими международными объединениями, ставящими себе аналогичные задачи и борющимися за их проведение в жизнь. МОРП должен заключить тесный союз в первую очередь с Международным рабочим театральным объединением и Международным бюро революционных художников и музыкантов для того, чтобы общими силами бороться против капиталистической идеологии и помогать путем художественного творчества победе рабочего класса над буржуазией.

Классовая борьба становится с каждым днем все более и более напряженной. Каждый боец, каждая группа бойцов должна занять свое место на фронте классовой борьбы. Надо поэтому возможно скорее перестроить работу секций и самого МОРП и с удесятеренной энергией взяться за работу, мобилизовать все революционные писательские силы и вместе с массами идти в бой за великие идеалы трудящегося человечества за социализм.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 929 л. 5–13. Копие. Машинопис. Руски език.

---

[1] МОРП е организация на революционни писатели от цял свят. Създадена е през 1925 г. като Международно бюро на революционна литература (МБРЛ). Първият конгрес на МБРЛ е проведен в Москва през 1927 г., приема политическа платформа и основава печатен орган „Вестник иностранной литературы" (на руски език). Втората конференция на МБРЛ (Харков, 1930) реорганизира МБРЛ в МОРП с печатен орган „Литература на световната революция" (излиза през 1931–1932 г. на рус., нем., френ. и англ. езици). В МОРП участват Л. Арагон, И. Бехер, Т. Драйзер, А. Барбюс, Б. Брехт и др. През 1935 г. МОРП развива нови форми на международни връзки между прокомунистически настроени писатели, напр. Международен конгрес на писатели в защита на културата (Париж, 1935).

[2] ВОАПП – Общоруска организация на пролетарски писатели

[3] В документа текстът в скоби е зачертан.

[4] Понататък се изброяват задачи, стоящи пред МОРП в Япония, Германия, Франция, САЩ, СССР.

№ 276

Доклад за резултатите от проведената през 1931 г. кампания по набиране на нови членове в легалните организации на БКП[1]

[1932 г.]

Мы не имеем в своем распоряжении достаточно материала для того, чтобы дать всестороннюю оценку результатов вербовочной кампании. Однако, и тот материал, которым мы располагаем, указывает на более благоприятные результаты этой кампании по сравнению с вербовкой в 1929 г.

Необходимо подчеркнуть, что вербовка в 1931 г. протекала в более благоприятных объективных условиях, нежели кампания 1929 г. На основе резкого экономического кризиса сильно возросли революционные настроения широких трудящихся масс города и деревни. 150-тыс. армия безработных, разорение средних и бедняцких слоев деревни, увеличивающееся бремя налогов и долгов, наступление на рабочий день, на зарплату рабочих и т.д. создало хорошую почву для вербовочной кампании. Трудящиеся массы города и деревни на опыте повседневной борьбы убеждались, что только революционные организации являются подлинным защитником интересов пролетариата и крестьянства. Поэтому лозунги революционных организаций и их призывы о вступлении в ряды этих организаций находили живой отклик.

Отличительной чертой этой кампании по сравнению с кампанией 1929 г. является бóльшая организованность и попытки руководства этой кампанией с верху до низу. Кампания началась с организации вербовочного комитета из представителей всех легальных рабочих организаций. В целях лучшего руководства и для обмена опытом между отдельными организациями издавался специальный вербовочный Бюллетень. Легальная рабочая печать использовалась для обслуживания этой кампании, создавались ударные бригады для агитпроповской вербовочной работы и наконец, вербовочный комитет созвал ряд специальных конференций, на которых обсуждались вопросы, связанные с вербовочной кампанией.

Каковы же результаты вербовочной кампании. Прежде всего бросается в глаза чрезвычайно сильный рост Рабочей партии. Количество членов Рабочей партии возросло с 4 000 до свыше 12 000. Самые слабые результаты вербовка дала в Рабочем союзе молодежи и по линии профсоюзов. Характерным для этих организаций является рост не за счет вербовки новых членов, а за счет восстановления старых развалившихся организаций (Пловдив, София и т.д.).

В ряде мест, где мы раньше не имели вообще революционных рабочих организаций, сейчас созданы или организации Независимых профсоюзов (Дупница, Кюстендил) или группы Рабочей партии (Перник, Провадия, Лом). Можно сказать, что основным результатом вербовочной кампании является охват всей страны сетью легальных массовых организаций.

Вербовочная кампания вслед за частичными общинными выборами показывает все возрастающее доверие и поддержку со стороны широких масс города и деревни всей политики коммунистической партии, ее лозунгов, ее повседневной борьбы.

Несмотря на значительный количественный рост в первую очередь Рабочей партии мы должны со всей резкостью подчеркнуть наши слабости, как и все недостатки вербовочной кампании. Прежде всего, вербовочная кампания не укрепила позиций партии в крупных рабочих центрах и особенно на крупных предприятиях. Несмотря на то, что на специальном расширенном заседании вербовочного комитета, в ряде статей и на конференциях было много разговоров о необходимости завоевания крупных предприятий, на деле вербовочная кампания в этом отношении ничего не дала. Это объясняется неправильным подходом к распределению сил в этой кампании. Например, центральный комитет профсоюза табачников выделяет в качестве ударных пунктов для вербовочной кампании такие места как Пазарджик, Кюстендил, Дупница, тогда как этому союзу нужно было сосредоточить все свои силы, все свое внимание на табачных центрах страны (Пловдив и т.п.). Уделяя много внимания в печати, на конференциях вопросам соревнования, центральный вербовочный комитет не смог это соревнование использовать для укрепления позиций партии в крупных предприятиях. Совершенно недопустимым являлось отношение Пловдивского окружкома к вербовке новых членов на крупных предприятий Пловдива. На вызов Софийской организации Пловдивский окружком отвечает, что он не может заключить договор на соревнование по вербовке рабочих, ибо фабрики не работают. Или например, Русенская организация отказалась вести работу по организации портовых рабочих, ссылаясь на то, что эти рабочие никогда не имели революционных классовых организаций. Эти факты прошли бесследно. Руководство вербовочной кампании не заострило внимание всех организаций на этих вопиющих фактах оппортунизма на практике и тем самым благословило на пассивность в вербовке не только эти организации, но и др. места.

Несмотря на издание Бюллетеня, центральный вербовочный комитет фактически не руководил повседневной вербовкой новых членов. Концентрируя в своих руках богатейший материал, характеризующий повседневную работу местных организаций, центральный вербовочный комитет не сумел положительный опыт одних организаций распространить на всю страну и наоборот, ошибки, недостатки, оппортунизм в вербовке отдельных организаций не использовал для предотвращения ошибок в др. организациях, для разоблачения оппортунистов и нытиков, боящихся трудностей в работе. На этом факте сказалось, между прочим, слабое руководство компартии работой массовых рабочих организаций и отсутствие нашего влияния на ход вербовочной кампании.

Рост Рабочей партии почти исключительно за счет крестьян указывает на то, что в вербовочной кампании не было твердой большевистской настойчивости в деле вербовки рабочих с предприятий. Обычно товарищи из местных организаций, объясняя слабый приток рабочих в организацию, говорили, что это является результатом чрезвычайно тяжелых полицейских условий для работы партии по городам, большой безработицей, что поэтому вербовалось то, что легче давалось. Местные организации проявляли оппортунистическое отношение к массам безработных, не учитывая того, что безработные являются богатым революционным материалом. Это означает, что местные организации в вербовке шли по линии наименьшего сопротивления, боялись трудностей, преклонялись перед ними. Руководство вербовкой проглядело это, не сумело во время исправить линию и результаты налицо: наши позиции в крупных городах и предприятиях не окрепли. В дни вербовочной кампании мы не имели в Болгарии сколько-нибудь крупных забастовочных движений. Но совершенно бесспорно, что вербовка не была связана с руководством повседневными боями пролетариата. Это видно хотя бы из того, что сейчас же после кампании мы имели ряд стихийных забастовок, о которых партия узнавала после того, как они вспыхнули и пытались захватить руководство ими. Конечно, если бы партия на этих фабриках и заводах работала изо дня в день, была бы связана с массами, знала бы нужды рабочих, такие факты не имели бы места. Лучшей иллюстрацией к этому является секция кожевников в Софии. В период вербовочной кампании в Софии было 18 забастовок кожевников с участием 1 500 рабочих. Руководя этой борьбой рабочих, секция кожевников использовала боевое настроение рабочих для усиления своих рядов: в начале вербовочной кампании секция насчитывала 70 членов – к концу вербовки до 3 000 членов. Если бы все революционные организации на деле осуществляли увязку своей вербовочной деятельности с руководством повседневной борьбой рабочих масс, тогда не нужно было бы ссылаться на тяжелые полицейские условия для оправдания отсутствия роста за счет рабочих, так как рабочие, поддерживая партию, вступали бы в ряды массовых рабочих организаций.

Издание Бюллетеня является крупнейшим достижением. Однако, содержание этого Бюллетеня и его значение с точки зрения руководства повседневной вербовкой, оставляет желать лучшего. Бюллетень не стал органом обмена опытом. Так Бюллетень напечатал без каких бы то ни было замечаний заметку из Пловдива об оппортунистическом отказе от соревнования на вербовку рабочих и сообщение из Русе о вопиющем факте оппортунизма, выразившемся в отказе организовать портовых рабочих под тем предлогом, что портовики никогда до сих пор не имели революционных организаций. Совершенно ясно, что по оппортунистическим делам этих организаций равнялись и другие места, ибо редакция Бюллетеня, печатая эти оппортунистические сообщения, не давала к ним никаких замечаний и тем самым подтверждала правильность их установок. В Бюллетене совершенно не нашел отражения неудачный опыт работы ударных бригад Софии. Несмотря на то, что конференция софийских ударных бригад выявила все недостатки их работы, указала пути их исправления и тем самым дала богатый положительный материал для других организаций, Бюллетень ничего не сделал для того, чтобы на опыте неудачной работы софийских ударных бригад научить работать действительно по ударному другие организации. Таким образом, прекраснейшее средство руководства кампанией, каким является издание Бюллетеня, не было использовано для того, чтобы на конкретных фактах разоблачать оппортунизм, на практике своевременно исправлять ошибки и промахи в ходе кампании и тем самым изо дня в день руководить вербовкой.

Для ряда организаций характерным является стабильность количества членов рабочих организаций. Это получилось не потому что в этих организациях не было притока новых членов, а потому, что одновременно с приемом новых членов из организаций выбывало столько же старых. Особенно резко бросается в глаза стабильность членского состава всех секций профсоюза табачников. Это указывает на наличие большой текучести в наших организациях. Текучесть является показателем плохой работы данных организаций, что естественно должно приковать внимание руководящих органов к работе этих организаций.

Нужно признать ошибочным создание специальных вербовочных комитетов сверху до низу. Вербовка является важнейшей составной частью всех организаций и их руководящих органов. Созданием особых вербовочных междуведомственных комитетов фактически отстраняются от работы по вербовке руководящие центральные и местные органы этих организаций. Вербовка таким образом отрывается от повседневной работы организации, не связывается через эти организации с повседневной борьбой масс, становится делом специальных органов, а не самих организаций и их руководящих органов. Весь ход и результаты вербовочной кампании со всей очевидностью подтвердили нецелесообразность создания вербовочных органов.

Вербовочная кампания несомненно усилила политическое влияние нашей партии. Однако, было бы ошибочным довольствоваться достигнутыми количественными результатами вербовки в легальные организации. Несмотря на то, что вербовочная кампания закончена, необходимо и дальше продолжать вербовку новых членов в легальные рабочие организации, добиваясь ликвидации тех прорывов, которые мы имели во время кампании – необходимо центр внимания в дальнейшем сосредоточить на крупных предприятиях. То, что мы не сделали во время кампании, необходимо сделать сейчас. Следует немедленно взяться за проверку социального состава всех организаций, особенно вновь созданных. Не исключена возможность, что ряд организаций, в первую очередь вновь созданных в деревне, могут оказаться фикцией. Руководства легальных рабочих организаций должны немедленно дать конкретное содержание для работы всем группам РП и профсоюзным организациям. Необходимо добиться такого распределения труда и организации, чтобы ни один член организации не оставался бы без конкретной, контролируемой со стороны организации, нагрузки. Нужно принять необходимые меры, чтобы широко развернуть воспитательную работу среди вновь принятых членов. Для этой цели потребуется организовать целый ряд кружков и школ, через которые нужно пропустить не только всех членов организации, но в которых необходимо подготовить минимальный кадр пропагандистских сил, при помощи которых охватить политической учебой новых членов. Следует в дальнейшем перейти от кампанейщины в вербовке к повседневной работе по вовлечению новых членов в организации, тесно связывая эту работу с боями пролетариата. Это отнюдь не означает, что вербовочных кампаний проводить совсем не нужно. Вербовать при помощи кампаний можно и нужно, выбирая для этого удобный политический момент (в этом отношении в прошедшей вербовочной кампании момент выбран был удачно). Но нельзя ограничиваться вовлечением новых членов только при помощи кампаний. Все массовые организации должны систематически, изо дня в день, в тесной связи с повседневной борьбой рабочих масс, вовлекать новых членов в свои организации из числа наиболее революционных, преданных и проявивших себя в этой борьбе рабочих. Необходимо тщательно собрать и изучить весь опыт прошедшей вербовочной кампании: каждый местный и районный комитеты РП и РМС, каждое местное правление профсоюзов должно всесторонне обсудить их деятельность в связи с вербовочной кампанией и наметить конкретные мероприятия о дальнейшей работе по вовлечению новых членов, в первую очередь из рабочих крупных предприятий.

Необходимо добиться от центральных руководящих инстанций легальных рабочих организаций систематического конкретного руководства вербовкой новых членов. Прошедшая вербовочная кампания не принесла оживления деятельности низовых организаций компартии. Местные организации коммунистической партии не использовали этой кампании для вовлечения в свои ряды новых сил. Это обстоятельство лишний раз подтверждает, что вербовочная кампания проходила самотеком, вне внимания и руководства коммунистической партии. С еще большей ясностью подтверждается факт слабой связи компартии с массовыми рабочими организациями, факт слабого руководства со стороны компартии деятельностью этих оранизаций. Наконец, это целиком и полностью подтверждает правильность оценки XI пленума ИККИ об отставании в деле организационного закрепления политического влияния компартии. Компартия должна со всей энергией взяться за ликвидацию этого отставания. Выросшие количественно массовые рабочие организации являются резервуаром, из которого компартия может черпать новые пополнения в свои ряды. Вовлекая в ряды коммунистической партии наиболее революционных, передовых сознательных рабочих, доказавших на опыте повседневных боев рабочих масс свою преданность интересам пролетариата, компартия должна руководствоваться при этом необходимостью укрепления своих позиций на крупных предприятиях.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 18, д. 899, л. 35–42. Копие. Машинопис.

---

[1] Авторът на доклада вероятно е референт на Секретариата на ИККИ

№ 277

Писмо от секретаря на Националния административен съвет на Независимата работническа партия на Великобритания[1] Джон Петън до Секретариата на Комунистическия интернационал

Париж, 6 февруари 1933 г.

Уважаемые товарищи!

Настоящим честь имею сообщить Вам, что на конференции независимых социалистических партий различных стран, состоявшейся сегодня в Париже, постановлено немедленно обратиться к Интернационалам с призывом, текст которого мы предлагаем.

С братским приветом
Секретарь: *Пэтон*

* * *

Ввиду серьезности угроз, давящих на мировой пролетариат и принимая во внимание опасности, которые вытекают для рабочего класса из прихода гитлеровской диктатуры в Германии, мы просим о немедленном созыве конференции С[оциалистического] Р[абочего] И[нтернационала] и К[оммунистического] И[нтернационала] и революционных партий, не входящих в эти оба Интернационала. Эта конференция должна установить совместный план действия в целях оказания помощи рабочим, угнетаемым фашизмом в его различных формах, и разбить действия мировой контрреволюции.

Норвежская рабочая партия

Независимая рабочая партия Англии

Итальянская социалистическая партия

Партия пролетарского единства Франции (ПЮП)
Независимая социалистическая партия Голландии
Независимая социалистическа партия Польши
Социалистическая партия Германия

РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 927, л. 1. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Независимата работническа партия на Великобритания първоначално представлява лявото крило на Лейбъристката партия на Великобритания. В края на 1932 г. излиза от Лейбъристката партия, а на конференцията в Дерби през април 1933 г. взема решение за сътрудничество с Коминтерна. Но до сътрудничеството на НРП с КП на Великобритания и с Коминтерна не се стига.

№ 278

Възвание на Бюрото на Социалистическия работнически интернационал към работниците от целия свят с призив за обединение в борбата срещу фашизма

Цюрих, 19 февруари [19]33 г.

Бюро Социалистического Рабочего Интернационала[1] заседало в Цюрихе 18 и 19 с.м. и приняло следующее воззвание:

В момент высшей опасности для рабочего класса, для свободы и мира, для человеческой культуры мы обращаемся к вам! В Германии Гитлер в союзе с крупной капиталистической и феодальной реакцией пришел к власти. Решающая битва между фашизмом и рабочим классом идет в Германии. Неизмеримо огромно то, что стоит на карте в этой игре. Если фашизму в Германии удастся утвердить и упрочить свою власть, тогда вместе с германской демократией, с германской республикой погибнут плоды полувека пролетарской классовой борьбы.

Если натиск фашизма победит рабочий класс в Германии, то пролетариат во всей Средней Европе окажется в тяжелейшей опасности. Тогда ободренная реакция во всем мире пойдет в атаку на социальные завоевания рабочего класса. Поэтому мы верим, что рабочие в Германии – социалисты всех стран солидарны с их тяжелой, облитой жертвами борьбой – разобьют фашизм и контрреволюцию. Поэтому мы призываем рабочих всех стран в меру своих сил поддержать пролетариат в Германии, помня о всемирно историческом значении этой борьбы.

Социалистический Рабочий Интернационал всегда сознавал, что братская война пролетариата является глубочайшей причиной его слабости и следовательно сильнейшим союзником фашизма.

Социалистический Рабочий Интернационал поэтому всегда рассматривал преодоление раскола, единение пролетариата, как решающую предпосылку полного развертывания пролетарской мощи.

В виду ужасной угрозы, нависшей над рабочим классом Германии, и следовательно, всего мира, трагические последствия раскола становятся более очевидными чем когда-либо. Опустошения, произведенные расколом на протяжении полутора десятилетий, к сожалению не могут быть сразу исправлены. Но исторический опыт нынешнего момента должен оказать свое действие не только в будущем, претворившись в волю к воссозданию единой сомкнутой боевой организации рабочего класса, он должен уже сегодня привести к попытке поднять боеспособность пролетариата в такой мере, в какой это только возможно. Опасность слишком велика, чтобы использовать единодушное стремление рабочего класса к дружной борьбе всего пролетариата для партийно-политических маневров. Социалистический Рабочий Интернационал стремиться к единому выступлению всего рабочего класса на основе открытого и честного соглашения. Мы призываем германских рабочих, рабочих всех стран в виду трагической опасности, перед которой они стоят, прекратить взаимные нападки и вместе бороться против фашизма! Социалистический Рабочий Интернационал всегда готов был вести переговоры с Коммунистическим Интернационалом о таком единстве борьбы, как только последний выражал свою готовность к этому. Рабочие всех стран! Ввергая вас в массовую нужду и в массовую нищету, организуя фашистские банды против вас, капитализм в то же время готовит безмерное бедствие новой войны. Мы уже стоим перед кровавым фактом войны на Дальнем Востоке. Но мы стоим также перед опасностью, что в Европе с растущей быстротой будет развиваться ситуация, которая грозит закончиться новой мировой войной.

Японский империализм торжествует. Япония, не соблюдая заключенных ею в последнее время договоров, заняла китайскую территорию вооруженной силой, создала кукольное государство Манчжоу-Го[2] и собирается занять новые китайские провинции. До сих пор боязливо создававшаяся видимость, будто бы не существует войны между Японией и Китаем, теперь отпадает. Чудовищные планы японского империализма становятся все более явными, а Лига Наций оказалась бессильной поставить им предел. В то время как на Дальнем Востоке свирепствует война, последствия которой не поддаются учету, в то время как в Южной Америке все время происходят военные конфликты, в Европе готовятся события, которые рано или поздно нанесут удар и европейскому миру.

Конференция по разоружению бесплодно тянется целый год. Превращенные в гигантские военные лагери, спаянные мощные союзы, стоят друг против друга вооруженные до зубов европейские государства. Все серьезнее становится опасность, что конференция приведет не к разоружению, а станет предлогом для новых вооружений.

Натиск фашизма ставит во главе наций националистические военные силы. Гитлер в Германии, Муссолини в Италии, Пилсудский в Польше, Хорти в Венгрии, королевская диктатура в Югославии, открытая и замаскированная фашистская диктатура во всех других Балканских странах – все они готовы повернуть лицом к внешнему врагу те силы, на которые они опираются внутри страны и снова превратить Европу в поле брани.

Фашистская Италия, контрреволюционная Венгрия и утратившая трон династия Габсбургов пытаются использовать в своих целях движение югославских наций, противоречия которых обострены военной диктатурой. Они тем самым создают в Средней Европе зону тягчайших опасностей для мира. Планы образования блока фашистских государств и противопоставления ему Франции и ее восточных союзников, угрожают снова разделить Европу на два борющихся друг с другом лагеря. Европа знает из кровавого опыта куда ведет эта политика альянсов.

Если противоречия великих держав парализуют дееспособность Лиги Наций, если руководство буржуазии все больше сосредоточивается в руках фашистских групп, то становится совершенно ясно, что только силы пролетариата могут предотвратить мировую катастрофу, которая в противном случае неизбежно обрушится на человечество и снова поглотит миллионы молодых людей.

Социалистический рабочий интернационал никогда не изменял своему долгу – предостеречь от грозящих бедствий и вести действительную борьбу против войны и военных приготовлений, он имеет поэтому право в этот роковой час снова поднять свой голос и предостеречь от того страшного, что надвигается!

Социалистический рабочий интернационал призывает всех рабочих сомкнуться, чтобы сплоченной борьбой отразить угрожающую опасность новой мировой войны. Социалистический рабочий интернационал апеллирует ко всем людям, желающим помешать новой кровавой бане, сохранить мир и тем самым завоевания человеческой культуры, призывая их включиться в армию пролетариата!

Рабочие всего мира! Ответственность за ужасные опасности, грозящие свободе и миру, несут господствующие классы всех стран! С одной стороны капиталистическая буржуазия стран-победительниц своей империалистической политикой обуздала и парализовала молодую, расцветающую демократию и подъем рабочего класса в побежденных странах. С другой стороны, националистическая буржуазия побежденных стран использовала последствия поражения, чтобы подхлестнуть национальные страсти и отвоевать свои командные высоты в форме кровавого и воинственного фашизма.

Поэтому необходимо объединить оборонительную борьбу против фашизма и военной опасности с борьбой против капитализма, за завоевание политической власти для рабочего класса, за социализм! Победа будет наша, если мы объединимся, чтобы ее завоевать.

Да здравствует свобода! Да здравствует мир! Да здравствует социализм!

Бюро Социалистического Рабочего Интернационала.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 927, л. 6–8. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Социалистическият работнически интернационал е международно обединение на социалдемократическите партии, сновано през 1923 г. В годините на Втората световна война се разпада.

[2] Манчжоу-Го – през 1932–1945 г. е марионетна държава, създадена от Япония на територията на Североизточен Китай, Манджурия. Престава да съществува през август 1945 г., след поражението на Япония във Втората световна война. Днес е част от Китай.

№ 279

Възвание на ИККИ до работниците и комунистическите партии от цял свят с препоръка за изграждане на единния фронт с партиите, влизащи в Социалистическия работнически интернационал

Москва, 2 март 1933 г.[1]

„КЪМ РАБОТНИЦИТЕ ОТ ВСИЧКИ СТРАНИ“

Кризис продолжает развиваться и углубляться. Безработица непрерывно растет. Голод и нищета охватывают все новые и новые слои рабочих. Наступление капитала обостряется. Буржуазия идет походом на все политические и экономические завоевания рабочего класса. Фашистская реакция охватывает одну страну за другой. Установление открытой фашистской диктатуры в Германии поставило перед миллионами рабочих всех стран в упор вопрос о необходимости организации единого фронта борьбы против фашистского наступления буржуазии и прежде всего германской буржуазии, отнимающей шаг за шагом все экономические и политические завоевания рабочего класса и пытающейся задушить рабочее движение методами беспощадного террора.

Главным препятствием на пути образования единого фронта борьбы коммунистических и социал-демократических рабочих была и есть политика сотрудничества с буржуазией, проводимая социал-демократическими партиями, поставившими ныне международный пролетариат под удар классового врага. Эта политика сотрудничества с буржуазией, известная под именем так называемой политики „меньшего зла“, привела на деле в Германии к торжеству фашистской реакции.

Коммунистический Интернационал и компартии всех стран не раз заявляли о своей готовности к совместной борьбе с социал-демократическими рабочими против наступления капитала, политической реакции и угрозы войны. Коммунистические партии были организаторами совместной борьбы коммунистических, социал-демократических и беспартийных рабочих, вопреки вождям социал-демократических партий, систематически срывавшим единый фронт рабочих масс. Еще 20 июля прошлого года Германская компартия после разгрома прусского социал-демократического правительства фон Папена обратилась к социал-демократической партии Германии и Всегерманскому объединению профсоюзов с предложением об организации совместной забастовки против фашизма. Но социал-демократическая партия Германии и Всегерманское объединение профсоюзов с одобрения всего II Интернационала квалифицировали предложение об организации совместной забастовки, как провокацию. Свое предложение о совместных действиях коммунистическая партия Германии возобновила в момент прихода Гитлера к власти, призывая Центральный комитет социал-демократической партии и Правление Всегерманского объединения профсоюзов совместно организовать отпор фашизму, но и на этот раз она получила отказ. Более того, когда в ноябре прошлого года берлинские транспортники единодушно забастовали против снижения заработной платы, социал-демократия сорвала единый фронт борьбы. Подобного рода примерами полна практика международного рабочего движения.

Между тем, в воззвании Бюро Социалистического Рабочего Интернационала от 19 февраля нынешнего года опубликовано заявление о готовности входящих в этот Интернационал социал-демократических партий к установлению единого фронта вместе с коммунистами для борьбы против фашистской реакции в Германии. Это заявление стоит в резком противоречии со всеми действиями Социалистического Интернационала и социал-демократических партий до сих пор. Вся политика и деятельность Социалистического Интернационала до сих пор дает основание Коминтерну и коммунистическим партиям не верить в искренность заявления Бюро Социалистического Рабочего Интернационала, выступающего с этим предложением в тот момент, когда в целом ряде стран, и прежде всего в Германии, сама рабочая масса уже берет организацию единого фронта борьбы в свои руки.

Тем не менее, перед лицом наступающего на рабочий класс Германии фашизма, развязывающего все силы мировой революции, Исполком Коммунистического Интернационала призывает все коммунистические партии сделать еще одну попытку установления единого фронта совместно с социал-демократическими рабочими массами при посредстве социал-демократических партий. Исполком Коминтерна делает эту попытку в твердом убеждении, что единый фронт рабочего класса против буржуазии отбил бы наступление капитала и фашизма и чрезвычайно ускорил бы неизбежный конец всякой капиталистической эксплуатации.

В силу своеобразных условий отдельных стран и различия конкретных задач борьбы, встающих перед рабочим классом и каждой из них, соглашения между компартиями и социал-демократическими партиями для определенных действий против буржуазии могут быть успешнее всего проведены в рамках отдельных стран. Поэтому Исполком Коминтерна рекомендует компартиям выступить с предложениями к соответствующим Центральным комитетам социал-демократических партий, входящих в Социалистический Интернационал, о совместных действиях против фашизма и наступления капитала. В основу таких переговоров должны быть положены элементарные условия совместной борьбы против наступления капитала и фашизма. Без конкретной программы действий против буржуазии всякое соглашение между партиями было бы направлено против интересов рабочего класса. Исполнительный комитет Коммунистического Интернационала предлагает поэтому положить в основу таких соглашений следующие условия для совместных действий:

а) Коммунисты и социал-демократы немедленно приступают к организации и проведению отпора атакам фашизма и реакции на политические, профсоюзные, кооперативные и другие организации рабочих, рабочую печать, на свободу собраний, демонстраций и стачек; они организуют совместный отпор вооруженным нападениям фашистских банд путем проведения массовых протестов, уличных демонстраций, массовых политических стачек; они приступают к организации комитетов действия на предприятиях, на биржах труда и в рабочих кварталах, ровно как и к организации отрядов самообороны.

б) Коммунисты и социал-демократы немедленно приступают к организации протеста рабочих посредством митингов, демонстраций и стачек против всякого снижения зарплаты, против ухудшения условий труда, против посягательства на социальное страхование, против урезки пособий по безработице, против увольнений с предприятий.

в) При принятии и практическом проведении в жизнь этих двух условий Исполком Коминтерна считает возможным рекомендовать коммунистическим партиям отказаться от нападок на социал-демократические организации на время совместной борьбы против наступления капитала и фашизма. Против всех, кто нарушит условия соглашения в деле проведения единого фронта, должна вестись самая беспощадная борьба, как против штрейбрехеров, срывающих единый фронт рабочего класса. Эти условия, имеющие в виду партии, входящие в состав Социалистического Рабочего Интернационала, относятся также и к тем партиям, как например, английская Независимая рабочая партия, которые обращались к Коммунистическому Интернационалу с предложением об организации единого фронта борьбы.

Перед лицом всего международного рабочего класса Исполком Коммунистического Интернационала делает эти предложения и призывает все коммунистические партии, и в первую очередь коммунистическую партию Германии, не ожидая результатов переговоров и соглашений о совместной борьбе с социал-демократией, приступить немедленно к организации общих комитетов борьбы как с социал-демократическими рабочими, так и с рабочими всех других направлений.

Коммунисты доказали своей многолетней борьбой, что они были, – и всегда будут, – в первых рядах борьбы за единый фронт не на словах, а на деле, в классовых действиях против буржуазии.

Исполнительный комитет Коммунистического Интернационала твердо убежден, что социал-демократические и беспартийные рабочие, независимо от того, как вожди социал-демократии отнесутся к созданию единого фронта, преодолеют все препятствия и совместно с коммунистами осуществят единый фронт не на словах, а на деле.

Именно тогда, когда германский фашизм организовал в целях разгрома рабочего движения в Германии неслыханную провокацию (поджог рейхстага, подложный документ о восстании и проч.), каждый рабочий должен понять свой классовый долг в борьбе против наступления капитала и фашистской реакции.

Долой фашистскую реакцию и террор против рабочего класса!

За единый боевой фронт пролетариата!

Пролетарии всех стран, соединяйтесь для борьбы против наступления капитала и фашизма!

Исполнительный Комитит
Коммунистического Интернационала.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 927, л. 9–12. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[1] На първата страница на документа отгоре е посочено: *„Утверждено на заседании Президиума ИККИ от 28 февраля 1933 г. Протокол № 58.“ „Окончательный текст“.*

№ 280

Резолюция на ЦК на БКП относно работата и задачите на Селския отдел на ЦК на БКП

[април 1933 г.]

1. Кризата в селкото стопанство за последното шестмесечие още повече се задълбочи и разшири. През втората половина на 1932 г. аграрната криза с особена сила удари в областта на индустриалните технически култури и интензивни отдели на селското стопанство. Катастрофално паднаха и продължават да падат цените на тютюните, гроздето, виното, сливите, продуктите на скотовъдството и др. Това отне и последната възможност на буржоазията и специално на фашизирания БЗНС да залъгва масите, че изходът от кризата бил в трансформирането на селското стопанство.

2. Положението на трудящето се селячество се влоши до неимоверност. Мизерията, пауперизацията (обедняването) и гладът са най-важните моменти от положението на трудовото селячество и са обхванали болшинството от масите в село. Политиката на властта, проявявана наред с големия терор, още и в една демагогска форма, не донесе никакво облегчение, а още по-голямо влошаване на положението. Задлъженията, въпреки закона за закрила на земеделеца стопанин, продължават да тегнат с още по-голяма и разрушителна сила. На практика се доказва, че фактически този закон е само един инструмент за по-лесното и ефикасно събиране на задлъженията от страна на тия, които имат да вземат. Данъците не се намалиха, а на някои стоки косвените такива се увеличиха. Глоби за стари данъци не се премахнаха, защото трудовото селячество не може да изплати старите данъци. Екзекуциите не спряха, а нова вълна на екзекуциите се носи из цялата страна. Цените на селскостопанските продукти още повече спаднаха и продължават да падат. Цените на индустриалните стоки не са паднали, а на редица са повишени. Вносните мита се покачиха и продължават да се качват и т.н.

Политиката на „Народния“ блок не спря кризата, а допринесе за нейното по-бързо и по-голямо задълбочаване и разширяване.

3. Всичко това тика напред бързо негодуванието на трудовите селски маси. Това негодуване и борбите правят една нова, от решаващо значение, стъпка в своето развитие.

Съзнателното отказване от плащане данъци става все по-масово явление, взема по-широк масов мащаб. Цели села и цели околии не плащат данъци и дългове. По въпроса за екзекуциите борбата от отделните частни случаи на борба с отделни екзекутори и тяхното прогонване, в което са участвали само отделни единици или отделни незначителни групи хора, навлиза вече във фазата на борба срещу екзекуциите, където участват широки селски маси – цялото село, и на все повече места и членовете и съчувственици на управляващите партии (Провадийско).

По въпроса за органите на властта и самоотбраната, зачестяват вече случаите на индивидуална разправа с отделни полицаи, кметове и други органи на властта. Това говори за известни нови моменти в революционната готовност на масата – именно стремлението към пряка физическа саморазправа с врага. Но от друга страна, това говори за липсата на масовата борба и масовата самоотбрана, и за един сектантски дух в партията, който е извънредно опасен, водещ към ликвидиране на партията. Въпреки това обаче това са показатели за стихийно нараснало негодувание, пораснало желание за борба. Но тук вече започват да се явяват на сцената и елементи на прогонване органи на властта от самата маса, какъвто е случая с шуменския окръжен управител.

Масовото неплащане на данъци, особено масово прогонване на бирниците и органите на властта, говори за създаване на първите елементи, настроение на масите към гражданската война в широките трудящи се селски маси. Масите разбират, че на другия ден околийският началник и военните ще изпратят наказателна експедиция за кървава разправа, въпреки това те се хвърлят на борбата и то масово, цялото село, без разлика на партийната принадлежност.

4. Това създава извънредно благоприятни условия за една нова усилена вълна на масово разгаряне борбите на село в името на техните непосредствени искания. От друга страна, създават се също така *извънредно благоприятни условия за масовото, в общ мащаб и усилен темп, изграждане на масовите селски комитети.* Идеята за селските комитети за борба се масово популяризира сред борещето се селячество. На повечето места, където в последните два месеца – януари и февруари – е водена борба против данъците и екзекуциите, селячеството стихийно е идвало до селския комитет и си е изграждало такъв.

5. Фашистката диктатура, отчитайки ясно тази масова стихийна вълна и виждайки, че новият начин на екзекутиране и събиране на данъците е недостатъчен, се мъчи по разни начини да хване тия недоволни маси и да ги прикачи чрез друга форма и по друг път към своята колесница.

Първо, на което тя отдава особено значение и започва да прилага също така в масов мащаб, е една нова демагогия, която е доста опасна за революционно работническо движение. Това е следното: на редица места кметовете или политици от управляващите партии свикват общоселски събрания, разискват там по тежкото положение на селячеството, вземат резолюции, болшинството от исканията на които са наши, и избират селски комитет.

Второ. Освен това буржоазията напоследък прави отчаяни усилия да проникне в село чрез „народното движение“ на палача Цанков.

Трето. Разложението на БЗНС продължава да се задълбочава и изостря. Но това разложение в основата си продължава да става вън от обхвата и ръководството на нашата партия. Това разложение действително става под лозунгите на нашата партия. Но поради организационната слабост на партията и всички класови организации, и все още слабостта и неумението да се обхванат тези процеси, негодуващите маси, главно в своята основна маса, биват хващани от лъжелевичарите „Пладненци“, „Г. Марковци“, „Н. Захариевци“ и др.

Това е третото по ред, но първо по важност русло, чрез което буржоазията се мъчи да хване масите и си създаде своя резервна база и нова организационна опора сред трудещите се селски маси, на която се опира и особено да се опре след изхабяването на Гичевия официален Земледелски съюз за през идващия решителен етап на борбата. При това, задачите на партията са: по-усилено да се удари върху тези лъжелевичари и лъжеединофронтовци, за да бъдат окончателно разобличени, като техните маси се въвлекат в единна борба чрез селските комитети в името на борбата против глада, данъците и екзекуциите, против фашизма, конкретно против Цанков и настъпващата открита военна фашистка диктатура, и против усилената военна подготовка.

6. ЦК констатира, че партията, респективно нейния Сел[ски] отдел при ЦК, е извънредно изостанал в заставане на чело на борбата в село и в нейното организиране и разгаряне. Неведението по работата в село днес е изключително.

а) По изграждането на селските комитети е направено крайно недостатъчно. Съществуващите 60–70 селски комитета, без изградените през последните два месеца, са в своето болшинство бездейни и анемични. По-добре – в смисъл да разгарят борбите в село – работят само 5 – 6 комитета в цялата страна. Работата по изграждане на селските комитети става днес особено важна още и поради това, че буржоазията прави решителни опити да вземе инициативата на това движение в свои ръце.

б) Съществува голямо подценяване на Цанков и не е водена почти никаква борба против него в село.

в) По въпроса за разложението на БЗНС и борбата против разните левичарски крилца и съюзи, макар че въпросът от Централния сел[ски] отдел не е подценен, но слабостта и неумението на партията да работи долу и недостатъчната разгърната практическа работа на Сел[ския] отдел, доведоха до положението, което констатирахме по-горе.

Все още агитпропагандистките уклони на работещите в левицата на БЗНС и тяхното неумение да работят къртовски организационно, и то да работят с постоянство, има за резултат почти отсъствието на низови левичарски фракции. Левицата, като организирано движение вътре в Земеделския съюз, почти не съществува. До голяма степен причините за това състояние са и тенденциите на подценяване и ликвидиране на левицата от страна на някои партийци, заемащи даже ръководни отговорни постове.

г) Към организиране на Съюза на селскостопанските работници е пристъпено. Първите резултати говорят, че условията за работа в тази област са доста благоприятни. Но и тук неумението да се работи, неизживяните още тесняшки сектантски начини на работа по отношение към селскостопанския пролетариат спъват работата на партията в това направление.

ЦК обаче счита, че в основните си линии, методите за работа в село са правилни и ще трябва и за напред да се прилагат. Но в приложението на тази линия ЦК констатира, че Селотдела е, особено на практика, подценил изграждането на селско-комитетското движение.

7. Като извод от това ще трябва:

а) Да се направи решителен завой към изграждане на селските комитети в по-широк мащаб и в ускорен темп. Трябва да се предприеме една масова кампания във връзка с данъците, екзекуциите и глада, във връзка със законопроекта по данъците на парламентарната група за разгаряне борбите чрез масови публични събрания, митинги, на които масово да се изграждат масови борчески селски комитети. Трябва да се постави този въпрос като ударен и основен за цялата работа на партията в село.

За тази цел обаче ще трябва да направим час по-скоро щото да се организационно оформи селското комитетско движение, да се създаде специален кадър и организационен апарат, на който да се опре самото движение, като организационно независимо. Тава обаче съвсем не означава, че партията ще бъде изместена. Главно партията изгражда и ръководи чрез своите фракции селските комитети. Но и самото движение, като такова, трябва да живее свой организационен живот. ЦК поставя на селските партийни групи като основна задача днес да ударят по въпроса за селските комитети.

б) За Цанков – да се предприеме веднага широка всекидневна разобличителна кампания, като се разкритикуват и разобличат лозунгите, които той издига в село, а и като се организира масово прогонване на неговите оратори и организатори в селата. Примера на Рила трябва да стане масово явление.

в) За левицата в БЗНС. Да се направи решителен завой за организационен обхват на недоволните земеделци вътре в дружбите. Това обаче трябва да стане така, че първо да не спъва потока към нашата партия и нашите класови организации, и второ да не подсилва, а отбива илюзията и стремлението към отделен ляв Земеделски съюз. За организационния обхват веднага да се пристъпи към изграждане помощния към централното ръководство на левицата апарат, на който може да се опре и който да провежда линията на централното ръководство на левицата. Да се изградят час по-скоро назначени околийски комитети от добри, здрави леви земеделци, на които да се възложи задачата да строят левичарски фракции. Да обмисли и прилага специален подход, начин на агитация и др. към земеделски дружбени маси, с които трябва да си служат левите земеделци.

г) *По професионалния съюз на селскостопанския пролетариат.* Днес, когато ударно се поставя въпросът за осъществяване хегемонията на пролетариата, без което е невъзможно завоюването на трудовото селячество като масов съюзник на пролетариата за пролетарската революция, въпросът за изнамиране и организиране борбите и професионалната организация на селските пролетарии и полупролетарии, придобива първостепенна изключителна важност. Селските партийни ядки, наред с масовото градене на селските комитети, трябва да разгърнат широка работа по изграждане на професионалните д[ружест]ва на селския пролетариат във всяко село и особено в едрите земеделски стопанства.

За да може обаче да бъдат изпълнени всички тези задачи, трябва да се разгърне една вътрешно партийна кампания в цялата партия – отгоре до долу, за усвояване на основните задачи в село и конкретните директиви, изработени от Селотдела. Основния недостатък на Селотдела е това, че той нищо не е направил по линията на партията, а всичко досега е вършил само по линията на Селотдела при масовите организации. За ликвидиране на този недостатък веднага да изпрати инструкция-директива до окръжните комитети по работата на сел[ските] отдели и въобще за работата на партията в село. Усилено и в ускорен темп да се изградят от централния орготдел окръжните селотдели.

ЦК на БКП

АМВР, об.д.6361А., л. 58–59. Полицейски препис. Машинопис.

№ 281

Писмо от Политсекретариата на ИККИ до ЦК на БКП относно решенията на XIII пленум на ИККИ и произтичащите от тях задачи за БКП

[втората половина на февруари 1934 г.]

Утвърдено на заседанието на Политсекретариата на ИККИ
от 21 януари 1934 г., протокол № 208
и на [заседанието] на Политическата комисия
от 15 февруари 1934 г., протокол № 357.

Дорогие товарищи!

В связи с популяризацией и конкретизацией решений XIII пленума[1] в условиях Болгарии, мы считаем необходимым обратить ваше внимание на ряд следующих проблем и задач.

1. Прежде всего нужно добиться четкого освоения каждым членом партии общей оценки момента, данной XIII пленумом и сводящейся к тому, что после конца капиталистической стабилизации мир вплотную подходит с новому туру революций и войн, что с усилением процессов фашизации буржуазных государств и подготовки войны идет процесс быстрых темпов назревания элементов революционного кризиса. Фашизм не может быть спасением капитализма, ибо углубление общего кризиса капитализма зашло так далеко, что совершается разрушение основ капиталистической системы. Наступление фашизма, путь которому был проложен социал-демократией (в Болгарии социал-демократией и Земледельческим союзом), дает нам повод не к тому, чтобы опускать руки и стать на капиталистические позиции, как нам рекомендуют оппортунистические элементы (Реммеле – Нойман в КПГ[2], Гутман, выгнанный из КПЧ и др.) и как нам рекомендовали элементы вроде Асена Бояджиева в Болгарии, а требует усиления борьбы пролетариата и трудящихся масс против буржуазной диктатуры и за советскую власть. Только эта линия соответствует условиям на пороге нового тура революций и войн. Только она отвечает обстановке, в которой действует теперь БКП.

2. Применяя эту общую оценку к положению в Болгарии, нужно учесть следующие особенности и новые моменты. После безуспешных попыток расширить социальный базис фашистской диктатуры путем включения ЗС в правительственный блок, болгарская буржуазия в настоящее время стремиться осуществить новый маневр – „обновление“ фашистского движения на более широком массовом базисе путем укрепления прежде всего партии Цанкова. Этот маневр буржуазии представляет огромную опасность, которую должна серьезно учесть КПБ[олгарии], что означает – разоблачение этого маневра через легальную и нелегальную печать, разоблачение лжеоппозиционности партии Цанкова, ее социальной демагогии, ее политической сущности. Больше, чем до сих пор, мобилизовать массы против партии Цанкова, как ближайшего резерва болгарского фашизма, не ослабляя борьбы против ЗС, в частности против „пладненцев“ и „Народного блока“.

Перед лицом растущих темпов революционного подъема (рост и укрепление партии, Рабочей партии, рост стачечного движения под руководством партии, крупные избирательные успехи партии, увеличение очагов революционного брожения в армии), перед лицам все суживающегося социального базиса диктатуры болгарской буржуазии (процессы распада и разложения ЗС, в особенности в результате банкротства его программы „выхода из аграрного кризиса", все большее падение влияния социал-демократии, раскол и разложение фашистско-националистической ВМРО) – фашистское правительство Болгарии перешло в наступление на революционные организации с целью дезорганизации их рядов и физического истребления руководящего актива этих организаций. Это наступление фашизма конкретно выразилось: в роспуске парламентской фракции Рабочей партии; в аннулировании мандатов в Софийский муниципалитет; в роспуске в ряде городов и деревнях муниципалитетов и общин, где Рабочая партия имела большинство мандатов; в разнузданном терроре через банды Михайлова; в массовых облавах и арестах.

БКП с честью выдержала эти наступления и натиск фашизма, БКП отражала удары фашизма путем еще большего сплочения рабочих и трудящихся масс вокруг партии и против фашизма (массовые демонстрации, политические забастовки против мероприятий правительства).

В настоящее время правительство Мушанова–Гичева подготовляет новое наступление против КП и всех революционных организаций, новую волну террора, подготовляется к осуществлению плана роспуска Рабочей партии и ее запрещения, роспуска и запрещения всех легальных революционных организаций и их печати. Болгарский фашизм, подстегиваемый все обостряющимися внутренними и внешними противоречиями, лихорадочно готовит гражданскую войну против рабочих, крестьян и трудящехся. Классовые бои в Болгарии теперь находятся на таком уровне, когда революционный кризис может наступить внезапно и быстро.

В этих условиях решения и тезисы XIII пленума являются особо актуальными для КПБ, которая должна на основе этих решений мобилизовать и организовать широкие массы рабочего класса, крестьянской бедноты и трудящихся города под лозунгом ***за советскую власть, за рабоче-крестьянское правительство, за диктатуру пролетариата.*** КПБ должна идею советской власти сделать самой популярной идеей в наиболее широких массах и для этого она должна конкретно разработать вопрос – что даст советская власть рабочим, крестьянам, угнетенным национальностям, всем трудящимся.

3. В кампании XIII пленума вопросы германского фашизма и фашизма вообще должны занимать центральное место. Правильная постановка этих вопросов в духе решений XIII пленума, вся разъяснительная, агитационная работа партии по этой линии должна быть проведена под углом усиления массовой революционной борьбы против фашизма в Болгарии. Каждый член партии и сочувствующий должен иметь ясное и четкое понятие о том, что нынешняя волна фашизма надвигается в связи с неслыханным углублением общего кризиса капитализма в момент, когда мир идет от конца капиталистической стабилизации к революционному кризису. Теория вождей II Интернационала о том, что новая волна фашизма открывает контрреволюционную эру, что фашизм вносит социально-классовую перемену в буржуазный государственный строй, что он является властью мелкой буржуазии или люмпенпролетариата против крупного капитала – являются новой формой извращения марксизма, новыми подвигами в деле пре-

дательства интересов пролетариата и революции. Отражением этих социал-демократических теорий является концепция Реммеле–Ноймана в КПГ. Также неверной является и точка зрения о неизбежности установления открытой фашистской диктатуры. Она неверна потому, что в Германии Гитлера сегодня не было бы у власти, если бы социал-демократические рабочие в своем большинстве порвали бы с социал-демократической партией и вместе с коммунистическими рабочими под знаменем КПГ заключили бы единый фронт, преградили бы путь национал-социалистической волне.

Тактика КПГ и ее ЦК во главе с ее вождем, тов. Тельманом, нашедшая блестящую защиту и освещение в речах т. Георги Димитрова на Лейпцигском процессе, была и остается единственно правильной. Отвергая пессимистическое ликвидаторство Гутмана, Реммеле–Неймана, компартии могут оказать благотворную поддержку КПГ и подчеркнуть практические уроки из ее героической борьбы против фашизма.

4. Задачи борьбы против новой империалистической войны и контрреволюционной войны против СССР ясно и четко даны в тезисах XIII пленума. Со своей стороны мы считаем необходимым обратить ваше внимание еще на следующее. В легальной и нелегальной печати партии, а также в повседневной агитационной и пропагандистской работе партийных организаций недостаточно ставятся вопросы о конкретных противоречиях балканских государств, а также вопросы о противоречиях интересов на Балканах крупных империалистических государств, в частности Италии, Франции, Англии, Германии. Все эти противоречия особенно обострились с приходом Гитлера к власти. Активизация болгарской буржуазии на международной арене за последний период является непосредственным результатом этого обострения. Болгарские империалисты пытаются извлечь максимальную пользу из своей политики колебаний между Малой Антантой и ориентацией на Италию и Германию. Максимальное обострение всех этих противоречий превращает Балканы в один из очагов новой империалистической войны.

Осуществляя решения XIII пленума о борьбе против войны, КПБ должна учесть все эти особенности Балкан и Болгарии, делая их исходным пунктом в своей повседневной массовой работе.

В борьбе против лихорадочно подготовляемой империалистическими странами контрреволюционной войны против СССР, КПБ должна концентрировать внимание широких масс на особом положении Болгарии. В настоящее время наибольшая опасность СССР грозит со стороны японских империалистов, которые, все время пользуясь поддержкой Англии, после прихода Гитлера к власти, нашли в его лице не менее ревностного, чем японские фашисты, вдохновителя контрреволюционной войны против СССР. Близость болгарского фашистского правительства и фашистской Германии, общность программы обоих фашистских правительств в отношении пересмотра Версальских договоров, упорство и неуклонность болгарского правительства в деле отказа от установления дипломатических отношений с СССР – все это выдвигает Болгарию в шеренгу империалистических государств, лихорадочно подготовляющих войну против СССР, все это превращает нынешнюю Болгарию в орудие в руках гитлеровской Германии.

5. XIII пленум в своих тезисах особо подчеркнул решающее значение массовой работы коммунистических партий на нынешнем этапе. Эта часть тезисов должна быть углубленно проработана КПБ применительно к конкретным усло-

виям Болгарии. В этой связи мы считаем необходимым выделить следующие задачи КПБ:

1) Не приостанавливать антифашистской кампании в связи с Лейпцигским процессом, развертывать ее дальше, как еще более массовую, до освобождения и спасения т.т. Димитрова, Попова, Танева и Торглера, переводя ее в не менее мощную кампанию за освобождение т. Тельмана и всех революционных политзаключенных в Болгарии и других странах, в частности Румынии.

2) Всколыхнуть всю партию сверху донизу на решительный, массовый отпор шовинистическо-националистической агитации фашистской диктатуры, особенно в лице Цанкова и его „национального и социального движения“, Земледельческих союзов всех мастей, социал-демократии с ее правыми и „левыми“ течениями, военных и гражданских фашистских организаций, стремящихся вовлечь в шовинистический поток молодежь и женщин.

3) Усиливается идеологическое и политическое разоблачение фашизма в связи с его политикой внедрения среди рабочих, крестьян и национально-порабощенных, особенно среди молодежи, на фабриках, в деревнях и школах, физкультурных организациях („ученические легионы“), партия не должна упускать момента и должна вести с самого начала широкую массовую кампанию ***против попыток укрепления фашистских профсоюзов,*** мобилизуя в этой борьбе все свои силы, все профсоюзные, комсомольские и другие массовые организации, используя для этой цели все имеющиеся легальные и полулегальные возможности массовой борьбы. ***Исключительное внимание партия и революционные профсоюзы должны уделять цанковским национальным рабочим профсоюзам. Против недооценки этой опасности в рядах самой партии и революционных профсоюзов надо вести беспощадную борьбу.*** Надо найти формы и методы повседневной борьбы против проникновения фашизма в рабочую среду, на предприятия, как в смысле отклонения рабочих от вступления в цанковские профсоюзы, так и в смысле работы внутри цанковских профсоюзных групп, вплоть до посылки для этой цели коммунистов и надежных профсоюзных работников в эти группы. И эти два метода работы в Болгарии нужно сочетать.

ЦК КПБ должна тщательным образом обсудить этот вопрос, при чем он не должен забывать, что борьбу против фашистских и социал-фашистских профсоюзов никоим образом нельзя отделять от главной задачи партии в профсоюзной области – постоянного укрепления и еще более усиленной массовой работы революционных профсоюзов и революционной профоппозиции. Несмотря на рост числа членов революционных профсоюзов с 3-х до 10–11 тыс., этот рост является недостаточным в условиях, когда большинство болгарското пролетариата сплоченно идет за БКП. Она является недостаточной тем более, что Рабочая партия и Рабочий союз молодежи за это время возросли с 5–6 тыс. до нескольких десятков тысяч членов (вместо 55 тыс.). Поэтому лозунг ***не десять, а десятки тысяч*** членов революционных профсоюзов должен стать боевой задачей для каждой партийной, профсоюзной и комсомольской организации.

4) Нужно давать отпор любому успокоению по отношению к борьбе против социал-демократии под предлогом, что она является незначительной партией, что нередко встречается в партийных, комсомольских, профсоюзных и других революционных массовых организациях. Борьба против фашизма неотделима от борьбы против социал-фашизма, так как только социал-фашистские и реформистские профсоюзные вожди расчищают дорогу фашизму среди транспортных ра-

бочих и государственных служащих Болгарии. Задача завоевания всей массы железнодорожников, телеграфно-почтовых работников, водников, учителей и служащих, и вовлечение в массовые бои против капиталистов и государства – является задачей борьбы против социал-демократии и реформистской продажной профбюрократии БЖС, ТПС, БУС и т.д., за отвоевание рабочих и служащих в этих организациях на сторону революционной профоппозиции и БКП.

5) В основу работы партии в деревне необходимо положить не общеполитическую агитацию – как это в значительной мере делается еще поныне – а борьбу за насущные интересы с[ельско]–х[озяйственных] рабочих, деревенской бедноты и разоряемого середнячества и на этой основе отвоевывать у земледельцев всех толков идущие еще за ними крестьянские массы. Защищая при помощи профсоюза с.–х. рабочих их интересы, развертывая и возглавляя путем организации единого фронта снизу массовую борьбу за освобождение трудящихся крестьян от налогов, за аннулирование долгов ростовщикам, частным и гос. банкам, против экзекуций, за бойкот временной трудовой повинности и т.д., создавая для непосредственного руководства этой борьбой крестьянские комитеты, партия сможет расширить и закрепить свое влияние в деревне, обеспечить пролетариату действенного союзника в надвигающихся решающих боях. Только таким путем, порвав окончательно со всеми иллюзиями о создании какого-то левого Земледельческого союза, партийные ячейки в деревне смогут использовать оппозиционное движение дружбашких масс против их вождей и министров. Только при этом условии – выдвижения насущных требований бедняцко-середняцких масс – наши организации смогут использовать, подхватить, поддержать частичные требования, выдвигаемые многими сельскими дружбами и зачастую направленные прямо против ЗС, его вождей и министров. Только при этом условии партия сможет вести успешную борьбу за деревенские массы с ЗС всех мастей – от Гичева и Захариева до Маркова и К. Тодорова, прокладывающими дорогу фашизму, с социал-фашизмом, которому (как показали последние частичные выборы) удалось даже вытеснить нас в целом ряде деревень. Всемерное усиление работы партии в деревне на основе правильной линии требует решительного повышения самодеятельности и инициативы деревенских ячеек и районных и окружных комитетов партии.

6) Нужно усилить массовую кампанию против наступления фашизма на революционных солдат. Выдвижение частичных требований солдат и трудовиков и решительная защита жертв фашистского террора, приговоренных к смерти и заключению – в настоящий момент является важным средством для сохранения и укрепления связей с солдатской массой в деле восстановления и укрепления комячеек в казармах и трудовых лагерях.

7) Перспектива надвигающейся непосредственной борьбы за власть требует уже теперь от партии обрисовать перед широчайшими массами как рабочих, так и их союзников в понятной осязательной форме программу будущей Советской рабоче-крестьянской власти в Болгарии. Эту конкретную программу необходимо противопоставлять как настоящему все ухудщающемуся положению масс, так и лживым „программам“ капиталистического выхода из кризиса, которые выдвигаются правительством, фашистами, земледельцами, социал-фашистами.

* * *

В настоящем письме мы затрагиваем лишь несколько вопросов, не касаясь многих других, в частности, партийно-организационных. С получение резолюций последнего пленума мы вернемся к этим вопросам.

РГАСПИ, 495, оп. 20, д. 169, л. 286–291. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[1] XIII пленум на ИККИ се провежда през ноември – декември 1933 г. и разглежда въпросите за мобилизиране на масите за борба против фашизма, империализма и войната. Пленумът прави извода, че със своята борба пролетариатът може „да задържи, да отложи войната". Пред комунистическите партии е поставена задача „да се мобилизират най-широките маси против войната, преди още да започне войната, и с това да се ускори гибелта на капитализма". *(XIII пленум на ИККИ. Стенографический отчет. М. 1934, с. 13, 592.).*

[2] Групата на Нойман – Ремеле смята, че икономическата криза неизбежно ще доведе до революция и поради това не отдава нужното значение на борбата за частичните искания; подценява опасността от фашизма и смята, че идването на хитлеристите на власт само ще приближи, ще ускори пролетарската революция в Германия. Пленумът на ЦК на ГКП през февруари 1932 г. подлага на критика техните възгледи, а през април и май 1932 г. Политическата комисия на ИККИ разглежда дейността на групата и я определя като фракционна и сектантска.

№ 282

Директиви за Балканския сектор на Международната ленинска школа за провеждането на политико-тактическа игра на тема: „Организация на проявите за 1 май 1934 г."[1]

3 април 1934 г.

I. **Задание:** подготовить и провести 1-о майские выступления на территории столицы и одного из провинциальных центров данной страны.

2. Все студенты данного сектора конституируются как руководящий актив данной партии, а именно:

а) Политбюро ЦК (примерно 3 человека);

б) Бюро Об[ластного] ком[итет]а столичной организации;

в) райкомы;

г) секретари нескольких ячеек (разного типа);

д) секретари профсоюзов;

е) редактора;

ж) инструктора ЦК и Об[ластного] ком[итет]а;

з) руководители техники;

и) руководители самообороны;

к) руководители ЦК К[оммунистического] С[оюза] М[олодежи] и других КСМ комитетов;

л) женработники и т.д.

Аналогичные работники для одной из провинциальных организаций с большой деревенской периферией.

3. Участники игры составляют:

I. Соответствующие документы:

а) обращение ЦК о характере выступлений, лозунги, забастовки, демонстрации;

б) соответствующие циркуляры;

в) воззвание ЦК к 1-ому Мая, статьи в центральной печати, в особенности 1-майской;

г) листовки;

д) тексты речей на разных собраниях до 1 Мая и в день 1 Мая и т.д.

II. Детальные (календарные) планы подготовительной кампании к 1 Мая, распоряжения относительно его выполнения и т.д.

III. План выступления в день 1 Мая с утра до вечера с учетом операций неприятеля.

IV. Для каждой страны назначается тройка арбитров, имеющих общее наблюдение над развитием операций, вводящих на ходу операции осложняющие моменты и т.д. и формулирующих после окончания операций и общую оценку.

Замечание: Предполагаемая политическо-тактическая игра представляет, по сравнению с военной игрой, трудности вытекающие из гораздо большей сложности подлежащих разрешению вопросов. Поэтому при проведении игры необходимо будет систематически упрощать вопросы.

РГАСПИ, ф. 495, оп.18, д. 992, л. 6–7. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] В горния ляв ъгъл на първата страница на документа на ръка е написано: *„Болгарский сектор МЛШ"*.

№ 283

Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ПБ на ЦК на БКП с указания за дейността на партията след Деветнайсетомайския преврат от 1934 г.

[Москва], 21 май 1934 г.

Строго поверително

Хаман[1]

Приготовь курьера, сообщи нам, что он уже готов и передай немедленно в ПБ следующее:

Издать нелегальные листовки и газеты для разъяснения массам сущности военно-фашистской диктатуры и указать им выход из создавшегося положения – пролетарская революция для свержения диктатуры и установления рабоче-крестьянского советского правительства. Брать инициативу массовых выступлений, стачек, демонстраций в городах и деревнях, увязывая их с подготовкой и объявлением массовой общей политической забастовки, особое внимание [обратить] на транспорт, железнодорожников, на поддержку крестьян, всемерно разоблачая обанкротившихся земледельческих вождей, на агитацию среди солдат. Вовлекать в движение ремесленников, национал-угнетенных, женщин, молодежь, народную интеллигенцию, направляя каждое оппозиционное движение народных масс против диктатуры в революционное русло. Провести немедленно перегруппировку партийных кадров, обеспечить связь, технику. Немедленно приступить к изданию нелегальной литературы, участить выход нелегальной газеты центральной и на местах, не упуская ни малейшей возможности для легальной печати и др. легальных проявлений. Принять все меры для обеспечения непрерывности работ руководства, в особенности ПБ. Дать нам быструю информацию о положении в партии после переворота и занятую ЦК позицию.

Загран. бюро

ЦДА, ф.3, оп. 4, а.е. 413, л.129. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Неустановен псевдоним.

№ 284

Писмо на Г. Димитров до Й. Сталин с предложение за план на доклада му пред VII конгрес на Коминтерна

1 юли 1934 г.

Драги др. Сталин!

От приложената чернова схема ще видите как аз си представям характера на доклада по точка втора от дневния ред на конгреса[1]. Освен това иска ми се в предстоящия разговор с Вас да поставя следните въпроси:

I. За социалдемокрацията.

1) Правилно ли е безразборното квалифициране на социалдемокрацията като социалфашизъм. С такава формулировка ние често си преграждахме пътя към социалдемократическите работници[2].

2) Правилно ли е да смятаме социалдемокрацията навсякъде и при всякакви условия за главна социална опора на буржоазията.

3) Правилно ли е да смятаме всички леви социалдемократически групировки при всякакви условия за главна опасност.

4) Правилно ли е безразборното третиране на всички ръководни кадри на социалдемократическите партии и на реформистките професионални съюзи като съзнателни предатели на работническата класа[3]. Та нали може да се очаква, че заедно със социалдемократическите работници в процеса на борбата ще тръгнат по революционен път и немалко от сегашните отговорни дейци на социалдемократическите партии и на реформистките професионални съюзи; в наш интерес е да улесним всячески[4] това преминаване и по такъв начин да ускорим преминаването на социалдемократическите работници на наша страна.

5) Не е ли време да отхвърлим безполезните приказки за възможността от завоюване на реформистките профсъюзи, а вместо това да поставим ясно пред техните членове задачата за превръщане на тези профсъюзи в оръдие на класовата борба на пролетариата [5].

6) Въпросът за обединяването на революционните и реформистките профсъюзи без поставяне като предварително условие признаване хегемонията на комунистическата партия [6].

II. За единния фронт.

1) Необходимостта във връзка с променилата се обстановка да променим и нашата тактика на единния фронт. Вместо да прилагаме тази тактика само като маневра за разобличаване на социалдемокрацията без сериозни опити за създаване на действително единство на работниците в борбата, ние трябва да я превърнем в действен фактор за разгръщане на масовата борба против настъплението на фашизма [7].

2) Необходимо е да отхвърлим формулировката, че единният фронт може да се изгражда само отдолу, и да престанем да гледаме на всяко отнасяне едновременно и към ръководството на социалдемократическата партия като на опортюнизъм [8].

3) Необходимостта от разгръщане на борческа инициатива на масите, без дребнаво опекунство от страна на комунистическата партия към органите на единния фронт; да не се декламира за хегемония на комунистическата партия, а на дело да се осъществи това ръководство от страна на комунистическата партия [9].

4) Необходимостта от коренна промяна на нашия подход към социалдемократическите и безпартийните работници в цялата ни масова работа, агитацията и пропагандата. Необходимо е да не се ограничаваме с общи твърдения за предателство на социалдемокрацията, а конкретно, търпеливо, аргументирано да поясняваме на работниците към какво води и до какво вече е довела социалдемократическата политика на сътрудничество с буржоазията[10]. Да не стоварваме всичко върху социалдемократическите водачи, а да изтъкваме и отговорността на самите работници социалдемократи, да накараме тези работници да помислят за собствената си отговорност и да търсят верния път на борба и т.н.[11]

III. За ръководството на Коминтерна.

Необходимо е да променим методите на работа и на ръководство на Коминтерна, като вземем под внимание, че от Москва е невъзможно да се ръководят оперативно по всички въпроси всичките 65 секции на Коминтерна, намиращи се в най-разнообразни условия (партии в метрополии и в колонии, партии във високо развити индустриални страни и в предимно селски страни, легални партии и нелегални и т.н.).

Необходимо е да съсредоточим вниманието върху общото политическо ръководство на комунистическото движение, върху помощта, която трябва да се оказва на комунистическите партии по основните политически и тактически въпроси, върху създаването на здраво болшевишко ръководство на комунистическите партии по места и подсилването на комунистическите партии с кадри за сметка на съкращаването на тежкия бюрократичен апарат на ИККИ.

Необходимо е по-голямо разгръщане на болшевишката самокритика, поради страха от която понякога остават неразяснени големи политически проблеми (въпросът за сегашния етап на кризата и така наречената военноинфлационна конюктура, преценката и поуките от събитията в Австрия[12] и т.н.).

Изменението на методите на ръководство и работа на Коминтерна не може да бъде осъществено без частично опресняване на коминтерновските кадри.

Особено е необходима тясна връзка на ръководството на Коминтерна с Политбюро на ВКП (б).

С другарски поздрав *Г. Димитров*

Тъй като на 4 юли ме изпращат на лечение за един месец в Закавказие, много Ви моля нашият разговор да се състои преди моето заминаване, т.е. не покъсно от 4 юли, през деня [13].

ЦДА, ф. 146 Б, оп. 2, а.е. 1765, л. 1–3. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Същият документ Г. Димитров представя и в комисията за подготовката на VII конгрес на Коминтерна *(Вж ЦДА, ф. 146 Б, оп. 2, а.е. 808, л. 1–3).*

[2] Ръкописни бележка на Сталин по т.1: „Относно ръководството – да, но не и „безразборното“. В Персия, разбира се, не. В основните капиталистически страни – да.

[3] Ръкописна бележка на Сталин по т. 4: „Обективно – да, съзнателно – някои от тях“. „Не малко“ – не, някои от тях – да“.

[4] *русизъм* – с всички възможни средства.

[5] Ръкописна бележка на Сталин по т. 5: „Време е“.

[6] Ръкописна бележка на Сталин по т. 6: „Условията са нужни“.

[7] Ръкописна бележка на Сталин: „ Против кого точно?“ „Длъжни сме“.

[8] Ръкописна бележка на Сталин: „Все пак единен фронт отдолу е основен“.

[9] Ръкописна бележката на Сталин: „Разбира се, но против кого е насочена тази теза?“

[10] Ръкописна бележка на Сталин: „Така е“.

[11] Ръкописна бележката на Сталин: „Да!“

[12] Има се предвид нацисткия преврат в Австрия през юли 1934 г.

[13] Последното изречение е дописано на ръка. Срещата на Г. Димитров със Сталин се провежда на 4 юли. В дневника си той записа: „При Сталин. Задълбочен разговор!“ *(Вж Георги Димитров. Дневник. С., 1997, с. 108).*

№ 285

Писмо от секретар на ЦК на БКП Иван Павлов (Енчо) до Балканския лендерсекретариат с решението на комфракцията на ЦК на ВМРО(об.) срещу Георги Караджов (Янко), незачитащ решенията на БКП по националния въпрос

№ 26 *7 юли 1934 г.*

За БЛС

Другари, изпращаме Ви настоящето решение на [ком]фракцията на ЦК на ВМРО(об.), утвърдено от ПБ[1]. Фактите, изложени в решението на фракцията, съответстват на действителността. ПБ мисли[2] БЛС да се занимае с настоящия въпрос и съобщи своето решение на ПБ.

За ПБ Енчо

Решението на комфракцията при Централното ръководство на ВМРО (об) у нас по въпроса за Янко[3].

1. Др. Янко (Рилски) като ръководител на комфракцията в Централното ръководство на ВМРО (об.) у нас не се вслушвал в указанията и не зачитал решенията на ЦК [на] БКП по задачите на комунистите в македон[ското] нац[ионално]рев[олюционно] движение;

2. Той не е считал за нужно да дава отчет пред ЦК на БКП за решенията и цялата дейност на ВМРО (об.) у нас, смятайки че това не влиза в работата на БКП, а интересува само ЗБ (ЦК) на ВМРО(об.). Др. Янко не е разбирал ролята и задачите на БКП в националнореволюционното движение, свеждайки тази роля до чисто техническа – даване квартири, документи, препращане на хора по решение на фракцията и пр.

3. Въпреки съществуването на пълна бъркотия и неправилни разбирания по принципни въпроси, лозунги и оргстроителството на ВМРО (об), Янко нищо не направи след неговото искане[4] ръководството на организацията да избистри тези въпроси, а напротив – на даваните конкретни указания от страна на ЦК на партията на практика се противопостовяше със своите разбирания (за „отсъствието в Петричко двоен икономически и национален гнет“, защото „не съществува македонска нация, а македонски народ“ и „в Петричко няма македонци, а само македонски българи“, за непригодността на лозунгите „Право на самоопределение........*“ като лозунги за национално-революционното движение“ и др.). Счита [ги] за правилни, безпогрешни и компетентни, а становището на партията по тези въпроси – за неправилни, неавторитетни.

4. Др. Янко разви теорията за „ваши“ и „наши“ лозунги. Лозунгът за правото на самоопределение ...* е пригоден само за партията („ваши лозунги“) и непригоден за нас, т.е. за ВМРО (об.), която трябва да има (78), (79)[5] лозунги.

5. Своите неправилни разбирания и несъгласия с партията по принципиални въпроси др. Янко прокара в изработена от него резолюция без знанието на партията, резолюция на проведената под негово ръководство конференция на

обединената. При това той не е спрял и пред клеветите срещу партийното ръководство в „неразбиране на своята работа", в „налагане на македонското националнореволюционно движение лозунги за право на самоопределение ...* и разбиране за наличието на икономически национален гнет в Петричко, в подценяване на националния въпрос", очевидно защото ЦК на партията не е могъл да му даде нужните квартири и защото не е решавал препращане на хора на обединената само на основание решенията на фракцията, без въпроса да бъде поставен в ЦК и без да се постави [от самия] ЦК.

6. Развивайки своите погрешни разбирания по националния въпрос, в противовес на становището на партията по тези въпроси, др. Янко е подхранвал и давал да виреят в ръководството на обединената погрешни и насочени срещу партията разбирания на Страхил[6], чужд на македонското прогресивно движение (обединена), в последствие оформил се като провокатор и открит предател спрямо македонското националнореволюционно движение. По отношение неправилните разбирания и дейност на Страхил у др. Янко е отсътствувала всякаква критика и бдителност.

7. Др. Янко, бидейки тук още, се е опитвал да обвини партийното ръководство в „командване". Единственият му „аргумент" за това е бил ... от ...* на 1932 г. за предложението от др. Юрдан[7] да бъде отпечатана една негова статия в македонския студентски лист и редактор на който тогава беше днешния открит предател Страхил, който още тогава е бил известен като противник на становището на партията по националния въпрос. Обвинението в командване е било издигнато от Страхил, враг на единния фронт на нац[ионално] и соц[иално] потиснатите и на партията, и това обвинение е било подето от тогава и поддържано и днес от др. Янко, за да клевети ръководството на партията.

8. Комфракцията при Централното ръководство на обединената у нас найенергично отхвърля всякакво обвинение спрямо ЦК на партията и отделните негови членове в някакво „командване", „налагане" и пр. Не „командване", а огромна помощ оказа партията за разясняване на всички принципиални политически и грешни въпроси и лозунги. С конкретната помощ на партията и нейното ръководство организацията направи значителни крачки напред по всички линии на своята дейност – заставане на ясни позиции по принципиалните въпроси и лозунги, което даде възможност за повдигане политическото и общо ниво на организацията и нейното прочистване от чуждите елементи, и специално прочистване на ЦК от елементи – провокатора Страхил.

9. Комфракцията при Централното ръководство на ВМРО(об) на основание всичко това счита за несъвместимо заеманата от др. Янко ръководна работа във ВМРО (об) и поставя въпроса за искане от него решителна самокритика на неправилните си разбирания и грешки.

ЦДА, ф. 3Б, оп. 4, а.е. 413, л. 174. Дешифриран оригинал. Машинопис.

---

* Така е в текста на документа.

[1] В периода след 19 май 1934 г. националният нихилизъм на БКП се засилва. По отношение на македонския въпрос той се проявява в безпрекословното налагане на тезата за съществуване на „македонска нация". Част от членската маса и от ръководството на Областния комитет на ВМРО (об.) в София отказват да приемат както тази теза, така и

твърдението, че македонците в България са „национално“ поробени. Сред тях е и ръководителят на комфракцията в Областния комитет на ВМРО (об.) в София Георги Караджов – член на БКП, участник в Септемврийското въстание (1923), близък сподвижник на Вл. Поптомов, активен сътрудник на ЦК на ВМРО (об.) и БРЦ. Като такъв той е изпратен в България през август 1932 г. и поставен начело на комфракцията в ЦК на ВМРО (об.) в България.

[2] В текста на документа думата „мисли“ е зачертана и заменена с „или“.

[3] В документа псевдонимите „Янко“ и „Рилски“ са дадени като псевдоними на Георги Караджов. Но по това време псевдонимът „Янко“ използва и Ст. Караджов – член на Областния комитет на ВМРО (об.) в България.

[4] Т.е. на ЦК на БКП

[5] Шифрован текст.

[6] Псевдоним на Б. Михов. Той , заедно с В.Хаджикимов, през втората половина на 1933 г. излизат от ЦК на ВМРО (об.). Двамата изказват несъгласие с линията на фактическо припокриване на дейността на ВМРО (об.) с тая на БКП, с превръщането на ВМРО (об.) в класова организация. Те изказват резерви по отношение на тезата, че Петричко е национално „поробен“ от България македонски края.

[7] Неустановен псевдоним. Вероятно е на В. Хаджикимов.

№ 286

Резолюция на Политсекретариата на ИККИ относно преврата от 19 май 1934 г. в България и грешките на БКП[1]

4 септември 1934 г.

Във връзка със събитията на 19 май – военно-фашисткият преврат на Кимон Георгиев в България – в работата на БКП и на нейното ръководство се проявиха много сериозни недостатъци. В страната, в която КП успя при легални акции в последните години (парламентарни избори, общински избори) да събере под своето ръководство болшинството на работническата класа и значителни маси на селячеството, в която задачата на партията бе да ръководи тия маси болшевишки, за да може да ги поведе на решителни борби, когато икономическата криза е особено дълбока и възмущението на всички слоеве на трудещите се расте – военно-фашисткият преврат бе извършен, без да срещне масово движение на съпротивление. Не само в деня на преврата, но и след преврата в страната нямаше – без да се гледа на отделните по-малки, немасови опити – широко, мобилизирано и ръководено от партията масово движение, нямаше масови демонстрации, нямаше стачки, нямаше други форми на масова борба и масови протести. Без да се сблъска в съпротивлението на ръководените от партията маси, класовият противник в България успя да извърши един преврат, който означава голям удар над работническото движение, временно засилване на българската буржоазия, тикната към държавен преврат от нейните растящи слабости.

Този факт не може да бъде обяснен нито с терора, нито само с това, че партията е била изненадана от събитията. Пасивността в тоя важен момент бе резултат на недостатъците, които се показаха в работата на партията още дълго време преди последния преврат, а също така на редица тактически и политически грешки, вината за които лежи в партийното ръководство.

I. Грешките от преди държавния преврат

Главните грешки на партийното ръководство *от преди* държавния преврат бяха следните:

Партийното ръководство, въпреки че Коминтернът му бе обръщал на това внимание, *подценяваше силите и маневрената способност на фашизма,* то не можа да схване прегрупирването в лагера на буржоазията и новите планове на фашизма за настъпление против работническата класа и всичките трудещи се и не ги изобличи пред масите.

1. За да спечели влияние върху трудещите се селяни, партията трябваше да води остра борба против Земеделския съюз. Тая борба бе толкова по-необходима, че водителите на Земеделския съюз участвуваха във всичките фашистки безчинства на правителството на „Народния“ блок. Но тук ЦК на партията направи тая грешка, че той подцени силите на фашизма около [Ал.] Цанков, [К.] Георгиев и др., считаше за невъзможна една диктатура без Земеделския съюз, продължаваше да поддържа установката, че „главният стратегически удар трябва да бъде насочен против Земеделския съюз“, че „Земеделският съюз е главната опасност“ и тогава, когато положението се бе изменило и следователно тая тактика и лозунги бяха станали едностранчиви.

2. Действително ЦК на БКП често обръщаше вниманието на масите върху процесите на разложение във фашисткия лагер, обаче той не съглеждаше процеса на събирането и концентрацията на свързаните с Цанков и Кимон Георгиев фашистки сили. Едно такова едностранчиво и схематично схващане на процесите, които се извършваха във фашисткия лагер, доведе до едно изоставане зад събитията и даде възможност на фашизма да нанесе „внезапно“ удар над партията и работническата класа.

3. Действително, ЦК на БКП указваше правилно отслабването на позициите на фашизма под ударите на индустриалната и аграрната криза, обаче той и тук изхождаше от погрешната установка, че задълбочаването на кризата вече водело страната към „икономическа катастрофа“. Това упорито повтаряно от ЦК положение означаваше в своята основа подхлъзване на опортюнистическата установка за автоматическия крах на капитализма.

4. Партията съвършено недостатъчно подготвяше масите за провеждане на масова политическа стачка и на обща стачка. Това оръжие можеше да изиграе извънредно голяма роля в дните на преврата и ще играе такава роля в по-нататъшното развитие на революционните класови борби в България. Последствието от неговата съвършено недостатъчна подготовка бе това, че лозунгът за обща стачка, издигнат непосредствено след държавния преврат само чисто механически, остана да виси във въздуха като празен жест без отзвук сред масите и че икономическите стачки в Пловдив и Хасково, обявени по-рано и още продължаващи тогава, не само не бяха превърнати в политически стачки, но бяха прекратени. Също така и схематичната директива за обща стачка, издадена месец след преврата, бе продължение на онова несериозно отношение към въпроса за политическата стачка и за общата стачка, което господствуваше в партията още преди преврата.

Наред с тия политически и тактически грешки съществуваха още редица сериозни недъзи в *организационната и масовата работа на партията*. Партията не си създаде твърди опорни пунктове в големите решаващи предприятия. Работата в синдикатите беше подценявана. Масовата работа бе повърхностна, главно теснопропагандистка. Организираното проявление рядко изхождаше из непосредствените ежедневни интереси на трудещите се и то ставаше главно във връзка с определени календарни кампании. Инициативата на долните организации за прокарването на действително масови общи и местни кампании не бе развивана. Изработваха се общи планове без оглед на конкретните условия. Понякога се поставяха лозунги, които не съответствуват на положението (завладяване на фабриките в позива на 1 май). В предприятията не се провеждаше истинска масова подготовка на кампаниите, която да изхожда от конкретните нужди и жалби на работниците, и затова тия кампании не можеха да въвлекат широките маси. Политиката на ЦК в областта на кадрите бе твърде тясна.

Недъзите и грешките в работата на партията дадоха своите първи последствия още през миналата година. Българският фашизъм не остана бездеен пред лицето на растящото революционно движение и успехите, които партията печелеше до 1932 г. Още в началото на 1933 г. фашисткото правителство на „Народния“ блок премина към силно настъпление против работническата класа и партията: то изгони парламентарната фракция, анулира избора на работническото болшинство в общината в София, разтури много общински съвети в провинцията, в които партията бе спечелила решаващи позиции, и организира пладнешки убийства на партийни функционери. Още в тия случаи партията не съумя да организира сериозни мерки за съпротивление против фашизма.

II. Отсъствие на масово съпротивление през време на държавния преврат.

Тия грешки, допуснати от партийното ръководство още дълго време преди държавния преврат, доведоха до *главната грешка*, която бе извършена в непосредствена връзка с държавния преврат на 19 май и която се *състоеше в това, че партията не се показа на нужната висота като организатор и вожд на масовото съпротивление и на масовия протест.* Ние не твърдим, че в България на 19 май положението бе съзряло за въоръжено въстание. Но фактически държавният преврат на 19 май, а също така и последвалите го удари, които правителството на държавния преврат от 19 май нанесе на работниците и трудещите се селяни – налагането на назначавани от правителството кметове в селата, разтурянето на Работническата партия, синдикатите на всички други легални работнически организации, ликвидирането на цялата легална революционна преса и т.н. – не получиха отговор чрез едно сериозно масово движение, ръководено от партията.

ЦК както се вижда от резолюцията, приета непосредствено след държавния преврат, въобще не почувствува тежката грешка, извършена чрез пасивността, той отвлече вниманието на партийните членове от нея чрез твърдението, че след преврата ние се намираме в революционна криза, чрез възхваляването на прежните успехи и на голямата сила на партията.

III. Други грешки, извършени от партийното ръководство през време на държавния преврат и след него

При опита да даде оценка на положението след държавния преврат ЦК издигна съвършено погрешно положение, че от момента на държавния преврат страната била влязла в период на революционна криза[2]. Тая теза, която се повтаря в редица документи на ЦК, можеше само да дезориентира партията и широките маси. При даденото конкретно положение тя не съответствува на действителността, нямаше мобилизиращо въздействие – напротив, тя отклоняваше вниманието на партията и на нейните организации от практическата задача да се организира масово съпротивление против държавния преврат и чрез това да се създаде най-главната в сегашното положение предпоставка за назряването на революционна криза. Тя бе средство за смекчаване на тежкото впечатление, което направи на членовете на партията пасивността в дните на държавния преврат, която стовари върху ЦК тежка отговорност.

Друга голяма грешка на ЦК се състои в това, че той не използва благоприятните условия в момента на държавния преврат за изграждане на единния фронт в градовете и селата. Българският фашизъм, главният удар на който е насочен против нашата партия, трябваше да настъпи едновременно и против реформистките организации, и организациите на Земеделския съюз (разтурянето на всички партии и синдикати с конфискация на цялото имущество, преследване на пресата, забраняване на събранията и т.н.). При тия условия тогава партията трябваше непременно да се обърне към масите, към местните и централни организации на реформистките организации и дружбите на Земеделския съюз с предложение за сключване на единен фронт за борба против фашизма, тя трябваше да се заеме с организирането на единния фронт отдолу, без оглед на това, как социалдемократите, реформистите и организациите на Земеделския съюз са се държали по-рано и как те щяха да се държат към тия предложения. Позивът за единен фронт, пуснат от ЦК след държавния преврат, бе погрешен, понеже в него се прави защита не на елементарните права на работниците, на всички работнически организации и на цялата работническа класа против фашизма, но като условие за единен фронт се поставя само защитата на червените синдикати. Позивът е написан с такъв тон и с такива изрази (ругатни против тия, към които е отправено предложение), че той предварително преследва не успеха, а провалянето на единния фронт.

IV. Днешното положение в страната и най-близката перспектива.

Днешното положение в България, с което партията има да се справи, е такова, че то безусловно трябва да води към по-нататъшно изостряне на класовите борби. Правителството на Кимон Георгиев се опираше при провеждането на държавния преврат върху много тясна социална основа. Въпреки маневрите, с помощта на които то се стреми да разшири тая основа след заграбването на властта, неговото положение си остава извънредно неустойчиво. То бе допуснато на власт от буржоазията в резултат на изострянето на индустриалната и земеделска криза, в резултат на страха пред ръста на революционното възмущение на масите, поради стесняването на социалната основа на по-ранния буржоазен режим, под натиска на чуждестранните велики сили, преди всичко на Франция и Югославия. То не можеше да постъпи другояче, освен да пристъпи към разтурянето на всички революционни организации, за да отнеме елементарните придобивки на работниците и на всичките трудещи се, които бяха завоювани в дългогодишни упорити борби; то носи по-нататъшно влошаване на жизненото положение на работническата класа и на широките трудещи се слоеве в градовете (намаляване на заплатите на работниците и служещите, уволняване на работниците и служещите), по-нататъшно ограбване на осиромашелите маси в селата чрез енергично събиране на данъците и чрез други мерки. То се опира непосредствено само на една част от армията, преди всичко на средния кадър на действуващите и запасни офицери, и на твърде тънки слоеве на буржоазията. При сегашните противоречия сред буржоазията не е изключен опит за един поддържан от чужбина контрапреврат, ръководен от други офицерски клики с участието на Цанков или Михайлов и други. Същевременно обаче не бива да се затварят очите пред това, че и днешното правителство има възможност да маневрира, като прокарва редица популярни мерки, напр. установяване на дипломатически отношения със Съветския съюз, разоръжението на бандите на Иван Михайлов и свързаните с това опити от страна на правителството да си създаде авторитет в очите на трудещите се, сближение с Югославия с цел да се ликвидира изолираното положение на България на Балканите, освобождение на селяните и на занаятчиите от една част от техните дългове, младежки конференции.

V. Най-главните задачи на партията

За да се поправи тежкото увреждане на авторитета и позициите на партията, причинено от недостатъчно болшевишки водената масова работа отпреди държавния преврат, изоставането в областта на провеждане на масови акции, опортюнистическата пасивност във връзка с 19 май – ЦК на БКП при това положение трябва да концентрира своето внимание върху следните неотложни задачи:

1. Всички членове на партийното ръководство трябва напълно да осъзнаят нещо, което досега отсъствува – извънредно голямата сериозност на свързаните с 19 май опортюнистически, политически и тактически грешки, на недъзите на своите методи на работа и на своята организационна, особено на своята масова работа. Само въз основа на напълно дълбоката самокритика, въз основа на действително болшевишкото сериозно обследване на цялата своя работа и на своите методи на работа ЦК ще може да открие слабостите на партията и нейните собствени грешки, ще може да мобилизира себе си и всички работници на партията за най-бързото отстраняване на грешките и поправяне на партийната линия.

2. Най-важната политическа задача, която стои пред партията при новото положение, е смелото осъществяване в градовете и селата на действително широкия единен фронт против фашизма. На партията трябва да стане ясно, че при сегашното положение ние в никой случай не гледаме на тактиката на единния фронт като на маневра, която служи само за изобличение, но че ние сериозно се стремим към нейното осъществяване с цел да мобилизираме най-широките маси против фашизма. Партията трябва да вземе инициативата и да води най-широка кампания за мобилизирането на трудещите се в градовете и селата на борба за техните елементарни права и свободи (за възстановяване на избирателното право, за неговото разширяване също и за жените, за изборни общински съветници, за свобода на сдруженията, на събранията, на стачките и на пресата, за прокарване на закони за защита на труда, за социална осигуровка и т.н.).

Партията трябва да гледа да участвува и във всяко масово движение, което е насочено против военно-фашистката диктатура, да го подпомага, да взема в ръцете си неговото ръководство. Въз основа на това партията трябва да се обърне с предложение за изграждане на единен антифашистки фронт към Социалдемократическата партия, към Земеделския съюз, към всички работнически синдикати – революционни, реформистки, неутрални, към всички маси, които вървят с тия организации, към всички техни низови и горни ръководства. В тоя случай партията – само по себе си се разбира – трябва ясно да постави в своя печат и в своята агитация своите неорязани лозунги.

3. В отговор на извънредните правителствени декрети за разтуряне на всички синдикати и конфискуване на техните имущества партията трябва да разгърне енергична работа за защита на двете синдикални организации – червените и реформистките. Партията трябва да вземе инициативата за образуване на комитети на единство (в предприятията и пр.), които ще трябва да обединят бившите членове както на независимите, така и на свободните синдикати на почвата на единния фронт за защита на правата и имуществата на синдикатите. Партията трябва да действува с всички средства, които се намират в нейно разположение, щото независимите синдикати – въпреки тяхното официално разтуряне – да продължават и по-нататък своята дейност, като те се нагодяват към новите условия, като съчетават легалните, полулегалните и нелегалните методи на синдикалната работа.

Пред лицето на военно-фашистката диктатура партията трябва да вземе сериозен курс за обединение на независимите и реформистките синдикати на почвата на класовата борба. За тая цел партията трябва да се обърне със съответни предложения към реформистите, като популяризира тия предложения сред работниците, сред железничарите, телеграфо-пощенците, пристанищните работници, сред държавните служители, учителите и сред други слоеве, където влиянието на реформистите е още силно.

4. При сегашното положение Земеделският съюз не може да се изравнява с една фашистка организация. Партията трябва да се обърне с предложение за единен фронт в село както към масите – организирани и неорганизирани, – така също и към дружбите и ръководствата на Земеделския съюз, включително и към неговото централно ръководство, да потърси връзки с тях, да постигне съглашения и да прокара провеждане на конкретна обща акция. Временни съглашения не ще бъдат изключвани може би даже с отделни водители, които не са доволни от фашисткото ръководство на Земеделския съюз.

При това – от само себе си се разбира – партията не бива да забравя своята собствена работа и организация в селата. Тя трябва да заякчава своите селски организации, да издига нови партийни кадри, както и проверени активни работници, из революционните масови организации в селата, тя трябва смело да разширява мрежата на селските комитети, като органи на единния фронт в селата, и да създава организации на селската самоотбрана.

5. Партията не бива да се изолира от масовото движение против военно-фашисткото правителство даже и тогава, когато в това движение участвуват буржоазнодемократически елементи. Тя трябва да се бори решително против правителството, против Цанковата клика и против всички опори на военно-фашистката диктатура и да гледа да се постави начело на това антифашистко движение, като защищава елементарните права и свободи на работниците и на всички трудещи се в градовете и селата, като се бори за разтурянето и обезоръжаването на фашистките съюзи и банди, за освобождението на политическите затворници, за фактическото възстановяване на работническите и селски организации и т.н. Комунистическата партия трябва да вземе инициативата за организационното оформяване на едно широко, истински масово антифашистко движение с участието в него на масовите организации на работниците и селяните (на първо място на организациите на Работническата партия, на социалдемокрацията, на Земеделския съюз, Занаятчийския съюз, на работническите синдикати – независимите, реформистките и неутралните, на младежките съюзи и т.н.), с привличането на

македонските братства, масовите организации на тракийците, добруджанците, както и на честните антифашистки елементи от другите партии. Създаването на такива местни организации в отделни места ще бъде от особена важност.

6. Важна роля в близкото и по-далечно развитие на България ще играе македонският въпрос.

Мерките на правителствата против македонските организации на михайловистите му дават възможност да маневрира пред трудещото се население в Петричката област, което население тежко изстрада от терора и ограбването му чрез специални данъци от въоръжените банди на Михайлов. От друга страна, тия мерки, прокарани под диктовката на чуждестранните империалисти, на първо място Югославия, са един удар против освободителното революционно движение в Македония. При това положение *дълг* е на КП да взема такова отношение, щото широките слоеве на македонското население ясно да видят, че Комунистическата партия е единствената партия, която действително поддържа борбата му за тяхното национално освобождение. Предвид на това, че протогеровистите измениха на лозунга за свобода и независимост на Македония, за КП се създадоха сега особено благоприятни условия, за да може да застане тя начело на македонската националноосвободителна борба, да спечели доверието и на ония македонски маси, които следваха досега Михайлов или Протогеров и да свърже македонската революционна борба за освобождението на Македония с общата борба на работниците и селяните против фашизма в България и за работническо-селско правителство. За тая цел необходимо е да се сключи единен фронт с масите на трудещите се в Македония и с техните масови организации (братства) под лозунга на самоопределение на македонския народ до отделяне, под лозунга за обединена, свободна, независима Македония. Партията трябва по възможност най-бързо да се свърже с Петричката област – нещо, което досега не е успяла да направи, – да изгради там партийни организации и да осигури най-широка помощ на организациите и на работата на ВМРО (обединена).

7. С най-голямо напрежение и добросъвестност ЦК на БКП трябва във възможно най-къс срок да отстрани ония слабости, които се проявиха във връзка с 19 май в методите на неговата работа и в областта на масовата работа на партията. Вътрешно-партийната демокрация, самокритиката, преодоляването на всички остатъци на настроения от прежните вътрешно-партийни борби, при сериозна борба на два фронта против отклоненията, ще направят партията в голяма степен способна да се свърже с живота на масите, да долавя навреме настроението на масите и да ги води в акции и борби. Трябва да се обърне още веднъж вниманието на ЦК на БКП върху недостатъчните организационни връзки на партията с едрите предприятия, върху важността на ежедневната синдикална работа, на разположение на която трябва да бъдат дадени най-добрите сили, и върху важността на активно работещите в селата селски комитети. Много важен за заякчаването на връзките на партията с масите въпрос е въпросът за кадрите. Особено е необходимо сега да се завербуват в партията нови изпитани другари, свързани с масите, свързани с масовата работа по местата, със стачките, с демонстрациите, с масовата работа в легалната Работническа партия, в синдикатите, в другите масови организации, в селата и с най-добрите от тях, главно работниците, да се разшири отговорният кадър на партията в окръзите и в ръководството. Тя трябва да вземе мерки за ново разпределение на кадрите и силите на партията с оглед на новите условия.

Для оказания поддержки партии в настоящее время становится необходимой мобилизация всех сил не только в стране, но и в эмиграции. Балканский секретариат и Заграничное бюро должны в кратчайший срок выработать соответствующие предложения. (Включить также „работу в армии")[3].

8. Усиление полицейских репрессий требует от партии укрепления и усовершенствования нелегального аппарата, которое должно идти рука об руку с использованием всех легальных и особенно всех полулегальных возможностей по линии профсоюзных, спортивных, кооперативных, культурно-просветитильских (безбожники) и т.п. организаций. Одновременно возрастет роль нелегальной партпечати, которая в обстановке полицейского террора становится важнейшим инструментом, с помощью которого руководство партии сохраняет возможность систематически информировать массу членов партии, всего рабочего класса и крестьянства о линии и лозунгах партии, о методах и средствах их осуществления. Правильно поставленная и регулярно выходящая нелегальная партийная литература поможет также укреплению и развитию инициативы и самостоятельности местных партийных организаций, позволит более безболезненно провести совершенно необходимую в нынешних условиях децентрализацию в работе аппарата при усилении общеполитического руководства.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 18, д. 1005, л. 268–280. Копие. Машинопис. Български и руски ез.

---

[1] Резолюцията е изработена от В. Коларов и одобрена от Политсекретариата на ИККИ. Проведеният в София на 21–23 януари 1935 г. V разширен пленум на ЦК на БКП я приема без изменения под названието „БКП във връзка със събитията на 19 май 1934 година. *(Вж. „БКП в резолюции и решения ..., т. III. 1924–1944. С.,1954, 316–325).*

[2] В резолюцията на ЦК на БКП „Майският военно-фашистки преврат", издадена през май 1934 г. се казва: „Майский переворот поставил перед БКП новые революционные задачи:

Главная задача БКП в новых условиях начинающегося революционного кризиса – *всеми силами развернуть и повести массовое революционное движение к свержению контрреволюционного правительства военного переворота и всей системы военно-фашистской диктатуры под главным лозунгом за победу советской власти.*

БКП должна сорвать все усилия правительства переворота, расширить посредством фашистской социальной демагогии и разгрома революционного движения массовую базу военно-фашистской диктатуры. Энергично и своевременно разоблачая социальную демагогию военно-фашистского правительства, усиливая идеологическую борьбу и наступление против фашизма, разоблачая и громя цанковщину, изолируя БЗНС и социал-демократию от массы – БКП должна широко развернуть и популяризовать свою *революционную программу выхода из кризиса, программу советской власти в Болгарии.* БКП должна мобилизовать теперь пролетариат и широкие народные массы на революционную борьбу под лозунгами: свержение правительства переворота, против монархизма, против сословного фашистского парламента, за защиту непосредственных интересов и революционных организаций масс, за право на стачку, массовой борьбы и классовых организаций, за разгром фашистских банков, за срыв войны, за рабоче-крестьянские солдатские советы, за советскую рабоче-крестьянскую республику" (*РГАСПИ, ф. 495, оп. 18, д. 1005, л. 241).*

[3] От лявата страна на страницата има бележка: *„Формулира се в отделен документ".*

№ 287

Писмо от Г. Димитров до Й. Сталин с предложения относно промяна в структурата и методите на работа в ръководните органи на Коминтерна

6 октомври 1934 г.

Уважаеми другарю Сталин,

След като се запознах по-отблизо с положението в Коминтерна, стигнах до извода, че промените, извършващи се в световното работническо движение, и задачите, стоящи пред Коминтерна, особено в сферата на борбата за единство на работническата класа против фашизма и заплахата от война, налагат спешно да се преразгледат и променят методите на работата в ръководните органи на Коминтерна.

След като разменихме мнения с ръководните другари в Коминтерна, аз се убедих, че това преразглеждане не може да стане без намесата и помощта от Ваша страна и на Политбюро на ЦК на ВКП(б). Това е още повече необходимо, защото решаването на тези въпроси се усложнява от известен консерватизъм и бюрократична рутина, натрупали се в ръководството на Коминтерна, а също от нездравите отношения между другарите, участващи непосредствено в ръководството на Коминтерна.

Без да предрешавам къде и по какъв начин тези въпроси ще бъдат поставени и решени, смятам за необходимо да изложа пред Вас положенията, на базата на които според мен трябва да се преразгледат методите на работа на ръководните органи на Коминтерна.

Набелязвайки тези положения, съм се ръководил от следните два момента:

1. Невъзможността да се ръководят оперативно от Москва всички секции на Коминтерна, които се намират в най-различни условия (легални и нелегални партии, партии в метрополиите и колониите, партии във високоразвитите индустриални страни и партии в предимно аграрни страни и прочие).

2. Необходимостта да се засили общото идейно-политическо ръководство на комунистическото движение от страна на Коминтерна като световна партия на пролетариата и същевременно системно да се развива самостоятелността и инициативата на неговите секции и се подпомага създаването на болшевишко ръководство по места. Основната ни слабост се състои именно в липсата на твърдо, уверено и самостоятелно ръководство по места.

Според мен трябва да бъдат преразгледани методите на работа на ръководните органи на Коминтерна на базата на следните положения:

1. Центърът на тежестта в работата на ръководството на Коминтерна да се прехвърли към разглеждането на основните въпроси на политиката и тактиката, като се насочат главните усилия към укрепване на ръководството на самите секции, за да могат те на базата на общите постановки на Коминтерна да решават самостоятелно своите политически, тактически и организационни въпроси и по такъв начин всекидневното ръководство системно ще се пренася по места. При сегашната практика ръководните органи на Коминтерна са поели решаването на всички въпроси на секциите, поради което не могат да се

концентрират върху основните въпроси, а от друга страна, е навикът на секциите на Коминтерна да чакат всички решения от Москва, да не развиват собствената си инициатива и да не поемат отговорност за ръководството на своите партии.

2. Коминтернът трябва да осъществява политическото ръководство на отделните секции след грижливо и всестранно проучване и отчитане на конкретните условия и особености на комунистическото движение в дадена страна, като се използват методите на разясняване, убеждение и другарски съвет, като се избягва подмяната на ръководството на дадена партия от страна на органите на Коминтерна (съставяне и публикуване на документи от името на партиите, дребнаво опекунство и прочие).

Всяко значително политическо решение, което засяга дадена страна, трябва да бъде взето от ръководството на Коминтерна със съгласието на ръководството на секцията. Ако има възражения от ръководството, въпросът трябва да бъде обсъден повторно с участието на представители на ЦК на дадената партия.

Организационните въпроси обикновено трябва да се решават самостоятелно от самите секции на Коминтерна. Ръководството на Коминтерна трябва да бъде като апелационна инстанция в случаите, когато тези организационни въпроси са предмет на разногласия в ръководството на дадена секция; ръководството на Коминтерна трябва да поема инициативата за решаване на тези въпроси, когато поради нелегалното положение на секциите или опасността от фракционни борби намесата на Коминтерна е безспорно необходима.

3. Ръководството на Коминтерна трябва да обърне особено внимание на компартиите, работещи в нелегални условия, като им помага с опита си в нелегалната работа и им съдейства за изграждане на нелегален апарат и провеждане на редица практически мероприятия, а също да осигурява своевременна замяна на излизащите от строя ръководни другари с предварително подготвени функционери.

4. Спомагайки развитието на инициативата и отговорността на самите секции, ръководството на Коминтерна по-конкретно е длъжно:

а) да помага за създаването и укрепването на истински болшевишки ръководства по места, за издигането и възпитанието на партийните кадри;

б) да оказва действена помощ на партиите в сферата на агитацията и пропагандата в тяхната идеологическа борба с политическите противници;

в) системно да работи сред ръководните чуждестранни другари, като съдейства за тяхното политическо издигане и избирането им на ръководни постове в Коминтерна.

5. При използването на опита на ВКП(б) и популяризирането му сред компартиите е необходимо обаче да се избягва механичното пренасяне на методите на работа на ВКП(б) в комунистическите партии в капиталистическите страни, които работят при съвсем други условия и са на съвсем друго равнище на развитие.

Като обобщава опита на световното комунистическо движение и го използва във всекидневната си работа, ръководството на Коминтерна трябва в същото време да отчита своеобразието на условията и неравномерността в развитието на комунистическото движение в отделните страни и да не допуска шаблонен подход или подмяна на конкретния марксистки анализ и сериозното разработване на въпросите с общи положения и трафаретни формули.

6. Като отчита решаващото значение на стабилните болшевишки кадри за организирането и ръководството на борбата на масите, ръководството на Коминтерна трябва

да гради политиката си за възпитание на кадрите върху издигането на кадри, наистина свързани с масите, доказали своята преданост на делото на работническата класа с работата си сред масите, проверени и закалени в борбата, твърдо провеждащи линията на партията и способни самостоятелно да се ориентират в обстановката и да поемат отговорността за необходимите решения.

На основата на преразглеждането и промяната на методите на работа на ръководните органи на Коминтерна е необходимо да се реорганизират ръководните му органи и да се внесат съответните промени в техния състав.

С комунистически поздрав *ГД*

Публ. в „Димитров и Сталин (1934–1943).Писма от съветските архиви". С., 2000, 32–33.

№ 288

Писмо от Й. Сталин до Г. Димитров във връзка с предложението му за промяна на методите на работа на ръководните органи на Коминтерна

До другаря Димитров *10 октомври 1934 г.*

Получих писмото Ви. Както виждате, закъснях с отговора и се извинявам. По време на отпуска не стоя на едно място, местя се непрекъснато. В резултат на това получих писмото Ви със закъснение...

Напълно съм съгласен с Вас за преразглеждането на методите на работа на органите на КИ, тяхното реорганизиране и промените в тяхното структуриране. Вече Ви споменах за това по време на срещата ни в ЦК на ВКП(б).

Сега въпросът е да се конкретизират идеите [очертани] в писмото Ви, да се проектират нови форми на органите на КИ, да се проектира структурата им и да се определи подходящото време за прилагането им.

Надявам се да се видим скоро и да обсъдим всичко в подробности.

Не се съмнявам, че Политбюро на ЦК на ВКП(б) ще Ви подкрепи.

Поздрави!
Й. Сталин

Публ. в „Димитров и Сталин (1934–1943). Писма от съветските архиви". С., 2003, 36–37.

№ 289

Из писмо на В. Коларов до Г. Димитров относно положението на БКП след резолюцията на ИККИ по Деветнайсетомайските събития в България

17 декември 1934 г.

[...] Писмото ти получих вчера по време на заседанието на Балканския секретариат, гдето по мое искане бе поставен на разглеждане въпросът за резолюцията на ИККИ по майските събития в България и то дойде тъкмо на време.[...] Ти схващаш положението също като мен, като изключително сериозно, което диктува срочни и многостранни мерки. Аз повдигнах преди 5–6 дена в ЗБ въпрос за резолюцията и предложих да внесем въпроса в Балканския лендерсекретариат и Политкомисията[1] и да искаме разрешение за публикуването ѝ. Говорих и на Ману[2] за положението в партията и настоях въпросът срочно да бъде разгледан в Политкомисията. В Балканския лендерсекретариат се реши да се поставят моите предложения на Политкомисията: 1) да се публикува незабавно резолюцията и 2) да се извика незабавно секретарят на Политбюро. Обаче при разглеждането на тия предложения ще се обсъди положението в партията изцяло, за да се предприемат по-далеко отиващи мерки за предотвратяване на пълния развал на партията и движението, към което те с бързи крачки отиват.

Най-ярките факти, които характеризират положението в партията като изключително сериозно и критическо, по-моему са следните:

1) Няма никакви признаци и изправяне на линията на партията, никакви признаци за осъзнаване на грешките. По всички основни въпроси продължават неизменно старата си песен.

2) Направеното по време на преврата и след него е задълбочено с диктаторското и идиотско решение за разпускането на Работническата партия без да се пита партийният ни актив (КП), ни РП, ни Коминтерна.

3) Даже партийният актив е престанал да вярва в оценката, давана от ЦК по положението, че буржоазията преживява „последните си дни“ и в неговите призиви и подготовки на „генералната стачка“, която ще установи съветската власт. Това са признаци на панически настроения. Само така може да се обяснят такива факти като масови предателства пред полицията от страна на арестуваните комунисти (по съобщенията на ЦК от 26 арестувани из ръководния актив в София само двама не направили издателства), като многобройните бягства на активни другари за СССР по единствена причина, че били „разкрити“ (като че ли за разкрит комунист няма работа в една нелегална партия !). Навярно, сам ЦК не вярва в своите оценки по положението като „революционна криза“, „революционна ситуация“, предстояща генерална стачка за събаряне на фашистката диктатура, защото иначе е необяснимо, как той дава съгласието си за изпращането зад граница на активни дейци само затуй, че те станали известни на полицията. [...]

Кризата в партията е многогранна[3]. Тя се изразява първо и най-главно в туй, че ЦК не провежда на дело линията на ИККИ, решенията на последния и се намира в открит конфликт с него. Второ, тя се изразява в основните разногласия между Политбюро и ЗБ, които правят трудно, даже невъзможно тяхното действително строителство. Трето, в отношенията в конфликта между КП и РП, создаден с решението за разтурянето на РП. Четвъртото, аз мисля, аз съм уверен, че съществуват несъгласия между Политбюро и големи групи, слоеве от партийния актив. Недопустимо е, че цялата партия, особено дейците, свързани с масите, са ослепели политически.

При такива условия необходими са по-далекоидущи мерки. Нужна е сериозна реорганизация на ръководството със смяна на най-отговорните за допуснатите грешки. Планът, щото старото ръководство само да изправи грешната линия, като възглави самокритиката в партията, се провали чрез саботажа (както ти пишеш в писмото си) на някои ръководители. Ако даже утре тия „ръководители“ тържествено „признаят“ грешките, то това ще бъде формално и изнудено признание, те вече не заслужават доверие като ръководители. [...]

ЦДА, ф. 146 Б, оп. 4, а.е. 146, л. 1–4. Оригинал. Ръкопис.

---

[1] Политкомисията на Политсекретариата на ИККИ е създадена в края на декември 1933 г. От края на април 1934 г. в нейния състав е избран Г. Димитров. Политкомисията се занимава с решаването на въпроси, които по-рано са в компетенцията на Политсекретариата и Президиума на ИККИ. Съществува до VII конгрес на Коминтерна.

[2] Псевдоним на Борис Стефанов.

[3] *русизъм* – многостранна.

№ 290

Писмо от ръководството на Международния аграрен институт до ЦК на компартиите относно свикването през 1935 г. на Международна аграрна конференция в Париж

[Москва, 1934 г.]

1. Международный аграрный институт созывает в 1935 г. международную аграрную конференцию со следующим порядком дня (предварительным) (смотри приложение № 1).

2. Конференция рассчитана на участие в ней интеллектуалов-аграрников, экономистов и др., а также крестьянских деятелей, стоящих на антифашистской платформе и относящихся дружественно к СССР.

Соответствующее участие аграрников-марксистов должно обеспечить политическое и идеологическое руководство конференцией.

3. Для подготовки и проведения конференции при дирекции МАИ выделяется особая комиссия в составе: Коларова (председатель), Гернле (заместитель), Громова[1] (секретаря), Мильоли (делегата в Париже) и один член по указанию Культпропа ЦК ВКП(б).

Под ответственностью комиссии вырабатываются тезисы и доклады по вопросам порядка дня и намечаются докладчики на конференции.

Тезисы и докладчики представляются в культпроп ЦК ВКП(б) на утверждение.

4. В Париже при делегате комиссии МАИ создается организационный комитет с привлечением в его состав крупного ученого с мировой известностью.

На организованный комитет в Париже возлагается развернуть непосредственно всю работу по популяризации конференции и обеспечения участия в ней широкого круга ученых и деятелей антифашистов. В особенности оргкомитет

1) добивается предварительного согласия участвовать в конференции (adhésions) ученых и крестьянских деятелей разных стран;

2) выпускать особый бюллетень;

3) организует анкету по некоторым жгучим вопросам в связи с конференцией и полученные ответы печатают в бюллетене (см. приложение № 2).

4) проводит техническую подготовку конференции;

5) в связи с конференцией МАИ организует доклады об успехах сельского хозяйства и коллективизации в СССР в Париже и др. городах.

Порядок дня международной аграрной конференции

1) „Планирование как метод преодоления аграрного кризиса" (критика аграрных теорий и аграрной политики буржуазии в США, Германии и др.).

2.) Приспособление сельского хозяйства к требованиям будущей войны.

3) Социалистическое строительство сельского хозяйства в СССР и его успехи.

4) Аграрная политика фашизма в Германии.

5) Мелкое хозяйство в борьбе с кризисом (на примере Швейцарии). (Критика теории „устойчивости" мелкого крестьянского хозяйства).

6) Аграрная реформа в Испании и ее банкротство.

Приложение № 1. Порядок дня международной аграрной конференции.

1) „Экономический кризис и иллюзии хозяйственного планирования" Докладчик д-р Владигеров, доцент при Берлинском университете.

2) Приспособление сельского хозяйства к требованиям будущей войны. Докладчик Мильоли, бывший депутат итальянского парламента.

3) “Социалистическое строительство сельского хозяйства в СССР и его успех". Докладчик....*

4) „Аграрная политика национал-социалистов в Германии". Первый докладчик по возможности германский ученый-антифашист. Второй докладчик – Гернле.

5) „Аграрная реформа в Испании". Первый докладчик испанский профессор антифашист (предполагается Carrien), второй докладчик Миклос.

Приложение № 2. Анкета.

1) Чем вызван аграрный кризис в капиталистических странах?

Как расцениваете те мероприятия, которые применяются или рекомендуются для преодоления кризиса в вашей стране, а также в других странах?

Что думаете о так называемом „планировании хозяйства", как меры изжития кризиса?

2) Какие аграрные мероприятия вы рассматриваете как подготовку к будущей войне?

Как расцениваете эти мероприятия с точки зрения экономической и социальной?

Как отражаются они на мелком крестьянском хозяйстве и на благосостоянии трудящихся города и деревни?

РГАСПИ, ф. 536, оп. 1, д. 242, л. 22–25, 27. Оригинал. Ръкопис. Руски ез.

---

* Така е в текста на документа.

[1] Псевдоним на Вл. Поптмов.

№ 291

Писмо от ЦК на БКП до Балканския лендерсекретариат и Задграничното Бюро на ЦК на БКП с отчет за проведения в София V пленум на ЦК на БКП[1]

4 февруари 1935 г.

№ 18 Получено на 4.5. [1935],
дешефрирано на 7.5. [1935][2]

Строго поверително

Драги другари,

Проведохме благополучно 5-я разширен пленум на ЦК. В пленума участваха 32 души, от които представители на окръжните районни партийни организации и централните фракции на масовите организации 22-ма души, останалите членове на ЦК и др. Пленума беше подготвен политически и организационно добре. Организационно-техническата страна на пленума беше подготвена така, че изключваше всякаква възможност за провал.

Всички делегати имаха възможността да получат резолюциите предварително, да ги преработят и да дойдат подготвени на пленума.

Пленума на ЦК заседава непрекъснато три дена и разгледа следните основни въпроси: 1) БКП във връзка със събитията на 19.5. [1934] г., текущия политически момент и основните задачи на партията – докладчик Енчо[3]. 2) Състоянието на организационно-масовата работа на партията и преустройството на нейните форми и методи [на работа] във връзка с новите условия – докладчик Стойко[4]. 3) Състоянието на профсъюзното движение, опасността от създаване на държавни фашистки синдикати, преустройството на НРПС на легална основа и задачите на партията – докладчик Троян[5]. 4) Единният народен антифашистки фронт в настоящата политическа обстановка и задачите на партията – докладчик Михайлов[6]. 5) Кооптиране на нови членове в ЦК, утвърждаване на станалите кооптации в ЦК от времето на 4-ия[7] и 5-ия пленум на ЦК, избор на състава на ПБ на ЦК, избор на делегация на партията за 7-ия конгрес на Коминтерна; утвърждаване на делегата на пленума, който трябва да замине с доклад върху неговите решения в ИККИ, които ще бъдат съобщени устно.

По първия въпрос. Пленума след като подложи на решителна и безпощадна критика и самокритика допуснати от партията и партийното ръководство политически, тактически и организационни грешки, както до държавния военно-фашистки преврат, така и след него, грешки, довели до опортюнистическа пасивност на 19.5. [1934] г., възприе единодушно резолюцията на Пол[итическия] сек[ретариат] на ИККИ. По тези въпроси се изказаха около 25–28 души и критикуваха по най-решителен начин грешките на партията и партийното ръководство, подчертавайки ред факти, че ЦК на нашата партия излиза с най-широка критика на своите грешки, без каквито и да било опити да омаловажат тяхната сериозност. Линията на ПБ за разгръщане на критиката и самокритиката във връзка с майските грешки на партията и партийното ръководство до свикването на пленума (след получаване резолюцията на Пол[ит]сек[ретариата]) се одобри от всички делегати. Критиката и самокритиката на грешките на партията и на партийното ръководство се обвързваше от всички делегати и участници в пленума с текущите задачи на партията и на революционното движение в страната по разгаряне и организиране на масовите борби на пролетариата и трудещите се маси и изграждане на единния революционен фронт за отбиване настъплението на фашистката реакция.

По втория въпрос. Изтъкнаха се всички грешки и слабости на партията в областта на нейната организационно-масова работа, като основно внимание на пленума се съсредоточи върху преустройството на организационно-масовата работа във връзка с произтичащите основни политически задачи на партията от създадената политическа обстановка. По този въпрос се възприе проекторезолюцията на ПБ с известни допълнения и изменения.

По третия въпрос. Разгледа се състоянието на профсъюзното движение в страната от гледна точка на неговите големи слабости и грешки и недостатъци от страна на партията на този извънредно важен ...* на партията въпрос. Голямо внимание се отдели на линията на партията по този въпрос. Голямо внимание се отделя на преустройството на профсъюзното движение на нелегална основа и причини за организационното изоставане на профсъюзите. Прие се резолюция на ПБ с известни изменения и допълнения.

По четвъртия въпрос. Разгледаха се основно грешките на партийното ръководство по единния фронт по време на преврата и след него, и се изнесоха всички въпроси, свързани с неговото провеждане от горе и до долу. Изнесоха се становищата на централните ръководства на организациите, с които сме влезли в преговори и ония прегради, които те поставят, фактически сриват осъществяването на единния фронт отгоре, и се съсредоточи вниманието на целия пленум по осъществяването на единния фронт от долу. Пленума определи, изхождайки от създаденото политическо положение в страната, като най-важна и основна задача на партията в сегашния момент изграждането на най-широки основи [на] единния антифашистки фронт, като най-мощно средство за отбиване на фашисткото настъпление и подготовка на масите към решителни боеве. Изясниха се лозунгите, които трябва да бъдат издигнати при осъществяването на единния фронт с останалите организации и т.н. По този въпрос освен резолюцията, възприета от пленума и даваща директиви на партията по осъществяване на единния фронт, [се прие решението] да [се] излезе от името на пленума с манифест към всички организации (ЗС, соц[иал]дем[ократите] – ТПС[8], СУС[9] и др.) и трудещите се маси в страната.

По петия въпрос. По ръководството кооптираха се в състава на ЦК др.др. Веселин[10], Енчо, Стойко, Рада Тодорова, Илия Добрев, Стамат Иванов. По останалите кандидатури, издигнати от ЗБ за включване в състава на ЦК, има възражения, които ще ви бъдат съобщени. Утвърди се кооптирането на трима другари, станало по време от 4-ия пленум до 5-ия пленум. Избра се ПБ от седем души, както следват: Енчо, Мавров[11], Богданов[12], Сергей[13], Троян, Стойко, Зарчо[14]. Енчо се избра за секретар на ЦК. Избра се делегацията на нашата партия на 7-ия конгрес на Коминтерна от следните другари: Г. Димитров, Коларов, Искров, Боян[15], Михайлов и четирима другари от организациите и Троян. Утвърди се изпращането на Михайлов в ИККИ с доклад по решенията на пленума.

Пленумът реши да излезе с поздравително писмо до вожда на нашата партия др. Димитров, да излезе с манифест към съответните организации на трудещите се маси в страната за изграждането на единния революционен фронт и изпрати поздравителното писмо до всички политически затворници. Освен това бяха взети още някои решения, които ще ви бъдат съобщени устно.

Тук прилагам сведения за участниците в пленума.

По възраст от 21 години до 30 са участвали петнадесет души и от 31 години до 56 – шестнадесет души.

Социално положение. Работници от разни браншове 18 души, бедни селяни – 2 души, интелигенти – 8 души, служащи – 3 души.

Партийци. От 1902 до 1920 г. са участвали 7 души, от 1920 до 1924 г. са участвали 9 души, от 1924 до 1930 г. – 8 души и от 1930 до 1931 г. – 7 души.

Секретари на окръжни комитети са участвали 7 души, членове на окръжни комитети – 3 души, секретари на районни комитети – 4 души, представители на централните фракции на масовите организации – 5 души, от ЦК на комсомола – 2 души и членове на ЦК на партията – 8 души.

Общо затворнически стаж за всички – 50 години.

Имаше представители от София, Перник, Стара Загора, Казанлък, Сливен, Бургас, Варна, Русе, Нови Пазар, Ловеч, Лом, Кюстендил и Разлог.

За ПБ: *Енчо*

РГАСПИ, ф.495, оп. 69, д. 110, л. 4–5. Копие. Машинопис.

---

[*] Така е в текста на документа.

[1] Петия разширен пленум на ЦК провежда заседанията си на 21-23 януари 1935 г. в Княжево.

[2] На първа страница на документа има ръкописни бележки: *„Получено от шифров[алчика]. 1.VI.1935. Богданов (подпис)“. „На др. Г. Д. 2.VI. 1935“.*

[3] Псевдоним на Иван Павлов.

[4] Псевдоним на Гаврил Карев.

[5] Псевдоним на Димитър Папанджиков.

[6] Псевдоним на Атанас Павлов.

[7] IV пленум на ЦК на БКП се провежда през втората половина на месец август 1933 г. в планината между селата Каранци и Макоцево, Софийско.

[8] Телеграфно-пощенски съюз.

[9] Социалдемократически учителски съюз.

[10] Псевдоним на Райко Дамянов.

[11] Псевдоним на Тодор Матанов.

[12] Псевдоним на Антон Иванов.

[13] Неустановен псевдоним.

[14] Псевдоним на Емил Марков.

[15] Неустановен псевдоним. Вероятно става дума за Боян Българанов.

№ 292

Проект на решение на комисия на ЗБ на ЦК на БКП и на Балканския лендерсекретариат за промени в състава на ЦК на БКП

Москва, 20 март 1935 г.

Строго поверително

Поступившие из Болгарии сведения внушают серьезное беспокойство, что резолюция Коминтерна[1] принята только формально и что ее принятие не вызвало в партии и в особенности в ее руководстве того переворота в установках и методах работы, которые повелительно диктуются уроками 15 мая. Ввиду этого, а также ввиду того, что избранный на V пленуме[2] состав ПБ не дает гарантии проведения на деле резолюции Коминтерна. П[олит]к[омиссия] предлагает ЦК-ту дополнить состав ПБ т.т.: С; Б; Г.[3] и постановляет снять с работы в БКП т.т.: Е; М; С.[4]

Товарища П.[5], бывшего секретаря ПБ, несущего непосредственную ответственность за сектантское извращение линии партии, устранить от работы в БКП и передать в распоряжение ЦК ВКП(б).

Утвердить впредь до ближайшего пленума ЦК следующий состав ЦК: в стране: .....*;

ЗБ: т.т. Димитрова, Коларова, Искрова.

Примечание: Тем самым все выше непоименованные члены ЦК прежних составов перестают числиться членами ЦК.

Рекомендовать ЦК произвести на ближайшем пленуме ЦК перевыборы делегации, [избранной дла участия] на VII конгрессе с тем, чтобы из числа семи делегатов из страны не меньше пяти было избрано из среды работников с мест и из массовых организаций.

Взять курс на проведение .....* после VII конгресса.

Считать необходимым усиление кадров и партии срочной посылкой в страну ряда проверенных т.т. из эмиграции. В основу политики кадров в стране положить выдвижение товарищей, проявившихся как в нелегальной партработе, так и по своей связи с массами, по работе в массовых организациях, по стойкому поведению на следствии, в тюрьме и на суде. Использование старых кадров до-сентябрьского и сентябрьского периода 1923 года должно идти рука об руку с выдвижением новых кадров.

Обсудив поведение т.т. Т[анева] и П[опова] на Лейпцигском процессе и их заявление, содержащее самокритику этого положения, комиссия констатирует, что эти товарищи, попав на скамью подсудимых в крупнейшем политическом процессе, ограничились юридической самозащитой в ярком противоречии с линией на борьбу с фашизмом, проведенной товарищем Димитровым и этим не выполнили своего долга революционера-большевика. Ввиду этого комиссия считает невозможным использование этих товарищей на руководящей работе в КП Болгарии. В целях большевистского воспитания кадров БКП и других секций Коминтерна, комиссия считает необходимым указать на поведение этих товарищей как на пример нестойкости и нереволюционного поведения перед судом классового врага[6].

РГАСПИ, ф. 495, оп. 69, д. 110, л. 6–7. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[*] Така е в текста на документа.

[1] Има се предвид резолюцията на ИККИ относно преврата от 19 май 1934 г. в България и грешките на БКП. Вж док. № 286.

[2] В текста на документа погрешно и написано „на IV пленуме“, но е отбелязано, че това е грешка.

[3] Неустановени лица. Възможно е „С“ да е Ст. Димитров; „Б.“– Боян Българанов; „Г“ – М. Гешков.

[4] Вероятно са Енчо (Иван Павлов), Михайлов (Атанас Павлов), Сергей (неустановен псевдоним).

[5] Възможно е да става дума за П. Искров. Следващият – VI пленум на ЦК (март 1936) избира за член на ЗБ вместо П. Искров, Антон Иванов.

[6] Върху текста на документа има ръкописни поправки, нанесени от В. Коларов.

№ 293

Из писмо на члена на ПБ на ЦК на БКП Атанас Павлов (Михайлов) до Балканския лендерсекретариат и ЗБ на ЦК на БКП относно признаването на Г. Димитров за вожд на БКП

6 април 1935 г.

I. ПО ВЪПРОСА ЗА Г ДИМИТРОВ

Другари, ЦК и Политбюро с ваша помощ можа да извършат прелом по въпроса за Г. Димитров едва на V разширен пленум[1] и след него. До пленума по вина на ръководството на партията съществуваше политическа недооценка на значението и ролята на др. Г. Димитров като вожд и ръководител на нашата партия, като вожд на целокупното революционно движение, като вожд на масовата антифашистка народна борба. Разбира се, още до обсъждането резолюцията на ЦК бе говорено за значението на Г. Димитров, но това беше свързано или с обсъждането на отделни въпроси, като борбата в защита на др. Телман, борба против фашизма и др. или пък след разговорите не се вземаха организационно-практически мерки за поставяне на въпроса в цялата партия, комсомола, печата и масовите организации. Това беше резултат от недооценка на този голям политически въпрос. Сега ръководството и партията са изяснени по тоя въпрос и схващат неговата сериозност и значение за строителството на партията и разгръщането на масовата политическа борба. Ние напълно разбрахме, че резолюцията на ИККИ ще може да я проведем докрай, ако поставим и въпроса с др. Димитров по болшевишки. Сега повече от всякога партията се нуждае от сплотяване и укрепване на единството и това сплотяване може да бъде само около едно единно знаме, около др. Г. Димитров. Единствено под болшевишкото ръководство на Г. Димитров партията ще може да завоюва нови победи за осъществяването на дело единния народен фронт в практиката на ежедневните борби, да подготвя масите към решителните боеве за съветската власт в България.

За ръководството на партията стана ясно, че вождът на БКП др. Г. Димитров с право извоюва огромен авторитет в продължение на дългата три и половина десетилетия борба против българския капитализъм със своето активно болшевишко участие в ръководството на Коминтерна и из чужбина се издигна като вожд и на международното антифашистко движение, вожд на масовия единен фронт против глада, фашизма и войната.

ЦК провежда следните организационно-практически мероприятия, чрез които партията изразява своето отношение към своя вожд Г. Димитров.

В повечето доклади на пленума се постави въпросът за др. Г. Димитров. Пленумът излезе със специално поздравително писмо до др. Г. Димитров, което се печати във всички наши печатни органи. В резолюциите на пленума тоя въпрос за др. Г. Димитров също намира своето отношение; в уводните статии на нашите органи в съобщенията за убийството на др. Киров въпросът е поставен и ще намери в бъдеще своето място във всички органи на партията, комсомола, масовите организации, във всички анкети, манифести и т.н.

Редица подбрани статии на др. Димитров му се печатат в специални брошури, редица статии, също речи се печатат отделно в издаваните органи. Книжката на другарката Стела[2] с предговора на др. Мануилски също така се печати и ще бъде [публикувана] рецензията в „Работнически вестник“, „Пропагандист“ и др. Усилваме фонда Димитров и партийния набор на името на др. Димитров. Взехме курс на разглеждане и усвояване от партията, комсомола и масовите организации живота и революционната борба на др. Димитров в продължение повече на тридесет години, като водител на нашата партия и цялото революционно движение в България. [...]

С ком[унистически] привет

ПБ *Михайлов*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 69, а.е. 110, л. 8. Копие. Машинопис.

---

[1] Петият разширен пленум на ЦК на БКП се провежда през януари 1935 г. в София.

[2] Стела Благоева.

№ 294

Писмо от секретаря на Социалистическия работнически интернационал Фридрих Адлер до Секретариата на ИККИ

Цюрих, 15 април 1935 г.

Ваше письмо от 10 апреля нами сегодня получено. Мы еще раньше получили из Парижа две телеграммы от тов. Кашена, в которых имеется ссылка на Ваше предложение. Позавчера мы ответили следующей телеграммой:

„Никаких предложений кроме Вашей телеграммы мы не получали. Нашу точку зрения Вы знаете из решения нашего Исполкома от ноября 1934 г. Адлер“.

После решений Исполкома Социалистического Рабочего Интернационала, которое мы сообщили товарищам Кашену и Торезу письмом от 17 ноября 1934 г., не подлежит никакому сомнению, что также вопрос о возможности совместного проведения Первого мая предоставляется разрешить социалистическим партиям каждой отдельной страны.

С социалистическим приветом
За секретариат СРИ
(Ф.Адлер)

РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 939, л. 26. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 295

Писмо от Социалистическия работнически интернацианал до Марсел Кашен и Морис Торез относно провеждането на съвместни с Коминтерна действия в защита на жертвите на репресии в Испания и за борба против настъплението на фашизма

[април 1935 г.]

„5"
4126 (3) от нем[ски] Кун
раб. 20.IV. 1935 г.

Товарищи Кашен и Торез собщили 15 октября [1934 г.] Председателю Социалистического Рабочего Интернационала гражданину Вандервелде и секретарю Социалистического Рабочего Интернационала гражданину Адлеру предложения Коминтерна.

Социалистический Рабочий Интернационал дал следующий ответ в форме решения Парижской сессии своего Исполкома:

Граждане,

На совещании, которое Вы имели с нижеподписавшимися 15 октября в Брюсселе, мы сообщили Вам, что мы доложили о Вашем предложении нашему Исполкому.

В процессе четырехдневных дебатов, Исполком рассмотрел вопрос о положении международного рабочего движения, обсудил вопрос о брюссельских переговорах и поручил нам сделать Вам следующее сообщение:

Выступление солидарности в защиту испанского пролетариата, как Вам известно, началось еще до того, как до нас дошло Ваше предложение о проведении этого выступления сообща с Коминтерном. Тем временем мы получили весьма обстоятельные сообщения о положении в Испании и наш товарищ Венсент – Ориоль, командированный в Испанию для изучения положения на месте, сделал нашему Исполкому чрезвычайно важный и поучительный доклад, который будет в ближайшее время опубликован.

На нашем заседании совместно с Исполкомом международного профсоюзного объединения мы заслушали доклад о положении в Испании наших товарищей Прието и де Вайо и на основе этих информаций мы организовали находящуюся еще лишь в зачаточном состоянии кампанию помощи жертвам репрессий и прежде всего тысячам заключенных, которым угрожают циничными преследованиями и в числе которых находится в первую очередь гражданин Кабальеро, член нашего Исполкома.

Демонстрации сочувствия пролетариату Испании и протесты против его палачей организуются в различных странах по разному, в зависимости от состояния рабочего движения. Так, во Франции происходили совместные демонстрации социалистов и коммунистов, тогда как в Бельгии, где нет значительной коммунистической партии, крупная демонстрация в пользу Испании, на которой выступал нижеподписавшийся председатель Социалистического Рабочего Интернационала, была организована бельгийской партией. Несколько дней спустя эта партия в связи со своим съездом провела внушительную демонстрацию против казней и против смертных приговоров.

В процессе брюссельских переговоров Вы заявили, что из всех вопросов, касающихся совместных выступлений рабочих, Вы уже уполномочены обсуждать с нами только вопрос о солидарном выступлении в защиту Испании.

С другой стороны, в своей резолюции от 18 и 19 марта 1933 г. Исполком Социалистического Рабочего Интернационала, напоминая о сделанных Коминтерну предложениях насчет проведения совместного пакта обороны от фашизма, рекомендовал своим различным секциям не заключать пактов в местном масштабе впредь до получения от Коминтерна ответа на сделанные предложения. Однако, с тех пор имели место, особенно в Австрии, новые факты, побудившие различные секции Социалистического Рабочего Интернационала взять на себя заключение пактов единства с учетом особенностей положения в различных странах.

В то время как во Франции и в других странах проводилось единство действия, в Великобритании, в Голландии, Скандинавских странах, в Чехословакии в других странах коммунистические предложения о заключении пактов о единстве действия были отвергнуты примыкающими к нам партиями по причинам, которые нам неизвестны. При такой обстановке содержащаяся в резолюции от 18 и 19 марта 1933 г. рекомендация утратила право на существование и поэтому каждая наша секция вправе действовать совершенно самостоятельно.

Председатель: *Вандервельде*
Секретарь: *Ф. Адлер*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 939, л. 27–29. Копие. Машинопис. Руски език.

№ 296

Писмо от Политбюро на ЦК на БКП до Балканския секретариат на ИККИ и ЗБ на ЦК на БКП с отчет за извършеното по създаването на народния фронт в страната

№ 28

24 април 1935 г. [1]

Строго поверително

Информация по въпроса за изграждането на единния фронт

В центъра на работата на ЦК на партията е поставен въпросът за практическото осъществяване на единния фронт против фашизма. За изясняване на въпроса и мобилизация на цялата партия и работническата класа, за неговото разрешаване на дело ЦК е предприел следните мерки: на Петия разширен пленум на ЦК се изслуша докладът по единния фронт. Резолюцията на пленума се отпечати

и масово разпространява в цялата страна[2]. На окръжните районни конференции и на специални заседания на ядките, които стават след пленума се поставя и подробно се обсъжда въпросът за изграждането на единния фронт. Всички централни организации и масови организации, а също окръжните и районни конференции се занимаваха с въпроса и приеха конкретни планове за неговото разрешение. В трите излезли броя на „Пропагандист", в бр. №1 на „Работнически вестник", в последните броеве на „Червено знаме", „Единство", „Революционна защита и [на] останалите по-низови органи на единния фронт се отделя главно внимание. В позивите на ЦК: 1) против бесилките на терора, провокациите; 2) против войната и мобилизациите; 3) по 1-ви май; 4) в декларацията на ЦК по събитията на 22-ри януари и в тая по аферата на Раденков – въпроса за единен фронт взема съответно място и е поставен в конкретна форма. Издаде се манифест по единния фронт. В поздравителното писмо на пленума до др. Димитров и всички останали документи на партията е поставен въпросът. Подготвена е брошура по единен фронт в Гърция, Румъния, Франция и Полша, която ще излезе в най-скоро време. Също така се подготвя популярна брошура с конкретен материал в нашата страна.

ЦК установи строга лична отговорност на другарите, занимаващи се с единен фронт. В началото на всяко заседание се дава кратка информация по хода на водените преговори. През всеки две седмици другаря Михайлов[3] свиква съвещание на другарите, занимаващи се непосредствено с единния фронт, на които се заслушват информации по извършеното и постигнатите резултати по линията на партията, синдикатите, комсомола и националнореволюционно движение, по преговорите на ЦК с пладненци. ЦК установи живи връзки и започна преговори с пладненци още до пленума. Първоначалните преговори не дадоха резултати. Хората, с които преговаряхме, лавираха, избягваха конкретните наши предложения, даже понякога се криеха от нас. След нашите настойчиви и систематически предложения и след установяване на връзки с всички крила на БЗНС – „Пладне", положението се измени. Постигнахме принципно разбирателство за водене на единофронтовска антифашистка борба, обаче конкретните организации на тая борба пладненци отбягваха. Те категорически настояваха единният фронт отгоре да не се обявява, да не се издава съответен позив, апел и т.н. Да не се дава никаква гласност на нашето принципиално разбирателство. Съгласиха се само чрез инструктори техни и наши, чрез провежданите конференции в окръзите и районите, чрез живите връзки устно да се дава указание на низините да изграждат единния фронт в селата. Ние, след като се убедихме, че други, по-големи резултати не можем да постигнем, временно се съгласихме.

Това първото разбирателство даде известни резултати. Инструкторите на пладненци обикаляха страната, съобщаваха на своите местни организации да правят единен фронт с нас. Те проведоха също така три окръжни конференции, на които общо са присъствали над 1000 делегати. На тия конференции въпросът за единния фронт е бил поставен и всички делегати се съгласяват за водене на единна борба. Ние широко използвахме искането на низовите организации пладненски дейци и масите да правят единен фронт с нас и в по-категорическа форма поставихме въпроса пред „Пладне" да дадем гласност на нашето разбирателство и да излезем с апел към масите за обща борба. Те се съгласиха. Апела обсъдихме и приехме. Печатахме го за масово разпространение по цялата страна. Пладненци се отказаха да участват в майската кампания, като аргументираха, че това е традиционна социалистическа акция. Те се съгласиха активно да участват в общата всенародна антифашистка кампания от 19 май до 9 юни, която ще бъде проведена под лозунга, издигнат в нашия манифест по единния фронт, като се отдели по-голямо внимание на борбата против Цанковото движение. По затвърдяването на единния фронт с ръководството на пладненци пред нас стои близката задача: да заякчим връзките си, да внесем по-голяма диференциация в ръководството на „Пладне“, да активизираме и заангажираме по-голям кръг от техните дейци в провеждането на единния фронт и да се добием по-голяма организационна и масова дейност от тяхната страна.

По преговорите с „Врабча“. В преговорите с ЦК БЗНС – „Врабча“ положението е по-друго. Гичев се отказва да преговаря с нас, обаче открито поставя въпроса, че той и тяхното Постоянно присъствие в силите на единофронтовско движение и затова няма нужда чрез единния фронт да озлобяваме врага и да даваме излишни жертви. Нито се съгласява да излезем с позив към масите за единна борба, нито пък да се дадат негласни указания по местата да изградят единния фронт. На лице е ясен и последователен саботаж на единофронтовската борба. Ние в последното време се спряхме само на едно лице, с него ще обсъдиме общата платформа за борба, ще я публикуваме и ще се помъчим да сплотим около нея известен кръг по-второстепенни дейци от Врабча. По отношение на Гичев и В. Димов почваме широка разобличителна работа.

В преговори сме с бившата левица на БЗНС – Г. Драгнев. Постигнахме принципно разбирателство. В най-скоро време ще имаме конкретни резултати.

Преговорите с ЦК на СДП. Правим големи усилия да се договорим със социал-демократите, обаче те систематически се отказват по разни причини от практически преговори. Най-напред поставяха въпроса така: нека да сключат двата интернационала съвместен договор в международен мащаб, а после ние ще приемем единния фронт в нашата страна впоследствие. Припципиално се съгласиха да се води единна борба против военно-фашистката диктатура, но всячески избягват да се постигне това принципиално разбирателство на практическа основа. Най-после се съгласиха да обсъдим нашите предложения, тъй като те самите не предлагат нищо конкретно, но ето вече две седмици обмислят нашите предложения и още не казват своето мнение по единно провеждане на 1-во майската кампания. Постигнахме със СДП разбирателство, но и тук целият въпрос се натъква на нежеланието и страха от тяхната страна практически да се осъществи единният фронт.

По комсомола. ЦК на комсомола е в постоянни връзки с централните младежки ръководства на „Пладне“ и „Врабча“. Освен издадените преди известно време документи за обща борба, в най-последно време са подписани от името на РМС „Врабча“, „Пладне“– комсомола апел за борба: 1) против империалистическа война и мобилизация; 2) против фашизирането на младежките организации; 3) за бойкот на фашисткия младежки в. „Пламък“. На младежите от СДП е направено конкретно предложение за единна борба. След дълги откази те се съгласиха, но положиха въпроса на СДП младежка конференция в София, от която да поискат одобрение на своята линия за единна борба. Такава конференция се състоя в София и се изказаха единодушно за единния фронт, но поръча на ръководството да обмисли конкретно въпроса. Кръстю Пастухов е против. [Това е] голяма пречка на младежите от СДП да тръгнат по пътя на единната борба. И тук трябва да се внесе известна диференциация в ръководството на СДП и с конкретни факти да се разобличат тия „дейци“, които умишлено събарят единната борба. За ЦК е съвършено ясно, [че] ръководствата и дейците на БЗНС, ЦК на „Врабча" и „Пладне" и реформистките синдикати, младежките и др. организации ще се активизират и ще бъдат заставени да тръгнат по-решително по пътя на единната борба само под напора на масите отдолу. Тия резултати по единния фронт отгоре, за които ви съобщихме, са само първа практическа стъпка в създаването на единно мощно антифашистко движение. Те са резултат не само на усилията на ЦК, направени отгоре, но и на голямото въздействие, на низовата единофронтовска борба на масите. В редица райони и села нашите местни организации на дело са осъществили единния фронт. В Пловдивско, Софийско, Казанлъшко, Червенобрежко, Горнооряховско, Шуменско и др. имаме в редица села сключен единен фронт на местна почва. Така например в селата Ресену Чаир, Сошино е постигнато между нас и земеделските дружби разбирателство и се води единна борба. В Червенобрежко в четири села са изгонени кметовете и агентите на Обновата[4] [благодарение] на единофронтовските действия на селяните. В Трънско, Търновско са издадени съвместни позиви. Пазарят в Павликени е използван за съвместна акция против терора и т.н. По въпроса за единния фронт и единството между революционните и реформистките синдикати, а също и по линия на националнореволюционно движение ще ви пишем допълнително.

За ПБ *Михайлов*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 11, д. 64, л. 25–27. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Получено на 21 май 1935 г, дешифрирано на 25 май с.г.

[2] Петият разширен пленум на ЦК на БКП се проведе през януари 1935 г. Резолюцията на пленума е публикувана в „БКП в резолюции и решения...", т. 3, С., 1954, 316–326.

[3] Псевдоним на Атанас Павлов.

[4] Дирекция на обществена обнова е основана с указ от юни 1934 г. като пропаганден институт с цел да насочва духовния живот на страната към обединение и обновяване в служба на нацията и държавата, да съдейства за организирането на гражданството в идейно единна общонародна групировка. Намира се в пряко подчинение на министър-председателя. Има свой апарат от щатни областни и околийски дейци и доброволни сътрудници във всяко селище. Развива активна дейност по разработване и пропагандиране на идеите на деветнадесетомайците за държавно преустройство; изпълнява и политическа задача по създаване на политическа опора на новата власт. Прекратява своята дейност с указ от 1 юли 1935 г.

№ 297

Доклад на Вл. Поптомов (В. Громов) относно сектантския курс на ръководството на БКП по отношение на македонското националнореволюционно движение в България

5 юли 1935 г.

Въпросът за сектантския, за неболшевишкия курс, провеждан по отношение на македонското националнореволюционно движение в България, придобива, във връзка с извършващия се завой на партията днес, голямо значение и заслужава да се разгледа по-основно и да се посочат не само отделни моменти, а целият низ от грешките, с които той е съпроводен. За съжаление аз нямам тук под ръка необходимите архиви, за да се позова на факти и документи (в запазената архива на ВМРО(об.), находяща се зад граница, се намират такива документи) и затова ще се задоволя тук повече с някои общи констатации, а конкретни факти ще се възпроизведат дотолкова, доколкото са останали в паметта ми.

По моя преценка всички грешки на партията по отношение на македонското националноосвободително движение, както и до септемврийския период 1923 г., така и след него и особено в последните няколко години, се дължат главно на недооценката на македонското националнореволюционно движение като съюзник на пролетариата, на ролята му като революционен резерв на пролетарската революция в България и на Балканите. Неправилно са оценявани революционните възможности, криещи се в национално потиснатите македонски маси в Петричко и бежанските в България и от тук слабото внимание на партията върху тях и представянето по такъв начин широк терен за влияние на българската буржоазия и нейните върховистки и фашистки агенти върху тях.

Трябва да се каже, че въпреки горчивия опит, който имаме по отношение на ролята и значението на македонския организъм в преврата на 9 юни, в Септемврийското въстание, в закрепването режима на Цанков, през властването на „Народния блок“, а след това (на протогеровистите) във военнофашисткия преврат на 19 май м. г., все още на практика се подценява значението на македонското движение в България. Това се вижда дори и във водената напоследък кампания от партията за изграждане на единния народен антифашистки фронт в България. Нито РП, нито РМС не се вижда да са се обърнали досега към „Братствата“ и други масови македонски организации (каквато е особено „Македонския младежки съюз“, наброяващ преди разтурянето му 2 хил. члена) с една конкретна платформа, съдържаща елементарните искания на македонските маси в Петричко и бежанците. А в последно време условията за мобилизирането на македонските маси бяха извънредно благоприятни.

На ВМРО(об.) се е гледало като на едно подразделение на комунистическата партия, а не като на масова безпартийна националнореволюционна организация. ВМРО(об.) действително на практика се превръща в едно своего рода второ издание на партията, което копира не само нейните политически и организационни форми и методи на работа, но дори и нейната фразеология.

Трябва да си признаем, че и ние комунистите в Задграничното бюро на ВМРО(об.), в това число и аз, също така не бяхме чужди на това сектанско схващане. Дори Георги Димитров, под чието ръководство ние работим, не един път е удрял по тези наши сектантски установки. По инициативата и непосредственото ръководство на др. Димитров на няколко пъти ЗБ на ВМРО(об.) предприе опити за разширяване масовата база на организацията с привличането в нейното ръководство вътре в страната на влиятелни безпартийни националреволюционери. Благодарение обаче на сектантското отношение към безпартийния елемент, на неправилното прилагане тактиката на единния фронт, ВМРО(об.) не можа да се разгърне в една масова организация.

Тук ще изброя някои по-съществени моменти на този сектантски курс:

1) Националните македонски лозунги за самоопределение, за независима и обединена Македония, против конкретните форми на националния гнет в Петричко, в защита на бежанските интереси и пр. бяха изместени на втори план. На пръв план се поставяха лозунги за конфискация, за социализация, за Съветска Македония и др.

Вместо вземане от страна на ВМРО(об.) на инициативата и организацията на масови политически акции от общонароден македонски характер, от естество да мобилизират широките македонски маси, каквито са например годишнината на Илинденското въстание, годишнината на разпокъсването и окупацията на Македония, годишнината от смъртта на Гоце Делчев, от убийството на Сандански, Х[аджи]димов и др.подобни акции, то ВМРО(об.) се влачеше само в опашката на партийните акции на 1 май, 1 август и др. подобни, като в своите позиви перифразираше партийните лозунги за всеобща стачка, за съветска власт и пр., без да ги обвързва даже с националноосвободителните интереси на македонските маси.

2) Знае се, че македонските депутати от РП, избрани от бежанците (за такива се считат Хр. Трайков и Ал. Мартулков) в Народно събрание най-малко говореха по македонския въпрос и в защита на специфичните интереси на македонските маси. Не че у тях нямаше желание и кураж да сторят това, но защото **такава бе линията на партията**.

3) Създаването на ВМРО(об.) – на едно лошо копие на партията, особено ярко проличава във взетата резолюция на Втората конференция на ВМРО(об.) в България по оценка на политическото положение след преврата от 19 май м. г., състояла се през м. юни с. г. Тази резолюция констатира не само „настъпилата след преврата „революционна ситуация“, но отива още по-далече, като издига лозунга за въоръжаване, тъй като сме се намирали в периода на подготовка на въоръжено въстание в България.

4) По отношение на ръководните кадри на ВМРО(об.) се прилагат същите методи на командване. Така след отвличането на Кавракиров (юли 1932 г.) ЦК на партията бе назначил за ръководството на ВМРО(об.) трима млади другари комунисти[1], без всякаква конференция, без всякакво допитване до низовите групи на организацията – нещо, което предизвика голямо недоволство всред безпартийния елемент.

Стари и влиятелни македонски другари като Мартулков, Калайджиев и др. се държаха настрана, като „негодни“ и „непоправими опортюнисти“.

Що се отнася до изпращаните субсидии на ВМРО(об.) от зад граница по партийния канал, то често с тях ръководството на партията хазяйничаше произволно. За пример ще приведа случая с изпращането през ноември 1932 г. на една сума около 600 дол., която бе получена от партията и не бе предадена в продължение на 6 месеца, а след това бяха почнали да я изплащат по части и даже не я доизплатиха до колкото зная.

5) Най-големи грешки ръководството на партията допусна с неправилното разбиране и прилагане на тактиката на единния фронт с македонското националноreволюционно движение, която в същност и определя линията на партията към това движение. От борба за обезпечение ролята на хегемон за пролетариата и ръководство за компартията в националноосвободителни борби на македонските маси се отиде до непосредствено вмешателство, командване и администриране отгоре на ВМРО(об.).

Оттук и допуснатите грешки:

а) В Петричко не се създадоха партийни организации, понеже се смяташе, че групите на ВМРО(об.) може да ги заместват, което показва до каква степен се бе отишло в смесването на задачите и ролите на партията и на ВМРО (об.).

б) В Братствата и другите македонски масови организации не се водеше масова работа за сплотяване на една борческа опозиция против фашистките ръководства и тяхната предателска политика. Тази работа се саботираше или се водеше твърде сектански, като са се поставяли условия като признаване лозунга за Съветска Македония и др. подобни.

в) Не бе използвано опозиционното настроение на протогеровистките маси през време на режима на „Народния блок“ за привличането им в общия антифашистки фронт. Ръководството на партията се ограничи с тайни преговори с върховете на протогеровистите, които, впрочем, не останаха тайна нито за властта, нито за михайловистите, които не доведоха до нищо или по право доведоха до обратни резултати. Протогеровистите ги използваха, за да си направят реклама, че комунистите са с тях и по този начин успяха даже да привлекат на своя страна известни колебливи елементи из средите на ВМРО(об.). Тази погрешна тактика бе коронясана с една тайна директива на ЦК на партията, в която между другото се препоръчваше колабориране с протогеровистите. Извадки от тази директива с пасажите за колабориране с протогеровистите бяха напечатани в „Свобода или смърт“, във в. „Македония“ и, ако не се лъжа, и във в. „Зора“. Михайловистите използваха тази директива, за да обявят комунистите за съюзници и подстрекатели в убийствата на „платените агенти на Белград“ (както те наричаха протогеровистите), като с това те се опитваха да оправдаят извършените скоро след това убийства на Хр.Трайков, Хролев (Графа), П. Напетов и др. Тази директива веднага предизвика протестите на партийните и левичарски македонски среди като неправилна и пакостна. Директивата е напечатана в книжката 1-2 на „Ком[унистическо] знаме“ от януари-февруари 1933 г. Пасажът за колабиране там е изпуснат.

г) Пропуснати бяха много благоприятни моменти за мобилизиране македонските маси на борба против българския империализъм. Ще приведа тук като пример само такъв благоприятен момент, какъвто се представи през м. декември 1933 г., когато цар Борис направи тържественото посещение на крал Александър в Белград. Тази среща, разменна монета в преговорите на която бе Македония, предизвика масово възмущение всред македонските маси в България. Братствата и другите официални македонски организации по заповед на властта пазеха гробно мълчание. За съжаление, със същото мълчание се задоволи и партията и разбира се след нея и ВМРО(об.). А това бе един рядък благоприятен случай, за да бъде нагледно изобличена предателската политика на българския империализъм и фалша на „националистическата демагогия“ по отношение на македонския народ на българската буржоазия и нейните македонски агенти. Партията обаче пропусна незабелязано такъв един „дребен“ случай. Това бе от друга страна и една недооценка на новата външнополитическа ориентация на българската буржоазия, на която ориентация бе „Звено“, около която се сгрупираха военнофашистките сили, извършили малко по-късно преврата на 19 май, който дойде като изненада за партията.

* * *

Завоя, който се извършва сега в партията, завой от лявоопортюнистическия курс към действително болшевишкия, трябва да стане и преломен пункт към правилното, болшевишко отношение към македонското и др. национални освободителни движения в България.

С другарски привет *В. Громов*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 18, д. 1057а, л. 7–14. Оригинал. Ръкопис.

---

[1] Вероятно става дума за Г. Караджов, Б. Михов и Д. Сурлев.

№ 298

Предложение на Вл. Поптомов (В. Громов) относно въпроси на националнореволюционно движение, подлежащи на изясняване в духа на VII конгрес на Коминтерна

24 септември 1935 г.

Македония (Петричко)

1. По единния фронт и организационното единство в македонското националнореволюционно движение.

2. Мерки за ликвидация на сектантските остатъци във ВМРО(об.), пречещи на превръщането ѝ в безпартийна масова народна организация.

3. Постепенното превеждане на издаваните на българския език вестници на ВМРО (об.) на популярно македонско наречие. Изхвърляне на партийно-комунистическата фразеология, с която още се пълнят изданията на ВМРО(об.). По-голямо използване и позоваване на националнореволюционните традиции на македонския народ, на които ВМРО(об.) трябва да бъде с право единствената наследница.

Тракия

1. Да се отпочне националнореволюционна работа всред турското население в Мастанлийския окръг[1], което заедно с помашкото население наброява повече от 25-хилядна маса.

2. Да се изработи конкрентна платформа по националкултурните, политически и икономически искания на това население и се вземе курс на привличането му в антифашисткия единен фронт.

3. Исканията на тракийските емигрантски маси в България за самоопределение на Тракия (на трите части) и за единна и независима Тракия да се обвържат с националкултурните искания на населението в Мастанлийско. По този начин да се прегради пътя на българската буржоазия да използва тракийската емиграция за целите на великобългарската политика за слизане на Бялото море.

4. Да се подпомогне издаването на един тракийски вестник (желателно би било на турски език за турското население в Мастанлийско и на български – за тракийската емиграция).

5. Да се съгласува и разработи едно общо становище между българската, гръцката и турската компартии по конкретното съдържание, което днес трябва да се вложи в лозунга на самоопределение за независима Тракия, приет още на V конгрес на Коминтерна.

Добруджанската емиграция

1. Активизиране работата ни сред добруджанската емиграция и париране на великобългарската фашистка агитация сред нея.

2. Съдействие и помощ за издаване на Добруджански националнопрогресивен вестник.

Западнопокрайнинската (царибродска) емиграция

1. Да се потърсят конкретни форми за работа сред тази емиграция, като се използва разложението, настъпило във „Въртоп“[2], намираща се на времето под ръководството на Михайловата ВМРО.

Вл. Громов

РГАСПИ, ф. 495, оп. 18, д. 1057а, л. 41–42. Копие. Машинопис.

---

[1] *Днес* – Момчилградско.

[2] Вътрешната западноевропейска революционна организация (ВЗРО) „Въртоп“ е сформирана в периода 1919–1923 г. като организация бореща се за извоюване свободата на българското население, живеещо в окупираните от Югославия след 6 ноември 1920 г. Царибродско, Трънско, Босилеградско и Кулско (Западни покрайнини). Наименованието „Въртоп“ произхожда от името на планинският връх в Трънско. Печатният орган – в. „Въртоп“, излиза от началото на 1926 г. В началото на 1931 г. в организацията се очертават две течения – едното, групирано около Сл. Лазаров и Г. Трендафилов, е склонно да се примири със създалото положение, другото – начело с Ив. Гьошев, оставащо си на старите непримирими позиции. Крилото на Гьошев се ориентира към сътрудничество с ВМРО на Ив. Михайлов. Пълното разцепление на организация става през ноември 1933 г. През 1934 г. ВЗРО прекратява своето съществуване.

№ 299

Циркуляр от Секретариата на ИККИ до всички компартии за добавки към резолюциите на VII конгрес на Коминтерна, непоместени в публикуваните текстове по конспиративни съображения

[септември-октомври 1935 г.]

„ИЗ РЕЗОЛЮЦИИТЕ НА VII КОНГРЕС НА КОМИНТЕРНА"

По поръчение на Секретариата на ИККИ препращаме ви две добавки към резолюциите по докладите на другарите Димитров[1] и Ерколи[2], които добавки по конспиративни съображения не са поместени в публикуваните текстове и не подлежат на публикуване. Двете добавки съставляват неотделими части от съответните резолюции.

1. В резолюцията по доклада на др. Димитров гл. IV озаглавена „Задачи на комунистите на отделните участъци на антифашисткото движение" между пунктове 5 и 6 се вмъква следния пасаж:

„**В армията и флота** пред комунистическите партии стои задачата да водят последователна борба за демократизиране на армията и флота, за изгонване на фашистките елементи от тях и да не допускат войската да бъде използвана в борбата против революционното движение, или в интереса на фашисткия преврат".

2. В резолюцията по доклада на др. Ерколи към гл. III под название „Задачи на Комунистическия интернационал в борбата за мир, против империалистическата война" след точка 6 се прибавя следната точка седма:

„7) **Борба за армията.** Едновременно с борба против подценяването на военната опасност комунистите са длъжни да водят борба против схващането, че вследствие механизирането на буржоазните армии не е възможна успешна борба против войната. Решаващото значение на войниците във военното дело не само че не е намалено с въвеждането на механизирани армии, но тъкмо напротив, във връзка със сравнително по-масовия характер на империалистическите армии, както и вследствие растящото значение на индустриалните работници в производството и обслужването на боевите машини, това значение нараснало. Спечелването на войниците на страната на пролетариата чрез защитата на техните всекидневни интереси, свързани с тия на работниците и селяните и чрез защита на правата на войниците и разширяването на тия права, е повече от всякога едно неотложно повеление както в борба против войната, така и в подготовката на революцията.

В страните на буржоазната демокрация комунистите са длъжни да водят борба: за демократизиране на армията, за отстраняването на фашистките и реакционни елементи от редовете на офицерския и подофицерския корпус, против удължаване срока на военната служба, за превръщане редовната армия в народна милиция при съкращаване срока на военната служба; за превръщане държавните организации за довоенно обучение на младежта в независими спортни организации; за установяване на демократически контрол над върховното военно командване; за народен контрол над производството на оръжие и търговията с него при участието на работническите организации в тоя контрол.

В страните на фашизма комунистите трябва да използват всички легални и полулегални възможности за борба за облекчение на тяхното положение. Всеки комунист е длъжен да работи във всички военни и полувоенни фашистки организации като привлича в тая работа всички противници на война, за да вмъкне членовете на тия организации в борбата за мир и против войната“.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 18, д. 1057а, л. 30–31. Ръкопис. Оригинал.

---

[1] Г. Димитров изнася на VII конгрес на Коминтерна доклад на тема „Борба за единния фронт против фашизма и войната“.

[2] Ерколи (П.Толиати) изнася доклад на тема „За задачите на Комунистическия интернационал във връзка с подготовка от империалистите на новата световна война“.

№ 300

Обръщение на Г. Димитров, от името на ИККИ, към Секретариата на Социалистическия работнически интернационал за необходимостта от срочното установяване на единодействие между двата Интернационала за предотвратяване на нова война

9 октомври 1935 г.

„Окончателен текст“
9724/6/ 3^{a}
9.X. 1935

Утверждено комиссией,
назначенной Секретариатом
от 2 октября 1935 г.
Протокол № 5
и тов. Димитровым 7.X. 1935 г.

Секретариату
Социалистического Рабочего Интернационала
Брюссель

В Африке уже несколько дней свирепствует война. Международный рабочий класс не сумел предотвратить ее точно так же, как не смог в свое время воспрепятствовать приходу к власти фашизма в Германии, ибо его организации не вступили и не действовали единно и сплоченно. Поэтому рабочий класс оказался не в состоянии развязать мощное народное движение всех стремящихся к миру классов и народов против поджигателей войны и таким образом воздвигнуть непреодолимую преграду войне.

25 сентября, т.е. за восемь дней до начала военных действий, мы телеграфно обратились к Секретариату Социалистического Рабочего Интернационала[1].Мы предлагали немедленно обсудить на совместном совещании представителей обоих Интернационалов как лучше общими усилиями провести в жизнь намеченные вашим и нашим Интернационалами меры для сохранения мира. Секретариат Социалистического Рабочего Интернационала сообщил нам, что Исполнительный комитет Социалистического Рабочего Интернационала рассмотрит наше пред-

ложение. До сих пор, однако, мы от Исполкома Социалистического Рабочего Интернационала положительного ответа не получили. Тот факт, что не были немедленно организованы совместные действия обоих Интернационалов, несомненно поощрил фашистских поджигателей войны к открытым военным действиям.

Поскольку до сих пор многое уже упущено, тем более наша и ваша обязанность в настоящий момент добиться прекращения военных действий и не допустить распространения войны на другие страны. Всякое дальнейшее промедление в деле установления единства действий для борьбы против начавшейся войны имело бы тяжелые последствия. Всякий, кто в этот серьезный час все еще отказывается или не решается сомкнуть все силы рабочего класса и всех трудящихся и приложить все средства для того, чтобы были прекращены военные действия итальянцев против Абиссинии, чтобы война не распространилась на другие части мира и не стала прелюдией к новой мировой войне, берет на себя историческую ответственность перед мировым пролетариатом.

В интересах мира мы от имени миллионов рабочих, которые в наших и ваших рядах требуют установления единства действий для борьбы против войны и фашизма, еще раз подчеркиваем срочную необходимость положительного ответа Исполкома Социалистического Рабочего Интернационала на наше предложение.

Мы еще раз сообщаем, что назначенная нами делегация находится в ожидании переговоров в Париже и мы просим Вас адресовать Ваше сообщение о месте и времени переговоров тов. Кашену в редакцию „Юманите".

От имени Исполнительного комитета
Коммунистического Интернационала
Г. Димитров

Опубликовано в „Юманите" № 13444 от 8 октября 1935 г.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 939, л. 3–4. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] В изпратеното на 25 септември 1935 г. обръщение към Секретариата на Социалистическия Работнически Интернационал се казва: „Война в Абиссинии может вспыхнуть в любой момент. Германские фашисты только и ждут этого момента, чтобы наброситься на слабую Литву и занять Мемель. Военные мероприятия итальянского и германского фашизма имели бы неподдающиеся учету последствия. Они могут привести к мировой войне.

VII конгресс Коминтерна поручил Исполкому Коминтерна обратиться к руководству Социалистического Рабочего Интернационала с предложением об установлении международного единства действий пролетариата. Нам известно, что Ваш Исполком постановил внимательно изучить решения VII конгресса Коминтерна, прежде чем высказаться по вопросу о единстве действий. Чтобы дать Вам такую возможность, мы хотели подождать с конкретным предложением о вступлении в переговоры по этому вопросу. Но международное положение так напряженно, опасность взрывов новой мировой войны столь угрожающа и близка, что нельзя терять ни часа.

Последнее совещание Социалистического Рабочего Интернационала и Международного объединения профсоюзов наметило ряд мероприятий против грозящей войны. Коминтерн приветствует Ваше решение. Но все, что было сделано до сих пор с Вашей и нашей стороны, еще недостаточно перед лицом грозящей опасности. Усилия обеих интернационалов, направленные к спасению мира, необходимо объединить. Оба Интернационала должны действовать согласованно и совместными усилиями отвести руку фашистских поджигателей войны...

Завтра это может стать невозможным.

Вот почему мы обращаемся к секретариату Социалистического Рабочего Интернационала с предложением немедленно обсудить на совместном совещании представителей обоих Интернационалов как лучше совместными усилиями провести в жизнь намеченные Вашим и нашим Интернационалами меры для сохранения мира.

На это совещание мы делегируем от имени Исполкома Коминтерна товарищей Кашена и Тореза из Франции, тов. Поллита из Англии и тов. Шверму из Чехословакии.

Просим Вас ответить как можно скорее.

С приветом от имени Исполкома Коминтерна Генеральный секретарь *(Г. Димитров)*" *(РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 939, л. 1).*

№ 301

Писмо от секретаря на Социалистическия работнически интернационал Фр. Адлер до ИККИ

Брюксел, 15–19 октомври 1935 г.

10029/88/3ª/7
19.X.1935 г.
Социалистический
Рабочий Интернационал

Исполкому
Коммунистического Интернационала
Москва

Товарищи!

Исполком Социалистического Рабочего Интернационала постановил на заседании от 12 октября:

„На совместной конференции от 12 октября 1935 г. Исполком Социалистического Рабочего Интернационала в полном согласии с Международным объединением профсоюзов постановил принять ряд мер с целью успешного ведения борьбы против атаки итальянского фашизма на Абиссинию и против военной опасности в Европе.

Секретариату Социалистического Рабочего Интернационала поручается сообщить Коммунистическому Интернационалу о результатах совместной конференции с Международным объединением профсоюзов".

Согласно этому постановлению, посылаю Вам отчет о конференции Социалистического Рабочего Интернационала и Международного объединения профсоюзов, напечатанный в „Интернационале информацион" от 14 октября.

Постановление, принятое нашим Исполкомом по поводу приглашения, выраженного в Вашей телеграмме от 25 сентября 1935 г., мы, согласно Вашему желанию, сообщили тов. Кашену. Посылаем Вам копию посланного ему письма.

С социалистическим приветом
За Секретариат Социалистического
Рабочего Интернационала *Фридрих Адлер*

2 приложения

Приложение 1.

„5"
10029(7) от френски Кун
р 6. 19.X. 1935 г.

15 октября 1935 г.

Гражданину Марселю Кашен
„Юманите", Париж, р-ю Монмартр, 138.

Товарищи,

В телеграмме от 7 октября Генеральный секретарь Исполнительного комитета Коммунистического Интернационала просил нас послать ответ по Вашему адресу. В виду этого мы сообщаем Вам о принятии на сессии нашего Исполнительного комитета, состоявшейся 12 октября, решения, которое гласит:

„На совместном совещании 12 октября Исполнительный комитет Социалистического Рабочего Интернационала в полном согласии с Международным объединением профсоюзов принял ряд мер по линии действенной борьбы против агрессии итальянского фашизма в Абиссинии и против опасностей войны в Европе.

Секретариату Социалистического Рабочего Интернационала поручено сообщить о результатах совместного совещания с Международным объединением профсоюзов Коммунистическому Интернационалу.

Что касается предложения Коммунистического Интернационала встретиться с выделенными им четырьмя делегатами, то социалистические партии Великобритании, Голландии, Швеции, Дании и Чехословацкой республики заявили, что не могут одобрить принятие предложения с одной сторон, в виду состава делегации Коммунистического Интернационала, а с другой, в виду того, что они отвергают всякие совместные действия с коммунистическими партиями их стран и какие бы то ни было совместные действия обоих интернационалов.

Будучи обязан учитывать точку зрения этих крупных партий рабочего класса, Исполнительный комитет Социалистического Рабочего Интернационала не в состоянии таким образом принять предложение Коминтерна.

Но Исполнительный комитет Социалистического Рабочего Интернационала хочет приложить все усилия к тому, чтобы согласовать все эффективные действия против войны и против фашистских поджигателей войны. Вот почему, само собой разумеется, что его председатель и его секретарь имеют полное право в порядке осуществления своих функций участвовать вместе с личностями и представителями международных рабочих организаций или других организаций, ведущих работу против войны, в информационных совещаниях, которые они сочтут полезными.

Хотя решения Исполнительного комитета Социалистического Рабочего Интернационала от 17 октября 1934 г., представляющее примыкающим к Интернационалу партиям самостоятельно решать желают ли они действовать сообща с коммунистическими партиями своих стран, сохраняет полную силу, упомянутые выше партии отмечают, что они не имеют никакого намерения проводить совместные выступления с коммунистическими партиями своих стран“.

Текст решения совместной конференции Международного объединения профсоюзов и Социалистического Рабочего Интернационала о нашей деятельности, направленной против войны, был послан непосредственно Исполнительному комитету Коммунистического Интернационала в Москву, точно также, как и копия настоящего письма.

Наш председатель и наш секретарь будут 18 октября в Париже и воспользуются этим, чтобы установить контакт с Вами.

С социалистическим приветом
За Секретариат Социалистического Рабочего Интернационала
Фридрих Адлер

Приложение 2.

12 октября 1935 г.

На совместном заседании было выражено удовлетворение решением Лиги Наций, согласно которому Италия объявлена агрессором в итало-абиссинском конфликте.

Конференция призвала к незамедлительному принятию эффективных санкций, чтобы немедленно положить конец этому преступлению против прав народов.

Она обещает Лиге Наций самую действенную поддержку со стороны своих организаций при применении санкций всех родов.

Конференция постановила послать телеграмму председателю Ассамблеи Лиги Наций Бенешу – телеграмму, подтверждающую и подчеркивающую позицию рабочего класса и решимость пролетариата противостоять войне.

Конференция призвала Лигу Наций уже сейчас заявить, что она восстановит мир на правовой основе пакта Лиги Наций.

Ж. Дельвин, А. Вотерс – Бельгия
В. Кристенсен – Швеция
О. Вельс – Германия
Ж. Кемптон, Ж. Далас, Г. Дальтон – Англия
К. Форринк – Голландия

РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 939, л. 55–61. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 302

Стенограма на отчета на М. Торез за срещата с лидерите на Социалистическия работнически интернационал Луи дьо Брукер и Фридрих Адлер

18 октомври 1935 г.

Я буду говорить о встрече, которую только что имели я и Кашен с Адлером и Вандервелде.

Нам сообщили, что Исполнительный комитет II-го Интернационала отклонил предложение Коминтерна о совместных действиях, и что в принятой им резолюции указано, что председатель и секретарь II-го Интернационала должны связаться с различными международными организациями и сообщить им отдельные решения с целью координировать международные выступления рабочего класса.

Сначала мы выслушали их, а затем мы поставили им следующие вопросы:

1. Мы сожалеем, что Вами не было определенно принято наше предложение, принимая во внимание те последствия, которые могло бы иметь подобное единство действий именно в вопросе о войне, начатой итальянским фашизмом против абиссинского народа.

2. Не находите ли Вы возможным объяснить нам ту часть вашей резолюции, где говорится о составе делегации Коминтерна?

– С удовольствием, – ответили нам, – ибо это нисколько не обидно ни для кого из вас. Дело идет только о замечании Рабочей партии[1], высказавшейся против присутствия тов. Поллита в делегации Коминтерна. Представители Рабочей партии заявили нам, что их крупная партия никогда не могла бы согласиться на переговоры с представителями маленькой английской компартии.

При этом они добавили, что уже тот факт, что они находятся в Париже и здесь встретились с Кашеном и Торезом, означает, напротив, что они полностью готовы признать ...* авторитетных товарищей из Коминтерна.

На это мы ответили: означает ли это, что когда представится случай...* вы будете облегчать переговоры?

Нам ответили: это вопрос чрезвычайно важный и мы не можем ...* [предопределять] решения нашего Интернационала; но мы можем предложить пополнить нашу делегацию несколькими представителями...*

Потом мы сказали: ну хорошо, но ведь вы хотите координации, а для того, чтобы координировать действия, надо прежде всего познакомиться с тем, что хотят делать одни и другие.

На это нам ответили: координировать действия можно различным путем. Например, во Франции уже создались условия для единства действий, но у нас в Бельгии это невозможно. Однако, я могу указать на то, что в Бельгии мы предпринимаем такие действия, которые дают возможность нашим товарищам коммунистам участвовать в них вместе с нами, как например, в крупных манифестациях рабочего класса ...*, а также в большом митинге, который состоится ...* в Брюсселе. На этом митинге будут выступать многие активные работники нашей партии и Жакмотт. В других районах – в Боринапсе – где мы имеем также своих представителей, мы абсолютно согласны с тем, чтобы дать возможность представителям коммунистической партии выступать на митингах, которые мы организовываем. Из этого следует, что мы должны гораздо меньше обращать внимание на слова, а больше – на суть вещей. Если действительно будут осуществлены подобные совместные выступления, то это будет означать, что нашей партии будет открыт путь к массам даже в том случае, если между бельгийской социалистической партией и нашей партией не будет формального соглашения.

Напротив, я был [готов] добавить: для Интернационала этот вопрос не стоит. В Испании налицо такая же ситуация, которая дает нам возможность...*

– Заметьте, товарищи, что все наши сообщения носят конфиденциальный характер. Мы являемся теперь людьми ответственными. Такого рода встречи не подлежат огласке до того, как они будут официально ...

Нам было сказано: в Англии ничего нельзя сделать. Мы поняли это так, что существенным аргументом Лейбористской партии были приближающиеся выборы...*

Мы, конечно, спросили их: а разве это означает, что на завтра после выборов условия для организации единого международного фронта станут лучше?

Нам сказали: на это мы ничего не можем вам ответить. Мы не Лейбористская партия и мы не можем этого знать.

По поводу Чехословакии вопрос был нами поставлен следующим образом. Чехословацкая партия – крупная партия, пропорционально такая же сильная, а в некоторых областях даже сильнее, чем социал-демократическая партия, которая расколота.

На это нам сказали: здесь вопрос совсем другой. Наши товарищи участвуют в правительстве и считают, что таким путем можно лучше всего охранять демократию ...* они не могут принимать участие в едином фронте.

– Так как вы изучили резолюцию VII конгресса Коминтерна, то вы должны знать, что мы предвидели такое возражение и приняли решение, допускающее осуществление единого фронта с социал-демократическими партиями даже тогда, когда они входят в правительство. Надо только определить условия их участия, но вхождение социалистов в правительство не является препятствием для этого.

Нам ответили: разрешите не продолжать этого разговора, мы не уполномочены для ведения дискуссии.

– Товарищи, все это свидетельствует о том, что мы добились больших успехов. Так мы начали свои переговоры с социалистической партией.

После этого мы постарались подойти к вопросу с другой стороны.

– Ладно, но в других странах может быть возможно осуществление единого фронта сейчас же? Ведь есть скандинавские социалистические партии, социалистическая партия Дании.

– Но эти партии высказываются против идеи единства. И это объясняется тем, что нет еще достаточной ясности в вопросе о позиции Коминтерна в отношении демократии. Коммунисты вспоминают о демократии только там, где она исчезла или находится на пути к исчезновению. Другими словами, позиция коммунистов – враждебная позиция.

– Мы ответили на это: в этом вопросе вы ошибаетесь.

Тогда нам привели очень интересную цитату. Это был отрывок из речи Димитрова. Процитировал его Адлер: „Не следует ограничиваться разоблачением социал-демократии... „[2] Здесь хотят восстановить рабочих против их вождей.

– Смысл этой цитаты не тот. Это борьба против существующих сектантских тенденций. Я воспользовался этим случаем, чтобы дать им урок: напротив, мы знаем, что социалистическая партия была втянута на такой путь, который довел до откола от нее правого крыла – неосоциалистов. Это место [в докладе] направлено против сектантских тенденций. Надо прийти к рабочим и обсудить условия, предложенные партиями...* Если вы считаете, что это враждебное отношение...*, или вы считаете, что социал-демократическое правительство должно делать все обратное тому, что оно обещало своим избирателям.

– Ваши друзья из Советского Союза могут вам сказать, что когда находишься у власти, то не всегда можешь сделать то, что хочешь (*смех*).

Здесь также приводили тот аргумент, что наши партии малочислены.

– Но тем не менее английские коммунисты уже имеют некоторый опыт борьбы.

– Да, еще в более широком смысле это может быть отнесено к социалистическим группировкам в Советском Союзе, – говорят нам.

– На это я совершенно спокойно ответил: прежде всего нужно, чтобы там такие группировки существовали. Марсель Кашен добавил тут же: „На этот счет нечего беспокоится, ибо эти группировки не существуют...“

Де Брукер сказал: „Это ваше мнение; но вы не надейтесь на то, что я вам открою тайны моих друзей“.

Вы понимаете, товарищи, что под видом банальной беседы мы выдвинули основные вопросы переговоров.

Мы сказали им: в прошлое воскресенье на собрании итальянцев против войны в Абиссинии вы – де Брукер, присутствовали; я также там был в качестве представителя Интернационала. Мы сказали: разве на основе тех точно определенных пунктов, по которым мы с вами согласны, нельзя обсудить те действия, которые мы могли бы совершить совместно?

-Как это понимать?

– Мероприятия для координации действий, применение санкций.

– Но ведь именно профсоюзные организации предприняли ряд мер; после нашего совместного заседания они согласились на то, что они сами сообщат всем организациям, не входящим в Амстердамский интернационал о наших решениях. Так, например, сказал он нам – Амстердамский интернационал сообщил все решения ВЦСПС.

– Впервые за 12 лет мы сообщили о своих решениях другим организациям, в том числе английским и американским тред-юнионам. Я мог бы также сказать, что мне известно, что ВКТ[3] официально сообщил УВКТ[4] о своих решениях, что показывает, что мы приняли меры, облегчающие координацию действий.

– Единственно, чего мы хотели бы, – сказали они, – это проводить эти действия без комитета единого фронта, без комитета действий, на что Блюм ответил: „Во Франции, как вы знаете, мы создали согласительный комитет“.

На это ему возразили: да мы знаем, но мы этого не хотим, мы хотим координировать действия без комитета.

Это в отношении профсоюзов.

А что касается партий, то следует каждый раз обсуждать, где совместные действия возможны. Во Франции возможны параллельные выступления; там следует попытаться договорится о том, чтобы проводить совместные выступления в печати и одновременно с этим – выступления в парламенте, одним словом, проводить всю кампанию в печати параллельно.

Это все.

Затем Кашен и я предложили: „Сегодня утром мы объявили о нашей встрече, так что завтра товарищи будут ждать от нас каких-либо сообщений“.

На это нам ответили: конечно, мы предпочли бы, чтобы об этом сегодня утром ничего еще не было сказано, но мы понимаем, что если мы ничего ни скажем...* Надо составить комюнике.

Тогда я и Кашен написали его и они его приняли, прибавив одну только фразу. Они настаивали на том, чтобы даны были оба имени[5] с целью устранить всякие кривотолки в отношении состава делегации Коминтерна.

И вот что является для нас существнным:

Вы, конечно, понимаете, товарищи, важность такого коммюнике. Не создан согласительный комитет, не выпущено совместное воззвание, не принято никаких определенных решений, но мы добились того, что впервые появилось официальное сообщение, подписанное представителями Коминтерна и II-го Интернационала, в котором обе стороны приняли на себя обязательства предпринимать совместно координированные действия против агрессии итальянского фашизма. Эти действия, конечно, частичные и не такого размаха, как нам бы этого хотелось, но все-таки мы добились первого совместного обращения.

Завтра мы опубликуем текст этого коммюнике на видном месте в „Юманите“. Наши товарищи из всех других партий будут почти всюду действовать также, как мы, когда мы только начали нашу работу шаг за шагом. Наши английские товарищи пойдут по этому пути, также как и товарищи из Чехословакии и Бельгии.

Жакмотт: в Брюсселе сообщение появится в печати завтра вечером.

Этот факт свидетельствует о том, что наша оценка была правильной. Конечно, во II-ом Интернационале есть силы, которые борются против единого фронта, силы, связанные со своей буржуазией. Это льстит...* Они еще раз показали, как все это достойно сожаления...* Но наряду с этим существует и подъем, и с этим подъемом вынуждены считаться даже наименее близкие к нам элементы II-го Интернационала.

Это является большой победой нашего Коммунистического Интернационала.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 939, л. 109–116.Копие. машинопис

---

* Така е в текста.

[1] Лейбъристката партия на Великобритания.

[2] Вероятно се има предвид следния пасаж от доклада на Г.Димитров на VII конгрес на Коминтерна:„Нашите другари в Скандинавските страни често вървят по пътя на най-малкото съпротивление, *като се ограничават с пропагандистко разобличаване на социалдемократическото правителство.* Това е грешка. Например в Дания социалдемократическите водачи участвуват вече десет години в правителството и комунистите десет години из ден в ден повтарят, че това е буржоазно, капиталистическо правителство. Трябва да се предполага, че тази пропаганда е известна на датските работници. Това, че значително болшинство все така дава своите гласове за правителствената социалдемократическа партия, показва само, че пропагандисткото разобличаване на правителството от страна на комунистите е *недостатъчно,* обаче то *не* показва, че тези стотици хиляди работници са доволни от всички правителствени мероприятия на социалдемократическите министри. Не, те са *недоволни* от това, че социалдемократическото правителство със своето така нареченото „кризисно съглашение“ оказва помощ на *крупните капиталисти и помешчиците,* а не на работниците и селската беднота; те са недоволни от това, че социалдемократическото правителство със своя декрет, издаден през януари 1933 г., отне от работниците *правото на стачка*; те са недоволни от това, че социалдемократическото ръководство проектира опасната *антидемократическа избирателна реформа* (със значително съкращаване числото на депутатите). Аз едва ли ще сгреша, другари, твърдейки, че 99% от работниците в Дания *не одобряват* такива политически стъпки на социалдемократическите водачи и министри“. (*Г. Димитров. Борба на единния фронт против фашизма и войната. С. 1949, 79–80.*)

[3] Конфедерация на труда на Великобритания.

[4] Унитарна конфедерация на труда на Великобритания.

[5] Тоест имената на М. Торез и М. Кашен.

№ 303

Заявление на ИККИ „За единодействието на световния пролетариат“

[Москва, ноември 1935 г.]

10677/5/с ориг./ А.Б.
9.XI. [19]35 г.

Утверждено на
заседании Секретариата,
27 октября 1935 г.
Протокол № 11

25 сентября 1935 г. Исполнительный комитет Коммунистического Интернационала обратился к Социалистическому Рабочему Интернационалу с предложением об установлении единства действий для борьбы против нападения итальянского фашизма на абиссинский народ. 7-го октября, когда война стала свершившимся фактом, тов. Димитров, генеральный секретарь Коминтерна, от имени Коммунистического Интернационала вновь повторил это предложение.

Заседавший 12-го октября в Брюсселе Исполнительный комитет Социалистического Рабочего Интернационала постановил ответить отказом на предложение Коммунистического Интернационала.

В связи с этим решением Исполком Социалистического Рабочего Интернационала, Исполком Коммунистического Интернационала заявляет:

1. Решение Исполкома Социалистического Рабочего Интернационала

вызывает глубокое разочарование у всех рабочих, питавших надежду, что после решений VII конгресса Коммунистического Интернационала, сделавшего все возможное для установления единства действий международного пролетариата, предложения Коммунистического Интернационала о едином фронте будет принято. Хотя на заседании Исполкома Социалистического Рабочего Интернационала большинство представителей социал-демократических партий было настроено в пользу принятия предложения Коммунистического Интернационала, тем не менее это предложение по категорическому настоянию пяти партий было отклонено. Ответственность за это падает прежде всего на представителей Рабочей партии Англии (Дж. Кемптон, Дж. Даллас, Г. Дальтон, В. Джиллис), Социал-демократической партии Голландии (И.В. Альберда, К. Форринк), Социал-демократической партии Швеции (В. Кристенсен) и Социал-демократической партии Чехословакии (Ф. Соукун, И. Стивни, А. Шефер). Эти люди на заседании Исполкома Социалистического рабочего интернационала заявили то, чего требует буржуазия от социал-демократических лидеров, добивающихся министерских постов. В целях сохранения доверия буржуазии они пожертвовали интересами рабочего класса и интересами борьбы за мир.

2. Мы передаем на суд международного пролетариата поведение этих людей, которые в момент разгорающейся войны в Абиссинии, усиливающейся военной агрессии японского империализма в Китае и растущей опасности мировой войны срывают установление единства действий обоих интернационалов и тем самым льют воду на мельницу поджигателей войны в различных странах. Под давлением лидеров этих пяти социал-демократических партий Исполком Социалистического рабочего интернационала в третий раз отклоняет предложение Коммунистического Интернационала об установлении единства действий и тем самым развязывает руки наиболее реакционным и воинствующим элементам буржуазии. Отклонение предложения Коммунистического Интернационала от 5 марта 1935 г. о совместной борьбе против фашизма способствовало безнаказанному разгулу фашистского террора в Германии. Отклонение предложения Коммунистического Интернационала от 10 октября 1934 г., в момент вооруженных боев в Астурии, облегчило в Испании расправу над рабочими. Точно также и теперь решение Исполкома Социалистического Рабочего Интернационала может поощрить военную агрессивность не только итальянских, но и германских фашистов, японских милитаристов и др. поджигателей войны.

Уступая реакционным стремлениям представителей пяти партий, не находя ни слова осуждения их раскольнической, глубоко враждебной интересам рабочего класса позиции, Исполком Социалистического Рабочего Интернационала тем самым поставил эти реакционные стремления к сохранению союза с буржуазией выше жизненных интересов международного рабочего движения.

3. В виду того, что Исполком Социалистического Рабочего Интернационала в своей резолюции указывает, что на совместной конференции с представителями международного объединения профсоюзов 12-го октября было принято решение „осуществить ряд мероприятий для успешного проведения борьбы против нападения итальянского фашизма в Абиссинии и против военной опасности в Европе“, Исполнительный комитет Коммунистического Интернационала вынужден на основе информационного материала, полученного им от Исполкома Социалистического Рабочего Интернационала, с сожалением констатировать, что эти мероприятия сводятся лишь к словесным заверениям о поддержке мирной

политики Лиги Наций и к нескольким требованиям и пожеланиям по адресу Лиги Наций (главным образом в отношении санкций). Эта ориентировка исключительно на мероприятия Лиги Наций по существу отражает стремление лидеров английской Рабочей партии направить международное рабочее движение в фарватер внешней политики империалистических правительств Англии. Однако, было бы нелепо думать, что Лига Наций сделает все для обеспечения мира и что, следовательно, народные массы могут спокойно оставаться в состоянии пассивного ожидания. Нельзя забывать, что борющиеся внутри Лиги Наций противоречивые интересы империалистических государств крайне затрудняют возможность использовать ее как фактор мира. Факты показывают, что Лига Наций до сих пор ничего серьезного не сделала в защиту мира, а в рамках Лиги Наций некоторые империалистические державы пытаются договориться о разделе Абиссинии. Но если даже и рассматривать Лигу Наций как фактор, могущий в известной мере препятствовать развязыванию войны, то это отнюдь не означает, что политика Лиги Наций может заменять собою борьбу пролетариата. Наоборот, как раз самостоятельные совместные массовые выступления рабочих и всех искренних сторонников мира необходимы, чтобы побудить также и Лигу Наций предпринять какие-либо действенные меры против войны и военной опасности.

4. Вместе с тем Исполнительный комитет с удовлетворением отмечает, что число представителей социал-демократической партии, высказавшихся за принятие предложение Коммунистического Интернационала, выросло по сравнению с предыдущими заседаниями Исполкома Социалистического Рабочего Интернационала, что знаменует собой несомненный успех идеи пролетарского единства. Исполнительный комитет Коммунистического Интернационала выражает надежду, что те социал-демократические партии, представители которых в руководстве Социалистического Рабочего Интернационала высказались за пролетарское единство действий, без промедления приступят в своих странах к установлению единого фронта, тем более, что решения Исполкома Социалистического Рабочего Интернационала предоставляет социал-демократическим партиям „право самостоятельно решать желают ли они устанавливать единство действий с коммунистической партией своей страны“. Исполнительный комитет Коммунистического Интернационала обязывает коммунистов со своей стороны сделать все, что в их силах, для обеспечения этой неотложной задачи.

Исполнительный комитет Коммунистического Интернационала констатирует, что число сторонников пролетарского единого фронта против фашизма стремительно растет также и в рядах социал-демократических партийных организаций и профсоюзов в Англии, Голландии, Швеции, Дании и Чехословакии. Об этом свидетельствуют выступления ряда руководителей английских профсоюзов в защиту международного единства действий, высказывания в пользу принятия предложения Коммунистического Интернационала известного шведского социал-демократа Георга Брантинга и других.

Перел лицом ежедневно растущей опасности мировой империалистической войны, Исполнительный комитет Коммунистического Интернационала, выражая непреклонную волю коммунистических и социал-демократических рабочих к единству, призывает рабочих всех стран сломить сопротивление противников единого фронта и положить конец распылению своих сил в борьбе против фашизма и войны.

Исходя из решений VII Всемирного конгресса и заявляя о готовности Коммунистического Интернационала в любой момент начать переговоры о единстве действий, Исполнительный комитет Коммунистического Интернационала призывает все коммунистические партии удесятерить свои усилия в борьбе за единый фронт и установить теснейшее сотрудничество со всеми сторонниками единого фронта в рядах Социалистического Рабочего Интернационала для совместной борьбы против фашизма, империалистической войны и наступления капитала.

Да здравствует великое дело единства международного пролетариата!

Исполнительный комитет
Коммунистического Интернационала.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 939, л. 5–9. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 304

Доклад на референта на ИККИ Марин Гешков (Грозданов) за дейността на Българската комунистическа партия във връзка с решенията на VII конгрес на Коминтерна

20 декември 1935 г.

Секретно

1. В ближайшее время предстоит пленум ЦК Коммунистической партии Болгарии[1].

ЦК проводил и еще продолжает проводить ряд окружных и районных партконференций в связи с проведением решений VII конгресса, а также в связи с проведением поворота в партии.

2. Проведение решений VII конгресса наталкивается на непреодоленные еще сектантское понимание и навыки у значительной части местных руководящих кадров (Русе, Казанлък и др.), особенно в комсомоле, а также среди политзаключенных.

3. Популяризация решений VII конгресса нашла широкое место в нелегальной рабочей и коммунистической печати.

В отдельных нелегальных брошюрах отпечатаны доклады т.т. Димитрова, Пика, Эрколи и Мануильского, а также и все резолюции конгресса.

В результате проработки и проведения решений VII конгресса, коммунистическая партия значительно усилила свою политическую активность, решительно переустраивая свою работу под углом зрения проведения решений VII конгресса и изжития сектантских установок в партии.

Партия отмечает уже некоторые успехи в деле создания единого фронта. Достигнуто принципиальное соглашение с крестьянскими союзами „Пладне" и „Врабча", а также с социалдемократической партией. Заключено соглашение между комсомолом, соцмолом и союзами крестьянской молодежи. Единый рабочий фронт против фашизма заключен между реформистскими, независимыми и дру-

гими профсоюзами и проводился на деле в кампании против съезда казенных профсоюзов. В провинции в ряде деревень проводится на практике борьба на основе широкого народного фронта и пр.

4. Из допущенных ошибок в связи с проведением решений VII конгресса заслуживают внимание следующие две:

а) В ряде статей, воззваний и документов выдвигается лозунг „Борьба за правительство народного антифашистского фронта" как общий лозунг, независимо от конкретной ситуации, – что может привести к ошибочному толкованию, что партия на деле снимает лозунг „советского правительства".

б) Делая упор на заключение единого фронта, партия недостаточно мобилизует массы на борьбу за частичные требования и на усиление борьбы за единый фронт снизу.

Приняты меры для исправления ошибок.

5. Нет информации об отношении троцкистов и других ренегатских групп к решениям VII конгресса.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 18, д. 1057а, л. 26–27. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Има се предвид VI разширен пленум на ЦК на БКП (т.с.), проведен в края на февруари – началото на март 1936 г.

№ 305

Проект на писмо на ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП за необходимостта от създаването на единен македонски национален антифашистки фронт

[Москва], 8 януари 1936 г.

Ние считаме, че е нужно да се проведе решителен поврат в нашата линия по националнореволюционното движение, като се пристъпи незабавно към изграждане на единния фронт на всички македонски национални организации;

Опитът на миналото показа, че никоя македонска националнореволюционна организация не може да разчита на поддръжката на българското правителство, ако не желае да се превърне окончателно и напълно в оръдие на българската власт. Примери: курсът на Стамболийски, убийството на Тодор Александров, репресиите след 19 май. Общата несигурност и сериозната опасност за македонското национално дело не само в Югославия и Гърция, но и в България не може да не сплоти македонските маси и да не усили стремлението им към съвместна борба и обединение. Издигането лозунга на единния македонски национален фронт за защита националните интереси на македонците не може да не срещне най-жив отклик сред македонските маси. А натискът отдолу ще сломи най-после съпротивлението на вождовете.

Разбира се, думата е за единния фронт на всички македонски организации.

Единният фронт особено не е мислим без организацията на михайловистите, които въпреки всичко си остават най-силното македонско крило. Трябва сериозно да се обсъдят мерките за отстраняване препятствията за съглашение с тях. Но за да се достигне това, нужно е ние да престанем да ги считаме само за слепи оръдия на чужди влияния, да престанем да им отричаме каквито и да са национални македонски стремления. Не трябва да забравяме, че в очите на голяма част от македонците тая организация се явява носителка на македонските революционни традиции. Вярно е, че михайловистите проиграха много от капитала на организацията благодарение на своята терористическа и грабителска политика в Петричко. Но погрешно да се мисли, че влиянието на организацията е ликвидирано.

Ние не бива да се храним с илюзията, че ВМРО (обединена) сама действително ще обедини македонското националнореволюционно движение около себе си. Но тая организация ще изиграе една огромна историческа роля, ако тя вземе инициативата за създаване на единен национален македонски фронт. В 1924 г. идеята за обединението и сплотяването на македонските сили върху една национална платформа беше на път да бъде осъществена. Но чужди влияния я удавиха в кръвта на много честни революционери. Крайно време е ВМРО (обединена) наново да вдигне знамето на обединението[1].

ВМРО (обединена) трябва коренно да се преустрои. Сектантството, доктринерството, подражаването на компартията я губят. Тя трябва да се превърне в действителна безпартийна национална организация, организирана на демократически изборни начала. Тя трябва да изработи действително национална платформа, способна да обедини подавляващото[2] болшинство от македонския народ и да предложи тая платформа на обсъждане, като база на единния фронт с останалите македонски организации.

По нашите сведения в затворите се създава единен фронт между комунисти и македонски революционери от всички направления, а също и между младежта. Това е добър признак. Трябва най-щателно да се обсъди практически въпросът за единния македонски национален фронт в общ мащаб и да се прояви най-голяма инициатива, упоритост и смелост за осъществяването му.

Голяма роля в това дело ще изиграят македонските братства. Огромно значение би имало, ако може под каквато и да е форма и фирма да се основе един легален македонски вестник, който да ратува за единство и сплотяване, и в който да сътрудничат дейци от всички македонски организации и течения.

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 495, л. 1–2. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Върху текста има бележка на Г. Димитров: *„Рано е още да се поставя конкретно въпроса за организиране обединението с михайловистите. Трябва засега да се ограничи с борбата за създаването на единен национален фронт. Г. Димитров“.*

[2] *русизъм* – преобладаващото.

№ 306

Писмо на В. Коларов, от името на ЗБ на ЦК на БКП, до ЦК на БКП с мнение за засилване масово-политическата работа на партията във връзка с изграждането на народния фронт

[Москва], 10 януари 1936 г.

ЦК, София

Съдейки само по получаваните материали, у нас се създава впечатление, че едновременно с преговорите за сключване съглашение с централните ръководства на единофронтовските организации на трудещите се, не върви с достатъчна интензивност работата с масите за тяхната мобилизация на борба за свобода и хляб. Считаме за нужното да подчертаем, че успешното развързване на нашата масова работа и борческата мобилизация на масите е най-важното условие за сключването на единния фронт с другите организации и за успехите на единния фронт. Затягането на преговорите със земеделците и социалдемократите, техните колебания и даже саботажнически действия не на последно място са резултат на туй, че техните вождове не чувстват достатъчно натиск отдолу. Това положение облекчава играта на реакционните вождове, които използват преговорите с нас като маневра, за да направят двореца и другите меродавни фактори поотстъпчиви към себе си. Съществува опасност единният фронт да бъде осуетен и ние да бъдем изолирани. За да предотвратим тая опасност едновременно с упоритостта и тактичността при водене на преговорите, нужно е да засилим до крайност работата си по борческата мобилизация на масите в защита както на техните права и свободи, така и на техните икономически искания.

Ние очакваме вашите съображения по тоя въпрос заедно с нови материали по масовата работа.

Коминтернът в редица случаи критикува остро някои компартии за сериозни недостатъци и грешки в тяхната масова работа, които водят към опортюнистическо или сектантско извратяване решенията на Седмия конгрес. Особено бидоха критикувани две извращения: първо, пасивността, недостатъчната работа по мобилизация на масите, свеждането тактиката на единния фронт почти само към преговори с ръководствата; второ, съсредоточаване вниманието почти изключително върху политическите искания, изместване на заден план или даже пълно пренебрежение към борбата на масите за хляб, за ежедневните им нужди. Тая критика трябва да служи като предупреждение и за нас – да преодолеем решително слабостите в нашата масова работа.

ЗБ

Коларов

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 495, л. 4–6. Чернова. Ръкопис.

№ 307

Писмо на В. Коларов и Г. Димитров, от името на ЗБ на ЦК на БКП, до ЦК на БКП с мнение за обща акция на Работническата партия, БЗНС, БРСДП, Демократическата и Радикалната партия във връзка с предстоящите парламентарни избори

[Москва], 19 февруари 1936 г.

Срочно
ЦК, София

Предлагаме да обсъдите следующето предложение: от името на Работническата партия подходящ другар (добре би било Мишо Станев) да се обърне към лидерите на Земеделския съюз (всички крила), Социалистическата партия, Радикалите и Демократите с предложение за незабавно възстановяване на Конституцията и произвеждане избори за Народно събрание съгласно стария избирателен закон. Разбира се Работническата партия ще се съгласи да обсъжда всяко конкретно предложение на другите партии относително провеждането на тая акция, ако те принципиално биха се съгласили на подобна съвместна акция[1].

Отправянето на това предложение и към Демократическата партия, по наше мнение, значително ще затрудни възможността за земеделските и социалистически водители да маневрират между нас и демократите и под предлог, че ние сме против участието на демократите в общата акция за възстановяване конституционните свободи, да убеждават своите съмишленици, че съглашение с демократите е за предпочитане пред единния фронт с Работническата партия[2].

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 495, л. 9. Чернова. Ръкопис.

---

[1] Тази част на писмото е написана от В. Коларов.

[2] Втората част на писмото е написана от Г. Димитров.

№ 308

Постановление на Секретариата на ИККИ относно решенията на VI пленум на ЦК на БКП

[Москва, втората половина на юли 1936 г.]

Утверждено комиссией,
назначенной Секретариатом ИККИ
14. VII. 1936 г.

Секретно

Секретариат ИККИ, заслушав и обсудив доклад тов. Спиридонова[1] о VI пленуме ЦК БКП[2] и о работе партии, постановляет:

1. Секретариат одобряет в основном решения VI пленума КП Болгарии и работу партийного руководства как соответствующие линии VII конгресса Коминтерна. Отмечает успех партийного руководства в деле ликвидации антикоминтерновской фракции, преодоления левацко-сектантской политики прежнего руководства и сплочения кадров всех поколений партии на линии Коментерна под водительством тов. Димитрова. Отмечая первые серьезные шаги в массовой работе и в работе по созданию единого народного фронта, Секретариат указывает на необходимость окончательного преодоления пережитков сектантства в рядах партии и ее руководства, тормозящих работу партии по созданию единого народного фронта против фашизма.

2. Секретариат считает, что основной политической задачей КП Болгарии в настоящий момент является создание единого народного фронта против фашизма, сплочение всех демократических сил болгарского народа для устранения существующего реакционного режима, для недопущения победы цанковского фашистского движения – главного врага трудящихся масс, демократии, культуры и мира, и для установления демократического режима в стране.

Секретариат констатирует, что борьба партии за народный фронт в особенности тормозилась неудовлетворительной работой руководства по восстановлению и строительству Рабочей партии и вовлечению ее кадров в борьбу за народный фронт. Руководство партии рассматривало Рабочую партию как аппарат и подсобную организацию, оно недооценивало значения и роли Рабочей партии как массовой партии трудящихся города и деревни, пустившей глубокие корни в стране. Руководство недооценивало в особенности незаменимую роль, которую в настоящих условиях может и должна играть Рабочая партия в создании народного фронта.

Рабочая партия может и должна охватить в своих рядах массы, во много раз превышающие число членов КП, покрыть сетью своих организаций всю страну, организовать свой собственный актив, стать инициативной, ведущей силой в борьбе рабочих и крестьянских масс за народный фронт, используя все легальные и нелегальные возможности и добиваясь открытого существования.

Созданию могучего народного фронта по примеру Франции и Италии мешает также то, что КП Болгарии недооценивает значение в антифашистской борьбе общенародных и национальных лозунгов и требований, в которых кровно заинтересовано подавляющее большинство болгарского народа (вопрос об освобождении болгарского народа от несправедливостей мирного договора – репараций, финансового контроля, неравноправия и пр., вопрос о монополиях, о рынке сбыта и об экономическом закабалении Болгарии гитлеровской Германией; вопрос о справедливых ценах на крестьянские продукты, о прокормлении населения, об обеспечении его работой и т.д.). Как инициатор народного фронта, партия должна выдвигать смело общенародные и национальные требования, чутко откликаться на все болячки народа и в особенности на ущемленное национальное чувство и стать во главе борьбы за свободную, счастливую и равноправную Болгарию, входящую в складывающийся блок демократических государств вместе с СССР против блока фашистских государств, подготавливающих новую империалистическую войну. Усилив одновременно идеологическую работу по разоблачению антинародного характера болгарского фашизма, роли Цанкова как агента Гитлера, как организатора и поджигателя войны, партия преградит путь фашистской националистической и шовинистической демагогии среди масс.

3. В связи с предстоящими парламентарными выборами Секретариат привлекает внимание партии на подготовляющееся наступление реакции против народных масс. Под ширмой „привлечения народа к управлению", реакция, используя раскол демократических сил, отсутствие действительного народного фронта, колебания и склонность к компромиссам вождей нефашистских партий, добивается установления тотальной фашистской диктатуры по образу Германии путем прихода к власти цанковского фашистского движения. Перед угрозой прихода к власти Цанкова основной тактической задачей народного фронта должно быть: изолировать и разбить Цанкова. Рабочая партия должна развернуть по всей стране массовую выборную кампанию, удесятерить усилия по осуществлению народного фронта, аппелируя снова ко всем нефашистским партиям за сплочение всех демократических сил против Цанкова и реакции на [основе] демократической платформы. Надо добиваться общего соглашения антифашистских сил, а не частичного блока, ибо это не только не обеспечило бы главной цели – разбить Цанкова, а закрепило и углубило бы раскол в демократическом лагере. Отказ Гичева, Пастухова, Малинова пойти на соглашение с Рабочей партией, отнюдь не должен привести к ослаблению нашей энергии, настойчивости и энтузиазма за создание народного фронта. Мы должны терпеливо убеждать их собственных сторонников, что раскол демократических сил, как это показали события последних лет, может быть на пользу лишь фашизму и реакции.

В связи с избирательной кампанией необходимо развернуть организационное строительство Рабочей партии по всей стране. Все организации Рабочей партии снизу доверху должны стремиться установить тесный контакт с соответствующими организациями всех демократических партий и с идущими за ними массами, добиваться заключения соглашения с ними и организации совместных выступлений на основе единого народного фронта, совместной работы в массовых организациях, создания сети комитетов народного фронта и т.д. Рабочая партия должна мобилизовать все без исключения слои трудящегося населения. Особое внимание следует уделить работе среди македонцев.

4. Секретариат указывает на серьезное отставание работы среди женщин, имеющей важнейшее значение в обстановке растущей угрозы войны.

Достигнутые успехи по созданию единого фронта и единой организации молодежи возлагают на партию обязанность более активной поддержки юношеского движения и его увязки с общей антифашистской и антивоенной борьбой.

5. Привлекая и втягивая в практическую работу всех оставшихся верными партии старых товарищей и систематически выдвигая новые кадры из рабочих, крестьян и трудовой интеллигенции, партия должна всю систему подготовки и воспитания старых и новых кадров перестроить таким образом, чтобы члены партии готовились для работы среди масс, чтобы каждый партиец был способен ориентироваться самостоятельно в обстановке и самостоятельно применять новую тактическую линию VII конгресса. Воспитывать у партийцев способность к проявлению инициативы, к принятию самостоятельных решений, к гибкому применению партийной линии сообразно конкретным условиям. Умелым руководством, терпеливыми разъяснениями и образцами действительной массовой большевистской работы окончательно выкорчевать все остатки сектантства и доктринерства в работе партийцев.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 20, д. 170, л. 1–4. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Псевдоним на Трайчо Костов.

[2] VI разширен пленум на ЦК на БКП (т.с.) се проведе в началото на март 1936 г. в София.

№ 309

Решение на ЦК на БКП по самокритиката на П. Искров, Илия Василев, Георги Ламбрев, Атанас Павлов, Андрей Георгиев, Стоян Цингов и Димитър Златарев[1]

[Москва, преди 28 юли 1936 г.]

ЦК на БКП, като разгледа отправените до него заявления, статии и писма от др. др. Искров, Бойко[2], Росен[3], Сергей[4], Петров[5], Усоев[6] и Фьодоров[7], в които последните подхвърлят на критика левосектантския курс на бившето партийно ръководство и собственото си участие в неговото провеждане, взема следното становище по тях:

1. Др. П. Искров. Две години след изобличаването на Коминтерна по преврата от 19 май 1934 г., след болшевишката критика и характеристика на левосектантската и фракционна политика на бившето партийно ръководство, направена от др. Димитров, още не осъзнал своя дълг да излезе пред партията с една изчерпваща самокритика и особено да изтъкне своята лична отговорност за изработването на левосектантския курс, за неговото пропагандиране в партията и за неговото провеждане на практика. Др. Искров знае добре, че в очите на партийните членове той беше най-авторитетният представител на тоя курс (който фалшиво се маскираше с етикета на болшевизма и ленинизма), а не че той е само съдействувал за неговото провеждане, както той изразява своята роля. Затуй с етикета не е никак нужно да се казва на др. Искров, че негов елементарен дълг е да даде пример на действително болшевишка самокритика, да подтикне и останалите членове на бившето левосектантско ръководство да се разкритикуват откровено пред партията, да помогне за разясняване на членовете на партията корените на левосектантския курс и на фракционерството у сектантското ръководство.

Двете постъпили в ЦК статии на др. Искров, в които той си приписва второстепенна роля в провеждането на левосектантския курс, не се явяват още подобна самокритика и малко помагат на партията за болшевишкото възпитание на нейните кадри, макар че др. Искров в устни заявления се е критикувал посериозно и е изказвал готовността да си направи изчерпваща самокритика.

2. Др. Бойко, както в своето първо писмо до ЦК, така и в допълнителното писмо, се опитва да разкритикува левосектантския курс, на който той бе един от главните теоретици и представители, а също така да изкаже своята отговорност за пакостите, нанесени на партията от левосектантската фракция в партийното ръководство, на която той бе един от главните ръководители. ЦК на БКП не може да признае самокритиката на др. Бойко за удовлетворителна по следните причини:

1) Наистина др. Бойко признава пълното банкрутиране на левосектантския курс и на фракционното ръководство, но това той прави с твърде голямо закъснение, след като банкрутиране на фракционното ръководство стана очевидно за цялата партия. Др. Бойко стъпи на пътя на самокритиката под силния натиск на общото възмущение и критика. Неговото закъснение е толкова по-голямо и политически неоправдано, че още в 1932 г. Коминтернът посочи на редица вредни левосектантски разбирания на др. Бойко и призна за нецелесъобразно неговото използване като деец на българската партия. Др. Бойко и тогава се отнесе формално към това сериозно предупреждение на Коминтерна и не направи сериозен опит за изправяне на грешките си.

2) Самокритиката на др. Бойко не отива докрай да посочи решително и недвусмислено, че един от корените на левосектантския курс и на грешките на неговата фракция са троцкистките и полутроцкистки разбирания по такива най-важни партийни въпроси, като отношението към Коминтерна, оценка на характера на нашата партия и нейното революционно минало, кадровата политика на партията, партийната самокритика, фракционноста и пр. Самокритиката на др. Бойко малко ще помогне за възпитанието на партийните кадри чрез осъзнаване корените на левосектантския курс и фракционната политика.

3) Др. Бойко се опитва да смекчи своята отговорност, ако не и да се оправдае напълно, като се позовава на своето „неразбиране“, на обективни „причини и пр“. Др. Бойко – един от главните теоретици на левосектантската фракция, уверява, че „не разбрал“ че неговите схващания по партийните въпроси противоречат на решенията на Коминтерна, че групата, към която той принадлежеше, образува фракция в партията, т.к. неговата група била в ръководството на партията и субективно не можеше да води фракционна борба. Той искрено и добросъвестно вярва, че той и неговите другари по фракция продължавали точно курса на Коминтерна. Др. Бойко и до сега се опитва да скрие безспорния за партията факт, че той и неговите другари по фракцията водели систематически борба против Коминтерна и неговата линия, като криеха от партията, извращаваха и не изпълняваха неговите решения, като заблуждаваха Коминтерна и конспирираха срещу него и партията.

4) Др. Бойко още продължава да крие пред партията вътрешната механика на фракционерството и конкретните фракционни мероприятия по разгонването на старите партийни кадри, безразборното вмъкване в нея на непроверени и неподготвени другари и развалянето на цели партийни организации, по заемането на ръководните партийни постове от фракционери и отстраняването от тях на другарите, които не вървяха с фракцията, по фракционната обработка на младите партийни кадри под фирмата на „ленинско възпитание“ и пр.

В самокритиката на др. Бойко липсва искреност, тя не може да помогне на партията да изживее напълно преживелиците на левосектантския курс и да изправи окончателно неговите разрушителни последствия.

3. Росен. „Самокритиката“ на др. Росен се заключава в общи фрази срещу левосектантския курс и в общи декларации за „вярност“ към партията и към нейния вожд др. Димитров. Др. Росен, въпреки явно уличаващите го показания на неговите другари по фракционна борба, на която той бе един от първите начинатели, организатори и проводници, продължава да упорства в отричането си да води фракционна борба. Очевидно, за да премахне едно уличаващото го доказателство, др. Росен, по собственото му заявление, унищожил личната си кореспонденция с покойния др. Сашо, когато му бе поискано от ЦК да даде обяснения по нея.

ЦК не вярва в „искреността" на самокритиката на др. Росен, напротив, в нея вижда камък, скрит в пазвата му, който той ще извади срещу партията, когато намери момента за удобен.

4. Сергей. „Самокритиката" на Сергей (Ат. Павлов) ЦК оценява като акт на двурушничество[8]; по тоя начин той се опитва да замаскира престъпната роля, която той и Енчо играеха в партията.

5. Петров и **Усоев**, принадлежащи към левосектантската фракция в бившето партийно ръководство, още не са се отзовали на зова на VI пленум за разоръжение. Тоя факт може да бъде оценен само като доказателство, че те още не са осъзнали огромната вреда, нанесена на партията от левосектантското и фракционно ръководство, че те в същност стоят на старите си позиции. ЦК ги предупреждава, че той ще тегли съответни изводи от тяхното мълчание.

6. Фьодоров. Писмото на др. Фьодоров ЦК оценява като начало на самокритика и на искрено признание вредата, причинила на партията от неговата фракционна борба срещу партията. ЦК изказва надежда, че той и другарите, принадлежащи в миналото към неговата група, окончателно и напълно ще стъпят на позициите на партията.

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 495, л. 84–96. Оригинал. Ръкопис.

---

[1] Решението е подготвено от В. Коларов.

[2] Псевдоним на Илия Василев.

[3] Псевдоним на Георги Ламбрев.

[4] Псевдоним на Атанас Павлов.

[5] Псевдоним на Андрей Г. Андреев.

[6] Псевдоним на Стоян Цингов.

[7] Псевдоним на Димитър Златарев.

[8] *русизъм* – двурушничество.

№ 310

Писмо от Г. Ламбрев (Росен) до Г. Димитров, в което признава допуснатите от него грешки и моли за връщането му в България. Мнението на Ан. Иванов относно молбата на Г. Ламбрев

Иркутск, 5 август 1936 г.

Драги Георги,

Не исках да ти отнемам скъпото и без това немного свободно време. Но въпреки всичко, аз не мога да не се обърна към теб и съвършено накратко да опиша своето положение.

Чувствам се страшно, страшно морално обиден. Грешките си аз осъзнах, старая се да ги осъзная докрай. Аз добре съзнавам, че с мене иначе не можеше да се постъпи. Съвършено правилно ме предадохте на болшевишко превъзпитание.

Пристигнах в Иркутск. После 3-месечната партийна работа мене ме снеха от нея. И до сега точно не зная в чем дело[1]. Узнах, че др. Кирсанова е пратила някакво писмо до др. Разумов, на основа на което мене ме снемат. Сега работя в качеството на началника Отдела кадров[2] на завода „Ростснабелемент". Разбира се, аз не съм доволен. Това противоречи и на решението, с което ме предадохте във ВКП(б) на низова партийна работа, а противоречи и на путевката[3] от ЦК, подписан от секретаря на ЦК др. Андреев, с която бях изпратен тука също на низова работа.

Ходих при др. Разумов. Той отначало ми каза, че въпроса и решен, а когато му разказах как стои работата, той ми отговори, че ще се справят и че те нямат нищо против мен и че могат да ми дадат партийна работа.

Но и до сега въпросът стои открит. Пет месеца вече аз не съм на партийна работа, под постоянен тормоз, създаващ се от такова положение.

Към тия терзания преди няколко дена се прибави и още едно и то просто непостижимо. Няколко дена вече от както бях на беседа в Горкома, запълниха нови партийни документа, взеха ми стария партбилет, а нов не ми дават. В чем дело. Питах секретаря на Горкома – казва, ще те повикат, когато бъде нужно. Неужели[4] могат да ми не дадат партбилет, т.е. да ме лишат от правото да нося званието комунист? Но това е ужасно. Аз не мога да си представя такова положение. Неужели аз съм чужд на партията човек?

Към всичко това се добавя откъснатостта ми от партията. Нищо не получавам. Нужно ли е да пиша, колко е тежко това положение? А навярно някакви материали се издават за емиграцията. Защо на мене нищо не се праща?

Драги Георги, аз те моля да помогнеш да ме възстановят на партийна работа. Може би ще напишеш на др. Разумов?

И моля да ми се пращат материали, които се дават на емиграцията, а ако е възможно, и други.

Моето съкровено желание е да ида да работя вътре. Ако това е възможно, то това би било най-добре.

С горещи поздрави *Росен*
г. Иркутск, ул. Тимирязева, 37.

Мнението: *Тов. Сергееву*[5]. *По това няма що да правиш. Богданов*[6].

ЦДА, ф. 146 Б, оп. 4, а.е. 209, л. 6–7. Оригинал. Ръкопис.

---

[1] *русизъм* – по каква причина?

[2] *русизъм* – отдел „Личен състав“.

[3] *русизъм* – пътен лист.

[4] *русизъм* – наистина ли.

[5] Псевдоним на Светослав Колев, по това време е секретар на Г. Димитров.

[6] Псевдоним на Антон Иванов.

№ 311

Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП с указания за създаването на народнофронтовски комитети

[Москва], 18 септември 1936 г.

Опитът показа, че е малко вероятно народният фронт да се сключи чрез общо едновременно съглашение на всички антифашистки сили в центъра и по места. Нужно е смело да се сключват отделни съглашения с антифашистките партии по местата и с централните им ръководства. Разбира се, във всички такива случаи договарящите се организации трябва да заявяват, че считат необходимо постигането на общ народен фронт на всички антифашисти.

Допустимо е отделно договаряне и само с пладненци, но като се заявява публично, че е необходимо привличането на гичевци, и като се действува енергично в това направление. Съглашението с пладненци може да се отрази [върху] гичевци, които си мислят, че ще ги подкрепим в изборите “ешек-гиби“[1].

Създаваните народнофронтовски комитети трябва да действуват не като комитети на отделни лица, а като такива на организациите. Да се оживи дейността им, като организират кампании, работят съвместно в масовите организации, свикват от тяхно име събрания, предприемат агитационни обиколки, защищават се съвместно против нападения на врага, взаимно ги помагат и пр. Добре би било, ако централните тела на народния фронт издават двумесечно или месечно, бюлетини за осветляване текущите въпроси от гледище на народния фронт.

ЗБ

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 495, л. 37. Копие. Машинопис.

---

[1] *турцизъм* – като магаре.

№ 312

Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП с критични бележки по решението на ЦК на БКП относно самокритиката на П. Искров и Ил. Василев[1]

[Москва], 18 септември 1936 г.

От резолюцията за самокритиките правим следните бележки: Искров в редица изказвания, декларации и статии в последно време направи известни стъпки напред в самокритиката си в сравнение с онова, което сте имали на ръка. Но оценката, че самокритиката му не е изчерпателна си остава и сега правилна.

Искров се съгласи с предложението на ЗБ да излезе в скоро време пред партията с кратка и ясна декларация и с подробна брошура по грешките на прежното ръководство и вредата от сектантско-левацкия курс в духа на нашето решение.

Самокритиката на Бойко[2] считаме недостатъчна. Упоритото отказване до сега да не разкрие своята и на другите фракционна работа внушава съмнение в неговата искреност. (А самая большая опасность у нас со стороны таких элементов есть двурушничество[3]). У вас излиза, че Бойков е пред Искров в самокритиката и усвояването новия курс. Считаме, че е нужно да се корегира в тоя смисъл решението ви за Бойков.

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 495, л. 38. Копие. Машинопис.

---

[1] Вж док. № 309.

[2] Илия Василев.

[3] Изречението в скоби е дописано на ръка на руски език.

№ 313

Проект на писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП за засилване борбата срещу Ал. Цанков и за изграждане на народен фронт[1]

[Москва], 10 ноември 1936 г.

Изменението на новия наш удар днес от Цанкова на Бориса и правителството на Кьосеиванов считаме преждевременно и опасно. Цанков си остава главния експонент на Хитлеровската ориентация, когото трябва непоколебимо да изолираме, разобличаваме и бием. Не бива да се подаваме на неговите конституционни маневри, които той предприема след неуспеха на първия му опит за преврат. Цанков ще търси нови пътища и по-добре ще подготви втория си щурм. За тая цел той временно може да се обяви за Конституция и избори. Не забравяйте распрата между Хитлер и Хинденбурга[2].

Цар Борис несъмнено е направил важен шаг[3] към Хитлера. Но не бива да се подценява еластичността на неговата политика. При изменение на международната ситуация под натиска, организиран вътре в страната, той може да се отметне. Поради това, биейки по реакционните мероприятия на правителството Кьосеиванов и разобличавайки усилващата се хитлеровска ориентация във външната политика на Бориса, без никакво колебание, главният удар трябва да насочваме срещу Цанкова и неговите адютанти княз Кирил, Михайлов[4] и други.

Отслабянето огъня срещу Цанков ще има за последствие промъкването на Цанков в лагера на антифашистката опозиция и ще заплаши образуването на истински народен фронт[5].

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 495, л. 52–53. Оригинал. Ръкопис.

---

[*] Проектът на писмото е подготвен от В. Коларов и одобрен от Г. Димитров *(ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 495, л. 52–53)*.

[2] Вероятно има се предвид направеното от райхпрезидента на Ваймарската република Хиндербург заявление, след спечелването от Хитлер изборите в Райхстага през юли 1932 г. (37, 2%), че „на един тръбач аз власт не давам“ и назначаването на 30 януари 1933 г. на Хитлер за канцлер на Републиката.

[3] *русизъм* – крачка.

[4] Вероятно става дума за Ив. Михайлов.

№ 314

Из доклада „Единния и народния фронт на Балканите (към края на 1936 г.)“[1]

28 декември 1936 г.

Секретно

[...][2]

Болгария

В августе месяце подписано соглашение Рабочей партии с Соц[иал]дем[ократической] партией на основе платформы, содержащей ряд политических (восстановление Тырновской конституции, проведение свободных выборов на основе старого избирательного закона, свободное существование политических и профсоюзных организаций, роспуск всех фашистских организаций и проч.) и экономических требований. Обе партии обязываются работать за сплочение всех демократических сил, заявляют, что поддержат всякое народное правительство, которое будет проводить эти требования[3].

На основе соглашения выходила при общей редакции в течение двух месяцев легальная газета „Трибуна“ (потом она была запрещена). Идет дружная работа в государственных профсоюзах (почтовиков, учителей и в последнее время

железнодорожников) – издаются совместно газеты, выставляются общие списки на выборах руководящих органов и т.п. В августе была создана контактная комиссия из представителей независимых и реформистских профсоюзов и профсоюзных групп земледельцев и анархо-синдикалистов для дружной борьбы и подготовки профсоюзного единства. Забастовочные и др. бои рабочих велись на основе единого фронта.

С другими нефашистскими партиями и в первую очередь с Земл[едельческим] союзом соглашения еще нет, несмотря на то, что в массах этих организаций сильны настроения в пользу народного фронта. С ними поддерживается контакт, переговоры продолжаются.

На местах существует уже около 90 комитетов единого фронта (городских и деревенских). Но это еще не настоящие комитеты народного фронта, так как не во всех комитетах объединены местные организации всех антифашистских партий и не все существующие комитеты проявляют открытую народнофронтовскую деятельность. Некоторые комитеты издают листовки, организуют выступления по местным и общим политическим вопросам (напр. кампанию по сбору подписей под петициями за восстановление конституции), совместную работу в легальных массовых организациях. Широкого массового движения народного фронта, однако, еще нет.

Народнофронтовское движение молодежи развертывается быстрее и шире. Еще в начале 1935 г. было достигнуто соглашение между руководствами Союза раб[очей] молодежи (комсомола), соц[иалистической] молодежи и обоих союзов землед[ельческой] молодежи[3] о едином действии. Сближение продвинулось так далеко, что уже все важные вопросы обсуждаются на совместных заседаниях центральных комитетов. В массовых легальных организациях осуществляется на деле единство трудящейся молодежи. В декабре приехали в КИМ официальные представители ЦК соц[иалистической] молодежи и Земл[едельческого] союза молодежи для обсуждения вопроса о дальнейшей работе. Осенью пр[ошлого] г[ода] в связи с проектом правительства лишить избирательных прав молодежь был избран широкий комитет борьбы за права молодежи из представителей всех демократических организаций молодежи (земледельцев, соцмольцев, комсомольцев, демократов, радикалов и нац.-либералов). [...][4]

РГАСПИ, ф. 495, оп. 11, д. 15а, л. 49. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Институция, подготвила този доклад, не е установена. Докладът е получен в Секретариата на В. Пик, създаден в началото на октомври 1935 г. във връзка с предприетата след VII конгрес на Коминтерна (август 1935 г.) реорганизация на апарата на Коминтерна. Вместо лендерсекретариати са създадени секретариати, които наблюдават и ръководят дейността на определена група партии. Секретариатът начело с В. Пик ръководи дейността на комунистическите партии в Албания, България, Гърция, Румъния, Югославия, Турция и Иран.

[2] В началото на документа се дава информация за Югославия и Румъния.

[3] Имат се предвид младежките съюзи на БЗНС „Врабча 1“ и на БЗНС „Ал.Стамболийски“.

[4] Следва текст за Гърция.

№ 315

Из материали, събрани в Дирекцията на полицията, за решенията на VII конгрес на Коминтерна и дейността на БКП по тяхното изпълнение

[София, декември 1936 г.]

[...] Тактиката на VII конгрес на Коминтерна, начертана от резолюциите на конгресните решения, бе извлечена от доклада и изложението на стария и опитен конспиратор Г. Димитров. Георги Димитров, по нареждане на Сталин, в своето конгресно изложение лансира и определи тактиката на „единния“ или „народния фронт“ като средство, чрез което комунистите по-лесно ще могат да отслабят съпротивата на антикомунистическите елементи и чрез същия единен фронт да минат към пълно завладяване властта в различните страни. Така Георги Димитров каза: „Привличането на широките маси с лозунги, които отговарят на техните непосредствени икономически и политически интереси и съвместната борба с тях за буржоазни демократически свободи ще трябва да се смята като първи етап към завладяване на властта от комунистите. Като втори етап за завладяване на властта от комунистите ще се смята правителството на „единния фронт“.

По-нататък в своя доклад Димитров казва: „Ако ни попитат стоим ли ние – комунистите на почвата на „единния фронт“ само в борбата за частните искания или сме готови да разделим отговорността даже тогава, когато става въпрос за създаване на правителството на основа на „единния фронт“, то ние с пълно съзнание на отговорността ще кажем: „Да, ние вземаме предвид, че може да настъпи такова положение, когато създаването на правителството на пролетарския единен фронт ще стане не само възможно, но и необходимо в интереса на пролетариата, и ние в такъв случай без всякакво колебание ще действуваме за създаване на такова правителство.

Аз говоря тук не за правителството, което може да бъде образувано след победата на пролетарската революция. Разбира се, не е изключено, че някоя страна веднага след революционното сваляне на буржоазията може да образува съветско правителство на основа на правителствен блок на комунистическата партия с определена партия (или нейното ляво крило), участваща в революцията“.

„Думата е не за такъв случай, а за възможното образуване на правителство на „единния фронт“ в навечерието и победата на съветската революция...

....* в подходящия момент, опирайки се на нарастващото движение на единния фронт в дадена страна, комунистическата партия в страната ще излезе за създаването на свое правителство“.[1]

Тази тактика за превземане на буржоазията отвътре, използвайки самата нея, Георги Димитров нарича „превземането на крепост с троянския кон“. Той казва: „Другари, вие помните древното сказание за Троя. Троя се огради от атакуващата я армия с непрестъпни стени и атакуващата армия понесе много жертви и не можа да добие победата до тогава, докато с помощта на знаменития „троянски кон“ не проникна в самото сърце на врага. Ние, революционните работници, не трябва да се стесняваме да употребим също такава тактика по отношение на нашия враг“.

„Окончателно спасение единофронтовското правителство не може да донесе. То не е в състояние и да свали класовото господство на експлоататорите ...* Следователно, необходимо е да се въоръжим за социалистическата революция. Спасението ще донесе само съветската власт“.

Георги Димитров подчертава, че начело на тази световна акция с новата тактика стои Сталин: „И ние искаме всичко това, защото само по този път работническата класа начело на всички трудещи се, сплотявайки се в милионна революционна армия, ръководена от Комунистическия интернационал и имайки такъв велик и мъдър кормчия като нашия вожд другаря Сталин, ще може сигурно да изпълни своята историческа мисия“.

В заключителните резолюции на конгреса се прокарват същите мисли за новата тактика, като се подчертава, че целта на Коминтерна си остава предишната – световната социална революция.

Работата се свежда към следното:

По признанията на самия конгрес, комунистическите партии са закрепнали политически и тяхното идеологическо влияние върху масите нараснало значително. Но те още не са станали такава сила, която може напълно да използва в интереса на класовата борба на пролетариата новата ситуация, сложила се от началото на световната икономическа криза. Комунистите признават, че за сега те не са достатъчно силни, щото сами без странична помощ да свалят „прогнилия буржоазен свят“ и за това те усилено ще търсят съюзници.

Горните мисли из доклада на Георги Димитров залегнаха в основата на резолюциите на VII конгрес. Някои от резолюциите гласят:

„Комунистите трябва да държат сметка за развитието и за успеха на движението на единния фронт, както и за изборната система, която е в сила, да се води изборната кампания по една обща платформа и с обща листа на антифашисткия фронт, резервирайки си свободата за политическа пропаганда и за свободата на критиката“.

„Да се задължават комунисти младежи да се присъединяват към всички буржоазни демократически партии, реформаторски, фашистки, синдикални, културни и спортни и да се борят систематически в тези организации, за да подчинят със своето влияние широки младежки маси“.

„Съществено условие, за да бъде създадено правителство на единен фронт, е следното: а) когато държавният апарат е много парализиран, при положение че буржоазията не е в състояние да попречи на създаването на едно такова правителство; б) когато комунистите и работническите маси се подготвят против реакцията, но не са още готови да се вдигнат на борба за съветска власт“.

„Комунистите трябва да се борят за да въвлекат в редовете на единния фронт кооперативните организации“.

„В борбата за защита на демократическите и буржоазни среди революционния пролетариат подготвя силите си към завоюване на истинската демокрация на работниците – за съветската власт“.

На същия конгрес представителят на БКП Васил Коларов по доклада на Георги Димитров говори следното: „Българската комунистическа партия е съгласна да участва в изборите в общи листи на народния фронт, както и да поддържа едно правителство, съставено от партии на народния фронт, при все че съществуват мерките, предвидени във формата за борба. Бъдещето на народния фронт и неговия успех ще зависят напълно от начина, по който КП поддържа единството на дейност и тесния контакт с другите работнически и селски организации, и на първо място с най-голямата масова организация в България – Земеделският съюз".

„От момента на борбата трябва да се приеме селската класа както си е със своите организации и със своите шефове, в които тя има още доверие ...* да достигнат до сключването на съглашение по въпроса за народния фронт със всички селски партии, организации и селски съюзи, взимайки като платформа за борба належащите икономически и политически искания, предявени от самите селяни".

„Ние трябва в нашата самокритика откровено да признаем, че преживелиците на сектантството много са пречили на комунистическите партии да се сближат с трудящите се селяни в борба за неговите всекидневни потребни нужди. Тези сектански преживелици до днес пречат на много партии да водят истинска болшевишка масова работа в селото".

„След реорганизирането на партийното ръководство на БКП, партията е направила първите си стъпки към правилно приложение на тактиката на „единния фронт". Сключено бе и съглашението за единния фронт със Земеделския съюз въз основа на платформата за борба за насъщните икономически и политически искания на работническите и селски маси".

Българската комунистическа партия като секция на Коминтерна, възприема напълно новата тактика на Коминтерна, очертан в резолюциите на VII конгрес, и започва да ги прилага на практика. Така, във вестник „Работнически вестник", брой 6 от 29. 2. 1936 год., на първа страница с едри букви е написано: „През втората половина на февруари се състоя VI-ия разширен пленум на ЦК на БКП с дневен ред:

1) Доклад за VII конгрес на Коминтерна.

2) Политическото положение и задачите на партията.

3) Икономически борби и профсъюзното единство.

4) Политическо и организационно положение на партията и задачите на нейната организационна и масова работа.

В същия вестник, на първа страница е поместена статията „VI-ия пленум на ЦК на БКП", в която между другото се казва: „Както и трябваше да се очаква, VI-ия пленум съсредоточи своето внимание върху основните проблеми на днешния ден – върху изграждането на единния работнически и широкия народен фронт...*".

В същия вестник на първа страница е поместена статията „Резолюция по политическото положение и задачите на партията на VI-ия разширен пленум на ЦК на БКП", в която между другото се казва: „БКП се обръща още веднъж към Работническата партия, Земеделския съюз, към Социалдемократическата партия, а така също и към демократи и радикали, и към всички други нефашистки партии и организации, които са готови да се борят за тия искания, да си подадат ръка за обща борба за възстановяване на конституцията, за незабавни избори за Народно събрание въз основа на досегашния избирателен закон....*".

„... * ние комунистате считаме, че само едно съветско правителство в България ще донесе коренно подобрение...*".

Във вестник „Работнически вестник“, брой 13 от 26. 8. 1936 г., на първа страница е поместена резолюцията на Секретариата на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал за решения на VI-ия пленум на ЦК на БКП:

„ ...* Секретариата на ИККИ като разгледа решенията на VI-ия пленум на ЦК на БКП и работата на партийното ръководство признал, че в основата си той правилно провежда линията на VII-ия конгрес на Комунистическия интернационал, като същевременно е указал на редица слабости и недостатъци в работата на партията и е дал конкретни упътвания за бързото изграждане на могъщ народен фронт от всички демократически сили...* “.

В статията „Походът на демокрацията“, поместена в „Работнически вестник“, брой 1 от 15. I. 1937 год., между другото се казва:

„ ...* Ето защо времето на последния Кьосеиванов кабинет е период на сближение и сплотяване на демократическите сили, и след публикуването на предизвикателен закон за общински избори демократическите сили – петорката[2], Работническата партия, пладненци и демократи – кои по-последователно, кои още с голямо колебание, отчасти чрез общо споразумение, отчасти решавайки самостоятелно, предприеха следните извънредно важни за окончателно постигане на истинско народно демократическо единство, дружни акции: 1) създаване навсякъде народни конституционни комитети; 2) събиране на подписи върху така нареченото общо народно искане до царя за незабавно възстановяване на Търновската конституция, за свободни парламентарни избори, за конституционно правителство; 3) участие в изборите без гласуване за самокандидатиралите се лица, а с лозунга „Да се възстанови Търновската конституция“.

В изпълнение директивите на БКП, Работническата партия у нас е възприела напълно тактиката на „единния фронт“ и отпочнала изграждането му.

През 1936 г. Работническата партия издаде нелегална брошура „Народният фронт, или за какво се бори днес Работническата партия“, състояща се от 15 стр. и приложено към нея „Изложение на Работническата партия по народния фронт“ в 4 страници.

В брошурата „Народният фронт“ се казва: „Работническата партия работи с всички сили за изграждането и в България на народния фронт. Това днес е нейната главна работа, първа задача ...* От кого ще се състои народния фронт в България, кой трябва да влиза в него? Отговорът е един – всички демократически сили трябва да влязат в народния фронт ...* Петорката не е народнофронтовски блок. Тя изцяло може да влезе в народния фронт, особено Земеделският съюз, може да стане център на народния фронт ...* Има ли вече народен фронт в България? – Да, неговото изграждане се е започнало. В някои градове земеделци, социалисти и работници са образували околийски народнофронтовски комитети; в други градове в такива комитети влизат и демократи, радикали, пладненци, либерали, ляпчевисти. Някои от народнофронтовските комитети са издали позиви, апели, резолюции, свикват събрания, създават народнофронтовски комитети в селата ...* „

В „Изложение на Работническата партия по народния фронт“, което е приложено към брошурата „Народният фронт“ между другото е казано: „Известни среди злоумишлено разпространяват слухове, че Работническата партя уж неискрено работила за народния фронт, че тя искала да командва в него и пр. и за това уж другите партии не се присъединявали до сега към него. За да отхвърли тия клевети, РП излиза с настоящето изложение-разяснение ...* РП се е срещала с представители на всички опозиционни на цанковщината и на днешната власт партии и групи и по свой и по техен почин и на всички е предлагала да се постигне това единство, да се образува народен фронт за борба против фашизма, за възстановавяне на конституцията, като всякога е заявявала, че тя ще подкрепи всяко народнофронтовско правителство и без да влиза в него, че основно до сега е организирала борбата на масите, без което е невъзможно възстановяване на конституцията, а не въпроса за министерските и депутатски места. На нас от всякъде се е отговаряло с одобрение на идеята за народното единство, имало е несъгласие само по отделни пунктове на предлаганата от РП платформа ...*".

На 1 декември 1936 г. в едно нелегално, напечатано в нелегална комунистическа печатница и разпространено изложение „Новият меморандум на петорката и Работническата партия" по повод меморандума на петорката, отправен през м. ноември 1936 г. до Н.В. Царя и подписан от Гичев, Пастухов, Григор Василев, Смилов и др., Работническата партия в споменатото изложение подчертава, че „напълно се присъединява към преведеното тук из меморандума на петорката, което тя всякога е поддържала ...*".

Идеята за единния фронт е лансирана и възприета и от младежките организации от разтурените политически партии. Така, на 19 май 1936 г. е отпечатан и разпространен нелегално позив към младежта в цялата страна, подписан от БЗМС „Врабча 1", БСМС, БОНСС, БОНСФ, „Жан Жорес"[3] и студентите земеделци „Ц. Бакалов", в който между другото се казва: „Досегашният опит показва, че изходът от двегодишното безправие е само в изграждането на единство на цялото младо поколение, в задружната борба на целия български народ против шепа диктатори ...* „.

В нелегално отпечатания и разпространен позив, подписан от младежки общ фронт за защита на Търновската конституция, между другото е казано:"... В София се създаде общ младежки народновластнически фронт, който ратува за пълното възстановяване на Търновската конституция, за борба срещу антикомунизма във всичките му направления и за тържеството на народновластническите принципи...* „.

В отпечатания и разпространен нелегален позив през м. декември, озаглавен „Да помогнем на борящия се за свобода и демокрация испански народ", подписан от Работническия младежки съюз, Социалистическия младежки съюз, Българският младежки земеделски съюз (Пладне) и анархо-синдикалистите, се казва: „ ...* пущайте подписки, плащайте марките, отделяйте от заплатите и хляба си, за да подкрепите нашите братя в Испания. Изпращайте протести до българското правителство против неговата фашистка политика, която е фактически в подкрепа на генерал Франко ...*".

АМВР, об.д. 1067, л. 159–164. Чернова. Машинопис.

---

* Така е в текста на документа.

[1] В публикувания официален текст на доклада на Г. Димитров окончанието на последното изречение е следното: „... комунистическата партия в дадена страна ще се обяви за

създаването на такова правителство върху основата на определена антифашистка платформа“ *(Георги Димитров. Борбата на единния фронт против фашизма и вайната. С., 1949, с. 105).*

[2] В „петорката“, образувана през пролетта на 1936 г. влизат представители на БЗНС „Врабча 1“ (Д. Гичев), на Социалдемократическата партия (Кр. Пастухов), на Радикалната партия (проф. Г. Генов), на Демократическя сговор (Гр. Василев) и либералите (Б. Смилов).

[3] Социалистическа студентска група.

№ 316

Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП за организиране кампания в България в подкрепа на Испанската република

[Москва, края на 1936 г.]

В Испания в тоя момент борбата е за Мадрид. Сражения се водят пред вратите на Мадрид. Няколко дена вече Републиканската армия героично отблъсква и задържа фашистките вълни. Във връзка с това Секретариата на ИККИ препоръчва на компартиите да изхождат из следното, между другото и за избягване на паника. Надвисналата над Мадрид опасност още не означава спечелване на четиримесечната борба от фашистите. Ако те успеят да стъпят в улиците на Мадрид, там те ще срещнат трудности, каквито в откритото поле не са могли да срещнат. Уличната борба ще бъде тежка и затегната. Но борбата ще продължава с всички сили и ще отиде още дълги месеци даже ако Мадрид падне в ръцете на фашистите. Правителството разполага още с огромна територия и всякакви резерви, които в много отношения се засилват. И тогава ще бъдат на лице всички възможности за победата на републиката. Задача на партията е в тоя дух да разяснява положението сред народа и да усили своята работа за мобилизиране на всички демократически сили в страната. И след новия отказ на Втория и Амстердамския интернационали за единен фронт с Коминтерна в помощ на Испания, обръщенията към социалдемокрацията за съвместна борба не бива да престават. Това се отнася и за другите демократически сили в страната. Специално внимание да се обръща на мобилизацията на младежта. В печата да се прибягва до статии особено от буржоазни общественици в защита на Испанската република. Кампанията за събиране на парични помощи, против терора на испанските фашисти в заетите от тях територии и против германския и италианския фашизъм да продължава с пълна пара.

ЦДА, ф. 3 Б, оп .4, а.е. 533, л. 139. Копие. Машинопис.

№ 317

Отчет за дейността на школите на Коминтерна за подготовка и преподготовка на кадри

[1936 г.]

Задача подготовки и переподготовки кадров для секций Коминтерна и КИМа является одной из важнейших проблем партийного строительства.

Ленин-Сталин и наша партия всегда уделяли и уделяют громадное значение этой проблеме, как в период до Октября, так и в период диктатуры пролетариата и социалистического строительства в СССР.

Наши школы МЛШ, КУТВ, КУНМЗ проделали большую работу в направлении подготовки кадров для наших братских компартий. Но в ряде случаев наши братские компартии не всегда подходят к посылке товарищей в школы серьезно. Мы получаем для школ очень часто не те кадры, которые нам нужны для подготовки будущих профессиональных революционеров для наших братских компартий.

Чистка рядов нашей партии выявила, что даже после фильтра мандатных комиссий и отдела кадров ИККИ в школу проникли чуждые партии элементы

Работа Отдела кадров ИККИ в деле подготовки и переподготовки кадров для братских партий за отчетный период была направлена главным образом по линии комплектования школ, изучения и проверки школьников как во время их учебы, так и в момент их отправки в страны, на руководство и организацию работы мандатных комиссий Отдела кадров школ в области постановки конспирации, изучения аппарата школ и т.д.

Несмотря на имеющиеся в этом направлении достижения, все же еще нельзя признать нашу работу удовлетворительной.

Руководство работой отделами кадров при школах и мандатных комиссиях.

По инициативе Отдела кадров ИККИ для лучшей постановки работы по изучению школьников и аппарата школ, а также правильной постановки вопросов конспирации в школах (МЛШ и КУТВ) созданы Отделы кадров школ.

Опыт показал, что создание Отделов кадров при школах полностью и целиком себя оправдывает.

Несмотря на небольшой срок существования Отдела кадров МЛШ, в работе уже имеются достижения:

1) Ставились доклады по вопросам конспирации на специальных совещаниях по группам и секциям школьников, сотрудников, преподавателей, разработаны специальные инструкции по ведению конспирации и т.д.

2) Ведется подготовительная работа в мандатной комиссии по изучению и проверке прибывающих на учебу школьников и поступающих сотрудников в школы.

3) Проделана большая работа по очищению аппарата школы от чуждых и подозрительных элементов.

За время существования Отдела кадров МЛШ там были раскрыты и удалены из школы 28 сотрудников.

РГАСПИ, ф.495, оп. 18, д. 1147а, л.75-77. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 318

Радиограма от ЦК на БКП (Ана) до ЗБ на ЦК на БКП относно създаването на народнофронтовски селски комитети от Лазар Станев

6 януари 1937 г.

Строго поверително
Вх. № 240, спец № 6

В Бяло-Слатинско и Ореховско Заров[1] направи 23 конференции с нас, гичевисти, пладненци, демократи. Само 4 с по-малко от 10 души. Имало и с 60 души. Една женска. От там и от всякъде сведения за повишено настроение и готовност. Характерно, за разлика от миналото, че Зарову дават квартира само бедняци.

От там и Шуменско съобщават за масово гладуване.

Ана

ЦДА, КМФ 40/ 1075, к. 46. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Псевдоним на Лазар Станев.

№ 319

Радиограма от ЦК на БКП (Ана) до ЗБ на ЦК на БКП за ролята на дейците на „Звено“ в създаването на конституционните комитети

19 януари 1937 г.

Строго поверително
Вх. № 496, 497; спец. № 47 и 48

Под наше влияние специалните (звенари) са въздействували над пладненци с другите да влезат в конституционните комитети. Влиянието ни над специалните е очевидно. Но те все още смятат, че ние недостатъчно ги ценим. Искат да пратят човек при Георги[1], в когото доверието им е безпределно. Ние не възразяваме.

Ана

ЦДА, КМФ 40/ 1075, к. 77. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Става дума за Георги Димитров.

№ 320

Радиограма от ЦК на БКП (Ана) до ЗБ на ЦК на БКП относно постигане на споразумение между БКП и „петорката“

23 януари 1937 г.

Строго поверително

Вх. № 594, 595, 583, 584, 600; спец. № 59, 60, 61, 62, 63.

Постигнатото споразумение между нас, „петорката“[1], демократи и пладненци за конституционните комитети, за всенародното искане до царя и за гласуване в изборите с лозунга за Търновската конституция, макар не закрепено формално с документа, трябва да смятаме за споразумение за народен фронт при нашите условия[2]. Платформата му за сега ще бъде текста на всенародното искане. РП ще отправи открито писмо до всички партии, в което, като констатира фактическото споразумение, ще ги подкани на по-тесен контакт и обсъждане както [на] започналата акция, тъй и [на] по-нататъшните общи действия и платформи. Но това не ще ни спъва да натискаме и то от горе и от долу за закрепване постигнатото.

От Варна 14 видни представители на всички [партии], без Цанков и пладненци, телеграфически протестират против закони за изборите и против режима. Възмущението общо.

Знам колебанията и нерешителността на „петорката“ и другите, и готовността им на компромиси с двореца. Знаем, Цанков се готви с бойкотиране изборите и съгласие за конституцията да откъсне Гичевци от нас.

Ана

ЦДА, КМФ 40/ 1075, к. 86.

Оригинал, машинопис.

---

[1] „Петорката“ – обединение на пет партии – БЗНС „Врабча 1“, СДП, Националлибералната партия на Б. Смилов, Радикалната партия на Г. П. Генов, част от Демократическия сговор начело с Григор Василев. Създадена през май 1936 г.

[2] На 18 май 1937 г. правителството на Г. Кьосеиванов във връзка с подготовката на общински избори публикува нов избирателен закон, който максимално стеснява възможности на опозицията: кандидатите за общински съветници не могат да се издигат от партии и организации, а само еднолично; кандидатите не трябва да изповядват комунистически и

анархистически идеи или „противодържавни разбирания“ и др. В тези условия „петорката“ се споразумява за съвместни действия с БКП, Демократическата партия и част от БЗНС „Пладне“. Тя подготви „Всенародно искане“ за възстановяване на Търновската конституция, което се приe като платформа от всички влизащи и подкрепящи „петорката“ партии, в това число и от БКП. Започват да се създават конституционни комитети.

№ 321

Съобщение от ЦК на БКП (Ана) до ЗБ на ЦК на БКП относно слуховете за подготвяния преврат от ген. Хр. Луков и Ал. Цанков

23 януари 1937 г.

Строго поверително

Вх. № 631, спец. № 64

Слуха за преврат от Луков и Цанков ни се вижда обоснован. Луков се боял от преврат на вълчевисти и за да го предотврати, готвел свой. Но вълчевистите не ще отидат на преврат.

Ана

ЦДА, КМФ 40/ 1075, к. 87. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Поводи за тези слухове дават разногласия, съществуващи в кабинета на Г. Кьосеиванов между групите на министър-председателя Г. Кьосеиванов и военния министър Хр. Луков. Първият поддържа беспартийния вариант на управление, вторият е за включване в правителството на политици от десните партии, в това число и от движението на Ал. Цанков. Реконструкцията на кабинета през май 1937 г. не премахва разногласията. През януари 1938 г. ген. Луков е изваден от правителството.

Д. Велчев – активен участник на преврата на 19 май 1934 г., след смяна на правителството на К. Георгиев с това на А. Тошев (23 януари 1935 г.) е изключен от Военния съюз (8 февруари 1935 г.). Недоволни от политиката на царя, част от по-решителните дейците на Лигата започват да готвят нов преврат. Велчев е арестуван и екстерниран от страната. В началото на октомври Д. Велчев влиза тайно от Югославия в България, за да оглави насилствена акция на Лигата. Велчев и редица негови сподвижници са арестувани. На организирания процес са осъдени на смърт. По-късно смъртната присъда е заменена с доживотен затвор. На 2 март 1936 г. Хр. Луков обявява Военния съюз за разтурен. Привърженици на Д. Велчев възстановяват тайно Военния съюз, който придобива левичарско-републикански облик. Вълчевистите установяват връзка с комунистите и това предизвиква опасение, че те могат да подготвят нов преврат.

№ 322

Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП за организиране кампания сред кооперациите в България за оказване финансова помощ на Испанската република

[Москва], 10 февруари 1937 г.

През септември Международният кооперативен алианс е отправил апел за финансова помощ на Испания. Не са се отзовали на този апел масовите кооперации в България, Румъния и Югославия. Характерът на тия кооперации е найпригоден за разгръщане подобна помощна кампания. Самите те имат грамадни фондове. Предвид на това помолена е нашата партия да подкрепи работата в кооперации с цел да се отзоват на апела, повторен през декември [1936 г.], и отпуснат помощ от фондовете си и открият широка подписка сред членовете си.

ЦДА , ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 533, л. 35. Чернова. Ръкопис.

№ 323

Из спомените на Карло Луканов за участието на българи-интернационалисти в Гражданската война в Испания[1]

„ПОД ЗНАМЕТО НА РЕПУБЛИКАНСКА ИСПАНИЯ (1936–1937)“

Със сигнала „Над цяла Испания небето е безоблачно“, излъчен в ефира от Канарските острови през нощта на 17 срещу 18 юли 1936 г., избухна фашисткият бунт в Испания. Реакцията се надигна и в центъра на заговора срещу републиката бяха военнофашистките сили на Германия и Италия, а опорната точка на фашистите в Испания бе „Испанският военен съюз“, оглавяван от генералите Мола, Санхурхо и Франко.

В борбата срещу фашистите се включват Комунистическата партия, Социалистическата партия, Общият работнически съюз, Националната конфедерация на труда, Иберийската анархическа федерация, всички политически и профсъюзни организации на работническо движение, както и републиканските партии. В защита на републиката се надигна целият испански народ и световната демократична общественост.

В България БКП беше главният организатор за набиране на добрволци за Испания. Останалите нефашистки партии не участваха в тази акция. Българското монархо-фашистко правителство издаде специална закон-наредба[2], който забраняваше изпращането на доброволци, а по-късно издаде и закона за българското поданство, съгласно който такива лица загубваха поданството си. Затова легалното заминаване за Испанската република се натъкваше на големи трудности.

Тези доброволци, които не бяха известни на полицията, успяваха да вземат редовен паспорт под разни предлози: за работа в чужбина, следване, гостуване, лечение и т.н. Така те се снабдяваха с паспорти обикновено за Чехия или Франция и заминаваха. Другата част от доброволците – „неблагонадеждните“ – тръгваха по нелегалния канал София – Разград – Добрич – Букурещ – Прага – Виена – Базел – Париж. Масово се отправяше за Испания и българската демократическа емиграция от СССР, Франция, Австрия, САЩ, Чехословакия, Канада, Югославия, Белгия и много други страни. Доброволците минаваха през безброй перипетии, докато пристигнат в Париж, където беше създаден Български комитет за помощ на Испания с председател Методи Шаторов (с псевдоним Атанасов). Повечето от доброволците, под ръководството на Интернационалния комитет за подпомагане на Испания и със съдействието на Френската комунистическа партия, преминаваха френско-испанската граница по суша при Порт Бу, а по-малка част от тях пътуваха с параходи до Барцелона. В началото преминаването в Испания ставаше легално, но след 1937 г. френското правителство затегна режима на границата и прехвърлянето ставаше нелегално. Обикновено доброволците минаваха нощем Пиринейските планини като на испанска земя ги поемаха бойните им испански другари и ги отвеждаха в базата за посрещане на пристигащите доброволци – граничното градче Фигерас. Скоро те биваха отправяни на групи за Главната база на интернационалните бригади в гр. Албасете.

Отначало с въпросите за настаняването, разпределянето на българските доброволци според тяхната квалификация, грижите за политическата работа сред тях, културните им нужди и кореспонденцията се занимаваше комисариат на Главната база в Албасете Кирчев (Стефан Палазов). Като официален представител в Испания на ЦК и Задграничното бюро на ЦК на БКП в началото на май 1937 г. беше назначен Съби Димитров (с псевдоним Владимир Михайлов), който оглави представителството на БКП в гр. Албасете, като един от политкомисарите ѝ[3].

Представителството на БКП полагаше системно грижи за повишаване на военната и политическо-възпитателна подготовка и дисциплина на нашите доброволци. Те бяха изпращани да се обучават в картечни, снайперистки, артилерийски, авиационни и други военни школи и курсове. Българските доброволци успешно ги завършиха, след което биваха изпращани за командири и военни иструктори в интернационалните и испански бойни части.

Независимо от това, че българските доброволци бяха обхванати в партийно-политическата работа, която се извършваше по места в интернационалните и испански части, те получаваха от партийния пункт в Париж български вестници и списания, художествена литература, „Работнически вестник“, бюлетините на ЦК и на Задграничното бюро на БКП, съветските вестници „Правда“ и „Известия“, както и други нелегални издания на партията. Бюлетинът на представителството на БКП, започнал да излиза през лятото на 1937 г., информираше за бойните действия по фронтовете на Испания, за борбите на народните маси в България, международните събития и много друго.

Всичко това спомогна за блестящото изпълнение на задачите, които стояха пред Главната база на интернационалните бригади в гр. Албасете. А какви бяха те? 1. Посрещане на доброволците и настаняването им; 2. Сформиране бойни части на базата на квалификацията и националностите на доброволците; 3. Приемане и разпределяне на материалната помощ, която идваше отвън; 4. Организиране на политическата работа; 5. Поддържане на международни връзки с антифашистите от цял свят; 6. Създаване на интернационални бригади с висок боен дух и дисциплина; 7. Организация и ръководство на здравните служби – медицинският център в гр. Мурсия и санитарните служби в самите части; 8. Отчетност за поведението на кадрите и уреждане архивите на интернационалните бригади; 9. Поддържане връзка с близките на бойците и др.

Как попаднах в Испания? В началото на октомври 1936 г. бях извикан срочно в Представителството на БКП в Москва при Антон Недялков, сътрудник на Задграничното бюро. За голяма моя изненада въпросът, който ми бе поставен, се отнасяше до фашисткия бунт в Испания. Запитаха ме: Как гледам на това събитие, не мисля ли, че то има не само испанско, а по-широко международно значение; не считам ли, че ние, българите, в това число емигрантите в Съветския съюз, бихме могли да окажем помощ на испанските борци за демокрация. Естествено, съгласих се с това, че събитието излиза извън рамките на Испания и е правилно да се окаже помощ. Последва въпросът: дали нямам офицерски чин от Първата световна война, на който отговорих утвърдително, тъй като в края на 1916 г. завърших Княжевската школа за запасни офицери и в края на войната получих званието „поручик" от артилерията. Последваха няколко стандартни запитвания относто умението ми да пазя секрет, да конспирирам, дали съм баща, какво ми е семейството и т.н. Отговорих, че имам две деца, но съм готов да замина доброволно по партийна линия и със скромните си офицерски знания да окажа помощ на комунистическата партия в тази страна.

Казано ми бе, че този предварителен разговор не трябва да узнае никой – нито в семейството, нито в службата ми и изобщо никъде. Ако съм съгласен да замина, това вероятно ще стане през октомври, като в учреждението, където бях на работа, трябва да кажа на партийния секретар и на ръководителя, че напускам тяхната работа понеже се завръщам в България. Що се отнася до моите близки и познати, на тях трябваше да кажа, че отивам някъде далеч и за няколко месеца да не очакват никакви писма.

Беше ми дадено още едно доста важно указание, а именно: да забравя от този момент, че съм Луканов и да запомня онези фамилии, които ще ми бъдат дадени допълнително.

След всички тези запитвания, указания, наставления и поръчения, които приех с готовност, започнах да се готвя за предстоящото ми заминаване.

Наистина през първата половина на октомври на същата 1936 г. с влак през Полша заминах за Прага с български паспорт на името на някой си Стоков. Всичко вървеше по предварително набелязана и строго организирана програма. Бях инструктиран да отседна в един хотел в Прага и в него да чакам, докато не ми се обади с парола наш другар. Прекарах няколко дни без да излизам от стаята на хотела. Но на една малко по-бдителна полиция можеше да ѝ направи впечатление, че не излизах от стаята. На третия ден дойде едно момче, каза паролата и ме заведе да сменя паспорта си. В замяна на моя български паспорт с фамилно име Стоков, на който имаше съветски визи, ми беше даден друг български паспорт, с който не бе влизано в Съветския съюз, на името на Белов. По този начин по пътя от Москва до Париж от Луканов, през Стоков, се оказах Белов.[...]

Явката беше определена да стане в една работилница за четки в Париж. Разхождах се дълго време пред магазина, за да изчакам излизането на клиентите. С влизането ме поканиха в задната част на магазина и първите думи, които казаха, бяха:

– От половин час ви наблюдаваме. Вие, всички, пристигате с еднакви дрехи! Това прави впечатление!

След няколко дневно престояване в Париж ми бе наредено да си купя кожена куртка, подходящи обувки и всичко необходимо за война.

Във влака от Париж за Барцелона се оказах в едно купе с [...] „немския търговец" Паул Лукач[4]. Поведохме разговор и също като него се представих за търговец. [...] Това запознанство видимо има решаващо значение за моя по-нататъшен живот в Испания, защото същият този търговец се оказа бъдещият командир на 12-та интернационална бригада, в която той ме назначи за началник на оперативния отдел на бригадата от първите дни на нейното формиране.

И до днес си спомням истинската анархия, която бушуваше в най-големия по онова време испански град Барцелона, град на потомствен промишлен пролетариат, който за съжаление бе под силното влияние на Иберийската федерация на анархистите.[...] В Барцелона всеки срещнат се стремеше да разкаже какво лично участие е взел в потушаването на опита на някои от гарнизонните поразделения да превземат града, доколко всеки един е бил готов да се включи в създаването на доброволческите части – червената милиция – за борба срещу военно-фашисткия бунт.

В противовес на Барцелона, следващият център, в който се изпращаха по онова време пристигащи доброволци, беше споменатото вече градче Албасете, където пристигнахме заедно с Паул Лукач. То удивляваше със своя абсолютен ред всред градското население, доброволците и в така наречената База на интернационалните бригади в Испания начело с члена на Изпълкома на Коминтерна Андре Марти. [...] Още при първата ми среща с него ми каза, че знае за моето идване и че трябва да се представя на бъдещия командир на 12-та интернационална бригада Паул Лукач и на неговия в момента началник щаба – немският работник Фриц. За моя най-приятна изненада, тъй нареченият немски работник Фриц се оказа, че говори отлично руски език и че това е бъдещият началник щаб на армите на Варшавския договор, армейски генерал Павел Иванович Батов [...]. Освен на тези двама другари трябваше да се представя и на комисаря на бригадата – италианецът Луиджи Гало, днес председател на Италианската комунистическа партия – др. Луиджи Лонго. [...]

Колкото се отнася до българските доброволци, приблизително 470 души[5], то може за чест на Българската комунистическа партия да се каже, че нямаше случай някой от нашите другари да е посрамил името на България, на българските интернационалисти. Много от отговорните общорепубликански постове в армията и вън от нея бяха ръководени от българи, които с оглед числеността си в бригадите, бих казал, че не трябваше да ги заемат, но това се дължи на този факт, че партийното ни ръководство изпрати главно кадрови наши работници, за което лична заслуга има др. Г. Димитров. Ще спомена някои от тях: почти през цялото време на войната като директор на партийната школа работи другарят Рубен Аврамов; най-близък помощник и съветник, с голям авторитет, при ЦК на Испанската комунистическа партия бе Стоян Минев (в Испания известен под името Морено, в Съветския съюз – Иван Петрович Степанов); съветници на Мадридския фронт и на фронта при Ескуриал – другарите Ф. Козовски и Цв. Радойнов; началник на Санитарната служба на интернационалните бригади – академик Цветан Кръстанов, негов първи помощник – д-р Петър Коларов; началник на Стационара на санитарните служби в гр. Мурсия – д-р Константин Мичев – сега член на

Централната контролна-ревизионна комисия на БКП; началник на Артиллерийското управление на републиканската армия – електроинженер Васил Додев; началник на тила на Републиканската армия – Димитър Илиев; инж. Никола Коларов, който в жизнено важен момент за републиката, построи ж.п. линия 19-я километър на р. Харама.; двамата инженери – електроспециалисти – разстреляният у нас през 1942 г. Иван Щерев по делото на парашутистите и загиналият на път за Югославия през 1944 г. Жечо Гюмюшев, поеха ръководството на военното производство на прожектори за борба с вражеска авиация, което за кратък срок от отпадъчни материали задоволи нуждите на противовъздушна отбрана на републиканската армия. Освен аз, началник на Базата на интернационалните бригади в гр. Албасете, работеха: като политкомисар, член на ЦК на партията Съби Димитров, интендант – Дончо Дянков, началник отдел „Кадри“ – Георги Михайлов, инспектор при щаба на танковите части – инж. Поля Недялкова, първата жена генерал в България. В героичната защита на републиката взеха участие и летецът (получил званието „Герой на Съветския съюз“), сега о.з. генерал-полковник Захари Захариев, Васил Додев, двамата сина на В. Коларов – Никола и Петър, Антон Недялков, Г. Радулов, Димо Дичев, медицинските сестри Траяна Ненова, Гина Мирчева и много други. Бих искал да изброя всички, но ще спомена само някои от геройски загиналите: Йордан Кискинов, Г. Жулев, които поведоха частите си в открит бой [...] Йордан Кискинов едва спасихме, благодарение на успешна лекарска намеса, който по-късно го убиха като участник в така наречената група на парашутистите в България по време на престрелка в кръчмата на село Копривлен, където бяха отишли за храна с Романов. Накратко, нямаше български емигрант-комунист, пристигнал от Съветския съюз или от страната ни, който да не зае отговорен пост и отличие [...]

Около ¼ от българските доброволци в Испания оставиха костите си там, което означава, че са воювали не на живот, а на смърт.

ЦДА, ф. 308 Б, оп. 1 , а.е. 12, л. 23–31, 42–45. Копие. Машинопис

---

[1] Спомените са написани през 1978 г.

[2] Вж Държавен вестник, бр. 35, 4 май 1937 г.

[3] През 1941 г. Съби Димитров се завърна в родината си, за да вземе участие във въоръжената борба. На 8 ноември с.г. е блокирана в Сливен къщата му от 75 полицаи и 20 войника. Рано сутринта жена му излиза на двора и вижда полицейски кордон. Полицаите нахлуват в къщата и крещят: „Да се предаде Съби Димитров ! Къде е скрит?“ Жена му отговаря с вик:“Убийци, палачи!“ Запушват ѝ устата и дават заповед къщата да бъде хвърлена във въздуха. Съби чува това и през стената на скривалището гласът му прокънтява: „Палачи, вие ще станете господари на трупа ми, но никога на духа ми, той вечно ще живее между работниците! Съветска Русия ще победи!“ – Чуват се три изстрела и го намират с окървавена глава. *(Бел. К. Луканов).*

[4] Псевдоним на унгарския писател Бела Франкъл, известен като Мате Залка. През Първата световна война, като офицер на австро-унгарската армия, участва в боевете на Италианския и Източния фронт, през 1916 г. при гр. Луцк попада в плен на Червената армия. Под влияние на Октомврийската революция се включва в комунистическото движение. Взема участие в Гражданската война в Турция. Член е на РКП(б) от 1920 г. През 1921 – 1923 г. участва в състава на войските на ВЧК и ГПУ при потушаване на селски въстания. Смъртно ранен на 11 юни 1937 г. при Уеске (Испания). *(Бел. е на К. Луканов).*

[5] Данните за българските доброволци в Испания са неточни, непълни и противоречиви, защото не разполагаме с архива, воден от Съби Димитров. *(Бел. К. Луканов).*

№ 324

Доклад на Тодор Фотакиев за участието му в Испанската гражданска война[1]

Секретно

„МОЯТА РАБОТА В ИСПАНИЯ“

1-го марта 1937 г. поступил в военную школу в г. Рязани. После 24 дней учебы, выпустили несколько человек из школы и направили в Испанию. 5-го апреля 1937 г. сели на испанский пароход „Грандиела Канария“ в Одессе и 12-го апреля прибыли в Валенсию. Того же дня на легковой машине выехали в гор. Альбасете, где в то время находился штаб Интербригад.

14-го апреля поступил в Интернациональную офицерскую школу „Посорубио“. 8-го мая, под руководством советских военных, вышли из школы и 18 человек разной национальности, но большинство болгар, выехали в Каталонию и в Барселону, распределили каждого на конкретную работу. Как другие товарищи, так и я приказом Главнокомандующего Каталонской армии, в то время генерал *Поса*, был назначен в качестве батальонного инструктора-пулеметчика в 3-й батальон, 122 бригады, 27 дивизии, чисто испанской дивизии. 14.V. 37 г., уже был на работе в своем батальоне. Батальон в то время находился на первой линии фронта южнее гор. Сарагосы.

Батальонным инструктором был до конца ноября месяца 1937 г., после, вследствие болезни, был направлен в больницу нашей дивизии, по выходе из больницы наше командование дивизии направило [меня] в распоряжение штаба Интербригад. 1-го января 1938 г приказом Начальника штаба Интербригад генералом *Гомесом* был назначен в главное интендантство в офицерской школе в Посорубио, где обучалось до 350 чел. офицеров. Интендантом был до 5-го апреля 1938 г., т.е. до перехода штаба из Альбасете в Барселону. После 5-го апреля 1938 г. до 15-го ноября был в главной казарме Интербригад, где находилось до 1600 рядовых и свыше 400 офицеров. 19-го ноября 1938 г, я как больной был отправлен во Францию, там в Париже до 2-го марта лежал в больнице, а 5. IV. выехал в СССР. Прибыл в СССР 12 апреля 1939 г. через Ленинград.

В каких боях участвовал

О 14-го мая 1937 г. до конца ноября 1937 г. наш батальон все время находился на первой линия фронта и за этот период во всех боях, которые велись на Арагонском фронте от гор. Теруэля до французской границы, наш батальон и вообще вся дивизия принимала самое активное участие. Например:

1) С 14. VI по 4.VII вместе о другими частями атаковали и вели бои на юге от гор. Сарагоса восточнее реки Эбро. Мы углубились на 9 километров и закрепились на 12 км. от Сарагосы.

2) С 20.VII по 15.VIII вели наступление и вели бои между г.г. Теруель-Бельчите против станции Каламоча. Здесь в этих боях взяли 6 сел у противника, в том числе и с. Годил, которое было взято нашим батальоном, углубились на 10 километров и там закрепились.

3) С 24.VIII по 8.IX вели большое наступление против Сарагосы (когда пал г. Бельчите); здесь мы перерезали т[елеграфно]-т[елефонные] линии Сарагоса-Уэска и закрепились на ст. Суэра.

4) С 20.IX по 25.X вели большое наступление и бои в Пиринейских горах против гор. Хака. Здесь взяли около 20 деревень у противника, перерезали и перешли ж.д. линию Уеска-Хака и Хака-Франция. Здесь бои велись в очень ненастную погоду, очень многие выходили из строя из-за простуды. После 35 дней я тоже сильно заболел, простудился и меня отвезли в больницу. После этого я все время болел и в конце 1938 г. совсем свалился и в Париже в больнице [мне] сделали операцию. Вследствие простуды загнили оболочки вокруг почек. После 3-х месяцев пребывания в больнице чувствую себя вполне здоровым.

Какие знания приобрел, участвуя в Испанской войне

Я от Республиканской армии научился только тому, как нельзя воевать. По моему убеждению командование выше батальона в большинстве было врагом Испанской республики и поэтому ни один план действия не проводился для разгрома противника, а проводился для истребления самих нас, для внушения солдату и всему республиканскому народу, что фашизм представляет крепкую силу и что фашизм не толко нельзя победить, но наверняка победит фашизм.

По-моему с тем энтузиазмом, который имел испанский республиканский солдат и испанский народ в борьбы против фашизма, если бы командование состояло из людей, верных Республике, хотя [они] и не были большими военными специалистами, фашизм был бы разгромлен еще в 1937 г. и никакая внешняя помощь не спасла бы их. В фашистской армии не было такой силы, особенно в людях, солдатах. Во всех вышеуказанных наших наступлениях фашисты были наголову разбиты и массами начали сдаваться, фронт перед нами совершенно открывался и мы останавливались не потому, что фашистская армия [нас] задерживала, а [нас] задерживало наше командование под разными предлогами, чтобы дать время фашистам укрепиться, потом снова атака, снова разгром фашистов, снова задержка и т.д.

Например: с 24-го августа, когда началось наше наступление на Сарагоса и Бельчите, наша дивизия и еще одна сконцентрировались на самом правом фланге нашей линии с задачей перерезать ж.д. линию Сарагоса-Уэска, перейти ж.д. линию и реку, захватить большие горы северо-восточнее от Сарагосы и оттуда вести наступление на Сарагосу. Как будто план очень хороший и с большими перспективами. Перед нашими исходными позициями было на 5-10 километров в глубину ровное поле, а в конце поля ж.д. пункт и река, а потом до Сарагосы горы. Вместо того, чтобы ночью форсировать это нейтральное поле и на утро зацепиться за эти большие горы и свободно двигаться днем на Сарагосу, мы – 2 дивизии, утром, волнуясь, форсировали поле, ...* все солдаты из наших 2-х дивизий смотрели друг на друга, а противник смотрел на нас из Сарагосы, и все-таки до 12-ти часов дня [мы] перерезали ж.д. линию. Противника не было там живой души, и вместо того, чтобы перейти линию и реку и тут же занять горы, пока нет фашистов и вести наступление на Сарагосу, нам дали распоряжение разрушить мосты и не переходя реку, окопаться в голом поле, хотя ни у одного солдата не было ни лопаты, ни кирки. Все солдаты нервничали, что нас задерживают в поле, а перед нами прямо в лоб на 1-2 километра высокие лесные горы без противника. К вечеру фашистские части откуда-то прибыли и стали занимать горы, поставили артиллерию и все время стреляли по нам, как по зайцам, а мы днем и ночью держали головы в земле. Больше этого явного предательства не может быть на линии фронта, но у испанского командования это в порядке вещей. Мало того, после того как закрепились, фашисты стали вызывать нас на бой точно в районе этих гор и бесцельно была избита масса народа. Если бы мы перешли реку, захватили горы и повели наступление на Сарагосу, то с противником встретились бы не больше, чем на 5 километров с севера и востока от Сарагосы и наше расположение нам позволило бы не только задержать противника, но и заставить противника бросить против нас все силы, в том числе и те, которые наступали против наших частей с юго-запада около г. Бельчите, и тогда наши главные силы около Бельчите не имели бы сильного врага и наверняка помогли бы нам взять Сарагосу. В этом заключалось предательство нашего командования.

Тоже [самое] было, когда наступали в Пиринеях, чтобы взять г. Хака, предательство было еще грубее. Там вообще до нашего наступления бои не велись. Одни и другие укрепились на вершинах гор и стояли. Мы сперва боялись, что много будет жертв, пока возьмем эти высокие вершины, но еще в первый день противник был разгромлен, по пути наш батальон занял 2 укрепления на вершинах, после перерезали километр ж. д. линии, перешли реку и по ж.д. пути прошли в глубину на 2 километра, дошли до с. Серна, второй раз разгромили фашистов, взяли 2 орудия, 14 пулеметов, больше 50-ти пленных. Около 150 фашистов было убито. Мы имели не больше 10 раненых и 1-го убитого. Фронт на Хаки совершенно укрепился. Все это только на пути нашего батальона и то за 5-6 часов боя. Такое положение было и в других наших частях. Но как только разгромили фашистов и открылся фронт, наше командование постановило, чтобы мы отдохнули и привели себя в порядок, хотя мы хотели наступать и не нуждались в отдыхе,

Так мы просидели 7 дней без фронтовых боев, на 8-ой день появились фашисты, организовали новый фронт и после этого опять атака, опять разгром фашистов, опять открыт фронт, опять у нас отдых и т.д. Так мы воевали в Испании и так воюет армия, которая командуется своими врагами.

Мои трудности и успехи

Трудности, которые я встречал в испанской армии, были трудности особенные и характерные только для испанской армии. Чем больше человек предан Республике и чем больше человек имеет опыта и понятия в военном деле, тем больше смущался и переживал эти трудности. Например: когда [я] поехал на фронт, в свой батальон на работу и ознакомился с расположением наших сил и [сил] противника, сразу почувствовал нашу необходимость на фронте, сразу передо мной открылось широкое поле для работы и та активная ....* работа. До прибытия на фронт [я] боялся, чтобы не оскандалиться перед испанцами, тем более, что нас рекомендовали и направляли инструкторами, как советских командиров, и таким образом [мы боялись] оскандалить знамя Красной армии. Но дело вышло иначе, условия сразу подсказали, что можем здесь популяризовать еще больше знамя Красной армия, Советского Союза, Коминтерна и вообще коммунизма.

Весь наш батальон занимал 4 километра линии [фронта]. 6 станковых пулеметов поставили больше чем на 1 километр друг от друга и то на голые вершины, не окопали [их] в земле, а гнезда сделали из комочков над землей; так же и для солдат, так что пулеметные гнезда [были] видны со стороны противника на 4-5 километра. В батальоне не было ни одной лопаты или кирки, и пулеметы ....*, патронов и гранат тоже. Никто не знает своей винтовки и никто за свою аммуницию не отвечает. Пехотные отделения ночью спят вокруг пулеметов, а между пулеметам расстояние с разными ....* больше километра, даже патруль не ставят, так что противник может о музыкой пройти фронт и мы не услышим.

Солдаты умеют стать в строй, но не умеют в такт идти и 5 минут. Никакой опрятности в одежде, никаких правил ношения винтовок, никаких правил запасать на себе аммуниции, кто как хочет одевается, запасается и идет. Никакого учения в свободное время нет. Каждое отделение и даже отдельные солдаты организовали себе по одному маленькому зоопарку из зайцев, пчел и разных птиц, лисиц и даже волков.

С левой стороны от нашего батальона противник был на 300 метров, а от середины и до конца нашего батальона и дальше на 20-30 километров, перед нами противника не было вообще. Каждый солдат стреляет, когда хочет и сколько хочет и где хочет. Когда батальон передвигается из одного места в другое, солдат больше заботится о своем зоопарке, чем о своем оружии. Например: винтовки и пулеметы положат на .....*, а солдаты [идут] без ружей. Вот действительная обстановка. Человек, как я, который служил 6 лет в регулярной болгарской армии, участвовал в двух Балканских войнах, как с турками, так и с сербами и 4 года был в империалистической войне, конечно, все вышеуказанное сильно ощущал и переживал, но легко мне было справиться, тем более, испанцы были люди любопытные, учатся и работать и драться с фашизмом и [у них существует] большая жажда победить фашизм, но они ... * и люди самолюбивые и обидчивые. Я ввел следующий курс на действие, который мне очень удался, когда нужно было проводить в жизнь некоторые мероприятия. Сперва поговорю с батальонным или ротным командиром, в зависимости от работы (но только один на один, без присутствия третьего лица, тогда они слушают и соглашаются), потом, когда провожу это мероприятие, провожу [его] от имени командира, что он так хочет и сказал, а потом, когда выполнится это мероприятие, тоже представляю [это] как активность, знание и умение командира, на самих испанцев. Характерный момент. Один раз перед наступлением в Пиринеях получили приказ нашему батальону взять стоящие перед нами укрепления, после этого [продвинуться] на один километр на территорию противника, занять ж.д, мост противника, перейти реку и [углубиться] еще на 2 километра, занять село Эриа. Получили приказ действовать. Как это сделать? Я сказал батальонному командиру наедине, что „ту вершину можем взять с 3-мя ротами. Одну роту дай мне. Где местность позволяет, мы зайдем в тыл противника, [там], где мост через реку и откуда должны подходить резервы противника. Если Вы не возьмете вершину, то мы возьмем мост, чтобы закрыть путь противнику, не давать ему возможности выслать подкрепление на вершину. Он согласился. Дал мне роту с 2-мя легкими пулеметами. [Мы] зашли в тыл противника, перешли и реку, вода была по горло, и устроили засаду ....* на 150 метров от моста. Там мост охраняли 10 солдат. На рассвете противник заранее увидел наши части, атакующие противника, открыл по ним огонь и [перешел в] атаку, и уже с 3-мя ротами невозможно было взять вершину. Наступление началось по всему фронту. Охрана, охраняющая мост, где мы сделали засаду в тылу противника, сразу построилась открыто перед мостом и командир хотел что-то приказать связи, но начался бой. Мы тут открыли огонь, перебили всех и стали хозяевами 2-х мостов, через которые должно было перевозиться все, что обслуживает фронт противника на ширине 10 километров. Тут же 2 роты противника, которые были резервом в с. Орна, маршем поспешили к нам, чтобы занять мост и прийти на помощь первой линии. Мы их допустили на 150-200 метров, открыли огонь, часть убили, часть из них в панике разбежалась кто куда смог. На первой линии противника, когда узнали, что мы заняли мост и им нечего ждать подкрепления, разбежались в брод через реку и весь этот фронт рухнул. Все это я приписывал батальонному командиру, популяризировал это мероприятие среди солдат, как надо воевать, но сам перед солдатами демонстрировал удивление способностям наших командиров и даже солдат. Мой авторитет настолько поднялся, что часто батальонный командир перед операцией говорил командирам, что указания тов. Николова безоговорочно надо выполнять, ибо он скажет то, что я ему сказаал. Таким образом мне было легко работать и мы в скором времени навели в батальоне полный порядок и снабдили батальон всем, чем нужно, как-то: кирками, лопатами и пр.пр., да и горький опыт в операциях очень помогал тому, чтобы батальон стал настоящей военной, дисциплинированной, боевой единицей. И [он] стал таковой. В дальнейшем трудности чувствовались только сверху, в гнилости высшего командования, с чем справиться было не в наших силах.

Слова и дела

Я выше сказал, что как прибыл в Испанию, посупил в военную офицерскую школу при штабе Интербригад и после этого взяли меня советские военные, как инструктора в Каталонскую армию. Это нужно было, потому что советские офицеры были единицы и они не могли заглядывать дальше, чем в штабы дивизии. Мы были нужны для того, чтобы идти в батальоны, роты и чтобы через нас могли проводить свои мероприятия и даже контролиравоть как выполняются внизу высшие распоряжения. Словом, мы должны быть толкачами всего того, что спускалось сверху. Но для того, чтобы [они] могли работать с нами успешнее, нужно было дать нам в полную власть испанских командиров, но [в то же время] нужно было сохранить за собой известную власть, чтобы могли нас вызывать, советовать, ругать, а если нужно и создать нам авторитет. По-моему, они рекомендовали нас как советских людей-командиров, старших лейтенантов. Вначале т.т. *Леонидов и Иванов* в Барселоне хорошо нас инструктировали о всех наших задачах, о работе и [мы – эта] связь с ними, разошлась по всему фронту. Но как говорится, не вышло. Как разошлись, так и не видели больше друг друга. Писали мы и пр., но 4 месяца – ни слова ответа на наши письма. Но все-таки инструкции частично получали.

Тут получилась и другая неприятность. Советским военным испанское правительство не платило деньги, платило им советское ведомство и то часть зарплаты в долларах. Другим инструкторам из наших, которые были на других фронтах, платили в месяц по 33 доллара и остальные испанскими деньгами. Также и нам обещали, но не платили. Испанцы нам не платили потому, что не имели права. Так мы проработали 4-5 месяцев без всякой зарплаты. За этот период мы уже испанизировались и с сентября месяца стали получать зарплату наравне с испанцами. Я здесь не хочу претендовать на зарплату, она мне там не была нужна. Я хочу сказать то, что здесь что-то в советском штабе была гнило. Мы все-таки выполняли их директивы, большинство инструкторов была убито и ранено, всегда в огне, но по отношению к нам с их стороны не было никакой заботы. Грубо, но факт. Потом в конце августа стали нас собирать, в нашу дивизию приехал дивизионный советник тов. Малышев[2], тоже интернационалист – югослав. Он сам получал советские деньги и удивлялся почему нам не платят испанцы, все, якобы, делал, чтобы уладить этот вопрос, но так и не уладил. Мне кажется, что наши деньги здесь, в советском штабе, съедали. Поэтому я и говорю, чтобы имели в виду.

О наших товарищах.

Мы сразу были назначены в разные части каталонской армии, около 20 человек инструкторов, но как пошли в свои части, то больше не виделись. Только с Петром Груевым, тоже болгариным, были в одной бригаде, но разных батальонах, все время всречались и помогали друг другу. Сейчас он находится в доме отдыха № 15, ранен в обе ноги и инвалид. Он был действительно умелый и храбрый боец и потому его назначили командиром пулеметной роты.

С другими товарищами имел письменные связи, большинство из них убито, но конкретно не знаю где, знаю ориентировочно. Например, *Павлов Стоян,* болгарин из Советского Союза, убит, т.е. тяжело ранен на ст. Суэра, на 20 км. от Сарагасы за Уэска, раненым остался на территории фашистов 26 августа 1937 г.

Того же числа пал *Цаков,* болгарин из Советского Союза, на том же фронте. *Болдин*, болгарин, тоже в этих числах убит. С этим товарищем имел только письменную связь. Я считаю, что все инструкторы показали себя верными и храбрыми бойцами. Это мы часто слышали от самих испанцев. Как встретимся с каким-нибудь бойцом из тех частей, где имеется наш человек, он и говорит, что и у нас есть такой-то парень, назовет имя и фамилию и отзывались хорошо.

Моя работа в Интербригадах

Я сказал, что после того, как ушел с фронта в распоряжение штаба Интербригад, меня назначили интендантом в военную школу „Посорубио“. Там я проработал с 1. I. 1938 г. по 5. IV. 1938 г., т.е. [до того], пока переехал штаб бригады из Центральной Испании в Каталонию. Там число учащихся доходило до 350 офицеров. Очень плохо было со снабжением питанием в этой школе, но после 10 дней, как я начал работу там, дело наладилось со снабжением. Так что я могу гордиться этим, потому что от прибывающих только похвалы слышал.

Здесь хочу сказать о некоторых недостатках в бригадах. Очень много писалось об Интербригадах, это новое явление в истории человечества, это явление останется в истории навсегда и пр. и пр. Это все верно, особенно, кто побывал в бригадах и смотрел на этих людей. Сколько кипучей рев[олюционной] энергии было в каждом человеке. Куда бы они не приезжали – на станцию, в лагеря и все с песнями республиканскими, советскими, красноармейскими – коммунистическими, население массами выходило [их] встречать и провожать. Везде они сеяли дух и веру в победу над фашизмом. Военные трудности этим людям были не страшны, потому что тут люди были партийные. Большинство было беспартийных, но и беспартийные солдаты, командиры были партийными в полном смысле этого слова. Но люди, как тов. *Белов*[3], который был начальником штаба бригад, и [который] тоже писал здесь в СССР, повидимому, когда был там, этого не понимал. Например, когда я вернулся с фронта в штаб, положение было следующее: север был ликвидирован и каждый понимал, что сейчас военные действия будут вестись на Арагонском фронте и на фронте Леванте, и каждый понимал, что сейчас бои будут не на жизнь, а на смерть. Каждый имел опыт [участия в военных действиях] на этом фронте и понимал, что так как воевали до сих пор, нельзя воевать и каждый чувствовал гнилость и неумение высшего командования воевать. Каждый понимал, что если не произойдет чистка в командовании, дело наше гнилое. Поэтому все ждали, что должны призойти изменения к лучшему в наших рядах, чтобы победить.

И вот [что] произошло: начальник штаба тов. *Белов* и тов. Петров[4] потихоньку, по причине болезни и усталости, уехали в СССР отдохнуть! Разговоров было много, даже страшно писать, но [рас]скажу один случай. Командир ...* тов. *Шмид*[5], пароход ...* и остался на льдинах, советское правительство выслало аэроплан, чтобы взять его, но он не сел, и только после второго приказа сов. правительства тов. *Шмид* сел на аэроплан, только тогда и уехал. Пусть знает тов. Белов, что никакого чуда нет и не удивляется, что после 20 лет существования Коминтерна и советской власти на одной шестой части земного шара, собрались десятки тысяч людей со всех стран в Испанию драться против фашизма. Чудом и удивлением является то, что тов *Белов* в самый трудный момент, когда лица бойцов из интербрегад глядели на него и ...* испанское правительство, Коминтерн и даже советское правительство, он беспардонно [все] бросил и уехал. Результаты были следующие, главное: 1) Большинство уже ставило вопрос о возвращении. Пусть скажет это тов. *Антонов*[6], который после отъезда Белова приехал с группой из разных национальностей. Он собирал [нас] и беседовал и ему ставили главный вопрос о возвращении домой по болезни и пр. 2) Пусть обратят внимание на статистический отчет, он покажет, что после отъезда тов. Белова и Петрова началось дезертирство слабых бойцов из Интербригад из пределов Испании, потому что многие поняли и ...*, страх перед ожидающимся наступлением фашизма, как безнадежнейшую нашу дальнейшую борьбу и многие стали сами подписывать себе визы через ...* Это надо учесть, как плохое явление в Интербригадах. [...][7]

Т. Ников[8]

ЦДА, КМФ. 40/ 329. Копие. Машинопис.

---

* Така е в текста.

[1] Спомените са написани през 1939 г.

[2] Неустановен псевдоним.

[3] Псевдоним на Карло Луканов по време на Гражданската война в Испания.

[4] Псевдоним на Фердинанд Козовски.

[5] Става дума за Ото Шмидт – учен, специалист в областта на математиката, астрономията и геофизиката. През 1933 –1934 г. оглавява експедиция, която трябва да мине с ледоразбивача „Челюскин" по Северния морски път. „Челюскин", затиснат от ледовете, потъва в Северния ледовит океан. Целият екипаж на кораба го напуска и изгражда палатъчен лагер върху лед. Спасяват пострадалите с вертолети. Шмидт, болен от бронхопневмония, настоява да напусне лагера последен.

[6] Ангел Гергов.

[7] Следва текста за ген. Гомес.

[8] Псевдоним на Т. Николов.

№ 325

Писмо – директива от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП за организиране кампания против троцкизма в България във връзка с процеса срещу привърженици на Л. Троцки в СССР

[Москва], 14 февруари 1937 г.

Във връзка с резултатите от процеса[1] Секретариата [на ИККИ] нарежда мобилизацията на партията за широка кампания против троцкизма с цел пълното му разгромяване. Характер на кампанията – не само вътрешнопартиен, но разчита на широки народни маси. Да се покажат Троцки и троцкистите като агенти на фашизма, подли врагове и реставратори на капитализма в СССР, врагове на народите и тяхната свобода и независимост, подпалвачи на войната.

Да се използват разкритията на процеса, конкретните данни за контрареволюционната дейност на троцкистите в Испания, Франция и другите страни, вредителството им в международното движение, подкопаването на Народния фронт и единството. Да се разясни конкретно вредата за всяка страна от съглашението на Троцки с Хитлер и Япония.

Да се стремим щото лица и организации, имащи връзки с троцкизма, да се отказват от Троцки като агент на фашизма. Да се издигне лозунг: изгонване Троцки от Мексико, Троцки да се яви пред пролетарския съд в СССР, а не да се крие зад гърба на завербовани от него агенти.

Форми на кампанията: разяснителни партсъбрания, широки масови събрания, оратори – видни наши хора и дейци на други организации. Изявяване готовност да се борят срещу троцкизма като фашистка агентура. Да се подхожда диференцирано към разните слоеве на съчувственици на Троцки – работници, селяни, интелигенция.

Секретариата препоръчва щателна проверка на всички наши и масови организации, откриване двурушническите елементи и изхвърлянето им от тях. Широка разяснителна кампания в масовите организации, да не остане неясен въпрос и да се подковат в борбата с троцкизма.

Препоръчва също вземане ред мерки за повишение идейно-политическото равнище на партийното възпитание чрез школите, печата и цялата пропагандистка работа, да се изнесе истинската история на ВКП (б), Октомврийската революция, борбата на Ленин и Сталин против Троцки, да се покаже еволюцията на троцкизма до агентура на фашизма.

За помоща, която от тук ще ви окажем – допълнително. Уведомявайте ни що предприемате и що правят враговете и съюзниците по тоя въпрос[2].

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 533. л. 42–43. Чернова. Ръкопис.

---

[1] Става дума за проведения на 23 януари 1937 г. процес над „паралелен антисъветски троцкистки център“, т. н. втори Московски процес. 17 души бяха обвинени в създаването на „троцкистко-зиновиевския център“, приемник на предишния „троцкистки център“, съдеб-

ният процес над който се проведе на 24 август 1936 г. (първи Московски процес). На втория Московски процес партийни и държавни дейци – Г. Пятаков, К. Радек, Г. Соколников, Л. Серебряков и др. се обвиняват в намерения да свалят съветското правителство с цел да възстановят в СССР капиталистически строй с помощта на Германия и Япония. 13 обвиняеми бяха осъдени на смърт, 4 – на дългогодишен затвор.

[2] На първата страница на документа има бележки: *„Окончателно", „Съкратен вид, до ЦК. 14.II. 1937".*

№ 326

Писмо от Антон Иванов (Богданов), от името на ЗБ на ЦК на БКП, до ЦК на БКП за изпратена литература в страната от Международния аграрен институт

[Москва], 8 март 1937 г.

През 1936 г. Аграрният институт е пращал редовно икономическа и друга научна литература до ред лица в София и провинцията. Институтът ще продължи да праща и занапред. Съобщаваме ви това първо, за да проверите – ако е възможно – получава ли се там това, което се праща, и второ, да използвате ли вие пращаната литература. Праща се до доктор Киранов, Анто Бояджиев, Върбан Ангелов и Петко Деков, адвокат в Дряново.

Богданов

ЦДА, ф.3 Б, оп. 4, а.е. 533, л. 48. Чернова. Ръкопис.

№ 327

Проекторезолюция на секретариата на ИККИ по еврейския въпрос

4 май 1937 г.

1. Секретариат констатирует, что при нынешних условиях еврейский вопрос приобретает все большее значение: если еврейское население в большей или меньшей степени угнетается в каждой стране, за исключением СССР, то этот гнет стал особенно невыносим в фашистских странах и главным образом в Германии. Германский фашизм юридически и практически превратил евреев в париев; он преследует евреев средствами самого дикого варварства, не проводя даже различия между теми, кто враждебен фашизму, и тем, кто ему не враждебен. Он руководит международными кампаниями за антисемитизм, который рассматривается им как громотвод, призванный защищать эксплуататоров от ненависти

и ударов трудящихся. Германский фашизм проявляет себя как главный враг евреев во всем мире. „Как последовательные интернационалисты, коммунисты могут быть только непримиримыми, заклятыми врагами антисемитизма“ и, относясь к реакционным еврейским капиталистам как к эксплоататорам и противникам, они всей своей практической позицией проявляют братские чувства к евреям, жестоко угнетаемым во многих странах и беспощадно подвергаемым пыткам в стране гитлеровского террора.

2. Последовательная борьба евреев за их права, за равенство с другими слоями населения тех стран, где они живут, тормозится в настоящий момент существующими в их собственных рядах некоторыми тенденциями. В числе таких тенденций надо назвать, помимо движения откровенных еврейских фашистов, течение, склоняющееся к компромису с расистами гитлеровского толка, приемлющее во имя традиционного иудаизма идеологию и практику гетто с соответствующей системой дискриминаций и насилия; течение еврейских националистов, которые во имя „однородности своей нации“ цепляются за отсталые формы культуры и враждебны сближению рас; течение сионизма с его двойным аспектом реакционного и шовинистского течения и формы экспроприации, отступления и капитуляции перед преследованием евреев в некоторых странах. Результатом этих тенденций является наличие значительной идеологической путаницы в рядах движения за равноправие, непонимание социальных сил, на которые может в действительности опереться это движение.

3. Коммунисты, являющиеся до конца сторонниками равноправия евреев и не-евреев во всех странах и непримиримыми противниками фашизма, этого главного врага евреев, обязаны принять активное участие в борьбе евреев за равноправие и организовать эту борьбу. Коммунисты борются против всякой расистской теории, против всякой идеологии гетто; вместе с тем они борются против сионизма, этого еврейского национализма, как против реакционного течения. Они вскрывают социальные силы, на которые движение против антисемитизма может сейчас действительно опереться: прежде всего рабочий класс и все сторонники демократии и мира. Всякая последовательная борьба евреев за равноправие предполагает ликвидацию изоляции еврейского движения от антифашистского движения вообще, включения еврейских масс и их организаций в ряды антифашистского фронта. Обязанность компартий во всех странах, руководствуясь изложенными выше соображениями и активно интересуясь еврейским движением, способствовать его включению в ряды антифашистского движения. Это единственная линия, способная привести к признанию прав евреев и к поражению гитлеровского фашизма, главного зачинщика преследования евреев и организатора астисемитизма во всем мире.

4. Обязанностью коммунистических партий является в частности активно интересоваться движением [еврейского мирового конгресса], первое заседание которого имело место в Женеве в августе 1936 г., и дать ему верную боевую установку против гитлеровского фашизма, как главного врага евреев. Коммунистическая партия Польши должна как можно скорее исправить сектантскую позицию бойкота еврейского мирового конгресса, занятую ею под давлением Бунда во время подготовки сессии 1936 г. КП Франции должна остерегатьса повторения сектантских ошибок, аналогичных той, которая была совершена еврейской национальной секцией в мае 1936 г., когда она вышла из Парижского комитета мирового конгресса. Все коммунистические партии обязаны бороться и организовать борьбу за допущение всех евреев-нефашистов и всех еврейских нефашистских организаций (политических, профсоюзных, кооперативных, спортивных, культурно-просветительных и т.д. и т.д.) в ряды движения конгресса; за единство движения евреев против ас-

тисемитизма и фашизма в каждой стране; за демократическую организацию всего движения [еврейского] мирового конгресса (выборность местных и национальных комитетов, проведение конгрессов и собраний с широчайшими демократическими представительствами, отчетность руководящих комитетов и делегатов мирового конгресса и т.д.); за сосредоточение всего еврейского национального и интернационального движения за полное равноправие евреев и не-евреев, за свободу совести и за ликвидацию всех пережитков гетто, против каких бы то ни было компромиссов с национализмом и фашизмом, за максимальное усиление народного фронта и усиление борьбы против гитлеровщины.

5. Что касается еврейского культурного конгресса, созываемого в Париже в сентябре 1937 г. по инициативе группы еврейских левых интеллигентов, то надо также поддержать и эту инициативу и принять активное участие в подготовке конгресса с целью решительного решения этой работы; расширения сферы подготовки конгресса, а также привлечения к участию в конгрессе всех еврейских культурно-просветительных организаций нефашистского характера, перестройки комитета организации на широкой демократической базе, согласования работы, которая ведется вокруг этого культурного конгресса, с работой всего еврейского и не-еврейского культурного антифашистского движения и с деятельностью всего движения против антисемитизма и фашизма. Все культурно-просветительские организации с еврейским составом, а также организации, враждебные антисемитизму и расовой розни, должны быть связаны с работой конгресса. Структура движения по подготовке конгресса должна быть перестроена на массовой базе в откровенно демократическом духе, причем надо привлечь все еврейские организации культурно-просветительного, спортивного, кооперативного и т.п. характера. Порядок дня конгресса должен быть по мере возможности пересмотрен таким образом, чтобы приобрести более популярный, более боевой характер, чтобы стать более связанным с движением еврейских и не-еврейских масс против антисемитизма, расистской идеологии и фашизма.

6. Принимая во внимание, что отсутсвует детальная информация об объективном положении евреев и о состоянии их борьбы против антисемитизма и фашизма в ряде стран, секретариат постановляет поручить ...* приступить к сбору такой информации в ...ный* срок.

Такая информация особенно необходима для следующих стран и групп стран: Германия, Италия и колонии, Румыния, Польша, Австрия, Венгрия, Португалия, Франция и колонии, Испания, Англия и колонии, Чехословакия , Прибалтийские государства, Ближний Восток, США.

Равным образом надлежит впредь придавать во всех странах особое значение популяризации разрешения еврейского вопроса в СССР и ознакомления в особенности с результатами, достигнутыми в еврейской области Биробиджан. Как только будет собрана достаточная документация, надо предусмотреть соответствующие меры для того, чтобы легальные еврейские организации массового характера поставили вопрос о защите прав евреев в фашистских и реакционных странах перед Лигой Наций, представив последней точный мемерандум о неравенстве и преследованиях, которым эти страны подвергают свое еврейское население. При этом надлежит выдвинуть соответствующие требования.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 29, д. 944, л. 1–4. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

* Така е в текста.

№ 328

Мнение на група офицери от нелегалния Военен съюз на Д. Велчев за тактиката на БКП[1]

31 май 1937 г.

Преоценката, която се осмеляваме да дадем на тактиката на КП в България е следната: 1) Дава се неправилна оценка на сегашния политически момент и с това, според нас, често пъти се правят и погрешни изводи за възможните насоки на нашето политическо развитие и тактическите установки за предстоящата борба. Така например забелязва се едно схематично отношение към политико-обществените сили в нашия политически живот и едно формалистично, бих казал – някак си отвлечено и откъснато към конкретната, чисто наша, българска действителност и особено недостатъчно отчитане на характерните особености на нашето чисто българско политическо развитие.

На второ място – недостатъчно считане с проблемите на външната политика, които, при международното напрежение, при особеното географско разположение, в което се намира нашата страна, прави от нея един особено примамлив обект на международните съревнования, което е пълно с най-опасни възможности за вътрешното политическо развитие, за общия мир и бъдещето на страната.

И най-сетне – нека ни бъде позволено да направим и друга една, трета констатация.

По нашата оценка КП много формално тълкува станалата промяна в политиката на Коминтерна, поради което, боим се, ще изпадне в един своеобразен, чисто формалистичен догматизъм, без живо отношение към масите и действителността и с това рискува да се изолира от решителните събития, които може би ще има да станат в политическото развитие на България в близко време, или ще улесни политическите комбинации на лица и партии, които фактически, с оглед на вътрешно-политическото ни и международно положение ще нанесат фатален удар не само на развитието на самата КП, но ще отклонят политическото развитие изобщо на България в насоки, крайно опасни за нейното бъдеще...

Да се поясним.

Според нас, сега за сега политическото развитие на България се развива под знака на монархизма, а не тоя на фашизма, както по навик се подчертава в много от документите на КП. Следователно и формулата за сплотяването на всички партийно-парламентарни сили против фашизма, който си остава основната парола в настоящия момент в тактиката на КП, е погрешна. Според нашето разбиране концентрацията на политическите сили би трябвало да се насочи преди всичко против монархизма като фактически носител на политическата власт в България и като решителен фактор, който движи политическото ни развитие към най-фатални международни комбинации.

На това обстоятелство изглежда главно се дължи и тъй упоритото свързване на КП с т.н. петорка, която въпреки многобройните морални удари, които ѝ нанесе монархизмът, продължава да нагажда тактиката си с оглед, изключително на благоволението на последния.

А няма съмнение, тая установка в тактиката на КП се дължи преди всичко на непоправимата за нашите условия формула – „с всички против фашизма". По наше убеждение тая формула трябва да се видоизмени. Впрочем, това се налага и от тактическия принцип на ленинизма – на самата диалектика с нейното „единство на противоположностите". Какво значи това? Това значи, че въпросът, който в случая, преди всичко трябва да се постави е следният – кой е ръководният принцип, който характеризира най-типично политическия момент в България и който в същност му придава своето съдържание? – Няма съмнение, това е монархизмът с неговата клика от националшовинистическите и патриотическите среди с цялата финансово-спекулативна буржоазия и всички ония партийно-политически лагери, които в безсилието си продължават да се надяват изключително нему. Пита се тогава – кое е диалектическото противоположно, което изгражда истинското политическо съдържание в настоящия момент. Няма съмнение, това е концентрацията на антимонархическите сили. В сегашния етап на политическото развитие на България, това е, което изгражда, според нас, главно диалектическото единство на политическия момент. Всяка друга установка би била вън от диалектическия възел на момента, следователно и отвличане от действителността.

Прочем, за да бъдем още по-пълни в анализа на политическото положение на България, както и в оценката на тактиката на КП, ние сме длъжни да спрем вниманието ви и върху една друга страна на политическото положение. Това са проблемите от чисто стопански характер, които са тясно свързани с характера на настоящата стопанска криза и изхода от нея и по отношение на която, по наша оценка, КП не взема правилно отношение. Касае се до реформата в отношението на КП към средните класи. От многобройните официални документи на партията, с които разполагаме, се вижда, че, отричайки по начало, макар и мълчаливо, реформизма, тя не си поставя конкретно въпроса за привличането на средните класи – на занаятчии, земеделци и напредничава интелигенция, а имитирайки твърде формалистично паролата – всички против фашизма – не оценява достатъчно правилно значението на реформистки усилия на тия дребнобуржоазни среди и то нито по същество като необходим етап в последователните смени на буржоазната политическа еволюция, нито като тактическа позиция за изживяване на дребнобуржоазните реформистки илюзии на средните класи, нито най-сетне като най-правилен политически подход към активизиране на средните класи против фашизма и тяхното прерастване на линията на комунизма. Никакви следи, прочие, ние не виждаме на едно подобно отношение към поставената по-горе проблема за реформизма и привличането на средните класи.

Прочем, по наша оценка, след направените констатации, въпросът се слага така – как да се съчетае антимонархическата концентрация на обществените сили с проблема на реформизма и с активизирането и привличането на средните класи.

Тая съществена проблема изглежда, за съжаление, е избегната от погледа на партията. Накрая няколко думи върху третата констатация на нашето изложение – върху чисто формалистичното тълкуване на станалата промяна в политиката на Коминтерна. Вън от косвения отговор на тоя въпрос, ние дължим да обърнем вниманието ви на изричната декларация на самия Г. Димитров, изложена в статията му по случай „19 години от Октомврийската революция", в която изрично се казва – „некритичното подражание и механическото пренасяне формите и методите на Народния фронт из една страна в друга може само да затрудни неговото създаване, разширение и укрепване".

Не бива да се забравя, че в многобройни документи на Коминтерна, в най-различни вариации и особено по повод френския случай нееднократно се подчертава мисълта за привличане на средните класи. От доклада на Г. Димитров в конгреса на Коминтерна – вж брошурата му, стр. 48 – изрично четем: „... успеха на цялата борба на пролетариата е тясно свързана с установяване на боевия съюз на пролетариата с трудовото селячество и с основната маса на градската дребна буржоазия, които съставляват болшинството от населението дори в най-развитите индустриални страни".

Независимо от това, все там ние виждаме изрични указания за различните форми, в които би трябвало да се излее Народният фронт в различните страни. Типични са в това отношение указанията, които ни се дават за НФ в Съединените щати, в Англия, Франция и другите страни. След всички тия констатации, мислим, ние бихме били особено прави да се запитаме – правилна ли е тактиката, която провежда КП в България, правилно ли тълкува новите директиви на Коминтерна и тъй ли гъвкаво и жизнено пристъпва към формирането на НФ в България, както предписва Коминтернът?

Ние не виждаме правилна установка нито по отношение привличането на средните класи, нито най-сетне по отношение антимонархическата концентрация на политическите сили в България.

А при това главните поуки от последните избори за общински съветници са именно преди всичко в тая посока.

Какви са тия поуки? – Забелязва се известно скъсване в организацията на старата партийност, докато новата не е още политически организирана. Каква е тя? – По наше мнение, по същество тя не може да бъде друга освен антимонархическа и реформистка концентрация на левите.

Ние сме дълбоко убедени, че под знака само на конституцията не може да се придвижват масите на по-активна линия.

Накрая длъжни сме да обърнем вниманието ви и върху нещо друго, особено важно и съществено, което неминуемо се налага на вниманието на отговорните ръководители на левите сили в нашия политически живот

При сегашното съотношение на политическите сили, в което се намира България, – пита се не би ли било правилно да се потърси сътрудничеството и на други сили, които при някои свои корекции биха ни улеснили в отстраняването на тая мобилизация на националшовинистичните и монархически сили в България? Не бива да се забравя, че нашето политическо развитие си има своите тъмни страни и всяко пренебрегване на тия особености би ни довело до една политика на фаталистическо изчакване на събитията и пълно отвличане от действителността.

Кой може да отрече фаталния път, по който се насочва външната политика на България? Вместо политика на мир, политика, която да се движи по линията на Франция и Съветите, ние сме свидетели на една систематична подготовка на една политика на провокации, на ревизии и война...

А кой ще отрече непоправимите възможности от една такава политика? И нам се струва, че ако по-малко се фетишират партийно-парламентарните методи на борба, както и политическите постижения на масите в тоя момент – толкова по-правилно бихме били в положение да оценим всичките опасни възможности от това династическо насочване на външната политика на България по линията на ревизията и войната. А тая именно оценка липсва, или почти липсва в партийните документи и от тук, по наше мнение, това пресилено фетишизиране на партийно-парламентарните методи на борба, което се забелязва в директивите на ЦК, това фиксиране нейните усилия в изборните състезания, във вътрешнополитическите постижения, за конституция и свобода, без да се отчита в достатъчна степен външнополитическият момент с всичките негови евентуални и крайно съдбоносни последствия. А няма съмнение, при бързия развой на тия събития се налагат и важни тактически корекции.

Някои особености, които по наше мнение трябва да се имат предвид при изграждане на Народния фронт в България.

Не бива де се забравят характерните особености на някои от политическите формации, с които има да се изгражда НФ.

На първо място, това са широките социалисти – те винаги са били найнелоялните съдружници. Достатъчно кариеристи и достатъчно амбициозни – те ще искат или да водят, или да изиграят своите партньори и в задкулисните игри за домогвания до властта.

Пладненци – търсят обществена реабилитация и всичко правят, за да се пригодят към династическата линия на сближаване с Югославия и вътрешната политика. Многобройните поделения само потвърждават констатацията.

Гичев – експлоатира психологията на масите да бъдат близо до властта и, боим се, че в домогванията до нея е готов на най-срамни концесии, само и само да не остави други поделения на ЗС да се доближат до нея. От години се прави опит да се формира общо дело с него и винаги ни убягва... И все пак трябва да се признае, НФ в България ще се гради върху тия именно сили. Сторената констатация ни само задължава да проявим особена бдителност и особен подбор към личностите, с които ще се изгражда това дело.

Още една бележка.

КП морално е ангажирана с петорката. Макар и новата политическа конюнктура след общинските избори да засили не само олевяването, но и антимонархическите настроения на някои на нейните членове – говорим специално за гичевисти и социалисти – то все пак нашето схващане на политическото положение си остава в сила. Няма съмнение, това са процеси в недрата на тия партии, които трябва да се поощряват – и усилията в туй отношение са напълно оправдани. За по-ефикасно провеждане, обаче на тая концентрация на левите е необходимо, според нас, изграждането на единен център, който да движи нещата ясно и без колебания при ясно поставена цел.

Ето това са оценките, които си позволихме да дадем на политиката на ЦК на партията с желание да го улесним в обединението мисълта на партийните си сили, които, поради събитията още мислят различно и със своите необединени усилия разстройват партийното дело. Самокритиката, при това положение, е първа наша длъжност[2].

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 541, л. 44–45. Копие. Машинопис.

---

[1] Това писмо-мнение е предадено на Г. Димитров от Антон Иванов с придружително писмо: „Г. Димитрову. Интересен документ, получен тия дни от вътре. Критикува се поли-

тич. линия и тактиката на партията. Съдейки по езика и позицията на документа, идвам до заключение, че на това автори ще да са Велчевци, – тях види се нашите наричат „специалните“ и „Ст.“ Вероятно е Станчев – един от лидерите на Велчев. Офиц. група. Но някои изрази издават наш някой човек, напр. Тод. Павлов или друг такъв. Богданов [Ан.Иванов]. 14.VI.37.“ Върху писмото на Ан. Иванов от Г. Димитров е написано с молив: „Трябва да се узнае у Марека [Ст. Димитров]: 1) Разглеждан ли е тоя документ в нашия ЦК; 2) Какво е неговото собствено мнение относително авторите на документа, а така също по същество на тяхната критика. Г. Димитров (подпис)“. (*ЦДА, ф.3 Б, оп.4, а.е. 541, л.43*).

[2] На първата страница на документа има ръкописни бележки на Богданов (Ан.Иванов): *„Получено чрез С[ръбско] [Хърватско] С[ловенско] Крал[ство]. Не успели да дешифрират. 3.VI.937. Богданов[Антон Иванов]“, „Дешифрирано. 14.VI. 937. Богданов)“.*

№ 329

Шифрована телеграма от ЦК на БКП (Анна) до ЗБ на ЦК на БКП за желанието на представител на Д. Велчев да се срещне с Г. Димитров

25 юни 1937 г.

Строго поверително

Вх. № 2598, спец. № 138

Може ли да се срещне в Москва човек от военния център на Д. Велчовци с Георгий[1]?

Анна

ЦДА, КМФ 40/ 1075, к. 133. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Г. Димитров.

№ 330

Из протокол от заседание на ЗБ на ЦК на БКП относно приемането на характеристика за работа на левосектантската фракция в БКП[1]

20 юли 1937 г.

Слушали: 1. Принятие характеристики о работе левосектантской фракции в БКП.

2. Выслушивание объяснений тов. Искрова о причине опоздания

со своей критикой и о его связи с разоблаченными как врагами некоторыми бывшими руководителями Коминтерна – Кун, Валецкий и др.

По I и II пункту

Тов. Коларов сообщает, что поступил в ЗБ запрос дать развернутую характеристику работе левосектантской фракции в БКП. Предлагает окончательный текст проекта, два раза согласованный с остальными членами ЗБ и с т. Димитровым. Вместе с характеристикой левосектантской фракции в целом будут составлены и личные характеристики членов левосектантской фракции.

Тов. Искров заявляет, что он согласен с проектом тов. Коларова, признает, что „в конце концов это так“, т.е., что эта фракция по существу является троцкистской, но считает не правильным его лично считать троцкистом, ибо это противоречило бы всей его политической деятельности. Работая в левосектантском руководстве, он считал, что стоит на линии партии, работает за большевизацию партии и борется против троцкизма. В продолжении нескольких часов Искров повторяет то, что до сих пор было им сказано (письменно и устно) о его вине перед партией, которая заключается в том, что он своим поведением и писанием помогал и содействовал левосектантской фракции вредить в партии, но все это он якобы осознал, раскритиковал себя и в дальнейшем будет еще себя критиковать. Все свои ошибки и грехи Искров обещает исправить и искупить в рамках партии.

Тов. Искров предлагает снять его фамилию с проекта как организатора и идеолога левосектантской фракции.

Товарищи Коларов, Богданов[2], Спиридонов[3] и Белов[4] отвергают предложение Искрова, подчеркивая исчерпательно все моменты в истории и работы левосектантской фракции коммунистов. Искров не только содействовал, но и был вдохновителем и организатором [фракции], без его (Искрова) авторитета никто из более молодых членов фракции не имел возможности выдвинуться в руководстве партии и вредить партии. Все считают, что объяснения Искрова, почему он опоздал с конкретной самокритикой (его работа в Издательстве) являются несерьезными. Самокритика тов. Искрова до сих пор, включая его выступление на этом заседании, является общей, неконкретной; она не помогает в борьбе за преодоление остатков сектантства и фракционности.

Искров в течение более двух лет не осознал необходимость выйти перед партией с развернутой самокритикой и ни разу не затронул конкретные факты, характеризующие механику и методы работы фракции, чтобы этим помочь партии в борьбе с остатками вредного влияния фракции на часть партийных кадров. Тов. Искров несмотря на известные ему факты, имевшие место в парторганизации Коминтерна, не счел нужным сам, по своей инициативе, сообщить каким образом вражеские элементы в Коминтерне, с которыми Искров как руководитель фракции в течение ряда лет находился в близком контакте, вредили нашей партии посредством левосектактской фракции. Тов. Искров даже после того, как уже давно был вскрыт троцкистский по существу характер его фракции, не счел необходимым выйти с самокритикой, учитывая именно этот последний момент в оценке характера фракции. Признавая формально троцкистский по существу характер своей фракции, тов. Искров совершенно неправильно отделяет политику фракции от конкретных носителей этой политики.

В заключении тов. Коларов напомнил тов. Искрову ряд конкретных моментов из истории фракционной деятельности левосектантской фракции по подготовке Второй партийной конференции 1927 г. и Второго пленума 1929 г. вплоть до 1934-1935 гг., которые разоблачают Искрова не как пассивного попутчика фракции, а как организатора, вдохновителя, идеолога и вождя фракции. Только после этого Искров заявляет, что только сейчас, после заключительного слова тов.Коларова, все вопросы ему стали ясны, и добавил, что он действительно был идеологом и вождем левосектантской фракции и обещал в ближайшие дни выйти с конкретною самокритикой.

Постановили:

1. Принять предложенную тов. Коларовым характеристику левосектантской фракции в БКП; на основании всех новых материалов и фактов считать правильным характеризовать эту фракцию как по существу троцкистскую.

2. Объяснения тов. Искрова ЗБ признает явно неудовлетворительными и расценивает их как новую попытку замазать свою антипартийную работу, а вместе с тем антипартийную работу левосектантской фракции.

3. Сделанное в конце заседания тов. Искровым после трехлетнего молчания заявление о том, что он действительно является идеологом и вождем фракции, Заграничное бюро не может считать искренним и отвергает предложение тов. Искрова исключить его из списка членов фракции.

4. Личную характеристику Искрова принять окончательно после обещанной им новой самокритики.

Выписка верна: *Коларов*

Примечание тов. Искрова

Я на заседании ЗБ искренне пришел к пониманию, благодаря помощи товарищей, своей роли как вдохновителя этой фракции и это помогло мне вступить на путь действительной самокритики, что и начал делать.

П. Искров

РГАСПИ, ф. 495, оп. 282, д. 103, л. 23-24. Копие. Машинопис.

---

[1] Инсценираните съдебни процеси срещу „троцкистите и зиновиевците" в Москва, тоест над партийни и държавни дейци на СССР, над ръководители на Коминтерна дават повод и стават причина за организирани на подобни процеси и в комунистическите партии – секции на Коминтерна. В БКП в троцкизм са обвинени дейци, известни като левосектанти. От лятото на 1937 г. борба срещу тях взима широки размери.

[2] Псевдоним на Антон Иванов

[3] Псевдоним на Трайчо Костов

[4] Псевдоним на Георги Дамянов.

№ 331

Писмо от П. Искров до Г. Димитров, В. Коларов и Г. Дамянов със сведения за влияние на дейците на Коминтерна за засилване на левосектантското течение в БКП

23 юли 1937 г.

Мой партиен дълг е да разкажа известните ми факти, които показват как върху развитието на лявото сектантство и върху насърчението на левичарската фракционност в БКП са могли да оказват влияние Ленски, Бела Кун, Валецки, Кнорин, Алиханов.

Ленски на Втората партийна конференция[1] зае позиция, която разпали фракционната борба. Той я насърчи. Той одобри моята реч, която бе атака против др. В. Коларов, но също косвено и против др. Г. Димитров. На конференцията той дойде с концепцията, че „Ленин критикува и левичарите, но левичарите имат това предимство пред десните, че те са честни революционери, които тикат все напред“. Това го каза Ленски на мен една вечер на улицата след излизане от заседание на конференцията.

По отношение на др. Димитров и Коларов, позицията на Ленски бе да се отдели Коларов от Димитров, Димитров да се привлече от левичарското младо ядро в ръководството, а Коларов да бъде изолиран. Пред мен и [пред] Бойков[2] и Кофарджиев веднъж на Втория пленум на ЦК[3] каза, че др. Коларов бил приличал на „хатър-социалист“. При това, на Втората партийна конференция той критикува ултралевичарските изявления на Бойков и Росен[4], на Втория пленум на ЦК критикува мен. Но острието на критиката на Ленски на Втория пленум бе против др. Коларов.

Бела Кун (XI.1929 г.) ми поръча[5] незабавно да съставя писмена докладна записка по спорните въпроси и позициите на отделните другари и групи на Втория пленум на ЦК. Това той поръча на мен, а не на цялата делегация. Записката разцепи делегацията. Кун най-много се интересуваше от разногласията. При това той отбелязваше, че и той е правил грешки и в Унгария, и в Коминтерна и е бил критикуван и е поправял грешките си.

При конституирана редакция на „К[омунистическо] зн[аме]“, по негово предложение аз бях избран за отговорен секретар на списанието и той даде директива: само уводните статии да предавам за четене на др. В. Коларов, а всичкия останал материал да чета само аз.

Кун ни говореше, че Бойков е безнадежен сектант и че аз трябва да го бия, но в същото време един път той, след като го беше изолирал от БЛС, отново почна да го пуща в заседанията и да му дава поръчения. Това той отново прекрати след като узна, че Бойков е несъгласен с неговата – по уверението на Кун – отрицателна рецензия на книгата на Бойков, която му е дал за рецензия пред издателството.

След излизане писмото на др.Сталин до редакцията на сп. „Пролетарска революция“, Кун заявява пред мен, че той е допуснал грешка, задето не е усилил в августовската резолюция[6] критиката на тесния социализъм. „Тезите на ЗБ“ по повод писмото на др.Сталин, които бяха написани от мен, левосектантски документ, ... имахме одобрението на БЛС под ръководството на Кун. Това Кун потвърждаваше и в Политкомисията.

След излизане на августовската резолюция Кун прокарваше линията на издигане на младите в лицето на Кофарджиев и за тяхното сплотяване със старите в лицето на др. Коларов, което бе правилно, но Кун към това добавяше изолирането на Искров. В един период Кун ме изолираше. Но в друг период неочаквано Кун заемаше линия на привличането ми към него и тогава често пъти той ... язвително ми задаваше въпроси: „Къде е Коларов? Какво той работи?“ Статията на др. В.Коларов „На позициите на болшевишката самокритика“[7] Кун прочете в превод на руски (за него се превеждаха на руски език уводните и други важни статии) и каза, че Коларов не поставя правилно въпросите, че по тия въпроси нему му се иска да напише статия за „К.З.“, но няма време. Той предложи статията на др. В.Коларов да се помести със забележка от редакцията, че тя „не е съгласна с някои положения в статията“. Но когато аз предложих да се пише, че „някои въпроси в статията подлежат на по-нататъшно осветление“, той се отказа от своята формулировка и прие последната, която и влезе.

Кун към хората, кадрите, с които той имаше работа, водеше интригантска линия, която се изразяваше в това, че той бързо от симпатия преминаваше към антипатия и обратно спрямо едни и същи хора. Кун много хвалеше Петров[8]. За него той имаше най-добро мнение. Когато аз съм му съобщавал за някои успехи на партията – избори, стачки и др., той бързаше да попита: Петров е там, нали? За Бойков пък обичаше да повтаря, че е умна глава.

И той се хвалеше, и обичаше много да го хвалят. Обичаше и насърчаваше подлизурството към него.

Валецки е първият човек, когото чух да критикува (той правеше това с подигравка) нашата партия, че тя прикачила към името БКП в скоби старото си име „тесни социалисти“. Това бе в първата ни беседа с Кун (края на 1929 г.), в която взе участие и Валецки. Кун и Валецки съвместно предложиха да им напиша докладната записка по разногласията на Втория пленум на ЦК.

Валецки бе автор на бележката от редакцията към статиите на др. Кабакчиев върху тесния социализъм и болшевизма в сп. „Комунистически Интернационал“. В тая бележка Валецки отново се върна към постановката, че едни деятели в партията тласнали напред нашата партия, а други я дръпнали назад. По покана на Валецки аз също участвувах в съвещанието в редакцията с Валецки, на което бележката се приемаше в окончателния ѝ вид. След излизане на бележката Росен в българския сектор на ленинската школа беше я цитирал и използвал за целите на левосектантската фракция в нашата партия.

Както Бела Кун, и Валецки прокарваше интригантска линия между кадрите, с които имаше работа. С един говори тайно против другите. Не само не потушава, но съдейства за разпалване на фракционните борби.

Няколко пъти съм сварвал при Валецки в кабинета му Бранковски[9] на беседа. В заседания при разглеждане на някои наши въпроси или в комисии по тия въпроси (работа в армията, техника, конспирация), Валецки привличаше не веднъж Бранковски. Въобще, не изпускаше случая да хвали Бранковски като умен и опитен човек. Друг, когото той привличаше в БЛС, бе Краевски[10].

Кнорин, когото аз малко зная, се яви на едно заседание на ЗБ в чужбина (т. нар. разширено заседание на ЗБ – януари 1929 г.) и слуша дискусията, без да вземе думата. Тогава го видях за пръв път.

Към това време се бе състоял мой информационен доклад по положението в страната и задачите на партията в заседание на ВЕБ[11]. Вероятно там е бил и Кнорин, но него аз не помня (въобще това заседание на ВЕБ ми напомни др. В.Коларов). В Политкомисията бе приета резолюция, в която се правеше критика на сектантските позиции на „К.З.“. Тя бе взета в тоя пункт по предложение на Кнорин, който направи критика на „К.З.“ задето се занимава много с история и полемика. В същото време обаче Бойков праща на Кнорин за рецензия своята книга „Теснячество и болшевизъм“. Бойков ми прочете саморъчната бележка, изпратена му от Кнорин с благоприятния отзив за книгата. Бойков бе много доволен от бележката на Кнорин.

В комисията по изработване резолюцията на ИККИ по грешките на партията на 19 май 1934 г. Кнорин се помъчи да отхвърли предложението на др. В.Коларов, с които последния искаше да се изостри критиката на сектантското ръководство в страната. Кнорин зае „златната“ средина с острие против бележките на др. В.Коларов.

Алиханов умело се прикриваше чрез показна независимост на мнението и като че ли откровеност в изказванията. Прикриваше се умело чрез своята критика на лявото сектантство при разглеждане на нашите въпроси. С умело пищни речи в тия случаи той умееше да замазва левичарските набеги[12] и доктринерски аргументи, които често пъти се срещаха в неговите изказвания. Своето сектантско и троцкистко минало той чрез речи против сектантството в балканските партии прикриваше изкусно.

Неведнъж при разглеждане на наши въпроси той и мен е критикувал във връзка с критиката на сектантството в партията. Това бе приспало и моята бдителност към тоя изкусно дегизирал се враг. При избора му в партийния комитет аз направих жестоката грешка, че взех думата, за да изтъкна неговата борба в бившия БЛС против лявото сектантство и специално против това в нашата партия и против мен. За тая жестока моя грешка аз си правих самокритика в събранието на партийната група.

По повод откритото писмо на нашия ЦК против левосектанския курс, което Алиханов чел в „Рундхау“, той ми каза, че много е прибързал ЦК като е публикувал критиката против левосектантския курс и Бойков, Петров, Енчо[13]; тая критика трябвало да бъде вътрешно-партийно дело.

И така, Ленски насърчаваше левосектантското фракционерство, дискредитираше др. В.Коларов в партията. Той сееше вредната концепция за представата на левичарите по отношение на десничарите.

Кун провеждаше така директивите на ИККИ в ЗБ на нашата партия, където той бе като член – представител на Коминтерна, че оставяше хиляди врати за насърчение на лявото фракционерство. Неговото ръководство на „Ком. знаме“ беше вредно ръководство.

Кнорин в същото време, когато критикуваше лявото сектантство в редакцията на „К.З.“, т.е. критикуваше всъщност мен, насърчаваше Бойков с лични записки и му вдъхваше грандоманията, че неговата (на Бойков) книга е голямо произведение на болшевишката мисъл.

Те всички, както Валецки и Алиханов, умело се прикриваха под маската на борба на два фронта и специално против лявото сектантство.

Вредното влияние на тия скрити троцкисти или близки на троцкистките врагове на Коминтерна и комунистическата партия върху положението на работите в партията, нито на йота не смекчават моите собствени грешки като виновник за левосектантското фракционерство в партията в близкото минало. Аз правя и ще направя всичко, за да очистя себе си от калта на левосектантското фракционерство от близкото минало в партията и с това да спомогна за очистване на последното леке, останало на тялото на партията от проникналото чрез лявото сектантство в нашата партия влияние на враговете Кнорин, Ленски, Кун, Валецки, Алиханов.

П. Искров (подпис)

РГАСПИ, ф. 495, оп. 282, д.105, л. 30–35. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Ю. Ленски участва във Втората партийна конференция на ЦК на БКП (Берлин, 8 декември – 15 януари 1928 г.) като представител на ИККИ.

[2] Псевдоним на Илия Василев.

[3] Вторият пленум на ЦК на БКП (т.с.) се провежда през август и септември 1929 г. в Берлин.

[4] Псевдоним на Георги Ламбрев.

[5] По това време Б. Кун е член на Президиума на ИККИ и член на БЛС. От 1930 г. влиза в ЗБ на БКП като представител на ИККИ. От 1932 г. оглавява Балканския лендерсекретариат.

[6] Има се предвид резолюцията на ИККИ „По комунистическото движение в България и по текущите задачи на БКП", приета през август 1931 г. (*Вж „БКП в резолюции и решения на конференциите и пленумите", т. 3. 1924–1944. С., 1954, 389–405).* Резолюцията, отбелязвайки успехите на БКП в „делото на своята болшевизация", сочи и на редица недостатъци в нейната работа: неудовлетворителната работа на ЗБ (ръководител В.Коларов); недостатъчна работа на комунистите сред работническите маси (в частност в реформистките профсъюзи), отсъствието на непосредствено ръководство на борбата на селяните и др., и призовава всички членове на партията да се обединят върху платформа на тази резолюция, да укрепят „единството и дисциплината на партията в борбата на двата фронта на дясно и на „ляво", и на първо място против главната, дясната опасност".

[7] Вж **Васил Коларов.** Статии, дневници, речи, писма, спомени. Избрани произведения в 3 тома. т.2, 1919 – 1944. С., 2002, с. 368 – 397. Първоначално публикувана в сп. „Комунистическо знаме", 1931, бр.7, с. 59-72.

В.Коларов пише тази статия, за да се освободи от отправените към него обвинения в „десен опортюнизъм" на Втория пленум на ЦК на БКП (август-октомври 1929 г., Берлин) и при разглеждането на въпроса за положението в БКП в Политсекретариата на ИККИ. Изправен пред опасността да бъде изключен от партията, в статията той се отказва от някои от своите възгледи и „признава своите грешки".

[8] Псевдоним на Андрей Георгиев Андреев.

[9] Вероятно става дума за Братковски (наст. Сохацки, Ежи) (1892–1938) – полски комунист, репресиран през 1938 г. по време на ликвидирането от ИККИ на Полската КП.

[10] Краевски, Антон (наст. Щейн, Владислав) (1886–1937) – полски комунист, репресиран, загинал през 1937 г. във връзка с борбата на ИККИ против ръководството на Полската КП и ликвидирането на партията.

[11] Вж док. № 233, бел. 1.

[12] *рус.* – нападки.

[13] Псевдоним на Иван Павлов.

№ 332

Писмо от П. Искров до ЦК на БКП и Представителството на БКП при ИККИ със самокритика на своята фракционна дейност

26 юли 1937 г.

Драги другари,

Решително трябва да разоблича пред партията по-специално своята на дело фракционна позиция като отговорен редактор на сп. *„Комунистическо знаме“*. Преди всичко ред антимарксистки теории върху миналото и по-новото развитие на нашата партия, които аз развивах в своите статии в „К.З.“, послужиха за знаме и идеологическа платформа на левосектантската акция. Те я крепяха, обосноваваха нейното съществуване и пакостна работа, насърчаваха, даваха ѝ оръжие. Такава бе теорията за „банкрута на тесничеството“, който уж се появил в неутралитета на партията към Владайското и Юнското въстание. Такава бе теорията за „изкореняването на тесничеството“, която се появи като продължение в нова форма на теорията за „банкрута на тесничеството“. С тая теория тясно се преплиташе теорията за особената „историческа“ роля на Втория пленум на ЦК, който уж имал изключителни заслуги пред партията. Тия и други, свързани с тях възгледи, които намираха място в моите статии в „К.З.“, на дело се основаваха на едно извращение на партийната линия във въпросите на историята и на по-новото развитие на партията след войната и след юнско-септемврийските събития. Сега, когато новият курс на партията, проведен от др. Димитров, разработван от него и др. В. Коларов, и новият ЦК на нашата партия, ни даде възможност да проникна в дълбочината на всичката неправилност на тия възгледи и теория, да видя тяхната дълбока антимарксистка и антиленинска природа, аз смятам за свой партиен дълг да съдействувам най-активно на партията за тяхното пълно разбиване, изкореняване, ликвидиране. Това аз ще направя, като подхвърля на отделна самокритика тия фалшиви възгледи и теории. Тук аз се ограничавам да изтъкна, че по моето дълбоко убеждение, тия възгледи и теории, развивани от мен в „Комунистическо знаме“, бяха изражение както на левосектантска оценка, така и изражение на фракционна позиция, която даваше храна и оръжие на левосектантската фракция. Те превръщаха списанието на дело в орган на тая фракция. И това превърна списанието през тоя период 1931–1933 г., особено в 1932 г., в един вреден минус за нашата партия, който аз осъзнах и разбрах и който трябва да бъде осъзнат и разбран от всички, които са изпитвали върху себе си влиянието на казаните неправилни възгледи и теории в „Комунистическо знаме“.

Особено трябва да бъдат извлечени поуки от това, как практически аз превърнах сектантските си възгледи и теории във фракционна позиция в „Комунистическо знаме“. Това се явяваше резултат на тия неправилни методи на организация и осъществяване на редактирането на списанието, които аз допущах. Не съществуваше колективно обсъждане. Политическите съображения, които изискваха колективно обсъждане на материала за всяка книжка на списанието, бяха изтиквани от непосредствено практическо съображение – редовно излизане на книжките всеки месец. При конкретните условия на работата на редакцията, такива теснопрактически съображения само маскираха моето хлъзгане по наклонената плоскост на фракционноста. По такъв начин, всякакъв предварително изработен план за следващите книжки на списанието, бе акт формален. Такъв формален акт бе и изпращането от мен на материалите за отделните книжки на др. В. Коларов. Ако др. Коларов успее да прочете материала и си каже мнението – добре, ако не успее поради своята извънредно голяма претрупаност с партийна и коминтерновска работа, която го е принуждавала и да отсъства от седалището на редакцията, то все едно книжката ще излезе.

Тоя организационен момент от огромно политическо значение се допълваше от друг момент – от начина, по който ставаше подбора на актива от сътрудници. Решаваша роля тук играеше не само непосредствената работа по привличането на сътрудници, която се изразяваше и в давани непосредствено от мен теми на тоя или оня от сътрудниците, но решаваща роля и още по-голяма играеше тук самият курс, линията, която аз провеждах в списанието през периода след августовска резолюция. Характерно за тоя курс бяха тия фалшиви възгледи и теории, които аз развивах и които упоменах в началото на туй писмо. Тоя курс именно причиняваше това, че нашите партийни кадри в своето здраво огромно болшинство, тия, които имаха дългогодишен партийно-масов опит от легалния и довоенния период и които бяха минали през огъня на Септемврийското въстание и една част от тях и Владайското и Юнското въстание, те чувствуваха погрешния курс на партийното списание. При такива условия не можеше да става дума за групиране около „Комунистическо знаме“ на достатъчно количество от най-добрите кадри на партията. При тая действителност моите лични опити и усилия за привличане като сътрудници на другари сред тия най-добри и стари партийни кадри на дело трябва да бъдат оценени като жалки опити да се прикрие тая действителност, тоя погрешен курс на списанието.

Моята фракционна позиция в съчетание със сектантските възгледи и теории, които поддържах в списанието, имаше за резултат групиране около списанието на привърженици на тия възгледи и позиции, които използваха неговите страници за откриване, под маската на „партийна критика и самокритика“, на кампания за дискредитиране на ред другари от най-добрите партийни кадри, не само от старите, но и от младите. За да се спечелят позиции за фракцията сред партийните членове, трябваше да бъдат атакувани др. Г. Генов, др. Владимиров[1], които поддържаха правилни позиции. Така се появиха Бойковите[2] резолюции и статии против тях в „К.З.“, при моята благосклонност и одобрение. Това не само не беше без връзка, но беше пряко следствие от резолюцията против др. Владимиров в ЗБ, от цялото фалшиво, левосектантско и фракционно отношение към партийните кадри. На лявото сектантство бе свойствена теорията, че старите кадри и тия от младите, които вървят с тях, са опортюнистически, „подценяват“ болшевизацията на партията, придържат се към „стари предразсъдъци“ и затова трябва да се бие против тях. Тоя дух просмукваше вътрешнопартийните позиции в „К.З.“ през периода на неговото отклонение от партийната и коминтерновска линия.

Трябва с най-голяма енергия да се опълча и най-решително да разоблича пред партията тая позиция на „самокритика и критика“, която аз прилагах в сп.“К.З.“ по отношение на партийното ръководство. Трябва открито да кажа, че не бе комунизъм, когато аз правех критика на др. В. Коларов и на др. Хр. Кабакчиев в сп. „К.З“. Не бе комунизъм, когато аз отворих широко вратите на партийното списание за клеветническия поход против др. В. Коларов и др. Г. Димитров – в статиите на Бойков и др. Не бе комунизъм, когато това, което е писано в миналото, при условия съвършено други, когато пред партията са стояли задачи от съвсем друго естество, се откъсваше най-тенденциозно от общата му връзка с цялата политическа и историческа обстановка, пренасяше се в обстановка съвършено друга и се подлагаше на критика под марката на „болшевизъм“. Това не бе и не може да бъде комунизъм още и затуй, защото то се вършеше фактически за целите на фракционното дискредитиране на старото, изпитано, родено от живота в класовата борба ръководство на нашата партия в лицето на др. др. Благоев, Кирков, Димитров, Коларов, Кабакчиев и др. Това ръководство мина през всички изпитания на преминаването на нашата партия от Втория към Третия Комунистически интернационал. То бе начело на партията в Септемврийското въстание, около него бе сплетена партията в периода след Септемврийското въстание и на чело на същото ръководство др. Г. Димитров издигна знамето на партията и на Комунистическия интернационал в Лайпцигския процес. Само моето велико заблуждение, че августовската резолюция ни позволява да подложим на открита критика грешките и слабостите на партията в миналото и само моята политическа слепота относно политическия смисъл на кампанията на Бойков и др. против най-видните представители на партийното ръководство, само непроникването от моя страна в цялата същност на августовската резолюция, в характеристиката, която тя дава на нашата партия в нейното сложно десетилетно историческо развитие, само великото заблуждение, че списанието трябва да допусне само и преди всичко широка критика на недостатъците от миналото, можеше да обясни защо аз през тоя период допуснах това некомунистическо отношение в органа на партията към партийното ръководство и сам превърнах списанието в позиция на левосектантската фракция.

Огромно влияние в това [отношение] през 1931/1932 г. изигра моето дълбоко погрешно отношение към статията на др. В. Коларов „На позициите на болшевишката самокритика“.[3] То се изразява в това, че аз превратно изтълкувах отношението на статията към вътрешнопартийните отношения и реагирах на последното с една „бележка от редакцията“, написана от мен. Сам заех неправилна, в същността ѝ фракционна позиция по вътрешнопартийните отношения. Аз смятах за неправилно дето в статията не се отдаваше нужното, по моето разбиране тогава, на тоя факт, че на Втория пленум „за пръв път“ бе поставен въпросът за колониалния характер на България. Понеже августовската резолюция, въпреки критиката на работата на Втория пленум отбеляза все пак, че тоя пленум повдигна ред сериозни въпроси, един от които аз смятах тоя за колониалния характер на България, то мен се представляваше голяма грешка дето на тоя момент не се отдаваше нужното значение. По моето тогавашно погрешно представление, това – ни повече, ни по-малко, – е в ущърб на процеса на консолидирането на вътрешнопартийните отношения и тия бяха главно ония моменти в статията на др. В. Коларов, които, според мен тогава, не бяха намерили правилно разрешение в нея и се нуждаеха от по-нататъшното осветление, което именно и бе формулирано в „бележката от редакцията“. За мен сега не е трудно да видя, че на дъното на това ми разногласие със статията на др. Коларов лежеше туй, че аз търсех фракционността не там, където беше тя, а там, където тя не беше. А тя беше именно в мен, в моята постановка, в моето тогавашно несъгласие с др. Коларов. Това ме тласна на пътя на „бележката от редакцията“, която аз днес мога да оценявам само като сектантска и фракционна нападка против др.В. Коларов. Това се видя особено от резултатите, които тя докара. Тогава в редакцията заваляха статиите на Бойков против др. В. Коларов, статиите на Павлов–Средногорски против др. Кабакчиев и др. Коларов и т.н. Нека отбележа, че първата статия – полемика (от др.Михайлов[4]) против др. Коларов бе поместена в списанието от мен още преди това. Също тъй аз сам в една своя статия в „К. З.“ цитирах др. В. Коларов и полемизирах с него. Аз писах също статии-полемики против др. Кабакчиев. Това бе изражение на една и съща погрешна линия, която по едно голямо заблуждение аз прокарвах в списанието и която съставлява една от най-големите мои политически грешки. Против др. В. Коларов бе развързана на дело клеветническа и дискредитираща кампания. Вредата се задълбочаваше от това, че тия статии минаваха в списанието при нарушение от моя страна принципа на колективността в ръководството на списанието. Тя се задълбочаваше от това, че в списанието аз допуснах критика – кампания против един член на редакцията и ЗБ, член на ЦК и на Президиума на ИККИ, без предварително да бе взето решение за това от тия инстанции. Това бе огромна моя грешка, която безспорно наля вода в мелницата на левосектантската фракция, което оказа голямо въздействие на петровци и др. в техните по-сетнешни решения да изтикат др. др. В. Коларов и Г. Димитров от ръководството на партията и органите на Коминтерна. Колкото и да е тежко, трябва със съзнанието и чувството [да заявя], че аз не само съм скъсал, но презирам това гнусно минало и няма да престана да го разобличавам, да го кажа: аз постъпих и като вдъхновител на сектантите-реакционери и като техен агент в редакцията на списанието. Жестока е поуката, която ми дава тоя позор.

Такава е поуката за мен и от отношението в списанието тогава към въпроса за приложението към нашата партия на писмото на др. Сталин до сп. „Пролетарска революция“. Съставените от мен „тезиси на ЗБ“ приравняваха на дело троцкистката контрабанда във въпросите на историята на ВКП (б) с тесняшината в историята на нашата партия. Това бе погрешно, диво, осъдително, по повод на което мога само да се учудвам, как е било допуснато от мен. Но няма място за никакво учудване. Причината е в неверните, немарксистки, неленински възгледи и теории върху миналото на партията и по-новото ѝ развитие, които бяха развивани от мен в „К.З.“ през тоя период.

Аз сгреших пред паметта на Дядо[5] и Майстора[6], пред др. др. Димитров и Коларов, пред партийните членове, пред цялата наша славна и любима партия. Мислех, вярвах, бях убеден дълбоко, че всичко върша за „болшевизацията“ на партията. „Болшевизацията“ на партията! Дълбоко сгреших аз и пред тая велика задача – болшевизацията на партията.

Огромна поука аз извлякох от това, как отклонението от старите традиции на партията, което аз допуснах, можеха да се появят на страниците на списанието статии на чужди и враждебни елементи.Такъв елемент бе Павлов-Средногорски – тоя разобличен сега терорист-троцкист. Тоя гнусен тип с измама минаваше за „работник“ и „участник в Септемврийската въстание“. Той бе измамил партията, за да се учи в университет. Той се домъкна до списанието със статия по Септемврийското въстание, изпратена от СССР, още когато списанието излизаше в чужбина. По-късно той изпрати от Ленинград своите статии по „империализма“, в които полемизираше – клеветеше др. Кабакчиев и др. Коларов. Поместването на тия статии задълбочава моите грешки в редакцията от тоя период. Тоя гаден тип бе ръководител на левите фракционери в Ленинград, които се провалиха в ямата на контрареволюционния троцкизъм. На местна почва той водеше „борба“ с другия измамник на партията, разобличения като участник в троцкистките контрареволюционни групи, двуличник Крум Бъчваров. Статията в списанието бе поместена и от Чудов[7] – върху дейността на софийската партийна организация, поръчана му от мен след неговия доклад в ЗБ по същия въпрос преди да бъде разкрит като враг на партията. Тоя, който дошъл тук като секретар на окръжния секретар на ОК в София, тип, прикриван от Росен[8], разобличен като читател в България на троцкистки вестник „Освобождение" и като троцкист. Допущането в списанието на тия класово враждебни елементи, пратени от врага като негови агенти в нашите редове, скриващи се под масата на „партийни работници" и „комунисти" и дълго време мамили партията, – аз можех да допусна при притъпяване на моята бдителност в резултат на фалшивия левосектантски курс, който провеждах тогава в списанието. Жестока е за мен поуката и от тия грешки. Но такава е поуката за мен и от широкото отваряне на списанието за произведения на Бойков, в които съща така нагледно се прояви вредителството на левосектантската фракция на идеологическия фронт и специално на фронта на историята на партията.

„Комунистическо знаме", почнало да излиза в 1926 г. и организирано непосредствено от др. др. Коларов и Димитров, не можеше освен да продължава в септемврийския дух традициите на „Ново време"[9]. Така чертаеше програмата и линията на списанието уводната статия в първата книжка в началото на 1926 г., написана от др. В. Коларов. И докато главен редактор бе др. В. Коларов, списанието изпълняваше последователно тая своя задача. Много нови задачи се родиха в следващите години. Но основната линия на казаната програмна статия оставаше в сила и за последния период, след августовската революция. Моите грешки бяха едно отклонение от тая линия, по пътя на която само можеше да има правилно, действително приложение на августовската резолюция. Но тая линия не можеше да търпи нито десничарски, нито левичарски отклонения. Тая линия бе смъртен враг на десния опортюнизъм и „лявото" сектантство, тя предупреждаваше против всяка фракционност и в практическата, и в теоретическата борба на партията. Разбрал позора на своите грешки, за мен сега няма по-свята задача от тая, да се включа в работата на партията по изчистването на авгиевите яхъри на левосектантската идеология; да се боря против последствията от левосектантството и фракционното идеологическо вредителство, защото тая борба е една от формите на борбата на партията и Коминтерна против троцкизма и десния опортюнизъм.

П. Искров

РГАСПИ, ф. 495, оп. 282, д. 105, л. 39–47. Копие. Машинопис.

---

[1] Псевдоним на В. Червенков.

[2] Псевдоним на Илия Василев.

[3] Вж док. № 331, бел. 7.

[4] Псевдоним на Атанас Павлов.

[5] Прякор на Д. Благоев.

[6] Прякор на Г. Кирков.

[7] Псевдоним на Стефан Христов Апостолов.

[8] Псевдоним на Георги Ламбрев.

[9] „ Ново време" – научно-теоретичен орган на БРСДП от 1897 г., на БРСДП (т.с.) от 1903 г., на БКП – от 1919 г. Основател и редактор до 1923 г. е Д. Благоев. От 1926 г. излиза сп. „Комунистическо знаме".

№ 333

Протокол от заседание на ЗБ на ЦК на БКП с решения по самокритиката на П. Искров и премане на личните характеристики на обвинени в левосектантство

27 юли 1937 г.

Присъстват: т.т. В.Коларов, Богданов[1], Спиридонов[2], Белов[3], Владимиров[4].

Порядок дня: 1. Рассмотрение поступивших трех письменных самокритических изложений тов. Искрова.

2. Принятие личных характеристик для членов левосектантской фракции, находящихся на территории СССР.

Решение: 1.Новую самокритику тов. Искрова ЗБ расценивает как первый шаг к действительной самокритике, но она все еще является недостаточной и неполной; т. Искров не объясняет почему он в течение трех лет замалчивал об известных ему фактах деятельности левосектантской фракции и о своей собственной фракционной работе. ЗБ не убеждено в политической искренности тов. Искрова и считает нецелесообразным его дальнейшее оставление в составе Заграничного Бюро БКП. ЗБ высказывает также мнение о нецелесообразности оставления тов. Искрова в ИКК[5] от имени КП Болгарии. Сообщить об этом тов. Димитрову, ЦК БКП, ИКК и Парткому Коммунистического Интернационала.

2. Принять окончательно личные характеристики членам левосектантской фракции: Искров, Бойков[6], Россен[7], Петров[8], Усоев[9], Александров[10], Павлов А[танас], Павлов Иван, Цветков[11], Попов Благой и [В.]Танев[12].

Секретарь: *Богданов*

Приложение: 3 писменные самокритические изложения тов Искрова[13].

В. Коларов и Спиридонов

Написано саморъчно на ръка от П. Искров: *„Свою самокритику я сделал искренно и к сожалению не могу согласиться с характеристикой т.т. о моей политической неискренности перед партией. П. Искров“.*

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 532, л. 83. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Псевдоним на Антон Иванов.

[2] Псевдоним на Трайчо Костов.

[3] Псевдоним на Георги Дамянов.

[4] Псевдоним на Вълко Червенков.

[5] Интернационална контролна комисия.

[6] Псевдоним на Илия Василев.

[7] Псевдоним на Георги Ламбрев.

[8] Псевдоним на Андреев, Андрия Георгиев

[9] Псевдоним на Стоян Цингов.

[10] Псевдоним на Въльо Ганчев.

[11] Псевдоним на Ганчо Ганчев.

[12] Предварителните бележки на В.Коларов за техните характеристики изглеждат по следния начин:

„**Искров П.** – идеолог и знамя группы. Отмежевался только в начале 1935 г. Серьезно и по честному признал свои ошибки. Фракция за его спиной проделывала все махинации для разоружения партии. Она не особенно верила Искрову. Россен через своего человека сообщил Петрову внутри страны, что „Искров сдает позиции“. Поэтому ЦК в стране решил ликвидировать ЗБ и ввести в Представительство партии при ИККИ еще одного человека из страны.

Как вождь фракции Искров несет ответственность не только за свои дела, но и за дела своих последователей.

Россен – один из самых злостных фракционеров. Совершенно неискрен в признании своих ошибок. Организатор фракционной работы на территории СССР – как в КУНМЗ, так и в МЛШ. Он делал и подготавливал фракционный подбор кадров.

Бойко – теоретик фракции, поставщик злостных нападок и аргументов против руководства и партии. Характер его аргументов выявляет лицо врага.

Петров – теоретик фракционной борьбы. Секретарь партии. Проводник фракционной борьбы внутри страны. Молчком согласился провозгласить его вождем БКП в тот момент, когда влияние тов. Димитрова поднялось неимоверно в международном масштабе. На протяжении двух месяцев выдвинул Енчо из члена ЦК комсомола в члены ПБ и уезжая, передал ему руководство партии.

Енчо (Павлов Иван). Провокатор. Сравнивал органы НКВД с органами буржуазной охранки. Объявил голодовку, потому что его, „вождя болгарских рабочих“, подвергали допросам.

Павлов Атанас – брат Енчо. Связан с троцкистами здесь, а в стране – с агентами Гитлера. Енчо после своего отъезда оставил его своим заместителем.

Усоев (Цингов) – злостный враг партии. Нераздельный друг Енчо и Павлова Атанаса. О нем есть сообщение в ЦК, что участвовал как солдат в деле потушения Сентябрьского восстания. Скрыл от партии свое происхождение.

Симеонов (Траян) – один из самых верных сторонников Енчо. Он возглавлял от имени ЦК как работу в профсоюзах, так и работу по линии ВМРО. В профсоюзах только мешал. По линии ВМРО он связывал ЦК с македонцами. Через него приехали в СССР несколько македонцев, которые оказались диверсантами и шпионами. На фракционном пленуме принял самое активное участие в поддержке линии Енчо.

Цветков (Ганчо Ганчев – бел. съст.) – правая рука Енчо. Проводник его директив в комсомоле, так как он был секретарем комсомола. В стране был нераздельно все время с Енчо. Ходил как и он вооруженным, вопреки категорического запрещения ЦК. В Софии ночевал много раз с Енчо. Сделал неискреннюю и плохую самокритику“. (*РГАСПИ, ф. 495, оп. 282, д. 104, л. 50-51. Ръкопис. Оригинал. Руски ез.*).

[13] Вж док. № 331 и 332.

№ 334

Характеристика на левосектантската група в БКП, подготвена от Представителството на БКП при ИККИ[1]

3 август 1937 г.

Секретно

Левосектантская группа, одержавшая временно верх в руководстве БКП (1930–1934), зародилась и оформилась среди болгарской политэмиграции в СССР. Ее основное ядро составляли комсомольцы, работавшие в КИМ в то время, когда там руководили Шацкин и Ломинадзе и их приспешники Хейнц Нейман, Барбе – Селор и Дорио. К ним примкнули и некоторые элементы из болгарской политэмиграции, принадлежавшие в разные периоды к троцкистской и зиновьевской оппозиции в ВКП (б).

Начиная со Второй конференции БКП (1927–1928), на которой она выступила впервые как фракция, левосектантская группа, имея прямую и косвенную поддержку ряда работников ИККИ (Кнорин, Бела Кун, Валецкий, Ленский и др.) развернула беззастенчивую фракционную борьбу против руководства партии (Димитров – Коларов) и успела продвинуть в руководство партии и комсомола ряд фракционеров, среди которых оказались троцкисты-двурушники, авантюристы и предатели.

Левосектантская группа по существу являлась враждебной партии, Коминтерну и пролетариату фракцией, постепенно скатившейся на позиции контрреволюционного троцкизма. Законспирировавшись в руководстве партии , левые сектанты под прикрытием лозунга о „большевизации партии", систематически рушили партийные организации, компрометировали и гнали испытанные старые кадры, насаждали коррупцию и разложение среди новопривлекаемых партийцев, вверяли ответственные посты непроверенным, авантюристическим и провокаторским элементам. Под ширмой борьбы с „социал-демократическими пережитками" они точно так, как это делали троцкисты и другие обливали грязью революционное прошлое партии, ее руководителей, революционные традиции болгарского пролетариата, тратили, расхищали огромный революционный капитал партии. Выступая в печати лишь формально и доктринерски против троцкизма, они не давали отпора гнусной клеветнической кампании, которую болгарские троцкисты вели против т. Сталина, руководителей ВКП(б), советского правительства и Коминтерна. Маскируясь словами о „верности" Коминтерну, они на деле извращали политику Коминтерна, скрывали от партии или фальсифицировали его решения, саботировали их применение; они систематически обманывали и Коминтерн, представляя отчеты с вздутыми цифрами, приукрашивая успехи партии и скрывая от него тяжелое положение партии, ее изолированность от масс громкими фразами о том, что партия „зорко следит за событиями" и „готова" ко всем евентуальностям. Они затеяли преступные планы полного захвата руководства партии помимо партии и помимо Коминтерна. Движимые карьеристскими и антинародными побуждениями, они умышленно саботировали кампанию в связи с Лейпцигским процессом, уклоняясь от проведения ряда конкретных указаний Коминтерна.

По существу левосектантская группа проводила троцкистскую линию на дезорганизацию партии, на ее изоляцию от масс, на справоцирование репрессий в отношении партии и пролетариата, на распыление и истребление партийного авангарда путем организации анархистских и провокационных „акций“ на поражение партии и рабочего класса.

Троцкистским было по существу отношение этой фракции к тов. Сталину. Она не только не разъясняла роль тов. Сталина как организатора победы социализма и как вождя народов, но не давала и отпора контрреволюционным толкам, распространявшихся врагами в партийной среде. Троцкистским было отношение этой фракции также к Рабочей партии Болгарии, которую она дезорганизовала и рушила и в конце концов, когда военно-фашистская диктатура запретила ее, фракция объявила о ее „самоликвидации“. По троцкистски она объявила Крестьянский союз – эту крупнейшую крестьянскую организацию в Болгарии – „главным и опаснейшим врагом“ партии и направила „главный огонь“ партии против него. Этим она изолировала пролетариат от крестьянства и облегчила победу военно-фашистской диктатуре. Она не только не вела действительной борьбы против болгарских троцкистов, но на деле содействовала их противопартийной, антисоветской и контрреволюционной работе.

Орудование этой фракции в руководстве партии сказалось в том, что компартия и пролетариат Болгарии понесли тяжелейшее поражение и жертвы без серьезного массового отпора фашизму и реакции; участились предательства, провокации и провалы; аресты приняли массовый характер, партии угрожал разгром.

В левосектантскую группу входили члены ВКП (б) – Искров, Росен[2], Бойко[3], Петров[4], Сашо[5] (убит в 1931 г). В нее были втянуты и выдвинуты на руководящие посты еще следующие члены ВКП (б): Александров[6], Павлов Иван и Павлов Атанас, Усоев[7], Цветков[8], Благой Попов и Танев.

Представитель БКП при ИККИ *Коларов*
Верно:

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 532, л. 78–80. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Документът е подготвен от В. Коларов преди заседанието на ЗБ на ЦК на БКП, проведено на 20 юли 1937 г. *(Вж док. № 330)*, и окончателно приет на 3 август с.г.

[2] Псевдоним на Г. Ламбрев.

[3] Псевдоним на Илия Василев.

[4] Псевдоним на Андрей Г. Андреев.

[5] Псевдоним на Н. Кофарджиев.

[6] Псевдоним на Въльо Ганчев.

[7] Псевдоним на Стоян Цингов.

[8] Псевдоним на Ганчо Ганчев.

№ 335

Писмо от П. Искров до Г. Димитров и В. Коларов със самокритика във връзка с отправени към него обвинения във фракционна дейност

7 август 1937 г.

Секретно

Большой моей ошибкой было то, что я поздно начал действительную самокритику. В начале я трудно мог убедиться, что в партии, в течение истекших лет была создана фракция. Но когда я убедился в этом, я все еще не мог сжиться (примириться) с мыслью, что эта фракция не могла быть создана без моего идеологического влияния и без моего воздействия с руководящих постов, которые я занимал. Для меня, наконец, было легче понять, что я помогал фракции, что я содействовал ее созданию, ее деятельности, но пойти дальше, усмотреть свою роль вдохновителя – я этого не смог постигнуть, оно не вмещалось в мою голову.

Это нужное объяснение себе вопроса наложило свою печать и на мои выступления и мои статьи, в которых я делал попытки сделать себе самокритику. Вследствие этого я не смог использовать широкую возможность, которую ЦК и ЗБ предоставили мне для того, чтобы сделать себе развернутую самокритику. Я этого хотел, я понимал, что это есть единственный путь, по которому я должен идти, но на этом пути, при всех моих попытках я до самого последнего времени ступить не смог, потому что после того, как я понял, что это была фракция, что эта фракция поощрялась мною, я все еще не понимал, что эта фракция не только поощрялась мною, но она была вдохновляема мною и без моих ошибок она не могла бы зародиться и существовать. Я понял это, товарищи, окончательно на заседании ЗБ, на котором детально и конкретно товарищи подвергли критике мою личную деятельность со времени зарождения и существования фракции. Верно, что в начале заседания я все еще объяснял факты по старому, все еще в своем изложении я исходил из того положения, что я был вдохновителем фракции. Но в течении заседания, когда тов. Коларов задавал мне вопросы и напоминал мне конкретные факты, когда другие товарищи также высказывались в этом направлении, я убедился в несостоятельности моей позиции, о чем и заявил в конце заседания[1], обещав подвергнуть себя новой самокритике, к чему и приступил в своих письменных объяснениях. Именно конкретная помощь, оказанная мне ЗБ на этом заседании, помогла мне понять и освоить то, что я должен был понять и усвоить гораздо раньше, но чего я не смог сделать. Других соображений, товарищи, которые заставили бы меня избегать самокритики, у меня не было и я не мог иметь их. Я не мог освоить с самого начала то, что я сам попал в фракционное болото, что я сам работал фракционно, что без меня в ЗБ и в редакции левосектантская фракция не могла бы существовать. Если бы я сам не давал возможности Россеновцам и Бойковцам[2] находить в моем лице опору в упомянутых партийных органах, то бесспорно многое из того, что пережили, не было бы возможным. А это требовало, чтобы я сам был на правильной позиции, чтобы я сам не уклонялся от линии т.т. Димитрова и Коларова. Когда я прозрел это, для меня, товарищи, не было уже трудным сделать переоценку и всей фактической обстановки в которой существовала левосектантская фракция. Это я делал в письменных изложениях своей самокритики, которые я продолжаю.

С товарищеским приветом *П. Искров*

РГАСПИ, ф. 495, оп 282, д. 105, л. 70. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Вж док. № 331

[2] Имат се предвид последователи на Г. Ламбрев и Илия Василев.

№ 336

Писмо от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП във връзка с бойкотирането на общинските избори[1]

[Москва] 16 септември 1937 г.

Ние считаме [за] погрешна тактиката на Народния фронт в общинските избори понеже, първо, гласуването с лозунги не е популярно сред масите[2], второ, не се използува възможността да се свикват събрания и води легална агитация от името на кандидатите, трето, не се взе под внимание, че само чрез поставяне на антифашистки кандидати можеше да се сключи на дело единен фронт с безпартийните избиратели и с жените, четвърто, практически Народния фронт се оказа в единен фронт с Цанкова, факт, който затъмни антифашисткия характер на компартията.

Разбира се, нашата партия трябвало да се подчини на решението на болшинството, за да се запази Народен фронт, ако тя не беше съгласна да се гласува с лозунги. Но тъй като нашия ЦК е бил на същото мнение, то нашата критика очевидно се отнася както до Народния фронт в целом, така и до нашия ЦК отделно.

Нашето обстойно мотивирано мнение както по тоя въпрос, така и до нашите актуални задачи сега ще получите в най-скоро време в отделно писмо.

Марта

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 533, л. 86–87. Чернова. Ръкопис.

---

[1] Писмото е написано саморъчно от В. Коларов, има и негов подпис.

[2] По време на подготовката за общинските избори през януари 1937 г. петорката предлага на опозиционните партии и организации в знак на протест срещу новия избирателен закон *(вж док. № 320, бел. 2.)* да не издигат своите кандидати за общински съветници, а да участват в изборите с лозунг за възстановяване на Търновската конституция, с недействителна бюлетина или с бял плик. Комунистите подкрепят тази идея. Резултатите от изборите обаче показват погрешността на подобна практика: от 1 799 980 гласувалите избиретели само 363 902 гласуват с лозунги и недействителни бюлетини..

№ 337

Характеристика на опозиционната група на Д. Златарев (Фьодоров), подготвена от ЗБ на ЦК на БКП[1]

4 октомври 1937 г.

Вокруг т. Федорова (Д. Златарева), бывшего работника военной организации БКП (1924/1925 г.), эмигрировавшего в 1925 г. в СССР, сформировалась в эмиграции „оппозиционная группа“ преимущественно из бывших работников военной организации БКП, бывших участников партизанских отрядов и пр. Это были преимущественно мелкобуржуазные интеллигенты, государственные служащие и пр., вовлеченные в движение во время революционного подъема и растерявшиеся после тяжелого поражения партии в 1925 г. Оставаясь по существу на позициях военно-террористического курса, проводимого военной организацией БКП в период 1924-1925 гг., эта эмигрантская группа систематически тормозила усилия партийного руководства (Димитров, Коларов) сплотить политэмиграцию вокруг партии по линии массовой работы, собирания партийных кадров и восстановления партийной организации. В 1928 г. эта группа заключила „беспринципный блок“ с другими правооппортунистическими и левацкими группами и элементами в эмиграции (группа Луканова, группа Теохара Димитрова, Розова[2] и др.) и методами фракционной борьбы добивалась захвата партийного руководства. В борьбе против партийного руководства „беспринципный блок“ смыкался с террористическими преступными партийными элементами (группа Гатев – Одесса), оказавшейся агентами иностранных государств.

Несмотря на то, что между группой Федорова и левосектантской фракцией, одержавшей верх в руководстве партии в период 1930–1935 гг., существовало много допирных точек, группа Федорова сохранила свое самостоятельное существование в эмиграции в течении всего этого периода, хотя вела себя в общем пассивно. Она распустилась и ее члены раскритиковали и разоружили себя лишь после смены левосектантского руководства.

Группа Федорова оставалась до конца лишь эмигрантской группой, она не распространилась на партию внутри страны и поэтому ее вредное влияние на деле ограничилось среди эмиграции. Она мешала своим сторонникам приобщаться к партии и работать на ее пользу. Некоторые из членов этой группы сейчас сражаются в рядах интернациональных бригад в Испании.

Лидерами этой группы были: Фьодоров, Кискинов (ранен в Испании), А.Ганчев (убит на фронтах в Испании), Кирил Божиков, Гавр. Попов[3].

РГАСПИ, ф. 495, оп. 282, д. 103, л. 25–26. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Характеристиката е подготвена от В. Коларов и е утвърдена на заседание на ЗБ на ЦК на БКП на 4 октомври 1937 г. (*Вж ЦДА, ф. ЗБ, оп. 4, а.е. 532, л. 104.*)

[2] Псевдоним на Хр. Халачев.

[3] Последното изречение е дописано на ръка.

№ 338

Характеристика на десните течения и групи в БКП, подготвена от ЗБ на ЦК на БКП[1]

[4 октомври 1937 г.]

Начиная с июня – сентября 1923 г. в Болгарской компартии на различных этапах проявлялись следующие группы и течения правоппортунистического характера.

1. Группа Луканова – Г. Попова. Группа эта:

а) осталась последовательно на капитулянтской позиции ЦК партии во время июньского переворота Цанкова (июнь 1923 г.);

б) отрицала тактику большинства ЦК в Сентябрьском восстании 1923 г., саботировала восстание;

в) отрицала наличие революционной ситуации в Болгарии в период октября 1923–конца 1924 г.;

г) после Сентябрьского восстания 1923 г. объявилось против реорганизации компартии на нелегальных началах и поддерживала идею реорганизации компартии только как легальной партии с включением в ее ряды всех бывших ее членов независимо от их отношения к Сентябрьскому восстанию.

Группа эта открыто не признавала никогда своего существования как оформленной фракции в партии, на самом деле это была правая фракция в БКП, с определенной идеологией и отрицательной позицией к тактике и линии партии на весь период от июня 1923 г.

К этой группе, кроме Луканова и Попова (исключены из БКП в 1928 г.) примыкали среди эмигрантов более или менее активно около 20–25 человек, которые постепенно отпали от Луканова и застали на позиции партии и Коммунистического Интернационала.

Попов – до сих пор вне партии, после VII конгресса декларировал, что он безрезервно согласен с линией партии и Коминтерна, но до сих пор не дал развернутой самокритики, из которой можно было бы сделать вывод как на самом деле он понимает тактику Коминтерна и партии после VII конгресса и как оценивает свои прошлые ошибки в партии.

Луканов, год после исключения из БКП, был принят на общих основаниях в ВКП (б); после VII конгресса сделал самокритику, которая однако ЦК партии была расценена как неудовлетворительная.

В настоящий момент мы не имеем фактов, которые говорили бы, что кто-нибудь из примыкающих к этой группе в прошлом проявляется в чем-нибудь против партии.

2. Юрдан Юрданов, Димитър Кондов и др. Группа эта была немногочисленна, состояла исключительно из адвокатов и интеллигентов. По июньским и сентябрьским событиям эта группа заступала позиции группы Луканова, но она пошла дальше – все члены этой группы ренегирали и перешли в буржуазные партии. Партии, в которые эта группа перешла, в настоящем тяготеют к Народ-

ному фронту, но личное отношение ренегатов к Народному фронту нам пока не известно.

3. Группа Сакарова, Т. Данаилова, Сидера Тодорова, Стефана Манова, Ив. Клинчарова и др. (Ст. Бъчваров).

Некоторые из них (Клинчаров и Сидер Тодоров) за время июньских событий 1923 г. критиковали партию слева, якобы стоя на позиции Коминтерна. Во время Сентябрьского восстания и после него, не имея непосредсвенного контакта с группой Луканова, на деле по всем вопросам политики и строительства партии поддерживали позиции Луканова. Эта группа была исключена из партии. В дальнейшем, однако, из этой группы оформились групки, часть которых оформилась как открытые троцкисты, другая часть не пошла ни к троцкистам, ни к буржуазии, однако осталась на правоопортюнистических позициях. Элементы этой группы к сегоднешнему дню группируются следующим образом:

а) Стефан Манов, Сидер Тодоров и др. – открытые троцкисты. Ст.Манов проявляется публично как троцкист в буржуазной печати и троцкистской прессе. (Явно выполняя директивы Троцкого, делал поступки летом 1936 г. пробраться в партию, заявляя, что он якобы согласен с позицией партии и решениями VII конгресса. Сразу же за этим активно выступил в защиту зиновьевских и троцкистских бандитов во время процесса в августе 1936 г.). Сидер Тодоров в публичных собраниях заступает троцкистские позиции по вопросам строительства социализма в СССР. Враг Народного фронта. Показывает, что он стоит на своих старых позициях по политике партии и внутрипартийным вопросам. Есть сведения, что он поддерживает связь с троцкистами.

б) Сакаров – остался вне всякой партии. Устно заявляет, что он с решениями VII конгресса Коминтерна, с линией партии согласен, но состоять членом нелегальной партии не может, но работать в массовых организациях согласен и готов выполнять директивы партии. Это на практике он выполнил... Участвует активно в кампании в борьбе за мир против войны, проводя указания и лозунги компартии. Был выбран делегатом на конгрессе в Брюсселе. Вообще вслушивается и подчиняется указаниям и директивам партии.

в) Т. Данаилов – согласен с линией VII конгресса Коминтерна, делал попытки вступить в партию, однако по части проведения линии партии на практике не проявляет активность.

г) Ив. Клинчаров – устно заявляет согласие с решениями VII конгресса Коминтерна и линией партии, но выступать с критикой своей провокаторской деятельности в прошлом отказывается.

д) Янко Енчев и др. перешли к Цанкову.

4. Ликвидаторская группа: Икономов, Добри Димитров, Г. Желязков.

Эта группа, состоявшая из депутатов в парламенте в 1931 – 1932 гг. вступила в конфликт с партией по вопросу о революционном использовании парламентской трибуны. Они были исключены из партии.

а) Икономов – он противопоставился в своих выступлениях линии партии и Коминтерну; противопоставил Рабочую партию компартии; заступал троцкистские взгляды по отношению к СССР; вел раскольническую политику и неподчинение партии. Исключен. Сейчас заявляет, что с политикой партии и Коминтерна согласен, но самокритиковаться отказывается. Ясно, что он стоит на своих старых правоопортюнистических и троцкистских позициях.

б) Г.Желязков – исключен. Интеллигент – адвокат, агент царя Бориса, публично не проявляется, есть случаи проявления дезорганизаторской [деятельности]. (В начале 1936 г. заявил Пастухову, что был уполномочен от Рабочей партии да му заяви, че Пастухов може да я представлява на съвещанието на буржоазните партийни шефове).

в) Добри Димитров – исключен. Сейчас заявляет свое согласие с линией партии и готовность включиться в массовую работу, кое какую работу уже сейчас проводит.

5. Калайджиев, Анто Бояджиев и др. (1928–1929). Эта группа вступила в конфликт с партией за то, что отрицала наметившийся тогда революционный подъем в партии и оценивала пессимистически политические перспективы в стране; отрицала нарастающую опасность войны против СССР.

а) Анто Бояджиев – адвокат, типичен интелигент-индивидуалист, исключен [из партии]. По настоящем, поддаваясь советам со стороны Коминтерна, по свой почин выступает оппозиционно против фашистского режима.

б) Калайджиев – быстро осознал свои ошибки, добросовестно раскритиковался, принимает активное участие в работе партии. Приговорен к 5-ти летнему тюремному заключению. На процессе держался достойно.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 282, д. 103, л. 42–48. Оригинал. Ръкопис. Руски ез.

---

[1] Характеристиката е подготвена от В. Коларов във връзка със заседанието на ЗБ на ЦК на БКП на 4 октомври 1937 г.

№ 339

Из доклада на Благой Попов за репресии срещу българската политическа емиграция в СССР, четен на събрание в МВР през 1962 г.

[...] Какво ставаше с политическата емиграция? През 1936 г. започна разгромяване и на нашата емиграция. Първи пострадаха българските емигранти в Ленинград. Обвиниха ги в троцкизъм, обвиниха ги, че са агенти на българския и германския фашизъм. Едва ли не ги обвиниха в убийството на Киров. Загинаха в Ленинград прекрасни другари, завършили там военни училища. Ленинградският Комвуз, сред тях особено виден другар беше Крум Бъчваров от гр. Видин. Той е активен участник в Септемврийското въстание, командир на чета през 1923–1925 г. във Видински окръг. След това изпратен в СССР, където завърши Ленинградска военно-политическа академия. Беше там преподавател по история на войните. Автор е на няколко военни книги. Бе виден военен. Беше първият български генерал. Грабнаха го и го унищожиха и никой нищо не знае за него. Специално ходих при Георги Димитров и го запитах за Бъчваров: „Какво става, защо е арестуван?“ Димитров вдигна рамене и каза, че той нищо не знае. А те бяха приятели.

През лятото на 1937 година се засилиха арестите сред българската емиграция. Арестувани бяха Андрейчо Андреев, Вълю Ганчев, братя Павлови[1], Йордан

Братков, Цветан Цветков, Радойнов и др. Това са бивши членове на ЦК на БКП и на Комсомола, активни участници в нелегалната антифашистка борба. Те имаха големи грешки по отношение на нашата партия, но това бяха честни другари и нямаше нито един предател сред тях, а всички бяха обвинени, че са подготвяли убийство на Димитров и Коларов, че са шпиони и т.н. И всички бяха осъдени и разстреляни. Имах очна ставка с Петър Искров и Вълю Ганчев. Очната ставка с Искров се прекъсна. Изведоха го. Какво искаше да каже аз не знаех. В последствие, след повече от година, узнах от материалите на следствието, че Искров е бил обвинен и се уж признал, че бил главен организатор на нелегална организация. В ръководството уж влезли още двама: Илия Василев и Гошо Ламбрев. На Илия Василев било поръчано да убие Георги Димитров, ходил при него, но нещо му уж попречило и не могъл да стреля срещу него. Мене ме обвиняваха, че като бивш член на ЦК на БКП съм бил един от активните участници на тази контрареволюционна организация. Ясно е, че Искров е подписал тази клевета против себе си и против другарите при нечовешки разпити, при лъжи, мъки и измама. Повече нищо не зная за тези другари. Едва след година и половина следствие узнах, че Искров и другите са осъдени през януари 1938 г. На какво са обаче осъдени не се казваше в справката. Едва пред 1954 г., когато се завърнах в България, узнах, че те са разстреляни. Сега всички са посмърнто реабилитирани. Обвинението е признато от край до край за измислено.

Мене ме съди военната колегия на Върховния съд. Това бе съд от военни и от Държавна сигурност. Всичко трима души съдии, без свидетели и без прокурор. Това бе целият състав на съда. Заявих, че не се признавам за виновен и моля да бъда оправдан. Не ми дадоха повече да говоря. Прекъснаха ме, вдигнаха заседанието и съдът се оттегли на съвещание. Всичко процесът траеше 5–10 минути. След 15 минути ме извикаха и ми прочетоха присъдата: 15 години затвор, като „неразоръжил се враг на народа“ и ме закараха в Сибир. Едва 1954 година март месец същата колегия на Върховния съд преразгледа делото и аз бях оправдан и реабилитиран. Това стана в Москва и лично ми се прочете последната присъда – реабилитация.

Не само нашата емиграция силно пострада. Повече от половината от нея мина през затворите, но някои са излезли още тогава, особено след активната намеса на Димитров през 1939 година. Писах и аз много писма до Димитров, настоявах и исках очна ставка с него, но каква е съдбата на тези писма не зная и до ден днешен. [...]

ЦДА, ф. 321Б, оп. 1, а.е. 52, л. 5–6. Копие. Машинопис.

---

[1] Иван и Атанас Павлови.

№ 340

Писмо от Е. Варга, директор на Института по световна икономика и световна политика, до Й. Сталин за положение на политемигрантите в СССР

Москва, 7–13 октомври 1937 г.

Проф. Е. ВАРГА

Директор на Института по
световната икономика
световната политика
Москва, Сивцев Вражек, 15

ЦК ВКП(б)
тов СТАЛИНУ

и Копия тов. Димитрову

Уважаемый тов. Сталин!

Я считаю свои долгом обратить Ваше внимание на сегодняшнее тяжелое положение иностранных рабочих у нас.

Вследствие напуганности большим количеством арестов среди пребывающих у нас иностранцев наступила всеобщая перестраховка. Руководители предприятий и учреждений увольняют иностранных рабочих лишь потому, что они иностранцы – хороших и плохих, честных и нечестных, иностранных и советских граждан, беспартийных и членов партии. Партийные и профессиональные организации их не защищают. Наоборот – зачастую они нажимают на руководителей, чтобы уволить иностранцев с предприятия.

Тот, кто сейчас увольняется, как правило, остается безработным. Сегодня ни одно учреждение не принимает заново иностранцев.

Число безработных иностранцев, преимущественно политэмигрантов, уже сейчас велико и ежедневно дальше растет.

Я думаю, что такое массовое увольнение иностранцев ради перестраховки совершенно неправильно. По следующим причинам:

1. Это подрывает в массах дух интернационализма, свойственный ВКП(б).

2. Это дает не разоблаченным еще врагам народа внутри страны возможность отвлечь внимание от себя путем разжигания погромных настроений против иностранцев.

3. Те честные иностранные рабочие и служащие, которые убеждены, что их несправедливо лишают возможности работать и средств к существованию, озлоблены и становятся легко доступными вражеской агитации.

4. Уволенные рабочие пишут письма заграницу, создают (обычно сами того не хотят) плохое настроение среди своих родных и знакомых [о СССР], что при сегодняшнем внешнеполитическом положении нежелательно.

5. Возращающиеся заграницу беспричинно уволенные рабочие и интеллигенты легко становятся добычей троцкизма.

6. Конституция провозглашает право на труд: нехорошо, что так много советских граждан иностранного происхождения практически лишены этого права.

Я думаю, что было бы нужно, чтобы „Правда“ в передовице выступила против этой, находящейся в явном противоречии с интернационализмом ВКП(б) системы всесторонней перезастраховки за счет иностранцев.

С коммунистическим приветом *Е.Варга*

Кисловодск. 7 октября 1937 г.

Дописано на ръка: *„Это письмо получено от отца с просьбой перевести на русский язык и передать по назначению, что я и сделал. Немецкий подлинник с подписью отца находится у меня.“*

13 октября 1937 г. *А.Е.Варга*

ЦДА, ф. 146 Б, оп. 4, а.е. 450. Оригнал. Машинопис и ръкопис. Руски ез.

№ 341

Директива от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП във връзка с решение на ИККИ за организиране в България на кампания в подкрепа на Испанската република и Китай

[Москва], 13 октомври 1937 г.

Решение на Секретариата [на ИККИ]

Необходимо организиране мощна политическа кампания в защита [на] Републиканска Испания и Китай[1]: събиране средства, организиране легални или полулегални комитети за протест против фашистките зверове, за помощ на жените и децата с храни, облекло, медикаменти, за търговия с Републиканска Испания; снабдяване демократическата преса с материали против интервенцията, организиране дописки из чужбина и Испания; разобличаване дипломатическата подкрепа на Франко от Кьосеиванов; широка кампания за вербуване доброволци във всички работнически и демократически организации. Кампанията да се организира на широка основа с[ъс] соц[иал]дем[ократи], земеделци, кооперации, организации на лекари и пр. Чрез соц[иал]дем[ократи] да се настоява пред Втория и Амстердамския Интернационал за международно единодействие в защита [на] Испания и Китай. Борбата на народите от всички страни за поражение на итало-германската интервенция и японската агресия е борба за мира, за самозащита на народите против собствения фашизъм. Подробни упътвания за кампанията с писмо.

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 533, л. 93. Чернова. Ръкопис.

---

[1] Имат се предвид интервенцията на нацистка Германия и фашистка Италия в помощ на ген. Франко и японската агресия срещу Китай.

№ 342

Директива от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП във връзка с изграждане на народен фронт в България

[Москва, 1937 г.]

Обсъждайки досегашните резултати, достигнати от партията по създаване на народен фронт срещу реакцията и фашизма, трябва открито да признаем, че те са неудовлетворителни. Трябва ясно да видим и опасностите, на които е изложено народното движение за демократически свободи и да си дадем сметка за трудностите, на които то се натъква.

По всичко се вижда, че официалните водачи на Земеделския съюз и социалдемократическата партия, страхувайки се и от нас, и от едно действително народно движение, се стремят съвместно с демократите и радикалите да постигнат компромис с Двореца за образуване на едно буржоазно коалиционно правителство с полудемократическа, полуреакционна програма. Не е изключено, щото под натиска на реакционни течения, те да се споразумеят даже и с Цанков за образуване на едно полуфашистко „национално правителство“. Едно подобно решение, разбира се, не ще разреши политическата криза, но то, макар и временно, може да подхрани лъжливи илюзии у масите и да отслаби техния натиск. В същото време то ще означава един важен успех на реакцията в стремлението ѝ да изолира нашата партия и да я отблъсне назад.

По-рано ние посочихме някои слабости в нашата тактика на единния фронт. Сега се връщаме към същия въпрос. Първо, не може да ни задоволи нашата работа по мобилизиране на масите в защита на техните непосредствени искания на почвата на единния фронт. Важен успех бе великолепното движение на фабричните работници в София и другаде срещу удръжките за пътния данък, което доведе до временно спиране събирането на тоя данък. Ние приветствуваме тоя пръв важен успех на единния работнически фронт и на новия курс на партията. Не може да не отбележим също и началото на частични масови движения в някои села, завършили също с успех. Не подценяваме и резултатите от борбата срещу усилията на правителството да създаде масови държавни профсъюзи. Чувствува се известно раздвижване и в защита на политическите затворници.

Но всичко това е само *начало* и е далеч още от едно истинско масово движение на трудещите се от градове и села, за каквото условията са изключително благоприятни. Недоволството е колосално, възможностите огромни. Тъй като дребнобуржоазните и буржоазнодемократическите партии и водачи се боят да апелират към масите, то единственият двигател на народния фронт сме ние. Нашата отговорност днес е толкова по-голяма, че цанковщината използва всяко наше опущение, грешка и слабост, за да завлече демагогически подире си масите. Случаят с конгреса на длъжниците трябва да ни служи като сериозно предупреждение. Фашизма не ще се забави да използува и голямата слабост на нашата масова работа в кооперациите сред занаятчиите, квартиронаемателите, бездомниците, бежанците и пр.

Второ, за разгръщането на широка и повсеместна масова работа. Ние, въпреки опустошенията на сектантския курс, разполагаме с многобройни опитни кадри. Нужно е по-смело и по-решително да се мобилизират на работа всички верни и честни дейци на нашето многогодишно движение, да се подбодрят[1], да им се укаже на тяхната собствена отговорност за партията и движението. Без колебание трябва да се вълекат в практическа масова работа бивши масовики[2], агитатори, организатори, ръководители на стачки, депутати, окръжни и общински съветници. В работата те ще тръгнат в крак с партията.

В интереса на бързото и пълно сплотяване на нашите кадри нужно е рязко отмежевание[3] на партията от полуанархическата тактика на енинци[4]. Трябва ясно да се заяви, че тая тактика не е била никога тактика на Коминтерна, че Коминтернът рязко е осъждал всички такива извращения, които са принасяли полза само на враговете на пролетариата. При това нужно е да се укаже и на отговорността на старите кадри, които не се бориха активно с тия извращения. Трябва да се усили чувството на отговорност на целия членски състав за линията и тактиката на партията.

Трето, в нашия печат често се срещат остатъци от *пропагандистки* подход към въпросите на политическата борба. Например, в статия по народния фронт често буржоазията се разглежда като *цяло*, когато е нужно да се посочи, изолира и бие нейната *реакционна част.* Диференцирано трябва да се подхожда и към всяка отделна партия и нейните вождове: във всяка партия трябва да се дирят ония елементи, които по-лесно могат да се спечелят за народния фронт, те да се поддържат за пречупване съпротивата на враждебните елементи. Следейки нашия печат, ние не получаваме ясно представление за процеса на вътрешната диференциация в Земеделския съюз, социалдемократическата и други партии, а без такава яснота не е възможно да се провежда с успех тактиката на единния фронт.

Не можем да не отбележим, че статията по конституционния въпрос в първа книжка на „Напред“[5] по наше мнение съдържа важни грешки във формулирането на политическите и тактически изводи. Липсва централният извод: необходимостта от изграждане на действителен народен фронт за извоюване и обезпечение [на] демократическите свободи (конституцията). Конкретната задача за сключване на единен фронт със Земеделския съюз, с.д. партия, радик[алната] и даже демокр[атическата] партия в борбата за възстановяване на конституцията е заменена с обща декларация за нуждата да се спечелят масите на тия организации. Това е подхранване към тактиката на единния фронт *отдолу.* Понеже в статията няма диференциран подход към течението в отделните партии и техните вождове, то не е казано в изводите не съществуват ли течения и вождове в тия партии, благоприятно разположени към фронт, които трябва да бъдат поддържани от нас. При такива грешки в изводите, иначе много верни мисли в статията се обезценяват.

Четвърто. Фактът, че ние изработваме и предлагаме на обсъждане от другите партии една по-обширна платформа на народния фронт, не означава, че народен фронт може да има само, ако бъде приета една изчерпваща платформа. Ние можем и сме длъжни да сключим на дело единен фронт даже и по едно само искане, напр. по искането за възстановяване на конституцията. Около това централно искане днес е възможно да се мобилизира широк народен фронт при участието даже и на демократите и радикалите или на групи от тях. Всеки добър повод за мобилизиране на широк народен фронт срещу реакцията и фашизма трябва смело да бъде използван. По тоя въпрос ние вече ви направихме конкретни предложения.

Пето. Ние мислим, че една от причините, за дето нашите усилия за образуване на народен фронт не са дали още задоволителни резултати, е слабостта и малката гъвкавост на кадрите, с които ние действуваме. Нужно е смело да се разшири тоя кадър. Съхранявайки общото ръководство в своите ръце, ЦК трябва да проведе най-широка мобилизация на Работн[ическата] партия, да представи на нейното ръководство широка инициатива и да му възложи непосредствена отговорност. Трябва персонално да се набележат групи от авторитетни дейци и да им се възложат конкретни задачи. Буржоазните партии и лидери разпространяват циркуляри, бюлетини, отворени писма, свикват съвещания, дават интервюта и пр.

В по-широк мащаб, в по-разнообразни форми и с по-голяма решителност, държейки сметка за условията на борбата, същото могат и би трябвало да правят ръководството на Раб. партия или отделните ѝ водачи, депутатите, общинските съветници като група или персонално. Според нас голяма слабост е дето почти нищо не се чува за Работническата партия, нейното ръководство, организация и дейци. Тя трябва да си намери форми и методи на най-живо участие в борбата. Правителството великолепно използва процесите за тъй наречената комунистическа конспирация, за да ни изолира и спъне сключването на единния фронт. Повдигането на процеси срещу наши легални дейци за деяния като юристи, за каквите се преследват и дейци от другите партии, може само да помогне за изграждането на народния фронт.

Ние още веднъж повдигаме въпроса за издаване на едно легално списание, подобно на „Страж“, „Нива“ и др., което да изразява в съответстваща форма мнението на Раб. партия по въпросите на деня и да работи за групирането на единофронтовски елементи и от другите организации.

Повдигаме въпроса за мобилизиране на легални дейци, като Митю Станев, Въжаров, Божилов, Фъсов, Димчев, Д-р Данчев, Тодор Киряков, Ципоранов, Житаров, Георги Желязков, Пенчо Дворянов, на които да бъдат възложени конкретни задачи по изграждане на народния фронт.

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 533, л. 127–131. Копие. Машинопис.

---

[1] *русизъм* – окуражат.

[2] *русизъм* – организатор на масови игри и развлечения.

[3] *русизъм* – отделяне, обособяване.

[4] Има се предвид провала на Старозагорския ОК на БКП в края на 1935 г. В хода на разследването и съдебния процес става ясно, че районната организация в с. Енино, Старозагорско е фактически една полуанархическа група и има въоръжена терористическа група.

[5] Списание „Напред“ е теоретически орган на БКП. Редактор Тр. Костов. Излезе нелегално през 1936 г. само кн. I (бр. 1 – 2). Съдържа статии за народнофронтовския курс на БКП.

№ 343

Радиограма от ЦК на БКП до ЗБ на ЦК на БКП във връзка с предстоящите парламентарни избори и подготвян преврат от „Звено“

27 ноември 1937 г.

От обследване [се] установи:

Р[аботническата] п[артия] 2 пъти [е] по-многочислена от К[омунистическата] п[артия], някъде я превишава 2-3 пъти. Усилваме мерките за бързото ѝ разрастване, твърде необходимо за изборите[1].

За тактическа грешка. Болшинството на ЦК остана на становище, че позицията му е правилна[2].

Въпреки нашите увещания[3], велчевци ни уведомиха, че вземат курс на преврат. Мотиви: 1) Монарха е свързан окончателно с Германия и ще вмъкне страната в близко време във война. 2) Демократическите върхове се подават на внушенията на монарха, играят с работниците на народния фронт. Демократическото единство няма да се изгради и монархът ще спечели изборите. 3) Царят чрез Луков подготвя идване на Цанков.

След превратa армията щяла да си отиде в казармите, като повери управлението на левите демократически партии и [на] някои хора, близки до сегашните им разбирания. Щели да излезнат с платформата за възстановяване на Търновската конституция и избори по стар избирателен закон, премахв[ане] ЗЗД.

Очакват при евентуално сблъскване между тях и силите на монарха, тъй като Германия ще се намеси, да потърсят подкрепа на СССР.

От нас искат, без да се обвързваме предварително с тях, да съдействаме за въоръжаването за преврат.

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 532, л. 150. Чернова. Ръкопис.

---

[1] Става дума за предстоящите през 1938 г. избори за ОНС.

[2] Вероятно се има предвид приложената от опозиционните сили по време на общинските избори тактика на гласуване с лозунги, празен плик и др. Вж док. № 336.

[3] *русизъм* – убеждаване

№ 344

Справка за българските политемигранти в СССР, намиращи се на отчет в Централната емигрантска комисия при Представителството на БКП при ИККИ

22 декември 1937 г.

1. В СССР имелось около 1500 болгарских политических и экономических эмигрантов. Из них около 100 перебежчиков и экономических эмигрантов.

2. Уехало в Болгарию в разное время около 250–270 человек.

3. Направлено в Испанию около 100 человек.

4. В Москве в настоящее время находятся (вместе со взрослыми членами семей болгар) около 380–400 человек.

5. В провинции находятся 700–730 человек.

6. Арестовано около 150–160 человек, из них 35–40 человек перебежчиков и экономических эмигрантов.

Володин[1]

РГАСПИ, ф. 495, оп. 282, д. 101, л. 61. Оригинал. Ръкопис. Руски ез.

---

[1] Псевдоним на Антон Недялков.

№ 345

Решение на ЦК на ВКП (б) за българската политемиграция в СССР

[1937 г.]

1. Распустить Ц[ентральную] Э[мигрантскую] К[омиссию].

Организациями эмиграции являются:

1. Международные клубы: болгарская секция общества взаимной помощи и др. в рамках ВКП(б).

2. Эмиграция обслуживается справками, ходатайствами и т.д. МОПРом, эмигрантскими организациями.

3. Представительство [БКП] при ИККИ обслуживает членов БКП до их перевода в ВКП(б). Ходатайством о назначении на работу, поиском квартир, отправкой на лечение и т.д. оно не занимается.

4. В рамках ВКП (б) политэмигрантам делаются информационные доклады по партийным и другим вопросам.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 282, д. 101, л. 62. Оригинал. Ръкопис. Руски ез.

№ 346

Сведение от ЦК на БКП за числения състав на Комунистическата партия и Работническата партия в България

[София, 1937 г.]

Количество ячеек и членов КП и РП Болгарии в 1937 г.

Округа	Ячейки КП	Колич.чл.	Группы РП руковод. КП	Кол. чл.	Группы РП руковод. РП	Колич.чл.
1. София	35	1300	–	–	33 1160	
2. Пловдив	33	725	10	100	–	–
3. Русе	15	290	10	70	–	–
4. Бургас	5	115	10	130	–	–
5. Варна	1	30	–	–	5	80
6. Сливен	15	150	–	–	15	150
7. Хасково	15	200	10	100	–	–
8. Плевен	25	380	20	200	40	600
9. Кюстендил	5	150	–	–	10	100
10. Търново	25	330	20	300	–	–
11. Враца	20	220	30	460	–	–
12. Видин	–	–	–	–	20	300
13. Шумен	5	85	20	280	–	–
14. Ч. Бряг	20	300	40	520	–	–
15. Ст. Загора	10	105	–	–	–	–
16. Петрич	1	15	–	–	–	–
	240	4440	170	2160	122	2390

Всего ячеек КП и групп РП в системе КП – 410, в 16 округах, 6600 чл.

Всего групп РП прямо руководимых ЦК РП – 122, в 6 округах, 2390 чл., из которых [являются] членами КП около 600 чл.

Сюда не входит количество чл. КП в казармах (250) и в тюрьмах (300).

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 541, л. 42. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 347

Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП относно създаване на единна нелегална македонска организация с приложена платформа на македонското национално движение

[Москва] [1938]
Секретно

В ответ на письмо двух македонских деятелей.

Создание централизованного македонского движения с единым руководством для трех частей Македонии в данный период не является целесообразным. Действительность показала, что македонское движение сообразно специфических условий в каждой части Македонии принимает особый характер и выливается в особые организационные формы. Так, например, в Югославской Македонии в большей степени под влиянием хорватского национального движения македонское движение проявляется сегодня в разнообразных формах широкого легального движения, во главе которого стоит македонская молодежь. Воскрешать снова сегодня нелегальную ВМРО(об) или создавать другую нелегальную организацию нанесет только вред этому широкому легальному движению.

В последнее время македонское прогрессивное движение в Болгарии тоже начало находить некоторые формы легального проявления. Надо стремиться создать легальный центр, который объединил бы все прогрессивное македонское движение в Болгарии, опирающееся на массовые легальные общественные, экономические, культурные и пр. организации.

Вот почему нам кажется, что на сегодня нет необходимости создавать нелегальные руководящие центры македонского прогрессивного движения внутри и вне на Балканах.

Что касается вопроса о печатной пропаганде, то македонское движение в балканских странах должно использовать все легальные возможности в деле использования существующей демократической печати. В этом отношении большую помощь может оказать македонская организация заграницей, и в особенности в Америке, печатные издания которой, несмотря на имеющиеся препятствия, проникают в балканские страны. Македонская эмиграция сыграет также важную роль в деле пропаганды македонского вопроса среди прогрессивной общественности заграницей, а также и в материальной помощи македонскому движению.

Относительно политической платформы македонского движения на данном периоде, мы следующего мнения:

ПЛАТФОРМА МАКЕДОНСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ДВИЖЕНИЯ

1. Исходя из неотъемлемого права македонцев на полное национальное самоопределение, македонское национальное движение в каждом балканском государстве на данном этапе добивается признания македонцев как самостоятельной нации, ведет борьбу за культурное, языковое, экономическое и политическое равноправие.

2. В каждом балканском государстве македонцы в рамках государства поддерживают дружественные отношения со всеми национальностями в стране и сотрудничают с ними в деле создания общего национального фронта обороны против фашистской агрессии, в деле демократизации управления и установления национального равноправия в стране.

3. В каждой стране македонцы поддерживают движение в пользу создания Балканского блока против фашистских агрессоров и добиваются ориентации внешней политики балканских правительств на сотрудничество с демократическими и мирными странами, и в первую очередь с СССР.

4. Базой македонского национального движения являются легальные общественные экономические, культурные и пр. организации в каждой стране.

5. Македонское национальное движение в каждой балканской стране является самостоятельным движением с независимой организацией и руководством, сообразно условиям в каждой стране; оно добивается признания со стороны правительственной власти. Это, однако, не исключает дружественную связь, сотрудничество и взаимную помощь между македонскими национальными организациями в отдельных балканских странах.

6. Македонское национальное движение по мере возможности создает в каждой стране свою легальную печать и использует местную и интернациональную демократическую печать.

7. Важнейшей задачей македонского национального движения в данный момент в каждой балканской стране является беспощадно разоблачать ложь, что Гитлер и Муссолини якобы принесут „национальное освобождение" македонцам. Македония под итальянским протекторатом означало бы худшее рабство и превращение македонцев в орудие для завоевания всех Балкан германским и итальянским фашизмом.

Беспощадно разоблачать и гнать как предателей и изменников своего народа тех македонцев, которые становятся орудием Гитлера и Муссолини.

8. Македонская эмиграция оказывает всемерную моральную и материальную помощь македонскому национальному движению в балканских странах и популяризует его цели среди прогрессивной общественности заграницей[1].

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 561, л. 6–8. Копие. Машинопис.

---

[1] Върху текста на платформата има нанесени поправки от В.Коларов.

№ 348

Радиограма от ЦК на БКП до ЗБ на ЦК на БКП относно контактите със „Звено“

21 април 1938 г.

Получена на 23 април 1938 г., вх. № 168, сп. № 17.
Строго поверително

Велчевисти търсят по-тясна връзка с нас. Искат доклади, информация, сътрудничество в Бюлетина. Настояват за пращането на полковник [Хр.] Стойчев горе или за среща в Париж с авторитетен наш човек. Смятаме [за] нужно, спазвайки необходимата осторожност, да култивираме нашето влияние в тая среда, да я отклоняваме от авантюри и тласкаме към народния фронт. Съобщете вашето мнение и не ще ли бъде възможно среща с Богданова[1].

Върху текста на телеграмата има бележки: *„Показать т.т. Коларову и Мареку*[2]*. Г. Д[имитров]“* и *„Влияние – да, но среща за сега неуместна. 26. 4. 38. Г. Д[имитров]. В. П. Коларов. Марек“.*

ЦДА, КМФ 40/ 1078, к. 4. Оригинал. Ръкопис.

---

[1] Псевдоним на Антон Иванов.

[2] Псевдоним на Ст. Димитров

№ 349

Доклад от Директора на полицията до министъра на вътрешните работи и народното здраве за необходимостта от създаване в България на център за борба срещу комунизма

София, 23 май 1938 г.

МВРНЗ
ДИРЕКЦИЯ НА ПОЛИЦИЯТА
№ II/3436
София,
23. V. 1938 год.

До Господина
Министра на вътр[ешните работи]
и народното здраве
ТУК

Известно Ви е, Господин Министре, че през последните няколко години Коминтернът измени своята тактика по отношение пропагандата в целия свят. Старите прийоми на конспирации, въоръжени въстания и др. подобни са изоставени и за сега дейността е насочена главно за проникване и овладяване на всички масови организации, като: културни, патриотични, спортни, стопански и др. подобни; да проникнат в църквата, училищата, даже в казармата. Органите на Коминтерна чрез своите функционери се стремят да се вмъкнат във всички тия организации и постепенно, бавно, но методично да насаждат своите разрушителни идеи.

За борба срещу III Интернационал в Женева отдавна съществува международно бюро, председателствано от Теодор Обер, което бюро има почти във всички държави в света свои представители.

Представители на това бюро в България бяха видни наши общественици (Тодор Кожухаров, Иван Харизанов и Траянов), обаче, по една или друга причина последните не можаха да изиграят своята роля. В Белгия съществува такава организация за идейна борба с комунизма, съставена от видни общественици, която води много сполучлива и планомерна борба.

В Полша също има такова бюро, което е полуофициално, подкрепено от държавата и върши много добра идейна борба.

Въпросните три организации издават огромна литература, която пръскат по целия свят, и видни членове на тая организация водят идеологическа борба със сказки, реферати и др. подобни за научно оборване на комунизма въобще.

У нас борбата срещу комунизма се води само от полицията. Никаква идейна борба не се води от никого. В миналото се правеха опити да се организира такава една борба, обаче, през партийните режими това беше невъзможно; понеже някои от нашите видни общественици подозираха, че подобна една организация ще се постави за цел да води някаква партийна работа.

Имайки предвид, че България представлява сериозен обект на Коминтерна, считам, че е необходимо да се организира такъв център и у нас за идейна борба срещу комунизма. В този център ще влезнат видни общественици – професори, индустриалци, представители на разни патриотически и други организации с надлежно утвърден устав и непременно подкрепен от властта.

Независимо от това, ръководителите на РП и КП са насочили усилията си главно сред младежта, организирана в разни спортни, патриотични и др. организации („Ратници“[1], „Легионери“[2], Студентски организации, „Родна защита“[3], „Юнаци“[2] и др. подобни). Понеже в тия организации младежта масово навлиза и дири къде да пласира своята енергия и патриотизъм, стремежът ѝ остава безрезултатен, понеже всички тия организации действуват и работят всяка отделно сама за себе си, дейността им не е координирана, водят борба помежду си и избиват в нежелателни посоки.

Използвайки положението на тая организация, комунистите се стремят да навлязат масово в тях и по такъв начин да ги отклонят от пътя им.

Излагайки горното, моля, Господин Министре, да дадете съгласието си за образуване на един център у нас, който непременно да бъде подкрепен морално и материално за известно време от властта, докато тая организация успее да завербува достатъчно число членове, които с членский си внос и др. подобни, ще могат впоследствие да подемат самостоятелна идейна борба срещу комунизма, а по законодателен път да се организира младежта и впрегне в работа на фронта на държавата.

ДИРЕКТОР НА ПОЛИЦИЯТА *Гр. Преславски*

АМВР, об. д. 4708, л. 5. Заверено копие. Машинопис.

---

[1] „Съюз на ратниците за напредъка на българщината“ – организация, създадена през

1937 г. Проявява краен национализъм, провежда антисемитски акции, поддържа връзки с нацистка Германия.

[2] Съюзът на българските национални легиони (СБНЛ) е създаден през 1930 г. Легиони и легионерски групи се изграждат предимно в средните училища. Поставя си за цел създаването на корпоративна тоталитарна държава по образец на фашистка Италия и нацистка Германия. През Втората световна война се свързва с фашистки и нацистки организации в Италия и Германия и сътрудничи с официалните представители на Германия и Италия в България.

[3] Младежка организация при офицерска организация „Родна защита“.

[4] „Юнак“ – българско гимнастическо дружество, основано през 1898 г. със задача да организира младежта за масови спортни игри.

№ 350

Полицейски сведения за Комитета за борба с III Интернационал в България

3 юни 1938 г.

През м. януари 1937 г. е идвал в София Теодор Обер, представител на „Лигата за борба срещу III Интернационал“ (Лигата на Обера), центърът на която се намира в Женева. Същият е държал сказка във Военния клуб и имал няколко срещи с представителя на „Лигата на Обера в България“ – полковник Славейко Василев и с митрополита Стефан. След заминаването на г. Обер се оформи фронта за борба срещу болшевизма от организациите: запасните офицери, зап. подофицери и пострадалите от войните, които излъчили един комитет в следния състав (с кооптирани лица):

1. Полковник Славейко Василев – председател.
2. Тодор Кожухаров – секретар.
3. Иван Чомов – секретар.
4. Цвятко Табаков (Директор на банка „Български кредит“) – касиер.
5. Митрополит Стефан – съветник[1].
6. Сирманов – генерал о.з. – съветник.
7. Йосиф Робев – съветник.
8. Георги Русчев (индустриалец) – съветник.
9. Иван Илиев (бивш народен представител) – съветник.

От м. февруари 1938 г. горният комитет започна да издава „Известия“, които не излизат редовно. Досега са издадени три броя „Известия“ и се намира в печата брой 4 – 5.

Първият брой излезе в 5000 екземпляра, останалите по 1000 екз.

Издадена е и една брошура, превод от френски от издателството на „Силак“ – „Какво спечели руският селянин от 20 годишното болшевишко управление“ Брошурата е издадена в 2000 екз.

Комитетът няма утвърден устав. Според сведения от г. Иван Чомов, сега се изработва устава.

Нач-к група

АМВР, об.д. 47081, л. 3. Заверено копие. Машинопис.

---

[1] В документа името на митрополит Стефан е зачертано.

№ 351

Окръжно на министерство на външните работи и изповеданията до българските легации и консулства за забрана да се подновяват паспорти на българи, участвали в Гражданската война в Испания

София, 22 август 1938 г.

МВнРИ
Политическа дирекция
№ 17634 – 4-1 от 22. VIII. 1938 г.
София

До Царските легации във Анкара,
Атина, Берлин, Берн, Брюксел,
Будапеща, Буенос-Айрес, Букурещ,
Белград, Варшава, Вашингтон, Кайро,
Лондон, Мадрид, Москва, Париж,
Прага, Рим, Стокхолм и Тирана.
До Кариерното генерално консулство в Милано.
До Кариерните консулства във
Виена, Ню-Йорк, Одрин и Цариград.

Министерство на външните работи и на изповеданията уведомява Царските легации и Кариерните консулства, че по заповед на Министър-председателя и министър на външните работи и на изповеданията г. Кьосеиванов абсолютно се забранява репатрирането с пасавани или подновяването на българския паспорт на българите, които са участвували като доброволци в Испания, безразлично дали това е било в редовете на Републиканската или Националистическа Испания. Съгладно чл. 17 п. 4 от закона за българското поданство, такива лица загубват българско поданство, а съгласно чл. 19 от същия Закон, същите лица не могат да се завърнат в България, освен с разрешение, дадено с Царския указ и, ако те пожелаят да добият отново българско поданство, това може да стане само по реда на обикновената натурализация.

Цитираните постановления на Закона за българското поданство, по силата на които е издадена горната заповед, бяха направени достояние на Комитета за ненамесата в Испания, който реши, що се касае до оттеглянето на доброволците от Испания, че доброволците български поданици ще бъдат третирани като апатриди[1] е ще бъдат евакуирани в страната на последното им местожителство или, ако това е невъзможно, по законни причини, в страната, която би се съгласила да ги приеме.

В изпълнение на горната заповед на г. министър-председателя и министър на външните работи и на изповеданията, подкрепена и със съответно решение на Комитета за ненамесата в Испания, царската легация и кариерните консулства ще трябва да бъдат особено внимателни при издаването на пасавани за репатрирането на българи, за да не би между тия лица да попадне бивш доброволец в Испания. Подлежащите на репатриране лица ще трябва да бъдат подробно разпитвани за местопребиваването им през последните години, като тяхната декларация ни най-малко не следва да се приема за меродавна, а ще трябва лицето непременно да удостовери, че непрекъснато е живяло в страната, от където се репатрира, за да се изключи възможността същото лице да е било в Испания като доброволец. Тази особена бдителност се налага поради обстоятелството, че почти всички доброволци в Републиканска Испания са лица крайно опасни за обществения ред в България.

При всеки съмнителен случай, преди да се издаде пасавана, ще трябва да се донася в политическата полиция, за да се провери в Дирекцията на полицията, гдето има данни за доброволците в Испания, да не би лицето да влиза в категорията на доброволците.

Министерството вменява в дълг на българските легации в Париж и в Мадрид (седалище Париж), както и на някои от съседните до Испания легации да съберат те самите или чрез местните власти, сведения за имената и евентуално местонахождението на българските доброволци в Испания, за да може спрямо тях, ако не влизат в притежаваните от българските власти списъци, да не приложи санкцията на Закона за българското поданство.

ПОЛИТИЧЕСКИ ДИРЕКТОР,
ПЪЛНОМОЩЕН МИНИСТЪР: (подпис)

АМВР, об.д. 19239, л. 9–10. Заверено копие. Машинопис.

---

[1] Лишени от родината (а – отрицание + patria – родина).

№ 352

Радиограма от Тр. Костов (Донко) до ЗБ на ЦК на БКП относно разширяването кръга на политическите сили, участващи в антифашисткия фронт

9 февруари 1939 г.

От България, вх. № 114, спец. № 13.

Борбата за независимост на страната може да обхване кръг по-широк от демократическото обединение. Лозунги на петорката за национално единение, за народно спасение не е неприемлив при условие, че той бъде фронт за спасение от фашизма и фашистката агресия. Ядрото да бъдат организираните и сплотени демократически сили, в него могат да бъдат допуснати и елементи вън от демократическото обединение.

Ако и доколкото Цанков се обявява против фашистката агресия, за независимост на страната и конституцията, принципиално допустимо е паралелно действие и контакт с него. Наш интерес е да го тласкаме към задълбочаване разногласията с Хитлер и ратниците[1], към открито заставане на антихитлеристки позиции.

Донко

ЦДА, КМФ 40/ 1078, к. 33–34. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Вж док. № 349, бел. 1.

№ 353

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно създаване на Балкански блок за дружба и отбрана

23 февруари 1939 г.

София, ЦК, изх. № 103.

Ние отхвърляме предложението на Павлова[1] и издигнатата от Работническата партия ревизионистическа програма[2].

Считаме, че трябва да се започне масово движение за сключване Балканския блок за дружба и отбрана срещу външно нападение приблизително на следната общобалканска платформа.

Народите на балканските държави се задължават:

1) Всичките си взаимни спорове да разрешават чрез непосредствени дружески преговори в рамките на Обществото на народите и на Балканския блок, върху основата на строго зачитане взаимните им интереси.

2) Да уважават взаимно своята национална и държавна независимост и да не прибягват към насилие за удовлетворение на своите искания.

3) Да съществува пълно национално равноправие между народите вътре във всяка балканска държава, като главно условие за дружбата и мирното сътрудничество между балканските народи, като главно условие за тяхното сплотяване в Балканския блок и за усилване на тяхната отбранителна мощ срещу външно нападение.

4) Да развиват всячески икономическите, търговски и културни връзки между балканските държави и братски да сътрудничат за напредъка на балканските народи и за обезпечение на тяхната национална и държавна независимост.

Такова движение трябва по всички възможни пътища да се разпространи и в другите балкански държави.

Марта
В.П. Коларов (п)

ЦДА, КМФ 40/ 1079, к.7. Оригинал. Машинопис и ръкопис

---

[1] Става дума за Тодор Павлов.

[2] Вж док. № 360. Раздел „Външна политика“.

№ 354

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП (Марта) относно разширяване на демократическия фронт в страната

2 март 1939 г.

изх. № 122, 123; спец № 7,8.

Разширяване демократическия фронт в национален фронт [е] желателно. Но това предполага възприемането от демократическия фронт ясна конкретна платформа против външната фашистка агресия и вътрешните предатели на националната независимост, широко популяризиране на тая платформа, привличане на масовите организации (работнически съюзи, занаятчийски съюзи, задруги, кооперации, културно-обществени организации, на студенти, интелигенция). Съобщете какви нови национални сили, извън демократическия фронт, какви организации, групи, вестници, вождове, освен Цанкова, вие имате предвид.

Марта
Г. Д.[1]

ЦДА, КМФ 40/ 1079, к. 9. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Инициалите на Г. Димитров са дописани с молив.

№ 355

Писмо от В. Коларов до народния комисар на вътрешните работи на СССР Л. П. Берия със сведения за контакти между БКП и „Звено"

2 април 1939 г.

Товарищу Берия

От В. П. Коларова – представителя
Болгарской компартии при ИККИ

Больше года тому назад к т. *Димитрову* поступила секретная информация из органов НКВД приблизительно следующего содержания:

„Руководители нелегальной военной антимонархической организации „Звено" в Болгарии обратились к *Димитрову* и *Коларову* в Москве с предложением о сотрудничестве с болгарскими коммунистами и просили личной встречи для переговоров. *В ответ на это предложение* ***Коларов*** *сообщил болгарскому военному атташе в Москве, якобы состоявшему членом вышеуказанной организации „Звено", что личная встреча сейчас нецелесообразна и что для переговоров они должны обратиться к руководству БКП в стране".*

Поскольку в этой официальной информации, наряду с правильной передачей нашего ответа, содержалось *неверное* утверждение о том, что я, якобы поддерживал связь с болгарским военным атташе в Москве, я отправил т. *Димитрову* и арестованному впоследствии *Москвину* письменное опровержение, высказав и предположение о том, как могла возникнуть подобная *неверная* информация.

После разоблачения *Москвина* я неуверен, что мое опровержение и разъяснение, которое находилось в его руках, попало куда следует, и что были предприняты меры для выяснения происхождения содержащейся в ней клеветы. Поэтому я считаю нужным обратиться к Вам по этому вопросу.

В моем письменном ответе я разъяснял, что на самом деле руководители *„Звено"* обратились к т. *Димитрову* и ко мне с предложением о непосредственных переговорах. Это предложение нам принесла из Болгарии член БКП, хорошо нам известная *Хаджидимова,* приехавшая в СССР к своей дочери. Об организации *„Звено"* мы знали, что она эволюирует влево, что она ориентируется на Советский Союз и ищет сотрудничества с демократическими силами в стране (она сейчас поддерживает народный фронт). Обсудив это предложение вместе с т. *Димитровым,* мы решили отклонить личную встречу с нами заграницей и сообщить руководителям „Звено", что для любых переговоров они должны обращаться к ЦК партии в стране. Наш ответ я сообщил той же *Хаджидимовой*, как просили руководители *„Звено"*. Об этом мы информировали наш ЦК в стране.

К военному атташе в Москве я никакого отношения не имел – ни прямого, ни косвенного и не знал состоит ли он членом „Звено". Информация в этой части или есть сплошной вымысел, или результат недоразумения. Возобновляя это свое разъяснение и опровержение, я прошу все же выяснить происхождение ложной информации о том, что я, якобы, в той или иной форме находился в связи с болгарским военным атташе в Москве. Совершенно понятно какие последствия могло иметь для политического деятеля и руководителя партии подобное клеветническое обвинение, если оно не будет решительно опровергнуто.

В. П. Коларов (п)

РГАСПИ, ф. 495, оп. 282, дело 95. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 356

Писмо от Г. Димитров до народния комисар на вътрешните работи Л. П. Берия с молба за преразглеждане на делата на български комунисти

№ 139 *5 юли 1940 г.*

Дорогой тов. Берия,

В числе арестованных и репрессированных болгарских политэмигрантов есть довольно много людей, о которых никак нельзя полагать, что они враги народа, провокаторы и шпионы. Немало из них я знаю лично как безупречных коммунистов.

Несмотря на многократные просьбы пересмотреть их дела и несмотря на то, что некоторые дела уже пересматривались, *много честных болгарских коммунистов и до сих пор продолжают находиться под тяжестью позорных для них и их семей обвинений.*

Часто при рассмотрении ряда дел принимается решение отказать вообще в пересмотре или отослать для дальнейшего доследования и в тех случаях, когда налицо полная несостоятельность выдвинутых обвинений, видимо лишь потому, что репрессированные сделали самопризнание. Между тем, мало учитывается, *когда* и *как* были сделаны эти самопризнания. При ознакомлении с некоторыми подобными делами я лично мог констатировать, насколько сделанные самопризнания фантастические и не могущие служить основанием для ареста и репрессирования.

Посылая Вам приложенный при сем список представительства Болгарской коммунисточеской партии при ИККИ, очень прошу вас сделать возможное для ускорения пересмотра этих дел и для спасения от гибели ценный революционный человеческий капитал Болгарской компартии.

С товарищеским приветом *Г. Димитров* (п)

Архив на КГБ. Документът се съхранява в музея „Г. Димитров"

№ 357

Директива от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) с платформа за Балкански блок за защита от фашистката агресия[1]

15 юли 1939 г.
София, изх. № 408, спец. № 32

Непосредствената опасност за икономическата и националната независимост на всички балкански народи от страна на германо-италианския агресивен съюз, поставя пред тях на първо място задачата да се сплотят в Балкански блок в защита от фашистката агресия. Основата за такъв блок трябва да бъде доброволното възприемане и честното изпълнение от всички балкански народи на следните крайно важни задължения:

1. Взаимното уважаване националната и държавна независимост на всеки балкански народ и отказ за винаги от прилагането на насилие за задоволяване на своите взаимни искания.

2. Всички взаимни спорове и искания, както териториални, така и други, да се решават чрез непосредствени преговори въз основа на справедливостта и излизайки от техните общи интереси, – в рамките на Балканското съглашение и Лигата на нациите.

3. Да се развиват с всички средства икономическите и културните връзки между балканските страни на основа на равноправието и благожелателността; балканските страни с общи усилия и в сътрудничество с другите народи да се развиват напред по пътя на прогреса, да се заздрави икономическата и политическата независимост на целите Балкани.

4. Имайки предвид, че националната вражда се явява източник на слабост на балканските държави и пречи на сплотяването им пред общата опасност, балканските народи се задължават вътре във всяка държава да изкоренят всички остатъци на националното потисничество и неравенство, от национални преследвания, ограничения и несправедливости и с всички средства да развиват приятелството и сътрудничеството на всички народи и национални малцинства въз основата на пълното национално, политическо и икономическо, езиково и културно равноправие.

5. Да се иска от правителствата неуклонно да провежда политика на мир, сближение, взаимно разбирателство и искрено сътрудничество между всички балкански държави. Балканският блок за защита от външната агресия трябва да съдейства за по-нататъшното развитие на Балканската антанта и на Солунския пакт и за укрепването на фронта на мира в международен мащаб.

Марта
В. П. Коларов
Г. Д.

ЦДА, КМФ 40/1079, к. 18–21. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Директивата е подготвена от Г. Димитров и В. Коларов.

№ 358

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно дейността на балканските компартии по създаването на Балкански блок

16 юли 1939 г.

София, ЦК на БКП.

Изх. № 405, спец. № 26 – 31.

Най-важната актуална задача на балканските компарии е сплотяване на всички балкански народи против заплашващата ги фашистка агресия за защита на тяхната независимост.

Разобличавайки фашистките подстрекателства и популяризирайки необходимостта от Балкански блок, компартиите са длъжни да съдействуват за мирното и справедливо уреждане на междубалканските спорове и за осигуряване на националното равноправие във всяка балканска страна.

Работейки за създаване национален фронт във всяка страна, балканските компартии трябва твърдо да помнят, че националната защита е неразривно свързана с борбата за осигуряване на демократическите свободи и изисква решителна борба срещу диктаторските режими и фашизма.

Опирайки се на международната демократическа общественост, Балкански блок ще помогне за изграждане [на] международен фронт на миролюбивите народи срещу агресорите. Най-добрият приятел и защитник на балканските народи е могъщият Съветски съюз – при условие, че те самите се борят за своята независимост.

Комунистическите партии популяризират платформата на Балкански блок и разгръщат най-широко движение за неговото създаване, като използват всички достъпни легални средства. Начело на движението застават масови народни организации, в него се въвлича работническата класа, интелигенцията, селяните, младежта, жените, националните малцинства, офицерството и пр. В движението се поставят печат, парламенти, общински съвети, конгреси и събрания. Създават се балкански контактни центрове на движението, манифестира се общобалканска солидарност.

Балканските компартии се свързват помежду си за взаимна информация и съгласуване на работата си.

Марта

ЦДА, КМФ 40/ 1079, к. 22. Оригинал. Машинопис.

№ 359

Писмо от Г. Димитров до Л. П. Берия с молба да се преразгледа делото на репресирания Фердинанд Козовски

август 1939 г.

Лично

Товарищу Берия

Дорогой тов. Берия,

По поводу дела болгарина Петрова Георгия Васильевича (он же Козовский Фердинанд) т. Меркулов в своем письме от 20 апреля 1939 г. сообщил мне следующее: „Петров Георгий Васильевич, он же Козовский Фердинанд, болгарин, гражданин СССР, бывший юрист. Арестован 6 ноября 1938 г. 3-им отделом ГУГБ НКВД СССР. Показаниями арестованных агентов болгарской разведки Лалкова, Георгиева и Читникова изобличается в участии в шпионской болгарской разведке. Следствие окончено и дело передано на рассмотрение Особого Совещания НКВД СССР“. Дело однако и до сих пор не рассмотрено и Петров продолжает сидеть с позорным обвинением в шпионаже.

Так как я Петрова знал хорошо еще в Болгарии с его юных лет (он вырос в рядах нашей болгарской партии) как безупречного революционера, знаю его и в СССР, как честного коммуниста и действителяно преданного партии Ленина – Сталина товарища, *заинтересовался лично его судьбой.*

Все сведения, которые я получил о его связях, о его жизни и работе в Москве, о его поведении, как добровольца Интернациональных бригад в Испании и пр. приводят меня к твердому убеждению, что показания, изобличающие этого человека в шпионаже, *никак не могут отвечать действительности.*

Надо полагать, что в данном случае мы имеем дело со злостной клеветой или какой-то мистификацией.

Очень прошу Вас помочь, чтобы дело Петрова было рассмотрено при соответствующем выяснении всех обстоятельств, что позволило бы – я глубоко уверен в этом – установить правду и освободить честного коммуниста от позорящего обвинения в шпионаже.

С товарищеским приветом *Г.Димитров*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 73, л. 46–47. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 360

Из доклад на референта на ИККИ за политическата дейност на компартиите на Балканите

31 август 1939 г.
Поверително

1. Внешняя политика

Главным руководящим положением во внешней политике как компартии Болгарии, так и компартий Румынии и Югославии является борьба против фашистской агрессии и защита национальной независимости страны, за ориентацию на неагрессивные страны во главе с СССР, за общебалканское соглашение, за коллективную безопасность.

Компартия Болгарии сформулировала свою установку о внешней политике так: „БКП осуждает правительство Кьосеиванова за его внешнюю политику „нейтралитета“, так как нейтралитет - это обман и усыпление народа, это тот же самый „нейтралитет“ правительства Радославова в 1915 г., который превратился в войну Болгарии на стороне Германии. БКП осуждает правительство за его прогитлеровскую политику, выражающуюся в передаче монополии внешней торговли страны в руки Германии. БКП осуждает правительство за его попустительство ген. Лукову, готовящего переворот, за подготовление капитуляции Болгарии перед Гитлером. БКП обвиняет правительство за то, что оно саботирует дело создания Балканского блока обороны, что оно играет предательскую роль на Балканах. БКП ввиду всего этого считает правительство националъной опасностъю для Болгарии...* БКП борится за создание Балканского блока обороны и при том же на базе предварительного решения споров Болгарии с другими балканскими странами о Добрудже, Эгее, Фракии, Македонии“ (из „Работническо дело“, № 6 и 7, 1939 г.).

В прошлом году установка БКП по отношению к так называемым „национальным идеалам“ была несколько иная. Так, в одной листовке Рабочей партии от 11.X. 1938 г. говорилось „о ревизии мирным путем мирных договоров“, а в листовке той же партии от 27. XI. 1938 г. говорилось „... Мы требуем возвращения Болгарии Южной Добруджи, Западных окраин, самоопределения Македонии“...*

Таким образом выходило так, что, с одной стороны, КП Болгарии требует ревизии мирных договоров и возвращения (мирным путем) Добруджи, Западных окраин, а, с другой стороны, компартии Румынии и Югославии выдвигали лозунги о борьбе против ревизионизма, за независимость и целостность страны, против всех сепаратистских тенденций, которые идут только на пользу фашистских агрессоров и т.п. Это вызвало некоторый разнобой и путаницу в политике компартий на Балканах.

[...][1]

2. О едином и народном фронте и о создании национального фронта для защиты страны от агрессоров

Ни одной из компартий на Балканах не удалось создать политический и организационно крепко оформленный единый и народный фронт и национальный фронт для защиты страны. Однако в этом отношении сделаны уже значительные шаги, в особенности в Болгарии.

КП Болгарии поддерживает связь и сотрудничает с создавшейся в 1936 г. оппозиционной политической группировкой „пятерки“, в которую входит и социалдемократическая партия. Последняя вместе с компартией и другими демократическими партиями участвует в общей борьбе против фашизма, в оппозиционном блоке в парламенте, в так наз[ываемых] конституционных комитетах, в демонстрациях и митингах студентов, в собраниях коопераций, в борьбе за демократизацию страны, за мир, за Балканский блок обороны и т.д. В особенности тесное сотрудничество между коммунистами и социалдемократами существует в государственных унифицированных профсоюзах и в области борьбы рабочего класса за непосредственные интересы. В этой области можно сказать, что единый фронт на деле существует.

КП Болгарии проделала хорошую работу в государственных профсоюзах, где она в едином фронте с социалдемократическими рабочими и другими демократическими элементами завоевала крепкие позиции. Иллюстрацией успешной работы БКП в государственных профсоюзах является первомайская демонстрация с.г., которая была проведена под знаком лозунгов о классовых интересах рабочего класса и борьбы за свободу и демократию. БКП ведет успешную работу и в других массовых экономических, культурных, спортивных, молодежных и др. организациях, которые она все больше и больше превращает в крепкую опору демократии.

БКП ведет значительную работу в деревне на базе единого фронта с обоими крыльями крестьянской партии и др. демократическими группировками. БКП завоевала крепкие позиции в массовых сельскохозяйственных организациях (с.х. кооперации, лесные кооперации, союз табакопроизводителей, виноградопроизводителей и др. и в последнее время в правительственных крестьянских организациях -„Крестьянские задруги“) и оказывает значительное влияние в их борьбе за непосредственные интересы.

Из вышесказаного уже видно, что БКП находится в тесном контакте и сотрудничестве с демократическими партиями и организациями. БКП активно содействовала сплочению широчайших демократических сил против реакционного режима, против фашизма, за восстановление конституционных свобод, за защиту независимости страны, за улучшение материального положения народных масс. В коммунальных выборах 1937 г., в парламентских выборах 1938 г., в парламентской оппозиции, в совместной борьбе, в массовых организациях, в ряде собраний и демонстраций это демократическое единение проявило себя как серьезный политический фактор, хотя оно далеко еще не представляет настоящий крепкий народный фронт.

Необходимо подчеркнуть успешную работу, которую провел Комсомол Болгарии в создании демократического блока молодежи, объединяющего всю демократическую и прогрессивную молодежь в Болгарии.

БКП развивает большую пропаганду для сплочения всех здоровых национальных сил во всеобщий национальный фронт защиты свободы и независимости болгарского народа, в борьбе против антинациональной и авантюристической политики болгарского правительства, за правительство, которое сплотило бы весь народ в защиту страны от внешнего нападения, обуздало бы предателей и агентов чужих захватчиков и обеспечило бы оборону страны.

Комсомол Болгарии тоже ведет активную деятельность в деле создания „Патриотического блока молодежи“. За последнее время БКП также широко популяризирует лозунг о создании движения за Балканский блок обороны против фашистской агрессии.

[...]

3. Национальный вопрос

КП Югославии не всегда занимала правильное отношение к национальному вопросу, что вело или к сектантскому изолированию от хорватских и др. масс или к скатыванию на позиции обезличения, как самостоятелного политического фактора, плетясь в хвосте Хорватской крестьянской партии (Мачека). ЮКП в переговорах Мачека с правительством Цветковича поддерживала требования хорватов на базе платформы соглашения, заключенного в 1937 г. между Хорватской крестьянской партией и Объединенной сербской оппозицией. В последнее время, однако, есть некоторые признаки, которые говорят, что ЮКП, повидимому объявляется против компромиссной позиции Мачека, занятой им при заключении соглашения с белградским правительством, что может привести снова к изоляции коммунистов от хорватских масс и демократической оппозиции. В Югославии есть еще словенский, македонский, черногорский и др. национальные вопросы, по которым компартия не заняла конкретную позицию.

КП Болгарии за последнее время не уделяет достаточно внимания и не ведет активной работы по линии македонского национального движения. В некоторых воззваниях Рабочей партии выдвигается лозунг о самоопределении Македонии. По отношению добруджанского национального вопроса, как мы уже упомянули, установка БКП не всегда была достаточно ясной. Фракийский вопрос приобретает значение в связи с требованием Болгарии выхода на Эгей.

КП Румынии: у РКП есть недооценка национального вопроса. Хотя в Румынии венгерский национальный вопрос (Трансильвании) и добруджанский национальный вопрос (Добруджа) за последнее время, в связи с натянутой международной обстановкой, стоят очень остро, - эти вопросы, однако, в политике РКП занимают мало места. Позицию РКП по этим вопросам нельзя считать правильной. Она считает, что достаточно, если она поведет решительную кампанию против ревизионистских тенденций в национальных движениях в Трансильвании, Добрудже и др. Что касается борьбы против всех конкретных форм национального гнета, за удовлетворение требований национальных меньшинств, за их политическое и культурное равноправие, РКП удовлетворяется только несколькими сухими формулами вроде того, что сказано в резолюции VI пленума ЦК: „... бороться за осуществление прав, предусмотренных в уставе национальных меньшинств...“ Какие могут быть эти права, предусмотренные в этом уставе, выработанном королевской диктатурой, каждому должно быть ясно. Видно, что РКП недостаточно извлекла уроки из Чехословакии, чтобы понять значение национального вопроса, и что на одной пропаганде против ревизионизма и сепаратизма далеко не уедешь.

В заключение можно сказать, что почти во всех компартиях на Балканах имеет место:

1) недооценка национального вопроса;

2) неувязка между нашим основным лозунгом о праве на самоопределение и нашей конкретной борьбой на данном моменте за равноправие. Получается так, что мы якобы отошли от нашего основного лозунга о самоопределении;

3) вместо эффективной борьбы против национального гнета – удовлетворение пропагандой формулы о равноправии.

4. Организационное состояние

КП Болгарии: В организационном состоянии БКП за последнее время есть значительное улучшение. Организационный рост компартии и укрепление ее организационного аппарата после ликвидации сектантского курса в руководстве были бы еще более значительными, если не был бы допущен ряд ошибок и искривлений в реконструкции компартии. Еще в конце 1937 г. было принято решение, в силу которого надо было перестать строить две параллельные, с одинаковыми задачами, организации – *Компартию,* с одной стороны, и *Рабочую партию* - с другой стороны, а начать строить только единственную массовую коммунистическую партийную организацию в лице *Рабочей партии,* которая должна быть руководителем политической и массовой борьбы и должна охватить всех коммунистов и сочувствующих. *Компартия* должна была заняться главным образом марксистско-ленинской пропагандой и подготовкой всех старых и новых кадров всего нашего движения и поэтому должна была построить свою организацию совершенно по иному, в соответствии с этой основной своей функцией, и не повторять организационно Рабочей партии.

Эта реконструкция, однако, не была понята даже со стороны руководящих товарищей, что привело к тому, что фактически строились опять две параллельные партии одним и тем же живым материалом. На этой почве появились тенденции разделения парткадров на „старые“ и „молодые“, на „элит“ и „рядовые“- смотря в какой из двух партий заняты одни и другие. Это создавало почву для внутренних конфликтов и борьбы и сильно мешало превращению *Рабочей партии* в крепкую, масовую организацию. К тому прибавилось и усиленное преследование, которому подвергся наш центральный руководящий кадр со стороны полиции.

Эти искривления говорят об оставшихся еще живущих сектантских пережитках в БКП, которые мешают не только в области организационной, но в некоторой степени и в области массово-политической работы.

Несмотря на то, что влияние троцкистов совершенно незначительно, БКП ведет решительную борьбу против его конкретных носителей.

БКП за последнее время уделяет большое внимание работе по воспитанию кадров, по использованию „Краткого курса истории ВКП(б)“, а также по изданию марксистско-ленинской литературы.[2]

[...][3]

РГАСПИ, ф. 495, оп. 11, д. 22а, л. 29–42. Копие. Машинопис.

---

* Така е в текста на документа.

[1] Следва текст за Румъния и Югославия.

[2] На първа страница на документа има ръкописна бележка: *„За др. Пик“.*

[3] Следва текст за Румъния и Югославия.

№ 361

Из дневника на Г. Димитров относно свалянето на лозунга за народен фронт като политическа задача на компартиите

7 септември 1939 г.

– В Кремъл (Сталин, Молотов, Жданов).

Сталин:

Войната се води между *две групи капитал[истически]* страни (*бедни и богати* за колонии, суровини и т.н.)

За преразпределение на света, за господство над света!

Ние не сме против те да се бият хубаво едни срещу други и да се изтощават едни други.

Не е лошо, ако с ръцете на Германия се разклати положението на най-богатите капиталист[ически] страни (особ[ено] Англия).

Хитлер, сам не разбирайки и не желаейки това, разклаща, подкопава капиталистическата система.

Позицията на *комунистите на власт* е коренно различна от тази на *комунистите в опозиция.*

Ние сме си господари вкъщи.

Комунистите в капит[алистическите] страни са *опозиция*, там бурж[оазията] е господар.

Ние можем да маневрираме, поддържайки една страна срещу друга, за да се разкъсат.

Пакт за ненападение в известна степен помага на Германия.

Следващият момент – да подтикваме другата страна.

Комунистите от капиталистическите страни трябва да се обявят решително срещу своите правителства, срещу войната.

Преди войната противопоставянето между фашизма и демократическия режим беше съвършено правилно.

По време на войната между империал[истическите] държави това вече не е правилно.

Разделянето на капитал[истическите] държави на фашистки и демократ[ични] загуби предишния смисъл.

Войната предизвика коренен прелом.

Единният народен фронт от вчерашния ден беше за облекчаване на *положението на робите при капит [алистическия]* режим.

В условията на империал[истическата] война се поставя въпросът за *унищожаване на робството!*

Да се стои днес на позициите на вчерашния ден (единен нар[оден] фронт, единство на нацията) – означава да се свлечеш на позициите на буржоазията.

Този лозунг се сваля!

Георги Димитров. Дневник.С., 1997, с. 182–183.

№ 362

Директива на Президиума на ИККИ до компартиите за позицията им към започналата война

8 септември 1939 г.

Изх. № 528, спец. № 38–39.

Настоящата война е империалистическа, несправедлива, в която еднакво е виновна буржоазията от всички воюващи страни. Войната не могат да поддържат в никоя страна ни работническата класа, ни още по-малко комунистическите партии. Буржоазията води войната не против фашизма, както заявява Чембърлейн и водачите на социалдемокрацията. Войната се води за световно господство. Международният пролетариат не може в никой случай да защищава фашистка Полша, която отхвърли помощта на Съветския съюз и угнетява други националности. Комунистическите партии се бориха против мюнхенците[1], тъй като искаха действително антифашистки фронт с участието на СССР, но буржоазията – английската и френската, – отблъснаха СССР, за да поведат грабителска война.

Войната коренно изменя положението: делението на държавите на фашистки и демократически сега изгуби предишния си смисъл. Поради това необходимо е да се измени тактиката. Тактиката на комунистическите партии на дадения етап на войната във всички воюващи страни трябва да бъде – против войната, разобличаване на империалистическия ѝ характер, гласуване, там, където има комунистически депутати, против военните кредити, да разясняват на масите, че войната няма да им донесе нищо, освен разорение и мизерия. В неутралните страни да разобличават правителствата, които защищават неутралитета за своите страни, но поддържат войната в другите страни с цел за печалби, както това прави правителството на САЩ по отношение на Япония и Китай.

Навсякъде компартиите трябва да минат в решително настъпление против предателската политика на социалдемокрацията. Компартиите, които действат в разрез с тия установки, трябва немедлено[2] да изправят своята политическа линия[3].

Президиум [на ИККИ]

Г. Д.[4]

ЦДА, КМФ 40/1079, к. 22–27. Машинопис. Рус. ез. Ръкопис. Бълг. ез.

---

[1] Мюнхенците – Чембърлейн, Даладие, Хитлер, Мусолини – участници в Мюнхенската конференция (29–30 септември 1938 г.), подписали споразумение, според което Германия получава Судетите и други гранични области, населени с германско население, граничните укрепления и стратегическите обекти на тази територия.

[2] *русизъм* – незабавно.

[3] На 22 септеври 1939 г. ЗБ на ЦК на БКП се обръща с молба към ЦК на БКП да предадат тази „директива по войната на приятелите в съседните страни". *(ЦДА, КМФ 40/ 1079, к.23.).*

[4] Инициалите на Г.Димитров са дописани на ръка.

№ 363

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП с указания за характера на започналата война, международната роля на СССР и задачите на компартията

11 октомври 1939 г.
София, изх. № 640, спец № 30–40.

1. По своето класово съдържание сегашната война е империалистическа за двете воюващи страни, независимо кой пръв е наченал и под каква маска се води тя.

2. Не прави изключение угнетателска Полша, която участва в разгрома на Чехословакия и служеше като форпост на световната реакция.

3. Неутралитета на буржоазията от невоюващите държави [е] лицемерен. Буржоазията се стреми да разбогатее чрез войната. Съединените щати снабдяват Япония с оръжие и заедно с Англия я насъскват срещу СССР.

4. СССР заема особена самостоятелна позиция. Той направи колосални усилия да спаси мира. Заключвайки пакт с Германия, той остана вън от военния пожар и днес служи за мощна опора на всички миролюбиви сили. СССР служи на интересите на трудящото се човечество и социализма. В Западна Белорусия и Зап[адна] Украйна той изпълнява своята освободителна мисия.

5. Войната изостря и задълбочава кризата на световната капиталистическа система. Изчезва разликата между демокрацията и фашизма. Реакционните ръководители на социалдемократическите партии минават открито на служба на империализма.

Силно порасна международната роля на СССР и неговата притегателна сила за народните маси от цял свят.

Бързо ще расте възмущението на масите. Ще се разколебае вярата им в капитализма, буржоазната демокрация и социалдемократическите вождове. Бързо ще усвоят опита на СССР.

Бързо ще зреят обективните и субективни фактори за революционното разрешаване на създадената чрез войната криза.

6. Комунистите заемат самостоятелна класова позиция. Стоейки на базата на работническото единство и на съюза на работниците със селяните, те самостоятелно мобилизират масите на борба против реакцията, капиталистическия гра-

беж и войната. Тактиката на народния фронт в новите условия е непригодна. На дадения етап комунистите имат следните главни задачи:

Разяснение характера на войната, отговорностите на буржоазията, ролята на II Интернационал и какво носи войната на масите. Разяснение ролята на „неутрална“ буржоазия.

Борба срещу подпалвачите, мародерите, спекулантите, срещу реакцията, реакционните правителства, преди всичко в своята собствена страна.

Сплотяване на пролетариата, укрепване на съюза му със селяните, насочване антифашистките настроения на масите по пътя на борбата срещу капиталистическата реакция въобще, единен фронт на трудещите се на основа на борбата против войната и капитализма.

Укрепване международната солидарност на работниците, тесни връзки със Съветкия съюз и разяснение интернационалния характер на Сталинската политика.

Единство и желязна дисциплина сред комунистите, главен огън срещу десния опортюнизъм – съглашателството с буржоазията.

Марта

Г. Д.[1]

ЦДА, КМФ 40/ 1079, к. 28–30. Оригинал. Машинопис

---

[1] Инициалите на Г. Димитров са дописани с молив.

№ 364

Тезиси на ЗБ на ЦК на БКП (Марта) относно характера на започналата Втора световна война, външната политика на СССР и тактиката на БКП

2 ноември 1939 г.

I

Войната туря началото на дълбока криза в капиталистическия мир. За ускореното узряване на кризата в България ще съдействуват между другото: 1) икономическото изтощение на страната като резултат от двете тежки военни катастрофи и от полуколониалната експлоатация на масите; 2) банкрут на националната политика на буржоазията и монархизма и опасността от нова война ; 3) силната тяга на масите към Съветския съюз.

При определяне на своите задачи в сегашния момент българските комунисти изхождат от твърдото убеждение, че в хода на събитията бързо ще зреят обективните и субективни условия на борбата за Съветска власт и социализъм в България.

II

Германо-съветският пакт и решителната позиция на Съветския съюз в източно-европейските дела отслабиха германската експанзия на Балканите и засис лиха съветското влияние. Съветският съюз е единствената опора на неутралитета на България. В стремлението си към господство английските и френски империалисти организират натиска си върху българския народ с цел да го превърнат в свой васал и евентуално хвърлят във война срещу Германия. Те готвят България като плацдарм срещу Съветския съюз.

Главна наша задача днес е мобилизация на масите срещу *вмъкването на България във войната* на която и да е страна, при което главният огън трябва да бъде насочен срещу *английския и френския империализъм.* За запазване неутралитета на България и за защита жизнените интереси на трудящите се, ние искаме незабавно сключване на *пакт за дружба и взаимна помощ със Съветския съюз.*

III

Съветският съюз е предният отряд на работниците и трудещите се от целия свят – организиран в могъща социалистическа държава. Политиката на Съветския съюз е съобразена с интересите на международния пролетариат. Мобилизирайки масите на страната на Съветския съюз, ние разглеждаме международната политика на Съветския съюз като образцово прилагане на болшевишката политика и тактика, които ние трябва да прилагаме съобразно с конкретните условия у нас.

IV

Изменилото се международно положение предизвиква ново *прегрупиране на политическите сили в България.* Борещите се лагери все повече ще се групират не около лозунгите „фашизъм" или „демокрация", както беше до сега, а около лозунгите „капиталистическа реакция" или „защита на трудещите се". Конституционният блок неизбежно ще се разпадне. Десните реакционни групи, които подкрепяха правителството, и буржоазните групи от „Конституционния блок" с изостряне борбите на масите все повече ще се сближават и ще засилват лагера на *капиталистическата реакция,* представлявана от крупния капитал и военно-монархическата диктатура. Реакционните социалдемократически и земеделски лидери неизбежно ще минат в капиталистическия лагер. На противоположния полюс все повече ще се групират трудещите се от града и селото, представлявани от комунистическата партия.

Новосъзданото положение налага на Комунистическата партия изменение на досегашната тактика на народен антифашистки фронт. Вместо единен народен фронт посредством съглашение с изменилите социалдемократически, земеделски и други „демократически" вождове, сега е необходимо да се сплотяват работниците, селяните, занаятчиите, трудовата интелигенция в единен народен фронт *отдолу.* Това сплотяване трябва да става главно посредством самостоятелно мобилизиране на масите от нас за борба против вмъкването на България в империалистическата война, за защита на експлоатираните и угнетените, за защита на българския народ. КП трябва да преодолее съпротивлението на предателските вождове, като ги безпощадно разобличава.

При неизбежните противоречия и борби в буржоазния лагер КП трябва твърдо да помни, че днес решаващо значение за определение на своето отношение към отделните буржоазни и дребнобуржоазни групи има отношението на тия групи към империалистическата война и към дружбата на България със Съветския съюз. КП трябва да се стреми към изолирането и разбиването на ония групи, течения и елементи, които стават мост на английския империализъм и пречат на сближението със Съветския съюз. КП трябва да се стреми към разширение политическите свободи на масите, тъй като само при туй условие може да се обезпечат жизнените интереси на българския народ в сегашния крайно опасен момент.

V

Като главни лозунги в сегашния момент КП издига:

1) Борба против вмъкването на България във войната. Разобличаване на пропагандата в полза на воюващите империалистически държави, на първо място – англо-френската пропаганда. Разобличаване на подкупите, лъжливите обещания за териториално разширение, дипломатическите машинации и заплашвания. Разобличаване на клеветите срещу Съветския съюз. Противодействие на шовинистичните подстрекателства.

Решителна борба срещу обвързването на България под знамето на неутралитета с воюващите империалистически държави. България може да остане действително неутрална, само ако се опре на Съветския съюз. Сключване на пакт за дружба и взаимна помощ със Съветския съюз.

2) Борба срещу военно-монархическата капиталистическа диктатура. Свобода на печата, събранията и сдруженията. Отмяна на реакционните изключителни закони в това число и на избирателния. Възстановяване Конституцията на дело. Свободни парламентарни и общински избори. Обща политическа амнистия.

3) Борба против капиталистическата експлоатация на работниците и трудещите се. Борба срещу колониалното ограбване на българския народ. Борба срещу спекулантския капитал за обезпечение прехраната на масите. Облекчение данъчния товар на масите.

4) Борба срещу националния гнет. Като партия на пролетариата, КП ще се бори за разрешение на националния въпрос на Балканите въз основа на правото на самоопределение на народите.

VI

КП трябва най-сериозно да се готви за отговорните задачи, които се поставят пред нея. Необходими са бързи мерки за консолидиране на партията, за стягане на дисциплината и за болшевишкото възпитание на кадрите. Трябва да се засили борбата срещу троцкизма и други враждебни течения, да се прочистят нашите редове от чужди елементи и да се заостри вниманието на партията срещу десния опортюнизъм, който ще се изрази главно в огъване пред трудностите и опасностите на борбата срещу империалистическата война и капиталистическата реакция.

Марта

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 572, л. 124–128. Копие. Машинопис.

№ 365

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП за отказ от тактиката на народен фронт след сключването на германо-съветския пакт за ненападение и за политическата ситуация в България

5 ноември 1939 г.

От България, вх. № 790, спец. № 13-14.

Директивата е напълно правилна, тактиката на народния фронт след сключването на съветско-германския пакт е непригодна. У нас става ново прегрупиране на силите, при което механичното приложение на Директивата би създало смут и би ни изолирало от масите. Прегрупирването става главно около въпроса за отношениато към воюващите и към СССР. Трудещите се маси, значителна част военни, Кимон Георгиев, [М.] Маджаров, Г. Марков и почти всички депутати, леви и значителна част от водачите на Земеделския съюз са за ориентация към Съветкия съюз. Във външната си политика Цанков...[*] Очевидно с това трябва да се считаме. Друга част: Буров, дворецът, Кр. Пастухов, Н.Мушанов са явно за английска ориентация, но да се мине през Рим за Лондон. Изборите очевидно ще минат главно под знака на външната ориентация. Главната задача е укрепване на съюза между селяните, работниците, депутатите от низините и масовите организации. Нам ще се наложи тук да поддържаме и кандидатури от хора не от трудовия фронт, които [заедно] с него искрено се борят за ориентация към СССР. Ние смятаме да поставим главен лозунг: съюз със СССР. Той обхваща широки среди. Отговорете по възможност по-скоро на поставените от мен въпроси.

Чиче

ЦДА, КМФ 40/1078, к. 51–52. Оригинал. Машинопис.

---

[*] Така е в текста.

№ 366

Шифровани телеграми от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП, в които се изразява безпокойство, че БКП все още не е приела документ за отношението ѝ към започналата война

13 ноември 1939 г.

София, изх. № 726, спец. № 73

Не виждаме възвание или други документи на партията по войната, без които е невъзможна политическата мобилизация на масите. Ако има, съобщете. Същото и по изборите.

Марта

* * *

11 декември 1939 г.
София, изх. № 796

Защо още нямате партиен документ по положението и войната. Не се чувства в партията движението.

Марта

ЦДА, КМФ 40/1079, к. 41, 49. Оригинал. Ръкопис.

№ 367

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно разобличаване плана на Англия за създаване на Балкански блок

25 ноември 1939 г.
София, изх. № 751, спец. № 77, 78.

Съобщете ни сегашните становища на разните политически групи по външната политика на България. Разобличавайте енергично английския план за създаване Балкански блок[1] в полза на англо-френската Антанта и двуличната роля на Италия в това отношение. Усилете кампанията против антисъветските интриги на Англия, Франция и Италия в България. Бичувайте безпощадно техните подкупени български агенти и народни предатели. Под флага на неутрален Балкански блок подготовлява се военен балкански фронт с антисъветско острие.

Марта

ЦДА, КМФ 40/1079, к. 45. Оригинал. Ръкопис.

---

[1] След началото на Втората световна война Англия, за да предотврати по-нататъшното сближаване на балканските страни с Германия, се опитва да създаде Балкански блок от Турция, Гърция, Югославия, България, Румъния, Унгария и Италия. Целта на Блока е запазване на съществуващите в дадения момент граници на Балканите и на британското влияния в този регион. СССР е против създването на Блока. Съветското ръководство има собствени планове за неутрализиране на Балканите и се стреми към отстраняване влиянието на Англия и Франция в балканските страни.

№ 368

Писмо от В. Коларов, от името на ЗБ на ЦК на БКП, до ЦК на БКП с указание за организиране народен фронт отдолу, против съюз с „петорката“

[Москва], ноември 1939 г.

София

1. Вашето съобщение ние тълкуваме, че водите преговори с лидерите на „петорката“. По нашите сведения Григор Василев е свързан с Англия, Пастухов е враг на СССР, Гичев седи между два стола. Но за да получат нашата поддръжка в изборите[1], те могат да се маскират с неутралитета. Ние се изказваме против съглашение с тях.

2. Настояваме главните ви усилия да бъдат по народния фронт отдолу и поставянето на сигурни и популярни наши кандидатури. Народен фронт отдолу допуща споразумение с местни лидери на обща платформа, също така поддържане на наши кандидати при условие, че по основните въпроси не ще бъдат врагове.

3. Най-верният критерий е безрезервна дружба със СССР и против домогванията на Англия и Франция да бъдем включени в техния фронт срещу Германия и фактически срещу СССР.

В. П. Коларов

ЦДА, ф. 3Б, оп. 4, а.е. 572, л. 141–143. Чернова. Ръкопис.

---

[1] Става дума за парламентарните избори за XXV ОНС, проведени през декември 1939 – януари 1940 г.

№ 369

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно разобличаване позицията на Италия на Балканите

11 декември 1939 г.

Спец.№ 86.

Разобличавайки домогванията на италианския империализъм на Балканите, ние не бива да отъждествяваме италианската позиция с тая на Англия и Франция. Днес нямаме основание да твърдим, че пътят през Рим води в Лондон.

Марта

ЦДА, КМФ 40/1079, к. 49. Оригинал. Машинопис.

№ 370

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно контактите на партията с ратниците и легионерите

25 април 1940 г.

София, изх. № 420; спец. № 91, 92.

Ние считаме всяко съглашение с ратниците и легионерите неуместно. Нашата независима позиция произтича от факта, че войната е империалистическа не само от страна на Англия и Франция, но и от страна на Германия. При разобличението на англофренските проекти и интриги ние трябва да се пазим да не бъдем използвани като оръдия на Хитлер. По конкретни въпроси можем да разговаряме с тях, но никакви съглашения и общи действия. Пред масите трябва да излизаме самостоятелно.

Марта
Белов[1]
Г.Д.

ЦДА, КМФ 40/1081, к. 51. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Псевдоним на Г. Дамянов.

№ 371

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП относно числения състав на партията

15 май 1940 г.

От България, изх. № 619, спец. № 39 40.

Наш човек обиколи Русе и Варна. Русе – 191 члена, окръга – 371; Варна – 140, села – 80; Провадийско – 120. По окръзите партията брои: София – 1600, Пловдивско – 1200, Русе – 562, Пазарджик – 465, Видин – 470, Варна – 343, Македония – 310, Сливен – 250, Ст. Загора – 256, Бургас – 230, Хасково – 225, Ямбол – 150, Търново – 150, Бяла Слатина – 130, Враца – 120, Г. Оряховица – 200, Плевен – 110, Шумен – 100, Фердинанд – 60. Всичко – 6931. Безспорен организационен подем, резултат на реорганизационното и общото оживление. Масовата работа, обаче и политическото оживление са още слаби. Задачата сега е тая голяма цифра да се превърне в качество.[1]

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1083, к. 17. Оригинал. Машинопис.

---

[1] В десния горен ъгъл на документа има ръкописна билижка: „ *Показать т.т. Коларову, Българанову. Г. Д.*“

№ 372

Писмо от Г. Димитров до В. Молотов относно целесъобразността от издигането в настоящия момент на искането за сключване на пакт за взаимопомощ между България и СССР

22 май 1940 г.

Дорогой товарищ Молотов,

Приложенное письмо я сегодня отправил тов. Сталину.[1]

Очень Вас прошу ознакомиться с этим письмом. Чтобы мы могли дать ответ на запрос наших болгарских товарищей, нам очень нужно знать – возможно и целесообразно ли с точки зрения балканской политики советского правительства ставить в настоящий момент вопрос о заключении пакта взаимопомощи между Болгарией и СССР, как это делает Болгарская компартия.

С товарищеским приветом *Г. Димитров*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 75, л. 2. Копие. Машинопис. Руски ез.
Публикувано в „Коминтерн и вторая мировая война". т. I, М., 1994, с. 340.

---

[1] В писмото си до Сталин от 22 май 1940 г. Г. Димитров цитира следното съобщение от България: „В своята агитация ние поставяме остро въпрос за сключването на пакт за взаимопомощ със СССР като най-важното условие за запазването независимостта на българския народ. Правилно ли постъпваме и отговаря ли нашата позиция на политиката на СССР по отношение на България в този момент?"

Г. Димитров в това писмо моли Сталин за съвет по този въпрос, като, от своя страна, се изказва в подкрепа на позицията на българските комунисти като отговаряща на интересите на българския народ. *(РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 75, л.3).*

№ 373

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП относно пристигането на нова група германци в България

4 юни 1940 г.

От България, вход. № 579, спец. № 7–8.

От Русе съобщават за пристигането на 3 000 германци. Всичко в страната има вече към три–четири хиляди мъже. Все млади мъже до 30 години. Предполага се, че много от тях са авиатори. Пристигат усилено аероплани и оръжие от Германия. Германските генерали инспектирали добруджанската граница[1]. Частичната мобилизация и струпването на войска по границите, предимно турската, продължава без много шум. Възобновяването на доставки на желязо, на оръжие и пр. се тълкува също като признак на сближение с Германия.

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1082, к. 103. Оригинал. Машинопис.

---

[1] От 1939 г. Германия започва да създава разузнавателна служба в България, имаща за задача да подготви навлизането на Германия на Балканите. Една от проявите е било проникването на така наречената „пета колона“. Агентите ѝ влизат в България като туристи, търговци, археолози, специалисти, представители на разни фирми. Една част от тях остават в България като постоянен кадър на германското разузнаване в България, другата част се прехвърля в Турция и Близкия Изток. *(АМВР, ф. 5, оп. 1 , а.е. 2, л. 1).*

№ 374

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП със съобщение за разпространяването на позиви и писането на лозунги в страната

13 юни 1940 г.

От България, вход. № 606, спец. № 15–17.

Викаха в полицията голяма група от нашия актив с предупреждение, че ако не престане писането на лозунги по улиците и масовото пускане на позиви, щели да интернират. Нашите лозунги дразнели някои чужди сили. Действително, цяла София е изпъстрена с лозунги за съюз със СССР и против англо-френските подпалвачи. Последния позив пръснаха в 15 000 екз. и е стигнал до всички организации и ядки. Пловдив, София, Русе, Варна, Враца, Ямбол, Бургас разполагат със своя техника и размножават нашите материали. Очевидно, раздвижването на масите започва да безпокои властта.[1]

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1082, к. 108. Оригинал. Машинопис.

---

* В долната част на документа има подписи на В. Коларов, Г. Димитров, Белов [Г. Дамянов], което свидетелства, че са запознати с документа.

№ 375

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП със сведения за набелязаните задачи по работата в армията

13 юни 1940 г.

От България, вход. № 611, спец. № 27–29.

Във връзка с военната криза и частичната мобилизация набелязахме следните специални мероприятия: усилване политическата разяснителна работа сред войнишката маса, като тая работа се върши вън от казармите. Набелязахме другарите, на които ще бъде възложено в случай на мобилизация да организират работата в частите. Организиране на връзки чрез железничари и пощенци, създаване специална резервна техника в крайгранични центрове, изучаване нашите кадри от гледна точка на военната им квалификация и мобилизационно назначение. Остава въпросът да се работи ли организирано в самите казарми. Работата се ръководи от специална комисия при ЦК и от отделни другари при най-важните комитети. Съобщете вашето мнение.[1]

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1082, к. 112. Оригинал. Машинопис.

---

[1] В дясната страна на документа има ръкописна белеижка: *„Коларов и Богданов [Антон Иванов] ознакомились. Г. Д. 15. VI. 40. (нечетлив подпис)"*

№ 376

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно завръщането на български политемигранти от СССР в България

16 юни 1940 г.

София, изх. № 473, спец. № 98, 99, 100

Предприели сме мерки за връщане на всички амнистирани и неосъдени политемигранти. Група от десетина души очаква още само последните формалности. Българската легация в Москва посреща специалистите сравнително добре, но по-известни политически лица посреща отрицателно. От един известен другар тия дни поискали писмена декларация, първо, че той е за сегашния държавен строй в България начело с царя; второ, че се отказва от Коминтерна и ще се бори против него; трето, че скъсва с комунистическите си убеждения; четвърто, че се разкайва за всичката си миналата дейност. Вероятно, това ще искат от всички по-известни партийци. Обсъдете с парламентарната група какви мерки могат да се предприемат в страната за ускорение реемиграцията.

Марта

В. П. Коларов, Белов[1]*, Г. Д.*

ЦДА, КМФ 40/ 1081, к. 57. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Псевдоним на Г. Дамянов.

№ 377

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП относно предложението на Д. Гичев за подписване на съвместна декларация за борба против германската опасност и сближаване със СССР

13 август 1940 г.

От България , вход. № 866, спец. № 1

Гичев и другите довчерашни англофили предлагат съвместна декларация против растящата германска опасност, за сближение със СССР. Ние оставаме на нашата самостоятелна позиция, тъй като с нищо не са доказали своята искреност.

Чиче

ЦДА, КМФ 40/1083, к. 55. Оригинал. Машинопис.

№ 378

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП относно мнението на Добри Терпешев за засилване на германската опасност за България

13 август 1940 г.

От България, вход. № 874, спец. № 7–8.

В писмо от затвора Добри смята, че англо-френската опасност се е сменила с германската. Най-голямата опасност днес е: България днес е с Германия и нейните агенти. Погрешна и пакостна била политиката за избягване народния фронт отдолу. Това било повторение на сегашните грешки и можело да доведе до катастрофа. Препоръчва борба за събаряне на предателското правителство на Филов, което превръща България в германска база против СССР, и издига лозунга: вън швабата, германския агент. Според нас, Добри явно залита. Съобщете вашето мнение по повдигнатия въпрос.

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1083, к. 57. Оригинал. Машинопис.

№ 379

Решение на ЗБ на ЦК на БКП за провеждането на печатна и устна пропаганда в България

краят на август 1940 г.

Секретно

Руководству коммунистической партии:

1. В самое ближайшее время организовать изучение „Краткого курса истории ВКП (б)“ членами ЦК БКП.

2. Подобрать в Софии и в провинции из числа наиболее подготовленных руководящих товарищей (учившихся в Москве или занимающихся самообразованием в стране) определенное количество людей (по группам из 4-5 человек) и с ними провести курс занятий по основным вопросам истории ВКП (б), по вопросам международного и внутреннего положения Болгарии и задачами БКП с тем, чтобы они по возвращении на места занялись бы организацией и руководством кратких курсов для отдельных товарищей из числа местного партийного актива.

Таким образом ЦК должен подготовить в центре и на местах пропагандистов-руководителей кружков по изучению „Краткого курса истории ВКП (б)“ и других произведений марксизма-ленинизма.

1. Для обеспечения работы по подготовке пропагандистов и по марксистско-ленинскому просвещению ЦК должен организовать снабжение районных комитетов партии комплектами наиболее необходимых книг. В комплект надо включить:

а) „Краткий курс истории ВКП (б)“.

б) „Вопросы марксизма-ленинизма“ Сталина.

в) Биографию Й. Сталина.

г) Биографию В. Молотова.

д) Биографию Г. Димитрова.

е) Произведения Маркса, Энгельса, Ленина, Сталина, имеющиеся в продаже в стране.

ж) Конституцию СССР.

з) [в.] „Известия“.

и) Список тех сочинений классиков марксизма-ленинизма, которые можно получить на временное пользование в библиотеках, у частных лиц; также список тех произведений Плеханова, которые можно рекомендовать.

к) материалы по истории Болгарской компартии, посланные отсюда.

Районные комитеты на местах обязаны сами заботиться в дальнейшем об увеличении числа комплектов. Необходимо использовать также частные библиотеки, в которых имеются марксистские книги. Размножать на ротаторе отдельные материалы (статьи, доклады) – не ждать пока будет напечатано в типографии.

Необходимо договориться с издательством „Българската книжнина“ о том, чтобы последнее организовало по всей стране продажу тех изданий, которые относятся к комплекту.

2. Договориться с редакцией журналов „Стопански проблеми", „Научен преглед" и „Народна просвета" о приспособлении этих журналов к потребностям пропаганды марксизма-ленинизма в необходимой при нынешних болгарских условиях форме.

Организовать широкое и плановое использование различных (литературных, кооперативных и пр.) периодических изданий путем помещения в них соответствующих пропагандистских материалов. ЦК должен держать всех районных пропагандистов в курсе того, когда и где выходят те или иные пропагандистские статьи и пр.

3. Создать при ЦК группу из наиболее квалифицированных марксистских сил в Болгарии и использовать ее для организации отдельных лекций и докладов при соблюдении соответствующей осторожности в формулировках тем. Например: лекции об истории кооперативного движения в кооперативных организациях (лектор должен по существу изложить историю возникновения и победы колхозного строя в СССР); лекции о географии мира в различного рода культурных обществах (лектор расскажет по существу о глубоких и непримиримых противоречиях капиталистического мира, приведших к войне); лекции об СССР в обществах советско-болгарской дружбы и пр. и пр.

Краткие конспекты или тезисы лекций и докладов опубликовать в газетах и журналах с тем, чтобы они служили материалом и помощью для пропагандистов.

4. Подготовить материалы, освещающие в свете истории ВКП (б) отдельные периоды из истории болгарского рабочего движения и снабдить ими изучающих „Краткий курс истории ВКП (б)"; поручить эту работу ЗБ ЦК БКП.

5. Организовать через левые издательские фирмы издание в Болгарии таких марксистских произведений как „Анти-Дюринг" Энгельса, „Материализм и эмпириокритицизм" Ленина, „О диалектическом и историческом материализме" Сталина, „К вопросу о роли личности в истории" Плеханова и книг о Советском Союзе.

6. Нелегально издать „Краткий курс истории ВКП (б)" отдельными главами.

Обязать Ред[акцию] Издательства[1]:

1. Издать дополнительный тираж „Краткого курса истории ВКП (б)".

2. Установить связь с Издательством „Българска книжнина" и другими прогрессивными издательствами на предмет издания ими книг и брошюр, популяризирующих СССР, и продажи книг, изданных в СССР.

Включить в план 1941 г. издание брошюр о сельском хозяйстве, о кооперации, о науке и искусстве, о положении женщины и молодежи, об образовании и спорте в СССР и о выдающихся представителях русской культуры.

Йовчук
Владимиров[2]
Марек[3]
Цветанова[4]

Примечание: Предложения эти были приняты на заседании ЗБ ЦК БКП 9.IX. 1940 г., на котором участвовал тов.Димитров.

РГАСПИ, ф.495, оп.18, д. 1325а, л.148-150. Копие. Машинопис.

---

[1] Става дума за Издателство на литература на чужди езици.

[2] Псевдоним на Вълко Червенков.

[3] Псевдоним на Станке Димитров.

[4] Псевдоним на Цола Драгойчева.

№ 380

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно позицията по връщането на Южна Добруджа към България

12 септември 1940 г.
София, изх. № 780, спец. № 49–57.

По добруджанския въпрос: партията не може да бъде против възвръщането на Добруджа по взаимно съгласие между България и Румъния. Искането за плебисцит е в противоречие с партийното становище за справедливостта на възвръщането и със схващането на българския народ и добруджанското население.

На германофилската агитация по възвръщането ние противопоставяме факта, че то стана възможно само след освобождението на Бесарабия. С това дело на СССР се поставя въпросът за териториалните грабежи на румънската буржоазия, одобрени на времето от Англия, Италия и частично от Германия. Без могъщия СССР с мирната му антиимпериалистическа политика Балканите биха били във война и съдбата и на Добруджа, и на всички балкански народи щеше да бъде като тая на много други европейски страни. Неутралитетът и мирните преговори на балканските държави станаха възможни главно поради наличността на могъщия СССР.

В съюз с Германия България загуби Добруджа и Тракия. Мирната политика на СССР направи възможно мирното възвръщане на Добруджа. Ако България отново свърже съдбата си с Германия, с разширение на войната, може да бъде въвлечена в нея и да загине. Опрян на СССР, българският народ може да разчита на мир, обезпечение на националните интереси и бъдещето си.

Партийната позиция не е тая на националистите. Тя разяснява на масите, че империалистическите агенти използват възвръщането за усилване [на] васалната зависимост на България от германските и италианските империалисти. Освобождението на добруджанци от румънкото иго не е истинско освобождение. Заедно с българския народ те попадат под режима на реакцията и грабежа на българската буржоазия.

Такава позиция може да противодейства на прогерманската кампания в България. Тая позиция трябва да бъде защитена в парламента и да се иска настойчиво по-нататъшното подобрение [на] отношенията със СССР, ориентацията на България към СССР, пакта за дружба и взаимна помощ. Партията не бива да подценява огромното историческо значение на съветско-германския пакт. Тя трябва правилно да разбере външната политика на СССР и да се съобразява с нейните основни стъпки. По това по-подробно допълнително[1].

Марта

Г. Д.[2]

ЦДА, КМФ 40/ 1081, к. 47. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Вж док. № 381.

[2] Инициалите на Г. Димитров са дописани наръка.

№ 381

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП с оценка на позицията на партията за войната

20–21 септември 1940 г.

София, изх. № 816; спец. № 62–66.

1. С общата линия на ЦК за периода от войната сме съгласни. Партията изобщо е следвала установките на Коминтерна за империалистическия характер на войната. Реагирала е против домогванията на двата лагера на Балканите, застъпвала позицията за решителна ориентация към СССР, поддържала е мирната политика на съветското правителство.

2. При провеждането на тая линия допуснати са важни грешки. Например, погрешен е новият външнополитически курс, който изобразява германската опасност за главна, а опасността от английския империализъм оставя на второ място. Такава линия не се оправдава нито от общото международно положение, нито от положението на Балканите.

Войната се разширява и [се] превръща в световна. Германските победи далеч не са решаващи. Щатите и други държави все повече се ангажират на страната на Англия. Още не е настъпило решаващо изменение в съотношението на силите в лагера на империализма. Войната в Средиземно море заплашва непосредствено Балканите, както от страна на Англия, така и от страна на Германия и Италия.

Следователно, не може да се говори за германската опасност като главна, нито да се остави Англия на заден план. Партията трябва да разобличава неотслабно мотивите и целите на двете воюващи групи. Давайки отпор на германската и италианската пропаганда, която изобразява Германия и Италия като пълни победители, строители на „нов ред", към който трябвало да се приспособи България, партията трябва систематически да разбива и маневрите на англофилите, които изобразяват Англия като борец за човешки права и свободи и освободителка на малките народи.

3. Новият курс на ЦК игнорира и подценява значението на пакта Германия

– Съветски съюз като един от основните моменти в съветската мирна политика, забравя, че тоя пакт спомогна за външнополитическите победи на СССР, които са победи и на международния пролетариат.

Английските агенции използват новата позиция на нашата партия, за да подкопаят германо-съветските отношения. Това целят и англофилските лидери у нас, търсейки допир с партията. Нашите стъпки не трябва да увреждат мирната политика на СССР. Позицията на ЦК към англоф[илската] опозиция е неясна и колеблива. Предложението за единен фронт с нея е погрешно, но неправилно е и мнението за сътрудничеството с нейните лидери след като се разкритикуват. Тяхната „самокритика" може да бъде само маневра.

Нашата основна задача е масова борба за по-нататъшно подобрение българо-съветските отношения, за ясна и последователна ориентация на външната политика на България към СССР и борба против всички фактори, които пречат на това сближение.

4. При промяната на курса ЦК е преувеличил опасността от преврат. Германците действително пречат на бъл[гаро] – съветските отношения и поддържат реакцията, но главният враг днес за тях е английският империализъм и главния удар те сочват против английската агентура у нас. Без крайна нужда Германия не ще подкрепи пуч против царя и правителството, които са готови да я слушат. Напливът на туристите[1] може да се обясни преди всичко като военна мярка срещу усложнения от към Турция и Гърция.

Един опит за преврат по вътрешно котерийни съображения и външни внушения ще бъде толкова по-невъзможен, колкото по-последователна и независима е нашата антиимпериалистическа политика.

5. Връзките ни със специалните[2] са ценни и трябва да се укрепят, като им въздействаме възпитателно, но без да се подаваме на техните оценки. Изхождайки от перспективите на войната и възможните резки поврати в хода на събитията, трябва да засилим нашата политическа разяснителна работа сред армията и запасните [офицери].

6. Партията правилно настоява за ориентация към СССР и пакт за взаимна помощ. Но това предполага правилно разбиране, съобразяване и популяризиране [на] външната политика на СССР. Новият курс разчита на съветска помощ при преврат. Това е неправилно. Съветската политика изхожда от интересите на съветските народи и [на] международния пролетариат и не се влияе от местни, частични интереси. Ние сме против спекулацията със съв[етската] помощ, особенно военната, и ориентираме партията към трезва реалистическа политика, разчитана главно на собствените сили.

7. За добруджанския въпрос. Това, което вече ви предадохме...*

8. Отнасяме се резервирано към споразумение с михайловистите. Връзките им с Германия и Италия са несъмненни. Има опасност да станем оръдие на Германия и Италия, които се опитват да всеят недоверие между България и Югославия, за да ги държат в ръцете си. Нашата линия днес държи сметка за правото на самоопределение на македонския народ, но сме против македонският въпрос да стане причина за война на Балканите и за намеса на империалистите.

Основната наша задача в македонското движение сега е борба против всички прояви на национален гнет във всички части на Македония, но и против използване македонския народ като разменна монета от империалистите.

9. Лозунгът „Балканска федерация“ при новите условия е неподходящ. Навремето той бе изход за независимостта на балканските народи. Сега те намират опора в СССР. Различно е положението и подготовката на балканските народи. Възможна е ситуация, изгодна за присъединение на един народ към СССР преди да са налице условията за Балканската федерация. Окончателното разрешение на балканската проблема е възможно само при сътрудничеството на балканските народи със СССР.

10. Не се прави у нас достатъчно за разкриване дълбоко империалистическите мотиви и цели на двете воюващи страни. Слабо се популяризира учението на Ленин за империалистическата война и империализма като последна фаза на капитализма. Слабо се използват уроците от последователната, непримирима и конкретна борба на Ленин и Сталин срещу империалистическата война, империализма, капитализма, а също и нашият опит под ръководството на Благоева. Без това са възможни изкривявания на линията и смущения при резки изменения в борбата.

Марта
В. П. Коларов
Г. Д.

ЦДА, КМФ 40/ 1081, к. 37–42. Оригинал. Машинопис.

---

* Така е в текста. По добруджанския въпрос Вж док. № 380.

[1] Вж док. № 373.

[2] Псевдоним на звенарите.

№ 382

Телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно реорганизацията на комунистическата и работническата партия в БРП(к)[1]

21 септември 1940 г.
София, изх. № 827, спец. № 71

Предприетата реорганизация на Комунистическата партия и на Работническата партия в България се завършва напълно посредством създаването на единни организации, единно ръководство на партията, като единствена партия на българския пролетариат.

Партията временно запазва названието на Работническата партия, но цялата нейна дейност и съдържанието на нейните документи трябва за бъдат издържани в комунистически дух.

Партията води комунистическата политика, възпитава своите кадри в комунистически дух, в нея господства желязна комунистическа дисциплина, – програмата и уставът на Комунистическия интернационал са задължителни за партията тъй, както за всички други секции на Комунистическия интернационал.

Централния комитет на партията и местните ръководящи органи трябва всемерно да засилят работата по болшевишкото възпитание на партийните членове, както се изисква от условието за членуване в Комунистическия интернационал, устранявайки из редовете на партията негодните за комунистическата партия отделни личности[2].

Предлагаме ЦК да се състои от 7 души. ЦК определя от състава си едно потясно ръководство от 3 души (Бюро на ЦК), което се законспирира най-щателно. ЦК предварително подготвя членове от своя състав, които при провал и други причини попълват освободеното място в Бюрото. По същия начин трябва да се осигури и резерв от подготвени другари за попълване общия състав на ЦК.

След окончателното установяване състава на ЦК, съгласувано с нас, предлагаме да се свика разширено заседание на ЦК с участие на дейци от местата и масовите организации за обсъждане важните политически въпроси на партията. Бюрото на ЦК установява лицата, които ще бъдат привлечени на разширеното заседание.

Марта
Г. Д.

ЦДА, КМФ 40/ 1081, к. 32–33. Оригинал. Машинопис.

---

[1] В 1938 г. ЦК на БКП решава да остане да съществува само Работническата партия, като в нея организационно влязат и членовете на комунистическата партия. Това преустройство се завършва напълно през 1940 г. Названието на партията става БРП(к).

[2] Последната част от изречението е дописана от Г. Димитров.

№ 383

Финансов отчет на ЦК на БРП(к) пред ЗБ на ЦК на БРП(к) за август – октомври 1940 г.

11 октомври 1940 г.
От България, вход. № 1180, спец. № 159.

Отчет за август, септември, октомври: организационни – 40 000, техника – 30 000, АПО[1] – 20 000, персонални – 44 000, младежи – 35 000, синдикати – 23 000, помощи – 26 000, масова работа – 2 000, други – 12 000. Всичко – 241 000, от които през август – 99 000, септември – 66 000, октомври – 78 000.[2]

Чиче[2]

ЦДА, КМФ 40/ 1083, к. 100. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Отдел за агитация и пропаганда.

[2] Върху документа има ръкописна бележка: *„Да се покаже на др. др. Коларов, Богданов [Ан. Иванов], Марек [Ст. Димитров]“.*

[3] Псевдоним на Тр. Костов.

№ 384

Шифровани телеграми на Тр. Костов (Чиче), от името ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) относно провежданата от БКП политическа линия

12 октомври 1940 г.

От България, вход. № 1106; спец. № 43.

ЦК никога не е имал установка, че главната опасност в момента е германската. Напротив, води борба против такава установка на Добри [Терпешев] и компанията. Както ще видите от материалите, установката на ЦК е за борба на два фронта и против двата воюващи лагера. Във вестника и практическата работа на партията могат да се намерят отделни отстъпления от тази линия, известна непоследователност, но общо взето нашата линия не се отличава от вашата. Впрочем ние винаги сме я начертавали съобразно с вашите указания. Не бива обаче да се забравя, че германският империализъм напоследък е в настъпление в България, конкретните му проявления са така много и така големи, че неизбежно се получава ударение в борбата срещу тях. Толкова повече, че правителството все повече плува в германските води. ЦК никога не е подценявал германо-съветския пакт, напротив, води борба против Добри и компания, който го смята вече за остарял, както ще видите от бр. 10 на „Работническо дело“. Визираният позив бие конкретно против засилването на реакцията и авантюристичната външна политика, които са явно резултат на засиленото германско влияние. Вярно е, че той бие едностранчиво само против опасността от германския империализъм. Но може ли всеки позив, пуснат по конкретен случай, да се превръща в програмна статия? ЦК не преувеличава опасността от германския преврат. В нашите документи няма да намерите подобно нещо. Доколкото в тях и във вестника се споменава за такъв преврат, то е разобличителна вещ, което и вие препоръчвате. Вярно, че условията у нас са много по-трудни за германския преврат, отколкото бяха в Румъния. Също така е вярно, че натискът на Германия за установяване на германофилското правителство у нас е много голям, дали ще наречем това сух преврат или обикновена промяна, не е съществено. Важното е, че тая опасност е съвършено реална и трябва да се борим срещу нея. Каква е позицията ни спрямо англофилите, вие сте видяли вече от бр. 8 [на „Работническо дело“] и още по-добре ще видите от бр. 11. Тя не се отличава по нищо от вашите указания за съобразяване със съотношението на силите, за не избързване и за съгласуване с политиката на СССР на Балканите и съответствува напълно с вашите разбирания, както ще видите от бр. 12. По тия въпроси ние водим борба срещу добревци, които искат вече да излезе борбата за власт на улиците.

По добруджанския въпрос не сме поставяли в нашите документи въпрос за плебисцит, както ще видите от позива в бр. 10. Не бива отделни мисли, изказани от отделни другари при обсъждането на въпроса, да бъдат смесвани с окончателните установки на ЦК, взети след колективно обсъждане.

По македонския въпрос също няма различия между нас и вас, както ще видите от бр. 11. Ние водим борба против неправилните установки на Тодор[1], които и вие критикувате. Нова за нас е установката за Балканската федерация. Намираме я [за] правилна.

И така явно е, че вашите бележки са правени при липсата на пълна точна информация за нашата и на партията работа. Вина може да има у нас, че недостатъчно сме инструктирали Цветанова[2] и закъсняхме с изпращането на материалите. Но вина има и у Цветанова, че не е достатъчно разбрала, не е правилно представила линията на ЦК.[3]

[...]

ЦДА, КМФ 40/ 1083, к.87– 88. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Визира се Тодор Павлов, изразяващ мнението, че е нужно да се използва създадената в Европа ситуация за издигане искането за „ревизия на мирните договори по мирен път".

[2] Цола Драгойчева. По това време тя за кратко се намира в Москва.

[3] Върху документа има ръкописна бележка: *„Да се покаже на др. Мануилски, Коларов, Богданов[Ан. Иванов]"* и подписи на В. Коларов и Белов [Дамянов], удостоверяващи, че са се запознали с документа

* * *

21 октомври 1940 г.

От България, вход. № 1135, спец. № 49.

Обсъдихме отново вашето писмо. Намираме, че макар общата линия на ЦК да беше борба на два фронта, на дело в нашата работа и в практическата борба на партията се получи напоследък действително известно подценяване на английската опасност и насочване вниманието на партията и масите преди всичко към опасността от германския империализъм, като борба срещу тая опасност се водеше в много остра форма и не съответстваше на фактическото положение на нещата и на действителните сили и възможности на партията. Нямаше пълна ясност за линията, която трябва да следва партията в случай на възможни близки усложнения на Балканите и на вкарване на България във войната на страната на Германия. Това действително би изложило партията на опасност от остри форми на реагиране, неотговарящи на собствените сили и разчитани на помощ на СССР, и би подвело революционните сили под преждевременен удар. Съгласни сме по същество с вашата критика. Вашите указания разбираме в смисъл, че като основна практическа задача пред партията сега се поставя:

1. Събиране на сили. Укрепване на партията, сплотяване на силите около

нейната платформа, разяснителна работа за империалистическите цели на воюващите, борба за сближаване и съюз със СССР.

2. Съобразяване борбата на партията и издигането на лозунги със собствени сили, печелене на време, неподвеждане партията под преждевременен удар, максимално запазване силите за решителния момент, който ще дойде в зависимост от действието на силите. Най-внимателно съобразяване политиката на партията с политиката на СССР.

Предприемаме мерки за най-широка разяснителна работа в партията за изправяне на грешките.[1]

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1083, к. 94. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Върху текста на документа има бележка: *„Да се покаже на др. Мануилски, Богданов[Ан. Иванов], Коларов“* и подписи на В. Коларов и Белов [Г. Дамянов], удостоверяващи, че те са се запознали с телеграмата.

№ 385

Телеграма от ЗБ на ЦК на БРП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) за отправеното от съветското правителство предложение до българското правителство за сключване на пакт за взаимна помощ

25 ноември 1940 г.

София, ЦК, изх. № 966

Разшифровайте и предайте незабавно на ЦК следующето:

Съветското правителство днес е отправило на българското правителство конкретно предложение за сключване на пакт за взаимна помощ.

Съветското правителство счита, че обезпечаването безопасността на България и Съветския съюз откъм Черно море и Проливите и съхраняването на мира е общ жизнен интерес на двете страни и изисква техните съвместни усилия. Съветският съюз се ангажира да поддържа справедливите териториални искания на България и специално в завръщането на Одринската област, линията Мидия – Енос, запад на Тракия с Дедеагач, Драма, Кавала, както и да окаже на България всемерна помощ. При сключването на такъв пакт Съветския съюз не само не възразява против присъединяването на България към Тристранния пакт[1], но и сам той ще се присъедини към тоя пакт.

Това предложение е връчено днес цар Борису и Филову.

Вземете най-бързи и енергични мерки това предложение да стане широко достояние на парламента и вън от него, в печата и в масите.

Мобилизирайте за тая цел нашите депутати, развърнете най-енергично кампания по цялата страна в полза на това предложение, искайте незабавното му и безусловно приемане. Решават се за дълги години съдбините на българския народ.

Потвърдете веднага получаването на това съобщение. Дръжте ни ежедневно в курса на кампанията и събитията, а така също как ще реагират правителството и другите среди.

Марта
В. П. Коларов (п)

ЦДА, КМФ 40/1081, к. 16–17. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Тристранен пакт – военен съюз, подписан на 27 септември 1940 г. в Берлин между Германия, Италия и Япония за срок от 10 години. По-късно към него се присъединяват Унгария (20 ноември 1940 г.), Румъния (23 ноември 1940 г.), Словакия (24 ноември 1940 г.), България (1 март 1940 г.).

№ 386

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) с потвърждение за получената телеграма относно направеното от СССР предложение за сключването на пакт за взаимна помощ с България

Получена на 28 ноември 1940 г.

Изпратена на 27 ноември 1940 г., вход. № 1296; изх. № 81.

За др. Димитров

Получихме особено радостно съобщение. Всички сили и средства ще употребим, за да го доведем до знанието на най-отдалеченото селище, за да мобилизираме целия български народ за осъществяването на предложението на съветското правителство.[1]

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1084, к. 8. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Върху документа има ръкописни бележки: *„Да се изпрати в руски превод на Фитин и Меркулов, Г.Д[имитров]“. „Изпратени в руски превод на др. др. Сталин и Молотов“. „Да се покаже на др.др. Коларов и Богданов [Ан. Иванов]. Г. Д“.*

№ 387

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) със съобщение за започването кампания в подкрепа на съветското предложение за сключването на пакт за взаимопомощ с България

28 ноември 1940 г.

От България, вход. № 1315, спец. № 90.

Печатът не дава още никакви сведения. В правителствените среди има видно смущение. Вестниците печатат успокоителни съобщения. Днес неочаквано се откри затъмняването. Срещаме депутатите и всички наши връзки. Сондират се настроенията на разни среди.[...] Радостната вест се посреща с огромна радост и ентусиазъм от партийната маса. Пратихме писмо до организациите със съобщение за предложението и нареждане за организиране на повсеместна кампания. Печатане позив в масов тираж. Довечера пращаме хора във всички окръжни центрове за организиране кампанията. Обявяваме партията за мобилизирана. Поставяме задача в най-близките дни да не остане село или къща, до които да не е стигнала благата вест и които да не са вмъкнати в народното движение в полза на пакта. Някои среди недоумяват защо е било нужно Съветският съюз да влиза в Тройния пакт. Разясняваме.

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1084, к. 23. Оригинал. Машинопис.

№ 388

Телеграма от ЗБ на ЦК на БРП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) във връзка с разпространяването на листовки по повод съветското предложение за сключване на пакт за взаимопомощ

28 ноември 1940 г.

София, изх. № 980, спец. № 96

Разпространението на листовки по повод на съветското предложение е голяма грешка. Незабавно прекратете това. Трябва устно чрез депутатите и други подходящи лица да давате гласност на предложението, а не чрез печатни документи и в никой случай от името на нашите органи.

Марта

Г. Д.

ЦДА, КМФ 40/ 1081, к. 16. Оригинал. Машинопис.

№ 389

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к) до ЗБ на ЦК на БРП(к) относно начина на провеждане на кампанията в подкрепа на съветското предложение за сключване на пакт за взаимопомощ с България

29 ноември 1940 г.
От България, вход. № 1317, спец. № 92.

В вашето указание за най-широка агитация за съветското предложение и енергична кампания в негова полза не се казва, че това трябва да става само устно. В такива случаи е нужна по-голяма прицизност. Разпространяваното съобщение е без подпис. Спираме позива. Съобщете срочно в какво трябва да се изразява кампанията. Във всеки случай постигна се действително най-голяма гласност в София, а наверно и в провинцията.[1]

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1084, к.20. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Върху документа има ръкописна бележка: *„Да се покаже на др.др. Коларов и Богданов[Ан. Иванов]“* и подписа на В.Коларов, удостоверяващ че се е запознал с документа.

№ 390

Шифровани телеграми на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) за отношението на политическите кръгове в България към съветското предложение за сключване на пакт за взаимна помощ

29 ноември 1940 г.
От България, вход. № 1322, спец № 35.

Станишев, Крапчев и други македонци смутени да не би подобен акт да е предложен и на Югославия, гарантиране на Македония. Инак против пакта не възразяват. Фашистите са като попарени и още не могат да дойдат на себе си. Англофилите не смеят да се обявят против пакта, лансират опасението да не би пактът да вкара България във войната. Специалните[1] са въодушевени за пакта. Общото подавляюще настроение за пакта.

Чиче

* * *

29 ноември 1940 г.
От България, вход. № 1323, спец. № 36.

В съобщения от чужбина вестниците предават за важността на мисията на Соболев. В парламента Сотир Янев се обяви против намесата на неотговорни фактори[2] във външната политика. Акцията на партията можело само да развали отношенията със СССР.[3]

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1084, к. 25, 26. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Звенарите.

[2] Визира се БКП.

[3] Върху двата документа има подписи на В. Коларов и Белов [Г. Дамянов], удостоверяващи, че са се запознали с документа.

№ 391

Писмо от Г. Димитров до В. Молотов във връзка с действията на българските комунисти в подкрепа на предложението на СССР за сключване на пакт за взаимна помощ с България

№ 260 *3 декември 1940 г.*

Дорогой товарищ Молотов,

Сразу же после того, как Вы мне позвонили 28. XI. вечером, я указал болгарским товарищам в Софии на их грубейшую ошибку с распространением листовок по поводу предложения советского правительства и затребовал немедленного прекращения распространения этих листовок.

В ответ на это ЦК Болгарской компарии сообщает:

„Признаем свою ошибку. Мы думали, что делаем хорошее дело. А оказалось это, к сожалению, „медвежьей услугой“. Приняли все меры для прекращения распространения изданных листовок. Но часть уже распространена. Предложение стало широко известно в стране. За исключением небольшой прослойки прогерманских и англофильских элементов, везде предложение встречено с большим восторгом. Не только со стороны масс, но и из правительственных и военных кругов имеется сильное давление на правительство и дворец в пользу принятия советского предложения. Печать не дает никаких сведений. Среди правительства наблюдается большое смятение“.

С товарищеским приветом *Г. Димитров*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 75, л. 5. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 392

Шифровани телеграми на Тр. Костов (Чиче), от имено на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) относно обществените реакции в България по отношение на съветското предложение за сключване на пакт за взаимопомощ

6 декември 1940 г.
От България, вход. № 1338, спец № 3.

Пастуховци плашели народа със съдбата на Балтийските държави. Ратниците, запасните офицери и подофицери, легионерите и Търговският съюз пращали делегации против пакта. Индустриалци заплашвали, че ако Германия и царят си дадат съгласието, ще търсят споразумение с Англия през главата на царя. Възмущавали се от широката кампания за пакта и искали строги мерки, вартоломеева нощ.

Чиче

* * *

6 декември 1940 г.
От България, вход № 1339, спец. № 8.

„Зора“ печатает явно инспирированную программную статью, называющую советское предложение фантастической выдумкой, идущей в разрез с германо-советским пактом и ведущей к войне и потере национальной независимости. Требует строгих мер против агитаторов за пакт.[1]

Чиче

* * *

6 декември 1940 г.
От България, вход. № 1359, спец. № 38.

Все резче и яснее выступают два фронта: широкие массы болгарского народа, встречающие пакт с огромнейшим энтузиазмом, с одной стороны, и буржуазия, правительство и фашистские элементы, объявляющие себя решительно против пакта, с другой. Назревают большие события. Можно ожидать крутых мер против нас. В бóльшей степени важно быть в курсе советских шагов. Мы делаем сейчас упор на агитационную и разъяснительную работу. Встает один вопрос: должны ли отвечать на возможные удары и как. Желательно своевременное получение ваших советов.

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1084, к.35, 40, 42. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Върху първите два документа има подписи на Г. Димитров и Белов [Г. Дамянов], върху третия – на Г. Димитров, Белов и Богданов [Ан. Иванов], удостоверяващи, че те са запознати с телеграмите.

№ 393

Телеграма от ЗБ на ЦК на БРП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) относно провеждането на кампания за сключване пакт със СССР

13 и 14 декември 1940 г.
София, изх. № 1033

Кампанията за пакта със Съветския съюз се насочва против конкретните врагове на предложението с цел да се спечелят за него не само трудещите се маси, но и интелигенцията и решаващи слоеве на буржоазията и други среди, които плашат с болшевизм и балтизация. Аргументираме се така:

Първо, даденият пакт е единственото средство за предпазване народа от войната. Съветският съюз – единствената велика държава, която води мирна политика. Благодарение на Съветския съюз Германия и Италия не се решиха да въвлекат България и Югославия във войната. Но Германия и Италия по своите военни съображения може отново да засилят натиска си. Ако България има пакт със Съветския съюз, може да устои срещу натиск за въвличане във война.

Второ. Пактът удовлетворява справедливите искания на българския народ по мирен начин. Могъществото на Съюза, неговата мирна политика и международната му роля са пълна гаранция за това. Българският народ приема драговолно помощта на Германия и Италия, доколкото има такава, но тая помощ не ще изложи България на военни и други рискове само ако Бълария е обезпечена чрез пакт със Съветския съюз.

Трето. Сключването на пакт със Съюза не означава враждебен акт спрямо Германия. Съветският съюз сам предвижда, наред със сключването на този пакт, присъединяването на България към Тройния пакт.

Четвърто. Твърдението, че пактът щял да болшевизира България по примера на балтийските страни е злобна легенда, разпространявана за заплашване на буржоазията. Съветското правителство изрично заявява, че то ще зачита независимостта на България и не ще се меси във вътрешните ѝ работи, а то всякога е изпълнявало своите ангажименти. Балтийските страни бяха част от Русия цели столетия и тяхното присъединение е обяснимо, когато България се намира в съвсем друго положение. Съветският съюз не води политика на завоевание и той не иска от България нищо друго, освен взаимна помощ в интерес на безопасност на двете страни откъм Черноморския басейн и Проливите.

Пето. Ако правителството отхвърли предложението, с това то излага България на риска да бъде изнасилена в течение на войната, окупирана и превърната в протекторат на някоя империалистическа държава, подобно на Норвегия, Румъния и Египет, и даже сама да стане театър на военните действия. Отхвърлянето би било продиктувано от интересите само на една клика, която се бои от собствения си народ. Българският народ има вяра в Съветския съюз и с радост посреща предложението за държавен пакт, който му осигурява мир и удовлетворение на неговите справедливи искания по мирен начин. Отхвърлянето на предложението е равносилно на измяна на народа.

Марта
Г.Д.

ЦДА, КМФ 40/1081, к.3 – 6. Оригинал. Машинопис.

№ 394

Писмо от ЗБ на ЦК на БРП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) за характера на кампанията в подкрепа на пакта със СССР

14 декември 1940 г.

София, изх. № 1043, спец. № 12.

Кампанията в полза на пакта трябва да се води не на класова, а на общонационална и държавна почва. В никакъв случай не бива да се предава на кампанията партиен, антибуржоазен, антидемократически и антигермански характер За сключването на пакта не са достатъчни народните маси. Нужно е да бъдат за пакта още голяма част от интелигенцията, офицерството, буржоазията и правителствените среди. Затова ние трябва да се въздържаме от всякакви акции, които биха могли да подкрепят аргументите на противниците, че пактът представлява опасност за буржоазния строй, за правителството и за цар Борис. Партията трябва да съсредоточи своята работа във връзка с пакта изключително в областта на разяснението [на] идейната борба. Нужно е особено да не се поддаваме на провокации, към които противниците ще прибегнат, за да извадят на сцената комунистическата опасност.

Марта
В. П. Коларов
Г. Д.

ЦДА, КМФ 40/1081, к. 3. Оригинал. Машинопис.

№ 395

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) относно намерението на СССР да влезе в Тристранния пакт

15 декември 1940 г.

От България, вход. № 1365, спец. № 15.

Какъв е смисълът на влизането в Тройния пакт. Има ли нещо уговорено с Германия относно България.[1]

Чиче

ЦДА, КМФ 40 / 1084, к. 48. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Върху документа има подписи на Г. Димитров и Белов [Г. Дамянов], удостоверяващи, че те са запознати с документа.

№ 396

Финансов отчет на ЦК на БРП(к) за ноември 1940 г.

25 декември 1940 г.
От България, вход. № 1417, спец. № 21.

Финансов отчет за ноември: организационни и за кампанията в полза на пакта – 63 хил. лв. Персонални – 35 хил. лв., 7 хил.[лв.] за младежите, 13 хил. [лв] – техника, за квартири – 25 хил. [лв].[1]

Чиче[2]

ЦДА, КМФ 40/ 1084, к. 64. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Върху документа има подписи на В. Коларов и Марек [Ст. Димитров], удостоверяващи, че са запознати с телеграмата.

[2] Псевдоним на Тр. Костов.

№ 397

Писмо от ЗБ на ЦК на БРП(к) до ЦК на БРП(к) с указания за тактиката на партията

[краят на 1940 г.]

След като изслушахме обстойния доклад на делегата на ЦК и обсъдихме както него, така и получените материали („Р[аботническо] Д[ело]" до 6 брой), ние дойдохме единогласно до следните изводи:

1) При определение на своята тактика партията се ръководи от установката на Коминтерна за империалистическия характер на войната по отношение и на двете воюващи страни. Тя взема становище против империалистическите домагателства спрямо Балканите, както на Англия, така и на оста Берлин-Рим и се застъпва за една решителна ориентация на България на страната на Съветския съюз; тя разяснява, популяризира и поддържа мирната политика на Съветското правителство.

Изказвайки нашата солидарност и съгласие с тая *обща линия на ЦК,* ние обаче не можем да не отбележим, че в отделни случаи тя не се провежда последователно, че при нейното конкретизиране в отделни моменти се допущат важни грешки, които се отразяват политически вредно и внасят смущение в партийните редове.

2) Такъв е конкретно случаят с новата промяна в тактиката на ЦК.

Ние считаме неправилна промяната на външнополитическия курс на партията. Изображението на германския империализъм като главна опасност, съсредоточаването на силите на партията срещу него и изоставянето на английския империализъм на второ място ние считаме необосновано нито от общото международно положение, нито от положението на Балканите.

Всички факти говорят, че войната се разширява и ще се превърне в световна война. Това означава, че големите победи на Германия не са решаващи, че с намесата на другите империалистически държави, особено на Съединените Щати, които все повече се ангажират на страната на Англия, в досегашното съотношение на силите в империалистическия лагер не е настъпило решително изменение. Това означава, че не може да се говори какво германският империализъм е станал вече „главната" опасност, а английският империализъм е изтикан на втори план. От международно гледище нашата партия трябва да засили работата си по разобличаването на империалистическите мотиви и цели на двете воюващи страни и техните помагачи; давайки решителен отпор на пропагандата на германофилите, които се стремят да изобразят Германия (заедно с Италия) като пълни победители и строители на „новия ред" в света, към който трябвало да се приспособи и българският народ, партията трябва систематически да разбива маневрите на англофилите, които се опитват да представят Англия като борец за правата и свободата на човечеството и за освобождението на малките народи. От гледището на борбата за запазване мира на Балканите нашата партия не бива да изпуска из предвид, че развитието на войната в източната част на Средиземно море заплашва непосредствено Балканите, че опасността за въвличане на балканските народи във войната от страна на Англия (пряко, и чрез нейните съюзници Турция и Гърция) си остава също така голяма, както и от страна на Германия и Италия (напр. Итало-гръцкия конфликт)[1].

Следователно, нито от международно гледище, нито от гледище на запазване мира на Балканите не е оправдано отслабването на борбата срещу английския империализъм, на разобличаването му като подпалвач и организатор на сегашната война, макар че усилването на позициите на германския империализъм на Балканите да изисква съответстващ удар срещу него и в България. Съветският съюз придава траен характер на германо-съветския пакт. Комунистическите партии не бива да подценяват огромното историческо значение на тоя пакт, който днес е един от основните елементи на съветската мирна политика и който спомогна за огромните външнополитически победи на Съветския съюз, които (победи) едновременно са такива на международния пролетариат. Промяната на външнополитическия курс на партията игнорира необходимостта да се дава отпор на враговете на германо-съветския пакт. Английските агенции широко разтръбяват последния позив на нашата партия (който ние още не сме получили текстуално) с цел да подкопаят германо-съветските отношения. Такъв е смисълът и на последните опити за сближаване на англофилските лидери с нашата партия. Това налага на нашето партийно ръководство да обмисля всяка своя стъпка, да не би тя вредно да се отрази на мирната политика на Съветския съюз. Партията трябва да умее да съчетава борбата против хазайничането на германските империалисти в България с защитата на мирната политика на СССР, включително и съхранението на германо-съветския пакт, която политика е едновременно в интереса и на СССР и на българския народ.

Основното, което трябва да преследва нашата партия в целокупната си дейност е да организира масова борба за по-нататъшното подобряване на българо-съветските отношения, за ясна и последователна ориентация на външната политика на България към СССР, да организира борба против ония фактори, които пречат и противодействат на сближаването със СССР.

3) При вземане на своето решение за промяна на външнополитическия курс партийното ръководство е *преувеличило опасността от преврат,* какъвто се подготовлявал от последователните германофилски групи, насърчаван и поддържан от агентите на германския империализъм. Естествено е, че германските империалисти насърчават антикомунистическите репресии, че те пречат на укрепването на българо-съветските отношения. Но за Германия главен враг си остава *днес* английският империализъм и главните нейни усилия в България са насочени *днес* срещу англофилската агентура в България. Затуй невероятно е, че без крайна нужда Германия ще се реши да подкрепи един пуч в България срещу двореца и правителството, които са готови да угодничат на германските империалисти. Пращането на военни сили в цивилно облекло и оръжие в България би трябвало да се обясни главно като *военна мерка* в случай на военни усложнения с Турция и Гърция.

Един опит за преврат, за какъвто могат да се готвят открито германофилски елементи по *вътрешнокотерийни* съображения и по външни внушения ще бъде толкова по-малко възможен, колкото нашата партия по-последователно проведе една действително независима антиимпериалистическа политика. И обратно, непоследователността и отстъплението на независимата позиция на партията подхранват пучистките тенденции. А непоследователност е, когато партийното ръководство иска да организира противодействието срещу приготовляемия преврат под лозунга „Долу правителството“, т.е. долу онова същото правителство, против което се подготвя превратът; така не се противодейства, а се разчиства пътят на преврата.

Новата позиция на партийното ръководство към англофилската агентура в България е неясна и колеблива: предложението за единен фронт с англофилските вождове е, разбира се, погрешно, но неиздържано е също така мнението, че партията може да сътрудничи с англофилските вождове, след като те разкритикуват своите позиции. Самокритиката е мощно оръжие в ръцете на нашата партия. Но „самокритиката“ на прононсираните буржоазни лидери и политикани може да бъде само маневра и средство за заблуждение.

Само когато партията стои твърдо на своята антиимпериалистическа позиция и провежда правилно, последователно своята независима линия, систематично разобличава пред масите действията на агентите на империалистите, тя може ла сплоти народните маси и всички искренни народни борци в единен народен фронт отдолу, и по такъв начин да направи невъзможен всякакъв преврат.

4) Връзките със специалните[2] са ценни и трябва да се укрепват. Но те трябва да се изразяват преди всичко в едно разумно възпитателно въздействие върху тях от наша страна, а не в подаване на техните оценки на събитията в страната. Нужно е най-подробно следение за всичко, което става във военните среди и разширение на връзките с тях; нужно е организиране на една широка разяснителна работа в армията, сред действуващето и запасно офицерство. Това се налага не толкова от необходимостта да се окаже противодействие на противонародни опити за преврат, колкото от перспективите на войната, от възможните резки поврати в хода на събитията, които изискват максимална бдителност и подготовка на всички участъци на борбата.

5) Нашата партия настойчиво иска ориентация на България към Съветс-

кия съюз, сключването на пакт за взаимна помощ и сътрудничество. Но първото условие за една последователна просъветска политика е правилното разбиране на външната политика на съветското правителство с нейните основни насоки, широкото ѝ популяризиране и борба за провеждането ѝ в нашата страна. Само в такива рамки просъветската политика на нашата партия може да бъде една издържана ленинско-сталинска политика.

Новият курс на партията, който разчита на едно изостряне на борбата срещу Германия при едно снизходително отношение към Англия, който разчита на съветска въоръжена помощ в случай на преврат, не е в съгласие с една такава издържана просъветска политика.

Съветската политика има предвид големите интереси на народите в Съветския съюз и на международния пролетариат и не може да се остави да бъде влияна от местни и частични интереси. Къде, кога, против кого и с какви средства ще действува съветското правителство, определя само то. Партийното ръководство трябва най-решително да се бори срещу всякакви спекулации със съветска помощ и, особено, *въоръжена помощ,* и да ориентира партията към една трезва и реалистична политика, основана на точната оценка на съотношението на силите в страната и разчитваща главно на собствените си сили и на силите на народа.

6) *Както* ни е разяснено становището на партийното ръководство по Добруджанския въпрос, ние смятаме, че то е неправилно.

Като се издига лозунга за плебисцит на добруджанското население, може да се направи извод, че партията се обявява против възвръщането на Добруджа по взаимно съгласие на България и Румъния. Такова становище е неправилно и вредно за партията. Още при политиката на „балканския блок“ ние искахме, щото спорните въпроси между балканските държави да се разрешават по мирен начин въз основа на справедливостта и в общ интерес. Че възвръщането на заграбена Добруджа е справедливо – върху това няма спор. Следователно партията би влязла в противоречие със схващането на целия български народ, в това число и на добруджанското население, ако тя в една или друга форма би се обявила против възвръщането на Добруджа.

Справедливо и основателно е опасението, че възвръщането на Добруджа, което се приписва на Германия, може да послужи като средство за усилване на зависимостта на България от Германия. Но срещу тая опасност партията трябва да реагира чрез разясняване на народа, че връщането на Добруджа стана възможно само след като Съветският съюз си възвърна Бесарабия и с това се постави рязко въпросът за *териториалните грабежи на румънската буржоазия,* одобрени на времето си както от Англия, така и от Италия и частично от Германия. Ако не беше могъщият Съветски съюз със своята мирна противоимпериалистическа политика, Балканите щяха да бъдат в пламъците на войната и не само съдбата на Добруджа, но и тяхната собствена съдба щеше да бъде подобна на тая на редица други европейски страни. Съхранението на неутралитета и мирните преговори между балканските държави станаха възможни главно поради наличието на могъщия Съветски съюз, като трета, невоюваща, антиимпериалистическа сила.

В становището на партията се проявява недооценка на международната роля на Съветския съюз, концесия на германофилите, които тръбят, че Германия и Италия са арбитрите в Европа и на Балканите, а Съветският съюз има своята сфера на влияние на Изток, вън от Балканите.

В съюз с Германия България в миналата война изгуби Добруджа, Егейския бряг. При мирната политика на Съветския съюз тя остана вън от войната и си възвръща Добруджа. Ако България се превърне във васал на Германия и свърже съдбата си с нея, то с разширението на войната тя може да бъде хвърлена в нея с всички грозни последствия за една малка васална държава; а опрян на Съветския съюз, българският народ може да разчита да остане до край вън от империалистическата война и да обезпечи своите национални интереси и своето бъдеще, като свободен народ.

Партията трябва да заеме и по добруджанския въпрос самостоятелна позиция, рязко отличаваща се от позицията на българските националисти. Тя трябва да разяснява пред масите, че възвръщането на Добруджа империалистическите агенти се стараят да използват за усилване васалната зависимост на България от германския и италианския империализъм. А така също тя трябва да разяснява, че освобождението на Добруджа от румънско национално иго не представлява истинско освобождение на добруджанското население, което заедно с целия български народ попада под реакционния и грабителски режим на българската буржоазия.

Такава постановка на Добруджанския въпрос може да противодействува на прогерманската кампания, която се развива в България.

7) Ние се отнасяме резервирано към едно споразумение с патентованите водачи от крилото на михайловистите. При техните несъмнени връзки с Германия и Италия реална е опасността да станем оръдие на империалистическа игра на тия държави на Балканите. Особено е опасно да станем проводници на техните опити да възбудят недоверие и вражда между Югославия и България и по такъв начин да държат и двете страни в ръцете си.

Нашата линия по македонския въпрос днес държи сметка за правото на самоопределение на македонския народ, което никой не може да му отрече, но в същото време е решително против, щото македонския въпрос отново да стане ябълката на раздор между България и Югославия, причина за нова война в интереса на империалистите.

Опитът на миналите „македонски“ войни и примерът с Албания са твърде убедителни, за да се предпазят македонските маси от игрите и интригите на империалистите.

Основната задача на партията по отношение на македонското движение сега се състои в масовата борба против всички прояви на национално потисничество във всички части на Македония и против използването на македонския народ като разменна монета от империалистическите хищници.

8) Лозунга „Балканска федерация“ ние считаме в сегашните условия неправилен. Лозунгът за Балканска федерация вече е изживял своето време. Докато не съществуваше един мощен Съветски съюз, балканските народи нямаше на кого да се опрат, за да защитят своята независимост, освен на своето обединение и сплотяване в Балканска федерация. Днес, при наличието на Съветския съюз, те могат да намерят опора в Съветския съюз. Различното положение на балканските народи, различната степен на подготовка на масите може да създаде такова положение, когато за един народ може да стане възможно неговото присъединение към СССР преди да бъдат създадени предпоставки за една бъдаща Балканска федерация. Окончателното разрешение на балканската проблема може да се постигне само при сътрудничеството на балканските народи със СССР.

9) Признавайки, че войната е империалистическа, партийното ръководство недостатъчно прави, за да се разкрият пред масите дълбоко империалистическите мотиви и цели на двете воюващи страни. Недостатъчно се популяризира учението на Ленин за империалистическата война и за империализма като последна фаза на капитализма, неудовлетворително се изваждат уроци от последователна, непримирима и конкретна борба на Ленина и Сталина срещу империалистическата война; срещу империализма, капитализма. Недостатъчно се използва собственият опит на нашата партия в първата империалистическа война под ръководството на Благоева. Обаче без такава постоянна и задълбочена работа не е възможно нито да се обезпечи една последователна ленинска антиимпериалистическа политика, нито да се направи нашата тактика напълно понятна за масите; неизбежни са в такъв случай изкривявания на нашата линия и внасяне смут в партията, когато се наложат резки промени на фронта на борбата.[3]

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 1, а.е. 649, л. 1–11. Копие. Машинопис.

---

* Така е в текста.

[1] Става дума за нападението на Италия срещу Гърция през октомври 1940 г. Още на границата Италия среща сериозна съпротива. Германия отказва подкрепа на Италия срещу правото да изгражда бази в Източно Средиземно море. В началото на април 1941 г. германските въоръжени сили нахлуват в Югославия и Гърция. Двете държави са покорени за 12 дни.

[2] Псевдоним на звенарите.

[3] На първата страница на документа има бележка на Г.Димитров: „*Съгласен с редакционни изменения и допълнения. По македонския въпрос ще трябва при оконч. текст да се каже ясно, че главната актуална задача днес е борбата за национално *- в рамките на отделните балкански държави*“.

№ 398

Протокол от заседание на ЗБ на ЦК на БРП(к) относно издателската дейност на БРП(к)

2 януари 1941 г.

Присъстват: Коларов, Белов[1], Марек[2], Владимиров[3].

Дневен ред: 1. О рецензиях изданных книг наших т.т. в Болгарии.
2. О плане издания наших книг на 1941 г. в Болгарии.
3. Об организации работы наших писателей в Болгарии по плану, под руководством и контролем партии.
4. О материальной поддержке отсюда издательств в Болгарии, которые издают наши книги.
5. О литературном наследии т. Хр. Кабакчиева.
6. О помощи Стамату Иванову в Болгарии.

СЛУШАЛИ:	ПОСТАНОВИЛИ:
1. Необходимо подробнее ознаознакомить руководящих т.т. ИККИ и т.т. из отдела Пропаганды с тем, что издается в Болгарии нашими авторами. Для этой цели необходимо организовать рецензирование полученных работ болгарских авторов.	1.Возложить т.т. Мареку и Владимирову распределить полученные из Болгарии книги болгарских авторов для рецензии между т.т. Караколев, Иванов, Юрданов[4] (философов); т.т. Табаков, Соловьев[5], К. Божиков, Кр.Добрев, Т.Ненов (экономистов); Марек, Владимиров, Белов (книги по политическим вопросам) и возложить т. Ив. Генчеву дать отзыв о выходящей в Болгарии художественной литературе от наших болгарских и от советских ких авторов. Рецензии и отзывы должы быть сделаны в письменной форме в срок 1 месяц. После этого их надо обсудить на совещании ЗБ в присутствии авторов рецензий и редиздата[6].
2. О плане изданий нашей литературы в Болгарии.	2. Предложить ЦК собрать сведения о том, над чем работают наши научные авторы и составить план изданий на 1941 г. их работ и переводов, которые ЦК одобрил и те, которые он им поручит, а так же переводов классиков марксизма-ленинизма. Возложить т.Владимирову составить список тех работ наших классиков, которые должны быть изданы в 1941 г. в Болгарии. Окончательный план изданий ЦК согласовать с ЗБ.
3. Об организованной и плановой работе наших писателей в Болгарии под руководством и контролем партии.	3. Предложить ЦК создать при своем агитпропе тройку из авторитетных т.т. писателей, которая под руководством завагитпропа будет организовывать руководство и контроль за работой наших литераторов и помогать изданию их работ. Эта тройка должна организовать предварительный просмотр рукописей авторов со стороны других т.т. специалистов в данной области, а также посылку некоторых рукописей для окончательной проверки и редакции в ЗБ. В эту тройку ЗБ предлагает привлечь т.Павлова[7] и послать его в Мос-

	кву с подробным докладом о наших литературных силах и организации их совместной работы под руководством и контролем партии, об изданной до сих пор нашей литературе, об издательских возможностях и о плане издания ЦК[8].
4. Для укрепления и расширения нашей издательской деятельности в Болгарии необходимо поддержать материально АД „Българска книжнина“ и Киранова.	4. Поставить вопрос перед редиздатом о необходимости материальной поддержки АД „Българска книжнина“ путем закупки под соответствующей формой акций общества на 2000 дол., что усилит его возможности издавать и широко распространять нашу литературу. Также предоставить в распоряжение П.Киранову 500 долларов для улучшения журнала „Стопански проблеми“ и усиления издательской его работы.
5. О литературном наследии т. Хр. Кабакчиева.	5. Комиссии из т.т. Владимирова, Марека и М.Кабакчиева[9] сделать опись рукописей и материалов т. Хр.Кабакчиева и сделать доклад ЗБ, после чего ЗБ должно выработать предложение Секретариату ИККИ об издании трудов т.Кабакчиева.
6. т. Стамат Иванов из Пловдива написал т.Станкевичу о том, что находится в тяжелом положении и просит помощь.	6. Возложить нескольким т.т.подать заявление в Наркомфин с просьбой разрешить им перевести Ст. Иванову 100 дол., которые они хотят ему послать. Загр. Бюро поддержит эту просьбу.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 282, д. 104, л. 27. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Псевдоним на Г. Дамянов.

[2] Псевдоним на Ст. Димитров.

[3] Псевдоним ва В. Червенков.

[4] Става дума за Иван Йорданов Иванов.

[5] Псевдоним на Кирил Лазаров.

[6] Отстрани от Г. Димитров е написано: *„Надо следить, чтобы это действительно было сделано“ (подпис) 7.I.[19]41.*

[7] Има се предвид Т. Павлов.

[8] Има бележка на Г.Димитров: *„Предоставить ЦК обсудить и решить эти вопросы. (п). 7.I. [19]41"*.

[9] Кабакчиева, Маня – съпругата на Хр. Кабакчиев.

№ 399

Из протокол (Б) № 684 от заседание на Секретариата на ИККИ относно задачите на БРП(к) във връзка с предстоящото прехвърляне на германските войски в България

14 януари 1941 г.

§ 1450 По вопросу о переброске германских войск в Болгарию

Подготовляемое вступление германских войск в Болгарию ставит Болгарскую компартию перед исключительно трудной и сложной задачей. Имеющая огромное влияние в стране, она не может обойти молчанием подобную акцию со стороны Германии, совершаемую с согласия или при попустительстве болгарского правительства.

Наоборот, Болгарская [ком]партия должна выступить решительно против переброски германских войск в Болгарию, под каким бы предлогом не совершали эту переброску, указывая, что такое нарушение нейтралитета Болгарии ведет к вовлечению болгарского народа в войну за чужие интересы, угрожает превратить территорию Болгарии в театр военных действий и ставит на карту самостоятельное существование страны.

Одновременно компария должна разоблачить ответственность царя Бориса и правительства, которые, отвергая советское предложение о пакте взаимопомощи, являются непосредственными виновниками создавшегося положения, и в этой связи еще сильнее подчеркивать необходимость пакта взаимопомощи между Болгарией и СССР.

Используя широко заявление ТАСС, компартия должна парализовать проводимый правительственными кругами обман масс, что якобы переброска германских войск согласована с СССР[1].

Компария должна далее развернуть массовое движение против установления оккупационного режима в стране и захвата ее экономических и продовольственных ресурсов, избегая старательно всяких необдуманных выступлений, провокационных действий и вооруженных столкновений.

Димитров, Готвалд, Ерколи[2], Пик, Марти

РГАСПИ, ф. 495, оп. 18, д. 1326, л. 37. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[1] От пролетта на 1940 г. Германия под форма на туристи, специалисти и др. започва прехвърлянето на военни части в България. Когато в края на 1940 – началото на 1941 г. прехвърлянето на немски военни части вече не може да се скрие, българското правителство

обявява, че това се извършва със знанието на съветското правителство. На 13 януари 1941 г. ТАСС разпространява заявление, в което се посочва: „Чуждестранният печат, като се позовава на някои български кръгове, като източник за информация, разпространява съобщение, че в България уж се прехвърлят немски военни части, че прехвърлянето на последните се извършва със знанието и съгласието на СССР, че на запитването на българското правителство за допускането на немските войски в България СССР е дал своето съгласие.

Агенция ТАСС е упълномощена да заяви:

1. Ако наистина има германски войски в България и ако действително се прехвърлят такива войски, то всичко това е странно и става без знанието и съгласието на Съветския съюз, тъй като Германия никога не е поставяла пред Съветския съюз въпроса за пребиваването или прехвърлянето на германски войски в България.

2. Така също българското правителство никога не се е обръщало към Съветския съюз с въпрос за пропускането на съветски войски в България и следователно не е могло да получи от Съветския съюз какъвто и да е отговор".

Същия ден Г. Димитров изпраща до Ан. Иванов шифрограма, в която нарежда, че „в случай, че това заявление не бъде публикувано в пресата, дайте му широка гласност по свои пътища". *(ЦДА,к мф.40/161, к.2)*. БКП обнародва становището на съветското правителство.

[2] Псевдоним на Палмиро Толияти.

№ 400

Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Антон Иванов (Велко) относно действията на БРП(к) във връзка с прехвърлянето на германските войски в България

14 януари 1941 г.
Изх. № 47, спец. № 11–15.

София, Велко
Срочно

Партията трябва решително да се обяви против прехвърлянето на германските войски под какъвто и предлог да се извършва то. Такова нарушение [на] неутралитета води към въвличането [на] българския народ във войната за чужди интереси, угрожава да превърне България в театър на военни действия и поставя на карта самостоятелното съществуване на страната.

Едновременно партията трябва да разобличи отговорността на Бориса и правителството, които, отхвърляйки съветското предложение, се явяват непосредствени виновници за създаденото положение. В тая връзка още по-силно трябва да се подчертае необходимостта от пакта за взаимна помощ между България и Съветския съюз.

По-нататък партията трябва да развие масово народно движение против установяването на окупационен режим в страната и завземането на нейните икономически и продоволствени ресурси, старателно избягвайки необмислени акции, провокационни действия и въоръжени стълкновения.

Съобщете, що предприемате в това направление. Информирайте регулярно.

Жан

Г. Димитров (п)

ЦДА, КМФ 40/ 161, к. 3. Оригинал. Ръкопис.

№ 401

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) със сведения за числения състав на партията

19 януари 1941 г.

Получено на 25 януари 1941 г., вход. № 114, спец. № 30

Членове по партийни окръзи: София – 2160, Пловдив – 1810, Пазарджик – 850, Варна – 540, Русе – 480, Сливен – 420, Стара Загора – 360, Ямбол – 340, Бургас – 330, Хасково – 310, Горна Джумая – 290, Плевен – 240, Шумен – 210, Габрово – 210, Видин – 860, Враца – 150, Добруджа – 120. За Горна Оряховица, Бяла Слатина и Лом няма нови сведения.

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1085, к.61. Оригинал. Машинопис.

№ 402

Писмо от Георги Димитров до ЦК на БРП(к) (Пешо) с оценка за положението в България и задачите на БРП(к)

[Москва], 19 януари 1941 г.

Драги Пешо,

Пишеш, че те интересува как тук у нас тълкуват речите на министрите и народните представители; как да се разбира опровержението на ТАСС за пребиваването на германските войски в страната и какво значи новата мобилизация.

Едно е ясно брат – правителството определено се готви *за военна авантюра.* Натискът, който идва от двата империалистически лагера взе вече конкретен израз в поведението на правителството. То подготвя всичко за минаване открито на страната на германския империализъм. От какво вадя изводи?

1.Речите на министрите и народните представители. Типични са тия на Филов и военния министър Даскалов пред школниците. Лъжа и лицемерие – това е съдържанието на всички речи, а и техните – мир, мир, но всичко останало говори за война. Ревизионизъм, участие в строенето на „новия свят", апел и мерки за подигане военолюбивия дух, клеветите против братския Съветски съюз.

2. Официалното опровержение за пребиваването на германските войски в страната, за които целият народ знае, говорят за опасни открити намерения, свързани с военната авантюра, а не [за] мир. За германските войски, за които те шепнеха, че става със знанието на Съветския съюз, и за които ТАСС опровергава по най-категоричен начин, че нито българското, нито германското правителство са се допитвали или осведомявали Съветския съюз за пребиваването на такива германски войски в България[1]. Тяхното настаняване (колкото и малко да са) съвпада с първата и настояща мобилизация на правителството, [и това] е тревожно.

3. Отхвърлянето на така изгодното предложение от страна на Съветския съюз и изопачаването на неговия смисъл, вместо да наредят България на фронта на мира.

4. Тайно провежданата нова мобилизация, която продължава. – Какво да правите? Каквото и ние. Продължаваме разобличителната кампания по всички положения. Ние знаем, че в цялата тая история голям дял има английският империализъм. Още от подпалването на войната той се стреми да скара Германия и Съветския съюз. Знае [се], че България и Проливите могат да бъдат евентуално повод за едно недоразумение и затова насочват двубоя така, че Германия да бъде принудена да включи и България в своя фронт. Нататък се и отива. Германия от военни цели може най-пряко през България да помогне на италианците и да бие Англия в източно Средиземно море.

Съветският съюз не би възразил на един бой против английския империализъм в източно Средиземно море, стига то да не става през България.

Ето защо ние насочваме борбата *не пряко против Германия, а против предателството на правителството,* което не се вслушва в народа. Помниш, че тук казваха преди, че ние не ще се откажем от никаква помощ от Италия и Германия при разрешението на националните идеали на България, стига това да не обрече страната на война. А правителството от там почва. То не желае да разбере колко колосално значение ще има за опазването независимостта от приемането на съветския пакт.

При една война, тук мислят да си кажат мнението с позиви и устно, че не желаят войната, че тя е в чужда полза, че за нея е само военнолюбивата реакционна буржоазия. Колкото за сриване на мобилизацията, дума да не става. Това може да бъде само в угода на английския империализъм или причина за едни румънски събития. [...]

Привет *Георги*

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 1, д. 651, л. 5. Копие. Машинопис.

---

[1] Става дума за декларация на съветското правителство, разпространена от ТАСС на 13 януари 1941 г. Вж док. № 399, бел. 1.

№ 403

Писмо от Д. Мануилски до В. Молотов относно разгласяване от Г. Димитров на факта за направеното от СССР предложение за сключване на пакт за взаимопомощ с България

30 януари 1941 г.

Строго поверително

Лично

Дорогой товарищ Молотов,

Двадцать восьмого января тов. Димитров инструктировал докладчиков из аппарата Коминтерна, используемых Московским комитетом партии для выступлений по международному положению. На собрании присутствовало свыше сорока человек, из которых около трети – иностранные коммунисты, говорящие по русски. На этом совещании тов. Димитров заявил, что Советский Союз обращался с предложением к Болгарии о заключении пакта о взаимопомощи, но Болгария это предложение Советского Союза отвергла. Я тотчас же наклонился к тов. Димитрову и тихо сказал ему, что нигде об этом факте в советской печати не говорилось и что об этом не следует говорить на собрании. Тогда тов. Димитров поправил, что о самом факте предложения Советским Союзом пакта о взаимопомощи Болгарии говорить не следует, но что Советский Союз добивается такого пакта. Так что я считаю неправильным оглашение вопросов, являющихся предметом неопубликованных официальных переговоров советского правительства, я просил бы Вас посоветовать тов. Димитрову избегать разглашения такого рода сообщений.

С товарищеским приветом *Д. Мануильский*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 10 а, д. 430, л. 8–9. Копие. Машинопис. Руски ез.
Публикувано в"Коминтерн и вторая мировая война".т. I, М., 1994, с.497.

№ 404

Писмо от Г. Димитров до секретаря на ЦК на ВКП (б) А. А. Андреев[1] с молба да се преразгледат делата на българските политемигранти комунисти

7 февруари 1941 г.

Дорогой товарищ Андреев,

Посылаю Вам обещанный материал об арестованных болгарских политэмигрантах, дела которых следовало бы пересмотреть, так как на основании имеющихся у нас данных об этих людях, никак нельзя считать их способными на

совершение антисоветских и антипартийных поступков. Наоборот, большинство из них бесспорно являются безупречными коммунистами, людьми, преданность которых к нашей великой партии Ленина – Сталина доказана.

Не подлежит также сомнению, что и в рядах арестованных политэмигрантов других национальностей (немцев, австрийцев, балканцев и др.) имеется не мало честных и преданных коммунистов, дела которых следовало бы пересмотреть и исправить совершенную в отношении таких людей ошибку.

Вопрос идет не только о реабилитации и спасении страдающих людей, но и о возвращении к полезной работе и к боевой деятельности против наших классовых врагов в капиталистических странах преданных кадров братских коммунистических партий.

Давно пора предпринять в этом отношении более радикальные меры, так как до сих пор множество дел, необоснованность которых давно бесспорно установлена органами прокуратуры, продолжают оставаться неликвидированными.

Вы могли бы быть лично информированы об этом работниками прокуратуры Московского военного округа т.т. Якуниным, Гитманом, Куровым, которые утверждают, что их работа по выяснению дел политэмигрантов не приводит к практическим результатам, так как и после выявления полной несостоятельности обвинения, все равно в большинстве случаев дела не прекращаются и невинно осужденные не освобождаются.

Я бы Вас очень просил принять и лично выслушать этих товарищей, посланных партией на работу в прокуратуру именно с целью разобраться по партийному, по большевистски в рассматриваемой прокуратурой делах.

Создание комиссии из т.т. Шкирятова, Бочкова и Меркулова[2], о которой Вы говорили, намного помогло бы разрешению, прежде всего, тех дел, по которым существует разногласие между органами прокуратуры и органами НКВД, а также ускорению прекращения по крайней мере тех дел политэмигрантов, которые являются на языке прокурорских работников явно „липовыми“.

Очень прошу Вас, т. Андреев, принять меры к скорейшему созданию этой комиссии.

Приложение: Список на 132 человека.

С товарищеским приветом *Г. Димитров*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 81, л. 1–2. Копие. Машинопис. Руски ез.

Публикувано в „Коминтерн и вторая мировая война“.т. I, М., 1994, с. 501–502.

---

[1] А. А. Андреев е и председател на Комисията за партиен контрол при ЦК на ВКП (б).

[2] Става дума за създадената Комисия по преразглеждане на делата на репресираните по молба на прокуратурата. По това време М. Шкирятов е зам. председател на Комисията за партиен контрол при ЦК на ВКП (б); В. Меркулов е нарком на Държавна сигурност; В. Бочков – старши майор от Държавна сигурност, началник на Специалния отдел на НКВД (след това на НКГБ) на СССР.

№ 405

Шифрограма на Антон Иванов (Велко), от името на ЦК на БРП(к), до Г. Димитров за настаняване на германски части в България

12 февруари 1941 г.
Вход. № 200, спец. № 59

Уже мобилизован транспорт и 5 дивизий, из которых создают 10. В Софии функционируют две германские радиостанции. В Северной Болгарии они создали свои продовольственные базы, тоже самое и в Бургасе из доставленного из СССР хлеба. Вокруг Варны поставлена дальнобойная артиллерия.

Велко
ЦК на БКП

ЦДА, КМФ 40/1085, к. 81. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

№ 406

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БРП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) относно действията на партията след присъединяването на България към Тристранния пакт и навлизането на германските войски в България

4 март 1941 г.
София, изх. № 197, спец. № 35–37

При създаденото положение считаме [за] необходимо:

първо, да се вземат срочни мерки за запазване на кадрите, организациите и връзките като същевременно партията бъде най-сериозно предупреждавана против провокациите;

второ, главно внимание да се обърне на разяснителната работа. Изчерпателно да се покаже антинародният характер на политиката на правителството, да се разобличат виновниците. Партията да се яви като истински последователен защитник на жизнените интереси на българския народ;

трето, да се предприеме систематическа разяснителна работа в армията;

четвърто, да се обсъди възможността за разяснителна работа сред неканените гости в страната.

Марта

Г. Димитров (п)
В. Коларов (п)

ЦДА, КМФ 40/161, к.10. Оригинал. Ръкопис.

№ 407

Шифрована телеграма от Антон Иванов (Велко), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) за спиране на кампанията в подкрепа на сключване на пакта за взаимопомощ между България и СССР

7 март 1941 г.
Вход. съобщ. № 315, спец № 91.

Смятаме, че новите шагове[1] на правителството налагат известно изменение в кампанията за съветското предложение. Това правителство свързва окончателно съдбата си с германския империализъм. Да се очаква от него нов курс е немислимо. Затова, разобличавайки неговата гибелна политика, че отхвърли безсмислено един реален спасителен път, ние пропагандираме идеята, че само едно народно правителство би могло правилно да ориентира страната и да тръгне по искания от народа път на опора и сътрудничество със СССР.

Велко

ЦДА, мф. 1085, к. 99. Оригинал. Машинопис.

---

[1] *русизъм* – крачки.

№ 408

Телеграма от ЗБ на ЦК на БРП(к) до ЦК на БРП(к) с предупреждение да не организира антисръбски демонстрации

2 април 1941 г.

Въвличането на България във война срещу Югославия – това е не само акт на гнусно предателство по отношение на съседен братски народ, но и за самия български народ ще означава окончателно да се превърне в *ратай* на германския империализъм, проливащ своята кръв за чужди интереси и обричащ собствената си страна на страшно разорение и унищожаване. Кампанията да се развие в този смисъл, без да се поддавате на провокации на врага.

Георги Димитров. Дневник. С. 1997, с.224.

№ 409

Из Дневника на Г. Димитров за изказаното от Й. Сталин мнение относно възможното разпускане на Комунистическия интернационал

20 април 1941 г.

[...] Й[осиф] В[исарионович] каза: При Д[имитров] от Коминтерна излизат партии (намекваше за амер[иканската] партия)[1]. Това не е лошо. Напротив, би трябвало компартиите да станат съвсем самостоятелни, а не да бъдат секции на КИ. Те трябва да се превърнат в *национални* ком[унистически] партии под различни названия – *работническа* партия, *марксическа* партия и т.н. Името не е важно. Важното е те да навлязат сред своя народ и да се концентрират върху специфичните си задачи. Те трябва да имат комун[истическа] програма, те трябва да се опират на марксически анализ, а не да поглеждат към Москва, да разрешават самостоятелно стоящите пред тях конкретни задачи в дадената страна. А положението и задачите в различните страни са съвсем различни. В Англия са едни, в Германия – други и т.н. Когато по такъв начин компартиите укрепнат, тогава отново да се възстанови международната им организация.

Интернационалът беше създаден при Маркс в очакване на близката междунар[одна] революция. Коминтернът беше създаден при Ленин също в такъв период. Сега на преден план излизат *националните* задачи за всяка страна. Но положението на компартиите като секции на междунар[одна] организ[ация], подчинена на Изпълнителния комитет на КИ, е пречка...

Не се дръжте за това, което е било *вчера.* Строго отчитайки създадените *нови* условия...

От гледна точка на *ведомствените* интереси (КИ) това може би е неприятно, но не тези интереси решават!

Принадлежността на компартиите към Коминтерна в сегашните условия облекчава преследванията на буржоазията срещу тях и нейния план да ги изолира от масите в собствената им страна, а на компартиите пречи да се развиват *самостоятелно* и да решават своите задачи като *национални* партии...

Рязко и ясно е поставен въпросът за по-нататъшното съществуване на КИ в най-близкия период и за *новите форми* на интернационални връзки и интернационална работа в условията на световна война.

Георги Димитров. Дневник. С., 1997, с. 227–228.

---

[1] Според приетия от Конгреса на САЩ закон, Американската КП трябваше да прекрати съществуването си от 1 януари 1941 г. За да избегне удара, ръководството на компартиията, съгласувано с ИККИ, взема решение за прекратяване на принадлежността си към Коминтерна. Партията формално излиза от Коминтерна, но не прекратява връзките си с него.

№ 410

Из Дневника на Г. Димитров за получената от ЦК на БРП(к) телеграма с молба за инструкции за позицията, която партията да заеме след освобождението на Македония, Тракия и Западните покрайнини

София, 1 май 1941 г.

Тодор Павлов съобщи, че последните събития са поставили Работническата партия в трудно положение. Работническата партия не може самостоятелно да определи отношението си към окупирането на Тракия и Македония от българските войски. Обявяването на Работническата партия против „освобождаването" на Тракия, Македония и Западните покрайнини при съществуването на шовинистично опиянение, което частично е засегнало и трудещите се маси, предимно дребнобуржоазните, може да изолира партията от някои слоеве на населението. Освен това обявяването против „освобождаването" на тези области трябва да се съпровожда с някакви конкретни искания. Агитацията за запазване на Тракия и Македония в предишните държавни граници след фактическия разгром на Гърция и Югославия не може да има успех. Работническата партия не може да одобри „освобождаването" на Тракия и особено на Македония като се имат предвид заявлението на съветското правителство от 3 март 1941 г. и договорът за дружба, сключен между СССР и Югославия. Ръководството на Работническата партия не може да даде разумни отговори на левите политически дейци и не може да даде инструкции на своите членове, които по разни причини заминават за Тракия и Македония. Връзката със съответните инстанции се осъществява твърде бавно и нередовно. Работническата партия чака спешни указания[1].

Георги Димитров. Дневник. С., 1997, с. 230.

---

[1] Според Дневника, съдържанието на телеграмата става известно и в НКИД. Ц. Драгойчева успокоява съветския пълномощен министър в България А.Лаврищев, че „изпратената от Т. Павлов телеграма не отговаря на действителността. Раб. партия има позиция по макед. и трак. въпрос и излиза със специална декларация-възвание". *(Георги Димитров. Дневник, с. 231.).*

№ 411

Кратко резюме на доклада на Г. Димитров на заседание на Секретариата на ИККИ за тактиката, която трябва да следват комунистическите партии след нападението на Германия срещу СССР

22 юни 1941 г.

Германия грубо нарушила пакт с Советским Союзом и напала на СССР.

Тот факт, что агрессия исходит от Германии, является положительным для

нас фактором и характеризует одновременно коварную политику, которую вела Германия до сих пор. Эта агрессия еще больше направит ненависть народов против Германии, с одной стороны, а с другой стороны, будет иметь рано или поздно – свои неблагоприятные последствия для Германии и ее армии.

Трудности, перед которыми стоит Германия, находят свое выражение в речи Гитлера. Ее аргументы явно неубедительны. Нападение на СССР является авантюризмом со стороны Гитлера. Немецкая армия столкнется с армией, которая идеологически стоит несравненно выше и по оснащению равноценна, если не превосходит немецкую армию, не говоря уже о том, что наши ресурсы куда более мощные.

Не надо забывать, что война против немецких захватчиков будет длительная, упорная и потребует напряжения всех наших сил.

Война ставит перед компартиями и перед нами совершенно новые задачи.

1. Компартии в капиталистических странах должны сейчас развернуть широкую кампанию за безграничную поддержку Советского Союза против грабительской войны со стороны Германии.

2. Предстоит организовать национально-освободительное движение против немецкого фашизма во всех находящихся под немецкой оккупацией странах и антифашистской борьбы в самой Германии.

3. При этом следует исходить из того факта, что Советский Союз ведет отечественную, справедливую войну, войну против затеянной Германией захватнической войны.

Отношение коммунистов к нынешней мировой войне меняется. До сих пор война велась за передел мира. Это была война империалистическая. Коммунисты боролись против войны с обеих сторон и находились на стороне народов, страдающих от войны. Теперь положение принципиально изменилось. Характер войны стал другой, ибо добавился новый решающий момент: нападение Германии на Советский Союз.

Все то, что помогает Советскому Союзу и ускоряет разгром фашизма, является решающим при наших действиях. Интерес всех народов – это поражение немецкого фашизма. Отсюда вытекает:

В Англии нельзя требовать устранения правительства Черчилля. Черчилль за продолжение войны против Германии, и это является положительным фактором в Отечественной войне Советского Союза.

В США кампания против вовлечения США в войну потеряла актуальность. Коммунисты должны теперь выступать за поддержку Советского Союза, против помощи Германии, а также за вступление США в войну против гитлеровской Германии.

В оккупированных и вассальных государствах, как например, в Чехословакии, мы раньше квалифицировали Бенеша как агента английского империализма, теперь огонь следует направлять против таких предателей, как Гаха, и установить контакт с теми элементами, которые стоят за войну с Германией.

Во Франции нужно занять подобную позицию по отношению к де Голлю.

Нужно организовать все народы на активное сопротивление против фашистских оккупантов и развить национальное освободительное движение путем таких активных действий, как массовые забастовки, саботаж и т.п.

Что же касается так называемых нейтральных стран, как например Швеция, никто от них не требует вступления в войну на стороне Советского Союза. Но что означает нынешняя их нейтральность? Это помощь немецкому фашизму. Против этой мнимой нейтральности следует вести борьбу.

Из всего этого вытекают наши тактические выводы: всесторонняя поддержка Отечественной войны Советского Союза. Направить все удары против фашизма. Все то, что поможет поражению фашизма, является правильным тактически и полезным. Обеспечение победы Советского Союза – это предпосылка свободы всех народов.

Итак:

1. Положение принципиально изменилось, и основной удар теперь направляется против фашизма;

2. Мы не будем на этом этапе призывать ни к свержению капитализма в отдельных странах, ни к мировой революции. Речь идет теперь в отдельных странах о борьбе против национального угнетения, против режима порабощения оккупантами, о борьбе за национальную свободу. В этой борьбе мы не должны отталкивать ту часть мелкой буржуазии, интеллигенции и крестьянства, которые честно стоят за национально-освободительное движение. Наоборот, нужно завоевать их в качестве союзников и коммунистам включиться в это движение в качестве руководящего элемента.

Перед ИККИ встают новые конкретные задачи. Отдел печати и пропаганды превращается в наш основной рабочий орган, который должен ориентироваться на то, чтобы помочь компартиям в их борьбе, дать им аргументы для их пропаганды и материалы для печати. Информация будет играть особую роль. Это для нас своего рода боевые припасы.

Все наши силы мы должны отдать на службу Отечественной войне против фашизма. Нам нужно мобилизоваться, как мобилизуется весь советский народ, и не забывать, что немецкий фашизм рассчитывает и здесь на свою пятую колонну. Поэтому необходимо быть бдительными и сигнализировать о всякого рода подозрительных явлениях.

В нашей работе больше, чем когда-либо, необходима ударность. Каждое слово должно попасть в цель. Наша пропаганда должна быть наступательной точно так же, как эта освободительная война против фашизма будет войной наступательной. Это в особенности нужно подчеркнуть, так как в нашей работе имеется некоторая рутина. Нужно перестроиться. Военное время требует основательной перестройки нашей работы.

Война будет тяжелой. Может быть, нам придется работать под вражескими бомбардировками. Каждому отдельному работнику будут предъявлены высокие требования. Каждый должен самоотверженно работать на своем участке и твердо помнить, что здесь также фронт, на который он поставлен товарищем Сталиным.

РЦХИДНИ, ф. 495, оп. 18, д. 1335, л. 3а–3г. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

Публ. в „Коминтерн и вторая мировая война“. ч. II. М., 1998, с. 93–96.

№ 412

Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до ЦК на БРП(к) във връзка с нападението на Германия срещу СССР

22 юни 1941 г.

България, изх. № 420, спец. № 49

Вероломное нападение Германии на СССР является ударом не только против страны социализма, но и против свободы и независимости всех народов. Защита СССР есть в то же время защита народов оккупированных Германией стран, защита болгарского народа, правящие классы которого стараются втащить его в антисоветскую авантюру и отдать его на разграбление германскому фашизму. Необходимо принять все меры, чтобы облегчить борьбу советского народа, противодействовать антисоветским планам болгарской реакции, крепить единый народный фронт борьбы против германского фашизма, развертывать движение за создание единого интернационального фронта борьбы народов против германских и итальянских фашистских разбойников, стремящихся закабалить балканские народы, независимость и будущность которых связана с победой СССР. Учтите, что на данном этапе речь идет об освобождении народов от фашистского порабощения, а не о социалистической революции. Подтвердите получение.

Жан

Г. Д.

ЦДА, КМФ 40/ 161, к.14. Оригинал. Машинопис.

№ 413

Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) с указания за организиране на борбата против прогерманската политика на българското правителство

1 юли 1941 г.

София, изх. № 455. спец. № 16

Советский народ ведет Отечественную войну не на жизнь, а на смерть. От исхода этой гигантской схватки зависит судьба не только Советского союза, но и болгарского народа. Настал час, когда коммунисты и друзья Советского союза не должны останавливаться ни перед какими средствами, чтобы помочь Красной армии. Это основное и решающее в данный момент. Недостаточно только кампания солидарности. Необходимо создать всенародный антифашистский фронт и поднимать повсеместно народ на борьбу с фашистскими варварами и их болгарскими пособниками. Болгария является важной базой и тылом германской

армии. Болгарское правительство всемерно помогает немцам. Необходимо всяческим образом дезорганизовать немецкий тыл, срывать использование немцами территории, материалов, продовольствия, железных дорог и пристаней. Решительно мешать перевозке немецких войск и оружия, разрушая железные дороги и [средства] сообщения. Уничтожать немецкие аэродромы, склады оружия и припасов, запасы нефти, средства связи. Не допустить, чтобы немцы захватили новый урожай. Развернуть широчайшую работу в армии, поднимать болгарских солдат против немецких оккупантов, не допустить, чтобы армия была брошена против Советского союза. В случае вовлечения Болгарии в войну, низвергать правительство, присоединиться к Красной армии.

Марта

Г. Димитров (п)

ЦДА, КМФ 40/ 161. к. 15. Оригинал. Машинопис.

№ 414

Писмо от Г. Димитров до Л. П. Берия относно подготовката за прехвърлянето на групи от чуждестранни комунисти в Германия, Полша , Унгария, България и др. страни

11 юли 1941 г.

Дорогой товарищ Берия,

Кроме наших людей, которых отбираем и отдаем т. Судоплатову и V-му Управлению РККА[1], мы подобрали, проверили и подготовили группы иностранных коммунистов для партийно-политической работы и организации партизанского движения в Германии, Польше, Венгрии, Прикарпатской Украине и Болгарии.

Списки и справки на эти группы *первой очереди* отправили сегодня т. Меркулову. Немецкая группа – 11 человек, польская – 12 человек, венгерская – 12 человек, прикарпатско-украинская – 7 человек и болгарская – 11 человек.

Одновременно проверяем о подготовляем людей для групп *второй очереди*, а также для групп в другие страны.

Очень прошу Вас сделать зависящее от Вас, чтобы в кратчайший срок были отправлены представленные группы товарищей.

С товарищеским приветом *Г. Димитров*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 85, л. 7. Копие. Машинопис. Руски ез.

Публикувано в „Коминтерн и вторая мировая война“. т. II, М.,1998, л. 115–116.

---

[1] V-то разузнавателно управление на генералния щаб на Червената армия, по-късно

Главно разузнавателно управление (ГРУ). Оглавява се от Ф. Голиков, след това от А. Панфилов и И. Иличьов.

№ 415

Писмо от Г. Димитров до В. Молотов относно водените от Коминтерна нелегални радиопредавания

15 юли 1941 г.

Дорогой товарищ Молотов,

Нелегальные радиопередачи уже начались. Кроме передач для католиков и немецких национал-социалистов, будут и следующие передачи: венгерская, польская, итальянская, румынская, болгарская, французская и голландская.

В целях обеспечения необходимой конспиративности этих передач, необходимо их проводить не через радиостудию ТАСС, как это сейчас происходит, а создать *особую радиостудию в помещении Отдела печати ИККИ.*

Вопрос согласован с т. Хавинсоном[1]. Кабель и другие технические средства для этой цели у нас имеются. Нужно только Ваше указание т. Пересыпкину о создании этой особой радиостудии.

Просим дать срочно это указание.

С товарищеским приветом *Г. Димитров*

РГАСПИ, ф. 495, оп. 73, д. 112, л. 9. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Служител на ТАСС.

№ 416

Писмо от Г. Димитров до секретаря на ЦК на ВКП (б) А. Шчербаков и началника на Совинформбюро С. Лозовски със сведения за съпротивителното движение в България

30 юли 1941 г.

Руководство нашей партии в Болгарии сообщает с датой 29 июля следующее:

„Начата диверсионная работа и саботаж на предприятиях, работающих на немецкую армию. На софийской текстильной фабрике „Болгария“ было уничтожено путем поджога 20 тонн хлопка и было испорчено большое количество пряжи. На текстильной фабрике „Менарди“ испорчены чесальные машины, в результате чего производство на этой фабрике снизилось на одну треть. На текстильной фабрике Шопова испорчены материалы, предназначенные для военных целей. На фабрике смазочных масел „Тигр“ испорчены масла, изготовленные для Германии. В софийских авторемонтных мастерских, ремонтировавших немецкие автомобили, забастовали рабочие. На каучуковой фабрике „Бокши“ испорчены изготовленные для Германии автопокрышки и изготовлена для немецких солдат непригодная к употреблению резиновая обувь.

Партия добивается путем диверсий и саботажа воспрепятствовать вывозу табака и хлеба в Германию. Трудности в организации диверсионной работы заключаются в том, что партия не располагает необходимым количеством взрывчатых веществ“.

Г. Димитров

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 84, л. 4. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 417

Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) с указания за действията на БРП(к)

1 август 1941 г.

София, Велко. Изх. № 549, спец. № 54-55.

Легальные люди, находящиеся под угрозой ареста, должны переходить в подполье и не давать себя арестовывать. Организуйте побеги из концентрационых лагерей и тюрем. Поощряйте дезертирство из армии и захват ими с собой оружия. Создавайте боевые группы и партизанские отряды. Развертывайте самую энергичную патриотическую агитационную кампанию по всей стране и в первую очередь среди солдатской масы и офицерства. Действуйте оперативно и решительно.

Жан

Г. Димитров (п)

ЦДА, КМФ 40/ 161, к.17. Оригинал. Машинопис.

№ 418

Писмо от Г. Димитров до Й. В. Сталин относно възможността на въстание в България

2 август 1941 г.
Товарищу Сталину
Лично

Дорогой товарищ Сталин.

По сведению ЦК нашей болгарской партии, положение в стране чрезвычайно напряженное. Немцы производят усиленный нажим на Болгарию, чтобы она приняла активное участие в войне против Советского Союза. Царь Борис и правительство, хотя и все еще колеблются, подготовляют вступление в войну. Между тем подавляющее большинство народа и солдатской массы относятся явно отрицательно.

Офицерский кадр армии раздвоен. Среди самого генералитета имеются разногласия. Военный министр Даскалов вместе с несколькими другими генералами высказывается против войны с СССР, так как не уверен, что армия будет сражаться. Военная группа Дамяна Велчева, находящаяся давно в резкой оппозиции царю Борису, за решительные действия против вовлечения Болгарии в войну против Советского Союза. Эта группа имеет значительное влияние в армии и особенно среди резервного офицерства. Она предложила нашей партии совместные действия. Ведутся переговоры по этому поводу. Вопрос о восстании против царя Бориса и его германских покровителей в Болгарии поставлен конкретно.

В связи с этим, ЦК партии запрашивает – *как и в каких размерах СССР может оказать помощь в случае восстания в Болгарии.*

Очень прошу Ваших срочных указаний по этому поводу.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 484, л. 5.

№ 419

Шифрована телеграма на Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) за сваляне на лозунга „Съветска България"

4 август 1941 г.
До Велко, изх. № 564, спец. № 60.

Лозунг „Советской Болгарии" в данной ситуации неправилен. Под этим лозунгом нельзя создать действительный национальный фронт против гитлеризма. Лозунг велчевцев „Народной демократической республики" более подходит. Учтите это.

Жан

ЦДА, КМФ 40/ 161, к. 19. Оригинал. Машинопис.

№ 420

Шифрована телеграма на Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) относно подготовката на въоръжено въстание в България

5 август 1941 г.

До София, Велко;изх. № 567, спец. № 60-62

После тщательного обсуждения вопроса в самом авторитетном месте пришли единодушно к выводу, что восстание в настоящих условиях было бы преждевременно и заранее обречено на разгром. Приступить к восстанию только тогда, когда будет возможно комбинированное действие изнутри и извне страны, что в данный момент еще невозможно. Теперь надо накоплять силы, всемерно готовиться, укреплять позиции в армии и стратегических пунктах. Действуйте в этом духе. Учитывайте это в своих переговорах с велчевцами. Подтвердите получение настоящего сообщиния.

Жан

Г. Димитров (п)

ЦДА, КМФ 40/161, к. 20. Оригинал. Машинопис.

№ 421

Шифрована телеграма от Ан. Иванов (Велко) до Г. Димитров (Жан) относно взаимоотношенията с ЮКП в Македония

№ 708

16 август 1941 г.

Получено на 23 август 1941 г.,

Жану

КПЮ иска и занапред да ръководи Македония. Техен делегат, мимо нас, тия дни отстранил досегашния организационен комитет в Скопие начело с Марко[1] и пристъпил към създаване [на] паралелни организации и комитети в Македония. Решете вие въпроса и съобщете решението си нам и на югославските другари. Ние нямаме претенции, но заедно с македонските другари считаме за целесъобразно и практически по-осъществима връзката на македонците с нас.

Нашето свързване с Македония стана на времето въз основа на съгласието на КПЮ. Отговорете бързо.[2]

Велко

РГАСПИ, ф. 495, оп. 184, входящие 1941, д. 131 № 708. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Методи Шаторов.

[2] Върху документа има бележка на Г. Димитров с молив: *„Да се покаже на Коларов, Владимиров [В. Червенков], Марек [Ст. Димитров]. 23. 8. 41. ГД“.*

№ 422

Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) със сведения за състава на Комунистическия младежки съюз

15 август 1941 г.

Вход. № 191, спец. № 50.

Орготчет на РМС по окръзи: София – 2267 члена, Пловдив – 1123, Сливен – 547, Бургас – 475, Габрово – 740, Видин – 515, Пазарджик – 1057, Плевен – 336, Бяла Слатина – 185, Дупница – 917, Кюстендил – 106, Русе – 335, Враца – 197, Шумен – 268, Варна – 505, Ямбол – 115, Стара Загора – 149, Хасково – 170, Горна Оряховица – 102, Лом – 32, Харманли – 52, Троянско и Ловешко – 197, Македонски край -210. Всичко близо 15 хиляди.

От тях работници – 25%, селяни – 35%, интелигенция -4%, учащи се -35%. [1]

Чиче

ЦДА, КМФ 40/ 1085, к. 76. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Върху документа има ръкописна бележка: *„Да се покаже на другарите Коларов, Марек [Ст. Димитров], Белов [Г. Дамянов], Вторичков (от отдела на Трилисер), Мръчковски (КИМ)“.*

№ 423

Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) с указания за разпространяване в България на материалите на Общославянския митинг, проведен в Москва на 10-11 август 1941 г.

19 август 1941 г.

До София, Велко, изх. № 606, спец. № 68-70

Необходимо распространить в стране, но не от имени партии, воззвание Всеславянского комитета в Москве и речъ доктора [К.] Стоянова. Вы должны поставить себе задачей, чтобы не было ни одного болгарина, который не был бы знаком с этим документом. Надо развернуть всякого рода общественно органи-

зованную массовую кампанию в пользу всеславянского единства в духе воззвания. Надо связаться по этому поводу со старыми славянофилами-профессорами и общественными деятелями, и использовать все легальные возможности. Целесообразно создание славянских братств без различия политических убеждений для распространения идей всеславянского единства против кровавого гитлеровского пангерманизма. Подтвердите получение. Информирайте о принятых мерах.

Жан

Г. Димитров (п)

ЦДА, КМФ 40/ 1085, к. 11. Оригинал. Машинопис.

№ 424

Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) за необходимостта БРП(к) да организира разузнавателна мрежа в страната

19 август 1941 г.

До София, Велко, изх. № 609, спец. № 72, 73, 74

Необходимо срочно организовать через наших людей, сторонников и знакомые связи по всей стране сбор достоверных сведений о немецкой армии в Болгарии, ее вооружении, ее аэродромах и их расположении, количестве самолетов и их типах, [рас]положении морских баз в Варне и Бургасе, имеющихся военных кораблях, подводных лодках, движении и размещении военных частей, местонахождении и характере заводов и объектов, производстве военных материалов, сборке самолетов, стратегическом сырье и т.д. Также сведения подобного рода о болгарской армии. Все эти сведения старательно проверяйте и регулярно посылайте прямо нам. В этом отношении не рассчитывайте только на Коста[1], а создавайте свою партийную разведывательную сеть. Подтвердите получение.

Жан

Г. Димитров (п)

ЦДА, КМФ 40/ 161, к. 23. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Псевдоним на Павел Шатев. През 1940–1941 г. оглавява разузнавателна група в София, предава важна военна и политическа информация.

№ 425

Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) относно предаване ръководството на комунистическото движение в Македония на ЮКП

23 август 1941 г.

До София, Велко, изх. № 624, спец. № 73–76.

Руководство в Сербской Македонии должно находится в руках КП Югославии по соображениям практической целесообразности. Основную борьбу теперь надо вести против германских и итальянских оккупантов и их агентов. Главным средством этой борьбы является партизанское движение. Это движение сейчас развертывается на Югославской территории под руководством компартии Югославии. Сербская Македония должна стать одной из баз партизанского движения, дезорганизующего тыл гитлеровской Германии и фашистской Италии на Балканах. Учитывая особое положение в Македонии, необходимо установить самое тесное сотрудничество между Болгарской и Югославской компартиями, особенно на местах. Со своей стороны Болгарская компартия должна дать директиву болгарским коммунистам, находящимся на югославской территории, оказывать всемерную помощь Югославской компартии. Обе партии должны заступиться за право македонского народа на самоопределение. Они должны добиваться и осуществить сотрудничество между болгарским народом и народами Югославии против общего фашистского врага.

Жан

Г. Димитров (п)

ЦДА, КМФ 40/ 161, к. 24. Оригинал. Машинопис.

№ 426

Писмо от ИККИ до Г. Соркин с молба да предаде на Г. Димитров (Жан) писмо от Ан. Иванов (Лука) относно положението в Македония

[август–септември 1941 г.]

Строго поверително

Само лично

ИККИ – тов. Соркину[1]

Прошу передать по телеграфу т. Димитрову письмо от Луки, полученное на его имя, переданное через связника Михайлова[2].

Лука просит передать Жану, что Ваши советы о передаче КПЮ руководства македонскими парторганизациями выполнены.

Лука сообщает, что положение в Македонии продолжает оставаться тяжелым. Около трех месяцев как македонские т.т. не имеют связи с Центральным комитетом КПЮ. Молодые и малоопытные т.т., стоящие у руководства в Македонии, в настоящей сложной обстановке не могут принимать правильные решения. Как например можно указать на партизанские отряды, которые создавались без предварительной политической подготовки, вследствие чего македонские т.т. были поставлены под тяжелые удары.

Лука далее сообщает, что руководство Македонии часто прибегает к ним за советями.

Кроме помощи советами, со стороны БКП оказывается также и материяльная помощь. В частности, туда направлен постоянный представитель БКП для связи, координации и содействия.

Ряд т.т. послан в крупные города.

В настоящее время число членов партии в Македонии достигает 700 человек, в большинстве своем молодежь. Там имеется 5 окружных комитетов и организации во всех городах. В селах эти организации пока еще слабы. Примерно в таком же положении находятся и комсомольские организации в Македонии.[3]

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 90, л. 14. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Г. Соркин по това време е зам. завеждащ Службата за връзки на ИККИ.

[2] „Михайлов“ е дописано на ръка.

[3] Липсва края на документа.

№ 427

Шифрована телеграма от Ан. Иванов (Велко) до ЗБ на ЦК на БКП относно взаимоотношенията с Гръцката КП в Беломорието

23 август 1941 г.

От България, вход. № 753, спец. № 28-30.

Комитетите в Ксанти и Кавала отказаха да приемат нашия човек като връзка, казвайки, че те били във връзка с гръцкия ЦК. Но едновременно не ни дават и връзка с последния. Между това в Гърция има две ръководства, едно начело с Михалакис, който сигурно е агент, и друго начело с Каналис, бивш железопътен служащ, който по случайна връзка ни моли да го срещнем с вас, но не ни даде сам връзка.

Дайте ни ориентировъчни сведения за лицата. Ние се нуждаем от връзка с тях за координиране работата в Тракия[1].

Велко

ЦДА, КМФ 40/1085, к 113. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Има се предвид присъединената към България Беломорска област, съставена от Западна Тракия и част от Беломорска Македония.

№ 428

Шифрована телеграма от Ан. Иванов (Велко) до Г. Димитров (Жан) относно провеждането на славянската акция в България

29 август 1941 г.

До Жан, вход. № 739, спец. № 25-27.

По славянската акция: сами провеждаме акция. Възванието и речта на Стоянов[1] и Толстой[2] разпространяваме широко. Обхождаме всички среди и отделни дружества и лица, стремим се да създадем от тях съответен легален орган. В села и предприятия организираме летящи митинги и резолюции за солидарност. След съобщението ти даваме голям размах [на акцията].[3]

Велко

ЦДА, КМФ 40/ 1085, к. 112. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Д-р К. Стоянов.

[2] Писателят Алексей Толстой.

[3] Върху документа има ръкописна бележка на Г.Димитров: *„Да се покаже на другарите Коларов, Владимиров [В. Червенков], Марек [Ст. Димитров], Белов [Г. Дамянов]. Г.Димитров (подпис)“.*

№ 429

Шифрограма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) със съобщение за предстоящото изпращане в България на политемигранти от СССР

30 август 1941 г.

До София, Велко, изх. № 647, спец. № 79

Ще ви посетят гости нашенци от Филипа[1] и Захия[2]. Те имат особени задачи, без права да се бъркат в партийните дела. Между тях Радиона[3], Съби[4], Брате[5], Кискина[6], Табака[7]. Други наши гости специално за Никодима[8]. Между тях Козовски[9], Благой Врачански, Пейчев. Имайте това предвид. Вземете необходимите мерки.

Жан

Г. Димитров (п)

ЦДА, КМФ 40/ 1085, к.9. Оригинал. Ръкопис.

---

[1] Псевдоним на ЦК на ВКП(б).

[2] Неустановен псевдоним.

[3] Псевдоним на Цвятко Радойнов.

[4] Съби Димитров.

[5] Псевдоним на Й.Кесяков.

[6] Йордан Кискинов.

[7] Продан Табаков

[8] Неустановен псевдоним.

[9] Фердинанд Козовски.

№ 430

Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) за организиране на саботажни действия в страната

4 септември 1941 г.

София, Велко Изход. № 669, спец. № 83-86.

В обясненията си със специалните[1] изтъкнете, че отделните актове днес, насочени срещу подходящите обекти, не само са крайно нужни за дезорганизиране хитлеровия тил, но и съставляват съществена част от подготовката на голямата акция. От една страна те могат да отслабят позициите на правителството, да разстроят плановете му, от друга страна те насърчават масите и ги учат как да се борят. Чрез умножение на тия актове и чрез въвличане в тях на все по-широк кръг хора се прави повече за подготовка на масите, отколкото чрез проста словесна пропаганда. Правителството знае от какво то има да се бои и не са отделните действия, които ще усилят бдителността му, напротив, затишието то ще оцени като равнодушие на масите и ще го използва за по-безогледна разправа с противниците си.

За по-лесно достигане на единодушие вие трябва да усилите контакта си със специалните, като обменяте по-често мненията си по текущите въпроси.

Жан

Г. Димитров (п)

ЦДА, КМФ 40/ 161, к. 26. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Псевдоним на звенарите.

№ 431

Писмо от военния комисар на Разузнавателното управление на ГЩ на Червената армия Ив. Иличьов до Г. Димитров с искане за разузнавателни сведения

ноември 1941 г.

Строго поверително

Прошу Ваших указаний ЦК Компартии Болгарии о выяснении и сообщении нам следующих необходимых сведений:

1. Количество военнообученных.
2. Численный состав армии в настоящее время.
3. Количество отмобилизованных пехотных дивизий и численный состав их (все ли дивизии имеют 15-ти тыс. состав).
4. Организация танковой дивизии, обеспеченность ее материальной частью и вооружением и типы танков и вооружений.
5. Группировка болгарской армии (количество дивизий в Югославии, Зап. Фракии, на турецкой границе и в центре страны).
6. Количество немецких войск в Болгарии, их дислокация, распределение по родам оружия, нумерация немецких частей.

Военный комиссар Разведуправления Генштаба РККА,
бригадный комиссар
Ильичев

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 90, л. 8. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 432

Писмо от Г. Димитров до В. Коларов и В. Червенков (Владимиров) с разузнавателни сведения за България

4 декември 1941 г.

т .т. КОЛАРОВУ, ВЛАДИМИРОВУ (лично)

Учтите в вашей работе следующие сведения из страны:

1) Болгарский посланник в Москве Стаменов прислал доклад, в котором рекомендует своему правительству воздержаться от участия Болгария в войне на стороне Германии, не увлекаться оказанием помощи ей, не верить ложным заяв-

лениям немецкой печати, особенно болгарским журналистам, [по]бы[вав]шим на Восточном фронте. Их впечатление является сплошной вымышленной ложью.

2) В правительственных кругах утверждают, что Стаменов попал в большую немилость правительства за высказанное им неблагоприятное мнение о болгарской печати и что болгарское правительство должно придерживаться в своей политике ближе к СССР и не увлекаться „успехами немцев на Востоке“.

В немилость также попал и болгарский посол в Швеции Антонов, который предупредил свое правительство о том, что правительство Швеции, вынужденное вначале провести все немецкие требования, теперь начало противодействовать немцам, мотивируя внутренними трудностями и недовольством народа. Антонов заявил, что помощь Германии со стороны Швеции прекратилась, а немецкая мощь выдыхается.

3) Пропаганда в пользу Советского Союза зверски преследуется. Достаточно малейшего подозрения активного сочувствия СССР, Красной Армии, как данное лицо арестовывается, подвергается допросам и зверским пыткам.

4) Американский военный атташе телеграфировал из Софии в Вашингтон, что в Болгарии немецких войск имеется не более шести тысяч.

5) Части 1-й и 8-й пехотных дивизий болгарской армии заняли Ниш и Прокупле[1]. Оккупацию возглавляет генерал Манов.

6) Внутри Мин[истерства] ин[остранных] дел, военного министерства и армии организуется гестапо. В армии гестапо возглавляет полковник Атанасов.

7) 13-й пехотный полк 7-ой пехотной дивизии, дислоцированной в Кюстендиле, развернулся до штатов военного времени и предполагается к отправке во Враня для подавления партизанского движения в Сербии. Настроение призванных солдат из запаса подавленное.

В одной болгарской пограничной части западнее Кюстендила возник политический спор среди солдат, во время которого два солдата убили пять своих противников и бежали к сербским партизанам.

8) В Болгарии немцами закуплены все доски, железные печки и отправлены на фронт. Вывезено около полутора миллионов овечьих шкур. Вывозятся 70% кукурузы, свиней, три миллиона килограммов сала и другие продукты, что усиливает недовольство населения немцами.

Приезд в Болгарию немецкого министра финансов связан с урегулированием задолженности Германии болгарам 10 миллиардов левов. Достигнуто соглашение об искусственном повышении курса марки до 39 лв.

9) В Болгарии имеется 13 концентрационных лагерей [для] заключения политических.

10) Саботаж продолжается в районе Драгоман, Червен Бряг, Стара Загора. Немецкие эшелоны с продовольствием, снаряжением и пр., периодически пускаются под откос. Население прячет продовольствие, отказываясь от сдачи государству.

11) В Югославии и Греции партизанское движение разрастается. Западная Сербия и Босния находятся в руках партизан. Местами идут настоящие бои между регулярными войсками немцев и партизанами. Немцы уничтожили несколько сел Нишской области. Железная дорога Ниш-Белград, Ниш-Скопле работает нерегулярно. Часть фабрик и рудников выведена из строя.

12) Правительство согласилось принять участие в оккупации Югославии. Взамен Германия обязуется открыть военные действия против Турции в случае угрозы для Болгарии.

Губернатором города Ниш назначен командир десятой дивизии генерал Стоянов опытный полицейский в прошлом.

* * *

Насчет нашей партии нет никаких подробных сведений. Связи между ЦК и нашими друзьями чрезвычайно затруднены. Родственник Драганова – Гено Цончев, который бил посредником в этих связях, подозревается в провокаторстве. В провокаторстве подозревается также и Славов (один из „парашютистов“), который искал связи с посольством.

Есть однако уверенность, что до сих пор наш Лука[2] не пострадал и продолжает работать.[...]

* * *

Приехавший две недели тому назад, из Софии сотрудник Разведупра, между прочим, информировал меня в довольно пессимистической форме о положении в стране: 1) Чувствовалась некоторая подавленность в настроении масс по сравнению с положением до войны против Советского Союза; 2) Среди буржуазии и интеллигенции явный поворот на сторону Германии в результате германской „военной мощи“ и временных неудач Красной Армии; 3) Внешне немцы держатся в стране „корректно“, избегают открытого вмешательства во внутренние дела страны, стараются делать все руками самих болгарских властей и внешне проявляют „уважение“ к болгарскому народу, как „союзнику“.

Это является, по-моему, правдоподобньм, и следовало бы учесть в нашей радиопропаганде в том смысле, чтобы не утверждать просто, что Болгария является оккупированной немцами, их колонией и пр., а более конкретно вскрывать хитрые формы, под которыми проводится эта оккупация и ограбление страны вплоть до ее полного закабаления.

С товарищеским приветом *Г. Димитров* (п)

ЦДА, ф. 147 Б, оп 3, а.е. 187. л. 1–4. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Скопие.

[2] Псевдоним на Ан.Иванов.

№ 433

Из доклад на отделение „А“[1] на Държавна сигурност за дейността на комунистите в България и за борбата на отделението срещу тях през 1941 г.

[краят на 1941 г.]

А. КОМУНИСТИЧЕСКОТО ДВИЖЕНИЕ

Ръководител на комунистическото движение в България е Българската комунистическа партия (БКП), която съществува нелегално. Паралелно с нея съществуваше и Работническата партия (РП), легално поделение на БКП до разтурването на партийно-политическите организации, след което започва и РП да съществува нелегално. След организационното преустройство на двете партии образува се една и неразделна партия – работническа по своя състав, комунистическа по своята политика, марксистко-ленинска по своята идеология с единно политическо ръководство. Двете партии след това преустройство се назовават Работническа партия.

Политически орган на партията стана в.“Работническо дело“, редактиран от Централния комитет (ЦК) на партията.

Партията е секция на Комунистическия интернационал (Коминтерна) и безусловно провежда неговата генерална линия.

Задачата на партията е да промени държавния строй и да създаде в България съветска република по типа на СССР.

I. Организационен строй

Р[аботническата] п[артия], Младежкият комунистически съюз (РМС) и поделенията при партията остават нелегални политически организации. Организационният строеж на партията и младежкият съюз е същият, както през 1940 г. Ръководните им институти се назначават от Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал, който има седалище в Москва.

Партията има Задгранично бюро, членовете на което се назначават също от Изпълнитения комитет на Комунистическия интернационал и седалището му е в Москва.

В България партията се ръководи от Централния комитет, седалището на който е в София. Пет члена от състава на Централния комитет образуват Политическо бюро (политбюро), което обсъжда всички въпроси от политически характер и взима по тях решение. В състава на ЦК влизат членове от София, между които един представител на младежката комунистическа организация – секретаря ѝ. [..][2]

Влизането на България в Тройния пакт и преминаването на германските войски през България в началото на март бяха достатъчно основание за партийното ръководство да твърди, че България вече окончателно се нарежда на страната на една от воюващите империалистически сили и, следователно, явно е нарушила прокламирания по-рано от правителството неутралитет. Фактически с това България става база за действия на германската армия срещу Гърция и Югославия.

Влизането на Югославия в Тройния пакт се посрещна с недоволство и злоба от страна на партията. Нейното отношение към това събитие твърде ясно се разкрива от един обширен позив – изложение на [позива на] ЦК на Югославската комунистическа партия от 30.III. 1941 г. След като констатира, че с присъединяването на Югославия към Тройния пакт компанията на Цветкович-Мачек-Куловец е извършила едно предателство спрямо интересите на югославските народи, ЦК намира, че с оглед запазване достойнството и интересите на югославския народ, превратът на Душан Симович се е явил една необходимост. Фактът, че този позив беше преведен на български и разпространен у нас от партийни функционери, недвусмислено говори, че Работническата партия в България е била решително против влизането на Югославия в Тройния пакт и напълно одобрява преврата от 27.III. 1941 г., доколкото той се явява един удар върху германската политика на Балканите и един решителен завой на Югославската външна политика към Съветска Русия.

* * *

С обявяването на войната между Германия и СССР партията видя, че фашизмът вече е разкрил истинските си намерения спрямо едничката социалистическа държава в света и че е настъпил решителният момент за съдбоносна борба на живот и на смърт между двата свята. Без да се гледа на борческия тон на партийните позиви, издадени от 22.VI. до този момент, партийното ръководство беше дълбоко убедено, че СССР ще има да се справя с един смел, добре обучен и въоръжен противник. Това обстоятелство изрично се изтъква и в преведената и разпространена у нас реч на Сталин, който направо заявява, че „СССР е изправен пред една сериозна опасност“.

Що се отнася до поведението на българското правителство към избухналия въоръжен конфликт, партийното ръководство нито за момент не си е правило илюзия, че България ще остане, в един или друг смисъл, вън от конфликта. Напротив, в редица правителствени актове то виждаше систематическа и добре обмислена „морална подготовка“ за участието на България във войната срещу Съветска Русия. Като такива актове партийните издания и тайното комунистическо радио посочват:

1. Засилената антисъветска кампания на българския печат.

2. Съобщенията на печата и радиото за успехите на германските войски на Източния фронт.

3. Статиите и публичните сказки на българските журналисти, които посетиха съветския фронт.

4. Прочистване чиновничеството от комунистически елементи.

5. Засилване наказателните постановления по ЗЗД.

6. Значително увеличените военни кредити.

7. Масовите интернирвания.

8. Съобщенията за прелитането на съветски самолети над българска територия, което се преценява като германска провокация, целяща да създаде антисъветски настроения в страната.

9. Масовите процеси по ЗЗД.

10. Шумно разгласените съобщения на полицията за спускането на съветски парашутисти на българска територия. В един позив, подписан от българи-емигранти в СССР, слезли на българска територия, се казва, че СССР никога не е изпращал парашутисти и саботьорски групи в България. Действително на бъл-

гарска територия са слезли комунисти, идящи от СССР, но това са български емигранти, слезли по своя инициатива, на свои средства и въоръжение, които [в] днешните съдбоносни за българския народ моменти искат да бъдат между него, за да работят за спасението му.

11. Посещението, което началник щаба на българската войска генерал Лукаш направи на Източния фронт.

III. Вътрешното положение

Вътрешното положение на страната партийното ръководство разглежда изцяло като последица от международното положение и от определената външна политика на българското правителство. Стопанското положение на страната партията характеризира по следния начин:

1. Засилване на скъпотията, спекулата и изчезването на много продукти от първа необходимост от пазаря. Във връзка с това партията издаде вече няколко позиви.

2. Ограничаване консумацията на населението даже под възможния минимум чрез въвеждане на разпределителни карти. Това се дължи на огромните количества стоки и храни, които се изнасят в Германия, както и на големите доставки, които се правят за армията.

3. Силно намаляване стойността на лева, което е вече явен и неоспорим признак на съществуващата в страната инфлация.

4. Заминаването на нови контингенти работници в Германия, чийто труд бива жестоко експлоатиран от фашистките управници.

5. Влошаване положението на работничеството чрез поставянето му под ударите на закона за гражданската мобилизация.

6. Чувствително разстройство на стопанския живот вследствие на систематическото повикване на запасни в редовете на армията.

7. Недостатъчна издръжка за семействата на мобилизираните.

8. Липса на гориво поради големия износ на каменни въглища, който правителството прави в Италия и Сърбия.

Вътрешното политическо положение на страната се характеризира по следния начин:

1. Жестоко преследване на комунистите, на демократичните и англофилски настроени елементи.

2. Строг контрол върху печата.

3. Затягане и надигане на националистическите групировки: федерация на запасното войнство, ратници[3], легионери[4], „Отец Паисий“[5], „Бранник“[6] и др.

4. Жестоки преследвания на еврейството под влияние на германците.

5. Изгонване на „демократически ориентирани депутати“ от парламента.

6. Все по-груба и непосредствена намеса на германското правителство във вътрешнополитическия живот на страната.

IV. Генералната линия

Генералната линия на Работническата партия през 1941 год., както изобщо генералната линия на партията във всички периоди на нейния живот се определя от преценката на международното положение, на вътрешното положение на страната и на отношението, което България в даден момент е взела спрямо международните събития. Генералната линия на партията се определя още и от директивите, които получава от Коминтерна.

Като се има предвид дълбоките промени, които стават през трите периода на 1941 г , разгледани по-горе, на пръв поглед се остава с впечатление, че тук става дума и за три различни генерални линии. В действителност, това не е така. В течение на цялата година, още от самото обявяване на войната на 3.IX.1939 г., генералната линия на партията си остана една и съща: по-тесно политическо и стопанско приобщаване на България към СССР, за да се създадат предпоставки за включването на страната в територията на Съюза на съветите. Видно е каква гъвкава тактика провежда партията и как чрез най-разнообразни средства неотклонно се стреми към осъществяването на тая цел. През изтеклата година партията прояви разни колебания в средствата, но целта си остава същата. Тази цел трябваше да се осъществява чрез разрешаването на най-разнообразни конкретни задачи, които често на пръв поглед изглеждаха противоречиви и взаимно изключващи се, следователно налага се да се разгледа партийната тактика и то по отделно за трите периода за 1941 г.

V. Партийната тактика

Първи период. Главната задача на партията през този период се свеждаше до запазване строг неутралитет от страна на България. Под „неутралитет“, обаче, партията съвсем не разбира онова, което обикновено се разбира под тая дума. Според партията неутралитетът се изразява в неприсъединяването към двете воюващи групи и интимно политическо, стопанско и военно приобщаване към Съветския съюз, представян като единствената миролюбива страна в света. Дейността на партията по това време се изразява в следното:

1. Борба срещу англофилските елементи чрез позиви, статии, изложения и писане по улиците на лозунги като „Вън английските агенти“, „Арестувайте англофилските агенти“.

2. По улиците започнаха да се появяват и надписи против германските агенти в България, като се подпише лозунга за „Мир и неутралитет“.

3. Партията издаде още през есента на миналата година позиви, с които протестираше против присъствието на германските войски в България. Когато правителството опроверга да е имало в България такива войски и съветското правителство обяви, че ако такива има, то е станало без нейно знание и съгласие, партията обнародва становището на съветското правителство.

4. Партията много скоро разкри, че позицията ѝ за мир и неутралитет не е нищо друго освен прикачването на България към колесницата на съветската политика. Това най-добре се разбра след идването на Соболев и аудиенцията при Негово Величество Царя. Партията по този повод проведе една голяма по замисъл и размери акция, вдъхновявана очевидно от съветската легация. Предполагайки, че българското правителство не ще приеме предложението на съветския дипломат, партията реши да употреби следните хитрости:

1) За да се спечели за предложението на Соболев националистическите елементи, в издадените позиви тя подчерта, че СССР ни гарантира пълното осъществяване на нашите национални идеали, като в пределите на България бъдат включени и турски територии.

2) За да не се уплашат германофилските елементи, в позивите се казваше, че България, ако сключи пакта за взаимна помощ със СССР, може да се присъедини след това и към Тристранния пакт, към който щяла в скоро време да се присъедини и Съветска Русия.

3) Да се действува направо на общественото мнение, което да упражни натиска върху правителството и да го принуди да приеме съветското предложение.

Заслужава отбелязване, че акцията беше проведена бързо, организирано и в широки размери. Макар акцията и да не постигна очаквания резултат, размерите, бързината и добрата организация, с които тя беше проведена, произведоха силно впечатление.

Че действително акцията е била вдъхновена от съветската легация между другото личи и от следния факт: няколко дена след разпространението на позивите Крапчев излезе със статия по този повод, в която се казва, че тия сведения сигурно са били дадени на комунистите от отговорно място (съветската легация)[7]. Мнозина очакваха, че съветската легация ще излезне с опровержение по тоя повод – такова обаче не последва[8].

5. Партията посрещна влизането на България в Тройния пакт с остра реакция на недоволство, таксувайки този акт на нашата външна политика като нарушение на неутралитета и като стъпка към влизането ни във война.

6. С още по-голямо озлобление партията посрешна влизането на германските войски в България твърдейки, че това означава край на нашата национална независимост, стопански лишения за народа ни и влизане във войната. Същевременно партията обнародва официалното съветско становище, което беше недвусмислено и отрицателно[9].

Втори период. Той се таксува като решителен за развоя на събитията и поспециално на балканските проблеми. Партията имаше да разрешава следните задачи през този период:

1. Не одобри влизането на Югославия в Тройния пакт, като изрази солидарността си с Югославската комунистическа партия.

2. Одобри напълно преврата от 27. III. 1941 г. като преведе и обнародва позива от ЦК на Югославската комунистическа партия от 30. III.

3. Войната, която Германия обяви на Югославия и Гърция на 6 април, партията окачестви като разбойническо нападение над горните два народа.

4. Обяви се против разпокъсването на Югославия.

5. Що се отнася до Македония, партията срещна до сега трудности при определяне отношенията си спрямо нея. След дълги разисквания, партийното ръководство взе следното становище: македонците не са нито сърби, нито българи, а самостоятелен народ, който трябва да се обособи в отделна македонска държава, тъй че присъединяването на Македония към България се окачестви като акт на империализма на българската буржоазия.

6. Партията продължи борбата си против засилващото се военно, стопанско и културно сътрудничество между Германия и България, като същевременно трябваше да обосновава нуждата от сключване пакт за взаимна помощ със СССР.

Третият период е най-решителен за партията и я тласка към рисковани и смели действия – подготовка на въоръжено въстание:

1. Изяснение пред българския народ, че Германия без причини и предупреждение е нападнала СССР.

2. Подчертаване миролюбивата политика на СССР.

3. Подценяване германските успехи, като локални и без значение за крайния изход на борбата.

4. Подчертаване неизчерпаемата военна и стопанска мощ на СССР.

5. Разпространение официалните съветски съобщения за хода на военните действия и речите на съветските политици.

6. Потърсване сътрудничеството на англофилските среди в България.

7. Създаване силно и масово противогерманско настроение.

8. Разпространяване систематически слухове за лошото стопанско положение на Германия, за масова деморализация в германската войска и за разстройство на германския тил.

9. Да се издигат панславистични лозунги, за да се бие върху славянското чувство на българския народ. Тази позиция партията реши особено силно да поддържа след „Славянския митинг“, който болшевиките инсценираха в Москва.

10. Да се изтъква, че Русия е наша освободителка.

11. Да се привлекат в борбата срещу фашизма дори и религиозни среди, като се убеждават, че Хитлер преследва църквата, стремейки се да остави и наложи националсоциализма като единствена и официална религия на германския народ.

12. Да се води борба срещу скъпотията и спекулата, които да се обясняват като следствие от навлизането на германските войски в България и от стопанската ни зависимост от Германия.

13. Партията да се пази от издигането на чисто комунистически лозунги, които биха породили недоверие в демократическите и антифашистки настроени среди.

14. Да се организират стачки и да се създаде масово стачно движение, което да разстрои стопанския живот в България и да спъне износа за Германия.

15. Тъй като се счита, че България е вече на път да влезе във войната против СССР, да се води противогерманска агитация в редовете на армията, между населението да се разпространяват слухове за лошото материално положение, неподготвеното ръководство и понижен дух на българската войска. В казармата да се издирят всички членове на партията, на младежката организация и добри съмишленици на комунизма, които са войници на границата и другаде, като всички тия лица се сформират във военни групи. Да се образуват ротни дружини и полкови войнишки комитети. Групите имат за задачи:

1) Да купуват оръжие от алчни за пари войници или началници.

2) Да грабят оръжието от казармите, да дезертират, да образуват чети.

3) Да унищожават складове и погреби с оръжие, муниции, храни, бензин и др.

4) Да подготвят бунт в казармата.

Понеже напоследък нуждата от увеличение на командния персонал във войската стана много остър, наложило се е много запасни офицери да останат на второсрочна служба. Партията е наредила на свои хора, некомпроментирани пред властта, да останат на второсрочна служба. Понеже в скоро време младежите със средно и висше образование, встъпили на 15. IX. в казармите трябваше да влезат в школата, партията е наредила до своите хора да бъдат много старателни и дисциплинирани в армията, за да могат да влезат в Школата за запасни офицери.

16. Партията е наредила да се образуват саботажни терористически групи вън от казармите, наречени още бойни ядра и съставени от трима човека. Членовете на тези бойни ядра да са изпитани комунисти, дали доказателства, че са готови да умрат за партията. Влезлите веднъж в тия ядра участници в никой случай не могат да излизат от състава им. Затова партията е предвидила специална клетва и всеки, който не изпълни клетвата, се счита за клетвонарушител и се наказва със смърт. Бойните ядра имат за задача да извършат диверсионни актове, като унищожават влакове с оръжие, муниции, храна за германската армия. За тази цел всички членове са добре въоръжени и получават строго определени задачи. Получената задача в срок от определени дни трябва да се приведе в изпълнение и веднага да се провери какво е направено. В случай на опит да бъде арестуван някой от членовете на тези групи, длъжен е да води престрелка с полицията и да се самоубива. Обучението на тези групи е възложено на комунистите с военнотехническа подготовка. Ръководителите запознават членовете на групите как да манипулират с оръжие, начина за преобръщане на влакове, разрушаване на линии, разните видове взривове, правене и хвърляне на бомби и пр.

17. Партията е натоварила лица, изпитани комунисти, да се занимават с разузнаване и контраразузнаване на военни и др. обекти, да проучват какви хранителни продукти се изпращат за Германия, къде има складове с оръжие, бензин и пр., за да се изпращат хора да ги унищожават. Разузнават се бункерите край черноморското крайбрежие, за да се изпращат чети за разрушаването им. По този начин се цели да се отслаби охраната на крайбрежието и улесни морски десант за съветската флота. Разузнава се каква е охраната на полицейските участъци и какви сили са нужни за завземането им.

18. Освен горните нареждания, партията е дала и следните:

да се предприеме голям икономически саботаж за намаляване количеството на производството, като не се работи добросъвестно и се правят повреди на машините;

всички членове на партията, които боравят с държавни, обществени и частни парични суми, при удобен случай да задигнат наличните суми и станат нелегални;

всеки член на партията трябва да бъде въоръжен;

да се убиват полицаите и им се вземе оръжието [...];

да се извършват отвличания от германски войници и офицери [...];

да се изпращат анонимни писма до господа министрите, военните, депутатите, обществениците, граждани с различни лозунги в полза на СССР и писма до съветската легация и съветския пълномощен министър, в които да се величае Червената армия.

VI. Работа на БКП в масовите организации

А. Браншови организации

1. Профсъюзите са били прицелна точка на комунистическите домогвания. Благодарение взетите мерки от властта влиянието на партията в тая организация

не можа да вземе очакваните размери. Партийното ръководство не е много доволно от постиженията в браншовите организации на келнери и бръснаро-фризьори. Най-силно е партийното влияние върху металиците, тютюноработниците до известна степен и особено печатарите. Между последния бранш партията има предани, доверени, интелегентни и дисциплинирани функционери.

2. Занаятчийският съюз. Влиянието на партията в тази организация не е добре организирано, но то е значително, особено между шивачи и обущари.

3. Партийното влияние в просветния съюз не е твърдо силно.

4. В Лекарския съюз комунистите нямат голяма численост, но те имат [там] добри и авторитетни водачи, благодарение на което успяват да налагат много от своите становища на заседания и в съюзните конгреси.

5. Силно е партийното влияние в Дружеството на агрономите.

6. В Адвокатския съюз комунистите провеждат една гъвкава тактика, като действат задкулисно, а на преден план изкарват хора, които не са изложени пред властта.

7. В земеделско-стопанските задруги партията има за сега ограничено влияние, което се дължи най-вече на обстоятелството, че в ръководствата на по-голямата част от задругите влизат бивши земеделци или безпартийни, които представляват сериозна преграда срещу домогванията на партията.

Б. Културно-просветни

1. Най-силно беше влиянието на партията във въздържателното движение, което фактически беше превзето, обаче, с неговото разтурване партията загуби една важна позиция на сектора на масовите организации.

2. Читалищният съюз е обект на партийните домогвания. Партийното влияние е сравнително по-силно в кварталните читалища на столицата и в селските читалища. Ако партийното влияние не е толкова силно, както беше във въздържателното движение, това се дължи на ефикасния контрол, който училищните инспектори упражняват в тия читалища.

3. Партийното влияние в кооперативното движение. Особено усилено партията използва за своите цели младежките кооперативни групи. [...]

VII. Студентски сектор.

Партията е обръщала винаги особено голямо внимание върху тоя сектор по следните съображения:

1. Защото българските студенти са в по-голямата си част синове и дъщери на бедни и средни родители.

2. Защото студентите дават най-добрите партийни функционери.

3. Защото университетът, като автономно учреждение дава възможност за разгръщането на широко-организационна и културно-просветна дейност.

Положението на студентския сектор се характеризира така:

1. Академическите дружества, почти всички от които бяха в комунистически ръце, днес фактически почти не проявяват никаква дейност. Това се дължи на интернирванията и на ефикасните мерки, взети от академичната власт. Обаче БОНСС не се е отказал да работи в тия дружества. Напротив, БОНСС търси сега нови форми за дейност в тия организации.

2. След спирането на в. „Академик" комунистическата пропаганда в университета понесе тежък удар. Като се има предвид, че в. Академик" излизаше в около 5 000 броя, че БОНСС беше започнал да издава и специална библиотека, че през всяка учебна година неговите функционери издаваха брой единствен в няколко листа – може да се получи ясна представа за лошото състояние на легалния комунистически печат върху студентството.

3. Студентският стол, който беше една ценна придобивка за БОНСС и обединяваше голяма част от левичарското студентство, днес е в ръцете на академическата власт. Изземването на студентския стол се отчете от бонсовото ръководство като много тежка загуба.

4. Особено големи усилия положи БОНСС да привлече няколко стотни македонски студенти, които постъпиха в Софийския университет. В тая насока БОНСС постигна резултати, чието значение не трябва да се подценява. По-голямата част от македонските студенти са под негово влияние. Това недвусмислено се потвърждава от следните три факта:

а) Няколко дена след идването си в София в края на миналата учебна година македонските студенти се сбиха с студентите националисти.

б) Поканени на обед от професор Александър Станишев, те отказаха, третирайки го като фашист и агент на германския империализъм.

в) Чрез македонските студенти БОНСС успя да пренесе в Македония голямо количество легална комунистическа литератера. Комунистическото издателство и книжарница „Нов свят" бяха постоянно пълни с македонски студенти, всеки от които купуваше от там за стотици лева книги.

5. Макар и организационно сериозно ударен, БОНСС има силно и широко влияние между студентството. Това се дължи главно на следните обстоятелства:

а) социалният произход на студентството;

б) недостатъчните грижи за подобрението на материалното му положение;

в) слабостта на националистическите организации и постоянните вражди помежду им.

Единствената националистическа организация, която представлява сериозен противник за БОНСС, това са легионерите. БОНСС се плаши от тяхната увеличаваща се численост, стегната полувоенна организация, бойкост и фанатизъм.

VIII. Културен фронт

Най-големи успехи културният фронт на партията отбеляза през 1935 – 1936 год. Засилването на този фронт беше ознаменувано със следното:

1. Излизането на в. „Кормило"[10], който успя да обедини много видни български писатели и се наложи на читателската публика със сериозното си и разнообразно съдържание.

2. Статиити на професор Михалчев върху СССР, с които той от враг на СССР се превърна в негов приятел и защитник.

Обаче след разкола всред левите писатели около „Кормило", който завърши със спирането на вестника, и с изключването на Хр. Радевски, Младен Исаев, Георги Караславов, Орлин Василев, Александър Жендов и др., културният фронт отбеляза един чувствителен упадък, който конкретно се изразява в следното:

„Литературен фронт" още от 1936 г. се лиши от най-добрите си работници: Радевски, Исаев, Караславов, Жендов и Орлин Василев. Останалите леви автори, от най-незначителна величина, бяха обединени около Георги Бакалов. Обаче, след неговата смърт Людмил Стоянов нямаше необходимия авторитет, за да ги обедини, и мнозина потърсиха нови пътища и сътрудничество в чисто буржоазни издания. Продукцията е слаба и незначителна, а писателите анархисти, социалисти и земеделци, след разрива около „Кормилото" отказаха сътрудничеството с писателите – партийци.

Научен фронт почти не съществува. У нас няма комунистически учен в нито една област на науката. Обаче, преводите от съветски автори са значително засилени. Редица такива преводи издадоха „Нов свят"[11], „Българска книжнина"[12] и Д. Гологанов.

Философският фронт е сравнително най-добре – Тодор Павлов и Сава Цонов Гановски – Трудин печатат редица статии и книги, както и в превод от руски на „История на философията". Значителен принос към заздравяването на тоя фронт направи професор Д. Кинкел.

IX. Печатната пропаганда

А. Нелегална

Нелегалната печатна прапаганда бе доста усилена. Докато партийният орган в. „Работническо дело" и „Бюлетин за просвета и пропаганда", а така също младежкият орган „Младежка искра" не са могли редовно да излизат, в замяна на това пък другите форми на нелегална печатна пропаганда бяха много добре застъпени. Като такива форми са:

1. Писането на лозунги по стените бе особено много засилено. В София имаше сгради, които бяха нашарени с по десетина лозунги. Обаче, след засилването наказателни постановления на ЗЗД и след интернирванията, тази форма на печатна пропаганда отслабна.

2. Ръкописните позивчета масово се разпространяваха. Особено масово бяха разпространени по случай идването на Соболев в България.

3. Циклостилните позиви, хвърчащи листчета и изложения също бяха пускани много пъти и в голямо количество.

4.Отпечатиха са речите на Молотов, Сталин, както и по-кратки партийни позиви и изложения.

5. По дълги изложения се отпечатваха само на пишуща машина и се предаваха от ръка на ръка за четене.

6. Изобщо, нелегалната печатна пропаганда на партията е била широка, добре организирана и навременна. Като една своеобразна форма на тая пропаганда може да се посочат анонимните заплашителни писма до редакциите на вестниците, водещи антисъветска пропаганда и изпращаните анонимни писма до г.г. министрите, военни лица, депутати и общественици.

Б. Легална

С изключение на списание „Научен преглед", чисто комунистически периодични издания в тоя момент не излизат. Партията обаче дава своята морална и материална подкрепа на някои левичарски издания. Такива са:

1. в. „Заря“[13].

2. в. „Литературен глас“[14], в който сътрудничи Тодор Павлов. Партията не е много доволна от редактора на вестника Д.Б. Митов, обвинявайки го, че се нагажда към германофилския курс на нашата политика.

3. Списание „Народен учител“, редактирано от Сава Чукалов и предназначено за учителството.

4. Списание „Философски преглед“[15], което масово се купува и чете в комунистическите среди.

5. Списание „Стопански проблеми“[16], редактирано от д-р Прокопи Киранов.

6. Вестник „Кооперативна защита“[17], за който комунистите по тяхна линия събраха през тази есен абонати.

7. Вестник „Млад кооператор“, в който сътрудничат няколко души комунисти.

8. Списание „Изкуство и критика“[18], което след като беше бойкотирано от комунистите, сега получи тяхната благосклонност и сътрудничество на комунистическите автори.

X. Отношението към бившите политически партии

Както е известно, след подписването на германо-съветския пакт, партията отново ревизира отношението си към бившите политически партии, като взе враждебна позиция срещу демократически настроените партии и техните водачи. Така, в „Работническо дело“ няколкократно се писа против Никола Мушанов, Ст. Мошанов, Гр. Василев, Кръстю Пастухов, Атанас Москов и срещу бившия редактор на в. „Мир“ Бръзицов, като се посочваха и сумите, които някои от тези лица са получавали от английската пропагандна служба. Горните лица бяха обвинявани в стремежа им да тласнат България в услуга на англосаксонския империализъм.

От 22. VI. 1941 г., обаче, партията се видя принудена основно да ревизира отношението си към тия групировки, като даже и потърси тяхното сътрудничество. Отношението на партията към бившите политически партии може да се изрази по следния начин:

1. Гичевисти. Недоверие преди всичко към самия Гичев, когото комунистите никога не са преставали да обвиняват в хитрувания и симпатии към Италия. По-скоро комунистите днес целят да спечелят за своята кауза неговите хора, отколкото да влезнат в непосредствено, тясно и искрено сътрудничество със самия Гичев. Заслужава да се отбележи, че от 19 мая [1934 г.] до сега Гичев, макар и да е влизал в преговори и споразумение с комунистите, никога не е бил за безрезервно сътрудничество с тях, което е подхранвало силно недоверие от страна на партийното ръководство към него.

2. По-тясно сътрудничество беше установено с пладненци, особено с тези около Г.М. Димитров. Трябва да се подчертае, че към него партията никога не е гледала с пълно доверие, третирайки го като непостоянен и премного славолюбив. Обаче тя много пъти му е давала щедро подкрепа заради неговата смелост и заради широките му връзки с английските и френски държавници. Партията е давала винаги подкрепата си на Никола Д. Петков, Д. Мацанкиев.

Към д-р М. Геновски, който беше и си остана противник на Г.М. Димитров, партията винаги гледаше с недоверие, защото смяташе, че той е готов при първия удобен случай да мине към правителството. Обаче, в последните законодателни избори тя му даде подкрепата си, защото Геновски сам я потърси и обещава да провежда в камарата нейните становища, особено по външната политика.

Партията търсеше сътрудничество на Г.М. Димитров още и поради благосклонното му отношение към Съветска Русия. Пладненци от своя страна също се показаха отзивчиви към комунистическите предложения за споразумение и сътрудничество.

3. В една или друга форма партията днес търси сътрудничество и със социалистите. Против подобно сътрудничество рязко се обявяват Кръстю и Ив. Пастухови, Д. Нейков, Д. Парапулов и пр. Малко по-благосклонни към комунистите се показват младежите около Димитър Ц. Братанов, но и те гледат с недоверие към тях, след като БОНСС преди две години успя почти да разстрои студентската социалистическа група „Жан Жорес“ и да привлече много нейни деятели в своите рядове. За едно искрено сътрудничество между социалисти и комунисти не може да се говори.

4. Комунистите имат особено благосклонно отношение към звенарите, главно поради тяхното приятелско отношение към Съветска Русия. Тук е уместно да изтъкнем дълбоката идейна еволюция, която звенарите преживяха от разкриването на техния заговор[19] до днес. Ако се съди по сведения от меродавен комунистически източник в затвора, Дамян Велчев е поддържал редовно връзка с видни комунисти, пред които е изказвал съжалението, че още на 19 мая 1934 г. не се е спрял върху комунистическата партия. В законодателните избори партията енергично подкрепи кандидатуата на Кулишев и Кимон Георгиев. Стойко Христов, Петър Тодоров и особено Иван Харизанов поддържат тесни връзки с комунистическите водачи, а о.з. майор Кирил Станчев подържа особено интимни връзки с проф. Димитър Михалчев. Що се отнася до Иван Харизанов, специално партията вече го смята почти като новопокръстен болшевик. Спечелването на Иван Харизанов се преценява от партията като особен успех, предвид борбата, която той енергично водеше против марксизма.

XI. Техника

Партията има:

1. Тайна печатница, примитивна, на която се отпечатваше с ръчен валяк в. „Работническо дело“ в 4 000 екземпляра. От м. юни вестника не излиза.

2. Ротативен циклостил, на който се отпечатваше в 500 екз. „Бюлетин за просвета и пропаганда“. След разкриването на този циклостил (4 март 1941 г.) бюлетина не излиза.

3. Печатница „Младежка искра“, също примитивна, с валяк, на която се отпечатваше в 3 000 екземпляра в. „Младежка искра“, орган на РМС. След разкриване на печатницата (м. март 1941 г.) вестникът не излиза.

4. Има още два – три циклостила и няколко пишещи машини, на които партията печати позиви, директиви, хвърчащи листчета и пр.

XII. Финанси

Партията получава приходи за своята издръжка по няколко начина:

1. От членския внос.

Членски внос е задължителен за всички. Определен е в размер на половина дневна заплата и в никакъв случай по-малко от 5 лв. за общи работници, безработни и др. За известни професори и групи, като напр. занаятчиите, търговци, интелектуалци и др. членския внос се определя от ръководството. Трябва да се подчертае, че членски внос се събира редовно с много малки изключения.

2. От партиен данък.

Облагат се с данък набелязани партийци или съчувственици, състоятелни или такива, които печелят повече и изпълняват много дребни функции или не взимат активно участие в живота на партията. Този данък се събира месечно с и без марки.

3. От подписки, утра, вечеринки, сказки и др.

4. Продажба на нелегални издания, книги и брошури.

5. Месечна субсидия, изпращана от Москва.

Това е истински финансов двигател на партията, без който тя би била в затруднение в много свои начинания.

От един партиен документ, намерен в част от тайната архива на партията, се вижда, че приходите месечно се движат между 100 и 142 хиляди лева, а субсидията – 850 хил. лв.

Предполага се, че субсидията сега е увеличена, тъй като през м. октомври и началото на м. ноември се получиха пари за закупуване на оръжие. По-рано субсидията от Москва се изпращаше чрез куриери и търговски фирми. Тогава не съществуваше валутен въпрос и нямаше война. Има указание, че с предаването на субсидията се е нагърбила съветската легация.

Партията изразходва сумите за:

1. Издръжка на нелегални функционери.

2. Подпомагане на интернираните, техните семейства, като понякога на някои се плаща и наемът на жилищата им.

3. За заплати на членовете на ЦК (по 3–4 хил. лв месечно на лице), за техническите лица, за циклостол, пишущи машини, хартия и пр.

4. Подпомагане на младежката организация.

5. Даване субсидии на някои списания – нелегални.

6. Подпомагане на провинциалните организации.

7. За закупуване на оръжие и взривни материали.

XIII. Външната страна от дейността на РП

Дейността на РП се изрази в организиране и провеждане на различни акции с цел да се активизират и революционизират работническо-селските маси.

Проведоха се следните акции:

А) Саботажи.

Б) Идването с подводници и парашути на комунистически групи.

В) Позивни акции и писане на лозунги по стените.

Г) Масово изпращане на анонимни писма до господа министрите, народните представители, военни и обществени лица и др. и изпращане на писма до съветската легация.

А. Саботажи

Саботажните действия в цяла България започнаха към средата на м. юни, усилиха се към м. август и септември и се прекратиха към края на м. септември. Извършването им стана от бързо формирани групи, без определен план, с неподготвен кадър и без определени цели.

При все това в страната се извършиха 56 саботажи и опити за саботажи, които бяха насочени в различни области.

Саботажи срещу български обекти.

1 По военна линия: срещу барутни погреби -2, срещу летища -1, нападение на часовой -1.

2. Действия срещу жп линия -14, повреждане на вагони -2.

3. Подпалване на бензинови складове, цистерни – 3.

4. Прерязване на кабели – 3.

5. Разрушаване на тунели – 1.

Всичко – 27.

Действия срещу германски обекти.

1. Адски машини, поставени под германски коли – 3.

2. Убийство на германски войник – 1.

3. Нападение срещу германски войник – 1. (Според сведения от Варна там нападенията са много чести).

4. Изрязване на германски кабел – 1.

Всичко – 6.

По линия на разстройство на селско стопанство.

1. Повреждане на вършачки – 3.

2. Палеж на слама, снопи и др. – 14.

Всичко – 17.

По линия на разстройство на индустриални предприятия.

1. Повреда на фабрични машини.

По линия на увреждане уличните движения.

1. Трамвайни катастрофи.

Саботажи за снабдяване с взривни устройства.

1. Нападение на мини – 2.

[...] при започването на германо-съветската война са извършени само 3 саботажни акта, а всички останали до края на годината са извършени след започването на войната. Партията счита, че саботажните действия не са дали очакваните за нея резултати, а само жертви, поради което към края на годината същата даде нареждане за спирането им и се зае усилено да подготви бойни ядра, да ги снабди с оръжие, да им определи обекти и с така подготвен кадър напролет наново да предприеме в широк мащаб саботажните акции за постигане на своята крайна цел – въстание.

Б. Слезлите с подводници и парашути комунистически групи

На българска територия са стоварени две групи комунисти от съветски подводници. Дебаркирането им на българския бряг е станало на 11 и 28 август 1941 г. през нощта, южно от р. Камчия. Първата група е броела 14 човека, от които 6 души са заловени, 2 се самоубиват и 6 души успяват да се укрият. От втора група, съставена от 9 души, 4 са заловени, а 5 души успяват да се укрият. [...]

От всички 23 души – 22 са българи, а 1 – чех, радиотелеграфиста от 1-та група.

Организирането и ръководството на тия групи, чието предназначение в България е било да положат основите на военната организация на комунистическата партия, е било поверено на Иван Винаров, българин, полковник от съветската армия, завършил отдела за политически комисари при Военната акадимия в Москва.; на Цв. Радойнов българин, полковник от съветската армия, преподавател във Военната академия, съветник при щаба на една от Червените армии в Испания, и на Христо Боев Петашев българин, завършил Военно-инженерна академия в Москва.

Членовете на групите са били мобилизирани по нареждане на Коминтерна и на НКВД в началото на м. юни 1941 г. и събрани в една дача[20] в окрестностите[21] на Москва, където са били обучени по взривното дело – приготвяне и употребяване на разни видове експлозиви, хвърляне на ръчни гранати, стрелба с различни огнестрелни оръжия и др. Тези групи представляват военната организация на КП в страната. Задачите на тази организация са обаче по-широки от ония на партията. В своята дейност военната организация ще трябва да се опира и на некомунистически елементи. Тя трябва да се проявява като организация на българските патриоти. Основната ѝ задача е борба с немците в България с всички средства. В тази борба трябва да бъдат привлечени всички български родолюбци, независимо от тяхната партийна принадлежност. За да бъде борбата ефикасна, всеки член на групите трябва да организира в своя район нелегални тройки, на които се възлагат отделни задачи за унищожаването на германските военни обекти, складове, военни транспорти, висши представители на германското командване и др. Такива акции, обаче, могат да бъдат предприемани само с разрешение на центъра, за да не се изроди движението в малки саботажни акции, които не дават значителен ефект, а само спъват работата на организацията. Начините на воденето [на] борбата ще се определят окончателно в България, съобразно условията, за която цел ръководството на групите е получило пълна автономия. Организацията на групите е следната:

Ръководството се намира в ръцете на един център-щаб, в който влизат Цв. Радойнов, Ив. Винаров, Хр. Боев.

Цяла България е разделена на окръзи с окръжни ръководители, както следва:

Софийски – Аврам Стоянов, бивш народен (комунистически) придставител.

Врачански – Иван Василев.

Плевенски – Ганю Павловски, служил в Червената армия като политически комисар.

Шуменски – Славов „Монката“ (Капитан „Рак“)[22] – завършил артилерийски курсове, капитан-командир на тежка батерия от Републиканската армия в Испания.

Бургаски – Иван Щерев, специалист по прожекторното дело, служил в Испания.

Пловдивски – Съби Димитров, завършил пехотни курсове в СССР, поручик от Републиканската испанска армия.

Ст. Загорски – Георги Янков[23], завършил танковата академия в Москва, капитан от танковия полк в Испания.

В окръжните групи влизат от двама до четири човека. Техните задачи са били следните:

1. Да организират тройки, да ги въоръжават и да ги изпращат да извършват саботажни действия.

2. Да работят за възстановяването и закрепването на комунистическата партия.

3. Да изучат къде се намират оръжейните складове в района им, за да могат да се снабдят с оръжие в случай на въстание.

4. Да създават недоволство против правителството, което недоволство да бъде използвано при благоприятна международна обстановка за революция в България.

5. Имайки опит от войната в Испания, да приготвят своевременно оперативните планове за въстанието.

Това са инструкциите, които членовете на групите са получили преди заминаването си от Севастопол, като им е казано, че когато настъпи моментът за вдигане [на] въстание в България, СССР ще направи морски и въздушни десанти с танкове, артилерия и редовни войски, за да ги подпомогне.

Заминаването от Севастопол е станало на 4 групи.

Първата група начело с Иван Цолов Винаров, род. Плевен; Янко Стоянов Янев-Комитов, род. С. Чонгаре, Турция; Атанас Дойчев Мискетов, род. Ямбол, и Тодор Георгиев Фотакиев, род. Бунар Хисар, Турция, говорящи турски език, е заминала към 2 – 3 август 1941 г. за Турция, с намерение от там да мине в България.

Турските власти задържаха двама от тази група, а именно Янко Стоянов Янев – Комитов и Тодор Георгиев Фотакиев, които предадоха на българските власти.

Втората група под началството на Цвятко Радойнов, съставена от 14 човека, е напуснала Севастопол с подводница на 5 август 1941 г. и дебаркирала на българския бряг на 11 август 1941 г. през нощта, южно от устието на река Камчия. Членовете на тази група са въоръжени с пистолети, бомби, автоматични пушки и снабдени с компаси, бинокли и радиоапарати за предаване и приемане. Със себе си носят географски карти, български и германски пари, фалшиви лични карти, облечени в спортни дрехи, като всеки със себе си носи по един отделен костюм.[...]

Към 14 август 1941 г. е заминала от Севастопол третата група, а именно:

1. Христо Боев Петашев
2. Ганю (Георги) Павловски
3. Густав Димитров Влахов
4. Иван К. Македонеца
5. Стаменов
6. Васил – радиотелеграфиста, в неизвестно направление и неизвестно по какъв начин. До този момент не е заловено нито едно лице от тази група.

Четвъртата група под командата на Георги Янков е напуснала Севастопол на 25 август и е била дебаркирала съгласно съобщението на Радойнов на 28 август през нощта на българския бряг, приблизително на същото място, на което е слязла и втората група. Групата на Янков се е състояла от 9 души. [...] Тази група е пътувала със съветска подводница БП-15, чието въоръжение се е сътояло от 4 минни апарата, едно 10, 5 мм. скорострелно оръжие и една 20 мм. картечница. Подводницата е имала два дизел мотори за надводно плаване (скорост 8 мили в час) и електромотор за подводно плаване (скорост 5 мили в час). На брега групата е слязла с 3 гумени лодки, които са били унищожени веднага, и се отправи към вътрешността. Очакванията, че ще бъдат посрещнати от хората на Радойнов, не са [се] сбъднали и след няколкодневно скитане из балкана, членовете на групата са стигнали в околностите на гр. Котел. Тук Аврам Стоянов, който имал стари познанства в града, направил безплоден опит да влезне във връзка с определените лица за посрещане. След този неуспех групата решила да се раздели на три и по този начин да стигнат до своите райони. При тези опити четирима бяха заловени, а останалите пет продължават да се укриват.

Освен стоварените с подводници комунистически групи със съветски самолети са спуснати 4 парашутни групи на българска територия и една – пета група спусната в областта между Струма и Солун.

Броят на парашутистите от четири групи, слезли в България, е 23 души, от които при действие за залавянето им са убити 12 души, 6 души заловени и пет успели да се укрият.

В Солунската област са спуснати 8 души, от които 3 убити в Солунско, 2 убити на българска теритирия, 1 заловен в Солунско и 2 заловени на българска теритирия.

От заловените в България 5 души са българи и 3 руснаци, а в Солунската област заловеният е българин.

Показанията на заловените парашутисти, които са принадлежали на различни групи и са спуснати на българска територия в различно време и на различни места, а и на тези спуснати в Солунската област, се схождат напълно и дават ясна картина за съветския произход на парашутните групи, за начина на тяхното вербуване от съветските военни власти, за организацията, обучението и въоръжаването им, както и за начина, по който са били снабдени. [...]

Според показанията на заловените парашутисти, в началото на месец юли 1941 г., наскоро след започването на война между СССР и Германия, те били повикани в Централния комитет на МОПР в Москва и им било съобщено, че ще бъдат изпратени нелегално в България, за да действуват в тила на германските войски, като извършват саботажни действия и подготвят населението за революционна дейност. Изпратени били на обучение на една дача близо до станция Сходня на жп линията Москва – Ленинград. Там те намерили вече събрани за същата цел няколко десетки лица от всички европейски народности. Обучението е ставало под ръководството на офицери – майорите Николай Патрахалцев[24] и Трусов[25], и подофицери от съветската армия и се е състояло в приготвяне на бомби, действие със взривни вещества, стрелба с пушка, пистолет и лека картечница, разчитане на топографски карти, ориентиране с компас, към края служене с парашут, като са били спускани със самолет на един близък аеродрум. При завършване на обучението един офицер, за когото узнали, че е бил в съветската легация в София, им говорил върху положението в България. Той им казал, че по бреговете на Черно море и на турската граница имало концентрирани 8 германски дивизии и авиони. Дадени са били уверения на парашутистите, че ще бъдат спуснати на места, където няма войски и че в България се очаквали четнически движения, както в Сърбия. През всичкото време им е било постоянно говорено, че в България положението е много тежко: страната била окупирана от германски войски, имало бунтове във войската, германците се държали много лошо с местното население и то силно негодувало, руските парашутисти се очаквали с нетърпение и пр.

В течение на обучението са били образувани пет парашутни групи, всички съставени от българи, като към всяка група е бил предаден по 1 руснак, радиотелеграфиста, чиято задача е щяла да бъде да поддържа връзка по радиото с шифър с другите групи и с Москва.

Първата група, с началник Атанас Дамянов е трябвало да действува в Казанлъшко.

Втората група с началник Груди Грудев е трябвало да действува в Ст. Загорския район.

Третата група с началник Стоян Палаузов е трябвало да действува в Североизточна България.

Четвъртата група с началник Продан Табаков е трябвало да действува в Северозападна България.

Петата група с началник Йордан Кискинов, който е предводителствувал разбойническа банда в България преди 16 години, е трябвало да действува в Средногорието и Пловдивско.

От членовете на горните пет групи, а именно: Йордан Кискинов, Христо Касканджиев, Стоян Палаузов, „Кунчев" – Стоян Томов Ганчев, Продан Табаков и Метакса Гугински са участвували в Испанската гражданска война на страната на републиканците. Началниците на групите са се явили при Георги Димитров, който е определил задачата на парашутистите в България:

1. Да действуват по заповедите на Генералния щаб на Червената армия.

2. Да не се вмесват в работите на комунистическата организация в България, а само да искат от нея помощ.

3. Да избиват административните органи, бирниците и германците.

4. Да образуват чети в горите и да използват легални хора, противници на германците и на българската власт, за подпалване складове и на фабрики, разрушаване на жп линии, мостове и пр.[...]

Към 10 септември 1941 год. е започнало постепенното изпращане на групите с транспортни самолети за Симферопол. [...] От Симферопол започва последователно изпращане на групите за България. Самолетите, с които парашутистите са били пренасяни, излитали от Симферопол към 8 ч. вечерта с разчет да бъдат на мястото на спускането към полунощ.[...]

В. Позиви, акции и писане лозунги по стените

През изтеклата година партията, по повод различни случаи, издаде 59 различни позива, а именно:

1. Позив против войната – 13.
2. Позив по случай 8 март – деня на жената – 1.
3. Позиви против войната и за пакта със СССР – 8.
4. Позиви против германските кинопрегледи – 2.
5. Позиви против стопанската политика на правителството – 6.
6. Позиви по случай 1 май – 1.
7. Ботевия ден и трудещите се – 1.
8. Позиви против ЗЗД и интернирванията – 8.
9. Реч на Молотов по случай обявяването на войната – 1.
10. Реч на Сталин по случай обявяването война от Германия и 24-та годишнина на Октомврийската революция – 3.
11. Лозунги на БКП по случай годишнината от Октомврийската революция.
12. Позиви против Германия и в полза на славянството – 3.
13. Позиви във връзка с парашутисти, сръбски чети и окупацията на Сърбия – 3.
14. Бюлетина за военните действия на Източния фронт – 2.
15. Позиви против Германия: [за] състоянието на германския тил – 1; как фашистите грабят българския народ – 1.
16. Позив до жените от целия свят (от руски жени) против Германия и за обща борба против фашизма.
17. Отпечатано писмо от войник от Кавала по развилите се събития в Драмско–1.

Във връзка със 17 случая – 59 вида позиви.

През изтеклата година РМС, по повод различни случаи, издаде 12 вида позиви, а именно:

1. Позиви по случай 1 май – 1.
2. Позив от БОНСС по случай деня на народния будител – 1.
3. Позив против ЗЗД и въдворявания – 1.

4. Младежки информационен бюлетин – 3.
5. Позиви против стопанската политика на правителството – 2.
6. Позиви против войната и за СССР – 4.

Във връзка с 6 случая – 12 вида позиви.

През изтеклата година по различни случаи бяха писани по стените, по нареждане на партията, следните лозунги:

1. Долу войната против СССР.
2. Да живее военният съюз със СССР.
3. Вън германците от България.
4. Долу германската империалистическа война, да живее СССР.
5. Върнете интернираните.
6. Долу „Бранник“.
7. Долу фашистка Германия.
8. Вън германските агенти от властта.
9. Вън германските войски от България.
10. Никакви продукти за фашистка Германия. Да живее Червената армия.
11. Знаци[26] победа на Червената армия над кървавия фашизъм.
12. Смърт на фашизма.
13. На борба за национална независимост.
14. Долу антисъветската война.
15. Да живее единният славянски фронт.
16. Стига скъпотия и мизерия.
17. ЗЗД е закон за германските окупанти.
18. Долу Хитлер. Да живее Сталин.
19. Долу кърволока Хитлер, да живее Сталин.
20. Да подкрепим борбата на СССР срещу кървавия фашизъм.
21. Германските войски ограбват българския народ.
22. Вън хитлеровите банди. Да живее свободна България.

Г. Изпращане анонимни писма

Анонимни писма със закани и заплашване, изпращани от комунисти до г.г. министрите, народните представители и по-видни граждани и общественици по различни случаи със следното съдържание:

1. Против влизането на България в Тристранния пакт и пускането на германските войски да минат през България.

2. По случай бомбардировката на някои градове в Северна България, като в тях се заявява, че това е провокация от страна на Германия с цел насаждане омраза на българския народ против братския руски такъв.

3. Против масовите арести и интернирвания.

4. Против продължителното стоене на германските войски из страната ни, които са причина за липсата на продуктите от първа необходимост.

5. Против порядките в комисарството по продоволствието, като се заявява, че за богатите е лесно снабдяването, а за работниците и бедните няма нищо.

6. За неверните сведения, които дава родното радио и пресата във връзка с военните действия на Източния фронт.

7. Против вмъкването на България във войната със СССР и Турция.

8. За силата и непобедимостта на Червената армия и крайната победа на болшевизма.

9. Против новото изменение и допълнение на ЗЗД.

10. По случай влизането на България в противокомунистическия пакт.

11. Против намалението на дажбата на хляба, скъпотията и изчезването на маса продукти от пазара.

12. Искания за освобождаване на интернираните от концентрационните лагери.

13. Против правителството, като го обвинява, че е сляпо оръдие на кръволока Хитлер.

14. Против обявяването война на Англия и Америка от страна на България.

15. Против войната и закани, че българският народ не иска и няма да се бие с братския Съветски съюз.

16. Против смъртните присъди, издавани от военнополевия съд.

17. По случай нова година изпращат картички с лозунгите „Свършване на войната, разгром на кървавия фашизъм“ и пр.

До съветската легация са изпращани писма с хвалебствия за Червената армия, героичната ѝ борба с фашизма, за нейната непобедимост, победите ѝ над фашизма при Ростов и че крайната победа е нейна. Същевременно уверяват Лаврищев, че българският народ е с тях и че ще подпомага с каквото може Червената армия.

XIV. Връзки на партията със съветската легация

Съветската легация е установила връзка с партията чрез комунистически функционери, които е назначила на работа в самата легация без да спят в нея и по които по различни начини предава известни сведения и нареждания.

В легацията идват и правят посещения комунистически функционери от по-висок ранг, когато се касае да се вземат някои важни решения и не е удобно да се предават чрез трети лица.

Легацията изпраща свои чиновници обикновено с легационните автомобили за срещи с партийци било в къщи – квартири или пък вън по улиците.

Установена е връзката между партията и съветската легация по безспорен начин, когато чиновникът от легацията (Владимир Киреев) се снабди с бланкови [на] лични карти, които се изпратиха в Москва и с тях се завърнаха саботьорите, влезли в България с подводници и аероплани.

Партията си служи и с радиото на съветската легация.

Предполага се, че месечната субсидия, която се изпраща от Коминтерна за нуждите на партията, се превежда чрез съветската легация с помощта на д[ипломатически] куриери.

Такива връзки бяха установени и в миналото.

XV. Връзки на партията с ЮКП и ГКП

След разпадането на Югославия, окупирането на Гърция и присъединяването на новоосвободените земи към България, партията получи нови съюзници в лицето на комунистите от Югославската и Гръцката КП.

Югославската КП

От наблюденията и разкритията се установи, че партията и комунистически функционери от бивша Югославия се намират в една идеологическа и техническа връзка.

Югославската КП по време, организация и дейност е идентична на БКП. От 1923 г. същата е нелегална. Разлика в организационния строеж няма, с изключение на това, че докато БКП развива своята дейност в средата на еднородна българска маса, ЮКП се приспособява към стремежите на различни народни групи като използва техните идеали.

След погрома на бившата Югославска държава и установяване на българската власт в Македония, водачите на ЮКП започват усилена дейност за събирането на разпръснатите кадри на последната, като същевременно потърсиха и връзка с ЦК на БКП. Връзката бе установена с помощта на студенти от гр. Битоля, идвали през м. ....* в гр. София, а също и с помощта на изпращаните делегации до Българския работнически съюз в София. За инструктаж и за получаване на нелегална литература няколко пъти бяха изпращани хора от Битоля в София.

ЦК на БКП даде и задачи на комунистически организации в бивша Югославия, които се заключават в изграждането и заздравяването на „народен фронт“, което трябва да стане чрез масовите организации, като се използва удобен момент за тяхното учредяване.

Конкретни случаи за провеждане в живота на горните директиви се отбелязват при основаване на читалищата в Прилеп и Битоля.

В последно време в духа на получените от ЦК на БКП директиви започна системно укриване на потърсените комунистически функционери.

Наред със запазените кадри на ЮКП се образуват навсякъде в освободените земи на територията на бивша Югославия и кадри на БКП. Масово се вербуват младежите, на които се обяснява, че те ще се борят „За Свободна Съветска Македония“.

Тези новообразувани групи на БКП под ръководството на старите дейци провеждат в живота всички нареждания на ЦК, поддържайки контакт с групите на ЮКП.

Специално за новите земи е характерно образуване на чети, в които влизат хора на БКП и ЮКП. Често в тяхната среда се намират и сръбските националисти.

Освен нареждания, югославските комунисти получават от българските хранителни продукти, задължавайки се да дават в обмяна оръжие и взривове.

Гръцката КП

Гръцката КП още преди войната, благодарение на тежките условия на живот на работническата и селска маси в Гърция и лоша социална политика на гръцкото правителство, имаше извънредно голямо влияние в градове и села. Същата водеше строго нелегален живот, като в своята тактика провеждаше всички директиви на Коминтерна.

Дейността на ГКП продължи и след установяване на българската власт, като даже се засили, благодарение на пропагандата на СССР и благодарение на издигането на националистическия лозунг „Борба за освобождение на Гърция от фашизма и поробители българи“.

Всички директиви ГКП получава по канален ред от своя ЦК, намиращ се в стара Гърция, през Солун.

Още от началото на окупацията ГКП потърси връзки с БКП чрез войници-комунисти от българския гарнизон в Драма и Ксанти. Това се потвърди при избухването на Драмския бунт.

Следствието по същия бунт установи, че организаторите бяха във връзка с ЦК на ГКП в стара Гърция и даже направо със СССР (по радиото).

За връзка между ГКП и БКП в настоящия момент има известни данни, обаче, липсват доказателства. Това обаче не пречи ГКП в своята тактика да върви по същия път, както и БКП, изпълнявайки нарежданията на Коминтерна. Разликата е в националните лозунги на ГКП, които привличат към нея и част от активните гръцки национални врагове.

Югославската, гръцката и българската комунистически партии са в постоянна връзка помежду си и се подготвят да провеждат обща акция в началото на тази пролет.

XVI. Нелегални издания на партията

Издания на РП

1. В. „Работническо дело“ – януари, бр. 2;
февруари, бр. 3 и 4;
март, бр. 5 и 6;
април, бр. 7;
май, бр. 9 и 10;
юни, бр. 11.

2.“Бюлетин за просвета и пропаганда“ – януари, бр. 5, 6 и 7; февруари, бр. 8 и 9.

3. „Изложението на м-р Божилов“ по случай експозето му в Народното събрание по бюджета.

4. „По законопроекта за защита на нацията в Народното събрание“ – извадки от речта на Тодор Поляков.

5. „Декларация на Работническата партия“ – по случай присъединяването на България към Тройния пакт.

6. „За Ленин“ – реч, произнесена на 28. I. 1924 г. на възпоменателната вечер на Кремълските курсисти.

7. „Ленин за характера на войната и защита на отечеството“ от Й. Осипов.

8. „Българският народ и войната“ (тезиси).

9. „Законопроектът за читалищата трябва да бъде оттеглен“.

10. „Държавна младежка организация“ – изложение против законопроекта за „Бранник“.

11. „Възпитанието на младежта“.

12. „Декларацията на френските депутати-комунисти пред съда“ (по случай съденето на френските депутати-комунисти).

13. „Декларация“ – с която партията заявява, че няма нищо общо с аферата на Г.М. Димитров[27].

14. „Манифест“ – приет от Всеславянския митинг, станал в Москва на 10 – 11 август 1941 г., издаден от руски писатели-академици.

15. „Фашистка Германия ще бъде бита“ – реч на др. Сталин пред парада на Червената армия на 7 ноември 1941 г.

16. „На Отечествена война“ – реч на Сталин по радиото.

17. „Защо и как Хитлеристка Германия ще бъде безусловно победена“.

18. „Реч на В.М. Молотов“ – по случай разбойническото нападение на германския фашизъм срещу СССР.

19. „Български народе на крак“ – за саботажни действия.

20. „Да спасим България“ – против Хитлеровите агенти в България.

21.„Да живее славянското единство“– позив от говорителя на „Хр. Ботев“от 6. 3.

22. „Да счупим кървавата ръка, която да дръзне да хвърли българския народ във война против СССР.

23. „Моралното състояние на германския тил“.

24. „Защо трябва да чакаме с часове в редици, за да получим четвърт литър олио?“ – позив.

25. „Кои трябва да бъдат интернирани?“ – позив. [...][28]

Издания на РМС

1. В. „Младежка искра“ – бр. 1 от м. март 1941 г. С разкриването на печатницата този брой не можа да излезе.

2. „Младежки информационен бюлетин“ – от него излезнаха 13 броя.

3. „Младежка искра“ – издаван на циклостил: април – бр. 1; май – бр. 2.

4. „Характер и структура на РМС“.

5. „Кратка история на РМС“.

6. „Как де се държим пред врага“.

7. „Малкият човек на съветската епоха“.

8. „Младежта в първите редове във войната срещу фашизма“.

9. „Възпитанието на младежта“.

10. Позив против вмъкването на България във войната.

11. Позив по случай състоялия се митинг в Москва на международната антифашистка младеж. [...][29]

XVII. Влияние на партията

Влиянието на партията беше чувствително засегнато от германските победи на Изток, но то все пак продължава да бъде значително. От м. декември името на СССР и на партията в значителна степен е реабилитирано от събитията на Източния фронт, които партията умело използва, за да ги представи като генерално отстъпление на германските войски. За значителното влияние на партията много допринасят следните обстоятелства:

1. Силните русофилски чувства на нашия народ.
2. Спекулата, изчезването на много продукти от пазаря и чувствителното ограничение консумацията на хляба.
3. Силното покачване на цените.
4. Английската пропаганда.
5. Громките съобщения на нашия печат за големи германски успехи на Източния фронт, които впоследствие не се потвърждават.
6. Гъвкавата тактика на партията, която лесно успява да нагажда към всяко новосъздадено положение.

XVIII. Заключение

Изложените до тук факти посочват само една част от дейността на РП. Те не дават пълна представа за силата и влиянието ѝ. В страната поради много причини, а най вече поради войната, опасността за СССР и стопанската криза, наново се разраства едно комунистическо движение, което обхваща както работническите и селски маси, тъй и държавните служители и интелигенцията. Старите кадри на комунистическата партия, която в миналото е имала около 40 000 члена, синдикатите ѝ също толкова, младежкият ѝ съюз – над 30 000 члена, а кооперация „Освобождение“ – над 70 000 члена, наново се съвзема. Това най-добре се вижда от данните за произведените избори през 1939–1940 г., при които РП има необикновен успех, въпреки незначителния брой на членовете ѝ (към 10 000 партийци и към 20 000 младежи).

Комунистическата опасност не само че не е преминала, но се увеличава и става застрашителна.

АМВР, об.д. 655, л. 4–44. Копие. Машинопис.

---

[*] Така е в текста.

[1] Отделение „А“ на Държавна сигурност е отделение за борба срещу БКП и ръководените от нея организации.

[2] Втората страница на документа липсва.

[3] Вж док № 349, бел. 1.

[4] Вж док. № 349, бел 2.

[5] „Отец Паисий“ (Всебългарски съюз „Отец Паисий“) – националистическа организация, създадена на 16 ноември 1927 г. Поставя си за цел да работи за „повдигане на духа на нацията, за самосъзнанието на българския народ, за запазване и закрепване на племенните му добродетели, за противодействие на теченията, които застрашават народното единство“. Един от дългогодишните ръководители на организацията е проф. Г. П. Генов. Разформирована непосредствено след 9 септември 1944 г.

[6] „Бранник“ – казионна младежка фашистка организация, създадена от правителството на Б. Филов със Закона за организиране на българската младеж (1941) по подобие на

„Хитлерова младеж“ в Германия. Подчинена е пряко на министър-председателя и се издържа от държавни и общински бюджети.

[7] Указание за действие в подкрепа на съветското предложение бе дадено на ЦК на БКП от Г. Димитров. Вж. Док. № 385–394.

[8] Съветската легация не взе официално никакво отношение към съветското предложение за сключването на пакт за взаимопомощ с България, защото съветското правителство решава да запази този факт в тайна. Вж док. № 403.

[9] В декларацията си по този повод, предадена на българския посланик в Москва Ив. Стаменов, съветското правителство изразява несъгласието си с политиката на Германия и България и се разграничава от тях. С това СССР за пръв път след подписването на пакта Молотов – Рибентроп (август 1939 г.) изразява открито недоволството си от политиката на Германия. Правителството на Филов забранява да се публикува съветската декларация.

[10] „Кормило“ – седмичник за литература, изкуство и култура. Легално издание на БКП. Излиза от септември 1935 до юли 1936 г. Редактор П. Матеев. Сътрудници: Н. Вапцаров, Л. Стоянов, Г. Караславов, О. Василев, Хр. Радевски, Г. Бакалов и др.

[11] Вероятно става дума за месечното списание за общественост, наука и изкуство. Излиза през 1935–1936 г. Редактор Петър Лозанов.

[12] „Българска книжнина“ – академично издание. Основано през 1936 г. по инициатива на ЦК на БКП. Председател на дружеството е В. Горанов, академичен директор – Д. Коджейков. Издава в. „Трибуна“.

[13] „Заря“ – информационен всекидневник. Излиза от април 1914 до декември 1944 г. Гл. редактор Кр. Станчев.

[14] „Литературен глас“ – седмичен вестник за литература, изкуство и обществени въпроси. Редактор Д.Б.Митев.

[15] „Философски преглед“ – двумесечно списание. Редактор проф. Д. Михалчев. Излиза от януари 1929 до април 1943 г.

[16] „Стопански проблеми“ – списание за икономика, социална политика, кооперативно дело. Излиза ежемесечно. Редактор д-р Пр. Киранов.

[17] „Кооперативна защита“ – седмичен вестник за кооперативна политика. Излиза от 1924 до 1943 г. (с прекъсвания през 1936–1940 г.)

[18] „Изкуство и критика“ – месечно списание за литература, изкуство и критика. Излиза от 1938 до 1943 г. Редактор Г. Цанев. Сътрудници: Т. Павлов, Г. Караславов, Хр. Радевски, Ем. Станев и др.

[19] Вж док. № 328.

[20] *русизъм* – вила.

[21] *русизъм* – околностите.

[22] Симеон Славов.

[23] Псевдоним на Мирко Станков Петров.

[24] Патрахалцев, Николай Кирилович – генерал, началник на диверсионния отдел към Главното разузнавателно управление при Генщаба на Червената армия. Вж по-подробно „Биографични бележки“.

[25] Майор Трусов – от същия отдел.

[26] Така е в текста. Вероятно в началото на лозунга има символ – звезда или сърп и чук.

[27] Има се предвид подготвения с английска помощ опит за преврат от дейци на БЗНС „Пладне“, начело с Г. М. Димитров, за осуетяване присъединяването на България към Тристранния пакт.

[28] Общо 48 позива.

[29] Общо 16 позива.

№ 434

Шифрована телеграма от Г. Димитров до Й. Б. Тито (Валтер) с мнението на ЦК на БРП(к) относно организирането на партийна дейност в Македония

Валтеру *21 февруари 1942 г.*

Изход. № 307, спец. № 9-15.

ЦК КП Болгарии сообщает нам:

„ 1. Ваши советы о передаче КПЮ руководства македонскими организациями выполнены. Положение в Македонии продолжает оставаться тяжелым. Около трех месяцев македонские товарищи не имеют связи с ЦК КПЮ. Руководство в Македонии часто прибегает к БКП за советами. БКП, кроме советов, оказывает также материальную помощь. В частности, туда направлен постоянный представитель БКП для связи и координации действий. Ряд товарищей посланы в крупные города. В настоящее время имеется 700 членов партии, в большинстве молодеж. Имеются пять окружных комитетов и организации во всех городах. В селах организации пока еще слабы. Примерно в таком же положении находятся и комсомольские организации.

2. ЦК на БКП, несмотря на непрекращающиеся попытки, установить непосредственную связъ с ЦК КПЮ пока не удалось.

3. Выпустили ряд материалов, посвященных событиям в Югославии. Во всех этих документах полностью поддерживается освободительная борьба народов Югославии. БКП организует и проводит массовую работу среди болгарских оккупационных войск в Сербии, преследуя при этом цель оказать содействие партизанскому движению.

4. ЦК на БКП полагает, что при существующем положении было бы целесообразно объединить македонскую парторганизацию в самостоятельную македонскую партию, подчинив ее ЦК КПЮ, причем руководство македонскими парторганизациями со стороны ЦК КПЮ надо усилить. Своеобразие обстановки в Македонии вызывает необходимость дезавуировать имевшую раньше место великосербскую политику в отношении Македонии. Это будет, по мнению ЦК БКП, способствовать более легкой работе в массах и поможет привлечению к работе македонских товарищей".

Просьба сообщить Ваше мнение по поводу этой информации. Необходимо связаться с ЦК БКП. Необходимо иметь также представителя ЦК КПЮ в Македонии.

Г. Димитров

ЦДА, КМФ 40/ 1086, к. 24-25. Оригинал. Машинопис.

№ 435

Писмо от Г. Димитров до Й. Сталин относно прехвърляне в Германия, България и други страни на групи от политически работници и свързочници

№ 10

23 март 1942 г.

Строго поверително

Товарищу Сталину

В связи с необходимостью всемерно активизировать борьбу против гитлеровских бандитов в германском и европейсков тылу Гитлера, мы подобрали и подготовили несколько групп политических работников, а также связистов (радисты и радиоинструкторы) для переброски в Германию, Чехословакию, Румынию, Венгрию, Югославию и Болгарию (через Югославию) парашютами и другими способами. Прошу Вашего разрешения произвести срочно эти переброски. Прошу также поручить т.т. Маленкову, Берии и мне изыскание необходимых технических средств и способов и, при помощи соответствующих аппаратов, организацию этих перебросок.

Г. Димитров.

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 155, л. 85. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 436

Шифрована телеграма от Ан. Иванов (Велко) до Г. Димитров относно дейността на БРП(к) и положението на партийните членове

4 април 1942 г.

От България Изход. № 426, спец. № 3

Шифровките получих. Тоя широк диапозон на предаване не ни беше известен досега. Ще го използваме. Съседите за краткост ще наричаме Коста[1]. Положението на докторката[2] се промени. Коста получи друга явка.

Очакваме скоро ново разгаряне на борбите в Югославия. Сами призовахме отново към преминаване с оръжие в ръка. Вземаме повод, за да усилим работата. Едновременно върви и лозунга [за] завръщане на войските обратно в България. Тоя лозунг особено се поддържа от специалните[3]. Сега там изпращат белогвардейците, които отиват на сила.

Създаваме боеви групи, но тия дни по тая линия сме ударени чувствително. Станаха и стават много арести на нашите хора и на десетки запасни офицери и подофицери и войници. В закрити военни съдилища съдят наши другари войници за въоръжаване и за работа сред войската. За всички се иска смърт. Опасни арести засегнаха наши непосредствени помощници по линията на специалната работа. Ние и местните ръководства още сме на местата си, но сме силно изложени. Вземаме всички възможни мерки.

Радионов[4] ще наричаме Жеко. Той организира боеви групи и въобще ръководи военната работа в центъра. Обстановката наложи въобще ние да използваме всички уцелели парашутисти. Но с това е нарушена дадената им заповед – да работят на страни от нас, което се оказа невъзможно. По тоя въпрос Жеко запитва няколкократно Коста, но не получи никакво указание. Той иска да знае дали има при нас тук, тоест при Коста, съответно началство, с което той да се свърже и да получава съответни указания.[5]

Велко

ЦДА, КМФ 40/ 1086, к. 8. Копие. Машинопис.

---

[1] Псевдоним на Павел Шатев.

[2] Неустановен псевдоним.

[3] Псевдоним на звенарите.

[4] Цвятко Радойнов

[5] Върху документа има ръкописна бележка: *„Оригиналът е при др. Димитров“.*

№ 437

Шифрована телеграма от Г. Димитров до Й. Б. Тито (Валтер) за връзки между български и югославски партизани

17 април 1942 г.

Изх. № 530, спец. № 48

За Валтер

ЦК на Болгарската компария от единадесети април ни съобщава:

„1. Имаме постоянна връзка с Нишавския сръбски партизански отряд. Ръководител на комунистическата организациия в района на Ниш тия дни дойде в София, срещнал се със секретаря на нашия ЦК и на 8-ми април заминал обратно. Чрез него скоро ще имаме личен контакт с Югославския ЦК, за да съгласуваме нашите съвещания и взаимни действия. Печатим позив на нишавци към нашите войски. Придружаваме го с нашия позив за солидарност и съвместна борба. Заедно с нишавци се бори и българският отряд от присъединилите се към партизаните български войници“. [...]

Г. Д.

ЦДА, КМФ 40/ 1086, к. 23. Оригинал. Ръкопис.

№ 438

Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) с указания за работата на БРП(к)

София, исход. № 531, спец. № 16–25.

18 април 1942 г.

Велко

Твоята шифровка от единадесети април получих. Потвърждавай получаването на всяка моя шифровка. Ускорете създаването на непосредствена радиовръзка с нас. Давайте своевременно сведения за това, което става в страната и особено в армията. Активната политическа кампания против използването на българската армия в антисъветската война трябва да съпроводите с бърза и всестранна подготовка на бунтовете в армията и народното въстание против властвуващата хитлеровска банда на чело с Бориса.

Създавайте въоръжени четнически отряди из нелегалните и други подходящи елементи за работа сред населението и за боеви действия. Организирайте освобождението на арестувани и намиращи се в концентрационни лагери боеви хора и включвайте ги в тия отряди. Включвайте така също антифашистки [настроени] войници и офицери, положението на които в армията е крайно опасно. Организирайте снабдяването с оръжието. На всички свои действия придавайте общонационален, антифашистки характер, а не тясно партийнокомунистически. Наш върховен дълг е да направим всичко, щото на всяка цена да се попречи българските войски да изпълняват палаческата роля в Югославия и да бъдат изпратени на съветско-германския фронт. Нашата свещена обязаност е да помагаме всячески за разгрома на хитлеристките орди, за победата на Червената армия, за осигуряването на свободата и независимостта на българския народ.

Жан

ЦДА, КМФ 40/ 1086, к. 3. Оригинал. Машинопис.

№ 439

Полицейски доклад за процеса на парашутистите и подводничарите, изпратени от СССР

15 юни 1942 г.

На 9 юни 1942 г. в едно от помещенията на Артилерийската школа в София Софийският военно-полеви съд започна да разглежда големия процес срещу дошлите през лятото и есента на 1941 година от Съветска Русия в България с подводници и самолети български емигранти[1].

Пред съда са изправени да отговарят 27 души – всички заловени живи, членове от военната организация и парашутните групи. Процесът се води при закрити врати – допуснати са само ограничен брой журналисти (гласност, обаче, по процеса няма да се даде).

По размери и по значение това е, може да се каже, най-големият процес в новата история на България. В него са привлечени да отговарят все големи хора – офицери от съветската армия, професори, главни инженери, учители и др. – всички големи и школувани конспиратори, които са дошли да извършат най-значителния опит за насилствено изменение на държавния строй на България.

* * *

Дейността на емигрантите в България, както и самите те, отива към пълна ликвидация. Броят на членовете от групите на военната организация е 33. Понеже до сега полицията не се е добрала до никакви указания за пристигането и пребиваването на 3-тата група на военната организация, на брой 6 души начело с Христо Боев, може да се предполага вече, че тая група въобще не е дошла в България. При това положение, броят на членовете на военната организация се намалява на 27 души. От тях са обезвредени 19 души (заловени, избити, предали се и самоубили се), продължават да се укриват още 8 души.

За двама от тях не се знае положително дали са пристигнали в България – водачът на 1-а група Иван Винаров и членът на същата Атанас Мискетов. За един има сериозни сведения. че се е прехвърлил на турска територия – Тодор Гърланов от 2-а група (групата на Радионов[2]). Така че при това положение пристигнали в България и укриващи се остават само 5 души от военната организация,

Броят на членовете на парашутните групи беше 31. От тях 29 бяха обезвредени, т.е. заловени, избити, предали се и самоубили се. Останаха да се укриват още двама души, членове на групата на Стоян Палаузов (3-а група), а именно: Стойо Неделчев и Янко Велков Димитров.

При това положение, от пристигналите на българска територия 58 души емигранти от военната организация и парашутистите остават неоткрити още 7 души, а 5 са обезвредени. Това прави 87 % провал. А това е огромен успех на българската полиция.

* * *

Следва новата таблица на парашутистите:

Състоянието на Военната организация и парашутните групи към 15 юни 1942 година.

С подводница.

1 група
на военната организация, тръгнала от Севастопол на 2-3 август 1941 г., вероятно през Цариград:

1. Винаров Иван /Ванко/ Цолов,
родом от гр. Плевен;

2. Комитов Янко Стоянов, роден на 13 август 1897 г. в с. Чонгора (Турция)	предаден на 29 декември 1941 г. от турската полиция;
3. Мискетов Атанас Дойчев, роден в Ямбол;	
4. Фотакиев Тодор Георгиев Николов, роден 1895 г. Бунар Хисар	предаден на 29 декември 1941 г. в от турската полиция

2 група

на военната организация, тръгнала от Севастопол на 5-6 август 1941 г. с подводница и пристигнала на 11 август при устието на р. Камчия:

1. Радионов (Радойнов) Цвятко, роден в с.Крън, Казанлъшко на 10 февруари 1895 г.	заловен на 25 април 1942 г. в София;
2. Цаков Васил Йотов, роден в с. Бъркач, Плевенско	заловен на 25 август 1941 г. в с. Рудник
3. Иван Петров Иванов Изотовски, род. от Берковица	заловен на 2.9.1941 г.около с. Рудник
4. Трифон Георгиев Тодоров, роден в Оглу-Паша, Одринско	предал се на 1.9.1941 г. в с. Рудник;
5. Йозеф Бейдо (Байер), роден в Моравска-Острава (Чехословакия – сега Моравия)	заловен на 4.9.1941 г. с. Бърдарево, Поморийско;
6. Димитър Илиев Димитров родом от Бургас	заловен на 20.9.1941 г. между с. Каблешково и Бургас;
7. Д-р Георги Маринов (Иванов)	укрил се;
8. Блажев	укрил се;
9. Съби Димитров Денев Бакърджиев, родом от Сливен	самоубил се на 8.11.1941 г. гр. Сливен
10. Антон Бекяров Петков, род. с. Средец, Средецко	предал се на 24.9.1941 г. в с. Средец;
11. Гърланов Тодор Димов, род. на 6.8.1901.г. в М.Търново	укрил се (преминал на турска територия)
12. Ангел Ников Георгиев, род. от с. Лесово, Елховско	самоубил се (намерен на 20.10.1941 г. м. Чакмакова, Елховско)
13. Симеон Филип. Славов (Капитан Рак), род. от Търговище	заловен на 16.5.1942 г.в София;
14. Петър (Петърчо) Македонеца	укрил се;

3 група

на военната организация, тръгнала от Севастопол на 14 август 1941 г. в неизвестно направление и неизвестно по какъв начин

1. **Христо Боев**,
2. **Ганю *(Георги)* Павловски**,
3. **Густав Димитров Влахов**,
4. **Иванов К.Македонеца**,
5. **Стаменов**,
6. **Васил – радист**.

4 група

на военната организация, тръгнала от Севастопол с подводница на 25.8.1941 г. и пристигнала на 28 август при устието на р.Камчия

1. Марко Станков Петков (Георги Янков), род. с.Д.Василица, Ихтиманско	заловен на 26.4.1942 г. в гр. Пловдив
2. Аврам Стоянов Петров, род. 19.10.1892 г. в с.Соточино, Берковско	укрил се;
3. Иван Щерев Николов, род. 1900 г. в с.Урум-кьой, Бургаско	заловен на 16. 5.1942. г. в София
4. Делчо Наплатанов Николов, родом от с. Мечка, Панагюрско	заловен на 17.9. 1941.г. в „Бабина локва“ Сливенско землище;
5. Борис Стойков Томчев „Чернооков“, род. Брацигово	заловен на 17.9.1941 г. в „Бабина локва“ Сливенско землище;
6. Георги Антонов	укрил се
7. Стефан Маринов Пашев, род. с. Враца, Ловчанско	заловен на 10.9.1941 г., Котел.
8. Георги Гарбачов Русев, род. 25. 6. 1907 г. в с. Св. Кирилово, Ст. Загорско	убит при престрелката в същото село на 7.3.1942 г.;
9. Васил Вълчанов Додев, род. от Плевен	заловен на 10.9.1941.г. гр. Котел

Парашутисти

1 група

спусната на 13 срещу 14 септември 1941 г. в Добричко

1. Иванов, Атанас Дамянов, род. с.Дълбоки, Ст. Загорско	убит на 7.10.1941 г. между с. Оризаре и с. Жребчево, Н. Загорско;

2. Кирев, Иван Стоянов род. с. Дълбоки, Старо-Загорско	убит на 7.10.1941 г.между с.Оризаре и с. Жребчево, Ново Загорско;
3. Милев, Милю Минчев (Даскалчето), род. от с. Ветрен Старо-Загорско;	заловен на 19. 3. 1942 г. в с. Ветрен,
4. Димо Стефанов Астажов, род. на 1. 2. 1912 г. в с. Енина,	заловен в края на март 1942 г. между с.с. Енина и Крън;
5. Чернов Владимир Ст. Загорско.	заловен на 19. 3. 1942 г. в с. Ветрен,

2 група

спусната на 13 срещу 14 септември 1941 г. в Добричко

1. Грудов, Груди Филипов, род. с. Боздуганово, Ст. Загорско	убит на 15. 9. 1941 г. при с. Каралий, Добричко;
2. „Кунчев“, Стоян Томов Ганчев, род. с. Белчево, Ст. Загорско	убит на 15. 9. 1941 г. при с. Каралий, Добричко;
3. Стамо Кирев Стамов, род. с. Ц. Аспарухово, Ст. Загорско	убит на 15. 9. 1941 г. при с. Каралий, Добричко;
4. Мартинов, Ценко Петров, род. с. Дълбоки, Ст. Загорско	убит на 15. 9. 1941 г. при с. Каралий, Добричко;
5. Фадеев, Борис	убит на 15. 9. 1941 г. при с. Каралий, Добричко.

3 група

спусната на 18 срещу 19 септември 1941 г. около гр. Трявна

1. Палаузов, Стоян	убит на 19. 9. 1941 г. – Тревненско;
2. Чулев, Божин Петков,	убит на 19. 9. 1941 г. – Тревненско;
3. Стоянов Лъчезар Аврамов, родом от София	заловен на 12. 10. 1941 г. в Елена;
4. Неделчев, Стойо Ив.–Чочев, род. 1905 г. , с. Калояновец, Ст. Загорско	укрил се;
5. Август Димчев Попов, род. в гр. Шумен Поповско	заловен на 18.10.1941 г. с.Пасабина,
6. Янков, Велко (Велю) Димитров, род. с. Калояновец, Ст. Загорско	укрил се
7. Дряновски Иван Петров, род. с. Горско Сливово, Севлиевско	предал се на 19.9.1941.г. с. Белица, Тревненско;
8. Баракин, Григорий Феодорович, родом от Москва	предал се на 20.9.1941 г. Тревненско.

4 група

спусната на 22.9.1941 г. около с. Долно Ботево, Хасковско

1. Табаков, Продан, род. с. Османово, Панагюрско	убит на 12.9. 1941 г. с.Устово, Смоленско;
2. Иванов, Митко Вълков, род. с. Струпец	убит на 12.10.1941 г. с.Устово, Смоленско;
3. Гугински, Метакса, род. о. Левочево, Смоляноко	убит на 12.10.1941 г. о.Устово, Смоленско;
4. Йорданов, Иван Иванов, род. с. Лютидол, Врачанско	върнал се с аероплана и слязъл с групата на Кискинов;
5. Кратунчев, Георги Иванов род. Лесичево с. Голям Извор,	заловен на 27.9.1941 г. в Хасковско;
6. Тепляков, Дмитрий Александрович, род. Петяковка, Тулска губерния	заловен на 28.9.1941 г. в Хасковско;

5 група

спусната на 6.10.1941 г. над Лахона (Лагадинско) между Солун – Серес

1. Кискинов, Йордан с. Копривлен,	убит на 14.11.1941 г. в Неврокопско
2. **Христо Атанасов Дамянов „Касканджията“,** с. Копривлеи, гр. Брацигово	убит на 14.11.1941 г.в Неврокопско;
3. Танев, Васил Констаитинов с. Евангелистрия;	убит на 9.9.1941 г.около
4. Павел Георгиев	убит на 9.9.1941 г. в същото село;
5. Георги Петров Башикаров	заловен на 7.10.1941 г. около с. Изома (Лаханско) Солун-Серес;
6. Димо Трайков Терзийски	убит на 16.10.1941 г., с.Ксилофан;
7. Йорданов, Ив. Ив., род. с. Лютидол	заловен при Демир Хисарево;
8. Романов, Николай,	заловен на 14.11.1941 г. при с. Копривлен, Неврокопско.

АМВР, об. д. 21252, л. 3 – 8. Печатно.

---

[1] Присъдата по делото на „парашутистите“ и „подводничарите“, дошли в България от СССР, е огласена на 26 юли 1942 г. Осемнадесет души са осъдени на смърт чрез разстрелване: Цвятко Николов Радойнов, Трифон Тодоров Георгиев, Васил Цаков Йотов, Иван Петров Изотовски, Антон Петров Бекяров, Димитър Илиев Димитров, Васил Вълчанов Додев, Стефан Маринов Пашев, Борис Стойков Томчев, Делчо Николов Наплатанов, Август Димов Попов, Георги Иванов Кратунчев, Иван Йорданов Иванов, Мирко Станков Петков, Симеон Филипов Славов, Иван Николов Щерев, Милю Минчев Милев, Димо Стефанов Астажов.

На доживотен строг тъмничен затвор са осъдени 7 души: Йозеф Бейда Баер, Иван Петров Дряновски, Дмитрий Александрович Тепляков, Георги Петров Башикаров, Янко Стоянов Янев Комитов, Тодор Фотакиев Николов, Николай Александрович Романов.

На 15 години строг тъмничен затвор: Лъчезар Аврамов Стоянов, Владимир Александрович Чернов.

Същият ден присъдата на 18-те осъдени на смърт е изпълнена. *(АМВР, об. д. 212521 л. 1–2).*

[2] Псевдоним на Цвятко Радойнов.

№ 440

Писмо от Г. Димитров до секретаря на ЦК на ВКП (б) А. А. Андреев за отпускане валута за нуждите на Коминтерна за оказване помощ на нелегални партии, в това число и на БРП (к)

№ 26 *10 юли 1942 г*

Строго поверительно

Секретарю ЦК ВКП (б) товарищу Андрееву А. А.

В связи с нашим письмом от 6-го июля делаем Вам также следующие разъяснения:

До конца 1942 г., по приблизительным, но минимальным исчислениям, нам потребуются на особые расходы секретариата ИККИ 355 000 американских долларов. Эта сумма распределяется:

1. На помощь нелегальным партиям: КП Испании – 20 000 ам. долл.; КП Франции – 20 000 ам. долл.; КП Германии – 20 000 ам. долл.; КП Болгарии – 6 000 ам. долл.; КП Польши – 6 000 ам. долл.; КП Румънии – 5 000 ам. долл.; КП Финляндии – 5 000 ам. долл.; КП Венгрии – 5 000 ам. долл.; КП других стран – 23 000 ам. долл. Итого 110 000 ам. долл.

2. На расходы по отправке 45 человек – ответственных партработников братских компартий из СССР в Югославию, Румынию, Польшу, Германию, Австрию, Чехию, Словакию – 50 000 ам. долл.

3. На расходы пунктов связи во Франции, Бельгии, Швеции, Югославии, МНР, Китае, Синцзяне, США, Мексике, Турции, Иране, Индии – 70 000 ам. долл.

4. Для поддержания издательской деятельности братских компарий: а) журнала „Ди Велт“ и другой нелегальной литературы, издаваемой в Стокгольме на немецком языке для Германии, Дании, Норвегии и др. стран; б) литературы, издаваемой в Мексике для латиноамериканских стран; в) литературы, издаваемой в Англии и США на английском языке, популяризирующей СССР и Отечественную войну – 55 000 ам. долл.

5. На расходы телеграфного агентства („Супресс“) и оплату корреспонденций из Нью-Йорка, Лондона, Стокгольма, Женевы, Мексики, Монтевидео, Буэнос-Айроса, Чили, Бейрута, Чунцина, Яни-Ани, дающих возможность получать информацию не только из этих стран, но и из Испании, Франции, Болгарии, Голландии, Дании, Норвегии, Балкан – 70 000 ам. долл. Всего 355 000 ам. долл.

Димитров

РГАСПИ, ф. 495, оп. 73, д. 136, л. 17–19. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 441

Програма на Отечествения фронт, приета от ЗБ на ЦК на БРП(к) и разгласена от радиостанция „Христо Ботев“

17 юли 1942 г.

Противонародната политика на царборисовото правителство съставлява същинска *национална опасност.* България днес се превръща фактически във васал на Хитлер, а българският народ – в роб на немските империалисти.

При неизбежния разгром, на който е осъден хитлеровият маниачески план за господство в света, всяко продължение на тая предателска политика означава съзнателно тласкане на българския народ в пропастта и погубване на неговата национална независимост.

Върховен дълг на българския народ, на неговата армия и патриотична интелигенция в сегашния исторически момент е да се сплоти в могъщ *Отечествен фронт* за спасяване на България.

Отечественият фронт си поставя следните неотложни задачи:

1. Да не допусне въвличането на България в престъпна и гибелна за българския народ хитлеристка война.

2. Да оттегли незабавно българските войски, изпратени за потушаване борбата на братския сръбски народ срещу германското и италианско иго.

3. Да разкъса съюза на България с хитлеристка Германия и с другите държави от оста, да освободи българската земя от германските фашистки войски и гестаповски банди.

4. Да спре износа на храни и на сурови материали в Германия и другите държави от оста. Да осигури прехраната на народа и армията и снабдяването на населението по достъпни цени с предмети от първа нужда.

5. Да осигури, съгласно „Атлантическата декларация“, националните интереси на българския народ чрез споразумение с другите балкански народи и чрез тясна дружба и сътрудничество на България със Съветския съюз, Англия, САЩ и другите свободолюбиви народи.

6. Да освободи незабавно всички цивилни и военни лица, преследвани за тяхната борба срещу фашизма и хитлеристка Германия.

7. Да възстанови политическите правдини на народа, особено свободата на печата, събранията и сдруженията; да премахне всички противоконституционни, противонародни и фашистки закони.

8. Да изтръгне армията от ръцете на фашистко-монархическата клика и да вземе решителни мерки тя да не може да бъде използвана за противонародни цели. Да осигури правата на офицерите, подофицерите и войниците като пълноправни граждани.

9. Да разтури фашистките организации от типа на „Бранник“, „Съюза на ратниците“, „Легиона“.

Да обезвреди фашистките главорези и престъпници и вземе мерки за тяхното примерно наказание.

10. Да запази народното богатство и народния труд от чужди посегателства и да създаде условия за правилното икономическо развитие на България като свободна и независима страна.

11. Да осигури народния поминък, работата, дохода и човешкото съществуване на трудящото се градско и селско население.

12. Да изкорени фашисткото мракобесие, расовата ненавист и унищожението на националната чест на нашия народ.

Осъществяването на тия насъщни за нашия народ задачи налага час посморошното създаване на истинско национално правителство, способно да проведе твърдо и последователно спасителната политика на Отечествения фронт. Поради това Отечественият фронт поставя като най-близката цел на своята борба смъкването от власт на сегашното предателско, противонародно, хитлеристко правителство и създаването на истинско българско национално правителство.

Опиращо се на волята и поддръжката на целокупния български народ, това правителство ще подготви така също условия за свикването на Велико народно събрание, което ще определи бъдещата форма на управление на България и ще създаде необходимите конституционни и материални гаранции за свободата, независимостта и процъфтяването на нашата родина.

БКП в резолюции и решения на конференциите и пленумите на ЦК. т.III, С., 1954, с.451 – 453.

№ 442

Шифрована телеграма от Г. Димитров до Й. Б. Тито (Валтер) за организиране канал за връзка между ЦК на БРП(к) и ЦК на ЮКП

До Валтер *1 февруари 1943 г.*

Поручаем Георгиеву[1] при Вашей помощи создать канал связи с Болгарией для передачи и получения информации и евентуально переброски людей. Считаем чрезвычайно важным и необходимым установление надежной связи между ЦК КП Югославии и ЦК Болгарской партии для координации совместных действий и проведения согласованной политической линии и практической работы в борьбе против немецких оккупантов и их болгарских, сербских, хорватских сателитов, в частности в Македонии.

Г. Димитров

ЦДА, КМФ 40/ 1086, к. 30–31. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Щерю Атанасов

№ 443

Директива на ЦК на БРП(к) за работата на комунисти и отечественофронтовци по подготовката на въоръжено въстание

февруари 1943 г.

Драги другари,

Общият ход на военните действия на Източния фронт и развитието на международното положение в последните месеци са предвестник на приближаването и назряването на събития от решително значение. Тия събития се приближават със светкавична бързина към Балканите и нашата страна, която непосредствено е застрашена да бъде вмъкната в престъпната Хитлерова война и превърната в кървава арена на военни действия. Тая опасност още повече се увеличава поради факта, че властта в нашата страна продължава да е в ръцете на хитлеристките агенти; това са най-мракобесните, най-деспотичните и най-авантюристичните аферисти, финансисти и дворцови протежета. В своята вътрешна и външна политика те никога не са се ръководили от интересите на българския народ, а от безогледната фашистко-разбойническа алчност за разширяване на своята власт, за експлоатация и грабеж на повече хора, за натрупване на все по-големи богатства и капитали. Затова средствата на тяхното управление са *терорът, лъжата и измамата.*

Заслепени от големите подкупи и афери, от бързите печалби и забоготявания, от леките временни Хитлерови победи, тия народни врагове не видяха действителното състояние на световните сили и затова допуснаха хитлеристките пълчища на нашата земя и присъединиха България към Тристранния империалистически пакт. От тоя момент България престана да бъде независима страна; тя се превърна във военна и икономическа база на германския империализъм. Така българските фашистки управници забиха нож в гърба на нашия народ, като скришом от него отхвърлиха мирната политика и поддръжка на великия Съветски съюз, продадоха на Хитлеристка Германия независимостта, труда и кръвта на българския народ, мислейки самодоволно, че са извършили „доходна сделка“ и са осигурили властта си за дълги години.

Тая пропагандна и предателска политика се прикрива с изтърканата лъжа за „непобедимостта на германското оръжие“, за обединението и величието на българското племе“, за създаване на „велика България“, за „по-справедлив нов ред“, за „благоденствието на българския народ“ и пр.

Но краят на германската победа дойде. Хитлеристките армии са в повсеместно отстъпление. Това, за което ние предупреждавахме българския народ, настъпва. Германия и нейните съюзници са пред разгром. *Поражението на фашистките армии при Сталинград е началото на тоя разгром. Инициативата по всички фронтове мина в ръцете на англо-съветско-американската коалиция.*

Днес всеки мислещ патриот осъзнава неизбежността на този разгром и коварното предателство на цар Борисовото правителство. Съзнават това и предателите. Но те са се свързали с Хитлер на живот и смърт и продължават да изпълняват неговите заповеди, бранейки с отчаяни средства властта си. В тоя момент те, по заповед на Хитлер, се готвят за *обща военна мобилизация*, засилват изпращането на наши войски да окупират чужди земи и се готвят да хвърлят бълг[арската] армия във война срещу армиите на съюзните народи и народните чети на Балканите. Ако ние не осуетим навреме подлите им замисли, българският народ ще заплати новата им авантюра с реки от кръв, разорение, опустошение и разпокъсване на родината ни.

Разгромът може да се предотврати само чрез събарянето на хитлеристкото правителство и създаване на народно правителство. Само едно народно правителство на Отечествения фронт ще може, опирайки се на дружбата и подкрепата на великия Съветски съюз, при взаимно разбирателство с Англия и Америка и обща борба против фашистките окупатори, заедно с всички балкански народи да предотврати войната, окупацията и разгрома на България.

Българският народ чувства опасността и бързо се сплотява под спасителното знаме на Отечествения фронт. Той кипи от омраза срещу предателската шайка на цар Борис и иска да я отстрани от властта, обаче хитлер[истките] агенти са задръстили всички пътища за мирното завземане на властта. Народът е лишен от всякакво право. Затова единственият път към властта е *въоръженото народно въстание.*

Една от най-важните сили на това въстание е *армията.* Затова съзнателните български патриоти вън и в армията, като имат предвид, че събитията у нас и около нашите граници ще се развият в най-скоро време с главоломна бързина – трябва веднага смело и енергично да пристъпят към непосредствената подготовка на армията за най-активното й участие във въоръжено въстание на народа, като се ръковод[ят] от следните указания:

1.През време на мобилизацията

а) Мобилизацията, военна и гражданска, с всички сили и средства да се забавя и саботира, като в повиквателните се посочват погрешни адреси, като повиканите под различни предлози не се явяват в определения срок и място; като по свой почин се късат телефонни и телеграфни съобщения; като железничарите не спазват разписанията на влаковете и дезорганизират жп движение; като се оказва масова съпротива срещу реквизициите на коне, добитък, сено, каруци и друго частно имущество и пр.

б) Да се разгаря масовата всенародна борба против мобилизацията начело с повиканите и техните близки: повиканите да искат от властта да снабди веднага семействата им с топливо, обувки и храна за възрастните и специално такава за децата (брашно, захар, мазнини, месо, мляко, грис и пр.).

В случай на отказ или залъгвания с обещания, сами, заедно с останалите мъже, жени и деца, да осигурят семействата си, като там, където има държавни складове с такива произведения, да завземат тия складове и оранизирано да разпределят произведенията между населението.

в) Жените, момичетата и децата да устройват масови махленски, общоселски изпращания на повиканите, като им заръчат да употребяват оръжието си срещу германците и германските агенти, срещу правителството на цар Борис.

Целта на саботажа и борбата против мобилизацията е – да се изрази народното негодувание срещу правителството на цар Борис, да се затруднят противонародните мерки на това правителство, да се облекчи народното въстание.

2. В частите и казармите

Съзнателните патриоти в армията да вземат инициативата. Всеки съзнателен патриот е длъжен, бидейки пример на политическа съзнателност, другарство, дисциплина и смелост в частта, да си създаде кръг от приятели, които [да подготви] така, щото, без да бъдат организ[ационно] оформени – да са готови и способни да изпълнят всички негови поръчения. Както пряко, така и чрез тия свои приятели съзнателните партиоти да обхванат цялата войнишка маса и да водят своята масовополитическа работа сред нея.

В хода на борбата, след като войнишката маса пречупи военнофашисткия терор и започне открито да налага своята справедлива воля, комитетите ще трябва да се превърнат в масови изборни органи, образувани от представители на войнишките маси във всяка част.

Съзнателните патриоти в интерес на освободителната борба запазват тайната на организационните връзки помежду си чак до победата на въоръженото народно въстание.

Тези комитети чрез средствата на примера и убеждението трябва да завоюват пълен авторитет и да изиграят ролята на идеен ръководител и обединител на войнишките представители.

Съзнателните патриоти са длъжни да бъдат винаги сред войнишките маси. Те не бива индивидуално и без разрешение да се отлъчват от армията освен в случаи, когато са застрашени от арест.

3. Нашата армия и освободителната борба на съседните братски народи

Борбата на съседните братски народи срещу фашистките окупатори е наша борба. Тя е борба за прогонване на фашистките убийци и грабители и за освобождението на Балканите от хитлеристкото иго. В тая героична и славна борба, която свързва с братска любов сърцата на балканските антифашисти още по бойните полета на героична Испания, се ражда великото семейство на свободните и обединени балкански народи. Затова отечествен дълг на българските войници е:

– да не позволяват българската армия да стане хитлеристки жандарм и палач на освободителната борба на съседните братски народи;

– да не изпълняват заповедите за напускане българските граници и окупиране на чужди земи.

Тия, които са вече в чужди земи, да искат и наложат незабавното им връщане в родината; а докато това не стане – да покровителствуват местното население и не позволяват на фашистките зверове да вършат погроми над него;

да показват по всички достъпни начини съчувствието си към окупираното население и солидарността си с неговата освободителна борба;

да не стрелят срещу народните чети, да саботират преследването им и избягват стълкновенията с тях;

да стрелят във въздуха, да прахосват мунициите си и да развалят оръжието си;

да минават на страната на четниците или да образуват свои чети и да действуват съвместно със своите братя срещу общия враг – фашизма.

4. Задачите на войниците в случай на война

Нашият народ извоюва една голяма победа в борбата срещу предателската политика на хитлеровите агенти у нас. Неговото високо политическо съзнание и ... пламенната му любов към нашия брат и освободител – великия свободолюбив руски народ, осуетиха до тоя момент плановете на цар Борис да изпрати български войски да се бият за хитлеризма срещу славната Червена армия. Обаче опасността да бъде хвърлена българската армия срещу нашите руски братя не само продължава да съществува, но тя днес е по-голяма и непосредствена. Това може да стане с прякото изпращане на български войски на Източния фронт или [с] използването на българската армия срещу съюзниците на съветската страна. Затова върховен отечествен дълг на българските войници е: без да се стряскат и спират пред каквито и да е жертви, да осуетят в зародиш всеки опит за подобно злодейско престъпление, като смело, бързо и решително смазват хитлеристките агенти в своите части, като *минават на страната на Червената армия или въстават във фашисткия тил у нас.*

Ако българската армия бъде хвърлена във война срещу армиите на съюзените народи, задачата на българските войници е:

да не пристъпват нито крачка зад границите на България и не предприемат никакви военни действия;

да обезвредят бързо и най-енергично фашистките елементи в своите части и да се поставят в подчинение на тия военачалници, [в] които имат доверие или [които] бъдат назначени от войнишките комитети на Отечествения фронт;

да изпратят веднага делегати при насрещната чуждестранна войскова част за установяване на *примирие*, като не отслабват своята вътрешна бдителност, боен ред и дисциплина;

да вземат съвместно с местните комитети на Отечествения фронт цялата военна и административна власт на заеманата територия и с най-бързи и енергични мерки да съдействуват на войнишките и местни комитети на Отечествения фронт в съседните части и райони за изпълнение на следните задачи: да съдействуват за въоръжението на работниците и селяните; да действуват съвместно с народните дружини извън войската до окончателната победа на въоръженото народно въстание.

5. Армията и народното въстание

За да спестим в най-голяма степен народните жертви, ние трябва да се стремим да вдигнем народното въстание и да завоюваме властта за Отечествения фронт, преди цар Борисовото правителство да хвърли армията в братоубийствена война.

Затова отечествен дълг на войниците е:

да се вдигнат на смела и енергична борба в защита на своите народни интереси;

да подкрепят по всички достъпни начини акциите на Отечествения фронт, като предпочитат геройската смърт в борбата против фашизма, отколкото да се подчиняват на предателските заповеди за преследване и убиване на своите братя – антифашистките народни борци;

да бъдат бдителни и да предупреждават антифашистките борци за всяка опасност;

да не участвуват в полицейските блокади и да улесняват укриването и движението на подгонените;

да освобождават от лагерите и затворите антифашистките борци-герои;

да обкръжават с любов и пазят честните офицери-антифашисти, смело да унищожават ония офицери-престъпници, които искат изпълнение на цар Борисовите заповеди за преследване, арестуване и [из]биване на антифашистките борци;

да проявяват личен почин и геройска *смелост* в унищожаването на германските складове, бази, транспорти и казарми; да помагат за въоръжаването на населението и народните чети чрез завземане на оръжейни складове;

да заблуждават своите началници за местонахождението на четите и да помагат на последните в изпълнение на боевите задачи;

да минават с оръжието си на страната на четите или да образуват нови чети, за да изтребват германските окупанти и техните български агенти;

да бранят населението от полицейския терор, да му помагат в борбата срещу реквизициите, в превземането и разпределянето на складовете с храни, облекло, топливо и пр.;

да откриват злодеите – убийци на антифашистките борци, шпионите и провокаторите в своята среда и да ги унищожават с всички достъпни средства;

да изпълняват на дело войнишката си клетва за вярна служба на народа, като смело се сплотяват под спасителното знаме на Отечествения фронт и при пръв позив се вдигнат на общо въстание за събаряне на предателската цар Борисова клика.

Всеки твърдо да запомни, че след като бъде дадена парола за общо въстание, най-важното за неговата бърза победа е:

Инициатива, бързина и смелост и пак смелост!

Колкото и да бъде добре организирано, колкото и да е желателно, въстанието едва ли ще почне едновременно навсякъде.

Затова, щом се даде от центъра парола за общо въстание, всяка част – без да чака съседа или специална заповед – въстава и [със] смели действия съдействува за въставане и на своите съседи до пълно завладяване на властта.

В самото навечерие на въстанието намиращите се в големите градове военни части, чиито войнишки маси са сплотени под знамето на Отечествения фронт, не трябва да изпълняват чиято и да е заповед за напускането на тия градове преди завземане[то] на властта от Отечествения фронт.

6. Масовополитическата работа на съзнателните патриоти всред армията

За да изпълнят горните задачи на войнишките маси, съзнателните патриоти в армията са длъжни да бдят непрекъснато за ежедневните нужди на войниците и чрез всички възможни средства да ги вдигат на борба за удовлетворяване на тия нужди. Исканията около храната, облеклото, хигиената, писмата, отпуските, издръжката на семействата, човешкото третиране на войниците, правото за свободно четене на работническа и отечественофронтовска литература и за свободно обсъждане на политическите въпроси, на освободителните борби и др. трябва да бъдат основният лост за повдигане политическото съзнание, антифашистката бдителност и активност [на] войниците. Настойчивото, енергично и смело издигане и отстояване на тия искания ще завоюва за съзнателните патриоти доверието, любовта и поддръжката на войнишката маса.

Разбира се, начинът на издигане на тия искания, борбата за тяхното удовлетворяване трябва да се съобразяват със съзнанието и активността на войнишката маса в дадена част. Например отначало исканията да бъдат предявени чрез индивидуални, устни заявления [до] командира в строя пред всички. В случай на неудовлетворение войниците започват да саботират нарядите, строевите учения (но не и заниманията по усвояване оръжието и военната тактика), давайки по този начин недвусмислен израз на своята воля. Колкото войнишката маса е по-сплотена, активна и решителна, толкова по-открит характер трябва да вземе борбата.

Политическата агитация да се води непрекъснато чрез всички достъпни средства и начини, така щото програмата на Отечествения фронт и нашата правдива пролетарска дума да стигне до съзнанието и сърцето на всеки народен син в армията.

Като разясняват търпеливо предателствата на цар Борисовото правителство и истинските интереси на войниците, като им посочват истинските пътища за вярна служба на народа, съзнателните патриоти трябва да изпитват у тях пламенна любов към антифашисткото движение, да разпалват до ярост омразата им срещу цар Борисовата политика.

Съзнателните патриоти трябва да следят ежедневно политическите и военни събития, да ги разясняват на войнишката маса, да разобличават лъжите и машинациите на народните врагове, да държат будно политическо съзнание всред войската.

За тая цел трябва особено широко да се практикува и разпространява така наречената войнишка „радиопартенка“. Това е ежедневното писмено и устно разпространение всред войниците на новините, съобщавани по радиостанциите „[Хр.] Ботев“[1], „Москва“[2], „Куйбишев“, „Тифлис“, „Независима България“[3] и „Лондон“[4].

Изпълнени със съзнание за патриотичния си дълг и с желязната воля за победа над фашистките варвари, въодушевявани от великия героизъм на нашите съветски братя, съзнателните патриоти не трябва да се страхуват от никакви жертви и давайки пример на твърдост, героизъм и самопожертвувателност, смело да водят войнишките маси към *въоръжено народно въстание за установяване народното правителство на Отечествения фронт.*

Партизанските отряди в подготовката и провеждането на въоръжено народно въстание

Партизанските отряди (народните чети) трябва да добият първостепенно значение в дейността на Отечествения фронт по мобилизацията, подготовката и активиз[ирането] на народните сили за всенародно въоръжено въстание, а така също по организирането и провеждането на самото въстание.

Партизанските отряди сега още са малко, малобройни по своята численост, но по борческите качества на състава си те *представляват здрави, бойни ядра за изграждане на масово партизанско движение в нашата страна.*

Условия за изграждане на такова масово партизанско движение има и ежедневно се създават все по-благоприятни.

Затова наша и на партизан[ите]-патриоти задача е:

да се разпределят правилно наличните партизански кадри;

да се насочва и ръководи умело тяхната дейност по такъв начин, щото тя да способства за широкото популяризиране на партизанската борба всред широките народни маси;

да се възползваме от наличните благоприятни възможности за активизиране и разширяване на партизанската борба, за създаване [на] още по-благоприятни условия за привличане на нови народни сили в партизанското движение.

Характер на партизанските отряди

1. Партизанските отряди са органи на Отечествения фронт. В тях трябва да намерят достъп всички честни синове-патриоти на българския народ, желаещи да се борят против германските окупатори и цар Борисовата клика, против кървавия фашизъм.

2. Партизанските отряди са *боеви народни организации,* които дават възможност на всички застрашени и преследвани от властта патриоти да се укрият и с *оръжие в ръка да продължат борбата* против предателите и народните изедници.

3. Като масови бойни организации на народноосвободителната борба район на действие на партизанските отряди са населените места в страната. Там трябва да се съсредоточава и протича тяхната дейност. Балканът и горите се използват като временно прибежище при необходимост, военна подготовка и почивка.

4. Партизанските отряди в своя постоянен състав са сърцето на масовото партизанско движение. При действия около тях се групират масите, обхванати от партизанското движение. Затова *във всяко село и град трябва да има подготвени четници, които се присъединяват в случай на нужда към ядрата.*

5. Партизанските отряди са военна, политическа и организационна школа за борците против фашизма и като такива трябва да бъдат жив пример на храброст, самоотверженост, неуморимост и желязна дисциплина.

Масова и организационна работа на партизанските отряди

За обезпечаване условия за съществуване и изграждане на широко партизанско движение необходимо е партизанските отряди да си създават опора сред широките маси от населението, да имат тяхното активно съдействие и помощ. Без такава опора, помощ и съдействие на населението невъзможно е изграждането на истинско народноосвободително партизанско движение.

Затова партизанските отряди трябва да разгърнат широка масовополитическа и организационна работа сред населението;

да си създават във всички населени пунктове и важни предприятия редовни връзки с населението и комитетите на Отечествения фронт. Там, където няма създадени комитети на Отечествения фронт, да помагат на населението да ги създаде;

да развиват всред населението устна и печатна агитационно-пропагандистка дейност;

да разясняват на населението Програмата на Отечествения фронт, целите и задачите на партизанските отряди, на партизанското движение;

да разобличават политика на цар Борисовото правителство и другите немски агенти;

да разобличават тия общественици, които искат да минат за приятели на народа, да разпространяват разни вредни илюзии [и] целят дезориент[иране] и дезорганиз[иране] на народните сили и подготовка на нови страдания за народа;

да [по]сочват и разясняват единствения изход за българския народ – енергична борба и въоръженото въстание за извоюване на народна власт и т.н. и т.н.;

да помагат на населението за укриване на храните, да не позволяват реквизиции, да не работ[ят] ангария, да не плаща[т] данъци;

да организират борбата на населението против грабежите и глада, [за] възвръщане [на] отнетите храни, вълна и др. произведения, против безправието и полицейския терор;

да се вербуват в отрядите нови сили както за постоянно действуващ състав, така и за запасен такъв;

да подготвят, формират и обучават нова партизански отряди.

Бойни задачи на партизанските отряди

Като главна задача на партизанските отряди е разстройването на вражеския тил. Затова те предприемат смели нападения:

1. За разстройство на жп транспорта, като се повреждат локомотиви, вагони, жп линии, телефони, телеграфи, помпи, стрелки, семафори, тунели, мостове, гари и др. Вдигат се във въздуха влакове с германски войници, влакове с храни, цистерни, муниции.

2. Палят и унищожават германски автомобили, танкове и аеропланни бази, радиостанции, батареи, картечни гнезда, продоволствени и мунициони складове, като предварително, когато е възможно, каквото могат раздават на населението и вземат със себе си.

3. Палят и унищожават подготвените за износ храни, дървени и други материали.

4. Палят и унищожават фабрики и предприятия, които работят за нуждите на германците, а така също и готовите и изработени материали в тях.

5. Нападат и унищожават германски войскови части, щабове, вербовъчни и други бюра, търговски централи и разните гестаповци, а така също унищожават открито проявилите се народни изедници.

6. Заграбват оръжие за собственото си въоръжаване, за въоръжаване на новосформираните отряди и [на] населението.

Партизанската дейност на народните дружини и отряди трябва да съдействува за ускоряване политическата мобилизация и подготовка на народните сили за въоръжено въстание. От народните партизани се иска дълбоко да осъзнаят големите задачи на освободителната борба, да се проникнат от съзнанието и чувството на дълг, готовността за смели действия, геройски подвизи и самопожертувателност, за разгрома на хитлеровата шайка у нас и установяването на народното правителство на Отечествения фронт.

* * *

За бързото и правилно разрешение на всички горепосочени задачи необходимо е:

да се извърши действителна мобилизация на нашите и народни сили;

да се пристъпи към практическото изграждане на Отечествения фронт във всеки град, предприятие, квартал, село, във всяка казарма и военна част;

да се организират и разгарят борбите на работническата класа, селячеството, занаятчии[те] и др.;

да се вдигне народът на всеобща борба против глада, грабежа, безправието и кървавия полицейски терор, против ненавистните днешни управници, за народна власт;

да се действува бързо и енергично за пълното проваляне на всички правителствени мероприятия, като народната съпротива се довежда до открити въоръжени стълкновения.

Мобилизацията и под*готовката на народа и армията за въоръженото въстание трябва да бъде непрекъснатата верига от смели и решителни борби на целия български народ.*

На работа за пълна победа!

Смърт на фашизма!

ЦДА, ф. 77 Б, оп. 1 , а.е. 6, л. 24–29. Оригинал. Машинопис.

Публ. в „Антифашистката борба в България. Документи и материали“. т.II.С.,1984, с. 5–15.

---

[1] Организирана е от ЗБ на ЦК на БКП с помощта на Коминтерна. Действа от 23 юли 1941 до 22 септември 1944 г.

[2] Радио „Москва“.

[3] Радиостанция „Свободна и независима България“ е създадена и ръководена от Г.М. Димитров в гр. Хайфа (май 1941 г.) с помощта на английското управление за специални операции, от началото на 1942 г. е преместена в Кайро. Преустановява излъчванията си през септември 1943 г.

[4] Радио „Лондон“.

№ 444

Из спомените на Добри Терпешев за създаването на Главния и Софийския щабове на Въстаническата армия[1]

1. По сведения, получени от другари (тогава аз бях в затвора), зная, че непосредствено след антисъветската война при вземане от партийното ръководство курс на въоръжено действие срещу германските окупатори и българските фашисти, Главен щаб не е имало. Отговорен пред ПБ за работата по организиране на съпротивително движение, саботажни групи, работа във войската и пр. е бил другарят *Антон Иванов*. Негови помощници са били *Христо Михайлов*, а когато той е снет от Трайчо Костов, негово място заема *Цвятко Радойнов.* За известно кратко време между Христо Михайлов и Цвятко Радойнов е бил Югов.

Организационната структура е следната:

1) Антон Иванов – политкомисар и отговорник пред ПБ.

2) Христо Михайлов, а по-късно Радойнов – военно лице, командир, който технически и организационно ръководи групите за действие и разработва техническо-военните въпроси.

3) Комисия, която обхваща общата работа по саботажническите действия и другите военни дела в София. Тая комисия се състои от Гочо Грозев, Димо Дичев, Руси Христозов и Иван Масларов. Тя получава директиви от Христо Михайлов. След него за кратък срок от Югов, а след арестуването им и изпращането в лагерите – от Радойнов. Антон Иванов и Радойнов заемат тия отговорни места до тяхното арестуване – февруари–март 1942 г.

2. След арестуването на Антон Иванов и Цвятко Радойнов по военните въпроси от края на 1942 г. до юни 1943 г. е отговорен Емил Марков. Но и тук още няма Главен щаб.

Към края на 1942 г., особенно през пролетта на 1943 година се оформят редица въстанически райони: Пловдив, София, Пазарджик, Пирин (Разлог), Габрово и др.

През пролетта на 1943 година се създават 12-те зони за цялата страна със свои щабове и се създава Върховен щаб като техен ръководен център в София.

Върховният щаб, както и щабовете на зоните, обаче, е още само форма без съдържание. Документите, които излизат от името на Върховния щаб, се подписват от Югов, който е организационен секретар на ЦК. Фактически през тоя период Югов играе ролята на комисар по военна линия, а Емил Марков – военен ръководител, който ръководи главно саботажните групи в София.

Емил Марков е убит през юни-юли 1943 година. След неговата смърт положението си остава, както и преди той да заеме мястото на военен ръководител, т.е. фактически ръководител на съпротивата е Югов. Той предава директиви чрез апарата на партията и до командирите, по-право до парт[ийните] секретари на зоните. Това е партийното ръководство, което играе ролята и на Върховен щаб. Югов е подписвал за Върховен щаб, но „Върховен“ или Главен щаб нямаше.

3. Аз избягах от затвора на 12 юли 1943 г. В София стигнах в началото на август с.г. При моето пристигане аз бях определен за отговорник пред ПБ по военни въпроси: партизанско движение, групи за съдействие в населените места и работата в армията.

Тогава се създаде Главен щаб от мен, Христо Михайлов и Ангел Цанев. Аз политкомисар, Христо – военен командир, Ангел Цанев – началник щаба, а Югов като оргсекретар взема участие в щаба.

В тоя си състав Главният щаб действаше до убийството на Христо Михайлов – 8 февруари 1944 г.

[...]

Относно развитието на движението в София

1. От времето на Антон Иванов до моето идване в Софийската зона също няма създаден действителен военен щаб, който да ръководи Софийската въстаническа зона. Тук също работата се върши по партийна линия чрез Югов и негови помощници инструктори. До тоя момент и в останалите зони работата се ръководи от партийните секретари, някои от които същевременно са или комисари или командири на отрядите в дадена зона.

През пролетта на 1943 година Георги Чанков избяга от затвора и стигна София. Тук той поема секретарството на Софийската област и по тогавашните схващания се е смятало, че е и военен ръководител на зоната. Фактически софийските отряди „Чавдар“, „Трънския“ и др. се ръководеха пак от Югов чрез партийни инструктори при ЦК. В края на август 1943 г., когато се създаде Главният щаб, бяха създадени и щабове по зоните, които си отделиха функциите на партийните секретари по места. Създадоха се партийни и младежки организации и в самите отряди. Зоните се увеличиха на 13, като беше създадена и в Русенския окръг.

В София тогава – август 1943 г. – беше създаден щаб на зоната в следния състав: командир на зоната Владо Тричков, комисар – Владо Георгиев, началник щаба – Здравко Георгиев.

В тоя състав щабът преживя до март 1944 година. След това – след смъртта на Христо Михайлов, Владо Тричков беше привлечен в Главния щаб. Такъв той беше до своя смърт. В Софийския щаб командир и комисар остана Владо Георгиев. Като такъв той беше убит през април 1944 г.

След убийството на Владо Георгиев, аз, който живеех в София, бях фактически ръководител на Софийска зона. Мои помощници бяха Здравко Георгиев и Свилен Русев. След смъртта на Вл. Георгиев в щаба на Софийската зона бяха зачислени и командирите на софийските отряди: Добри Джуров, Славчо Трънски, Желю Демиревски[2] и Славчо Радомирски. Но те не можаха да участват в щаба, защото бяха далеч от София и не беше възможно да се срещат и решават като централно ръководство. Те получаваха директиви чрез Здравко Георгиев от мен. Чанков през това време също не беше в щаба. Той беше партиен секретар на областта. Членовете в оперативното партийно ръководство бяха Г. Чанков, Тодор Живков, Любен Герасимов и др.

[...]

В навечерието на 9 септември аз изпратих Здравко на запад, за да проведе заповед на Главния щаб за създаване Софийска Първа доброволческа дивизия от отрядите на тоя край с комисар Славчо Трънски, която дивизия трябваше да извърши диверсия заедно и във взаимна връзка с Македонския отряд на Апостолски и в Сърбия на Бърко[3] по западните наши граници, за да отвличат войска от София, която ние да ударим тук в тил и заемем властта.

[...]

ЦДА, Сп. Б 1876 Б, л. 10–13. Оригинал. Машинопис

---

[1] Спомените са написани през 1952 г.

[2] Жельо – псевдоним на Васил Сотиров Демиревски.

[3] Псевдоним на Живоин Николович – югославски партизанин, командир на Врански (Църнотравски) партизански отряд, а по-късно на Първа южноморавска партизанска бригада.

№ 445

Писмо от Генералния секретар на ИККИ Г. Димитров до ПБ на ЦК на ВКП(б) относно финансирането на Коминтерна

29 март 1943 г.

В Политбюро ЦК ВКП (б)
Тов. Сталину
Тов. Молотову

Для покрытия самых необходимых инвалютных расходов ИККИ Секретариат просит ежемесячное ассигнование в размере до 25 000 американских долларов.

Эти расходы распределяются, примерно, следующим образом помесячно:

1. На содержание заграничных пунктов связи (в том числе и радиосвязь)	9 000 дол.
2. На оплачивание телеграфной информации, получаемой от наших заграничных корреспондентов	8 000 дол.
3. На издание в Стокгольме еженедельного антифашистского журнала „Ди Вельт“ и литературы на немецком языке (для Германии, Норвегии, Дании и других стран)	4 300 дол.
4. На отправку руководящих работников братских компартий в их страны	3 000 дол.
5. На другие нужды (техническое оборудование, заграничная литература и пр.)	7 000 дол.
Всего	25 000 дол.

С начала этого года мы получили аванс в размере 30 000 американских долларов, который уже израсходовали, и при этом осталась задолженность, которую следует оплатить в ближайшее время.

Поэтому убедительно прошу ускорить решение инвалютного вопроса ИККИ.[1]

Генеральный секретарь ИККИ *Г.Димитров*

РГАСПИ, ф. 82, оп. 2, д. 229, л. 1–2. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[1] На първата станица на документа има ръкописни бележки: *„От т. Димитрова“. „т. Сталину. Считаю нужным утвердить. В. Молотов. 26. IV.“*

№ 446

Постановление на Президиума на ИККИ за разпускането на Комунистическия интернационал

Москва, 15 май 1943 г.

Историческая роль Коммунистическото Интернационала, образовавшегося в 1919 г. в итоге политического крушения подавляющего большинства старых довоенных рабочих партий, состояла в том, что он отстоял учение марксизма от опошления и извращения его оппортунистическими элементами рабочего движения, содействовал сплочению в ряде стран авангарда передовых рабочих в подлинные рабочие партии, помогал им мобилизовывать массы трудящихся для защиты своих экономических и политических интересов, для борьбы против фашизма и подготовлившейся им войны, для поддержки Советского Союза, как главной опоры против фашизма. Коммунистический интернационал своевременно раскрыл подлинное значение „антикоминтерновского пакта“, как орудия в подготовке гитлеровцами войны. Он неустанно разоблачал задолго до войны гнусную подрывную работу гитлеровцев в чужих государствах, маскируемую их криками о мнимом вмешательстве Комунистического Интернационала во внутренние дела этих государств.

Но еще задолго до войны все более становилось ясным, что по мере усложнения как внутренней, так и международной обстановки отдельных стран, решение задач рабочего движения каждой отдельной страны силами какого-либо международного центра будет встречать непреодолимые препятствия.

Глубокое различие исторических путей развития отдельных стран мира, различный характер и даже противоречивость их общественного уклада, различие в уровнях и темпах их общественного и политического развития, наконец, различие в степени сознательности и организованности рабочих обусловили и разные задачи, стоящие перед рабочим классом отдельных стран.

Весь ход событий за истекшую четверть века и накопленный Коммунистическим Интернационалом опыт убедительно показали, что организационная форма объединения рабочих, избранная Первым конгрессом Коммунистического Интернационала, отвечавшая потребностям начального периода возрождения рабочего движения, все больше изживала себя по мере роста этого движения и усложнения его задач в отдельных странах и становилась даже помехой дальнейшего укрепления национальных рабочих партий.

Развязанная гитлеровцами мировая война еще более обострила различие в положении отдельных стран, проложив глубокий водораздел между странами, ставшими носителями гитлеровской тирании, и свободолюбивыми народами, сплотившимися в мощную антигитлеровскую коалицию. В то время, как в странах гитлеровского блока основная задача рабочих, трудящихся и всех честных людей состоит во всемерном содействии поражению этого блока путем подрыва изнутри гитлеровской военной машины, в содействии низвержению правительств, виновных в войне, в странах антигитлеровской коалиции священный долг широчайших народных масс, и прежде всего передовых рабочих, состоит во всемерной поддержке военных усилий правительств этих стран ради скорейшего разгрома гитлеровского блока и обеспечения содружества наций на основе их равноправия. При этом нельзя упускать также из виду, что и у отдельных стран, примыкающих к антигитлеровской коалиции, имеются и свои особые задачи. Так, например, в оккупированных гитлеровцами и потерявших свою государственную независимость странах основная задача передовых рабочих и широких народных масс состоит в развертывании вооруженной борьбы, перерастающей в национально-освободительную войну против гитлеровской Германии.

В то же время освободительная война свободолюбивых народов против гитлеровской тирании, приведшая в движение широчайшие народные массы, сплачивающиеся без различия их партийной и религиозной принадлежности в рядах мощной антигитлеровской коалиции, еще с большей очевидностью показала, что общенациональный подъем и мобилизация масс для скорейшей победы над врагом лучше всего и наиболее плодотворно могут быть осуществлены авангардом рабочего движения каждой отдельной страны в рамках своего государства.

Уже VII конгресс Коммунистического Интернационала, состоявшийся в 1935 г., учитывая изменения, происшедшие как в международной обстановке, так и в рабочем движении, требовавшие большой подвижности и самостоятельности его секций в деле решения стоящих перед ним задач, подчеркнул необходимость для Исполнительного Комитета Коммунистического Интернационала при решении всех вопросов рабочего движения „исходить из конкретных условий и особенностей каждой страны и избегать, как правило, непосредственного вмешательства во внутриорганизационные дела коммунистических партий“.

Теми же соображениями руководствовался Коммунистический Интернационал, приняв к сведению и одобрив решение коммунистической партии США в ноябре 1940 г. о выходе ее из рядов Коммунистического Интернационала.

Руководствуясь учением основоположников марксизма-ленинизма, коммунисты никогда не были сторонниками сохранения изживших себя организационных форм; они всегда подчиняли формы организации рабочего движения и методы работы этой организации коренным политическим интересам рабочего движения в целом, особенностям данной конкретной исторической обстановки и тем задачам, которые из этой обстановки непосредственно вытекают. Они помнят пример великого Маркса, который сплотил передовых рабочих в рядах Международного Товарищества Рабочих, а после того, как I-ый Интернационал выполнил свою политическую задачу, заложив основы для развития рабочих партий в странах Европы и Америки, осуществил, в результате назревшей потребности создания массовых национальных рабочих партий, роспуск I-го Интернационала, поскольку эта форма организации уже не отвечала этой потребности.

Исходя из вышеизложенных соображений и учитывая рост и политическую зрелость коммунистических партий и их руководящих кадров в отдельных странах, а также имея в виду, что за время нынешней войны ряд секций возбуждал вопрос о роспуске Коммунистического Интернационала, как руководящего центра международного рабочего движения, Президиум Исполнительного Комитета Коммунистического Интернационала, не имея возможности в условиях мировой войны внести на утверждение секций Коммунистического Интернационала следующее предложение, постановляет:

Коммунистический Интернационал, как руководящий центр международного рабочего движения, распустить, освободив секции Коммунистического Интернационала от обязанностей, вытекающих из устава и решений Конгрессов Коммунистического Интернационала.

Президиум Исполнительного Комитета Коммунистического Интернационала призывает всех сторонников Коммунистического Интернационала сосредоточить свои силы на всемерной поддержке и активном участии в освободительной войне народов и государств антигитлеровской коалиции для скорейшего разгрома смертельного врага трудящихся – немецкого фашизма и его союзников и вассалов.

Члены Президиума Исполнительного Комитета
Коммунистического Интернационала
Готвальд, Димитров, Жданов, Коларов, Копплениг,
Куусинен, Мануильский, Марти, Пик, Торез,
Флорин, Эрколи[1]

К настоящему постановлению присоединяются следующие представители коммунистических парий:

Бианко (Италия), *Долорес Ибаррури* (Испания), *Лехтинен* (Финляндия), *Паукер* (Румыния), *Ракоши* (Венгрия).

Сп. „Большевик", № 10, май 1943 г., с. 3–5.

---

[1] Псевдоним на Палмиро Толияти.

№ 447

Отговор на Й. В. Сталин на въпрос на главния кореспондент на английската агенция РОЙТЕР

28 май 1943 г.

Московский корреспондент английского агентства Рейтер г. Кинг обратился к председателю Совета Народных Комиссаров СССР тов. И.В. Сталину с письмом, в котором он просил ответить на вопрос, интересующий английскую общественность.

Тов. Й.В. Сталин ответил г-ну Кингу следующим письмом:

Господин Кинг!

Я получил от Вас просьбу ответить на вопрос, касающийся роспуска Коммунистическага Интернационала. Посылаю Вам свой ответ.

Вопрос. „Британские комментарии по поводу решения о ликвидации Коминтерна были весьма благоприятными. Какова советская точка зрения на этот вопрос и на его влияние на будущее международных отношений?“

Ответ. Роспуск Коммунистического Интернационала является правильным и своевременным, так как он облегчяет организацию общего натиска всех свободолюбивых наций против общего врага – гитлеризма.

Роспуск Коммунистического Интернационала правилен, так как:

а) Он разоблачает ложь гитлеровцев о том, что „Москва“ якобы намерена вмешиваться в жизнь других государств и „большевизировать“ их. Этой лжи отныне кладется конец.

б) Он разоблачает клевету противников коммунизма в рабочем движении о том, что коммунистические партии различных стран действуют якобы не в интересах своего народа, а по приказу извне. Этой клевете отныне также кладется конец.

в) Он облегчает работу патриотов свободолюбивых стран по объединению прогрессивных сил своей страны, независимо от их партийности и религиозных убеждений, в единый национально-освободительный лагерь, – для развертывания борьбы против фашизма.

г) Он облегчает работу патриотов всех стран по объединению всех свободолюбивых народов в единый международный лагерь для борьбы против угрозы мирового господства гитлеризма, расчищая тем самым путь для организации в будущем содружества народов на основе их равноправия.

Я думаю, что все эти обстоятельства, взятые вместе, приведут к дальнейшему укреплению единого фронта союзников и других объединенных наций в их борьбе за победу над гитлеровской тиранией.

Я считаю, что роспуск Коммунистического Интернационала является вполне своевременным, так как именно теперь, когда фашистский зверь напрягает свои последние силы, - необходимо организовать общий натиск свободолюбивых сил для того, чтобы добить этого зверя и избавить народы от фашистского гнета.

С уважением *Й. Сталин*

Сп. „Большевик“, № 10, май 1943 г., с. 1–2.

№ 448

Съобщение на Президиума на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал по повод неговото разпускане

9 юни 1943 г.

На последнем своем заседании 8-го июня 1943 года Президиум Исполнительного Комитета Коммунистического Интернационала рассмотрел полученные от секций решения по поводу Постановления от 15-го мая 1943 г. о роспуске Коммунистического Интернационала и установил:

1. Что предложение о роспуске Коммунистического Интернационала одобрили:

Коммунистическая партия Австралии,
Коммунистическая партия Австрии,
Коммунистическая партия Аргентины,
Коммунистическая партия Бельгии,
Коммунистическая партия Болгарии,
Коммунистическая партия Великобритании,
Коммунистическая партия Венгрии,
Коммунистическая партия Германии,
Коммунистическая партия Ирландии,
Коммунистическая партия Испании,
Коммунистическая партия Италии,
Коммунистическая партия Канады,
Объединенная социалистическая партия Каталонии,
Коммунистическая партия Китая,
Коммунистическая партия Колумбии,
Революционно-Коммунистический Союз Кубы,
Коммунистическая партия Мексики,
Рабочая партия Польши,
Коммунистическая партия Румынии,
Коммунистическая партия Сирии,
Всесоюзная Коммунистическая партия (большевиков) СССР,
Коммунистическая партия Уругвая,
Коммунистическая партия Финляндии,
Коммунистическая партия Франции,
Коммунистическая партия Чехословакии,
Коммунистическая партия Чили,
Коммунистическая партия Швейцарии,

Коммунистическая партия Швеции,

Коммунистическая партия Югославии,

Коммунистическая партия Южно-Африканского Союза,

Коммунистический Интернационал Молодежи (входящий в Коммунистический Интернационал на правах его секции).

2. Что ни от одной из существующих секций Коммунистического Интернационала не поступило возражения против предложения Президиума Исполнительного Комитета.

Ввиду всего этого, Президиум Исполнительного Комитета Коммунистического Интернационала:

1. Объявляет, что предложение о роспуске Коммунистического Интернационала одобрено единогласно существующими и имевшими возможность сообщить свои решения секциями Коммунистического Интернационала (в том числе всеми важнейшими секциями).

2. Считает с 10-го июня 1943 года упраздненным Исполнительный Комитет Коммунистического Интернационала, Президиум и Секретариат Исполнительного Комитета, а также Интернациональную Контрольную Комиссию.

3. Поручает комиссии в составе: Димитрова (председатель), Мануильского, Пика и Эрколи провести практически ликвидацию дел, органов, аппарата и имущества Коммунистического Интернационала.

Г. Димитров

Сп. „Большевик", № 10, май 1943 г., с.6 – 7.

№ 449

Решение на Ликвидационната комисия на Комунистическия интернационал

[средата на юли 1943 г.]

1. Все хозяйственные объекты ИККИ, в том числе и оба здания в Ростокино, передать Управлению Делами ЦК ВКП (б).

2. Издательство литературы на иностранных языках передать ЦК ВКП (б).

3. Телеграфное агентство „Супресс" передать ВЦСПС.

4. Архив ИККИ, а также личные дела и материалы Отдела кадров передать ЦК ВКП (б).

5. Специальный объект в Подлипках (изготовление документов, специальной бумаги и парттехники) передать Наркомату Государственной Безопасности.

6. Сохранить радиоцентр с его объектами, студию для национального радиовещания и библиотеку для обслуживания Загранбюро компартий и радиосвязи с заграницей.

7. Партийную школу иностранных коммунистических кадров в Кушнарен-

кове после окончания нынешнего курса ликвидировать, также спец. радиошколу в Мамонтовке[1].

РГАСПИ, ф. 495, оп. 73, д. 174, л. 70. Копие. Машинопис. Руски ез.
Публикувано в"Коминтерн и вторая мировая война". т. II. М., 1998, с. 392–393.

---

[1] Партийната школа за подготовка на кадри за чуждестранните компартии не само не е ликвидирана, но и увеличава набора на школници, въвежда нови предмети, свързани с тактиката на партизанската борба и др. Отделът за печата, занимаващ се с въпросите на печатната и устната пропаганда и информация, се отделя в самостоятелен научен институт № 205 с основна задача да извършва радиопредавания за чужбина, радиоприхващане и обработка на чуждестранна преса. Отделът за връзки с чужди компартии (№ 1) се превръща в самостоятелен научно-изследователски институт № 100, като запазва същите функции. Стопанско-оперативният отдел на ИККИ продължава своето съществуване под название „Специален апарат за управление на работите на ЦК на ВКП (б)“. Телеграфната агенция „Супресс“, влизаща в Отдела за печата на ИККИ, продължава да съществува като самостоятелна със същите функции. Създадени са 7 задгранични бюра на комунистически партии: италианска, германска, австрийска, испанска, унгарска, българска и чехословашка.

Задачите на ИККИ се прехвърлят на новосъздадения Отдел за международна информация (ОМИ) при ЦК на ВКП (б). Той трябва да поддържа всички връзки с компартиите, които Коминтернът има през 20-те – 40-те години. За ръководител на ОМИ е назначен Д. Мануилски, а Г. Димитров за негов заместник. От началото на януари 1944 г. ръководството на ОМИ се поема от Г. Димитров. Д. Мануилски става негов заместник. *(Вж Г.Димитров. Дневник. С., 1997, с. 402.).*

№ 450

Из разузнавателно известие от Началник-щаба на войската за дейността на комунистите в армията

София, 14 юли 1943 г.

Министерство на войната — Лично – поверително
Щаб на войската
№ 6/ 433
14 юли 1943 год.
София

РАЗУЗНАВАТЕЛНО ИЗВЕСТИЕ

Противодържавна дейност във войската и вън от нея продължава да се развива като следва:

I. Комунистическа дейност във войската

1. Комунистическите стремежи за „превземане“ на войската.

[...]

През 1934 г. Работническата партия, която беше легално прикритие на БКП, бе разтурена. Така се нанесе тежък удар на комунистическия организационен апарат у нас. На него не остана друго, освен да прегърне изключително методите на нелегалното съществуване.

Така, през 1934 г. започна първата конспиративна работа във войсковите части. През 1935 г. бяха развити основните организации в Пловдивския и Шуменския гарнизони.

До 1938 г. партията преживя значителен болезнен упадък. Под натиска на Коминтерна обаче се започна нова оживена дейност за стягане на партийните кадри. За първи път се появяват в комитетите на БКП две нови поделения – „Миноподривен отдел“ и „Разузнавателен отдел“. Трябва да се отбележи, че войската по това време все още беше оставена така да се каже на втори план. Разчитало се е главно на създаването на независима партийна бойна сила от комунистическите кадри вън от казармата. В определения момент тази бойна сила щяла да бъде активизирана от специални командни кадри, изпратени от Русия. Така, предполаганата добре въоръжена партизанска войска, след като напредне във въстанието, е щяла да получи пълна военна подкрепа от страна на съветското командване.

Със започване [на] войната между Съветска Русия и Германия, съветското командване реши да застраши южния стратегически фланг на противника чрез въоръжено комунистическо въстание в България. През м. юли с.г. бяха изпратени по море и по въздуха два командни ешелона от Съветска Русия, които трябваше да се свържат с „българските болшевизирани маси“, и след кратка организационна работа да поведат към въоръжено въстание.

Както е известно, тези два ешелона бяха в късо време унищожени, главно благодарение ценното сътрудничество на населението в борбата срещу тях и участието на войската и полицията.

Коминтернът разбра своята грешка и се върна още един път на старото си убеждение, че без да е спечелена българската войска [не] е възможна никаква сериозна въоръжена акция.

През месец август 1941 г. бяха дадени първите директиви (след шест години застой) да се започне „масова работа в казармата“. От този момент БКП започна за пръв път в широки рамки своя подмолна дейност във войската. Използвайки едно отлично стечение на обстоятелствата, [че] завършилите средно образование български младежи [трябваше да] постъпят веднага в казармата със своя набор, партията в късо време успя да основе във всички войскови части конспиративни организации, съставени от младежите, членували в ремсовите групи в гимназиите в страната. Тези конспиративни групи започват организационна дейност през месец януари 1942 година. Към края на месец март и началото на месец април имаше вече напълно оформени войнишки комунистически конспиративни организации, на които бе поставена задача „да превземат“ войската. В 3-та дивизионна област се направиха пълни разкрития, които хвърлиха изобилна светлина върху новата комунистическа линия на работа в казармата. Това послужи за ориентировка и основа на последвалите повсеместни разкрития в почти всички части в страната. По този начин на комунистическите домогвания във войската бе нанесен нов и много тежък удар, след провалите през 1935 г. в Шумен и Пловдив.

БКП в скоро време дойде до преценката, че „превземането“ на българската войска по болшевишкия метод на „войнишки съвети“ от 1918–1920 година е изключено. Идеята за масов и организиран бунт във войската бе изоставена. Както се установи при разкритията, [надделя] схващането, че при дейно военно разузнаване в частите е немислимо да остане до край в тайна една конспиративна организация, каквито и предпазни мерки да се вземат. Премина се към решението да се „стопят“ кадрите на войската чрез поощряване бягствата на военни чинове в планините. Тук пък се е разчитало, че тези бягства ще вземат постепенно масов характер и българската войска неусетно ще се прелее с една част в сръбските комунистически отряди, а с друга част – в българските нелегални групи из планините.

И така, в своите домогвания до войската БКП премина до пролетта на настящата година постепенно през следните пет характерни етапа:

Първи етап – от 1920 до 1923 година: Превземане на войската чрез внезапно нападение в казармите с партизански кадри от вън, без да е създадена каквато и да е било предварителна организационна връзка със самите части.

Втори етап – от 1923 до 1925 година: неутрализиране на войската чрез унищожаване на висшето командване и след това увличане на същата във въоръжен комунистически бунт срещу държавата.

Трети етап – от 1926 до 1933 година: пълен застой на домогванията към войската, с изключение на някои местни инициативи.

Четвърти етап – от 1934 до 1941 година: превземане на войската от вътре чрез пролетаризиране на войнишките маси и избиване на командния състав.

Пети етап – 1942 година: разлагане на съпротивителната сила на войската и увличане на войнишките маси към прехвърляне в бойните нелегални групи на комунистическата партия, чрез бягства с оръжията.

2. Настоящите домогвания на БКП за „превземането“ на войската

След несполучливите опити в продължение на десетки години БКП си постави задачи:

а) Чрез формирането на „Отечествения фронт“ да се подготвят широките народни маси към създаване на „народно правителство“.

б) Чрез [тезата за] проникване в редовете на войската партията се е върнала за втори път към идеята за болшевизиране на войската. Този път обаче изглежда, че се е наложило окончателно убеждението, че не може да овладее войската, ако се работи само посредством войнишкия състав. Необходимо е било да се започне нова добре оранизирана и при това масова работа в казармата, която да обхване едновременно както войнишкия, така и командния състав.

[...]

1. Устройство и дейност на комунистическите конспиративни организации във войската

По-точна и непосредствена представа за методите на комунистическата партия, главно относно превземане на войската по пътя на болшевизиране на войнишките маси, ни дават разкритията, които се извършиха през месец юни т.г. в 4-ия инженерен и 4-ия пехотен полкове. В общи черти организираната работа в тези два полка е била проведена както следва.

Основаване. Конспиративните организации в полковете са били основани по известния ни и станал вече типичен метод: приспиване будността на началствата, взаимно опознаване на ремсистите, приобщаване на симпатизиращите на комунистическата идея войници и изграждане структурата на войсковата конспирация.

Устойство. В общи черти устройството на войсковите конспирации в двата полка е следното:

а) *Главен организатор:* имал е задача да състави организацията и да я ръководи. В 4-ия инженерен полк главен организатор е бил един фелдфебел школник, а в 4 пехотен полк – редник.

б) *Конспиративни групи:* във всяка рота е трябвало да бъдат създадени наймалко три петорки с общ организатор.

По-голяма организация от петорката и групата в ротата не е имало. Поради липса на хора, така замислените организации в двата полка не са били могли да се развият напълно, както това беше през 1941–1942 г. Например в 4-ия инженерен полк са били образувани само две петорки, а в някои от ротите са били едвам набелязани „водачите“, както и хората, които са щели да влязат в новообразуваните групи.

В 4-ия пехотен полк даже и не са образувани петорки, тъй като главният организатор не е могъл да прояви дейност поради изтърпяване присъда. В същото време, в средите на комунизираните елементи се е знаело, че командирите са разполагали с доверени войници, от които те са се страхували много.

Свръзки. Главният организатор е получавал упътвания и нареждания за действие от виден функционер на КП пряко или чрез посредник.

Има сериозни основания да се предполага, че е съществувала и друга линия на работа в казармата – посредством студент и войник в една от ротите. По тая линия, обаче, дейност не е могла да бъде развита, тъй като студентът е бил убит при едно нападение.

Този е втори, макар и недоказан, случай за съществуването на два независими канала за комунистическо въздействие в една и съща част. Следователно, това обстоятелство винаги трябва да се има предвид, за да не отслабват разузнаването, охраната и бдителността.

Дейност. По-голямата част от дейността, която е проявена в полковоте, е била организационна: търсене и привличане на последователи и образуване на петорки. За да си създадат почва за работа, организаторите и техните съмишленици са използвали удобни случаи да събуждат недоволство от реда в живота и в казармата, говорили са против своите началници, че ще загубим войната, като същевременно са възхвалявали действията на нашите противници и пр.

По-късно, в първите дни на пролетта са били устроени бягства на войници с оръжието им с поръчение да се присъединят към нелегалните комунистически групи. Единият от двамата бегълци бил заловен.

Направени са били два опита да се нападнат часовите при бензиновия склад и сеновала.

В случай на общо въстание, групите е трябвало да вземат командването на ротите в своите ръце, като увлекат в бунта предразположените към тях, както и по малодушните войници. С останалите трябвало да се пристъпи според обстановката: подофицерите щели да бъдат арестувани или избити още в казармите с изключение на ония, които ще кажат, че са готови да ги последват.

Офицерите е трябвало да бъдат избити или арестувани още при повикването им от домовете. Дадени били и частни задачи.

Успоредно с това, трябвало е да се извърши нападение главно върху оръжейните складове с цел да се снабдят с оръжие идващите от града ученици и граждани – комунисти. От партията поръчано е било да се следи и донася колко и какво оръжие и бойни припаси има в складовете.

[...]

2. Поддържане въоръжените кадри на „Отечествения фронт", които са влезли в открита борба.

Към 31 май т.г. в страната са отбелязани около 25 нелегални въоръжени партизански групи с около 400 – 600 члена. Благодарение дейното преследване от страна на полицията и войската, една значителна част от тия групи е била унищожена и разпръсната. Трябва, обаче, да се има предвид, че през изтеклия месец са забегнали към тях нови комунистически функционери, които са имали възможност да усетят, че са преследвани и са успели да се изплъзнат своевременно.

Устройството на тези бойни кадри на „Отечествения фронт" е в общи черти следното:

а) Цялата страна е разделена на бойни сектори, които носят типични географски наименования, като например Родопски сектор, Средногорски сектор, Разложки сектор и пр.

б) За всеки сектор е съставена особена „народна дружина", състояща се от няколко чети, които действат в определени райони от сектора.

В) Всички народни дружини са подчинени на Върховното ръководство на „Отечествения фронт" и получават задачи и упътвания за действие от съответния военен център на това ръководство. Командването на дружината се упражнява от триумвират, съставен от един военен началник, един политически ръководител и един организационен ръководител. Заслужава да се отбележи, че решаваща дума по командването на дружината има политически ръководител.

За правилно снабдяване на дружината се грижи особен касиер домакин.

Тактиката на народни дружини е следната:

а) Дружината действа винаги пръсната по чети в определени райони. Работата на самите чети е канализирана чрез общ план за действие на дружината.

б) Всяка чета се поставя обикновено в центъра на един кръг, по периферията на който се намират няколко села. Четата установява снабдителна връзка обикновено с две или три от селищата и осигурява по този начин прехраната си. Ако, обаче, тя бъде прогонена от своя район, автоматически изгубва всичките си връзки и бавно изпада в положение на пълен глад. В такъв случай тя се разпръсва между другите чети, които още не са се откъснали от своите снабдителни бази.

в) Четите се ръководят от основното правило: *по-добре погрешно действие, отколкото умно бездействие.*

г) Винаги трябва да се търси изненада в борбата с противника.

д) При нападателния бой четата действа на фронта от 300 до 600 метра и приема боя само ако противникът е равен на нея.

е) Отбранителният бой се приема само ако противникът е най-много два пъти по-силен от четите. В противен случай се минава към оттегляне преди четата да е наседната от преследвачите. В отбранителния бой се разчита единствено на отличните стрелци, които се поставят за стрелба в най-опасните посоки.

Винаги се осигуряват действията, като при нападателния бой се изпращат разузнавателни патрули до 8 км напред, а при отбрана се изпращат денем стражеви постове до 500 м, а нощем до 300 м пред позицията. Огневият бой се води чрез изчакване на противника на 200 до 300 м. Огънят се открива с изненада. Патроните се пестят.

з) Поддържа се идеална дисциплина сред бойците. Отличилите се се считат за пример, провинените се наказват най-строго. Ранените се отнасят.

[...]

Подробности по организацията и тактиката на партизанските въоръжени групи могат да се почерпят от „Устава за създаване, комплектуване, организация, подготовка и начин за действие на народните дружини“[1]. Този устав е бил заловен в Северна България. От неговото съдържание, както и от начина, по който е съставен, се вижда, че той е дело на лице с широка военна култура, което познава основно нашия правилник за бойна служба и въобще тактиката на малките единици.

[...]

Заключение

През изтеклия месец конспиративната дейност на противоотечествените елементи в страната и във войската не бе тъй силна. Трябва да се има предвид, обаче, че този временен упадък на външните комунистически прояви не се дължи толкова на резултатното преследване на партизански групи, колкото на едно временно свиване на знамената и промени в основната идея на „Отечествения фронт“ за въоръжена борба, който се стреми към пълно изчакване на един десант на нашите брегове[2]. Това налага да бъдем все тъй будни и на щрек, както бяхме до сега и да водим борбата срещу противодържавните елементи с още по-голяма твърдост и бързина.

„Отечественият фронт“ е вече достатъчно много известен както по структурата си, така и по начините си на действие, за да може да го парализираме още по-сигурно.

Полковник – Началник на поделение (подпис)
Поручик – Адютант на отделение РО-2 Щ.В. (подпис)

АМВР, об. д. 13444, т. II, л. 436–437, 438, 442–443, 452. Копие. Машинопис.

---

[1] Вероятно става дума за „Общи указания за боевата подготовка и ръководство на партизанските отряди“. *(Вж Антифашистката борба в България. 1939 – 1944. т. I, С., 1984, с.355 – 363).* По въпроса за авторството на документа в историческата и мемоарната литература съществуват различни становища. Предполага се, че в неговото съставяне вземат учас-

тие Цв. Радойнов, Е. Марков, Ан. Югов, П. Вранчев, П. Илиев, Т. Тошев, Кр. Лекарски, Ст. Трендафилов, Здравко Георгиев и Л. Главинчев. След смъртта на Е. Марков (юли 1943 г.) новият ръководител на Главния щаб на НОВА Хр. Михайлов съставя документ „Характер, организация и задачи на освободителното въстаническо партизанско движение", отговарящ на новите условия на борба.

[2] Става дума за очакваното откриване на Втория фронт в Европа от Англия и САЩ срещу Германия и съюзниците ѝ, и конкретно за отстоявания през 1943 г. от У. Чърчил „балкански" вариант, според който англо-американските сили трябва да извършат десант на Балканите. Тази идея се подхранва от извършеното на 10 юли 1943 г. нахлуване на съюзническите сили в Сицилия. Англо-американската конференция в Квебек (август 1943 г.) взема решение за откриване на Втория фронт в Северна Франция (операция „Оверлорд") не по-късно от 1 май 1944 г. В крайна сметка Вторият фронт е открит на 6 юни 1944 г. с десант в Нормандия (Северна Франция).

№ 451

Писмо от Г. Димитров до народния комисар на Държавна сигурност на СССР В. Н. Меркулов относно преразглеждане делата на репресираните български комунисти

22 ноември 1943 г.

Строго поверительно

Дорогой Всеволод Николаевич,

Коммунистическая партия Болгарии в своей борьбе против фашизма в стране в течение двух с половиной лет войны понесла большие жертвы. Сотни руководящих работников партии были расстреляны. Более 5 000 активистов партии, работающей в подполье, заключены в концентрационные лагери.

В 1942 году около 50 товарищей – лучшая часть политэмиграции КП Болгарии в СССР – были посланы в Болгарию. Большинство из них погибло.

В настоящее время мы испытываем большое затруднение в отношении болгарских кадров. Небольшая политэмиграция нашей партии в СССР состоит, главным образом, из престарелых бывших работников партии и женщин, негодных по возрасту и состоянию здоровья для тяжелой подпольной работы. Между тем, ряд честных людей – бывших членов КП Болгарии находится уже в течение 5 – 6 лет в исправительных лагерях НКВД. Мы считаем, что они являются жертвой клеветы. В этом мы убеждены на основе тщательного и систематического изучения и знания наших кадров. До подлого нападения фашистской Германии на Советский Союз по нашей просьбе был начат пересмотр дел арестованных членов КП Болгарии. Более 150 человек было освобождено. Все они с энтузиазмом снова бросились в борьбу против фашизма. Значительная часть из них была призвана в ряды РККА по мобилизации, другая – по ее добровольному желанию была послана в Болгарию. Многие из них пали смертью храбрых на фронтах войны или в борьбе с фашистами в Болгарии.

Мы просим Вас срочно рассмотреть прилагаемый список бывших членов КП Болгарии, чтобы тех из них, которых следует освободить, передать в распоряжение Заграничного Бюро ЦК Коммунистическиой партии Болгарии для подготовки к использованию их на партработе в стране.

К коммунистическим приветом *Г. Димитров*

Приложение: список на 40 человек [1].

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 92, л. 62–63.Копие. Машинопис. Руски ез.
Публ. в „Коминтерн и вторая мировая война“. т. II, М. 1998, с.403- 404.

---

[1] В списъка са включени следните имена: Янаки Христов Алтъпармаков, Константин Стоянов Ангелов, Антон Петков Бояджиев, Нейчо Тодоров Валевски, Димитър Иванов Василев, Васил Мишев Вълчев, Васил Михайлов Гаврилов, Димитър Иванов Гачев, Владимир Димитров Герджиков, Георги Костантинов Германов, Симо Генчев Генчев, Мирчо Георгиев Горски, Димитър Цветков Димитров, Никола Христов Димитров, Йордан Кънчев Димитров, Атанас Атанасов Иванов (наст. Йордан Христов Бинков), Владимир Василевич Илиев (наст. Атанас Трифонов Тодовичин), Матю Тошев Илиев, Мирчо Колев Иновский, Дончо Димитров Калайджиев, Цветан Василев Каравасилев, Кирил Кирилов Кирчев, Стоян Димитров Коларов, Владимир Георгиев Манафски, Александър Иванов Миленов, Иван Николов Нейнски, Цено Драгойчев Нинчев, Димитър Петров Нонкев, Райно Пенев Парушев, Иван Томов Пиперков, Благой Симеонов Попов, Вълчо Върбанов Радински, Иван Николов Расколников, Руси Панчев Русев, Димитър Панчев Сираков, Стоян Бонев Стоянов, Борис Добрев Терпешев, Димитър Николов Христов, Сребрин Тодоров Чуков. *(РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 92, л.166–170.).*

№ 452

Писмо от народния комисар на Държавна сигурност на СССР В. Н. Меркулов до Г. Димитров относно предприетата проверка на дела на репресирани български политемигранти

20 декември 1943 г.

Строго секретно
Экз. № 1

СССР
Народный комиссариат
государственной безопасности
20 декабря 1943 г.
№ 3268/м
г. Москва

ЦК ВКП (б)
Товарищу Димитрову лично

На Ваш № 189 от 22 ноября 1943 г. сообщаю:

Как установлено проверкой, из присланного вами списка 40 арестованных бывших членов КП Болгарии 24 человека в 1938 г. осуждены к ВМН[1], 4 человека

в разное время умерли, один человек (*Генчев Симо Генчев*) освобожден из-под стражи с зачетом отбытого срока наказания 14 июня 1941 г.; дела на 4 человека (*Ангелов, Константин Стоянов, Апостолов, Стоян Стоянович, Кирчев, Кирилл Кириллович и Попов, Благой Симеонович*) пересматривались и решения оставлены в силе.

Сведений об аресте и осуждении *Миленова Александра Ивановича* в НКГБ СССР нет.

Что касается *Парушева Райно Пенева, Гачева Дмитрия Иванова, Илиева Матю Тошева, Калайджиева Дончо Димитрова, Манафского Владимира Георгиевича и Иванова Атанаса Атанасова,* то дела на них запрошены, будут рассмотрены и в зависимости от результатов рассмотрения будет вынесено соответствующее решение.

В. Меркулов (п)

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д.93, л. 16. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Висша наказателна мярка.

№ 453

Из разузнавателно известие на Началник-щаба на войската за комунистическата дейност в страната

София, 25 декември 1943 г.

Лично поверително

Министерството на войната
Щаба на войската
№ 10
25 декември 1943 г.
София

I. Противоотечествена дейност във войската

Възприетият през август 1941 година от Българската комунистическа партиа начин за вербуване на конспиратори във войската из средите на бившите ремсисти – новобранци, стана вече премного известен. Централният партиен апарат е започнал да губи вяра в неговата ефикасност. По сведения, които трябва да се проверят, БКП е склонна да изостави постепенно досегашната директива за устройване на сложни войнишки конспирации, натоварени с неизпълними и рискови задачи за бунтове и посегателства върху командния състав. Партизанският отдел при централното ръководство на БКП е възприел нов метод за работа във войсковите части. За сега се проектира да се пристъпи само към едно сглобяване на съмишлениците в малки, неорганизирани групички от „приятели“. Всеки поиздигнат войник-ремсист се задължава да обединява около себе си и да поддържа комунистическите им настроения чрез насаждане на вяра в съветската победа, възбуждане на омраза към германците и предпазване от увлечения в преданност към началниците, независимо от тяхното поведение към войниците.

И така, идеята за бързото революционизиране на войската по пътя на „войнишките съвети", която бе препоръчана с такава решителност в директивата от месец юни т.г., е на път да бъде изоставена. Комунистическите среди не са вече така твърдо убедени, че ще могат да пролетаризират неподатливата по техни признания българска войнишка маса. В замяна на това, пожеланията да се спечели офицерството стават все по-настойчиви и пламенни. Във всички комунистически позиви е отделено много място за възвание към офицерите, които сега вече не се заплашват със смърт както по-рано, а се увещават да прегърнат идеята за „спасението на страната" чрез сплотяване под сянката на „славянската солидарност".

II. Вътрешен фронт

Вътрешният фронт в страната, открит от противоотечествените елементи срещу държавната власт, продължава да съществува. Отрицателните сили показаха значителен напредък през изтеклото време. Положението може да се характеризира както следва:

1. Дейност на политическата опозиция. Легалната политическа опозиция у нас, съставена от останките на бившите демократични партии, продължава с голяма упоритост да саботира правителството и да служи като проводник на англоамериканските влияния и внушения. Виден представител на тази опозиция е заявил на комунистите, че той щял да излезне заедно с тях на барикадите, ако България се намеси активно във войната.

Целта на тази опозиция е да вземе властта с мирни средства и да извърши обрат във външната и вътрешната ни политика. Групата на „конституционалистите" продължава да упорства на лозунга „Велико Народно събрание". Но тъй като водачите на тази опозиция виждат, че те са слабо малцинство, което няма здрави връзки с народа, полагат грижи и старания да си извоюват влияние по пътя на разрушителната агитация. Правят се опити да се внушава на българския народ, че той е загубил войната и следователно трябва да се откаже от земи, които били и щели да бъдат гробницата на България. Следователно, народът трябвало да се обяви както срещу правителството, така и срещу политиката му, вдъхновявана от идеала за пълното обединяване на българския народ.

Тези маневри на политическата опозиция у нас само засилват тревогата сред българския народ за утрешния ден и подронват вярата му в крайния успех.

[...]

2. Дейност на „Отечествения фронт". В средите на „Отечествения фронт" Централният комитет на БКП продължава да държи челно място. Към него се закрепват все по-здраво пладнарите и функционерите на бившия политически кръг „Звено". Буржоазната демокрация продължава да поддържа идейна и ръководна връзка с „Отечествния фронт", без да му се доверява напълно или пък да поема определени задължения.

След Московската конференция[1] в комунистическите среди започнаха [да] проникват все по-настойчиво подозренията, че англо-американците имат свои предателски замисли срещу Съветския съюз. Мнозина фанатизирани комунисти вече признават, че в момента, в който ще се свърши войната срещу Германия, англоамериканците щели да се нахвърлят срещу Русия. Това било опасна вероятност, за която трябвало да се държи сметка и срещу която българският пролетариат трябвало да стои в очакване и на щрек. Поради това започнало е и известно раздвояване в гледището на комунистическите функционери към целите, задачите и в смисъл на досега съществуващия съюз между комунизма и англофилството у нас под знамето на така наречения „Отечествен фронт“. [...]

Изобщо, в средите на „Отечествения фронт“ са се вмъкнали подозрения, които започват да го смущават и разяждат. Като последен и очебиен пример за това се явява и рязко намалялата през изтеклото време жизненост на комунистическата пропаганда: позивите и анонимните писма са твърде оскъдни. Устната агитация също така е позагубила от своята пламенност и увереност.

Обаче въпреки тези вътрешни колебания „Отечественият фронт“ върви упорито към постигане на поставените цели, които в октомврийския призив на БКП са дефинирани както следва:

а) Да се вдигнат работниците, селяните, офицерите, подофицерите и войниците като един човек на всенародна борба;

б) Упорита подготовка за всенародна въоръжена борба. Тази подготовка да се изрази в излизане на събрания, митинги, демонстрации и стачки;

в) Изграждане на комитети и групи на „Отечествения фронт“ по градове, села, квартали, предприятия и казарми.

„Отечественият фронт“ продължава да е на щрек и да очаква заповед за въоръжено въстание. Смятало се, че тя ще се получи с идването на съветските войски в Бесарабия.

6. Нелегално движение. Нелегалните въоръжени формации от български и сръбски произход продължават да се разрастват. Докато през месец септември общата им численост достигаше до 1920 души, към 15 ноември намиращи се под оръжия партизани възлизат вече на внушителна цифра от около 3500 души. Следователно увеличението е с 1500 души или 80 %.

7. Партизанските отряди из страната са обособени в партизанските отряди, по-важни от които са следните. [...][2].

Бабушнишки партизански отряд

През есента на 1941 година бившият сръбски Бабушнишки училищен околийски испектор Бърко[3] положи основите на сръбската комунистическа организация в бившата Бабушнишка околия със седалище в района на с. Църна Трава. Благодарение на голямата си популярност той успя да образува в късо време около себе си партизанска група от около 30 четници, която се залови с усилена агитационна работа, без да се увлича в големи терористични акции. През 1942 година групата на Бърко се оформи в значителна чета от около 70 партизани, която успя да се затвърди в този мъчно достъпен горист и планински терен. Тя се отдаде на смели терористични действия, които й спечелиха много привърженици от една страна, а от друга – обърнаха [върху себе си] вниманието и на главното партизанско командване „Тито“. През 1943 година от там бе изпратен специален щаб, който до към края на месец юни успя да организира значителен отряд от четири чети с район на действие пространството Власотинци – Трън – Босилеград – Враня. През месец октомври този отряд бе поверен на Бърко. Срещу него бяха предприети няколко военни и полицейски акции, но без особен резултат. Главната причина за успеха на партизаните да се измъкват от унищожение, когато са преследвани, се дължи до голяма степен на съдействието, което получават от приобщеното към тях местно население. Когато бъдат притиснати, те се оттеглят на запад през р. Морава в Кукавица планина. Изглежда, че там имат добре организирана база, в която се укриват и почиват. Там се изтеглят и лекуват ранените четници. Изглежда, че в тези непристъпни места се намират и резервните оръжейни складове на този разбойнически отряд.

В настоящия момент Бабушнишкият отряд брои към 1100 души под оръжие, независимо от многобройните легални ятаци. До преди италианската измяна[4], отрядът е бил сравнително слабо въоръжен и изразходваше бойните припаси с най-голяма пестеливост. Сега, обаче, той разполага с около 22 леки и 3 тежки картечници. Следователно, по въоръжение той е почти изравнен с нашата военновременна пехотна дружина. Освен това, изглежда, че се е запасил с достатъчно бойни припаси. Това се вижда от факта, че четите си позволяват лукса вече да откриват огън от далечни разстояния и да стрелят усилено. Стреля се и при всички гуляи и тържества, устройвани на чети от населението.

Изобщо, Бабушнишкият партизански отряд е сериозна въоръжена формация, която пуска все по-дълбоки корени във Вранско и Трънско. Тя напредва бавно към Пернишкия каменовъглен басейн и съставлява опасност от доста голяма величина.

През това време от него бяха излъчени всички българи и бяха сведени в отделна комунистическа чета под водачеството на Славчо Трънски от с. Бохова. Тази чета се отличи с редица жестоки убийства в Трънско. Тя е така да се каже челната стража на Бабушнишкия партизански отряд в проникването му на изток към Мошино – Пернишката котловина.

Ихтиманска нелегална група (бандити)

Тази значителна партизанска група от около 100 души се зароди през втората половина на септември, след заповедта на БКП за преминаване към обща мобилизация на силите. Действа главно около Ихтимански проход, като извършва отделни набези и по линията Самоков – Дупница. Изглежда, че този отряд има поставена задача да се справи по някакъв начин с държавния радиопредавател при Вакарел. В това отношение са извършени няколко разузнавания, но открито нападение досега няма. Отрядът е още малочислен и слабо въоръжен за една подобна акция.[...]

Нелегална група „Антон Иванов"

От една малочислена терористична група около Пловдив през есента на 1942 г. този отряд се развърна с доста голяма бързина в няколко чети и в настоящия момент достига внушителна цифра на повече от 250 души. Разполага с леки картечници и шмайзери, но въоръжението му общо не е така добро. Този отряд се развива на север към Карлово, където е установил връзка с отряда „Христо Ботев", на запад – към Пазарджик, Чепинско корито и Батак, на юг – по долината на р. Въча и през Асеновград към Кърджали. През изтеклия месец отрядът проведе една партийна конференция в областта на в[рьх] Персенк. Цялата му дейност се изрази предимно в терористични убийства и унищожение на мандри. През месец април, май и юни в щаба на този отряд избухнаха раздори, които парализираха до голяма степен неговата дейност. От заловени писма и документи се видя, че Военният център на „Отечествения фронт" е положил големи усилия да премахне тези несъгласия. Дали е успял не е известно.

Нелегална група „Христо Ботев" (бандити)

Този отряд с център с. Свежен е формиран малко по-късно от партизанския отряд „Антон Иванов", но успя да [се] разрастне много по-бързо от него. Днес той е добре организиран и брои 479 бойци, разпределени в един щаб и три бойни чети. Този отряд извърши множество големи акции за саботажи, терористически убийства и главно – идейна пропаганда сред населението. До каква степен успя да въздейства на населението се вижда от факта, че само от 25 септември до 4 октомври към него се присъединиха 93 нелегални. Освен тях, към него избягаха на 2 октомври и 50 ученика от Чирпанката гимназия. Изглежда, че неговата главна оперативна задача при едно въоръжено въстание ще бъде [да] компрометира Казанлъшкия военноиндустриален и въздухоплавателен център. Командва се от опасен български емигрант, дошъл от Съветска Русия, който със своята ловкост и безстрашие е кръстен с прозвището „Пантерата"[5]. Получиха се сведения, че при последното сблъскване с войската и полицията този крайно опасен конспиратор е бил ранен. Отряд „Христо Ботев" има за главна опора Калоферската планина.

Габровска нелегална група (бандити)

Този отряд се зароди през есента на 1942 година, извърши няколко терористични убийства и саботажи. През лятото и есента на т.г. се развърна в състав от 250 души, сравнително зле въоръжен. В своите действия той се стреми да проникне главно към Горна Оряховица, Павликени, Ловеч и презбалканската линия. При въоръжено въстание, главната му бойна задача ще бъде неутрализиране на Габровския индустриален център, парализиране на Г.Оряховския жп възел и прекъсване на жп връзката с Южна България чрез разрушаване на тунелите в Тревненската планина. Ако бъде въоръжен по въздушен път от нашите противници, този отряд би извършил мъчно поправими пакости в един от най-важните стопански райони на страната.

[...]

Битолска нелегална група (бандити)

И тя достигна най-голямото си развитие през настоящата година. Ръководена и обучавана от английски инструктори, съставлява значителна бойна сила, за която трябва да се държи добра сметка. Въздържа се от отделни терористически акции, за да избегне упоритото преследване. За нейна трябва да се смята акцията срещу нашия 3/14 граничен подучастък, при който загина командирът на подучастъка и бяха отвлечени в плен един подофицер и 39 войника.

Кавадарска нелегална група (бандити)

Има за опора планините Козяк и Кожух. Попълнена е с комунисти главно от Гевгелийско. Този е един от най-активните отряди, който се увеличава непрекъснато по численост и прониква с набезите си дори на север от Неготино. Когато бъде притиснат, измъква се бързо на юг и се укрива в планините на гръцка територия.

Освен изброените до тук 11 партизански отряди в Южна, Северна България, Беломорието и Македония, съществуват и няколко малки партизански групи. По-голям интерес представлява Сливенската партизанска група, която се насочва все повече към Твърдишкия каменовъглен басейн, където е всяла голям страх сред работниците и населението.

Успоредно с появата и развитието на нелегалното движение у нас се започва борбата срещу него.

Първоначално тази задача бе възложена за изпълнение върху мирновременните полицейски кадри при съдействието на войската, когато това бъде поискано. Скоро, обаче, се разбра, че преследването на макар и малочислените разбойнически групи из горите и пространните планини среща сериозни затруднения. Така се стигна до създаването на особено мобилизирани полицейски отряди и контрачети. Поради лошата им организация, попълване и снабдяване, те не оправдаха възлаганите им надежди. По този начин премина и лятото, без да е поне ограничено числото на нелегалните, което от около 200 души нарастна постепенно на 600, 1300 и 1900 души под оръжие.

Това неблагоприятно развитие на борбата срещу нелегалните групи стана причина в края на месец септември т.г. да се вземат решителни мерки, които се изразиха в следното:

а) *Морално разслабление на разбойниците.* В началото на октомври бе обявено, че всички покаяли се разбойници ще бъдат освободени, ако напуснат четите и се завърнат. Очакваше се, че една голяма част от тях ще използват този случай да поправят сторената грешка. Предполагаше се още, че по повод на тези бягства ще избухнат раздори в четите, които ще доведат неминуемо до истинското им разложение. За да се дадат доказателствата , че тези обещания са делови, пристъпи се към освобождаване на комунистическите функционери от концентрационните лагери. Приети бяха отново в гимназиите и всички изключени завинаги от училищата за проявена комунистическа дейност. Възвърнати бяха на служба и мнозина уволнени по чл. 20 от Закона за защита на държавата.

б) *Физическо унищожение на разбойниците.* Едновременно с усилията да бъдат разколебани с предложението за опрощение, предприеха се и редица акции за изтреблението на нелегалните групи. За целта се мобилизираха 3 военно-полицейски дружини и се формираха особени ловни дружини във всяка дивизионна област.

Резултати от взетите мерки

а) На поканата за опрощение в продължение на 45 дни се явиха само 83 души, от които трима отново станаха нелегални. Като се сравни този успех с пуснатите на свобода около 1200 упорити комунистически функционери от концентрационните лагери и десетки школувани комунисти и държавни служещи, които бяха върнати в училищата и учрежденията, ще се види, че поставената цел не можа да се постигне. Напротив, трябва да се очаква, че пуснатите на свобода закоравели комунисти ще засилят и попълнят командните кадри на БКП, които с интернирането бяха чувствително разстроени.

Военният център на „Отечествения фронт“ своевременно разпореди още на 3 октомври до нелегалните групи да вземат всички мерки срещу евентуалните изменници, които бяха направили опит да се предадат. В същото време се препоръчва да се освободят по предварителен план и някои от слабосилните четници, които поради физическата си некадърност и недостатъчност на оръжие се явяваха само в тежест на групите. Поради тази причина на доброволнопредалите се трябва да се гледа със съмнение. Не е изключено те, след като прекарат зимата, да се върнат отново при своите другари из планините. [...]

б) Предприеха се и редица акции за унищожение на определени нелегални групи. По-важните от тях са следните:

– На 7 октомври т.г. сборни части от Софийския гарнизон предприеха унищожителна акция срещу Пиротски Дражистки отряд[6]. В продължение на 5 дни сръбската Дражистка бригада № 182-а, достигаща не повече от 1500 души, бе разбита и в по-голямата си част унищожена. Също така бе разстроена и яташката мрежа на Пиротския Дражистки отряд, който за сега наброява не повече от 120 души.

– На 13, 14 и 15 октомври сборни войскови и полицейски части произведоха обкръжителната акция срещу четата на Бърко от състава на Бабушнишкия партизански отряд. Четата е успяла да се измъкне, но са били унищожени мнозина от нейните ятаци.

– На 16 октомври т.г. бе преследвана Разложката нелегална група. Последната бе прогонена. На следния ден, обаче, полицейската група се натъкнала на засада. Убит бе един полицай. При завързалата се борба полицейските открили един нелегален бивак за 8 души при с. Белица и го унищожили.

– На 27 октомври т.г. започна голяма обкръжителна акция за унищожението на нелегалната група „Христо Ботев“, действуваща в района на 8 дивизионна област. До сега са унищожени или пленени всичко около 80 нелегални.

– На 21 октомври т.г. бе извършена успешна нападателна акция срещу Качанишката нелегална група. Убити са 14 разбойници и е намерен един радиоапарат.

Изобщо, физическото изтребление на нелегалните напредва доста бавно. Това се дължи на обстоятелството, че до сега разбойниците бяха улеснявани от гористите пространства и планини. Трябва да се очаква, че след листопада и при настъпването на зимата нелегалните формации ще се приковат към зимовищата си и ще могат да бъдат намирани по-лесно.

През изтеклото време от 15 октомври до 15 ноември ефективите на нелегалното движение у нас са пораснали с около 1500 души, въпреки мерките, които се вземат срещу тях.

Борбата срещу въоръжените кадри на „Отечествения фронт“ в страната продължава да се разширява. Тя поглъща все по-нови сили, става причина да се изразходва нова физическа и морална енергия, и въпреки това усилията не дадоха особен резултат. Трябва да се отбележи, че докато борбата срещу нисшите кадри на „Отечествения фронт" все пак дава резултат, в същото време както централният, така и областните ръководни центрове на тази опасна конспиративна машина стоят незасегнати. [...] Необходим е решителен удар, който да разбие висшия команден състав на „Отечествения фронт" и всички ония тъмни сили, които не се спират пред никакви средства, за да осъществят гибелта на България.

Съветска пропаганда

По външна линия съветската пропаганда се изразява в невъзможна по вулгарността си форма [на] словесни атаки срещу правителството чрез тайните съветски предаватели на български език „Христо Ботев" и „Васил Левски". Успоредно с това, от средите около съветската легация от време на време се разпространяват слухове за някакво мнимо съветско застъпничество пред Англия и Америка за запазване на България в сегашните й граници. Също така, уж Русия била, която пречела на англичаните да превърнат България до сега в опустошителен театър на военните действия. С това се целяло да се внушава постепенно успокоение и симпатии към „братска Русия", която държала на великобългарското бъдеще повече, отколкото и най-големите националности.

По вътрешна линия методите на тази пропаганда са малко по-други:

а) Полагат се усилия да се даде общонароден оттенък на нелегалното движение в страната. Прави впечатление, че при държаните речи в нападнатите села разбойниците говорят по определен план само за „Независима и Велика България", за собствено народно управление и демонстрират известна привързаност към религията. Почти никъде не се говори за съветизъм и комунизъм. Българската комунистическа партия разбра, че тя никога не ще може да спечели здравите народни маси с тези интернационални лозунги. От сведенията, с които разполагаме, се вижда, че това макар и фалшиво, но все пак ясно наклонение в поведението на нелегалните формации към един национализъм, ловко свързван със спомените от възрожденската епоха, започва да се приема с по-голямо спокойствие и дори с растящи симпатии от населението в неспокойните райони.

б) През октомври се издигна нов лозунг: „Мир с Англия и съюз със Съветска Русия". Главни проводници на този лозунг сред масата се явяват кадрите на така наречения „Приспивен апарат" на комунистическата партия. Сред интелигентските обществени слоеве напоследък започва да се насажда неусетно с голяма упоритост убеждението, че е била вече настъпила епохата на напълно изчезване на малките народи. Според еволюционната теория, историята на народите се характеризирала с един прилив към създаване на огромни държави, който след няколко века е отстъпвал на отлив към пълно раздробяване на човечеството на малки държавици. Например Европа, която преди 1000 години е представлявала цялостно държавно единство в лицето на Римската империя, до този момент се намира в положението на отлив – разбита на дребни мъчно съществуващи държавици. Настоящата велика война вече била турила основите на новия исторически прилив към групиране на раздробеното европейско население в мощни държавни организми. Която и от двете страни да победи, малките държавици щели да изчезнат. Както Германия, така също Англия и Русия под лозунгите „За нов Европейски ред“, „Демократизъм“ или „Интернационализъм“ се борят да обединят целия европейски континент под своя власт. Следователно България трябвало да се окаже под натиска на този фатален исторически закон на еволюцията от илюзията, че ще остане напълно свободна и независима. Под един или друг предлог тя щяла да бъде взета под „покровителство“. Следователно, на нас не оставало нищо друго освен да избираме между бруталния тевтонизъм, английската алчност и славянската солидарност. Като се вземало предвид, че основите на Третата българска държава били положени от Русия, че „Дядо Иван“ бил най-близко до сърцата ни и бил разположен да ни прости нашите погрешения, най-естествено било да се ориентираме навреме към него. Разбира се, не трябвало да изпадаме в положението на готованци, а да докажем с жертви привързаността си към майката на славянството, като се вдигнем с оръжие срещу „окупаторите“ германци. Този трик на съветската пропаганда е нов и не е добил масово разпространение, но е опасен и за него следва да се държи добра сметка.

в) Обстоятелството, че досега Русия не извърши почти никакви въздушни терористични нападения над градовете на своите противници, се широко използва за внушение. Особено сред селката маса се ширят различни обяснения на този факт. Така, ако искала Русия, можела да запали до сега Румъния и Източна Германия със своите въздушни нападения. Щом англичаните можаха да ударят Плоещ, то болшевиките за 3 години до сега щели да го сринат, ако искали. Русия, обаче, нямала желание да избива жени и деца. Следователно, „червената мечка“ не била стръвница, както иска да го изкара правителствената пропаганда. Руските болшевики не били зверове, а благородни хора, които трябвало да се бият за земята си. Затова нямало защо де се боим от тях. Много по-опасни за нас са били англичаните и германците, които винаги гледали на другите народи като на „хора от второ качество“.

г) Особено активна е и пропагандата да се свика Велико Народно събрание. Целта е да се доведе работата до избори, които комунистическата партия ще използва за постижение на своите престъпни цели.

Изобщо, съветската пропаганда се провежда системно и настойчиво, като се използва БКП и „привързаността“ на българския народ към Русия, при „големи обещания за Велика и Обединена България“.

[...]

Полковник – Началник на отделение

АМВР, об. д. 13444, т. II, л. 454–456, 458–462. Копие. Машинопис.

---

[1] На Московската конференция (19–30 октомври 1943 г.) английските и американските представители не поемат твърди задължения за откриването на Втория фронт в Европа. Конкретно решение по този въпрос взема Техеранската конфренция (28 ноември–1 декември 1943 г.): Вторият фронт да се открие едновременно с началото на операцията в Южна Франция през месец май 1944 г.

[2] Следват кратки данни за 11 партизански отряди, съществуващи на територията на Обединена България. Включваме в сборника описания на 7 от тях.

[3] Вж док. № 444, бел. 2.

[4] Има се предвид подписаното на 3 септември 1943 г. от маршал П. Бадолио съглашение за примирие със Англия и САЩ.

[5] Псевдоним на Стойо Неделчев.

[6] Става дума за четническите отряди на полковника на кралската югославска армия Дража Михайлович, действуващи предимно в Сърбия и защищаващи интересите на емигрантското правителство на Югославия.

№ 454

Указания на Г. Димитров за изпращане в България на Ж. Гюмюшев и М. Марков за създаване комитет на българо-югославската дружба, по македонския въпрос и др.

8 януари 1944 г.

1. Товарищи Гюмюшев и Марков должны догнать и присоединиться к группе Иванова Б.Е. Если это не удастся, тогда Георгиев Щерю должен присоединиться к Гюмюшеву и Маркову и с ними, как только позволит погода, пробираться в страну.

2. Надо изучить возможности создания комитета Болгаро-югославской дружбы. Для этого нужно изучить солдат, подофицеров и офицеров, перешедших на сторону Народноосвободительной армии Югославии.

Задачами комитета [являются]:

а) работа среди оккупационного военного болгарского корпуса для прекращения военных действий против НОАЮ, за совместную борьбу с НОАЮ против общего врага – немцев, за возвращение в Болгарию;

б) пропаганда дружбы Болгарии и Югославии. Для этой цели выпускать листовки, обращения, [вести] радиопропаганду.

Основные лозунги для оккупационных войск:

а) не терроризировать местное население;

б) не содействовать немецким войскам; саботировать мероприятия немцев;

в) при десанте союзных войск – не воевать против них, а вместе с ними – против немцев, для изгнания последних из Болгарии и Югославии.

3. По вопросу о Македонии.

Вопрос о Македонии будет решен в зависимости от того, как кончится война. Теперь мы не можем выдвигать лозунг о самостоятельной, независимой Македонии. Решение Антифашистского вече является большим шагом вперед. Должны установить дружбу между демократической Болгарией и демократической Югославией. Работать за расширение этой дружбы и создание союза между независимой Болгарией и независимой Югославией. При наличии дружбы между Болгарией и Югославией можно решить национальный вопрос при арбитраже Советского Союза.

4. Какая информация нам нужна из страны?

Соотношение сил внутри страны. Какова опора фашистского правительства? Кто из буржуазии поддерживает фашистское правительство? С кем идет высший офицерский состав? Отечественный фронт: кто входит в него, каково его организационное состояние? Экономическое положение страны. Какие методы грабежа применяют немцы? Партизанское движение. Саботаж.

5. Партия.

КП и РП нелегальны, поэтому решили выступать от имени РП. Коммунисты в РП, поэтому Рабочая партия это и есть Коммунистическая партия. Она и по своей программе и целям есть Коммунистическая партия. Какая из них будет существовать после войны, будет решено при конкретной обстановке.

6. Наша партия должна обратить особое внимание в своей работе:

а) На армию и особенно на технические части (артиллерия, авиация, танковые войска и др.);

б) На молодежь. Работа среди рабоче-крестьянской молодежи, студенчества и пр. Создание общего в национальном масштабе патриотического союза молодежи, в котором активно работали бы комсомольцы.

в) Крестьянство. Союз рабочего класса и крестьянства должен быть осуществлен.

Записал: *Белов*[2].

ЦДА, ф. 3Б, оп. 4, а.е. 605, л. 3–4. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] На път за Югославия Ж. Гюмюшев и М. Марков загиват в авиационна катастрофа.

[2] Псевдоним на Г. Дамянов.

№ 455

ОКРЪЖНО № 2 НА ЦК НА БРП(к)

януари 1944 г.

До окръжните, районни, местни ръководства и организации, партийни групи и членове на Работническата партия в България.

Др[аги] другари,

Войната навлезе в своята последна и решителна фаза, когато и двата воюващи лагера съсредоточават главните си резерви за последния удар. За тоя удар съюзените народи в Московската и Техеранската конференции изготвиха и съгласуваха своите планове. Генералната офанзива, макар още в началото си, е вече в ход и ще се разраства за бързото и пълно унищожение на хитлеристка Германия и нейните васали.

Червената армия продължава своята победоносна офанзива. Англо-американските войски засилват своя натиск в Средиземно море, извършват концентрация на огромни свои сили за нахлуване в Европа от юг и запад за откриване втори фронт. Бомбардировките над Германия и нейните васали вземат страхотни размери. Въстаническите движения в поробените от Германия страни все повече се разширяват, обхващат нови райони и нанасят тежки удари на Хитлеровата военна машина. *Очевиден е близкият и пълен разгром на фашистка Германия.*

В такъв момент управляващата фашистка клика в България със своята престъпна и безразсъдна политика на продължаване съюз с Германия хвърля страната в пламъците на войната.

Бомбардировките над София, Дупница и др. дават реална представа за ужаса и опустошенията, които носи войната. Бързо се изпаряват илюзиите, че България, като продължава политиката на съюз с Германия, може да остане настрана от вихъра на войната. *България е вече във войната. В близко бъдеще тя ще бъде превърната в театър на широки и опустошителни военни действия.*

Днес въпросите на войната вълнуват всеки български гражданин. Вярата в германската победа е окончателно разклатена. Рядкост са онези граждани, които от глупост или предателство продължават да вярват в победата на Хитлерова Германия.

Смут и обърканост са обхванали средите от фашисткия лагер. Регетнство и правителство не могат и не са в състояние да намерят изход от това тежко положение, до което я докара тяхната престъпна политика. Зиналата държавно-политическа криза се задълбочава и изостря, особено с активното влизане на България във войната и засилените бомбардировки над българските градове. *Нейното незабавно разрешаване* се поставя с голяма острота. Въпросът, как ще се спаси България, е въпрос, в чии ръце ще бъде държавната власт – в тия на фашистите или в ръцете на народнодемократическото правителство на Отечествения фронт. Силите на Отеч[ествения] фронт са в състояние, могат и трябва да дадат това разрешение. Фашистските сили се топят. Морално-политическото разложение във фашисткия лагер се засилва. Разпада се господствуващата обществена дисциплина. Достатъчна бе една по-силна бомбардировка, за да се получи *сериозно разстройство и паника в държавния апарат.*

Въпреки очевидния фалит на своята германофилска политика, регентството и правителството продължават сляпо да изпълняват Хитлеровите заповеди, да тикат страната в пропастта. От друга страна, германските окупатори, следейки с особено внимание и безпокойствие враждебното поведение на българския народ към тях, безсилието и колебливите стъпки на своите агенти, се готвят с груба намеса да си осигурят територията на България и нейните богатства като важна стратегическа база за предстоящите военни действия на Балканите и в самата България. Страната е застрашена от пълна немска окупация.

България може и трябва да бъде спасена! Силите на народа и армията са достатъчни, за да разрешат тази задача. Срещу тях германските окупатори не могат да противопоставят свои и в достатъчни количества сили, особено в тоя момент, когато Хитлеровата армия на Източния фронт се топи, когато Англия и Америка подготвят действия от голям мащаб. Но тия сили е нужно *бързо да се мобилизират, организират и поставят в действие* под борческото знаме на Отеч[ествения] фронт и в съюз със съюзените и балкански народи да допринесат за по-бързото и пълно разгромяване на Хитлерова Германия и нейните български слуги. Така България ще бъде спасена и ще си осигури достойно място в семейството на свободните народи като *свободна, независима, демократична и силна държава.*

Сроковете за спасяване на родината са много кратки. Всеки загубен ден излага на смъртна опасност страната. За да не се изостава от събитията и се овладеят същите, *партията възприема твърд курс за организиране на конкретни действия, за разширяване и засилване на борбата във всички нейни форми и във всички прояви на обществения живот с цел – незабавно смъкване днешното правителство от власт и установяване народнодемократично правителство на Отеч[ествения] фронт.*

Върху партията ляга голяма историческа отговорност за бъдещето на страната, за бъдещето на българския народ

За бързото и практическо разрешаване на горната задача ЦК на партията нарежда:

1. Всяка партийна организация – окръжна, районна, местна и пр. да извърши незабавна и пълна мобилизация на своите сили, да ги постави на своето бойно място и им възложи конкретна работа:

– Да се приведат в известност наличните партийни сили, къде те работят, как най-целесъобразно могат да бъдат използвани като *организатори и ръководители на конкретни действия* – в предприятия, квартал, село, казарма, четнически отряди и пр., и *като бойци в съответна боева група и отряд;*

– Да се издирят всички бивши и стари партийци, временно отпаднали или откъснали се, особено тия от тях, които имат връзки и влияние сред работниците, селяните и други обществени слоеве, като към всеки конкретно се подхожда за включването им активно в освободителната борба;

– Да се привлекат нови сили в партията из средата на работниците, селската беднота и всички проявяващи се в борбата предани и смели борци на делото;

– Най-широка мобилизация и активно включване в борбата на ремсовата младеж;

– Използване на всеки по-близък и по-далечен съчувственик на партията в мобилизацията и организиране борбите на масата;

Цялата партия и Ремсът да се поставят на *боева нога*. Силите - организирани в *боеви групи и отряди,* [да са] готови незабавно да почнат действия поединично и масово; да се поставят в движение и активно действие всички тия и близки до партията сили за организиране, разгаряне и ръководене на народните борби.

2. Партийните ръководства – окръжни, районни, местни и др. да обезпечат конкретно и непосредствено ръководство и контрол при практическото организиране и провеждане на действията:

– Да се отстрани всеки формалистичен и бюрократичен метод в изпълнение на ръководните функции и формално възприемане на партийните нареждания;

– Да се вземат конкретни решения, изработят конкретни планове и необходимите мерки за тяхното практическо провеждане;

– Да се удари срещу всяка опортюнистическа пасивност, проява и тенденция, която спъва организацията и провеждането на действията.

3. Организиране на решителни и смели действия:

– Всяка партийна организация, група и отделен партиец да долавя и най-малкото недоволство и използва всеки повод за конкретно организиране на *масови борчески прояви* в защита на непосредствените икономически и политически интереси на работници, селяни и др. народни слоеве; по пътя на решителни и смели действия да се извърши мобилизацията на най-широките народни маси за борба;

– Да се организират конкретни акции – събрания, митинги, демонстрации, стачки и др., да се организира всенародна борба *за мир,* избягване ужасите на войната и бомбардировките над българските градове;

– С решителни и смели действия да се преодоляват полицейските ограничения, забрани и терор, за да се осигури размахът на борческата проява на масите. На тази основа да се *създават боеви групи* за охрана на акциите и за преодоляване на полицейския терор, поставяйки в действие всички възможни средства – юмруци, камъни, колове, включително хладно и огнестрелно оръжие.

При масови борчески прояви да се изграждат ръководни органи, които [да] поемат в свои ръце ръководството на борбите. Масите начело със своите ръководни органи да пристъпват сами към разрешаване на своите искания – разграбване на държавни и немски складове с храни, облекло и оръжие, възвръщане на ограбени от правителствените власти продукти, съкращаване на работното време, гонене и физическо унищожаване на предатели из средата на работниците, селяните и пр., освобождаване на арестуваните и т.н.

На основата на тия масови борчески прояви да се изграждат органите на Отече[ствения] фронт, които да възглавяват всенародната борба.

4. Да се разширява и засилва борбата във всички нейни форми и във всички прояви на обществения живот:

– Борческата проява по един повод да се използва като изходен пункт за нова борба, да се търсят и създават поводи за борба. Стачката в едно предприятие да се използва за стачки в други предприятия. Всяка борческа проява *да се разпалва до открито сблъскване* с фашистката власт и по-специално с полицията. *Тия сблъсквания да се издигат до масови въоръжени стълкновения, до открити работнически, селски и войнишки бунтове.*

5. Разширяване и активизиране [на] въстаническото и партизанското движение:

– Партизанското движение да се развърне до размера на масова народоосвободителна въстаническа армия;

– Да се превърне в основен фактор и челен отряд за мобилизацията на всенародното въоръжено въстание. Четническите отряди със смели политически и военни акции да увличат все по-широки народни маси на *решителна въоръжена борба* и на тая основа да растат числено и увеличават броя на самите отряди.

Всеки отряд, добил опита да овладява един населен пункт, трябва де се възползва от този опит, да увеличи силите си и премине към по-горен етап - овладяване на група населени места, овладяване на по-големи населени пунктове.

Въстаническите партизански отряди да минат в решителни действия, [да] извършат мобилизация, да израснат до размери, при които да овладяват цели райони, сериозно да ги защищават, да мобилизират в тях широки маси като бойци и помощни сили на четническите отряди. Тия въстанически райони да послужат като изходна база за всенародно въстание, за установяване на народна власт.

За бързото и правилно разрешаване на горната задача партийните ръководства и организации трябва да окажат всестранна помощ и съдействие за укрепването на *боевите щабове на оперативните зони, райони и отряди,* за обезпечаване на действително и конкретно оперативно ръководство над разните боеви единици.

6. Да се разнебитва фашистката държавна машина с всички средства и начини:

– Да се организира дейната съпротива на градското и селско население срещу данъците, глобите и всякакви други държавни и общински берии и реквизиции, да се гонят бирниците, реквизиционните комисии, контрольори, екзекутори и др.;

– Да се засили саботажът за проваляне на всички правителствени мероприятия – стопански, политически и военни, да се унищожават архиви, мобилизационни нарядни списъци, да се саботира гражданската мобилизация, саботаж във фабрики, железници, мини, пристанища, поща, телеграф и др.;

– Да се нападат и разграбват държавни складове с храни, облекло, оръжие и др.;

– Да се дезорганизира транспортът и съобщенията – унищожаване или овладяване на радиопредаватели, овладяване на гари, жп възли, унищожаване на жп инсталации, късане на телеграфни и телефонни жици и т.н.;

– Унищожаване на полицейско-наказателни отряди, контрачети, народни изедници и предатели, завладяване и разгонване на полицейски участъци, недопускане на въоръжени представители на властта да се движат и тероризират населението;

– Да се предприемат смели боеви действия [за] разнебитване на германската военна машина – обезоръжаване и унищожаване на немските групи, техни военни и продоволствени бази, ешелони, летища и пр.

На основата на тия действия да се създават боеви групи по места, да прерастват във въстанически чети и отряди, да предприемат действия с по-широк обсег, да растат и крепнат комитетите на Отеч[ествения] фронт като ръководни органи на целокупната освободителна борба.

7. Всестранна, конкретна и бърза подготовка за всенародното повдигане, за смъкване от власт германофилското правителство и създаване правителство на Отечествения фронт:

– Да се извърши бърза и всестранна военна и политическа мобилизация на здравите патриотични сили сред народа и армията по пътя на най-активните и смели действия;

– Да се разгърне всестранна масова политическа и разяснителна работа, особено по въпроса за бомбардировките – обхващане евакуиращите се и тяхното най-активно включване в борбата за мир, против престъпната политика на правителството;

– Пълно съдействие и участие на цялата партия за изграждане на военната и политическа организация на Отечествения фронт:

а) повсеместно изграждане комитетите на От[ечествения] фронт като ръководни органи на освободителната борба;

б) Разширяване и преминаване към смели и конкретни действия на партизанските отряди, боеви групи по места, военните комитети и бойни ядра в казармите и частите и т.н.;

– Да се положат изключителни усилия за спечелване на патриотичната офицерска и войнишка маса, за включването ѝ в народната борба.

На тая основа да се стигне до овладяването на цели войскови части и гарнизони, да се подготвя преминаването на малки или големи войскови части на страната на въстаническите отряди, да се съдейства за бързото увеличаване и въоръжаване боевите сили на Отеч[ествения]фронт.

Мобилизацията и подготовката на народните сили за всенародно въоръжено въстание да се извършва под лозунгите:

– Изгонване немците из страната, скъсване всякакви връзки с Хитлерова Германия и нейните съюзници.

– Незабавно сключване мир с Англия и Америка, за съюз и искрена дружба със Съв[етския] съюз и балканските страни.

– Незабавно изтегляне [на] българските окупационни войски от Югославия, Гърция и Албания.

– Всестранна защита на народните интереси против експлоатацията, грабежа и глада, против бесния фашистко-полицейски терор, за права и свободи, за незабавно освобождаване на всички политически затворници, ликвидиране с концентрационните лагери, спиране преследванията на народните патриоти.

– Смъкване от власт германофилското правителство, за правителство на Отеч[ествения] фронт.

Горните нареждания всички партийни ръководства да проработят, усвоят и доведат до знанието на всички организации, групи и отделни членове, да вземат бързи и решитерни мерки за тяхното твърдо и последователно провеждане.

На смели действия!

Смърт на фашизма!

За ЦК на Раб[отническата] партия в България

ЦДА, ф. 1Б , оп. 4, а.е. 244, л. 28–32. Оригинал. Ръкопис.

Публ. в „БКП в резолюции и решения на конференциите и пленумите на ЦК“. т. 3, С., 1954, с. 454–461.

№ 456

Директива за организиране на въстаническото движение, прочетена по радио „Христо Ботев“

16 февруари 1944 г.

Главното средство за спасението на България от пагубната германска зависимост и осигуряването на нейното свободно и независимо развитие, както и на условията за истинското и трайно национално обединение на българите при сегашните условия, когато правителството упорито продължава своя хитлеристки курс, е *всеобщото въстание на народа и армията против разбойническия съюз с Германия, за изгонване на германците от пределите на нашата страна и създаване на истинско българско национално правителство.*

Въстаническото движение е само една от проявите и формите на противогерманското общонародно движение. Насочено против германците, въстаническото движение съдейства за подготовката и извършването на всеобщото противогерманско въстание на народа и армията.

Във връзка с успешното настъпление на Червената армия и приближаването ѝ към Румъния и Дунава, германците правят всичко, за да превърнат България в театър на военни действия, да укрепват все повече своя тил на наша територия. Предвид на това обстоятелство разгръщането на силно въстаническо движение у нас придобива още по-голямо значение, става още по-голяма необходимост.

Въстаническото движение се комплектува предимно от преследваните, заплашените с арест, изтезания и смърт патриоти и от такива патриоти, дейността на които във въстаническите дружини е по-целесъобразна, отколкото вън от тях.

Въстаническото движение в отделните райони се намира под ръководството на съответните комитети на Отечествения фронт.

Въстаническите дружини поддържат най-дружествени отношения с населението и действуват в най-тясна връзка и съгласуваност с патриотите от армията. Въстаническите дружини не се противопоставят на армията, не я заменят, а сътрудничат, действуват заедно с нея.

Въстаническите дружини се създават – в зависимост от местните условия – малобройни по състав, с оглед да бъдат подвижни, маневреноспособни, трудно уязвими. Малобройни по състав, но многобройни по количество на дружините. За по-големи акции могат да се обединят няколко дружини, след акцията – се разделят.

Въстаническите дружини действуват навсякъде, гдето са германски обекти, било то в селата, било в градовете или вън от тях.

Основната задача на въстаническите дружини е:

систематически и с все по-нарастваща сила да дезорганизират германския тил на наша територия – да нападат и разрушават германските бази, складове, летища, съобщителни средства, гарнизони, пристанища, производството, предназначено за германците, германските превози, храни и суровите материали, приготвени за износ или вече намиращи се на път за Германия.

Наред с тази основна задача, въстаническите дружини:

1) По всички възможни начини (събрания, разпространение на брошури, вестници, позиви) водят пропаганда и агитация в духа на програмата на Отечествения фронт, политически подготвяйки народа и армията за всеобщо въстание срещу германците. Помагат за въоръжението и военното обучение на патриотите.

2) Защищават населението от золумлуците на полицията, гестапо, жандармерията, фашистите.

3) Организират и извършват освобождаването на арестувани и намиращи се в затворите и концентрационните лагери патриоти.

4) Охраняват Комитетите и дейците на Отечествения фронт в тяхната апостолска дейност сред народа.

5) Наказват народните предатели, гестаповците и шпионите.

Дружините се свързват с ЮНОА. В ръководството им се привличат проверени, предани, военно подготвени ...[1] и др.[2]

От сериозно значение за моралната устойчивост на въстаническите дружини е организирането на идейно-политическата възпитателна работа вътре във всяка дружина (политическа информация за положението, изучаване програмата на Отечествения фронт, слушането на народната радиостанция „Христо Ботев“ и другите антифашистки радиопредавания, изучаване опита на партизанското движение в Съветския съюз, в Югославия и другите страни.

Необходима е зорка бдителност – да не се допущат да проникват както в дружините, така и във връзките на дружините с населението и армията, шпиони и провокатори.

Бойната дейност на въстаническите дружини трябва да се съчетава с масовите политически действия против германците и против всичко, което помага на германците в градове и села, в армията, на предприятията, на транспорта, в учрежденията – навсякъде.

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 610, л. 22–24. Оригинал. Машинопис.

---

[1] Не се чете.

[2] Последните две изречения са допълнени наръка.

№ 457

Заповед на Главния щаб на НОВА до ръководствата на оперативните зони и отрядите за организационното им укрепване, за масовизиране на партизанското движение и преминаване към повсеместни бойни действия

февруари 1944 г.

Драги другари,

Най-съдбоносният момент на българския народ настъпи. Престъпната война, в която българските фашисти, агенти на Хитлер, вмъкнаха България, руши българските градове и села, избива българските граждани, хвърля в мизерия, глад и страдания целия български народ. Родината ни лети към пропастта на страшна национална катастрофа.

Българският народ поема пътя на решителни и смели действия за смъкване от власт [на] понемчените регентство и правителство, главните виновници за гибелното положение и пречка за спасяване на страната от катастрофа.

Борбата за спасяване на родината *навлезе в решителна фаза*. Под знамето на Отеч[ествения] фронт въстан[ическите] отряди, бойните групи по места и ядрата на Отеч[ествения] фронт в армията ще се хвърлят в *развихрящата се въоръжена борба* с всички сили и кураж за смъкване от власт германофашисткото регентство и правителство и за установяване на народнодемократическо правителство, за изгонване германците от България, за мир с Англия и Америка, за дружба и съюз с балканските народи и СССР, за свободна, независима, демократична и силна България, за щастлив живот на бълг[арския] народ в семейството на свободолюбивите народи. Въоръжените сили на Отеч[ествения] фронт са изпълнили и ще изпълнят своя дълг с чест и с доблестта на истински патриоти.

За да се получи единство, размах и успех в действията на въоръжените сили на От[ечествения] фронт, Върховният щаб

ЗАПОВЯДВА

1. Да се попълнят и укрепят щабовете на оперативните зони с най-предани, смели и опитни дейци на Отеч[ествения] фронт.

2. Щабовете на операт[ивните] зони да обезпечат командването на въст[аническите] отряди, чети и техните поделения със смели и опитни командири. За целта да се използват опитни военни дейци на От[ечествения] фронт по места, а също смело да се издигат на отговорни командни постове проявили се четници в досегашните действия на отрядите със своята храброст и умение.

3. Всички щабове на оперативни зони, райони, въстан[ически] отряди и отделни чети да приведат в известност наличните боеви сили, всички четници, откъснали се от своите отряди, всички нелегални и подгонени от властта, блуждаещи в техните райони, като ги привлекат в съществуващите чети или създадат от тях нови чети.

4. Щабовете на операт[ивните] зони, райони и отряди да влязат във връзка със създадените и създаващите се бойни групи по места, да се организират същите в чети и отряди, да поемат тяхното командване и организацията на смели и боеви действия и заедно с тях се погрижат за въоръжаването им.

5. Щабовете на оперативните зони, райони и отряди да влязат във връзка със създадените и създаващите се във войсковите части комитети и ядра на Отеч[ествения] фронт и да поемат тяхното командване.

6. Да се проучат от въстан[ическите] отряди, от всяка чета, боеви групи, ядрата във войскови части, от всеки боец директиви и инструкции, издадени от Върховния щаб, за ролята, задачите, действията и организацията на въст[аническите] партизански отряди, чети и бойни групи.

Да се ликвидира без остатък с теориите и практиката на бездействието и книжните организации.

7. Щабовете на операт[ивните] зони да изработят за своите зони въз основа на общите положения и конкретните указания от главния оперативен план свои планове, по които да се ръководят в своите действия и организация в зоната. Онези от щабовете на зоните, които не са получили общите положения и указания на главния оперативен план, да се погрижат да ги получат и независимо от това да пристъпят към изработване на свой оперативен план със задача – ***овладяване на зоната.*** В мобилизационната част на плана да се предвижда *овладяване на бази* за мобилизация на широки маси и като изходен пункт за овладяване главните пунктове на зоните.

8. Щабовете на въст[аническите] партизански отряди да изработят свой оперативен план въз основа на задачите, които се възлагат от плана на зоната.

Дейност на въст[аническите] партизански отряди

1. Партизанското движение да се разгърне до размера на единна масова и дисциплинирана *народноосвободителна въстаническа армия*.

2. Въстаническите отряди да минат незабавно в повсеместни и решителни действия за разнебитване фашистката държавна машина с всички средства и начини: да съдействуват на градското и селското население в неговите действия за постигане същата цел; да се гонят бирници, екзекутори, изземателни команди; да се нападат и разграбват държавни и германски складове с храни, облекла, оръжие; да се дезорганизират транспортът и съобщенията; да се разгонва правителствената фашистка администрация; полиция, кметове и т.н.; да се действува за

проваляне на всички правителствени мероприятия – стопански, политически, военни; да се унищожават полицейско-наказателните команди и контрачети, народни изедници и предатели; да не се допускат въоръжени представители на властта да се движат и тероризират населението; да се освобождават арестуваните и пр.

3. Въстаническите отряди със смели военни и политически акции да увличат все по-широки народни маси на решителна въоръжена борба и на тая основа да растат числено и създават нови отряди.

4. Да се предприемат смели боеви действия за разнебитване на германската военна машина.

5. Щабовете на операт[ивните] зони да поставят на отделни или група въстани[чески] отряди, бойни групи и ядра във войсковите части задачата за овладяване на цял район в зоната, който да задържат като своя база и защищават сериозно. На тая база да се извърши мобилизация на населението като бойци и помощни органи; най-широко да се приложи доброволческата система, като решително се ликвидира с всякакви рамки и ограничения. В овладяваните райони да се установява народна власт, възглавявана от Отеч[ествения] фронт.

6. Щабовете на оперативните зони да поставят на въстан[ическите] отряди, отделни части, бойни групи и ядрата във войсковите части конкретни задачи за изпълнение, като по този начин осъществяват конкретно оперативно ръководство над въст[аническите] въоръжени сили в зоната.

Действие на бойните групи

1. Командирите и бойните групи по места да влязат във връзка с органите и организациите на Отеч[ествения] фронт, за да обезпечат всестранна помощ на възглавяваните от Отеч[ествения] фронт борчески прояви.

2. Бойните групи да пристъпят незабавно към смели действия: за разстройване на германската военна машина; за разстройване на фашисткия държавен апарат.

На специални бойни групи да се възложи обезвредяване на злостни и активни германски агенти, предатели и мъчители на народа.

3. Бойните групи да оказват всестранна помощ на въстан[ическите] отряди и чети при техните политически и военни акции, за въоръжаването и продоволствието им.

4. Бойните групи, действайки с оръжие в ръка, да прераснат в действащи въстан[ически] отряди със задачи, посочени в отдела за въстан[ически] партизански отряди.

Действията на ядрата във войсковите части

Ядрата във войсковите части да преминат незабавно към решителни и смели действия:

1. Да организират саботажни действия в онези войскови части, които се пращат срещу народа, четите, въстан[ическите] отряди в Югославия и Гърция, на война срещу съюзените народи; да организират поражението на тия части.

2. Да организират задигане на оръжие от казармите и воен[ните] складове.

3. Да организират преминаването на групи и цели войскови части на страна на въстан[ическите] отряди.

4. Ядрата във войсковите части на фронта да организират въстан[ически] партизански отряди, които да действат в близкия тил на войските от фронта.

5. Да организират обезвредяване на активни фашисти във войсковите части.

6. Ядрата сами или с помощта на въстан[ически] партизански отряди да овладеят цели войскови части и гарнизони и минават на страната на борещия се народ. При овладяване на цели части да се влиза в контакт с щаба на частта за организиране и спечелване на части и за общи действия, като на миналите на страната на Отеч[ествения] фронт командири се поверяват съответно на чина им командни постове.

7. Ядрата във войсковите части да влизат във връзка с щабовете на оперативните зони, райони и въст[анически] отряди и се поставят под тяхно командване.

Горната заповед щабовете на оперативните зони, райони и въстанически отряди да приведат в изпълнение.

Смърт на фашизма!

Върховен щаб на НОВА – България

ЦДА, ф. 77Б, оп. 1, а.е. 15, л. 8–9. Оригинал. Ръкопис.

Публ. в"Антифашистката борба в България. Документи и материали".т. 2. февр.1943 – 9 септ. 1944. С., 1984, с. 328–331.

№ 458

Писмо от П. Фитин до Г. Димитров относно решението на БРП (к) да поеме курс към подготовка на въоръжено въстание

№ 1/1/ 2834 *26 февруари 1944 г.*

Екз. № 1
Строго поверително
Срочно
Само лично

Товарищу Димитрову

В дополнение нашего № 1/1/ 2557 сообщаем, что Карастоянова 23 февраля передала нашему работнику, что члены организации просят сообщить им Ваше мнение о том, правильной ли является линия организации, взятая на вооруженное восстание с целью захвата власти. Какую помощь Вы можете оказать людьми и оружием.

В настоящее время организация имеет в своих рядах до 7 тысяч человек, молодых членов организации насчитывается до 10 тысяч человек, всего же они могут выставить не более 20 тысяч человек. Оружия нет, даже не имеется возможности вооружить 3-и тысячи человек, находящихся в партизанских отрядах.

Через маршала *Тито* организация установила контакт с англичанами, и последние передали Тито для болгарских отрядов оружие и обмундирование. Просят сообщить Ваше мнение, брать ли им оружие от англичан.

Далее указывается, что руководитель организации подробный доклад даст дополнительно.[1]

Фитин[2] (п)

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 93, л. 19. Оригинал. Машинопис. Руски ез. Публ. в "Коминтерн и Вторая мировая война". т. II, М., 1998, с.425.

---

[1] В левия горен ъгъл има бележка на Г. Димитров: "*Послан ответ. 28. 2. 44. Г.Д.*"

[2] Павел Фитин по това време е началник на Първо управление на НКВД.

№ 459

Писмо от Г. Димитров до В. Молотов със сведения за състоянието на партизанското движение в България

13 март 1944 г.
Строго поверително

Товарищу Молотову В.М.

Получил от ЦК Компартии Болгарии следующее сообщение:

О партизанском движении

„ 1. Сообщаем данные о численном составе партизанских отрядов:

В Софийском округе имеется 4 отряда, общей численностью до 200 человек, размещенных в Дупнице, Трънско, Ботевграде и Ихтимане.

В Пловдивском округе имеется 3 отряда, общей численностью в 800 человек, находящихся в Среднегорском районе и Родопских горах.

В Пазарджишком округе имеется 2 отряда, численностью в 150 человек, размещенных в районах: Панагюрище, Пещера и Чепино.

В Македонии (Петричком округе) – 1 отряд в 100 человек, находящийся в районе Горна Джумая, Разлог и Петрич.

В Сливенском округе имеется 3 отряда, численностью в 200 человек, размещенных в районе Бургас, Сливен и Ямбол.

В Старо-Загорском округе имеется 1 отряд, численностью в 50 человек, размещенный в районе Стара Загора, Казанлык и Гылыбово.

В Хасковском округе находится 1 отряд в 20 человек; район действия: Хасково, Харманли и Кырджали.

В Габровском округе: 2 отряда, численностью в 200 человек, находящихся в районе Габрово, Севлиево и Горна Оряховица.

В Плевенском округе: 3 отряда, численностью в 200 человек; район действия: Плевен, Ловеч и Червен бряг.

В Шуменском округе: 2 отряда, численностью в 180 человек; район действия: Шумен, Омуртаг и Торговище.

В Варненском округе: 2 отряда, численностью в 40 человек; район действия: Варна, Добрич и Провадия.

Во Врачанском округе: 2 отряда, членностью в 180 человек; район действия, Враца, Сорочино, Фердинанд, Орехово, Видин и Лом.

Всего имеется 26 отрядов с общей численностью в 2 320 человек. Количественно партизанские отряды непрерывно растут и в будущем вырастут в большую силу.

2. В партизанских отрядах 25 – 30 % коммунистов, столько же комсомольцев, остальные 30 % беспартийные.

По возрастному составу – в отрядах в основном молодежь; из них 70–75 % сельская беднота, около 20 % рабочих, остальные – из интеллигенции.

3. Организационная структура партизанских отрядов такова: в центре – Главный штаб, затем штабы округов, районов и отрядов. Во главе отряда стоят: командир, комиссар и начальник штаба. Командиры и комиссары назначены из кадров компартии. В военных кадрах испытывают большую нужду.

4. Деятельность партизанских отрядов заключается главным образом в следующем: уничтожение продуктов и товаров, приготовленных для немцев и правительства; разрушение коммуникаций и баз немцев; обезоруживание и уничтожение фашистских полицейских, гестаповских агентов и прочих врагов; организация собраний, митингов и демонстраций при временном занятии населенных пунктов.

Партизаны своими боевыми действиями завоевали большие симпатии почти во всех слоях населения, особенно среди крестьянства.

5. Всевозможными путями стремимся получить оружие на месте, однако это еще трудно, долго и не удовлетворяет все наши потребности. Вне зависимости от приобретения оружия на месте, нам необходимы главным образом автоматы, ибо враг хорошо организован и вооружен".

О радиостанции „Христо Ботев"

В провинции нелегальную радиостанцию „Христо Ботев" слушают хорошо. В Софии власти заглушают и поэтому слышно с трудом.

Передачи радиостанции влияют очень хорошо. Важнейшие передачи наши организации перепечатывают в своей печати, а также другими способами распространяют. Следует увеличить количество волн, на которых ведутся радиопередачи, а также мощность передающей станции. В 22 часа 30 мин. передачи не слушают. В это время передачи можно прекратить. Желательно передавать больше фактов развертывания борьбы народных масс и партизан против немецких захватчиков в разных странах“.[1]

Г. Димитров

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 95, л. 3. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] В горния десен ъгъл на първата страница на документа има ръкописна бележка на Г. Димитров: *„Ознакомить т.т. Мануильского, Баранова“.*

№ 460

Писмо от П. Фитин до Г. Димитров със съобщение, получено за Г. Димитров от България

№ 1/И/ 3908 *19 март 1944 г.*

Строго поверительно
Лично

Тов. Димитрову

Передаем сообщение, полученное на Ваше имя из Болгарии.

„ 1. Вашу директиву № 824 получили.

2. Наша линия работы по сравнению с 1943 годом не изменилась, но проводится более жестоко.

Оценка положения в Болгарии после смерти царя Бориса совпадает с Вашей статьей в „Правде“.[1] Считаем, что нашу оценку положения после 10 января Вы одобрите[2].

3. Мы поддерживаев связь с проверенными антигерманскими организациями, особенно с входящими в Отечественный фронт и разделяющими его программу. Практически сблизились до того, что договариваемся о составе кабинета министров в правительстве Отечественного фронта.

4. В армии ведем работу и в последнее время достигли удовлетворительных результатов. Основное настроение в армии – выжидание и колебания.

5. Такие настроения характерны и для наших союзников из других политических партий. Имеются они и в нашей среде.

Мы решили твердо и последовательно готовить всенародное восстание не только путем агитации, но и действиями (собрания и др.). Это поможет преодолеть в народе и армии колебания и привлечь их к участию в восстании.

6. Наша политическая линия создала у наших союзников в числе политических партий и общественных деятелей убеждение, что мы боремся за народную демократическую власть Отечественного фронта.

Партизанские отряды имеют красные знамена с надписью „Отечественный фронт“ и партизанские значки. Некоторые отряды изготовили себе пятиконечные звезды, но мы дали радпоряжение снять их. Знамена решили заменить на трехцветные. Это должно удовлетворить военных.

7. Мы будем строго придерживаться программы, излагаемой в передачах „Христо Ботев“. Слушать их в Софии нет возможности, так как сильно забивают другие станции.

8. Всеми средствами стараемся доставать оружие в стране, но это связано с большим трудом и длительным временем. Отсутствие оружия задерживает рост партизанских отрядов и ограничивает их деятельнокть. От *Тито* получили только два пулемета. Его отряд, с которым мы связаны, сам не имеет оружия.

В Югославский Вронский партизанский отряд прибыла английская военная миссия во главе с капитаном. Они сообщили, что прибыли в распоряжение нашего партизанского движения и просили связать их с главным штабом. Мы потребовали у англичан оружия, и они нам его дали. Часть оружия сбросили на югославскую территорию.

Англичане заявили, что их интересует не политика, а только борьба против немцев. На это мы дали свое согласие. Просили радиоаппарат, но они временно отказали. Теперь просить не будем, так как получим его от Вас. Других отношений с англичанами у нас нет.

9. Принимаем меры к установлению более близкого контакта с *Тито,* но связь поддерживать очень сложно. Трудно найти подготовленных для этого дела людей. Вронский отряд бывает месяцами оторван от *Тито.*

Ожидаем вестей от лиц, посланных Вами к *Тито.* Очень нуждаемся в их помощи. Петров[3].“

Фитин (п)

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 93, л. 26–27. Оригинал. Машинопис. Руски ез
Публ. в „Коминтерн и вторая мировая война“. т. II, М., 1998, с. 441–444..

---

[1] Става дума за статията на Г. Димитров „Кризис Болгарии“, публикувана във в. „Правда“ от 27 декември 1943 г. Според Г. Димитров изходът от кризата е България да скъса съюза с Германия.

[2] След тежките бомбардировки на София и други градове на България на 10 януари 1944 г. войната за България става близка и осезаема. За политическите сили изходът от войната става ясен. БРП (к) издава окръжно № 2 *(вж док. № 455),* в което ориентира своите организации и членове към разширяване и активизиране на въстаническото и партизанското движение.

[3] Псевдоним на Добри Терпешев.

№ 461

Из разузнавателно известие на Началник-щаба на войската за партизанската война на Балканите и в България

София, 14 април 1944 г.

Министерство на войната
Щаб на войската
№ 3
14 април 1944 г.
София

Лично поверително

А . ПАРТИЗАНСКАТА ВОЙНА НА БАЛКАНИТЕ

I. Предпоставки

Партизанското движение на Балканите започна още в първите дни след приключването на *Балканския поход* през пролетта на 1941 година. Почти незначително и невдъхващо сериозно беспокойство отначало, то се разрастна сравнително в късо време. От разпокъсано, то се превръща в дирижирано. Очерта се като значителна опасност, която започва да влияе върху стратегическите комбинации на силите на оста. Появяването и разгръщането до такава голяма степен на противниковите партизански сили върху Балканите се обуславя със следните предпоставки:

1) *Реакционни настроения на победените.* Балканският поход разгроми Сърбия и Гърция едновременно. Водаческата интелигенция на тези два народа, възпитана в безпределен шовинизъм, не можа да се примири с безславните поражения на собствените въоръжени сили. След като мина първото зашеметяване, тя се хвърли в безогледна борба срещу победителите с цената на всички средства и увлече значителна част от народните маси. Без да познава достатъчно добре сръбския и гръцкия манталитет, германското държавно ръководство направи погрешния опит да спечели победените балканци, като ги ангажира морално чрез изключителна търпимост и благородно третиране във всяко отношение. По този начин се даде на сърбите и гърците да дойдат на себе си и да се организират за продължително партизанско воюване.

2) *Болшевишки настроения.* Комунистическите партии в балканските страни всякога са били едни от най-активните и послушни членове на Коминтерна. В поражението на своите народи те видяха най-благоприятна обстановка за осъществяване на социал-революционните им програми. Успоредно с националните въстаници, в планините се появяват и комунистическите шайки. Откриването на Източния фронт даде нов мощен тласък на комунистическата дейност в засегнатите балкански страни. Борбата се поведе срещу общия враг – окупатора.

[...]

II. Развитие

Съветска Русия и Великобритания бяха ангажирани със собственото си спасяване и изоставиха Балканския полуостров. До края на 1941 година в техните щабове липсваше идеята за планирана партизанска война на Балканите. Сръбските и гръцките народи се видяха изоставени. Значителна част от остатъците на разбитите им войски започна да се разотива по домовете. Победени, сърби и гърци бяха на път да се помирят с положението. В този момент, обаче, отделни офицери поеха частично борбата срещу окупационните части на силите от оста. В скоро време в Сърбия изникна и се наложи като национален въстанически вожд полковникът от бившата югославска войска Дража Михайлович. Още в началото на 1942 г. той успя да създаде първото мощно въстаническо ядро в мъчно достъпните планини на Босна и Черна гора. Малко по-късно в гръцките планини се положиха основите на гръцкото андартско[1] движение. У нас се появиха първите три малки нелегални комунистически групи в Родопа, Средногорието и Видинско. Това бяха комунистически функционери, които подирени от полицията, предпочетоха да избягат в Балкана. Така се поставиха зачатъчните основи на партизанското движение в страната.

Изобщо, времето до лятото на 1942 година може да се определи като *период на частните инициативи* в разгарянето на партизанската война на Балканския полуостров.

От този момент насам британското и съветското главни командвания почти едновременно преминаха към цялостно изграждане и водене на партизанската война на Балканите по две съвсем различни линии, както следва:

1. По съветска линия. Още със започване на войната на Източния фронт към щаба на Съветското главно командване бе учреден особен *„Отдел за партизанска война“* , който трябваше да планира и води партизанските действия в германския тил по цялото протежение на фронта. Нарочно отделение *„Балкани“* , съставено от три секции: *България, Югославия и Гърция,* трябваше да поеме партизанската работа на полуострова.

През м. юли 1941 г. този отдел реши да започне непосредствена работа. През м. август с.г. в България дойде нелегално съветският полковник Радионов[2] като шеф на партизанските комунистически кадри, с неговия началник-щаб капитан Рак[3]. Изпратени бяха и няколко саботажни групи, които трябваше да положат основите на провинциалните партизански единици. Благодарение будността на полицията и ценното съдействие на населението, целият този команден кадър бе разкрит и унищожен преди да прояви дейност. Отделът за партизанска война при щаба на съветското главно командване си бе направил погрешната сметка, че пролетарските маси в България са готови за въстание и трябваше само да им се изпратят опитни водачи, които да ги организират военно и да ги поведат на борбата. След този неуспех партизанският отдел изглежда разбра, че трябва да се изоставят импровизираните опити и да се премине към предварително методично организиране на партизанската война на Балканите и чак след това да се пристъпи към създаване на партизанските кадри и на партизанските оперативни сили. В изпълнение на това решение се пристъпва към следната работа, доколкото може да се знае за нея от оскъдните сведения, с които се разполага:

а) Решава се целият Балкански полуостров южно от р. Дунав да бъде обособен в общ партизански театър на военните действия, ръководен от едно място.

б) В зависимост от географския характер и особеностите на балканските националности, този театър на военните действия трябваше да бъде поделен на партизански територии, отговарящи на понятието „оперативни театри“. Те от своя страна трябваше да бъдат поделени на партизански бойни области („полесражения"). Първоначално за основа на партизанското деление на Балканския полуостров се взело създаденото политическо положение след 1941 г. Определят се три партизански територии: България в новите ѝ граници, Сърбохърватско с Черна гора и Албания, и Гърция. По сръбски и гръцки инициативи се повдигат остри спорове и разногласия. Възприетият териториален принцип се критикува и отхвърля като несъстоятелен под предлог, че той бил истинско отстъпление от идеята за съветизиране на Балканите и че имал открита цел да облагодетелства българската нация за сметка на другите балкански народи, като остави в нейните граници Моравско, Македония и Беломорието. Групата на „национал-комунисти", които държат за съветизиране на Балканите върху национален принцип, претърпява поражение. Отделът за партизанска война възприема към средата на 1942 г. следното деление:

– *Български партизански оперативен театър* – България в границите на 1940 г.

– *Югославски партизански оперативен театър* – бивша Югославия заедно с Албания.

– *Гръцки партизански оперативен театър* – Гърция в границите от 1940 г.

От това ново деление остават съвършено недоволни народите на бивша Югославия, които не могат да се помирят с мисълта за ново възвръщане на бившата югославска общност, макар и на съветски маниер, вследствие на което се излъчва нов внушителен лагер от т. нар. „федерални комунисти", който подема борбата за автономизиране на народностните области в бивша Югославия. Под това давление се отделят:

– Хърватска бойна област със Словения, Славония, Босна, Херцеговина и Далмация.

– Черногорска партизанска бойна област в границите на бивша Черна гора.

– Македонска партизанска бойна област в границите на сегашните Скопска и Битолска административни области.

– Сръбска партизанска бойна област – Шумадия, Моравско и Косово.

Повдигат се нови спорове главно от македонска и албанска страна, в резултат на които от сръбската партизанска бойна област се отделят като автономни Косовско, Нишавско и Моравско. Гръцката комунистическа партия била заставена да отдели и обособи като полуавтономна партизанска област пространството на север от р. Бистрица и на запад от р. Струма под формата на нарочен *Македонски отдел* към Централното ръководство на партията.

Най-сетне, в края на 1942 година, партизанският отдел при щаба на Съветското главно командване бил окончателно установил териториалното разпределение на Балканския театър на партизанските действия.. – показано на схемата (Приложение № 1)[4].

Трябва да се отбележи, че разногласията продължават и до сега. От групата на „федералните комунисти" се излъчва една друга, още по-крайна група на т. нар. „интегрални" (чисти) комунисти, които настояват:

а) Хърватската партизанска бойна област да се разглоби на следните автономни области: Словенска, Хърватска, Босненска, Херцеговинска и Далматинска.

б) Да се отдели от българската територия и се присъедини към Македонската автономна област новата Г. Джумайска[5] административна област, която била македонска земя.

в) Българската партизанска територия да се включи в същото югославянско пространство и да не се третира повече като отделна страна в Москва. По такъв начин щяла да се образува в най-чиста федеративна форма новата Съветска републка на южните славяни, разделена на следните 12 съветски републики: Словенска, Хърватска, Босненска, Херцеговинска, Далматинска, Шумадийска, Косовска, Черногорска, Албанска, Македонска, Нишавоморавска и Българска. Във военно отношение партизанските сили на тези области трябвало да бъдат подчинени направо на *Върховен щаб на Югославските партизански освободителни войски – Тито.*

Този нов напор изглежда, че е вече започнал да печели почва в Москва. Това се вижда от следните обстоятелства:

а) В началото на настоящата година се отдели окончателно Словения от Хърватско.

б) Сред комунистическите автономистични кръгове в Македония се засили пропагандата и борбата за включване и на Г. Джумайската административна област в границите на Македония.

в) В средите на БКП от известно време се очаква партизанските формации в старите предели на страната да бъдат подчинени на Тито.

г) Заговори се за сменяването на Тито с лице от СССР, което трябвало да бъде неутрално, за да не допусне преднина на националните тежнения.

Изобщо, съществуват признаци, които дават основание да се очаква, че партизанският отдел при съветското главно командване ще възприеме, ако не напълно, то поне отчасти, това раздробление, главно за да се тури край на съществуващите търкания между различните комунистически фракции на национална почва. След като бе определена политическата основа, на която трябваше да се изгради партизанската война на Балканите, отделът за партизанска война при съветското главно командване изработи общия мобилизационен план на Балканските партизански сили приблизително така:

а) Главното съветско командване – Генерален щаб – Отдел „Партизанска война“ – Отделение „Балкани“.

б) Три върховни териториални въстанически щаба: Югославянски – Тито, Български и Гръцки.

в) Девет областни главни партизански щаба: Словенски, Хърватски, Черногорски, Албански, Косовски и Сръбски (Шумадийски).

г) Около 110 партизански комунистически дивизии от по около 6 000 души при обща численост около 700 000 души партизани.

Организационното осъществяване на този широко замислен мобилизационен план започна фактически в края на 1942 г. поради активното преследване на комунистическите формации във всичка страни на Балканския полуостров и поради органическата неподатливост на народните балкански маси към болшевизиране, предвиденият план можа да бъде реализиран към 1 април т.г. до 20 % от предвиденото. Под червените знамена на партизанското движение има общо около 150 000 партизани вместо предвидените 700 000 души. Заслужава да се отбележи, че най-изостанала в партизанско мобилизационно отношение е България в старите предели. Българската комунистическа партия достигна мобилизационно разгръщане едва около 10-15 % от предвиденото.

Изобщо, съветската партизанска война на Балканите не е едно случайно явление, нито е плод на импровизация. Тя е дълбоко обмислена и разчетена. Наистина осъществиха се само 1/5 част от предвижданията и то през време, когато Русия беше сравнително далече от Балканите. Със започване оттеглянето на германските въоръжени сили от руското пространство, започва и засилването на партизанското движение. Следователно, докато това движение бе предварително планирано, неговото развитие се намира в зависимост от положението на Източния фронт.

2. По англосаксонска линия. След оттеглянето на маршал Ромел от Африка, британското командване насочи вниманието си върху Балканите. Възприемайки идеята за едно нахлуване в Европа през Средиземноморския простор, то се залови да организира партизанската война на Балканите, основавайки се върху естествената реакция на победените народи. Инициативите на полковник Дража Михайлович в Сърбия и на генерал Сарафос в Гърция бяха веднага възприети и канализирани. Така, в Сърбия и Гърция изникнаха националистическите въстанически движения срещу силите на оста. За да ги подчини и използва съобразно стратегическите си и политически нужди, британското командване изпрати към всеки националистически въстанически щаб по една *„група за връзка“*, съставена от британски офицери и подофицери, специалисти по партизанската война и саботажи, и числящи се в нарочните войски *„Командо“*. По такъв начин националистическото въстаническо движение на Балканите бе ловко подчинено на британското средиземноморско командване. Изработен бе и нарочен мобилизационен план, който е приблизително [следният]:

а) Щаб на английската саботажна армия *Близкия Изток* в Кайро.

б) Два върховни щаба на националноосвободителната войска – югославянски и гръцки.

в) Около 40 въстанически дивизии от по 6 000 души, което прави около 240 000 въстаници под оръжие.

Въобще, националното въстаническо движение на Балканите трябвало да се развие върху националния принцип, като се възприеме териториалното разпределение и организацията на бившите югославски и гръцки войски. Този мобилизационен план бе реализиран към 1 април т.г. с около 10% от предвиденото: под националистическите въстанически знамена в Сърбия и Гърция за сега се намират около 24 000 въстаници, но при един евентуален десант по гръцките или Адриатически брегове това националистическо въстаническо движение ще получи нов мощен тласък на развитие.

Изобщо партизанските сили на Балканите са сведени мобилизационно в около 144 въстанически дивизии при общ състав от около 900 000 души. До 1 април т.г. тези мобилизационни сметки можаха да бъдат осъществени средно с

21 % от предвиденото, което прави от около 170 000 въстаници. Приведени към наши пехотни полкове, тези сили по число се равняват на около 80 пехотни полка или 25 пехотни дивизии без артилерия. По боеспособност, обаче, те не надминават повече от 10 пехотни дивизии, главно поради липсата на достатъчно въоръжение.

В края на 1943 г. се забелязва нов характерен етап в цялостното развитие и командване на партизанската война на Балканите. От м. януари т.г. започна едно, така да се каже, открито съревнование на съветско и британско военно влияние, изразяващо се в следното:

1. Британското ръководство на войната почувства, че болшевишкото влияние над въстаническите сили става все по-силно. Докато англо-американските въстанически сили достигнаха цифрата 20 000 души, болшевишките привърженици надхвърлиха 120 000 – или те бяха 6 пъти повече. Кървавата борба, която бе раздухвана от англичаните между националисти и комунисти, не можа да обуздае болшевишките партизански сили и да постигне търсеното равновесие. Британското командване реши да се ангажира по-дълбоко в партизанската война с цел да извоюва по-благоприятни политически и стратегически позиции. То взе следните мерки:

а) Малкият британски щаб за връзка при Тито, сформиран още в началото на м.г., бе разширен. В началото на януарий т.г. бе изпратена нова многочислена мисия в състав от около 40 офицери и подофицери, начело с *генерала Маклин.* Целта е ясна: да се обхване масово командването на „югославянските партизански въстанически сили“ и да се затвърди английското влияние в него. Освен това, нарочни и добре подготвени британски саботажни групи в състав нормално от по един британски офицер, един югославянски офицер, няколко подофицери и войници бяха изпратени при щабовете дори и в най-малките партизански оперативни единици - отрядите. Задачата на тези групи е да подтикват непрекъснато към саботажни акции според плановете на британското командване.

б) Независимо от това командно обхващане на партизанското движение през м. февруари т.г. в района на Черна гора бе изпратена британската саботажна дружина №2 в състав от около 500 души със задача да вземе в ръце положението в Албания, Черна гора, Косово и Херцеговина. През м. март т.г. бе установен щабът на 42 британска саботажна дружина на о. Вис със задача да проникне в Далмация, Босна и Хърватско. Главната цел е да се обсеби постепенно командването на малките партизански единици в тези райони и да се засилят саботажните акции в тила на Адриатическата брегова отбрана. Почти по същото време е изпратена и друга саботажна група в областта на Словения – главно в района на Фиуме[6] с аналогични цели и задачи.

в) На 11 март т.г. на о. Вис е пристигнал английският *генерал Том Чърчил,* който бил поел ръководството на англоамериканското проникване през Далматинското крайбрежие към вътрешността на Черна гора и Независимата Хърватска държава[7].

г) В Южна Италия са привлечени *„Югославянските освободителни войски вън от Отечеството“* на брой около 50 000 души под командването на сръбския *генерал Душан Симович.* Прехвърлянето им в Сърбия е вече започнало с цел да бъде засилен генерал Дража Михайлович и да се увеличат въстаническите ефективи на Балканите под английско командване. По всяка вероятност извършват се подготвителни работи за прехвърляне и на гръцките емигрантски войски на Балканска територия.

Британското напрежение за по-дълбоко проникване на Балканите и обсебване командването на партизанските сили е очебиещо. В него, обаче, не трябва да се търсят само политически елементи и подбуди, но и военни – вероятна подготовка на терен за бъдещи десантни операции.

2. Болшевишкото командване схвана този опит на своя съюзник и организира противодействие, което се изразява в следното:

[...]

б) Започнало е усилено изпращане на „съветски военни мисии" към всички партизански щабове в югославския оперативен театър със задачата да поемат техния контрол и инструктиране. При „Тито" е формиран многоброен щаб за връзка със съветската войска начело с *генерал-лейтенант Корнеев*[8]. Подобен значителен щаб е изпратен и при *„Словенския главен щаб на партизанската освободителна войска"*.

в) Според едно доста положително сведение, от съветска страна е било разпоредено до „Тито" да се освободи по подходящ начин от всички английски щабове за връзка, които при наличността на съветски военни мисии *били станали безпредметни.* Изглежда, че това разпореждане е вече влязло в изпълнение, което може да се съди и от следния факт: английската саботажна група на *капитан Блум*, която се намирала в района на Вранския партизански отряд, към средата на март т.г. напуснала демонстративно партизаните, понеже те били отказали да изпълнят възложените от британското командване саботажни задачи. Капитан Блум се присъединил към една от бригадите на Дража Михайлович в този район.

г) На 14 март пет съветски самолета, а на 26 март – шест такива са снабдявали партизаните в района на Баня Лука, Тузла, Зворник, Ужице и Митровица. Този за сега само символичен акт иде да покаже, че съветското командване желае да направи комунистическото партизанско движение независимо от англо-американското снабдяване и да пресече британските опити за вмешателство.

Изобщо, борбата за надмощие сред парт[изанското] движение е на лице, като измества все повече англо-американското влияние.

Б. Партизанското движение в България

Още през 1941 година болшевишкото командване включи България в своя план за партизанската война с надеждата, че ще предизвика в късо време въоръжено въстание и ще застраши тила на южния германски стратегически фланг в Русия. Поради това, първите опити за създаване на партизански кадри бяха направени именно у нас, но не успяха. Все пак БКП, непрестанно подбуждана от Коминтерна, успя в продължение на три години да извади няколко хиляди разбойници в планинските части на страната. Така се положиха началните основи на партизанската война у нас, която не можа да получи пълния си образ главно поради малката численост на партизанските кадри и решителната намеса на войската. В общи черти, партизанското движение в страната може да се характеризира както следва:

Задачи. През пролетта на 1943 г. „Отечественият фронт" в няколко директиви постави следните задачи на партизанските комунистически групи в страната:

1) Да се подготви и проведе въоръжено въстание за насилствена смяна на досегашния държавен строй. Ако това не може да постигне, да се води борба за насилствено изменение курса на досегашната ни външна политика.

2) Пълно саботиране на държавната машина във всяко отношение с цел да се създадат сред масите подходящи настроения за социалната революция.

3) Да се разстроят предварително всички организирани сили на държавата, които биха се противопоставили на едно външно нахлуване или вътрешно въстание. Особено внимание се обръща на българската войска, без която не бил възможен никакъв акт срещу държавата, както това се признава в самите комунистически среди.

В изпълнение на тези три задачи се усвоиха методите на тероризма чрез убийства и заплашване и на саботажите от всички възможни средства.

Командване. Поради особеното териториално деление на Балканския театър на партизанските действия, както това се изтъква в отдел „А“ на Известието, командването на партизанските формации в настоящите политически граници на страната е усложнено:

Партизанските сили в старите предели са подчинени на „Върховния щаб на народноосвободителната въстаническа войска“ при „Отечествения фронт“, който е свързан направо с Отдела за партизанска вайна на *съветското главно камандване.*

Партизанските единици на новоосвободените части в Македония са подчинени на „Главния щаб на Македонската народноосвободителна въстаническа войска и партизански отряди“, който е свързан направо с „Тито“.

Партизанските комунистически единици в Нишавско и Моравско са сведени в две партизански дивизии – Нишавска и Моравска, които са направо подчинени на „Тито“.

Поради това различие в организацията на Върховното командване, партизанските прояви в тези три области на страната не са еднакви.

Командната връзка между Москва и Тито се поддържа чрез радиопредаватели, тайнописна кореспонденция и нарочни куриери.

[...]

Полковник – Началник на отделение

АМВР, об. д. 13444, л. 502–507. Копие. Машинопис.

---

[1] *гръц.* – партизанско.

[2] Цвятко Радойнов.

[3] Симеон Славов.

[4] Приложение № 1 в делото липсва.

[5] Днес – Благоевградска.

[6] Днес – Триест.

[7] Независимата Хърватска държава е провъзгласена след разгрома на Югославия. За неин крал е избран херцог Ди Сполето от савойската династия, който така и не заема престола. Властта е в ръцете на усташите – националистическа организация, намираща се под влияние на италианския фашизъм. Начело на държавата е нейният водач Анте Павелич.

[8] В документа погрешно е посочено име „Коронцов“. Н. В. Корнеев е началник на съветската военна мисия в Югославия от януари до декември 1944 г.

№ 462

Писмо от Г. Димитров до В. Молотов по македонския въпрос

15 април 1944 г.

Товарищу Молотову В.М.

В связи с телеграммой т. Корнеева[1] от 13 апреля 1944 г. прошу иметь в виду следующее разъяснение:

1. Список о составе Вече и Национального комитета[2] мы не получали от т. Вальтера[3], и поэтому он не мог получить от нас ответ по этому вопросу или отвод кандидатуры Влахова.

Когда стало известно, что в состав Вече были избраны Влахов в качестве члена Президиума Вече и Томов в качестве члена Вече, как представители из Македонии, я от имени Болгарской компартии обратил внимание т. Вальтера на то, что Влахов и Томов являются членами Болгарской компарии, известны в Болгарии как болгарские коммунисты. Влахов был долгие годы на болгарской государственной службе, а Томов – депутат Болгарской компартии в парламенте, при этом оба уже давно не имеют никаких связей с Македонией и живут в эмиграции, вследствие чего политически нецелесообразно иметь их в составе Югославского Вече, и выразил пожелание, если найдет возможным, незаметно, бесшумно аннулировать этот неудачный шаг[4].

Тов. Вальтер ответил, что он согласен, считает это случайным опущением и примет меры для его исправления.

Недавно, когда в информации т. Корнеева о составе Вече Влахов был указан как заместитель председателя Вече, я напомнил т. Вальтеру его заверение об удалении Влахова из состава Вече и запросил, как обстоит на самом деле вопрос об участии Влахова в Президиуме Вече.

2. Что касается вопроса о самой Македонии, Болгарская компартия заняла и проводит и до сих пор следующую позицию:

а) Компартия против насильственного присоединения Македонии к Болгарии и оккупации Македонии болгарскими и немецкими войсками;

б) Компартия выступает за прекращение всяких враждебных действий против Югославии и Народноосвободительной армии и за немедленный отзыв болгарского оккупационного корпуса из Югославии, а пока части этого корпуса находятся на югославской территории, они должны вместе с частями народноосвободительной армии Югославии бороться против немецких оккупантов;

в) Компартия считает, что правильное разрешение вопроса о будущем Македонии возможно только на основе братского соглашения между Болгарией и Югославией, с учетом интересов и воли самого македонского населения и при содействии Советского Союза, но предварительным условием для этого являются разрыв Болгарии с гитлеровской Германией и ее совместная борьба с Югославией за изгнание немецких захватчиков с Балкан.

Эту позицию, как известно, я изложил в своей статье в „Правде“. В этом смысле я давал болгарским товарищам соответствующие директивы, которые в стране и проводятся.

Тов. Вальтер, конечно, зря подозревает тов. Коларова, так как не он, а я лично поддерживаю связь с болгарской компартией, и помимо меня никто не дает ей советы или директивы.

3. Я лично вполне согласен с т. Вальтером, что в нынешней ситуации абсолютно недопустимо для коммунистов спорить между собой о будущих границах и территориальных вопросах своих стран и что коммунисты должны проводить единую линию, обеспечивающую их дружную борьбу против немецких захватчиков.

4. Что будет конкретно с Македонией после войны, вряд ли возможно сказать определенно сейчас, и я не берусь это делать. Все будет зависеть от множества ныне еще не известных факторов. Самой желательной ориентацией, по-моему, для Балкан и для Советского Союза было бы – создание Федерации южных славян, состоящей из болгар, сербов, хорватов, словенцев и македонцев на началах равноправия. В этой Федерации Македония могла бы получить свою национальную свободу и государственность. Однако говорить об этом публично, пропогандировать еще теперь подобный лозунг, на мой взгляд, несвоевременно, а быть может, даже вредно.[5]

Г. Димитров

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 599, л. 50–52. Копие. Машинопис. Руски ез.
Публ. в „Коминтерн и вторая мировая война“. т. II, М., 1998, с. 446–448.

---

[1] Генерал-лейтенант Н. В. Корнеев е ръководител на военната мисия на СССР при Националния комитет за освобождението на Югославия. Мисията пристига в Югославия на 23 февруари 1944 г.

[2] На 27-29 ноември се провежда Втора сесия на Антифашисткото Вече за народното освобождение на Югославия (АВНОЮ). Сесията конституира АВНОЮ като върховен законодателен орган на Югославия и учредява Националния комитет за освобождение на Югославия, като правителствен орган, действащ на територията на страната.

[3] Псевдоним на Й. Б. Тито.

[4] На 25 декември 1943 г. Г. Димитров изпраща на Й. Б. Тито следната телеграма: "Считаем ошибочным включение Влахова и Томова в состав Антифашистского вече. Влахов – эмигрант, не имеющий никаких связей с югославской Македонией, хотя он и македонский публицист. Томов – бывший болгарский коммунистический депутат и нынешний болгарский комментатор в советском Инорадио. Просьба подумать, каким образом, без политического ущерба для вас, смогли бы фактически анулировать это включение и сообщить нам об этом. Димитров". *(РГАСПИ, ф. 495, оп. 184, исходящие за 1943 г., д. 5, л. 115.).*

[5] В горния ляв ъгъл на първата страница на документа има бележка на Г. Димитров: *„т. Мануильскому. Это письмо отправлено т. Молотову сегодня. Г. Д. 15.4.44.“.*

№ 463

Из Дневника на Г. Димитров за разговора му с В. М. Молотов за отношенията между СССР и България

20 май 1944 г.

[...] Обадих се на Молотов по повод молбата на американската агенция „Асошиейтед прес“ за мое интервю по въпроси на Балканите. Съобщих му, че не смятам за целесъобразно в настоящия момент да давам такова интервю и ще оставя писмото на агенцията без отговор. Той е на същото мнение.

Молотов ми съобщи, че съв[етското] правителство и подало до бълг[арското] пр[авителст]во четвърта нота, в която настоятелно иска откриване на съветски консулства във Варна, Бургас и Русе и е заявило, че ако бълг[арското] пр[авителст]во не приеме това искане, то Съв[етският] съюз не може повече да продължи своите дипломатически отношения с България. „Ние твърдо дълго търпяхме под маската на дипл[оматическите] отношения българското правителство да помага на немците срещу нас. По всяка вероятност в близко време ще скъсаме дипломат[ическите] отношения и ще обявим състояние на война с България. Ние се убедихме, че запазването на тези отношения задържа развитието на антихитлеристкото движение в страната“.

Г. Димитров. Дневник. С., 1997, с. 422.

№ 464

Писмо от Г. Димитров до ЦК на БРП(к) със становището на ЗБ на БРП(к) относно правителството на Иван Багрянов

2 юни 1944 г.

1. Две седмици бяха необходими, за да се договорят немските и българските фашисти за състава на новото правителство на Багрянов. Тези двуседмични родилни мъки са резултат от дълбоката криза, която България преживява, съществуващата бъркотия във фашисткия лагер, вследствие неверието в победата на Германия, и ръста на антигерманското народно движение в страната, а така също във връзка с това – нежеланието на нито един от по-значителните български политически дейци да влезе в състава на прогерманското правителство.

2. Правителството на Багрянов по същество е прогерманско правителство. Основните министерства (военното, на вътрешните работи, на външните работи, на съобщенията, на промишлеността и търговията) са в ръцете на отявлени германофили (Багрянов, генерал Русев, професор Станишев, Колчев, Василев). Това правителство се отличава от правителството на Божилов с два характерни момента: 1) Ръководната група, начело с Багрянов, е призвана да провежда същата прогерманска политика, но по-гъвкаво и умно, отколкото това правеше Божилов; 2) В правителството на Багрянов влизат такива външно благовидни фигури като професор Арнаудов и Дончо Костов, а така също двама други некомпроме-

тирани германофили. Тяхното присъствие в кабинета е средство за създаване на илюзии за това, че новото правителство не ще следва сляпо заповедите на немците и че то ще потърси пътища за предотвратяване участието на България във войната на страната на Германия срещу Съветския съюз. По такъв начин правителството на Багрянов е по-удобно за провеждане на двуличната политика, отколкото банкрутиралото правителство на Божилов.

3. Съставът и характерът на правителството на Багрянов свидетелстват за опит да се измами временно народа и, ако се удаде, и съюзниците, за да се спечели време и по възможност да се парализира разгръщащото се партизанско движение и растящо недоволство в редовете на армията срещу немците. Правителството на Багрянов е призвано да реши неразрешима задача, а именно, и вълкът да е сит, и агнето да е цяло. Но затова и неговото съществуване може да има само временен характер.

4. Съобразявайки се с антигерманските настроения сред народа и армията, на българските офицери и техните господари до крайност им е нужно такова правителство, което би могло, от една страна, да осигури по-нататъшното провеждане на прогерманския курс, и, от друга страна, би запазило маската на неутралитет на България спрямо Съветския съюз, продължавайки и по-нататък да поддържа дипломатически отношения с него. За немците е изгодно да получат това, което им е нужно, от ръцете на самите български управници, отколкото направо да окупират България, подобно на Унгария, тъй като вътрешното положение и настроението на народа и армията на България не са такива, каквито бяха в Унгария до нейната окупация.

5. Не подлежи на съмнение, че със създаването на правителството на Барянов не само не се решава дълбоката криза, преживявана от България, но не настъпи и ни най-малкото облекчаване на тази криза. Причините за кризата са в това, че българските управници провеждат антинародна, прогерманска политика против волята на българския народ, че те предадоха страната в ръцете на немците в разрез с нейните интереси и бъдеще, че тласкат България към нова страшна национална катастрофа. Тази криза може да бъде разрешена единствено по пътя на скъсването с хитлеристка Германия и последователното провеждане на българската национална политика на сътрудничество със Съветския съюз и неговите съюзници. Да съдейства за такова разрешаване на кризата може само [едно] наистина българско, национално правителство, изразяващо волята на българския народ и опиращо се на народа и армията в борбата за изгонване немците извън пределите на България.

6. Затова нашата линия за разгръщане на партизанското движение и съвместна борба на партизанските дружини и патриотите от армията трябва да остане в сила и след създаването на правителството на Багрянов. Тъкмо сега, когато Багрянов ще се старае да провежда редица измамни и демагогски маневри в страната и чужбина, ние сме длъжни да не допуснем да се налива вода в мелницата на българските фашисти. Ние сме длъжни да предпазим борещия се срещу немците народ от всякакви илюзии по отношение правителството на Багрянов и да не допуснем никакво отслабване на народноосвободителната борба.[1]

Г. Димитров

ЦДА, ф. 146 Б, оп.2, а.е. 208, л. 1–3. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] На 5 юни 1944 г. Г. Димитров изпраща това писмо на Сталин *(Вж Г. Димитров. Дневник. С. 1997, с. 424–425)*. На 16 юни 1944 г. то е предадено по радиостанция „Христо Ботев“

№ 465

Директива относно работата на БРП (к) сред армията, предадена по радиостанция „Христо Ботев“

23 юни 1944 г.

Поражението, нанесено на германските войски на Украйна от Червената армия, приближаването на последната към румънската граница и Карпатите приближават разгрома на хитлерова Германия и поставят пред васалите остро въпроса за тяхното излизане от войната.

За да задържи своя разгром, като използва напълно материалите и човешките резерви на своите васали, Хитлер пристъпи към тяхното окупиране. След окупацията на Унгария надвиснала е сериозна угроза над Румъния и България. Хитлер е решил да окупира България и хвърли българския народ във войната срещу Съветския съюз.

България може да се защити от грозната опасност само по пътя на въоръженото въстание на народа и армията за скъсването на съюза с Германия, изгонването на германските войски от пределите на нашата страна и създаването на истинско национално правителство.

Успехът на народната борба срещу германците в голяма степен зависи от участието на армията в нея, следователно от решаващо значение е работата на Отечествения фронт за спечелването на армията.

Сериозна слабост на Отечествения фронт е неудовлетворителната работа в армията. Армията трябва да бъде спечелена за въоръженото въстание на народа. Това може да бъде постигнато от Отечествения фронт само чрез масова политическа работа както сред офицерите, така и сред войниците и подофицерите. Затова е необходимо организациите на Отечествения фронт да разгърнат системна пропагандаторска работа в армията сред войниците, подофицерите и офицерите, сред трудовите войски за организираното участие на цели войскови части, ако е възможно и на цялата армия, в борбата за освобождението на България от хитлеровите пълчища.

В своята агитация Отечественият фронт трябва убедително да доказва, че скъсването на съюза с Германия и изгонването на немските войски из страната е единственият път да излезе България от войната срещу обединените нации и по тоя начин да бъде спасена от разгром, окупация, разоръжение и пр. По този начин българската войска ще окаже ценна помощ на Червената армия и нейните съюзници в унищожението на хитлеризма и по такъв начин ще осигури националните искания на България, които фашистите със своята прохитлеристка политика изложиха на най-голяма опасност.

Отечественият фронт трябва само така да доказва убедително, че освобождението на България от немските войски при безизходното положение, в което се намира хитлеристка Германия, днес е напълно по силите на българската армия, поддържана от народа.

Задачата на патриотите в армията трябва да бъде спечелването на взвода, ротата, дружината, полка, трудовашкия лагер за борбата на народното въстание срещу немските пълчища в страната.

Работата в армията се организира и ръководи не от отделните партии и групи, влизащи в Отечествения фронт, а от комитетите на последния.

Създаването на ядки в армията не само е свързано с голяма опасност за провали, тъй като това е позната от миналото организационна форма, но в същото време тя не може да не действа отрицателно на останалите партии и групи от Отечествения фронт, тогава когато спечелването на войсковите части и съединения на армията може да се постигне с работа и усилия на всички партии и групи на Отечествения фронт в лицето на неговите комитети. Комитетите трябва да имат своите доверени лица в комитети [на места] за провеждане на своята системна работа.

Комитетите на Отечествения фронт на местата:

а) Организират провеждането на системна пропаганда и агитация сред армията и използват всички годни за това средства: печатни (позиви, обръщения, статии из вестници, списания, радио, речи на дейците на Отечествения фронт и др.), устна агитация (чрез специално натоварени лица в частите, подразделенията) с отделни или групи офицери, подофицери и войници, семействата на войниците за провеждане на работа сред войниците в частите и подразделенията, а така също и през време на отпуските.

б) Организират популяризирането в армията програмата на Отечествения фронт.

в) Редовно снабдяват патриотите в армията с информационни материали за положението на фронта, за победите на Червената армия над хитлеровите пълчища.

г) Популяризират партизанското движение, ролята и задачите на партизанските отряди в периода на подготовката и провеждането на въоръженото въстание и по такъв начин помагат на създаването на правилни взаимоотношения на армията и партизанското движение.

Патриотите от армията трябва да убедят последната да гледа на партизанските отряди като на най-близки нейни помощници в борбата срещу германските войски. И затова армията не само не трябва да се бори с партизанското движение, а неин дълг е да го подпомага с оръжие и необходимите средства за борба.

д) Организират разкриването на фашистките агенти в средата на офицерството, тяхното разобличаване и изолиране в решителния момент на действие.

е) Доказват убедително на окупационните войски в Югославия и Гърция, че националните интереси на България диктуват не да водят война срещу югославянския и гръцкия народи, а заедно с Народоосвободителната армия в Югославия и партизанските отряди в Гърция да се борят за изгонване на хитлеровите пълчища от Балканите.

ж) Убеждават частите и съединенията на армията в случай на съюзническото навлизане на Балканите да не оказват съпротивление срещу съюзническите войски, да влизат във връзки с тях, да им помагат и заедно с тях да действуват против германците.

и) Да доказват и убеждават частите и съединенията на армията в случай, че бъдат хвърлени срещу Червената армия - освободителката на балканските народи, да преминават на нейна страна.

ЦДА, ф. 3 Б, оп. 4, а.е. 610, л. 1–4. Копие. Машинопис.

№ 466

Позив на БРП (к) „Багрянов лъже българския народ“

[втората половина на юни 1944 г.]

Багрянов дойде на власт под натиска на вътрешни и външни събития. Той дойде на власт в един момент на вътрешна и външна криза, когато България е пред катастрофа, - момент на гражданската война в страната и война с великите сили. Дойде на власт при такава вътрешно политическа обстановка, когато фашистите *вече не могат* да управляват, а силите на Отечествения фронт *още не могат* да бият фашистите и да вземат властта. Багряновото правителство, ясно, не е продукт на сила, а на безсилие. Поради това то исторически не е в състояние да разреши националния проблем: да спаси страната от катастрофа. Продукт на противоречия, то неминуемо ще загине от вътрешни противоречия.

Такава, впрочем, е била съдбата на всички правителства без собствена база в народа. Но „давящия и за сламката се лови“ казва народът. Изтерзан, измъчен, видя се в задънена улица, в която го доведоха продажни и безумни управници, при идването на Багрянов на власт народът и армията се обнадеждиха. „Ето че се намери изход от кризата“ – си казаха мнозина. Сам Багрянов в своята реч подхрани тая надежда. В кабинета му имаше и хора като Дончо Костов, които даваха морална гаранция на кабинета. Но, уви, половинмесечното управление на Багрянов не донесе нищо обнадеждаващо: убийствата, побоищата, грабежът на българския народ продължават с още по-големи зверства и безобразия. Затворите и лагерите са пълни, цензурата и полицейският картеч тегнат върху печата и народът нема свобода на словото, няма свобода на събранията, никъде не се позволява да се вдигне глас на протест, да се защитят правата на народа, в името на които Багрянов прокламираше че уж дошел. Напротив – свободно продължава да се шири само пропагандата на гестаповци и народните палачи. Багрянов се оправдаваше с това, че още не бил попълнен кабинетът му и нямал цялата власт. И ето, попълни вече той своя кабинет. Но с кого? С най-големите германофили и народни палачи. Смут заля цялата страна. Народът се видя излъган. Това попълване на Багряновия кабинет не води към скъсване с Германия и, заедно с това отскубване на България от войната, спиране на бомбардировките и братоубийствата в съседните страни и у нас, а е продължение на политиката на угодничество спрямо Германия и залъгване на народа, хитруване и дребни сделки със Съветския съюз, а фактически помощ на Германия срещу Съветския съюз, изпращане войски срещу Тито и партизаните у нас и съседите ни.

С какво Багрянов ще оправдае привличането в кабинета си на такива отявлени фашисти като Сталийски и такъв убиец като Сл.Василев? Как може българското село, за чийто представител Багрянов иска да мине, манифестирайки гуглата си по снимките на пресата, да прости на Багрянов, че той привлече при себе си убиецна Стамболийски?

Багрянов лъже българския народ. Багрянов води страната към катастрофа. При неговото управление България е заплашена от гражданска война, защото тъмните сили около Сл. Василев готвят списъци за избиването на всичко антигерманско и антифашистко у нас. Впрочем, убийствата си продължават. При управлението на Багрянов България е застрашена от бомбардировки и превръщане в арена на военни действия между двата воюващи лагера. Българският народ изживява още една илюзия. Но този момент скъпо ще му струва. Никакво губене на време повече с напразни залъгалки и извъртания. Времето не чака. Трябва да действуваме бързо и решително. Трябва незабавно да се скъса с германците. Те трябва да бъдат изгонени от нашата страна час по скоро. Трябва незабавно да се поиска мир със съюзниците. Трябва незабавно да се спрат военните действия с Тито. Трябва незабавно да се влезе в дружески отношения със съветите. Трябва незабавно да се даде свобода на народа, като действително му се повери съдбата в собствени ръце. Това обаче може да стори едно правителство на Отечествения фронт, което се ползва с доверие на народа, на Съветския съюз, съседите и съюзниците.

Български народе,

Критически момент преживяваме. Ние сме пред пълно разорение и национална катастрофа. Ние **можем и трябва да бъдем** спасени. Не чакайте да ви спасява Багрянов. Вдигайте се на борба срещу немците. Въоръжавайте се. Излизайте на въоръжени демонстрации на улицата с резолюции до правителството. Издигайте лозунгите: „Вън германците от България“. Свобода даром не се дава. Добийте я чрез борба. Устройвайте събрания и митинги, вземайте резолюции на тях и ги изпращайте до правителството. Така ще разберете по-бързо чий приятел е Багрянов – народен или на народните врагове. Български офицери, подофицери и войници, не стреляйте срещу народа. Във вашите ръце е материална сила, която **може и трябва** да се тури в действие за спасение на страната. Не ставайте повече оръдия в ръцете на враговете народни. Минавайте към народните партизани, побратимявайте се за общи действия в народноосвободителна война срещу германците и техните агенти за спасяването на народ и родина, за тържеството на свободата и независима България. Нито минута колебание! Нито минута размисъл! На въоръжена борба!.

ЦДА, ф. 1 Б, оп. 4, а.е. 427, л. 16. Копие. Машинопис.

№ 467

Писмо от ЦК на БРП (к) до Г. Димитров за политиката на правителството на Иван Багрянов и преговорите на представители на партията с него

12 юли 1944 г.

Еще до прихода к власти Багрянов повел переговоры с Рабочей партией. Для этой цели он связался с тов. Пашовым, которого принимал в своем имении. Багрянов обещал, что если его поддержат коммунисты, то он решительно изменит политику болгарского правительства и начнет отрыв от Германии. Рабочая партия на этих условиях обещала ему свою поддержку. Затем Багрянов заявил о

своем намерении согласовать с компартией текст декларации, с которой он собирался выступить как премьер-министр. Коммунисты рекомендовали Багрянову самому найти форму декларации, в которой, однако, должно быть ясно сказано об отходе от Германии. Коммунисты согласились с предложенной Багряновым формулой: „Выход Болгарии из войны и соблюдение полного нейтралитета“. Это ему якобы было необходимо в тактических целях, чтобы не дать повода Германии для оккупации Болгарии.

Войдя в связь с коммунистами, Багрянов заявил, что он ведет также переговоры с советской миссией, которая одобрила его намерения принять пост главы правительства, и что состав кабинета министров согласован с миссией.

Включение в правительство представителей Земледельческого союза Руси Русева, [Хр.] Василева и особенно [Д.] Костова давало основание надеяться, что политика будет изменена и Багрянов начнет действительный отрыв от Германии. Багрянов в особенности спекулировал на фигуре Костова, называя его чуть ли не ставленником СССР, и коммунисты верили этому, тем более, что Костов и его жена вели себя как решительные сторонники Советского Союза. Рабочая партия вначале оказала Багрянову серьезное доверие, приняв его обещания всерьез.

6 июня с.г. представители Рабочей партии вручили Багрянову свои письменные условия, сводившиеся к следующему:

1. Немедленный отрыв от Германии и улучшение отношений с Советским Союзом.

2. Сосредоточить болгарские войска в стратегически важных районах Болгарии в целях подготовки к обороне страны против немцев.

3. Прекращение преследования коммунистов и военных действий против болгарских партизан и отрядов Тито.

4. Свобода слова и собраний, общая демократизация режима. Роспуск жандармерии.

Считаясь со специфичностью вопроса о Македонии и Фракии для широкой болгарской общественности, зараженной пропагандой о „Великой и объединенной Болгарии“, коммунисты согласились на то, чтобы оставить в Македонии и Фракии болгарские гарнизоны, но предоставить населению этих областей широкую автономию и самоуправление.

Со своей стороны Багрянов поставил следующие условия: прекращение партизанскими отрядами „террористической деятельности“ и Рабочей партией – „подрывной работы“. При этом Багрянов „настаивал“ на том, чтобы партизанские отряды и организации Рабочей партии были бы сохранены, но требовал прекращения их активной политической и боевой деятельности. Багрянов даже предлагал свои услуги по снабжению партизанских отрядов продуктами питания, но при условии прекращения их боевых действий. Руководство Рабочей партии обещало по возможности избегать активных действий против представителей болгарской администрации и репрессировать только наиболее активных карателей, их пособников и предателей.

Почти весь июнь месяц представитель Багрянова, известный политический авантюрист Стоил Стефанов (бывший начальник полиции при Стамболийском), вел переговоры с представителями Рабочей партии. Обе стороны взаимно сообщали друг другу о фактах невыполнения соглашения – об убийствах партизанами кметов и о карательных расправах над партизанами и их сторонниками со стороны властей. Пашов был лично в кабинете Багрянова и сообщил последнему ряд фактов о зверских расправах военных властей с населением в партизанских районах. Багрянов при Пашове позвонил министру внутренних дел и военному министру. Они не только подтвердили информацию о карательных экспедициях, но дали ряд других, более подробных фактов. На претензии Багрянова военный министр заявил, что постановлением совета министров от 18 апреля с.г. военным властям предоставлена полная свобода в борьбе с партизанским движением, не считаясь со средствами и методами.

В связи с этим Багрянов заявил представителю Рабочей партии, что борьба с партизанами будет передана жандармерии. Он якобы добился уже этого и на места послано указание прекратить произвол, расстрелы, жестокости и огульные репрессии в партизанских районах.

Однако, Рабочая партия скоро убедилась, что Багрянов, ведя с ними переговоры, в то же время продолжает преследования и репрессии против коммунистов и партизан. Он пытался объяснить это тем, что якобы еще не успел подчинить себе полицию и армию; продолжает обещать устранить это все в ближайшем будущем.

Политическая чистка страны продолжается усиленным темпом. На борьбу с партизанами брошены значительная часть армии. За каждым партизаном устраивается буквально охота, посылаются роты солдат. Целые деревни сжигаются. Сочувствующие и родственники партизан беспощадно расстреливаются. В стране царит безудержный политический террор и произвол. Аресты и интернирование левых элементов с приходом к власти Багрянова значительно усилились. Рабочая партия предъявила Багрянову ультиматум, угрожая начать борьбу, если их условия не будут приняты. Ультиматум сводится к следующему:

1. Немедленный и реальный разрыв с Германией.

2. Прекращение борьбы против левых элементов и партизанского движения.

Нужно признать, что Багрянову до известной степени удалось обмануть Рабочую партию и удержать ее на некоторый период от активных действий; при этом он выиграл на политической поддержке, которую ему обещала Рабочая партия. Отрезвление началось в тот период, когда Багрянов „пополнил“ свое правительство такими матерыми фашистами, как Сталийски и Славейко Василев.

Политическая игра Багрянова простиралась еще дальше. Он настойчиво допытывался, имеет ли Рабочая партия связь с советской миссией и предлагал свои услуги связать представителей партии с миссией СССР. Он пытался склонить также к тому, чтобы представители Рабочей партии поставили в известность советскую миссию в Софии о том, что партия согласилась поддерживать правительство Багрянова и что они по политическим соображениям считают необходимым, чтобы правительство СССР не было так требовательно в отношении Болгарии. Когда Рабочая партия отказалась и от этого, то он предложил послать через Турцию в Москву двух делегатов для непосредственных переговоров с тов. Димитровым и советскими властями, чтобы выработать „программу совместных действий“ между Красной Армией, Рабочей партией и болгарской армией против немцев в тот период, когда Красная Армия придет на Дунай.

Делегатом от Багрянова должен поехать указанный выше Стефанов, а от Рабочей партии – известный Вам д-р Минчо Нейчев. (ЦК считает, что таким путем, используя легальные возможности, он сможет послать в Москву своего человека для непосредственного доклада о положении дел в Болгарии,)* Багрянов настаивал на посылке именно этих двух делегатов и просил доказать советской миссии необходимость выдачи именно им разрешения на въезд в СССР.

Багрянов просил партию содействовать в установлении связи с Тито, так как он якобы хочет вступить в переговоры с ним. Он заявил, что намерен послать какого-то торговца в Каир для переговоров с англичанами.

Багрянов предлагал Рабочей партии устроить своеобразную конференцию в составе: от Рабочей партии – Пашов, от министерства внутренних дел – Станишев и от премьер-министра Стефанов. Эта конференция, по его мнению, определит рамки действий и политики каждой из сторон в вопросе помощи правительству Багрянова.

Когда Рабочая партия в последнее время стала требовать от Багрянова выполнения его широких обещаний, то он, ссылаясь на имеющиеся трудности, заявил, что на посту премьер-министра он оказался только потому, что Рабочая партия толкнула его на это. В отношении разрыва с немцами Багрянов пытается доказывать представителям Рабочей партии необходимость делать это постепенно, выжидать, когда немцы еще более ослабнут, чтобы Болгария вышла из союза с Германией без войны и без больших жертв. При этом он указывал, что советское правительство якобы согласно с его тактикой в этом вопросе и в качестве доказательства ссылался на прекращение в советской прессе кампании против Болгарии. Багрянов уверял, что напряжение в отношениях с СССР уже ликвидировано и что болгарское правительство согласилось на открытие требуемых советских консульств.

Руководство Рабочей партии считает, что Багрянов до сих пор продолжает с ними политическую игру, пытаясь всеми способами доказать, что он имеет искренние намерения демократизировать страну, изменить политику в сторону сближения с СССР и отрыва от Германии.

Багрянова поддерживают земледельцы в лице Гичева, который заявил, что хотя Багрянов и является его личным врагом, но сейчас стоит вопрос о спасении страны и поэтому не время сводить личные счеты. Пользуется поддержкой также у демократов в лице Мушанова и у пладненцев. Обращался с просьбой к руководству Рабочей партии дать ему своих людей в государственный аппарат, заявляя при этом, что у него нет работников, которым можно было бы доверять и с кем можно было бы работать. Министры от земледельцев – Василев и Русев приняли в свои министерства несколько новых лиц из бывших земледельцев. Багрянов это обстоятельство подчеркивает как доказательство реального выполнения его политики. Фактически Багрянов пытается опереться на партию земледельцев, имеющую большое влияние в крестьянстве. Этим же объясняется проведенное Багряновым повышение цен на хлеб, а также разрешение свободной продажи основных сельскохозяйственных продуктов по розничным ценам. На этих мероприятиях правительства в основном наживается зажиточная часть крестьянства, которую Багрянов стремиться привлечь на свою сторону. Одновременно он пытается подкупить государственных служащих путем повышения им жалованья.

В печати ведется широкая демагогическая кампания о мероприятиях правительства во внутренней политике, согласно принципу – „справедливость для всех".

Народные массы уже испытали плоды политики Багрянова. Жизнь вздорожала в несколько раз, продукты первой необходимости перекочевали в руки спекулянтов. Спекуляция получила законные права для широкой деятельности. Болгарская валюта совершенно обесценилась.

Свое отношение к правительству Багрянова ЦК строил на основании имеющихся указаний тов. Димитрова о поддержке любого правительства, которое возьмет курс на отрыв от Германии.

Основной задачей Рабочей партии Болгарии в настоящее время является борьба с немцами и их болгарской агентурой в целях немедленного изменения профашистской политики правительства. Поскольку Багрянов все это обещал, и было принято решение об оказании ему известной поддержки. Фактически получается, что обещания Багрянова являются только маневром прогерманской политики. (Борьба с революционным движением продолжается и усиливается.).*

ЦК полагает, что правительство, считаясь с настроением народа, не решится начать войну против СССР. Война против СССР непопулярна даже среди офицеров.

(Отсутствие связи с Вами в течение 3-х месяцев плохо отразилось на работе ЦК, так за этот период не получено никаких указаний.)*

Тов. Петров[1] просит:

1. В связи с коренным изменением международного положения Болгарии необходимы принципиальные указания о дальнейшем направлении деятельности Рабочей партии и о ее отношении к правительству Багрянова.

2. Указать программу действий для партизанских отрядов в целях координации мероприятий с наступающей Красной Армией при ее приближении к Болгарии. На какую помощь со стороны Красной Армии можно рассчитывать. Рабочая партия может использовать свои возможности в болгарской армии и собственные вооруженные силы для того, чтобы открыть проход и подготовить место для десанта на Черноморском побережье.

3. Ощущается большой недостаток в оружии. Можно ли его получить? Отсутствие оружия и взрывчатых веществ не позволяет развернуть активную диверсионную деятельность на немецких коммуникациях в Болгарии. Организовать самоснабжение на местах оружием и особенно взрывчаткой почти невозможно. Англичане дали оружие всего один раз и ставят условие, чтобы во все партизанские отряды были прикомандированы английские офицеры.

В партизанских отрядах большой недостаток офицерского состава. Никто из организаций, входящих в Отечественный фронт, в том числе и звенари, не посылает в отряды командный состав. Никто из них не провел мобилизации для пополнения бойцами партизанских отрядов.

Захватить определенную территорию в качестве базы партизанских операций невозможно из-за численного превосходства карательных отрядов и отсутствия оружия у партизан. Людей нашлось бы в достаточном количестве.

Как смотрит тов. Димитров на посылку предлагаемой Багряновым совместной делегации (Стефанов и Нейчев) в Москву для того, чтобы использовать этот случай для посылки в Москву представителя Рабочей партии для личного доклада.[2]

ЦДА, ф. 146, оп. 2 , а.е. 1765, л. 69–77. Копие. Машинопис. Руски ез.

Публ. частично в „БКП, Коминтернът и македонският въпрос". т. 2, С. 1999, с. 1108–1109.

---

* Изреченията в текста на документа в скоби са зачертани от Г. Димитров.

[1] Псевдоним на Добри Терпешев.

[2] На първата страница на документа има ръкописна бележка на Г. Димитров: *„Тов. Щерн. Напишите срочно в двух чистых экземплярах (для т. Ст[алина] и т. Мол[отова], учитывая сделанные мною исправления в тексте. 18. 7. 44. Г. Д. "*.

№ 468

Писмо от П. Фитин до Г. Димитров за противоречия между югославски и гръцки комунисти по македонския въпрос

13 юли 1944 г.

Строго поверително

Тов. Димитрову

Сообщаем полученные из Югославии сведения об отношении ЕАМ[1] к македонскому вопросу.

Представители Народно-Освободительной армии Югославии (НОАЮ) в своей работе по организации партизанского движения в Македонии встретили решительное сопротивление со стороны партизан ЕАМ. ЕАМ отстаивает старые границы Греции и не допускает самоопределения Македонии. Такой позиции придерживаются и коммунисты. Секретарь ЦК КП Греции в беседе с представителем маршала Тито заявил, что ни о каком самоопределении македонцев не может быть и речи, ибо македонското народа в природе не существует.

Греческие коммунисты в Македонии решительно борятся с движением македонцев к самоопределению. Они заставляют македонцев исполнять религиозные обряды только по греческим обычаям и преследуют тех, кто молится по славянским священным книгам в тайных церквях. Македонцем запрещается оказывать какое-либо содействие представителям армии маршала Тито. Один македонец, состоящий в ЕАМ, был расстрелян партизанами-коммунистами за связь с НОАЮ. Другой македонец коммунист из греческой Македонии спрятался у партизан НОАЮ от преследования греков-партизан за его связь с НОАЮ. Греки, узнав об этом, 25 июня с.г. телеграфно потребовали у Тито выдачи им этого македонца для расстрела.

В связи с обострением македонского вопроса греческие партизаны в ЕАМ в „своей“ Македонии почти прекратили борьбу с немецкими оккупантами.

Фитин (п)

РГАСПИ, ф. 495, оп. 74, д. 85. Заверено копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Националноосвободителен фронт на Гърция.

№ 469

Из разузнавателни сведения на Началник-щаба на войската за появилите се разногласия в ръководството на БРП(к) относно партизанското движение в България[1]

София, 17 юли 1947 г.

Министерството на войната Лично – поверително
Щаб на войската
№ 5
17 юли 1944 г.
София

III. Вътрешен фронт

Според сведенията и данните, с които се разполага, положението на вътрешния фронт може да се определи както следва:

1. *Политическа обстановка.* Както вече се изтъкна в Разузнавателно известие №4, БКП поощрена от съветските успехи на Източния фронт, продължава да излиза все по-напред в челните редици на противоотечествените сили. Бавно, но сигурно, тя изменя становището си и се стреми да се освободи от своите политически съюзници в „Отечествения фронт“. Комунистическите пропагандни централи все по-явно започват да изтъкват пасивността и „престъпното“ безделие на „демократическите останки“, които вече се обвиняват дори в предателство срещу „народноосвободителното въстаническо движение“. Заканите и предупрежденията от този род са все още сдържани, но достатъчно ясно показват, че БКП не иска да има съперници при уреждането на българския въпрос след очакваното от нея поражение на Германия.

Независимо от отношенията, в които се намират „Отечественият фронт“ и БКП, в ръководните среди на последната се забелязват явните признаци на един разкол, който се изразява в следното:

Сред по-възрастните функционери на БКП, които образуват средата около нейния Централен комитет, е започнало да настъпва известно отрезвяване. Тези среди отправят следните критики срещу генералната линия на партията:

а) В партизанското движение се унищожи целият организационен капитал на парията, трупан в продължение на двадесет години. В партизанските единици отиде цветът на партийната младеж и най-смелите дейци и апостоли на комунистическата идея. Грамадната част от тях са избити, а сега се стопяват постепенно и последните останки. Ако ще продължи това безпросветно изтласкване на партийните кадри в планините, щяло да се стигне до положението да няма кой да утвърди утре комунистическата власт, даже ако Съветска Русия победи.

Следователно, БКП се самоунищожавала чрез партизанското движение. Дадените жертви не оправдавали една хилядна част от постигнатите резултати: нито бяха изгонени немците от България, нито се привлякоха техните сили, нито пък се попречи на някоя дивизия да отиде от един фронт на други. Само тези факти идели да покажат колко е безсмислено партизанското движение.

б) Чрез партизанското движение и терористичните му похвати се отблъсквал окончателно народът от комунистическата идеология, която била вече станала синоним на убийства и разрушения. Не било пострадало фашисткото стопанство чрез унищожението на мандрите или горенето на снопите, нито пък бил облегчен народа чрез убийството на този или онзи кмет. Напротив, с това само излишно възбуждаме „реакцията“, която разстройвала партията издъно. Народът добре вижда, кой предизвиква ограниченията и тормоза над населението във връзка с преследването на партизаните. Всичко отивало за сметка на партията, която възбуждала все повече омраза на независимите слоеве, съставляващи болшинството от българския народ. Следователно, партизанското движение се явявало като ненужно, опасно и в това отношение.

в) „Съюзниците“ от Лондон и Москва използвали кръвта на българските партийци за егоистичното задоволяване на своите военни нужди. Партията на три пъти е била безсъвестно излъгвана, че настъпвал моментът на въздушните и морски десанти и че трябвало да се използват всички сили за върховното активизиране на партизанското движение. Но времето показало, че тези декларации били само инжекции да се изпрати допълнително каквото се може в планините, без да се държи сметка колко струва то на партията.

[...]

Това изкуствено създавано и поощрявано напрежение било започнало да уморява мнозина от партийните дейци и всаждало в душите им опасни разочарования.

г) доста факти показвали, че Англия и Съветска Русия си съперничат на Балканите. Българската комунистическа партия не била нищо друго освен пионка в това сблъскване на вековни империалистически стремежи на Балканите.

д) Съветска Русия гледала доста егоистично на националните интереси на България. Всички искания на Югославската комунистическа партия били удовлетворявани винаги за сметка на БКП. Така например „освободителната война“ в Македония все повече вземала характер на великосръбския стремеж да се гони и преследва невинното българско население. Всички македонски партизански формации се командвали от сърби, албанци и черногорци, първата грижа на които била да питат в посещаваните селища: *кои са бугараши?* Това поведение било станало причина за големи разочарования в средите на македонските патриоти, които били умишлено държани изолирано от БКП.

2. Изтъквайки тези наистина сериозни, верни и обосновани доводи, групата на „умерените“ комунистически функционери настоява за ревизия на генералната линия, която трябвало да се изрази в следното:

а) БКП да стане възможно по-независима от външните влияния и да се позове на националния принцип, т.е. да разпростре своята дейност върху целокупната българска народност, където и да се намира тя. Партията не бива да позволява да бъде ограничавана в границите от 1940 година, които били неестествени и противонародни за голямата част от българската нация.

б) Да се спре всякакво ново изпращане на партийни младежи в „народноосвободителните“ формации. Партията да спре със самоунищожението си и да насочи всичките си усилия към вътрешно закрепване и ново вкореняване в недрата на широките народни маси. Борбата да се води повече социално и пропагандно, но не и физически, безсмислено било слабите партийни кадри да се хвърлят в неравна борба с превъзхождащите ги държавни полицейски и военни сили.

[...]

На „умерените“ фанатично се противопоставят „младите“, които образуват ръководните кадри във военните централи на партията. Те държат да продължи партизанската борба до край и да се води с цената на всички жертви. Противопоставят мнението, че партията се намира във война и нямало място за умувания, а само за дела. [...]

Полковник – Началник на отделение.

АМВР, об.д. 13444, л. 551–554. Копие. Машинопис.

---

[1] Остри дискусии предизвиква призивът на ЦК на БРП през октомври 1943 г. (след повратните победи на Червената армия при Сталинград и Курската дъга) да проведе обща мобилизация на бойци за партизанските части. Част от ръководителите на БРП (включително Тр. Костов) предупреждават, че престараването с курса на масовизацията на съпротивата може да доведе до непредвидими последици и да постави партията в изолация.

Масовото навлизане в партизанските отряди, главно на младежи, през зимата на 1943–1944 г. довежда до засилване на борбата на властите против тях и предприемането на нови мерки срещу партийни дейци. За разгрома на партизанското движение са отделени сериозни военни и полицейски сили. БРП понася тежки загуби. В Търговищко са разбити няколко групи от отряда „Михаил Петров“, в Ловешко – втора чета на отряда „Христо Кърпачев“, във Видинско – отряд „Георги Бенковски“, в Пазарджишко - четите „Кочо Честименски“ и „Стефан Караджа“, в Родопите – отряд „Антон Иванов“ и други. Загиват в престрелка с полицията трима членове на ЦК - Никола Парапунов (ръководител на Горноджумайската окръжна партийна организация), Христо Михайлов (член на ПБ и ръководител на Главния щаб на въстаническата армия), Владо Георгиев (член на ПБ и политкомисар на Софийската въстаническа зона), Георги Генев (ръководител на Габровския РК на БРП) и много други. В резултат на засилените репресии са убити множество ятаци, опожаряват се техните къщи. Цели групи арестанти са избити. Увеличават се и интерниранията на заподозрени в комунистическа дейност.

№ 470

Директива от Г. Димитров до ЦК на БРП (к) с критика за допуснатите грешки по отношение правителството на Ив. Багрянов

18 юли 1944 г.

Строго поверително

Получихме вашата информация. Ние се учудваме как вие сте могли да попаднете на въдицата на Багрянов. В близко време вие съобщихте, че ще се ръководите от тия директиви, които се предават чрез „Христо Ботев“.

На другия ден след учредяване правителството на Багрянов чрез тая станция ние изразихме нашето отрицателно отношение към него и след това няколко пъти предавахме нашите установки[1], явяващи се основни:

а) правителството [на] Багрянов се явява по същество прогерманско. Всичките основни министерства – външното, вътрешното, военното, промишлеността и търговията са в ръцете на отявлени германофили (Багрянов, ген. Русев, Станишев, Колчев, Василев).

Това правителство се отличава от правителството на Божилов по това, че ръководящата група начело с Багрянов е повикана да провежда същата прогерманска политика, както и по-ранишното, *само че по-умело и по-гъвкаво, отколкото това правеше Божилов.* Второ, в кабинета на Багрянов са привлечени такива външно благовидни фигури като Костов и няколко др. непрононсирани германофили. Привлекли са ги в министерството да създадат илюзия за това, че новото правителство не ще изпълнява сляпо заповедите на немците и че това ново правителство ще потърси начин да предотврати участието на България във войната срещу СССР на страната на Германия. Правителството на Багрянов се явява просто по-удобно за провеждане двуличната политика, отколкото правителството на Божилов, претърпяло банкрутство.

б) Българските фашисти и техните немски господари, считайки че с антигерманското настроение на народа и армията, се нуждаят твърде много от такова българско правителство, което от една страна би могло да обезпечи провеждането по-нататък прогерманската политика и от друга – да запази маската на неутралитет на България в отношенията със СССР. На немците е изгодно да получат българската армия от ръцете на самото българско правителство, а не да я окупират сами както беше в Унгария. Вътрешното положение и настроение на народа и армията в България не е това що беше в Унгария до тяхната окупация.

в) В опита си да измами временно народа, а ако му се отдаде и съюзниците, свидетелствува съставът и характерът на правителството на Багрянов. Това им е нужно да печелят време и да отклоняват народа от активни действия, отчитайки разрастващото се партизанско движение и растящото в армията сериозно недоволство против немците.

г) Няма никакво съмнение, че създаденото Багряново правителство не само не разрешава дълбоката криза, която преживява България, но и никак не облекчава тая криза. Корените на тая криза се заключават в това, че българските правителства провеждат антинародна и прогерманска политика. Против желанието на българския народ те предадоха страната на немците в разрез с нейните интереси и нейното бъдеще. Те тласкат страната към нова и страшна национална катастрофа. За разрешението на тая криза има само един път – скъсване с хитлерова Германия, сътрудничество със СССР и нейните съюзници.

д) Изхождайки от това, трябва да остане в сила линията на разгъване партизанското движение и съвместни борби на партизанските дружини и патриоти от армията против немските завоеватели и след учредяването на Багряновото правителство.

Именно сега, когато Багрянов ще се постарае да проведе редица залъгващи мероприятия вътре в страната и зад граница, а особено в отношението към СССР, ние сме длъжни да се пазим да не налеем вода в мелницата на българските фашисти. Наш дълг се явява предпазването на борещия се против немците народ от каквито и да било илюзии по отношение правителството на Багрянов. Не трябва да допуснем никакво отслабване на народоосвободителната борба; трябва, обратно, да използваме объркаността в редовете на прогерманските кръгове, нестабилността и вътрешните слабости на правителството на Багрянов.

Необходимо е всемерно да усилим партизанското движение и всички други форми на борба, за да изгоним колкото е възможно по-скоро немските разбойници от пределите на България. Че тая установка по отношение правителството на Багрянов се явява единствено правилна се потвърждава напълно от цялата негова дейност, която то води до ден днешен. Твърденията на Багрянов, че той имал намерение да води курс на скъсване с Германия, че той се ползва с доверието на съветското правителство и че е приел искането на последното, се явява подла лъжа. Багрянов помага всецяло на немците по пътя на демагогски маневри, желаейки да печели време за изпълнение на своята прогерманска роля.

Временно прекратената от съветската преса кампания се обяснява с това, че съв[етските] приятели на българския народ още имат известно търпение, а не затова, че поддържат правителството на Багрянов.

Отчитайки всичко това, партията е длъжна да прекрати всякакви разговори с багряновци и бързо да изправи допуснатата груба политическа грешка.

Разобличавайте с всички възможни начини и средства демагогията и лъжите на Багрянов. Старайте се всячески да въздействувате на съюзниците на Отечествения фронт. *Най-важното е всячески да се разширява партизанското движение против немците.*

ЦДА, ф. 146 Б, оп.2, а.е. 209, л. 6. Копие. Машинопис.

---

[1] Вж док. № 466.

№ 471

Манифест на Националния комитет на Отечествения фронт към българския народ

юли 1944 г.

Българки и българи!

Германската армия се разгромява по всички фронтове. Над Хитлерова Германия е надвиснала страшна катастрофа. Тежка участ застрашава и нашата страна. Престъпни управници изнасилиха волята на народа и ни тикнаха в гибелния съюз с Хитлер. Ние обявихме война на великите демократични сили Англия и Америка, ние изпълняваме роля на германски жандарм в Сърбия и Гърция, освобождаваме германски войски на Балканите, за да се бият срещу нашите руски братя, ние сме единствената страна, и то славянска, която помага на Хитлер. Ние предизвикахме омразата на целия демократичен свят срещу нас. Нашето съществуване като независима държава е застрашено. Къде е спасението?

Драги сънародници!

Правителството на Багрянов пое властта с лозунга: „Народът трябва да вземе съдбините си в собствените си ръце“. Днес, два месеца след като министър-председателят произнесе тия хубави думи, съдбините на България продължават да се намират все още в ръцете на злокобния за цялото човечество фюрер.

Вместо да изгони германците и разчисти армията и държавния апарат от Хитлеровите агенти, правителството на Багрянов продължава жестоката и варварска борба с народа и ония негови доблестни синове, които единствени днес с оръжие в ръка отстояват истинските интереси на България, с кръв мият позора, нанесен ѝ от нейните престъпни управници.

Правителството [на] Багрянов се опита да седи на два стола. То неминуемо ще падне на земята. Нито Съветският съюз, нито неговите велики съюзници могат да бъдат измамени от въжеиграчеството и ориенталските хитрувания на Багрянов. Правителството изпусна влака. Нашата освободителка дига ръце от България. Ние губим единствената ни надеждна защитница на идната мирна конференция.

Ще остане ли българският народ ням зрител пред прага на своята гибел? Ще останем ли докрай помагачи на Хитлер? Не ще ли се сепнем поне в последния момент да поведем смела и беззаветна борба за изгонване на германците и техните български оръдия?

Граждани и гражданки, селяни и работници-интелектуалци!

Не очаквайте нищо от правителството на Багрянов! То си остава вярно на германците. *Нашето спасение е единствено в нашите ръце!*

Националният комитет на Отечествения фронт ви зове на борба на живот и смърт за свободата и независимостта на застрашеното ни отечество, на всенародната борба за изгонване на германците и техните български агенти, за изтегляне на нашите войски на чужди територии, за тясна дружба със съседите и Съветския съюз, за незабавен мир с Англия и Америка, за възстановяване погазените народни свободи на словото, печата, сдруженията.

Офицери, подофицери и войници! Вие, синове на бащи храбреци!

Спрете позорната борба срещу собствения беззащитен народ! Присъединете се към борците за народна свобода и за запазване независимостта на страната! Очите на целия български народ, на цялото прогресивно човечество са насочени днес към вас. Не стреляйте срещу вашите борещи се вече братя, сестри и бащи, а насочете оръжието срещу действителните врагове на родината: германците и техните български оръдия!

Да живее свободна и независима България!

Да живее братското споразумение с балканските народи!

Да живее Съветският съюз и неговите велики съюзници!

Членове на Националния комитет
на Отеч[ествения] фронт

ЦДА, ф. 65 Б, оп. 1, а.е. 93, л.1. Копие. Машинопис.

№ 472

Радиограма от Г. Димитров до ЦК на БРП (к) за отношението на партията към правителството на Ив. Багрянов и условията за оказване поддръжка на ново буржоазно правителство[1]

Москва, 23 август 1944 г.

До Винаров, Георгиев[2], Янов[3]

Изпратих на ЦК в София следното съобщение, което имайте предвид и по възможност предайте в страната разяснение в този смисъл:

„При създалото се положение Работническата партия (комунисти) трябва по наше мнение и занапред да разобличава безпощадно и убедително демагогската и лицемерна политика на Багрянов и решително да се бори за незабавно скъсване с Германия, за искрена дружба със Съветския съюз, за братско сътрудничество със Съветския съюз, за братско сътрудничество с нова Югославия и за сключване на мир със съюзниците. За тази цел Работническата партия трябва всемерно да укрепва редиците на Отечествения фронт на основата на неговата платформа, да разгръща народната борба и партизанското движение с участието на патриоти от армията против немците и тяхната фашистка агентура и с всички сили да се стреми да създаде правителство на Отечествения фронт, за прокарване в живота на неговата платформа, за установяване в страната на действително национална, народнодемократична власт.

Работническата партия да се отнася отрицателно към всички предложения за създаване на правителствени комбинации, насочени към разединяване на Отечествения фронт или отхвърлящи неговата платформа и демократизацията на страната, и да не се поддава на нищо конкретно от която и да било страна. Тя трябва да пази своята политическа самостоятелност и да не се ангажира с нищо по отношение на подобни комбинации, като едновременно с това смело разяснява на народа, че постъпва така, защото това диктуват сегашните и бъдещите национални интереси на страната.

Доколкото сега основен въпрос е скъсването с Германия и преориентирането на външната политика на България към Съветския съюз и към неговите съюзници, Работническата партия, макар и да е за отстраняването на династията, макар и да разглежда сегашното регентство като узурпаторско, в този момент не поставя въпроса за отстраняване на династията, а предоставя решаването му на самия народ след окончателното скъсване с Германия и след преориентирането на външната политика.

Ако, въпреки всички усилия на партията и на стоящите зад нея народни маси, обстоятелствата се стекат така, че все пак бъде създадено правителство от буржоазните партии или някакво коалиционно правителство от опозицията, Работническата партия, без да влиза в него със своите представители, може да му оказва условна подкрепа при условие, че това правителство не на думи, а на дело:

а) обяви незабавно скъсване с Германия и призове народа и армията да защищават страната от немците;

б) прекрати незабавно всякакви враждебни действия против нова Югославия и установи сътрудничество с нея за изгонване на немците от Балканите;

в) обяви политическа амнистия и освободи задържаните в затворите и в концентрационните лагери патриоти;

г) възстанови конституционните права и свободи на народа;

д) предприеме действени мерки за прочистване на държавния апарат и на армията от германските агенти и от виновниците за сегашното положение в България;

е) разпусне фашистките организации и фашисткия парламент и насрочи избори за ново Народно събрание на основата на всеобщо, равно, пряко и тайно гласуване.

От всичко това следва, че на дадения етап основна тактическа линия на Работническа партия трябва да бъде линията на укрепване на Отечествения фронт, засилване на неговата активност и боеспособност, на създаване правителство на Отечествения фронт, действително национално, народнодемократично правителство. Засега Работническата партия може да участва само в такова правителство. Би следвало тази линия да се разяснява на патриотите и да стане известна на народните маси.

Потвърдете получаването на настоящото. Съобщете вашите съображения. Информирайте ни за вашите действия и мероприятия.“[4]

Димитров

ЦДА, КМФ 40, мф. 433, к. 3–5. Копие. Машинопис. Руски ез.

Публикувано в ИИИБКП, т. 27, С. 1972, с. 7–9.

---

[1] По сведение на Димо Дичев (Янов) тази радиограма е приета около Добро поле (Сърбия), когато Ив. Винаров, Д. Дичев и Щ. Атанасов, изпратени в щаба на Тито, се придвижват към вътрешността на България.

[2] Щерю Атанасов.

[3] Псевдоним на Димо Дичев.

[4] На 24 август 1944 г. Г. Димитров изпраща текста на директивата на Сталин и Молотов.

№ 473

Окръжно № 4 на ЦК на БРП(к) до ръководствата, организациите и всички членове на партията за непосредствена подготовка и провеждане на въстание

26 август 1944 г.

Строго поверително

Др[аги] другари,

България преживя най-съдбоносни дни. След капитулацията на Румъния нашата страна се оказа напълно изолирана. Последните провокаторски речи на багряновци и драгановци доведоха отношенията между Съв[етския] съюз и България до пълно скъсване. Съветският съюз нито ден повече не ще търпи присъствието на германски войски в своя тил и тоя на съюзна Румъния.

За България удари дванайсетия час! Съдбата на България днес изключително зависи от народа и патриотичното войнство. Всяко по-нататъшно оставане на власт даже един ден на натрапеното регентство и прогерманското правителство на Багрянов, всяко по-нататъшно продължаване на съюза с германците означава гибел и разгром на нашата родина.

Пред партията, пред Отечествения фронт, пред целия български народ и армия повелително се поставя задачата да се вдигнат на смела и решителна въоръжена борба за незабавно скъсване съюза с хитлерова Германия и изгонване на немците от България.

– За дружба и съюз с братския Съветски Съюз, за незабавен мир с Англия и Америка!

– За незабавно изтегляне на окупационния корпус от Югославия и Гърция, за разбирателство с братска Югославия и общи действия срещу немските поробители!

– За незабавно освобождаване на всички народни патриоти и премахване на изключителните закони!

– Долу прогерманското регентство и правителство! За истинско българско правителство на Отечествения фронт, което ще осигури правата и свободата на българския народ, ще осигури условията за истинска народна и демократична власт!

За разрешаване с необходимата бързина горната с историческо значение задача ЦК на Българската работническа партия нарежда:

1. ***Да се отпочнат повсеместни действия*** с всички сили на партията, РМС, Отечествения фронт, силите на широките работнически маси, патриотичното воинство, да се разгори всенародната борба и въстаническо движение срещу немците и техните български агенти. Дошло е време партията и всеки партиец с изключителна смелост, твърдост и последователност да застанат начело и организират всенародна борба, да организират събрания, митинги и демонстрации, да организират и вдигнат работниците, железничарите и всички държавни служащи на политически стачки, да организират *всеобща политическа стачка.* Провеждането на горните акции да се осигури с въоръжена сила.

2. Всички въстанически сили – чети, дружини, бригади и др., да приемат повсеместни смели и планомерни действия !

– Да се засилят ударите над немците и немските обекти. Тяхното провеждане да се осигури на всяка цена и с всички жертви! – Основно да се разучат стратегическите и невралгични пунктове във всяка област и в тях да се концентрират въстаническите боеви сили. Придвижването да се извърши с повсеместни провеждания на събрания, митинги, демонстрации и прочее във всички населени места, като се извършва мобилизация и вдигане на народа на въоръжената борба за овладяване на тия стратегически пунктове и установяване на народна власт.

Със смели и решителни действия и овладяване на важните стратегически пунктове ще се внесе смут, объркване в редовете на врага и същевременно окуражаване и активизиране на народните маси.

Да се отдели най-сериозно внимание на боевите групи по места, да се постави ударно тяхното изграждане там, където няма, които да вземат най-дейно участие при провеждането и охраната на масовите борби и действията на въстаническите отряди.

– В тоя решителен момент наша задача е да привлечем армията на страната на борещия се български народ за съгласуване и общи действия против немците и немските агенти за спасяването на България.

Развитието на събитията при тежкото положение на страната и армията създадоха най-благоприятни възможности да бъдат привлечени големи войскови части в подкрепа на всенародната борба, а друга част от армията неутрализирана. По нейното бързо привличане налага се решително да се скъса с досегашния тесносектантски начин в тази област. Необходимо е за спечелването на армията да се използват всички наши и съюзнически възможности, сили и средства. Незабавно и съвсем конкретно да се обсъди и организира повдигането на цели войскови части и гарнизони и в съгласувани действия с въстаническите отряди и народа да овладеят населените места и градове, като се прави всичко възможно за тяхното задържане.

Разрешаването на горните задачи изисква ръководствата и партийните организации да отделят необходимото влияние и сили за всестранното укрепване на военните ръководства, за да бъдат те в състояние да поемат действителното командване на въстаническите въоръжени сили.

3. Всенародната борба и разгарянето на военните действия да се провеждат под знамето и ръководството на Отечествения фронт. Да се пристъпи към повсеместно и бързо изграждане на отечественофронтовски комитети във всички населени места, в учреждения, предприятия, гари, които стават ***действителни организатори на всенародната борба и органи на народната власт.*** Да се направи всичко възможно в комитетите на Отечествения фронт да има представители от всички демократически, политически и обществени организации, които са против немците и застават зад програмата на Отечествения фронт. Деятели на Отечествения фронт трябва смело и решително да застанат начело на борбата, да излязат открито със своите имена.

Отечественият фронт трябва да призове народа и армията на смела и въоръжена борба. Отечественият фронт е единствената политическа сила, която може и трябва с незабавни, смели и решителни действия да спаси страната. ***Само едно правителство на Отечествения фронт ще осигури условията на една истинска народна демократична власт.***

Партийните ръководства и всеки партиец при провеждането на горните задачи трябва да проявяват изключителна твърдост, решителност, самоинициатива и отговорност.

На незабавни и смели повсеместни действия, на решителна борба за извоюването на свободна, независима и демократична България ! Вън германците от България!

ЦК на Бълг[арската] Раб[отническа] партия

ЦДА, ф. 1Б, оп. 4, а.е. 275, л. 12. Циклостил.

Публикувано в „БКП в резолюции и решения на конференциите и пленумите на ЦК“. т. 3, С., 1954, с. 462 – 465.

№ 474

Съобщение на ЦК на БРП (к) до Г. Димитров за действията на партията и за положението в България[1]

29 август 1944 г.

Ваша директива от 20 августа с.г. нами получена. Очень довольны, что она пришла во время.

Мы разоблачаем багряновцев, отрицательно относимся к попыткам Багрянова, регентов и буржуазной оппозиции втянуть нас в кабинет Багрянова – Гичева – Мушанова. Мы боримся за самостоятельную власть Отечественного фронта. Расширяем партизанское движение как в центре, так и на местах. Усилили работу в армии, привлекая кадровых офицеров и союзников в наши штабы.

Среди партизан имеется моральный подъем. Крепнет боевая стойкость отрядов и отдельных бойцов. Число повстанцев увеличивается с каждым днем. Болгарский народ поднимается на политические акции. Мы имеем затруднения в отсутствии автоматического оружия и взрывчатых материалов, а также в кадрах специалистов.

Военные части, посланные против повстанцев, проявляют большие колебания. Они бездействуют, особенно после событий в Румънии[2], но не переходят еще на нашу сторону. Багрянов не отменил приказа о борьбе с повстанцами. Продолжаются аресты патриотов. Он издал приказ армии: быстро расправиться с нелегалами в стране, поскольку значительная часть армии освобождается в связи с нейтралитетом[3].

Багряновцы пытаются спастись маневрами. Они стали „нейтральными“ и „отводят“ корпус из Сербии, прекращают преследования евреев, ведут переговоры с лидерами оппозиционных партий, установили контакт с союзниками для переговоров о мире и пытаются показать свое стремление улучшить отношения с СССР. Они самодовольно утверждают, что Советский Союз одобрил нейтралитет Болгарии и что именно они выгоняют немцев из страны. Однако, немцы по прежнему свободно себя чувствуют в Болгарии.

Несмотря на попытки Багрянова усилить осадное положение, особенно в Софии, страна охвачена тревогой. Власть слабеет, государственный аппарат разлагается, среди администрации растерянность. В армии подавленное настроение. Правительство находится в состоянии кризиса. С 24 августа регенты и Багрянов непрерывно ведут переговоры с представителями политических партий о формировании нового правительства. Цанков, однако, к этим переговорам не привлекается.

Радиостанцию „Хр. Ботев“ слышим хорошо.

ЦДА, ф. 146 Б, оп. 2, а.е. 1765, л. 92–93.Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] На 8 септември 1944 г. Г.Димитров уведомява за получаване на това съобщение Сталин и Молотов *(ЦДА, ф. 146 Б, оп. 2, а.е. 1765, л. 92)*. Според „Дневника“ на Г. Димитров, то е изпратено на Сталин и Молотов на 5 септември 1944 г. *(Вж Г. Димитров. Дневник, с 436.)*.

[2] След успешно проведената от Червената армия Яш-Кишиневска операция на 23 август 1944 г. Румъния капитулира.

[3] На 25 август 1944 г. регентите, министър-председателят Ив.Багрянов и външният министър П. Драганов вземат решение България да се върне към политиката на неутралитет, провеждана до 1 март 1941 г.

№ 475

Из спомените на Д. Терпешев за подготовката на въоръжено въстание за завземане на властта от Отечествения фронт[1]

Имайки предвид разположението и съоръжението на вражеските сили и на нашите войскови части, Главният щаб на народоосвободителната войска реши: да потърси помощ от югославските другари, а също да създаде на запад от София своя надеждна сила, която да започне действия и отвлече вражеските части от София, което ще улесни завземането на София от наши сили, намиращи се тук. Това решение на Главния щаб е отразено в следните заповеди:

Заповед до щаба на I-ва въстаническа зона.

Главният щаб възлага на командира на I-ва въстаническа зона Славчо [Трънски]] да поеме командването на въоръжените сили на Трънски, Брезнишки, Царибродски, Босилеградски, Кюстендилски, Дупнишки и Радомирски въстанически райони.

(Заповедта е подписана от мен, като командир и като комисар)

1.IX.1944 год.
Балкана

Заповед до щабовете на Трънския, Радомирския, Царибродския, Брезняшкия, Босилеградския, Кюстендилския и Дупнишкия отряди.

Драги другари,

И за България удари 12-тия час. Повелята на момента изисква всички народни сили незабавно да се поставят в действие за спасяване на НАРОД и РОДИНА.

Предвид на това Главният щаб

ЗАПОВЯДВА :

Всички въстанически войски да започнат решителни и смели действия за пълна и повсеместна мобилизация и вдигне народа на въоръжено въстание за власт на Отечествения фронт.

С бързина и смелост да се овладеят всички административни и стратегически центрове в района Ви, безпощадно унищожавайте вражеските сили, въоръжавайте народа, отправяйте сили към главния областен център.

1.1Х.1944 год. (Подписана от мен като командир
Балкана и като комисар. Веднъж Петров, друг път Тошо)

* * *

До другаря Апостолски
Нова Македония

Др. Апостолски,

Получихме писмото Ви, сърдечно благодарим. Радваме се на Вашите победи, радваме се, че сте тъй близо до нас. Ние също силно желаем да имаме найтесни връзки с Вас. Но що да се прави. Не стигат хора, за да изпратим наш представител при Вас. Ще си служим временно с хора от Софийската зона.

Що стана с идващите от другаря Тито наши другари (става дума за другарите Щерю Атанасов, Иван Винаров, Гилин и др., изпратени от Москва за у нас). Ако са към Вас, може някой от тях да остане при Вас, за връзки и представителство.

Що стана с нашата бригада „Г. Димитров“, ако и тя е близо към Вас, препратете я към нашите отряди за действие на наша територия.

Съобщаваме Ви, че ние се готвим в най-близки дни да предприемем действие в национален мащаб. С оглед на това, възлагаме особени задачи на нашите отряди в близост с Вас. Затова Ви молим да ни подпомогнете във всички действия, с които бихте приковали и заангажирали известни вражески сили. Наш командир за тия райони е др. Славчо [Трънски]. Уточнете с него подробностите на тази акция.

Предайте нашата молба на др. Тито и близките до Вас сръбски войскови части да ни помогнат и те чрез действия по западната наша граница.

Чакаме Вашите известия.

Довиждане в Балканската конференция на свободните балкански народи.

С боеви привет: Политкомисар *Д. Терпешев*

1.IX.1944 год, Командир : /без подпис/

България

На 2 септември 1944 год. на ул. Морава партийното ръководство в състав: Д. Терпепшев, Антон Югов, Цола Драгойчева, Димитър Ганев, Благой Иванов и Георги Чанков по доклад на Добри Терпешев взе следното единодушно решение:

На 6 септември да се обяви в страната генерална политическа стачка; да се проведат въоръжени демонстрации, които да послужат като изходен пункт към повсеместно въоръжено въстание за завземане властта от Отечествения фронт.

За изпълнение решението се заехме с всички сили.

Югов ще предаде по партийна линия паролата за генерална стачка на 6 септември. Д. Терпешев ще предаде парола и директива по линия на народноосвободителната армия, боевите групи, частите в буржоазната армия и по линия на Отечествения фронт. Драгойчева [ще] предаде парола по профсъюзна линия. Благой Иванов [ще е] на разположение на Главния щаб. Чанков ще организира генералната стачка в Софийска област. Д. Ганев, който наскоро се беше завърнал от Добруджа, бе в помощ на Югов.

Сигнал за стачката трябваше да даде Перник. Там първо трябваше да започне стачката, за да се спре производството на въглища. А се разчиташе също, че ще може да се завземе града от нашите войскови части, действащи на запад от Перник. Перник трябваше да улесни София, като привлече известни вражески сили и повлияе за боевото настроение на софиянци, а София ще повлияе на цялата страна.

Главният щаб трябваше да разработи конкретен план за София и страната.

Такива бяха предвидените в това заседание мероприятия. Трябва сега да се подчертае, че с изключение на Перник, който закъсня и обяви стачката на 7 септември, всичко беше проведено както беше предвидено и решено. На 6 септември страната беше обхваната от стачки и демонстрации. София също се вдигна.

На 3 септември паролите отлитаха в страната. Аз получих чрез Милко Тарабанов двама момъка: Методи Христов, сега генерал и още един, чието име забравих (загинал в автомобилна катастрофа, като полковник след 9.1Х.44 год.), които отнесоха паролата. Единият до Пловдив и от там за Южна Българня, другият за Плевен и за Северна България.

По памет давам директивите, предадени устно чрез куриерите.

1. На 6 септември се обявява генерална стачка в страната. Трябва да спре целият стопански живот. Всичко годно за борба трябва да излезе на улицата, да се проведат въоръжени демонстрации във всички населени места, особено в големите градове. Въоръжените наши групи да охраняват демонстрантите и стачниците. Да стрелят и избиват всякакви главорези и отявлени фашисти, появили се пред тях. Да късат съобщителните и транспортни съоръжения. Тия действия трябва да парализират и разстроят целия държавен апарат. Да се разбиват затворите и освободят затворниците.

2. Партизанските отряди да започнат повсеместни военни действия, да се

спускат от Балкана към населените места като пролетните потоци и да заливат села и градове, като установяват властта на Отечествения фронт. Независимо, че населението не ще има оръжие, да се извършва масова мобилизация на мъжкото население в превзетите населени места.

Там където не ще имат сили да завземат някой град, да го изолират от другите градове, като прекъснат съобщенията между тях.

3. Да се положат усилия там, където има гарнизони да се спечели част или целия гарнизон на наша страна. Да се действа смело, бързо и решително. Да се бие врага безпощадно. Стачките и демонстрациите да продължават всекидневно до завземането на властта по места и да установяват властта на комитетите на ОФ.

На 4 септември Главният щаб на свое заседание в дома на Петър Вранчев на бул. Ев. Георгиев № 31 в състав Добри Терпешев, Благой Иванов, Тодор Тошев, Петър Илиев и Петър Вранчев изработи оперативния план за щурма в София. (Боян Българанов, който също беше член на Главния щаб, беше командирован в Пловдив да проведе въстанието).

Между другото, в плана се предвижда да се удари Главната квартира на буржоазната армия, която се намираше тогава в с. Говедарци - Самоковско, като се плени от наши партизани и по такъв начин се парира опитът за контраудар от страна на армията при овладяване на София от нас.

Планът за удар над Главния щаб на вражеската войска беше напълно изпълним. Ние имахме изработен точен план, знаейки разположението на техните сили и нашите възможности, с изненада, с помощта на наши офицери и подофицери в техния Главен щаб.

Организацията на удара беше възложена на действуващите капитани : Димитър Томов и Петър Илиев, на поручик Сурдолов, който работеше в щаба на врага; на подофицер (името му забравих), който беше началник на охраната на Главния им щаб, и на отряда от бригадата „Чавдар“, под командването на „Велко“ - Стефан Халачев, който действуваше по това време на изток от София и лесно можеше да се пренесе в Самоковско. Освен тия сили, на помощ щял да иде и отрядът на Демиревски.

Ето що разказва полковнк Сурдолов (тогава поручик) за този план:

„През юни или в началото на юли получих от капитан Димитър Томов задача да разработя план за превземането на Главното командване, което се намираше в района на с. Говедарци - Самоковско.

Превземането на Главното командване трябваше да стане със съдействието на партизаните, разположени в Рилския район (с отряд на Демиревски).

Въз основа на указанията на капитан Томов разработих графически план във вид на схема, която докладвах на капитан Томов.

Планът беше построен върху следната идея :

Партизанският отряд да прегради пътя Говедарци - Самоков в района, където се съединяват Бели и Черни Искър и с това да се изолира Главното командване от към Самоков. Този ден аз да бъда дежурен по Главното командване и със силите на завербуваните в Генералния щаб офицери - майор Г. Георгиев капитан

Трайчо Аврамов, капитан Георгиев, келнера Червенков, двамата бръснари, машинописеца Вегов, капитаните Томов, Попов и Илиев[2], които щяха да дойдат от София, да се обезвреди караула, да пленим безшумно началник щаба генерал Трифонов, който спеше в една отделна изолирана къща, да се даде достъп на партизанския отряд да нахлуе, и след като завладее почивната станция и се обезвредят хората, които се намираха там, по-нататък да бъдат обезвредени и спящите в село Говедарци офицери и служители от Генералния щаб, включително и генерал Попов. Тук трябва да кажа, че хората които работеха и спяха в почивната станция, имаха в работните си стаи и в стаите, където спяха, картечници и гранати и следователно в това отношение бяха много добре снабдени с модерно автоматично оръжие.

Най-значителна сила в охраната на Главното командване бе охранителната дружина, която квартируваше в северната покрайнина на с.Говедарци. За овладяване на тази дружина се разчиташе извънредно много на подофицера - командир на дружината. Освен това, имаше и една противовъздушна батарея, но тя бе спечелена на наша страна. Командирът и поручик Войнов бе спечелен от Петър Илиев и в последствие взе участие в удара на 9. IX. в София, за което бе произведен в чин майор.

Така изготвеният план от мен за овладяването на Главното командване на българската войска е бил докладван от Томов на др. Д.Терпешев и утвърден.

Този план, обаче, не бе изпълнен поради това, че на 5. IX., след като Съветският съюз обяви война на България, Главното командване взе решение и се премести бързо в София. В резултат на това и щабът на народоосвободителната войска е пристъпил към разработка на нов вариант за превземането на Министерството на войната в София, където беше Главният щаб". (Из спомените на полковник Сурдолов).

Относно атаката в София разчиташе се главно на наши войскови части в Софийския гарнизон, на наши въоръжени сили в София и вмъкване партизански отряди от вън в София.

На 5. IX. в София влезе нашият шопски отряд[3] с командир Иван Бонев „Валентин" с около 60 души.

На 5. IX. пристигна в София и Главният щаб на буржоазната армия (премести се от Говедарци в София

На 5. IX. се получи известието, че Съветският съюз изпратил ултиматум до българското правителство, чрез който му обявява война.

Ултиматумът на съветското правителство за обявената от него война на България внесе смут и страх в правителствените кръгове, раздразнение и тревога в реакционните среди (цанковисти, кочостояновци[4], генерал лазаровци[5] и др. Не по-малко в самите германци, намиращи се в България.

Ултиматумът внесе у нас голяма радост, но и тревога, че не сме си свършили работата, че събитията ни изпреварват. Ние чувствахме своята голяма отговорност пред Г. Димитров, който се намираше в Москва и сега ще изпадне в много неприятно положение пред руските другари, че и България ще воюва срещу Съветския съюз. Ние чувствахме своята отговорност пред международното движение, пред народа си и историята. Как ще позволим война срещу Съветския съюз? Успокоението идваше от това, че утре почваме. Добре сме решили. Все пак не е късно, но трябва да се действа и да изпреварим въоръжените действия със Съветския съюз. Ултиматумът ни идваше на помощ. Той дойде точно пред 6.IX. Като че ли се бяхме договаряли със Съветското правителство .

А може би те са знаели нашия план за 6.IX. До тоя момент още няма данни за това. Ние бяхме откъснати от Г.Димитров от 20 август и нищо не знаехме. (Телеграмата, за която се говори, я донесоха Винаров и Щерю Атанасов чак след 9 септември 1944 г. – на 10-ти.[6])

На 6 септември генералната стачка обхвана почти цялата страна. Навсякъде стачките прераснаха в улични въоръжени демонстрации. В София стачката обхвана болшинството от предприятията. Стачкуваха трамвайните служащи и други големи и малки предприятия. Софиянци излязоха на улицата, демонстрираха с лозунги за нова Отечественофронтовска власт, за мир, за изгонване на германците и др. В някои квартали станаха сблъсквания с полицията, паднаха ранени. Войската с танкове и картечници маршируваше по улиците и булевардите на София. Това беше великолепна наша въоръжена акция в обсадена крепост. Ние проверихме духът на войската. Пробвахме и духът на софиянци при срещата с войската. Тоя ден ние не дадохме парола за въоръжено действие. Това беше първата среща с противника. Тя имаше за цел повече да се разузнае как ще действа противникът и как ще реагират масите при тая среща. А срещата показваше, че войниците се размекваха и отправяха от танковете весели и приятелски погледи, което показваше, че нямат желание да стрелят по народа. Демонстрантите също проявиха смелост, без паника се движеха между войниците по улиците, издигайки приятелски лозунги към войниците, с цел за побратимяване.

Тоя ден мина в София поучително за партийното ръководство и нашия Главен щаб. Поучителен той беше и за войниците и офицерите, които се срещнаха с народа.

6 септември се записа в нашата нова история. Той беше началото на края, който определи и победата.

Само Муравиевото правителство това не разбра. На 6.IX. вечерта в заседание на Министерския съвет Вергил Димов – министър на вътрешното министерство докладвал:

– Аз зная, че Главният щаб на въстаниците не е в Балкана, а е тук в София. Главният щаб се оглавява от Добри Терпешев. Ако искам, аз мога да ги разгромя. Глупави комунисти. Съветският съюз с Англия и Америка прави съюз, че с нас ли не направи съюз. И да дойдат в България, те пак нас, а не комунистите ще потърсят за преговори.

(Сведенията са получени на 7. IX. от Димитър Илиев, наш разузнавач, чрез Гиргинов (министър от кабинета на Муравиев).

Значи Николопетковци са ме издали пред Вергиловци (нали все пак са земеделци).

На 6.IX. Главният щаб издаде следния и последен свой документ:

Български войници, подофицери и офицери,

Предателската и престъпна политика на българските фашистки управници доведе българския народ до най-срамната война срещу братския руски народ. В продължение на 4 години в съюз с фашистка Германия [то] постоянно провокираше Съветския съюз и открито даваше всяческа подкрепа на германските войки. България бе преобърната във военна снабдителна база на Германия. Българските войски се изпращаха да участват в братоубийствена и изтребителна война срещу освободителното движение в братска Югославия. Българският народ бе подложен на страшен кървав терор и грабеж. Но най-после търпението на великия Съветски съюз се изчерпа. На лъжата и заблудата се тури край. Вчера Съветският съюз обяви война на немско-фашистките агенти в България – червените войски преминават по следите на германските войски българските граници.

Днес българският народ и армия са заставени да участват във война срещу братския руски народ, срещу нашата освободителка. Нашият народ и нашата армия ще търпи ли тоя позор да участва в тая престъпна и братоубийствена война? – Не, българският народ и армия ще намерят сили в себе си да се разправят с ония, които го доведоха до война с Червената армия. Време за колебание вече няма. Сега и само сега ние ще трябва да вземем съдбата си в собствените си ръце. Пътят за свободата е само един – присъединяване към Червената армия и заедно с нея унищожение на германските войски и техните поддръжници в нашата страна.

Незабавно минавайте и се присъединявайте към народноосвободителната въстаническа войска, към славните партизански отряди в България. Престанете да изпълнявате по-нататък каквито и да било противонародни престъпни заповеди. Покажете се достойни синове на българския народ и неговите великани: Левски, Ботев и Димитров.

Една власт ще спаси нашата родина. Създаване на истинско народно демократично правителство на Отечествения фронт. Преминете с оръжието си в роти, дружини и полкове заедно с вашите щабове под командването на Главния щаб на въстаническите войски в България. Повече нито куршум срещу българските въстанически войски и братските народноосвободителни войски в Югославия.

Заедно с българските партизани и народоосвободителните войски в Югославия, [в] братски съюз с Червената армия да унищожим немските войски и техните агенти и да освободим нашето Отечество.

Смърт на германските окупатори и техните агенти!

Да живее всеобщото народно войнишко въстание в България!

Да живее народно-демократично правителство на Отечествения фронт!

Да живее братският съюз на славянските народи!

6 септемврй 1944 год.

От Върховния щаб на въстанич[еските]
войски в България

На 7 септември генералната стачка и въоръжените демонстрации разтърсиха основните градове в страната. Замря стопанският живот, почти парализиран беше държавният апарат. Страната се намираше в истинска военна обстановка – обстановка на гражданска война за власт народна – власт на Отечествения фронт.

На седми Перник се вдигна. Каменовъглената промишленост спря. 12 000 миньорска армия води бой с полиция и войска.

В Плевен стачка и демонстрация. Разбит затворът от демонстрантите. Повече от петстотин политзатворници излизат на свобода. В Пловдив жп гара е завладяна от транспортните работници. Влаковете заковани на мястото си. Никакво движение по жп линиите в Южна България. В града тютюноработниците, трудещите се от кварталите станали господари на улиците и площадите. В Габрово, Сливен, Ямбол, Бургас, Варна, Пазарджик, Русе и Хасково – в тия комунистически и работнически центрове със стари революционни традиции под ръководството на партията масите излезли в открит бой за революционна работническо-селска власт. В цялата страна, по градове и села всичко е в боева готовност. Извършена е пълна мобилизация. Вдигнала се е огромна армия за бой с фашистките палачи. Партизанските отряди с пълна пара, смелост и решителност действат и овладяват много села и малки градове, приближавайки се към решаващите стратегически и индустриални градове, което от своя страна влияеше за активизиране на бойните въоръжени групи в градовете, чийто брой растеше с часове и минути – всичко се въоръжаваше и готвеше за последния и решителен бой.

На 7 септември положението беше следното:

Нашата акция продължаваше. След обяд се проведе демонстрация. Активността на вражеските сили намаляваше. Колебанието в армията се засилваше. Но засилваше се колебанието и в нашите съюзници. Някои от тях търсеха връзки с правителствени среди за доброволно предаване на властта на Отечествения фронт. В навечерието на въстанието имаше известна опасност да се намали активността на съюзниците, които оказваха влияние и на нашите среди.

На 7 септември Софийският гарнизон се подсили с докараната от турската граница 1-ва Софийска дивизия. С тая дивизия ние още не бяхме се свързали. Не знаехме настроението на войниците и офицерите в тая дивизия. Освен това в София, както казах по-горе, имаше доста германски войски. При щаба на германските войски се намираха Цанков и други фашистки главорези и генерали от действащата българска армия. Оценката за съотношението на силите и готовноста на масите в София тоя ден беше такава, че ние решихме тоя ден да опитаме да създадем друг център на въстанието. За такъв център избрахме Плевен. Там началник на дивизията беше вуйчо на Петър Илиев, той беше водил преговори с него да мине на наша страна с дивизията, или въобще да ни помогне с гаризона да овладеем властта в Плевен. Сутринта на 7 септември Петър Илиев, Петър Вранчев и Крум Лекарски заминаха за Плевен да подготвят частите на Плевенския гарнизон, заедно с авиацията в Телиш да минат на наша страна и завземем Плевен. В тая акция се разчиташе и на 500-те политзатворници, които щяха веднага да бъдат въоръжени, а така също и на революционния Плевен – плевенското работничество и трудещите се. Лекарски имаше връзки с авиацията в Телиш. За пренасянето на Кимон, Никола Петков и мен беше подготвен аероплан в Божурищкото летище. Но от този план нищо не излезе. Началник щаба на дивизията в Плевен Кисилинчев, явен враг, не се е съгласил да премине на наша страна, макар че проявил колебание. Тогава ние се върнахме към Софийския план – да щурмуваме София.

8 септември 1944 год. вечерта мина в безсъница. Сутринта рано, след полицейския час, научаваме, че съветската армия влязла в нашата страна. И това известие беше радостно и тягостно за нас в ръководството. Ние го почувствахме като удар по нашата Партия и нашия народ. Ние до този момент не можахме да си свършим сами работата. Ето, че сме във война със Съветския съюз. Какъв позор! Какво ли му е сега положението на др. Димитров? Как ли се черви пред

съветските другари, че нашата партия се оказа некадърна да смъкне фашистката власт. Тежък момент на сериозно изпитание. Тия мисли и чувства прераснаха в тревога и самокритика. Ние изоставахме от събитията. „Вчера още беше рано, утре ще бъде късно“ – тия ленински слова ми потиснаха съзнанието. Днес довечера трябва на всяка цена да завземем властта в София.

На 8 септември в 8 часа сутринта имах среща в Главния щаб с Тодор Тошев, отговорен за работата на армията по линията на бившите звенари, запасни офицери и останали да служат още в армията действащи офицери. С него водихме следния разговор: .

– Е Тоше, готови ли сте за действие? Времето ни изпревари. Довечера трябва да се вдигнем на оръжие и завземем властта в София.

– Разрешете ми един час време, за да проверя дали са готови за действие тия, с които трябва да действаме.

– Добре, ако може до половин час, защото нямаме време за протакане.

Тошев замина и точно след половин час дойде.

– Е как сте, готови ли сте?

– Не, не сме готови.

– Ах, Вие герой на нощни противонародни преврати! Не сте готови. Когато се касае да се вдигнете срещу народа, тогава сте готови да действувате, а сега, когато трябва да се спасява Родината и освобождава народът, не сте готови. Нищо. И без петел ще съмне.

Тошев се почувствува страшно угнетен. В лицето му не остана ни капка кръв. Той не смееше да ме гледа в очите.

– Чакай, – каза Тошев, аз още веднъж ще проверя.

– Провери, казах аз с известно облекчение, че още не е изгубена надеждата да имаме тяхната помощ, а тя беше ценна, защото имаха връзки със свои хора в армията.

– Иди и провери. Нам не са нужни 20 000 бойци от ваша страна, както се мислеше по-рано. Нам сега ни стигат 2000 смелчаци, но действително смелчаци, които, както казваше Ленин, „да умрат, но да победят“. Ти знаеш нашия план в София. Трябва в първия момент да превземем Военното министерство, да пленим Главния щаб на фашистката армия и Дирекцията на полицията. След това ние ще имаме народа и не малка част от войската. (Тошев явно подценяваше силите на народните маси. Аз трябваше да го убеждавам в това. Като военен, той изчисляваше съотношението помежду военните: наши и на врага.).

Тошев пак поиска половин час, за да провери своите.

През това време имах среща с Петър Илиев, който беше отговорник по наша линия за работата сред офицерството в армията. Петър също прояви известно колебание, но като комунист, не направи възражение. Аз и него упрекнах, че не е разбрал сериозността на момента. С него аз и много не разговарях.

– Довечера ще трябва да вземем Военното министерство, да пленим Главния щаб, да овладеем София и установим наша власт. Ясно?

– Ясно! – отговори Петър, но и той беше също изгубил кръвта от лицето си. Аз, разбира се, себе си не видях тогава.

Към 9 часа Тошев се върна при мен радостен и весел.

– Готови сме! – каза твърдо по войнишки Тошев – и добави: „Щом трябва да направим нещо като въстаниците през април 1876 год. ще го направим, за да улесним съветската армия".

– Не така, никакво сходство тук нямаме с Априлското въстание от 1876 год. Сега съветската армия е на наша земя. Някога я чакахме на Дунава, а сега тя е у нас. Срамота е да не се вдигнем. Ние вече вдигнахме народа, той действа, сега трябва да се нанесе решителен удар.

– Но добре – решено е! Ние предлагаме за парола между нас да бъде „Оборище".

– Значи Вие все пак свързвате нашето сегашно въстание с Априлското от 1876 година.

– Да! – каза Тошев.

– Добре. Възражение няма. Да бъде „Оборище".

През това време при нас пристигна Кирил Станчев. Той трябваше още на 8-ми вечерта да ми докладва за своята „мисия" при военния министър, но едва сега дойде. Аз го изругах и го застъпих, че при такива моменти за неизпълнени задачи се полага разстрел. Кирил също побледня. Той едва сега разбра, че работата с комунистите не е шега.

– По-нататък никъде няма да ходиш сам. Само с Тошев ще ходиш и него ще слушаш (завърших разговора с Кирил. В това време ми дойде на ум, че Стоян Караджов, който се криваше при Колбуров, беше ми разказал, че началникът на 1-ва Софийска дивизия търсел връзка с ЦК на партията. Аз поставих пред Тошев и Станчев въпроса могат ли да ми устроят среща с тоя Славков. Те отговориха, че са били съвипускници и по-рано той е бил техен, но сега не са го потърсили. Уговорихме се в 2.30 часа след обед да го доведат в дома на Петър Тодоров – звенар. След което се разделихме.

След разговора с Тошев на доклад дойде Петър Илиев. Той ми съобщи между другото, че заедно с Петър Вранчев ходили при столичния комендант Чавдаров и го уговорили, когато ние през нощта ще се явим да завземаме Дирекцията на полицията и другите полицейски участъци, той да не противодейства, а дори да съдейства.

– Ние му казахме – разказва Петър, че със старата власт е свършено. Той има не малко грехове спрямо народа като комендант и затова единствената възможност да спаси себе си и да направи добро за народа в тоя исторически момент е да улесни завземането на властта от Отечествения фронт.

Петър Илиев се познавал с Чавдаров от Военното училище, където заедно са учили – били съвипускници. Тия стари приятелски връзки му дали кураж да преговаря с Чавдаров. За сигурност и да повярва Чавдаров, че зад Петър Илиев стои партията, той взел със себе си Петър Вранчев. Така те двамата свършили тая дипломация.

Когато слушах Петър Илиев да ми разказва, че той съобщил нашия план за въстание през нощта и сутринта на 9 септември, аз изтръпнах и наругах здравата Илиев.

– Кой ти каза да отиваш на преговори с Чавдаров? Та ти си казал нашия план на най-големия враг. Ами ако тоя синковец съобщи сега на правителството, какво ще стане с нас?

Петър много се изплаши, защото аз го предупредих какво може да произлезе от едно предателство, което той неволно е извършил. Малко ще му е да бъде разстрелян.

Петър отговори, че след като аз съм поставил въпроса да действаме в София още тая вечер, той сам решил да завербува Чавдаров, разчитайки на личните си връзки от старо време. Това ставаше до 10 часа на 8 септември 1944 год.

В 10 часа аз отидох на заседание на ПБ в дома на бащата на Крум Кюлявков – близо до Централния затвор. Тук бяха Югов, Драгойчева, Бл. Иванов, Димитър Ганев и Г. Чанков.

Аз докладвах изработения план за действие на 9 септември сутринта за овладяване на София и завземане на властта. Те единодушно го одобриха.

След това се разисква въпросът за бъдещото Отечественофронтовско правителство.

ЦДА, сп. 1877 Б, л. 5–18. Машинопис.

---

[1] Спомените са написани през 1957 г.

[2] Вероятно става дума за Димитър Томов, Димитър Попов и Игнат Илиев.

[3] Шопски партизански отряд е образуван през май 1944 г. в землището на с. Буковец, Софийско. Район на действията – западно от р. Искър в бившата Годечка околия и части от бившата Софийска област.

[4] Константин (Кочо) Стоянов – военен деец, генерал-майор, известен с извършваните насилия през 1923–1925 и 1941–1944 г. От май 1944 г. командва 5-та армия.

[5] Велизар Лазаров – генерал, участва в създаването на Военния съюз и в преврата на 9 юни 1923 г., военен комендант на София след преврата. Известен с преследването на комунисти и земеделци.

[6] Става дума за радиограма на Г. Димитров от 5 септември 1944 г. с указание за разгръщане на въоръжената борба в България *(вж док. № 475)*, изпратена до Ив. Винаров и Щ. Атанасов, спуснати с парашут над територията на Югославия (близо до българската граница) и имащи радиостанция. Задача на групата Винаров – Атанасов и пристигналия с тях Д. Дичев е била да осъществят връзката на Г. Димитров с ПБ на ЦК на БРП (к). Но те пристигат в София едва на 10 септември.

№ 476

Писмо от Г. Димитров до Й. В. Сталин и В. М. Молотов с информация за правителството на К. Муравиев и необходимостта от създаване на правителство на Отечествения фронт

4 септември 1944 г.

Товарищу Сталину И. В.
Товарищу Молотову В. М.

В связи с созданием нового болгарского правительства считаю нужным дать следующие предварительные сведения о составе и характере этого правительства:

1. Правительство Муравиева состоит в основном из лидеров трех группировок буржуазной оппозиции: демократов (Мушанов, Гиргинов), правых земледельцев (Муравиев, Гичев) и народняков (Буров). Ряд местных деятелей и сторонников этих группировок участвуют, против воли их центров, в комитетах Отечественного фронта и поддерживают его платформу среди масс.

2. В состав правительства входят преимущественно англофильские деятели (в частности, Мушанов, Гиргинов, Буров). Часть министров (особенно Гичев и Вергил Димов) – ярые антикоммунисты и недружелюбно настроенные по отношению к Советскому Союзу люди.

3. В правительство Муравиева не входит ни один из представителей партий и групп, составляющих Отечественный фронт, - Рабочей партии (коммунисты), земледельцев (Никола Петков, Държански), „звенарей“ (Кимон Георгиев, Дамян Велчев), социал-демократов (Чешмеджиев), радикалов (Венелин Ганев) и Союза коопераций.

Таким образом, Отечественный фронт остался не расколотым, вопреки усиленным попыткам со стороны Мушанова, Гичева и др.

4. Новое правительство создано под давлением событий и народного движения с целью осуществить переход с позиций пронемецкого „нейтралитета“ Багрянова на позиции соглашения с союзниками. Но по своему составу и вследствие ограниченности тех внутренних сил, на которые оно опирается, правительство Муравиева явно непригодно для проведения решительной политики активного сотрудничества Болгарии с союзниками против немцев, для подавления сопротивления пронемецких, фашистских сил в стране, а также для демократизации страны и преодоления пронемецкого, фашистского наследия. Его политика неизбежно будет половинчатой. Оно не сможет ни сплотить народные силы, ни справиться с задачами момента, и поэтому его можно рассматривать только как очень кратковременное правительство.

5. Загранбюро компартии Болгарии считает, что Отечественный фронт должен поддерживать те мероприятия правительства Муравиева, которые направлены к полному разрыву с Германией и переходу Болгарии на сторону союзников, но он (в частности, коммунисты) будет продолжать свои усилия для создания правительства Отечественного фронта, так как такое правительство будет в

состоянии мобилизовать силы народа и армии на борьбу за очищение Болгарии и Балкан от немцев, установить сотрудничество с Народно-освободительной армией Тито и братски урегулировать взаимоотношения с новой Югославией, установить искреннюю дружбу с Советским союзом, провести решительные мероприятия по выкорчевыванию пронемецкого, фашистского наследия в государственном аппарате, в армии и в политической и общественной жизни страны и обеспечить демократические права и свободы болгарскому народу.

Разумеется, в таком правительстве смогут найти подобающее место и другие общественные деятели, пользующиеся влиянием в народе, но стоящие ныне вне Отечественного фронта. В таком духе ведет свои передачи радиостанция „Христо Ботев“.

Г. Димитров

ЦДА, ф. 146 Б, оп. 2, а.е. 1765, л. 86–88. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 477

Писмо от Г. Димитров до Й. В. Сталин и В. М. Молотов със съобщение на ЦК на БРП (к) за действия срещу правителството на К. Муравиев

5 септември 1944 г.

ЦК компартии передал 4-го сентября для меня следующее сообщение:

„Национальный комитет Отечественного фронта выступил с обращением против нового правительства с призывом к народу – бороться за правительство Отечественного фронта.

Наше отношение к новому правительству отрицательное.

Партия дала указание организовать продолжительные политические стачки, демонстрации и расширять повстанческое движение. В некоторых районах страны началось массовое движение народа под руководством повстанческих отрядов.

Завтра в Софии будет проведена демонстрация, за нею последуют демонстрации во всей стране“.

Г. Димитров

ЦДА, ф. 146 Б, оп.2, а.е. 1765, л. 89. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 478

Радиограма от Г. Димитров до ЦК на БРП(к) за подготовката и провеждането на въоръжено въстание[1]

Москва, 5 септември [19]44 г.

Винарову, Георгиеву[2], Янову[3]

Предайте бързо с всички възможни средства на ЦК на партията следното:

1. Да се сплотят всички демократични прогресивни сили на народа, всички действително антигермански групи, дейци и елементи около Националния комитет на Отечествения фронт като представител на българския народ, организатор и ръководител на народната борба срещу немските разбойници и тяхната българска фашистка агентура.

2. Да се вземат мерки за незабавното разоръжаване на германските въоръжени части, гарнизони, гестаповци и пр., тяхното безпощадно обезвреждане, а така също решително да се смажат всяка съпротива и враждебни действия против Отечествения фронт и Червената армия.

3. Да се призоват народът, войници и офицери на борба против германците и тяхната агентура и се подкрепят с всички сили усилията на Националния комитет за създаване правителство на Отечествения фронт.

4. Да се мобилизират всички сили, за да се парализират в зародиш всякакви опити за водене военни действия против Червената армия от страна на германците и техните фашистки агенти в страната.

5. Да се вземат бързи мерки за осигуряване открито проявление на Националния комитет на Отечествения фронт, неговите партии, групи, за безцензурен печат и освобождаване на затворените патриоти.

6. Българският народ и неговите въоръжени сили трябва решително да минат на страната на Червената армия – освободителка на България от немското иго, и заедно с нея да очистят българската земя от немските разбойници и техните подли помагачи.

Получаването и предаването в ЦК потвърдете. Съобщете бързо какво става.

Г. Д.

ЦДА, КМФ 40/433, к. 9–10. Копие. Машинопис. Руски ез.

Публ. в"Антифашистката борба в България. Документи и материали." т. 2., С., 1984, с. 537.

---

[1] За съдържанието на тази радиограма на 6 септември 1944 г. на Г. Димитров са уведомени Й. В. Сталин и В. М. Молотов. *(ЦДА, ф. 146 Б, оп. 2 , а.е. 1765, л. 90–91).*

[2] Щ. Атанасов.

[3] Псевдоним на Д. Дичев.

№ 479

Радиограма от Г. Димитров за разгръщане на въоръжената борба в България, за всестранна подкрепа на Отечествения фронт и Червената армия

Москва, 5 септември 1944 г.

До Винаров, Георгиев[1]

Максимално разгръщайте нашите въоръжени сили, свързвайте се с части от армията, организирайте съвместни въоръжени действия против немците, българските агенти-предатели. Мобилизирайте всичко за всемерна подкрепа на националния комитет на Отечествения фронт и за братска бойна дружба с Червената армия и с армията на Тито.

Потвърдете получаването на настоящото.

Димитров

ЦДА, КМФ 40/ 433, к. 8. Оригинал. Ръкопис. Руски ез.
Публикувано в ИИИБКП, т. 27, С., 1972, с. 9.

---

[1] Щерю Атанасов.

№ 480

Съобщение на ЦК на БРП (к) до Г. Димитров за положението в България и действията на Отечествения фронт

7 септември 1944 г.

Правительство в панике, народ ожидает Красную Армию.

6 сентября в городе собиралась демонстрация, но была разогнана полицией и ложным сигналом воздушной тревоги. Полиция открыла стрельбу по демонстрантам.

Демонстрация требовала создания правительства Отечественного фронта. О демонстрации правительство было предупреждено. Демонстрация была подавлена полицией и войсками. Убито 5 человек. Приказ об открытии стрельбы отдал лично министр внутренних дел Вергил Димов.

Военный центр Отечественного фронта, куда входит и военная секция звенарей, 6 сентября вел переговоры с военным министром о свержении правительства. В случае неуспеха переговоров военный центр должен был отдать приказ о восстании в войсках.

Утром 6 сентября немцы поспешно бежали из Софии по направлению Ниша, побросав военное имущество. Крупная буржуазия и гермонофилы выезжают в Турцию и Швейцарию.

Правительство уговаривает советскую миссию не выезжать из Болгарии[1].

ЦДА, ф. 146Б, оп. 2, а.е. 1765, л. 94. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] На 8 септември 1944 г. за това съобщение са уведомени Сталин и Молотов *(ЦДА, ф. 146 Б, оп. 2 , а.е. 1765, л. 93).*

№ 481

Телеграма от ЦК на БРП(к) до Г. Димитров със съобщение, че на 8 срещу 9 септември се предвижда завземането на властта

[7 септември 1944 г.]

Димитрову

В стране продолжаются массовые забастовки и демонстрации. В Софии поднялись на борьбу все предприятия, в том числе трамвайный парк, железнодорожники, рабочие шахты Перник и табачники Пловдива.

Повстанцы действуют и устанавливают власть Отечественного фронта.

Муравиев стрелял в демонстрантов. В Софии убито 6 человек, в Пернике – 3 и т.д.

С 8-го на 9-е – общий штурм за власть. Будут участвовать и войсковые части.[1]

ЦДА, КМФ 40/429, к. 3. Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[1] В края на документа има бележка: *„Получено в Москва на 10 сент. 1944 г.“*

№ 482

Писмо от Г. Димитров до Й. В. Сталин и В. М. Молотов с молба СССР да окаже помощ на българските партизани

7 септември 1944 г.

Товарищу Сталину Й. В.
Товарищу Молотову В. М.

В связи с разрывом отношений с Болгарией и развертывающейся народной борьбой и партизанским движением против немцев и их болгарских агентов в стране, Загранбюро компартии Болгарии просит:

1. Поручить органам, занимающимся практической организацией помощи Народно-освободительной армии Югославии, срочно перебросить в Сербию (на болгаро-сербскую границу) вооружение и обмундирование в количестве, рассчитанном на пять тысяч болгарских партизан. В Западной Болгарии уже имеется до десяти тысяч болгарских партизан, действующих против немцев на их новой оборонительной линии София – Цариброд – Ниш.

2. Разрешить освобождение от службы в рядах Красной Армии офицеров-болгар для военной работы в Болгарии (по приложенному списку)[1].

3. Разрешить переброску через Румынию в Болгарию группы болгарских товарищей – партийных работников и врачей (по приложенному списку)[2].

4. Разрешить материальную помощь компартии Болгарии в размере до 50 000 американских долларов подотчетно, под лично мою и Загранбюро ответственность за ее конкретное использование.

Г. Димитров

ЦДА, ф. 146Б, оп. 2, а.е. 1748, л. 8. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Списъкът влючва следните лица:

„ 1. Герой на Съветския съюз, полковник *Горанов* Вълкан Семьонович (Захариев, Захари Симеонов) – Узбекската ССР, Ташкентското управление на Гражданския въздушен флот.

2. Полковник *Черкезов* Иван Афанасиевич – преподавател на Военната академия на РККА „М.В.Фрунзе“.

3. Полковник *Нилов* Владимир Григориевич – началник на катедра за военна подготовка на Държавния институт „М.И.Калинин“, гр.Калинин.

4. Инженер-майор *Кабакчиев* Август Христович – военна поща № 35403.

5. Майор *Коджейков*, Николай Христофорович – военна поща № 18160-А.

6. Старши лейтенант *Николов* Алберт Николаевич – военна поща № 26505.

7. Лейтенант *Винаров-Кръстев* Карл Христович – военна поща № 89550.

8. Старши лейтенант на Военно-морския флот *Шахбазян* Емил Степанович – намира се в разпореждане на „Управление кадрови офицери“ при Военно-морския флот в Москва“. *(ЦДА, ф. 146, оп.2, а.е. 1748, л. 9).*

[2] Този списък липсва в делото.

№ 483

Радиограма от Г. Димитров до ЦК на БРП(к) за отношението към правителството на К. Муравиев и указания за действията на партията

Москва, 8 септември 1944 г.

До Петров[1] (София)

Заетата от Вас позиция по отношение на правителството на Муравиев е правилна. Давайте срочно всички най-важни сведения за положението в страната, за това, което става в армията, за партизанските дружини, за дейността на Националния комитет на Отечествения фронт и на главния партизански щаб и специално за позицията и дейността на нашата партия. Получихте ли последната наша директива чрез българските другари в Сърбия?[2] Слушайте и широко използвайте „Христо Ботев“. Необходимо е да имате един хубав ежедневен вестник на Отечествения фронт и всемерно да засилите нашия партиен печат.

Димитров

Г. Д.[3]

ЦДА, КМФ 40, мф.433, к. 11. Оригинал. Машинопис. Руски ез.
Публикувано в ИИИБКП, т. 27, С. 1972, с. 10.

---

[1] Псевдоним на Д. Терпешев.

[2] Имат се предвид Ив. Винаров, Щ. Атанасов и Д. Дичев, спуснати с парашут в Сърбия. Вж. док. № 475, бел. 6.

[3] Автограф.

№ 484

Заповед на Главнокомандващия въстаническите войски Д. Терпешев

София, 9 септември 1944 г.

Стремителното настъпление на Червената армия и нейните съюзници – англо-американските армии, както и борбата на народа, армията и народноосвободителна въстаническа войска, доведоха до установяването на народната власт на Отечествения фронт. Като имам това предвид,

ЗАПОВЯДВАМ

Всички бригади, отряди и дружини на Народноосвободителните войски да слязат от Балкана в населените места и градове и организирано да се поставят на разположение на командирите на Отечествения фронт и неговата власт.

Обявявам благодарност на всички командири, политически комисари и бойци от славната въстаническа войска, които чрез своя беззаветен героизъм и подвизи допринесоха за премахване на диктаторските противонародни режими и за създаването на народната власт.

Вечна слава на загиналите в борбата за народна свобода борци!

Главнокомандващ въстанически войски
Генерал-майор Д. Терпешев[1].

ЦДА, оп. 1879 Б, т. 3, с. 676. Машинопис.

---

[1] Заповед за удостояването на Д. Терпешев със званието ген.-майор излиза на 10 септември 1944 г.

№ 485

Радиограма от Г. Димитров до Д. Терпешев (Петров) относно създаването на съвети във Варна

Москва, 9 септември 1944 г.

В Софию.
По вертушка, 2 часа. 9 септември 1944 г.

Петрову

Узнали, что в Варне создаются советы, разоружают полицию. Примите самые срочные и самые решительные меры, чтобы это немедленно прекратить. Советов нигде не создавать, полицию не разоружать. Подобные действия могут лить воду только на мельницу наших врагов, врагов болгарского народа. Деритесь строго на демократических позициях.

Подтвердите получение настоящего и информируйте о принятых Вами мерах.

Димитров

ЦДА, КМФ 40/ 433, к.12. Копие. Машинопис. Руски ез.

№ 486

Радиограма от Г. Димитров до Д. Терпешев (Петров) с указания за ЦК на БРП(к) и Националния комитет на Отечествения фронт

Москва, 10 септември 1944 г.

До Петров

1)Съобщете срочно за всеки от новия кабинет[1], към каква политическа група принадлежи и точно кои са нашите министри и техните портфейли.

2) Започнахте ли вече издаването на ежедневен вестник на Отечествения фронт и на ежедневен вестник на нашата партия. За тази цел можете да разчитате на необходимата материална помощ от наша страна.

3) Вземете срочни мерки за всестранното укрепване на партията и на нейното ръководство в центъра и по места.

4) Съобщете кои от активните партийни хора са излезли от затворите и концлагерите и какво отношение имат към партията.

5) Националният комитет на Отечествения фронт и неговите местни органи трябва да продължат да съществуват и активно да работят за сплотяване на народните маси и за осъществяване програмата на Отечествения фронт, без, разбира се, да противопоставят себе си на правителството.

6) Радио „Христо Ботев“ засега ще продължава своята работа. Съобщете ни свои бележки, предложения и пожелания по отношение на неговите предавания.

7) Моля редовно да ни информирате за всичко най-важно.

Димитров

ЦДА, КМФ 40/ 433, к. 13–14. Оригинал. Ръкопис. Руски ез.
Публикувано в ИИИБКП, т. 27, С., 1972, с. 10–11.

---

[1] Има се предвид правителството на Отечествения фронт.

№ 487

Сведения, подготвени от Г. Димитров, за Регентския съвет и правителството на Отечествения фронт[1]

Москва, 14 септември 1944 г.

Сообщаю имеющиеся в Заграничбюро компартии Болгарии сведения о Регентском совете и правительстве Болгарии:

I

Правительство под председательством Кимона Георгиева создано Национальным комитетом и является правительством Отечественного фронта.

К Отечествнному фронту примыкают:

1. Компартия (рабочая партия), играющая руководящую роль в Отечественном фронте и возглавляющая на деле все массовое движение против немцев и фашистов. Она руководила на деле партизанским движением в стране.

2. Земледельческий союз в лице его левых руководителей Петкова, Держанского и др., находящихся в едином фронте с коммунистами в течение всего времени фашистской диктатуры. За ними идет большинство Земледельческого союза.

3. Политическая группа „Звено", немногочисленная организация, созданная в 1934 г. преимущественно из офицеров-антимонархистов, путем военного путча она пришла к власти в 1934 г., но, не имея социального базиса, она через 6 месяцев была низвергнута царем Борисом, и ее вожди Кимон Георгиев, Дамян Велчев и др. были посажены в тюрьму. Ее влияние распространялось преимущественно на офицеров среднего командного состава. Правительство „звенарей" в 1934 г. восстановило дипломатические отношения с Советским Союзом (дипломатическим представителем в Москве был профессор Михалчев). Помимо дружбы с Советским Союзом эта группа включила в свою программу образование югославянской федерации с участием Болгарии. После низвержения „звенари" пошли на сближение с коммунистами.

4. Социал-демократы в лице их левых вождей Чешмеджиева, Нейкова и др., за которыми идет большинство партии. Правый лидер социал-демократической партии Пастухов остается и поныне злостным врагом коммунистов и Советского Союза, но представляет незначительную группу.

5. Беспартийные левые интеллигенты – профессора, народные учителя, адвокаты и пр.

Министерские посты в правительстве Отечественного фронта распределены следующим образом: политическая группа „Звено" – 4 министерства, Коммунистическая партия – 4 министерства, Земледельческий союз – 4 министерства, Социал-демократическая партия – 2 министерства и независимые интеллигенты – 2 министерства.

Главнокомандующий армией назначен генерал-майор Маринов.

В первые дни правительство провело следующие мероприятия:

1. Распустило прогерманский Регентский совет и на основании конституции назначило новый Регентский совет из сторонников Отечественного фронта.

2. Приказало арестовать всех министров, бывших у власти после 1 января 1941 г., всех депутатов, одобрявших и поддерживавших пронемецкую политику правительств, и всех палачей фашистской диктатуры.

3. Объявило восстановление политических свобод народа и отменило цензуру печати.

4. Распустило все фашистские организации (политические, военные и общественно-культурные).

5. Закрыло все фашистские газеты и отняло их типографии.

6. Освободило всех осужденных за борьбу против немецкой политики и фашизма.

7. Отменило все фашистские исключительные и противоконституционные законы (расовые, против коммунистических и демократических организаций и пр.), изданные со времени фашистского переворота 1923 г.

8. Приступило к чистке государственного и военного аппарата от фашистских и пронемецких агентов. Уже смещен главнокомандующий, расчищен Генеральный штаб армии, сняты с их постов высшие войсковые начальники, высшие полицейские чиновники, отозваны 18 полпредов и пр.

9. Создана во всех городах и селах народная милиция Отечественного фронта.

10. Народно-освободительная повстанческая армия (партизанские отряды) по постановлению правительства влились в регулярную армию.

11. Назначена комиссия для ведения переговоров о заключении перемирия и соглашения о совместных операциях с Красной Армией против немцев.

12. Отозвана оккупационная армия из Югославии и Греции. Правительство сделало предложение маршалу Тито о совместных операциях болгарской и югославской армий против немцев.

II

РЕГЕНТСКИЙ СОВЕТ

1. **Венелин Ганев,** мелкобуржуазный левый демократ. Бывший министр. Бывший председатель Лиги прав человека в Болгарии. Участвовал в комитетах борьбы против белого террора. Профессор философии и права при Софийском университете.

2. **Цвятко Бобошевский,** адвокат, деятель с умеренными либеральными взглядами. Бывший министр.

3. **Тодор Павлов**, член Коммунистической партии Болгарии. За коммунистическую деятельность сидел в тюрьме 4 года. С 1932 г. по 1936 г. был в СССР, где работал профессором в Институте Красной профессуры и др. Автор ряда философских работ, известен за пределами страны. Во время войны до 1943 г. находился в концентрационном лагере.

СОСТАВ ПРАВИТЕЛЬСТВА ОТЕЧЕСТВЕННОГО ФРОНТА

а) Сторонники политической группы „Звено“.

1. **Премьер-министр Кимон Георгиев**, офицер болгарской армии до конца первой мировой войны. Участник Балканской и первой мировой войны. Уволен в чине майора. В 1923 г. был избран депутатом Народного собрания XXI созыва. В 1926 г. был министром путей сообщения в правительстве Ляпчева. В 1934 г. после переворота 19 мая был премьер-министром.

2. **Военный министр генерал-майор Дамян Велчев**, бывший офицер болгарской армии. Уволен в конце первой мировой войны в чине полковника запаса. Больше 10 лет был начальником единственного в стране Военного училища. В конце 1935 г. был приговорен судом к смертной казни за подготовлявшийся им переворот. Царем Борисом смертный приговор был заменен пожизненным тюремным заключением. В 1940 г. по амнистии вышел из тюрьмы. Член Национального комитета Отечественного фронта.

3. **Министр иностранных дел Петко Стайнов**, юрист, публицист и общественный деятель, профессор Софийского университета. Был министром путей сообщения правительства Ляпчева в 1926 г., послом в Париже в 1934 г. Как депутат парламента выступал резко против пронемецкого курса Филова, примыкал к Отечественному фронту.

4. **Министр пропаганды Димо Казасов,** публицист. До 1923 г. состоял в партии широких социалистов Болгарии. Был редактором газет широких социалистов „Трибуна“, „Народ“, „Изток“. В 1924 г. отошел от партии широких социалистов. Является одним из основателей группы „Звено“ и редактором ее органа. В 1934 г. был послом в Белграде.

б) Члены коммунистической партии.

1. **Министр без портфеля Добри Терпешев**, крестьянин, член Рабочей партии тесняков с 1903 г. За революционную деятельность просидел 16 лет в тюрьме. Секретарь ЦК БКП. Член Национального комитета Отечественного фронта.

2. **Министр внутренних дел Антон Танев Югов**, рабочий-табачник. Окончил Международную ленинскую школу в Москве. Оргсекретарь ЦК БКП.

3. **Министр юстиции Минчо Нейчев**, адвокат, старый коммунистический деятель.

4. **Министр народного здравоохранения Рачо Ангелов**, врач, получил образование в России. Старый коммунист. Деятель профсоюза медицинских работников.

в) Левые сторонники Земледельческого союза.

1. **Министр без портфеля Никола Петков**, журналист, брат убитого Цанковым в 1924 г. руководителя левого крыла Земледельческого союза Петко Петкова. Член Национального комитета Отечественного фронта.

2. **Министр путей сообщения Ангел Держански**, юрист, депутат Народного собрания XXV-го созыва. Член антифашистской оппозиции в парламенте.

3. **Министр благоустройства Борис Бумбаров.** Был эмигрантом в Югославии после низвержения Стамболийского.

4. **Министр земледелия Асен Павлов.**

г) левые социал-демократы.

1. **Министр промышленности и труда Дмитрий Нейков**, кооперативный деятель, секретарь Центрального комитета социал-демократической партии. В

1940 г. приезжал в СССР. По возвращении выступал в печати и на собраниях коорeративных организаций с положительными отзывами о СССР. Член Национального комитета Отечественного фронта.

2. **Министр социального обеспечения Григор Чешмеджиев**, журналист и общественный деятель, адвокат, редактор ряда журналов социал-демократической партии. Сторонник просоветской ориентации.

д) Независимые интеллигенты.

1. **Министр финансов Петко Стоянов,** профессор экономических наук Софийского университета. Избирался депутатом Народного собрания. В 1926 г. был министром в правительстве Ляпчева.

2. **Министр народного просвещения Станчо Чолаков.** Левый просвещенец.

Г. Димитров

ЦДА, ф. 146, оп. 2 , а.е. 1765, л. 98–105. Копие. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Сведенията са подготвени за съветските висши партийни и държавни органи.

№ 488

Радиограма от Г. Димитров до ЦК на БРП(к) с указание за промяна на оценката на преврата на 9 септември 1944 г.

Москва, 15 септември 1944 г.

ЦК – Спиридонову[1]

Нам представляется неправильной оценка низвержения немецкой агентуры и фашистского режима и создания правительства Отечественного фронта, как антифашистской революции. В нынешнем всенародном патриотическом восстании решающую роль играют общенациональные интересы народа, а не классовые моменты и цели. Болгарский народ ведет народно-освободительную войну для разгрома немецких разбойников, одновременно подавляя немецких агентов, народных предателей и закладывая основы народно-демократической власти в стране. Неправильная установка по этому вопросу может привести к политическим и тактическим выводам, идущим вразрез с характером и нынешними задачами народной борьбы. При этом не забывайте, что внутренние и внешние враги нашего народа усердно используют все, что по существу или даже по форме указывало бы на проведение курса советизации Болгарии.

Просьба серьезно продумать все, что из этого вытекает для публичных выступлений партии, для ее пропаганды, для печати и ее практических мероприятий.

Д[имитров]

ЦДА, КМФ 40/ мф.433, к.19.Оригинал. Машинопис. Руски ез.

---

[1] Псевдоним на Трайчо Костов.

СЪДЪРЖАНИЕ

№ 248 Доклад на члена на ЦК на БКП Методи Шаторов (Марко) за работата на БКП (т.с.) в националнореволюционното движение – *[началото на 1930 г.]* 657

№ 249 Директива на ЦК на БКП до окръжните комитети, партийните организации и селските ядки във връзка с подготовката на Европейския селски конгрес – *[януари 1930 г.]* 660

№ 250 Писмо от Западноевропейското бюро на Коминтерна до компартиите за подпомагане дейността на „Съюза на приятелите на СССР“ – *3 януари 1930 г.* 662

№ 251 Писмо от [представителя на Коминтерна в Берлин Блерио] до [Балканския лендерсекретариат на ИККИ] – *20 януари 1930 г.* 663

№ 252 Отговор на П. Искров, Н. Кофарджиев и Г. Ламбрев на представеното от В. Коларов заявление-протест в Балканския секретариат на ИККИ – *4 февруари 1930 г.* 667

№ 253 Заявление на Г. Димитров до ИККИ по повод „Отговор на един безобразен документ“, изпратен от П. Искров, Н. Кофарджиев и Г. Ламбрев до ИККИ и ЦК на БКП – *7 февруари 1930 г.* 670

№ 254 Изложение на Г. Димитров до Балканския лендерсекретариат във връзка с разглеждане на Българския въпрос в ИККИ – *18 февруари 1930 г.* 672

№ 255 Писмо от Лазар Станев до члена на Президиума на Крестинтерна Иван Орманов (Горов) – *19 февруари 1930 г.* 691

№ 256 Писмо на П. Искров и Н. Кофарджиев (Сашо) в Балканския лендерсекретариат за защита на партията и ЦК от атаките на др. В. Коларов и др. Г. Димитров – *24 февруари 1930 г.* 692

№ 257 Доклад за състоянието на националнореволюционните организации на Балканите 695

№ 258 Доклад на члена на ЦК на БКП Илия Василев (Кирил) за състоянието на левицата в БЗНС – *31 юни 1930 г.* 697

№ 259 Писмо от Л. Станев до Президиума на Крестинтерна за работата на левицата по изпълнение решенията на Европейския селски конгрес и за съществуващата в нейните среди идея за създаването на нов ляв Земеделски съюз – *юни – юли 1930 г.* 702

№ 260 Писмо на Западноевропейското бюро на Коминтерна до компартиите за засилване на акцията срещу водената в капиталистическите страни антисъветска кампания – *3 октомври 1930 г.* 703

№ 261 Доклад на члена на ЦК на БКП Рачо Цанов (Мустафа) до ЗБ на ЦК на БКП за организационното състояние на партията – *12 октомври 1930 г.* 704

№ 262 Доклад за организационното състояние на БКП с информация за работата на Българската комисия при ИККИ – *16 октомври 1930 г.* 712

№ 263 Сведения от Лазар Станев за дейността на Националния селски комитет по създаване на селски комитети в България – *1930 г.* 715

№ 264 Доклад на Вл. Поптомов (Громов) до ИККИ за работата на Гръцката компартия сред националните малцинства в страната и за отношението ѝ към ВМРО (об.) – *31 януари 1931 г.* 717

№ 265 Из стенограма на доклада на С. Тимов пред съвещание в Секретариата на ИККИ по националния въпрос на Балканите – *20 февруари 1931 г.* 720

№ 266 Писмо от Г. Димитров до Й. Пятницки относно положението в БКП – *5 март 1931 г.* 722

№ 267 Резолюция на ЦК на БКП върху класовото професионално движение – *14 март 1931 г.* 725

№ 268 Из стенограма на изказването на В. Коларов на съвещанието по националния въпрос на Балканите, проведено в Секретариата на ИККИ – *20 март 1931 г.* 727

№ 269 Из докладна записка на Коста Новакович (Драгачевац) за състоянието на националнореволюционните организации на Балканите – *31 август 1931 г.* 732

№ 270 Доклад на началника на отдел Държавна сигурност на Дирекция на полицията А. Луков за дейността на Добруджанската революционна организация – *[септември–октомври 1931 г.]* 735

№ 271 Акционна аграрна програма на БКП – *[октомври 1931 г.]* 739

№ 272 Спорни въпроси, повдигнати при обсъждане в ИККИ на програмата за действия на БКП на село – *8 януари 1932 г.* 743

№ 273 Доклад на секретаря на ЦК на БКП Илия Василев (Бойко) до Балканския лендерсекретариат на ИККИ за работата на левицата в БЗНС – *29 март 1932 г.* 745

№ 274 Из директива на ЦК на БКП за работата на комфракциите в масовите организации – *юни 1932 г.* 749

№ 275 Доклад на ръководството на Международното обединение на революционните писатели (МОРП) до Секретариата на ИККИ за най-важните задачи и за подобряване на работата на организацията – *31 октомври 1932 г.* 753

№ 276 Доклад за резултатите от проведената през 1931 г. кампания по набиране на нови членове в легалните организации на БКП – *[1932 г.]* 757

№ 277 Писмо от секретаря на Националния административен съвет на Независимата работническа партия на Великобритания Джон Петън до Секретариата на Комунистическия интернационал – *6 февруари 1933 г.* 761

№ 278 Възвание на Бюрото на Социалистическия работнически интернационал към работниците от целия свят с призив за обединение в борбата срещу фашизма – *19 февруари [19]33 г.* 762

№ 279 Възвание на ИККИ до работниците и комунистическите партии от цял свят с препоръка за изграждане на единния фронт с партиите, влизащи в Социалистическия работнически интернационал – *2 март 1933 г.* 765

№ 280 Резолюция на ЦК на БКП относно работата и задачите на Селския отдел на ЦК на БКП – *[април 1933 г.]* 768

№ 281 Писмо от Политсекретариата на ИККИ до ЦК на БКП относно решенията на XIII пленум на ИККИ и произтичащите от тях задачи за БКП – *[втората половина на февруари 1934 г.]* 772

№ 282 Директиви за Балканския сектор на Международната ленинска школа за провеждането на политико-тактическа игра на тема: „Организация на проявите за 1 май 1934 г.“ – *3 април 1934 г.* 777

№ 283 Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ПБ на ЦК на БКП с указания за дейността на партията след Деветнайсетомайския преврат от 1934 г. – *21 май 1934 г.* 778

№ 284 Писмо на Г. Димитров до Й. Сталин с предложение за план на доклада му пред VII конгрес на Коминтерна – *1 юли 1934 г.* 779

№ 285 Писмо от секретар на ЦК на БКП Иван Павлов (Енчо) до Балканския лендерсекретариат с решението на комфракцията на ЦК на ВМРО(об.) срещу Георги Караджов (Янко), незачитащ решенията на БКП по националния въпрос – *7 юли 1934 г.* 782

№ 286 Резолюция на Политсекретариата на ИККИ относно преврата от 19 май 1934 г. в България и грешките на БКП – *4 септември 1934 г.* 784

№ 287 Писмо от Г. Димитров до Й. Сталин с предложения относно промяна в структурата и методите на работа в ръководните органи на Коминтерна – *6 октомври 1934 г.* 792

№ 288 Писмо от Й. Сталин до Г. Димитров във връзка с предложението му за промяна на методите на работа на ръководните органи на Коминтерна – *10 октомври 1934 г.* 794

№ 289 Из писмо на В. Коларов до Г. Димитров относно положението на БКП след резолюцията на ИККИ по Деветнайсетомайските събития в България – *17 декември 1934 г.* 795

№ 290 Писмо от ръководството на Международния аграрен институт до ЦК на компартиите относно свикването през 1935 г. на Международна аграрна конференция в Париж – *1934 г.* 796

№ 291 Писмо от ЦК на БКП до Балканския лендерсекретариат и Задграничното Бюро на ЦК на БКП с отчет за проведения в София V пленум на ЦК на БКП – *4 февруари 1935 г.* 798

№ 292 Проект на решение на комисия на ЗБ на ЦК на БКП и на Балканския лендерсекретариат за промени в състава на ЦК на БКП – *20 март 1935 г.* 801

№ 293 Из писмо на члена на ПБ на ЦК на БКП Атанас Павлов (Михайлов) до Балканския лендерсекретариат и ЗБ на ЦК на БКП относно признаването на Г. Димитров за вожд на БКП – *6 април 1935 г.* ... 803

№ 294 Писмо от секретаря на Социалистическия работнически интернационал Фридрих Адлер до Секретариата на ИККИ – *15 април 1935 г.* ... 804

№ 295 Писмо от Социалистическия работнически интернацианал до Марсел Кашен и Морис Торез относно провеждането на съвместни с Коминтерна действия в защита на жертвите на репресии в Испания и за борба против настъплението на фашизма – *[април 1935 г.]* ... 805

№ 296 Писмо от Политбюро на ЦК на БКП до Балканския секретариат на ИККИ и ЗБ на ЦК на БКП с отчет за извършеното по създаването на народния фронт в страната – *24 април 1935 г.* ... 806

№ 297 Доклад на Вл. Поптомов (В. Громов) относно сектантския курс на ръководството на БКП по отношение на македонското националнореволюционно движение в България – *5 юли 1935 г.* ... 810

№ 298 Предложение на Вл. Поптомов (В. Громов) относно въпроси на националнореволюционно движение, подлежащи на изясняване в духа на VII конгрес на Коминтерна – *24 септември 1935 г.* ... 813

№ 299 Циркуляр от Секретариата на ИККИ до всички компартии за добавки към резолюциите на VII конгрес на Коминтерна, непоместени в публикуваните текстове по конспиративни съображения – *[септември-октомври 1935 г.]* ... 815

№ 300 Обръщение на Г. Димитров, от името на ИККИ, към Секретариата на Социалистическия работнически интернационал за необходимостта от срочното установяване на единодействие между двата Интернационала за предотвратяване на нова война – *9 октомври 1935 г.* ... 816

№ 301 Писмо от секретаря на Социалистическия работнически интернационал Фр. Адлер до ИККИ – *15–19 октомври 1935 г.* ... 818

№ 302 Стенограма на отчета на М. Торез за срещата с лидерите на Социалистическия работнически интернационал Луи дьо Брукер и Фридрих Адлер – *18 октомври 1935 г.* ... 821

№ 303 Заявление на ИККИ „За единодействието на световния пролетариат“ – *ноември 1935 г.* ... 825

№ 304 Доклад на референта на ИККИ Марин Гешков (Грозданов) за дейността на Българската комунистическа партия във връзка с решенията на VII конгрес на Коминтерна – *20 декември 1935 г.* ... 828

№ 305 Проект на писмо на ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП за необходимостта от създаването на единен македонски национален антифашистки фронт – *8 януари 1936 г.* ... 829

№ 306 Писмо на В. Коларов, от името на ЗБ на ЦК на БКП, до ЦК на БКП с мнение за засилване масово-политическата работа на партията във връзка с изграждането на народния фронт – *10 януари 1936 г.* 831

№ 307 Писмо на В. Коларов и Г. Димитров, от името на ЗБ на ЦК на БКП, до ЦК на БКП с мнение за обща акция на Работническата партия, БЗНС, БРСДП, Демократическата и Радикалната партия във връзка с предстоящите парламентарни избори – *19 февруари 1936 г.* 832

№ 308 Постановление на Секретариата на ИККИ относно решенията на VI пленум на ЦК на БКП – *втората половина на юли 1936 г.* 832

№ 309 Решение на ЦК на БКП по самокритиката на П. Искров, Илия Василев, Георги Ламбрев, Атанас Павлов, Андрей Георгиев, Стоян Цингов и Димитър Златарев – *преди 28 юли 1936 г.* 835

№ 310 Писмо от Г. Ламбрев (Росен) до Г. Димитров, в което признава допуснатите от него грешки и моли за връщането му в България. Мнението на Ан. Иванов относно молбата на Г. Ламбрев – *5 август 1936 г.* 838

№ 311 Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП с указания за създаването на народнофронтовски комитети – *18 септември 1936 г.* 839

№ 312 Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП с критични бележки по решението на ЦК на БКП относно самокритиката на П. Искров и Ил. Василев – *18 септември 1936 г.* 840

№ 313 Проект на писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП за засилване борбата срещу Ал. Цанков и за изграждане на народен фронт – *10 ноември 1936 г.* 840

№ 314 Из доклада „Единния и народния фронт на Балканите (към края на 1936 г.)“ – *28 декември 1936 г.* 841

№ 315 Из материали, събрани в Дирекцията на полицията, за решенията на VII конгрес на Коминтерна и дейността на БКП по тяхното изпълнение – *декември 1936 г.* 843

№ 316 Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП за организиране в България в подкрепа на Испанската република – кампания *края на 1936 г.* 848

№ 317 Отчет за дейността на школите на Коминтерна за подготовка и преподготовка на кадри – *[1936 г.]* 849

№ 318 Радиограма от ЦК на БКП (Ана) до ЗБ на ЦК на БКП относно създаването на народнофронтовски селски комитети от Лазар Станев – *6 януари 1937 г.* 850

№ 319 Радиограма от ЦК на БКП (Ана) до ЗБ на ЦК на БКП за ролята на дейците на „Звено“ в създаването на конституционните комитети – *19 януари 1937 г.* 850

№ 320 Радиограма от ЦК на БКП (Ана) до ЗБ на ЦК на БКП относно постигане на споразумение между БКП и „петорката“ – *23 януари 1937 г.* 851

№ 321 Съобщение от ЦК на БКП (Ана) до ЗБ на ЦК на БКП относно слуховете за подготвяния преврат от ген. Хр. Луков и Ал. Цанков – *23 януари 1937 г.* 852

№ 322 Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП за организиране кампания сред кооперациите в България за оказване финансова помощ на Испанската република – *10 февруари 1937 г.* 853

№ 323 Из спомените на Карло Луканов за участието на българи-интернационалисти в Гражданската война в Испания 853

№ 324 Доклад на Тодор Фотакиев за участието му в Испанската гражданска война 858

№ 325 Писмо – директива от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП за организиране кампания против троцкизма в България във връзка с процеса срещу привърженици на Л. Троцки в СССР – *14 февруари 1937 г.* 865

№ 326 Писмо от Антон Иванов (Богданов), от името на ЗБ на ЦК на БКП, до ЦК на БКП за изпратена литература в страната от Международния аграрен институт – *8 март 1937 г.* 866

№ 327 Проекторезолюция на Секретариата на ИККИ по еврейския въпрос – *4 май 1937 г.* 866

№ 328 Мнение на група офицери от нелегалния Военен съюз на Д. Велчев за тактиката на БКП – *31 май 1937 г.* 869

№ 329 Шифрована телеграма от ЦК на БКП (Анна) до ЗБ на ЦК на БКП за желанието на представител на Д. Велчев да се срещне с Г. Димитров – *25 юни 1937 г.* 873

№ 330 Из протокол от заседание на ЗБ на ЦК на БКП относно приемането на характеристика за работа на левосектантската фракция в БКП – *20 юли 1937 г.* 873

№ 331 Писмо от П. Искров до Г. Димитров, В. Коларов и Г. Дамянов със сведения за влияние на дейците на Коминтерна за засилване на левосектантското течение в БКП 876

№ 332 Писмо от П. Искров до ЦК на БКП и Представителството на БКП при ИККИ със самокритика на своята фракционна дейност – *26 юли 1937 г.* 880

№ 333 Протокол от заседание на ЗБ на ЦК на БКП с решения по самокритиката на П. Искров и премане на личните характеристики на обвинени в левосектантство – *27 юли 1937 г.* 885

№ 334 Характеристика на левосектантската група в БКП, подготвена от Представителството на БКП при ИККИ – *3 август 1937 г.* 887

№ 335 Писмо от П. Искров до Г. Димитров и В. Коларов със самокритика във връзка с отправени към него обвинения във фракционна дейност – *7 август 1937 г.* 889

№ 336 Писмо от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП във връзка с бойкотирането на общинските избори – *16 септември 1937 г.* 890

№ 337 Характеристика на опозиционната група на Д. Златарев (Фьодоров), подготвена от ЗБ на ЦК на БКП – *4 октомври 1937 г.* 891

№ 338 Характеристика на десните течения и групи в БКП, подготвена от ЗБ на ЦК на БКП – *[4 октомври 1937 г.]* 892

№ 339 Из доклада на Благой Попов за репресии срещу българската политическа емиграция в СССР, четен на събрание в МВР през 1962 г. 894

№ 340 Писмо от Е. Варга, директор на Института по световна икономика и световна политика, до Сталин за положение на политемигрантите в СССР – *7 – 13 октомври 1937 г.* 896

№ 341 Директива от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП във връзка с решение на ИККИ за организиране в България на кампания в подкрепа на Испанската република и Китай – *13 октомври 1937 г.* 897

№ 342 Директива от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП във връзка с изграждане на народен фронт в България – *1937 г.* 898

№ 343 Радиограма от ЦК на БКП до ЗБ на ЦК на БКП във връзка с предстоящите парламентарни избори и подготвян преврат от „Звено“ – *27 ноември 1937 г.* 901

№ 344 Справка за българските политемигранти в СССР, намиращи се на отчет в Централната емигрантска комисия при Представителството на БКП при ИККИ – *22 декември 1937 г.* 902

№ 345 Решение на ЦК на ВКП (б) за българската политемиграция в СССР – *[1937 г.]* 902

№ 346 Сведение от ЦК на БКП за числения състав на Комунистическата партия и Работническата партия в България – *1937 г.* 903

№ 347 Писмо от ЗБ на ЦК на БКП до ЦК на БКП относно създаване на единна нелегална македонска организация с приложена платформа на македонското национално движение – *[1938]* 904

№ 348 Радиограма от ЦК на БКП до ЗБ на ЦК на БКП относно контактите със „Звено“ – *21 април 1938 г.* 906

№ 349 Доклад от Директора на полицията до Министъра на вътрешните работи и народното здраве за необходимостта от създаване в България на център за борба срещу комунизма – *23 май 1938 г.* 906

№ 350 Полицейски сведения за Комитета за борба с III Интернационал в България – *3 юни 1938 г.* 908

№ 351 Окръжно на министерство на външните работи и изповеданията до българските легации и консулства за забрана да се подновяват паспорти на българи, участвали в Гражданската война в Испания – *22 август 1938 г.* 909

№ 352 Радиограма от Тр. Костов (Донко) до ЗБ на ЦК на БКП относно разширяването кръга на политическите сили, участващи в антифашисткия фронт – *9 февруари 1939 г.* 911

№ 353 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно създаване на Балкански блок за дружба и отбрана – *23 февруари 1939 г.* 911

№ 354 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно разширяване на демократическия фронт в страната – *2 март 1939 г.* 912

№ 355 Писмо от В. Коларов до народния комисар на вътрешните работи на СССР Л. П. Берия със сведения за контакти между БКП и „Звено" – *2 април 1939 г.* 913

№ 356 Писмо от Г. Димитров до народния комисар на вътрешните работи Л. П. Берия с молба за преразглеждане на делата на български комунисти – *5 юли 1940 г.* 914

№ 357 Директива от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) с платформа за Балкански блок за защита от фашистката агресия – *15 юли 1939 г.* 915

№ 358 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно дейността на балканските компартии по създаването на Балкански блок – *16 юли 1939 г.* 916

№ 359 Писмо от Г. Димитров до Л. П. Берия с молба да се преразгледа делото на репресирания Фердинанд Козовски – *август 1939 г.* 917

№ 360 Из доклад на референта на ИККИ за политическата дейност на компартиите на Балканите – *31 август 1939 г.* 918

№ 361 Из дневника на Г. Димитров относно свалянето на лозунга за народен фронт като политическа задача на компартиите – *7 септември 1939 г.* 922

№ 362 Директива на Президиума на ИККИ до компартиите за позицията им към започналата война – *8 септември 1939 г.* 923

№ 363 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП с указания за характера на започналата война, международната роля на СССР и задачите на компартията – *11 октомври 1939 г.* 924

№ 364 Тезиси на ЗБ на ЦК на БКП (Марта) относно характера на започналата Втора световна война, външната политика на СССР и тактиката на БКП – *2 ноември 1939 г.* 925

№ 365 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП за отказ от тактиката на народен фронт след сключването на германо-съветския пакт за нападение и за политическата ситуация в България – *5 ноември 1939 г.* 928

№ 366 Шифровани телеграми от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП, в които се изразява безпокойство, че БКП все още не е приела документ за отношението ѝ към започналата война – *13 ноември 1939 г.* 928

№ 367 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно разобличаване плана на Англия за създаване на Балкански блок – *25 ноември 1939 г.* 929

№ 368 Писмо от В. Коларов, от името на ЗБ на ЦК на БКП, до ЦК на БКП с указание за организиране народен фронт отдолу, против съюз с „петорката“ – *ноември 1939 г.* 930

№ 369 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно разобличаване позицията на Италия на Балканите – *11 декември 1939 г.* 930

№ 370 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно контактите на партията с ратниците и легионерите – *25 април 1940 г.* 931

№ 371 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП относно числения състав на партията – *15 май 1940 г.* 931

№ 372 Писмо от Г. Димитров до В. Молотов относно целесъобразността от издигането в настоящия момент на искането за сключване на пакт за взаимопомощ между България и СССР – *22 май 1940 г.* 932

№ 373 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП относно пристигането на нова група германци в България – *4 юни 1940 г.* 932

№ 374 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП със съобщение за разпространяването на позиви и писането на лозунги в страната – *13 юни 1940 г.* 933

№ 375 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП със сведения за набелязаните задачи по работата в армията – *13 юни 1940 г.* 933

№ 376 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно завръщането на български политемигранти от СССР в България – *16 юни 1940 г.* 934

№ 377 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП относно предложението на Д. Гичев за подписване на съвместна декларация за борба против германската опасност и сближаване със СССР – *13 август 1940 г.* 935

№ 378 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БКП, до ЗБ на ЦК на БКП относно мнението на Добри Терпешев за засилване на германската опасност за България – *13 август 1940 г.* 935

№ 379 Решение на ЗБ на ЦК на БКП за провеждането на печатна и устна пропаганда в България – *краят на август 1940 г.* 936

№ 380 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно позицията по връщането на Южна Добруджа към България – *12 септември 1940 г.* 938

№ 381 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП с оценка на позицията на партията за войната – *20–21 септември 1940 г.* 939

№ 382 Телеграма от ЗБ на ЦК на БКП (Марта) до ЦК на БКП относно реорганизацията на Комунистическата и Работническата партия в БРП(к) – *21 септември 1940 г.* 941

№ 383 Финансов отчет на ЦК на БРП(к) пред ЗБ на ЦК на БРП(к) за август – октомври 1940 г. – *11 октомври 1940 г.* 942

№ 384 Шифровани телеграми на Тр. Костов (Чиче), от името ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) относно провежданата от БКП политическа линия – *12 октомври 1940 г.* 943

№ 385 Телеграма от ЗБ на ЦК на БРП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) за отправеното от съветското правителство предложение до българското правителство за сключване на пакт за взаимна помощ – *25 ноември 1940 г.* 945

№ 386 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) с потвърждение за получената телеграма относно направеното от СССР предложение за сключването на пакт за взаимна помощ с България – *получена на 28 ноември 1940 г.* 946

№ 387 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) със съобщение за започването кампания в подкрепа на съветското предложение за сключването на пакт за взаимопомощ с България – *28 ноември 1940 г.* 947

№ 388 Телеграма от ЗБ на ЦК на БРП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) във връзка с разпространяването на листовки по повод съветското предложение за сключване на пакт за взаимопомощ – *28 ноември 1940 г.* 947

№ 389 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) относно начина на провеждане на кампанията в подкрепа на съветското предложение за сключване на пакт за взаимопомощ с България – *6 ноември 1940 г.* 948

№ 390 Шифровани телеграми на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) за отношението на политическите кръгове в България към съветското предложение за сключване на пакт за взаимна помощ – *29 ноември 1940 г.* 948

№ 391 Писмо от Г. Димитров до В. Молотов във връзка с действията на българските комунисти в подкрепа на предложението на СССР за сключване на пакт за взаимна помощ с България – *3 декември 1940 г.* 949

№ 392 Шифровани телеграми на Тр. Костов (Чиче), от имено на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) относно обществените реакции в България по отношение на съветското предложение за сключване на пакт за взаимопомощ – *6 декември 1940 г.* 950

№ 393 Телеграма от ЗБ на ЦК на БРП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) относно провеждането на кампания за сключване пакт със СССР – *13 и 14 декември 1940 г.* 951

№ 394 Писмо от ЗБ на ЦК на БРП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) за характера на кампанията в подкрепа на пакта със СССР – *14 декември 1940 г.* 952

№ 395 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) относно намерението на СССР да влезе в Тристранния пакт – *15 декември 1940 г.* 952

№ 396 Финансов отчет на ЦК на БРП(к) за ноември 1940 г. – *25 декември 1940 г.* 953

№ 397 Писмо от ЗБ на ЦК на БРП(к) до ЦК на БРП(к) с указания за тактиката на партията – *[краят на 1940 г.]* 953

№ 398 Протокол от заседание на ЗБ на ЦК на БРП(к) относно издателската дейност на БРП(к) – *2 януари 1941 г.* 958

№ 399 Из протокол (Б) № 684 от заседание на Секретариата на ИККИ относно задачите на БРП(к) във връзка с предстоящото прехвърляне на германските войски в България – *14 януари 1941 г.* 961

№ 400 Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Антон Иванов (Велко) относно действията на БРП(к) във връзка с прехвърлянето на германските войски в България – *14 януари 1941 г.* 962

№ 401 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) със сведения за числения състав на партията – *19 януари 1941 г.* 963

№ 402 Писмо от Георги Димитров до ЦК на БРП(к) (Пешо) с оценка за положението в България и задачите на БРП(к) – *19 януари 1941 г.* 963

№ 403 Писмо от Д. Мануилски до В. Молотов относно разгласяване от Г. Димитров на факта за направеното от СССР предложение за сключване на пакт за взаимопомощ с България – *30 януари 1941 г.* 965

№ 404 Писмо от Г. Димитров до секретаря на ЦК на ВКП (б) А. А. Андреев с молба да се преразгледат делата на българските политемигранти комунисти – *7 февруари 1941 г.* 965

№ 405 Шифрограма на Антон Иванов (Велко), от името на ЦК на БРП(к), до Г. Димитров за настаняване на германски части в България – *12 февруари 1941 г.* 967

№ 406 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БРП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) относно действията на партията след присъединяването на България към Тристранния пакт и навлизането на германските войски в България – *4 март 1941 г.* ... 967

№ 407 Шифрована телеграма от Антон Иванов (Велко), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) за спиране на кампанията в подкрепа на сключване на пакта за взаимопомощ между България и СССР – *7 март 1941 г.* ... 968

№ 408 Телеграма от ЗБ на ЦК на БРП(к) до ЦК на БРП(к) с предупреждение да не организира антисръбски демонстрации – *2 април 1941 г.* ... 968

№ 409 Из Дневника на Г. Димитров за изказаното от Й. Сталин мнение относно възможното разпускане на Комунистическия интернационал – *20 април 1941 г.* ... 969

№ 410 Из Дневника на Г. Димитров за получената от ЦК на БРП(к) телеграма с молба за инструкции за позицията, която партията да заеме след освобождението на Македония, Тракия и Западните покрайнини – *1 май 1941 г.* ... 970

№ 411 Кратко резюме на доклада на Г. Димитров на заседание на Секретариата на ИККИ за тактиката, която трябва да следват комунистическите партии след нападението на Германия срещу СССР – *22 юни 1941 г.* ... 970

№ 412 Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до ЦК на БРП(к) във връзка с нападението на Германия срещу СССР – *22 юни 1941 г.* ... 973

№ 413 Шифрована телеграма от ЗБ на ЦК на БКП(к) (Марта) до ЦК на БРП(к) с указания за организиране на борбата против прогерманската политика на българското правителство – *1 юли 1941 г.* ... 973

№ 414 Писмо от Г. Димитров до Л. П. Берия относно подготовката за прехвърлянето на групи от чуждестранни комунисти в Германия, Полша , Унгария, България и др. страни – *11 юли 1941 г.* ... 974

№ 415 Писмо от Г. Димитров до В. Молотов относно водените от Коминтерна нелегални радиопредавания – *15 юли 1941 г.* ... 975

№ 416 Писмо от Г. Димитров до секретаря на ЦК на ВКП (б) А. Шчербаков и началника на Совинформбюро С. Лозовски със сведения за съпротивителното движение в България – *30 юли 1941 г.* ... 975

№ 417 Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) с указания за действията на БРП(к) – *1 август 1941 г.* ... 976

№ 418 Писмо от Г. Димитров до Й. В. Сталин относно възможността на въстание в България – *2 август 1941 г.* ... 977

№ 419 Шифрована телеграма на Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) за сваляне на лозунга „Съветска България“ – *4 август 1941 г.* ... 977

№ 420 Шифрована телеграма на Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) относно подготовката на въоръжено въстание в България – *5 август 1941 г.* ... 978

№ 421 Шифрована телеграма от Ан. Иванов (Велко) до Г. Димитров (Жан) относно взаимоотношенията с ЮКП в Македония – *16 август 1941 г.* ... 978

№ 422 Шифрована телеграма на Тр. Костов (Чиче), от името на ЦК на БРП(к), до ЗБ на ЦК на БРП(к) със сведения за състава на Комунистическия младежки съюз – *15 август 1941 г.* ... 979

№ 423 Шифрована телеграма на Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) с указания за разпространяване в България на материалите на общославянския митинг, проведен в Москва на 10–11 август 1941 г. – *19 август 1941 г.* ... 979

№ 424 Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) за необходимостта БРП(к) да организира разузнавателна мрежа в страната – *19 август 1941 г.* ... 980

№ 425 Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) относно предаване ръководството на комунистическото движение в Македония на ЮКП – *23 август 1941 г.* ... 981

№ 426 Писмо от ИККИ до Г. Соркин с молба да предаде на Г. Димитров (Жан) писмо от Ан. Иванов (Лука) относно положението в Македония – *[август–септември 1941 г.]* ... 981

№ 427 Шифрована телеграма от Ан. Иванов (Велко) до ЗБ на ЦК на БКП относно взаимоотношенията с Гръцката КП в Беломорието – *23 август 1941 г.* ... 982

№ 428 Шифрована телеграма от Ан. Иванов (Велко) до Г. Димитров (Жан) относно провеждането на славянската акция в България – *29 август 1941 г.* ... 983

№ 429 Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) със съобщение за предстоящото изпращане в България на политемигранти от СССР – *30 август 1941 г.* ... 983

№ 430 Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) за организиране на саботажни действия в страната – *4 септември 1941 г.* ... 984

№ 431 Писмо от военния комисар на Разузнавателното управление на ГЩ на Червената армия Ив. Иличьов до Г. Димитров с искане за разузнавателни сведения – *ноември 1941 г.* ... 985

№ 432 Писмо от Г. Димитров до В. Коларов и В. Червенков (Владимиров) с разузнавателни сведения за България – *4 декември 1941 г.* ... 985

№ 433 Из доклад на отделение „А“ на Държавна сигурност за дейността на комунистите в България и за борбата на отделението срещу тях през 1941 г. – *[краят на 1941 г.]* ... 988

№ 434 Шифрована телеграма от Г. Димитров до Й. Б. Тито (Валтер)

с мнението на ЦК на БРП(к) относно организирането на партийна дейност в Македония – *21 февруари 1942 г.* 1014
№ 435 Писмо от Г. Димитров до Й. Сталин относно прехвърляне в Германия, България и други страни на групи от политически работници и свързочници – *23 март 1942 г.* 1015
№ 436 Шифрована телеграма от Ан. Иванов (Велко) до Г. Димитров относно дейността на БРП(к) и положението на партийните членове – *4 април 1942 г.* 1015
№ 437 Шифрована телеграма от Г. Димитров до Й. Б. Тито (Валтер) за връзки между български и югославски партизани – *17 април 1942 г.* 1016
№ 438 Шифрована телеграма от Г. Димитров (Жан) до Ан. Иванов (Велко) с указания за работата на БРП(к) – *18 април 1925 г.* 1017
№ 439 Полицейски доклад за процеса на парашутистите и подводничарите, изпратени от СССР – *15 юни 1942 г.* 1017
№ 440 Писмо от Г. Димитров до секретаря на ЦК на ВКП (б) А. А. Андреев за отпускане валута за нуждите на Коминтерна за оказване помощ на нелегални партии, в това число и на БРП (к) – *10 юли 1942 г* 1023
№ 441 Програма на Отечествения фронт, приета от ЗБ на ЦК на БРП(к) и разгласена от радиостанция „Христо Ботев“ – *17 юли 1942 г.* 1024
№ 442 Шифрована телеграма от Г. Димитров до Й. Б. Тито (Валтер) за организиране канал за връзка между ЦК на БРП(к) и ЦК на ЮКП – *1 февруари 1943 г.* 1025
№ 443 Директива на ЦК на БРП(к) за работата на комунисти и отечественофронтовци по подготовката на въоръжено въстание – *февруари 1943 г.* 1026
№ 444 Из спомените на Добри Терпешев за създаването на Главния и Софийския щабове на Въстаническата армия 1035
№ 445 Писмо от Генералния секретар на ИККИ Г. Димитров до ПБ на ЦК на ВКП(б) относно финансирането на Коминтерна – *29 март 1943 г.* 1037
№ 446 Постановление на Президиума на ИККИ за разпускането на Комунистическия интернационал – *15 май 1943 г.* 1038
№ 447 Отговор на Й. В. Сталин на въпрос на главния кореспондент на английската агенция РОЙТЕР – *28 май 1943 г.* 1041
№ 448 Съобщение на Президиума на Изпълнителния комитет на Комунистическия интернационал по повод неговото разпускане – *9 юни 1943 г.* 1042
№ 449 Решение на Ликвидационната комисия на Комунистическия интернационал – *[средата на юли 1943 г.]* 1043
№ 450 Из разузнавателно известие от Началник-щаба на войската за дейността на комунистите в армията – *14 юли 1943 г.* 1044
№ 451 Писмо от Г. Димитров до народния комисар на Държавна сигурност на СССР В. Н. Меркулов относно преразглеждане делата на репресираните български комунисти – *22 ноември 1943 г.* 1050

№ 452 Писмо от народния комисар на Държавна сигурност на СССР В. Н. Меркулов до Г. Димитров относно предприетата проверка на дела на репресирани български политемигранти – *20 декември 1943 г.* 1051
№ 453 Из разузнавателно известие на Началник-щаба на войската за комунистическата дейност в страната – *25 декември 1943 г.* 1052
№ 454 Указания на Г. Димитров за изпращане в България на Ж. Гюмюшев и М. Марков за създаване комитет на българо-югославската дружба, по македонския въпрос и др. – *8 януари 1944 г.* 1061
№ 455 Окръжно № 2 на ЦК на БРП(к) – *януари 1944 г.* 1063
№ 456 Директива за организиране на въстаническото движение, прочетена по радио „Христо Ботев“ – *16 февруари 1944 г.* 1068
№ 457 Заповед на Главния щаб на НОВА до ръководствата на оперативните зони и отрядите за организационното им укрепване, за масовизиране на партизанското движение и преминаване към повсеместни бойни действия – *февруари 1944 г.* 1070
№ 458 Писмо от П. Фитин до Г. Димитров относно решението на БРП (к) да поеме курс към подготовка на въоръжено въстание – *26 февруари 1944 г.* 1073
№ 459 Писмо от Г. Димитров до В. Молотов със сведения за състоянието на партизанското движение в България – *13 март 1944 г.* 1074
№ 460 Писмо от П. Фитин до Г. Димитров със съобщение, получено за Г. Димитров от България – *19 март 1944 г.* 1076
№ 461 Из разузнавателно известие на Началник-щаба на войската за партизанската война на Балканите и в България – *14 април 1944 г.* 1078
№ 462 Писмо от Г. Димитров до В. Молотов по македонския въпрос – *15 април 1944 г.* 1086
№ 463 Из Дневника на Г. Димитров за разговора му с В. М. Молотов за отношенията между СССР и България – *20 май 1944 г.* 1088
№ 464 Писмо от Г. Димитров до ЦК на БРП(к) със становището на ЗБ на БРП(к) относно правителството на Иван Багрянов – *2 юни 1944 г.* 1088
№ 465 Директива относно работата на БРП (к) сред армията, предадена по радиостанция „Христо Ботев“ – *23 юни 1944 г.* 1090
№ 466 Позив на БРП (к) „Багрянов лъже българския народ“ – *[втората половина на юни 1944 г.]* 1092
№ 467 Писмо от ЦК на БРП (к) до Г. Димитров за политиката на правителството на Иван Багрянов и преговорите на представители на партията с него – *12 юли 1944 г.* 1093
№ 468 Писмо от П. Фитин до Г. Димитров за противоречия между югославски и гръцки комунисти по македонския въпрос – *13 юли 1944 г.* 1098
№ 469 Из разузнавателни сведения на Началник-щаба на войската за появилите се разногласия в ръководството на БРП(к) относно партизанското движение в България – *17 юли 1947 г.* 1099

№ 470 Директива от Г. Димитров до ЦК на БРП (к) с критика за допуснатите грешки по отношение правителството на Ив. Багрянов – *18 юли 1944 г.* ... 1101

№ 471 Манифест на Националния комитет на Отечествения фронт към българския народ – *юли 1944 г.* ... 1103

№ 472 Радиограма от Г. Димитров до ЦК на БРП (к) за отношението на партията към правителството на Ив. Багрянов и условията за оказване поддръжка на ново буржоазно правителство – *23 август 1944 г.* ... 1105

№ 473 Окръжно № 4 на ЦК на БРП(к) до ръководствата, организациите и всички членове на партията за непосредствена подготовка и провеждане на въстание – *26 август 1944 г.* ... 1107

№ 474 Съобщение на ЦК на БРП (к) до Г. Димитров за действията на партията и за положението в България – *29 август 1944 г.* ... 1109

№ 475 Из спомените на Д. Терпешев за подготовката на въоръжено въстание за завземане на властта от Отечествения фронт ... 1110

№ 476 Писмо от Г. Димитров до Й. В. Сталин и В. М. Молотов с информация за правителството на К. Муравиев и необходимостта от създаване на правителство на Отечествения фронт – *4 септември 1944 г.* ... 1121

№ 477 Писмо от Г. Димитров до Й. В. Сталин и В. М. Молотов със съобщение на ЦК на БРП (к) за действия срещу правителството на К. Муравиев – *5 септември 1944 г.* ... 1122

№ 478 Радиограма от Г. Димитров до ЦК на БРП(к) за подготовката и провеждането на въоръжено въстание – *5 септември [19]44 г.* ... 1123

№ 479 Радиограма от Г. Димитров за разгръщане на въоръжената борба в България, за всестранна подкрепа на Отечествения фронт и Червената армия – *5 септември 1944 г.* ... 1124

№ 480 Съобщение на ЦК на БРП (к) до Г. Димитров за положението в България и действията на Отечествения фронт – *7 септември 1944 г.* ... 1124

№ 481 Телеграма от ЦК на БРП(к) до Г. Димитров със съобщение, че на 8 срещу 9 септември се предвижда завземането на властта – *[7 септември 1944 г.]* ... 1125

№ 482 Писмо от Г. Димитров до Й. В. Сталин и В.М. Молотов с молба СССР да окаже помощ на българските партизани – *7 септември 1944 г.* ... 1126

№ 483 Радиограма от Г. Димитров до ЦК на БРП(к) за отношението към правителството на К. Муравиев и указания за действията на партията – *8 септември 1944 г.* ... 1127

№ 484 Заповед на Главнокомандващия въстаническите войски Д. Терпешев – *9 септември 1944 г.* ... 1127

№ 485 Радиограма от Г. Димитров до Д. Терпешев (Петров) относно създаването на съвети във Варна – *9 септември 1944 г.* ... 1128

№ 486 Радиограма от Г. Димитров до Д. Терпешев (Петров) с указания за ЦК на БРП(к) и Националния комитет на Отечествения фронт – *10 септември 1944 г.* ... 1129

№ 487 Сведения, подготвени от Г. Димитров, за Регентския съвет и правителството на Отечествения фронт – *14 септември 1944 г.* ... 1130

№ 488 Радиограма от Г. Димитров до ЦК на БРП(к) с указание за промяна на оценката на преврата на 9 септември 1944 г. – *15 септември 1944 г.* 1133
БИОГРАФИЧНИ БЕЛЕЖКИ 1134
СПИСЪК НА УСТАНОВЕНИТЕ ПСЕВДОНИМИ 1257
СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА 1266
ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ 1274

КОМИНТЕРНЪТ
И
БЪЛГАРИЯ
(март 1919 – септември 1944 г.)
Том II
Документи

Първо издание

Съставители: **Луиза Ревякина, Лъчезар Стоянов, Володя Милачков,**
Р. П. Гришина (Русия), Н. С. Лебедева (Русия).
Предпечатна подготовка: **„МТ – студио“**

Формат **1/16 от 70/100**
Печатни коли **41**

Печат: **Полиграфически комбинат „Д. Благоев“ – ООД**